

GOVERNMENT OF INDIA

DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY**

CALL NO. **R JP 4K Hem-PR**

D.G.A. 79.

291.3.53/200

BOMBAY SANSKRIT SERIES

No. XVII

HEMACHANDRA'S DEŚĪNĀMAMĀLA

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

The Department of Public Instruction, Bombay

THE
DEŚINĀMAMĀLĀ
OF
HEMACHANDRA

EDITED WITH CRITICAL NOTES

BY
R. PISCHEL

8732

Second Edition

WITH INTRODUCTION, CRITICAL NOTES, AND GLOSSARY

R JPr4K
Hem/P.R.

BY
Paravastu Venkata Ramanujaswami, M. A.,

Principal, Maharajah's Sanskrit College,

VIZIANAGARAM

1938

Price Rupees Four and panna eight

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 8732

Date 17. 4. 57.

Call No. R JP 4K

Ham/P.R.

Printed by Mr. Anant Vinayak Patwardhan at the Aryabhushan Press,
Bhamburda Peth, H. N. 915/1 Poona No. 4 and Published by Dr.
V. S. Sukthankar, M. A., Ph. D. at the Bhandarkar Oriental
Research Institute, Poona No. 4

CONTENTS.

1.	Introduction to the second edition	...	...	1- 26
2.	Introduction to the first edition	...	...	27- 31
3.	Text of the Deśināmamālā	...	...	1-345
4.	Glossary	...	...	1- 92
5.	Appendices: I. Words considered as deśyas by			
	others	...	...	93- 98
6.	II. Verbal Substitutes	...	...	99-118
7.	III. Particles	...	...	119-120

Introduction

I

(to the second edition)

For the present edition of the *Deśināmamālā*, seven Mss. of the work have been kindly placed at my disposal by the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona City. One of these is an index to the words in the *Deśināmamālā* arranged according to the number of syllables in them. Words containing two syllables are first given in the order in which they are found in the work, then of three syllables, and so on, ending with the four words containing eight syllables each. No attempt is made to arrange the words in further alphabetical order. The Ms. begins :

॥६०॥ श्री वीतरागाय नमः ॥ अहं ॥ श्रीहेमचंद्रसूर्यकदेश्यशब्दसमुच्चयात् । अकाराद्यादयः शब्दा लिख्यन्ते द्विस्वरादिकाः । १ । ओदीङ्देवदनुस्वाराद्यं तत्र स्यादियोगतः । शब्दानामक्षराधिक्यमपि कपत्ययादिह । २ । अथ द्विस्वराः । अज्जो जिनः । गौरीति आ—
and ends :—

श्रीहेमसुरेरभिधानकोशाद्विधात्पदान्यर्थसमन्वितानि । उद्धृत्य वर्णक्रमतोऽखिलानि
लिलेख सूरिर्विमलभिधानः ॥ १ ॥ बाधजाद्व्यतमश्छन्नान् ग्रंथांतरगृहस्थितान् । अनेन
देश्यदीपिन पश्यत्वर्थान् जनाः स्फुटान् ॥ २ ॥ ॥ ग्रंथाम् १२०० ॥

It contains 18 foll. and is numbered 857 of 1886-92. It is a very recent copy and full of mistakes. It was of no practical use for the edition. Of the remaining Mss., two (Nos. 724 of 1875-76 and 281 of 1880-81) happened to be those used in the first edition, marked B and E, respectively, therein. A third (No. 159 of 1881-82) was the original of the Ms. marked C in the first edition. It was described by Dr G. Bühler in his first notice of the *Deśināmamālā* in the *Indian Antiquary* (vol. ii. p. 17 ff. 1874). The remaining three Mss., described below, have been utilized for the present edition.

X. — A very carelessly written Ms. of the text and commentary. Complete. No. 856 of 1886-92, foll. 45 but actually 44, nos. 14 and 15 being marked on the same folio. The copyist is not well-versed in reading Jaina Mss., the characters peculiar to these being very often misread and in some places left blank. It has also considerable omissions in several places. It is not dated but contains some numerical figures at the end which are not clear. भा० १ and प्र० १९, which is struck off and प्र० १८ (?) is added. It is closely related to C of the first edition.

Y. — A complete Ms. of the text alone. No. 397 of 1895-98, foll. 21. This is a very carefully written Ms. with very few mistakes. It sometimes confuses the letters च, व and ब, उ and ओ, and छ and ल, but generally spells words correctly. It contains marginal notes, being the Sanskrit renderings of the meanings of some *deśi* words. It is dated Samvat 1636,

Friday, the fifth day of the bright fortnight of Phālguna (February-March). This Ms. is related to BF of the first edition. The Ms. was written by one Paṇḍitaratnanidhānaganī, pupil of Jinacandra Sūri.

Z. — A Ms. of the text and commentary. No. 438 of 1882-83, foll. 60. Incomplete. It stops with सङ्गिर in VIII. 12. The right hand ends of leaves from fol. 40 have been gnawed by rats but no letters have been lost. It is a fairly well-written Ms. and agrees in general with the Ms. marked G in the first edition. The Ms. is not dated, as the final leaves are probably lost, but it does not appear to be more than two hundred years old. Marginal corrections are found here and there. In this Ms., too, there is confusion between the same letters which have been mentioned in the Introduction to the first edition (p. 28).

The text of the *Deśināmamālā* may be considered to have been settled with considerable purity. I have, therefore, allowed the text to remain as it stood in the first edition. In a few places, however, a euphonic य has been substituted for अ to make the text consistent throughout, although personally, I hold a quite different view of the matter. Hemacandra in his grammar (I. 180) calls it ययुति and allows it after इ also. Mārkaṇḍeya in his grammar (II. 2) requires it after all vowels and remarks that it is a rule of पाठशिक्षा. It is, therefore, clear that the rules regarding the substitution of य for अ refer to pronunciation and not to writing. There are certain rules, though a few, which refer to the pronunciation of letters. Such, for instance, are *Prākṛtaprakāśa*, XI. 5 and *Prākṛtasarvasva*, IX. 27. The rule relating to ययुति is one of this kind. From the rules of Hemacandra and Mārkaṇḍeya, as well as from the practice of Jaina Mss. it will be seen that य is heard not only after अ or आ but also after other vowels and Mārkaṇḍeya says that इ is similarly to be pronounced as यि. The proper way, therefore, is to write अ in all cases and leave the reader to pronounce it according to his practice. A similar practice occurs with regard to the vowels ए and ओ. It is admitted on all hands that the Prakrits possess these vowels in the short and long forms. They are to be pronounced short when followed by a conjunct consonant. Both the long and short vowels are represented by the same character and the short vowels are only heard in pronunciation. In the same way, the vowel remaining after the elision of the consonants is always to be written as अ but it has to be pronounced as ए when preceded by अ or इ, short or long. In the text of the *Deśināmamālā*, Prof. Pischel has taken the trouble of correcting every अ into ए, when it is preceded by अ or आ. I have allowed them to stand as they are rather than take the trouble of rechanging every such ए into अ, and changed a few others which have been left by oversight in the first edition, although, as I have explained above it is not necessary to do so. I have done so for the sake of uniformity.

In a few other instances, I found that, on etymological considerations, the reading adopted in the text was not the correct one and that one of the readings noted in the critical notes was to be preferred. Thus, for exam-

ple, in II. 63, the reading adopted in the text is कुण्डयं, while it is noted in the critical notes that G reads कुण्डय. One of the meanings assigned to the word by Hemacandra is लघुनाण्डम्, 'a small pot.' Now the word appears as *kuṇḍa* with the same meaning in the Telugu language. The reading कुण्डयं is, therefore, to be preferred, and it is actually the reading found in the two additional Mss. XZ used in the present edition. Again in VII. 40 the Ms. C reads वट्टियं while the reading adopted in the text is वट्टियं. The word *velli* occurs in the Telugu language with the meaning assigned to it by Hemacandra, and by the addition of the suffix व we get the form वट्टियं. In VI. 24 पखेणयं and not पच्छेणयं appears to be the correct spelling. The word signifies 'provisions for a journey.' It is evidently connected with पाखेय. The Mss. BF actually spell the word पखेणयं. In II. 41 कुडुवियं is the reading of all the Mss. both in the verse and in the example. In the commentary only B reads कुडुवियं while the other Mss. spell the word with a वि. Still, I venture to suggest, that as the word signifies sexual intercourse, it must be related to कुटुम्ब and the correct spelling of the Prakrit word may be कुडुविशे or कुडुवियं as in B. In VIII. 64 all the Mss. read हट्टिहट्टो, except only C which spells the word with च्छ instead of ट्टि. The meaning is वेपः, 'dress'. There is another deśī word अच्छिहट्टो given in the first section, and this too, among other things, means 'dress'. As अ and ह at the beginning of words are liable to be interchanged and as the words, given above, should have come from Sanskrit *अक्षिहर, the reading अच्छिहट्टो is certainly to be preferred to the reading adopted in the text. Such cases as these are not numerous and I have not, therefore, thought it necessary to correct the text but left it as it stood in the first edition and suggested the corrections in the Glossary at the end.

Hemacandra, at the beginning of the work, explains what he considers to be a deśī word. Words which are not derived from Sanskrit in his grammar, which though derived from Sanskrit, are not found in that sense in the Sanskrit lexicons, which have changed their meaning in Prakrit, the change not being due to the secondary or metaphorical use of words, and which are used in standard Prakrit from times immemorial, are considered as deśī by Hemacandra (I. 3, 4). Thus, he teaches in his grammar (IV. 2) that पञ्जर is one of the substitutes of the root कृ in Prakrit. In II. 136 he says that जस्त assumes the forms हित्व and तद् in Prakrit. The words पञ्जर, हित्व and तद् are not, therefore, deśīas and are excluded from the work. The Verbal Substitutes have been, as a matter of fact, considered as deśī words by Hemacandra's predecessors (I. 11, 13, 20). Again the word अमयणिगमो signifies the moon in Prakrit, and it is evidently a *bhava* of *अमृतनिर्गम which by some such analysis as अमृतनिर्गमो यस्य can denote the moon. But the Sanskrit word is not found in that sense in any of the lexicons and hence अमयणिगमो is reckoned a deśīa and taught in this work. The word बट्टो is a regular derivative of बलीवट् according to rules of Prakrit grammar, and as the latter word can by the force of लक्षणा mean a 'fool', the word बट्टो in this sense is not considered a deśī word and, therefore, is not included in the work. Every provincial expression

is not considered a deśi word, but only those which have found entrance into the known Prakrit literature. Otherwise, the number of deśi words will be innumerable and it will be impossible to teach all of them. As Hemacandra himself says (I. 4)

वाचस्पतेरपि मातिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।

This definition of a deśi word does not appear to have been followed by the predecessors of Hemacandra; and therein consists, he says, the superiority of his work over that of others. He quotes in a number of places words which have been taught as deśi words by his predecessors and shows that they are derived from Sanskrit words. Thus in I. 37 Hemacandra says that the words अच्छेदणं, अलिजं, अनिलायं and अच्छमल्लो are considered as deśi words by some authors, but he does not do so as they are evidently derived from Sanskrit words. Again in II. 89, he says that the word गमरी is taught as a deśi word by some authors but Hemacandra says that it is not a deśi word as it is derived from Sanskrit गर्गरी. But here our author shows some latitude and says that it may be considered a deśi word. Many such instances may be quoted and in most cases Hemacandra gives the Sanskrit equivalents to such words. The *Deśināmamālā* differs from similar works in some other respects also. Some of the lexicons simply enumerated the deśi words without giving their meanings. Such, for instance, is the *Pūṇyalacchī* of Dhanapāla. The words in the *Deśināmamālā* are arranged in alphabetical order according to the first letter of the word, so that there can be no doubt as to whether a word begins with a व or व or च. The words beginning with a particular letter are arranged according to the number of syllables contained in them, which will facilitate reference. Again, whereas each of the previous lexicographers assigned to the words meanings which he thought proper without reference to the others and thus sometimes each differed from the other, Hemacandra in his work took the trouble of fixing the proper meaning of words by reference to the works of others and pointing out the mistakes occurring therein. Thus in VIII. 12 and 17 Hemacandra enters into a long discussion and corrects the mistakes of others regarding the significance of the words सराहयं and समुच्छणी respectively. In the same way Hemacandra, by his vast knowledge of Prakrit literature, fixes the forms of many words which have been wrongly quoted by other lexicographers. Thus in I. 47 he says that अयतंवित्रं is the proper form but not अववित्रं as quoted by others. He says he arrived at the form बहुतरपुस्तकग्रामाभ्यान्. In the same way he favours the form अच्छिदमल्लो and not अच्छिदमल्लो or अच्छिदमल्लो as given by others in I. 41. Cf. also I. 26. So in a great number of instances. In fact there are innumerable mistakes in the अनुनातन्देसीकाराणां works and the object with which he wrote his deśikośa is मोहापसारणम्. In every case of difference of opinion, Hemacandra takes care to point out the forms or meanings of words favoured by other authors.

It remains to be seen how far Hemacandra conformed to the definition given by himself. The following examples will show that he consciously and unconsciously violated the principles laid down by himself. Although

he says he does not consider the Verbal Substitutes as *desi* words, he includes some of them in his lexicon and says that he has consciously done so in accordance with the practice of previous writers. Thus in I. 13, he says that अजस्र is a *Prakrit* substitute for the *Sanskrit* root अ-कृष् but he has included the word अजस्र = अकृष् in his lexicon पूर्वोक्तानुरोधान्. In IV. 11 he says that डोला is a *desi* word in the sense of 'a palanquin.' He has perhaps forgotten that in his grammar I. 217 he derived the word from Skt. डोला. So in V. 29 येरो 'Brahman' is taught as a *desi* word but in his grammar I. 166 it is derived from स्वविर. In a few cases he expressly says that a word taught by him is derivable from some *Sanskrit* word as for example in I. 18, 39, 43, II. 104, III. 2 etc. Hemacandra excuses himself by saying that he included such words in the work संस्कृतोच्चप्रसिद्धे- or संस्कृतानभिज्ञप्राकृतज्ञमन्यदुर्विदग्धजनार्जनार्थम्. Again Hemacandra has included in the lexicon many words which are actually taught or derived from words taught by *Sanskrit* writers in their lexicons and other works. As Dr Bühler has observed in the introduction to the *Pāyālacchī* "a student of *Prakrit*.....who has the Petersburg Dictionary [or for the matter of that any good *Sanskrit* Dictionary such as that of Mr V. S. Apte or Paravastu Srinivasachari] at his disposal, can easily convict Hemacandra of numerous errors and show that he, too, in spite of his rare knowledge of *Sanskrit* and *Prakrit*, of his large library and numerous assistants, has mistaken scores of *tadbhavas* and *tatsumas* for *Desi* forms because the passages where the *Sanskrit* words occurred, were not accessible to him or not present to his mind." (p. 13) Thus पारी 'a milkpail' is reckoned a *desi* word in VI. 37 because Hemacandra does not happen to remember that it is used in *Sanskrit* in the same sense. Again in VI. 55 is found पुरिन्देवो in the sense of an *Asura*. This is clearly a *bhava* of पूर्वदेव (cf. Hc. Gr. ii. 163) occurring in *Sanskrit* in the same sense. In VI. 90 वंमणी is said to be a *desi* word in the sense of a lizard. But वंमणी in *Sanskrit* also signifies the same thing. And Dr Bühler in a note to his Introduction to the *Pāyālacchī* (p. 12) draws attention to the fact that प्रहृषति, the *Sanskrit* prototype of गहवई (II. 100), in spite of Hemacandra's denial, signifies also the moon. Hemacandra includes in the lexicon words whose *Sanskrit* equivalents can, by लक्षणा or metaphorical use, signify the meaning assigned by him to the *Prakrit* word. In II. 97 he teaches the word गोसृग्गो in the sense of पूर्व. The word is evidently derived from Skt. गोसृग्ग, which like वलीवदे can mean a fool. Lastly Hemacandra includes in his work such words as अहिष्ठ, लङ्का, विगिर etc. which he himself says in his grammar (II. 174) are provincial expressions, i. e. महाराष्ट्रविदर्भदिदेश-प्रसिद्धाः. We thus see that neither Hemacandra nor his predecessors strictly follow the definition of *desi* word formulated by him. The term *desi* seems to have been understood in a very wide sense by the lexicographers. They seem to have denoted by the term all the words of the *Prakrit* dialects which are the *desya* or vernacular languages of the time. Thus, for instance, Dhanapāla calls his *Pāyālacchī* a *desi* or *desi sāstra*.

and includes in it more tatsama and tadbhava words than real deśi words. He even says that he has incorporated in his work all the words commonly used by the Prakrit poets in their compositions.

कव्येषु जे रसज्ञा सदा बहुसो कईहि वज्झंति ।

ते इत्थ मए रइया.....

Hemacandra, being a good Sanskrit and Prakrit scholar, has evolved a new definition of the term deśi which excludes all words derived from the Sanskrit source. In this he has chalked out a new line and risen above all the other lexicographers. But at times he has unconsciously slipped down and included words which show evident signs of derivation from Sanskrit and at times he had consciously done so, not being bold enough to go counter to his predecessors. But it must be said to his credit that Hemacandra inaugurated a new era in Prakrit lexicography and the experiment made by him was really a success. He has excluded a large number of tadbhavas and tatsamas from his lexicon because the former can be known from his grammar and the latter from the Sanskrit lexicons. The latter, in fact, have no place in Prakrit lexicons.

The words in the *Deśināmamālā* are arranged into eight *vargas*, according to the initial letter of the words. They contain in order words beginning with the vowels, the gutturals, the palatals, the cerebrals, the dentals, the labials, the semivowels and the spirants. In each section words with one meaning are given first and then the homonyms. In each again, the words are arranged according to the number of syllables contained in them in the order of disyllables, trisyllables, tetrasyllables and so forth. At the end of words of a certain number of syllables are added the Verbal Substitutes which contain the same number of syllables. As Hemacandra does not consider them as real deśi-words, he does not include them in the verses which form the body of the work but adds them in the commentary along with particles and other words taught in his grammar. Here and there words of unequal length are grouped together if they are synonyms, otherwise, as he himself has said, द्विरर्थेकीर्तनं स्यात्. In a few instances, perhaps through oversight, he has given a homonymous word more than once and assigned different meanings to it in the different places. Thus in section VI the word पट्टित्वो is given once in stanza 19 with the meaning प्रतिक्रिया and again in stanza 28 with the meaning पूर्णः. In the same section, the Verbal Substitute पयस्त्रि is given twice, once under stanza 29 with the meaning प्रसरति and again under stanza 73 with the meanings शिथिलीभवति लम्बते च and the Verbal Substitute पल्लव्यइ is given twice under stanza 29 with two different meanings. But cases such as these are very rarely met with and Hemacandra is very careful in grouping the words in the different sections. Under the stanzas containing words with one meaning, Hemacandra adds examples to illustrate the use of the words taught in the stanza. As to these examples, refer to the Introduction to the first edition, p. 29.

A question arises here as to the nature of these Dhātvaḍeśas or Verbal Substitutes. They have been considered as deśi words by some authors but

Hemacandra clearly says both in his grammar (IV, 2') and in this work (I 37) that he does not consider them to be so. He says there can be no distinction of प्रकृति and प्रत्यय in deśī words (I 47), nor can there be the addition of उपसर्ग to them (I 95), though with regard to the second point, in his eagerness perhaps to criticise others, he indulges himself in self-contradiction (III 55). As a dhātuvādesa as प्रकृति can receive different verbal suffixes according to the meaning to be conveyed, it forgoes the nature of a deśī word. When, on the other hand, a dhātuvādesa is capable of receiving only one suffix and no other, it has every right to be regarded as a deśī word and therefore Hemacandra includes such words as कृपरिजं, कडंतादिभे, (II 20) अविजं, अट्टो, अज्जखो, (I 10) पच्चुद्धारे, पचोदणी (VI 24) in the *Deśināmamālā* with the remark यद्यप्येते क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनादत्वादेशे-ष्वस्माभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः In this respect Hemacandra, as has been remarked above, differs from the lexicographers who went before him. As he has made a new departure he could not completely exclude them from his deśīkosa, but added some, perhaps the more important, of them in his lexicon adding इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिः साधिता इति न संगृहीताः or some such remark. It should not be understood that because he enumerates some of them in this work, he considers them alone as deśī words and the rest as tadbhavas. As a matter of fact he does not consider any of them as deśī words, while his predecessors have said that all of them are deśī words.

We have next to consider the question of the nature of deśī words in Prakrit. All the Prakrit grammarians divide the words in the Prakrit languages into three classes, viz. tatsama, tadbhava and desya. Tatsama words are those which, consisting as they do of letters which are not liable to any change in those languages, appear in the same form in the Prakrits as they do in Sanskrit, as e. g. कमल, तरल etc. Tadbhava words are those which are derived from Sanskrit by the application of the phonetic changes taught in the different grammars; that is to say, those words which show some change in their letters when they pass from Sanskrit into Prakrit are called tadbhavas; e. g. अञ्जो, पर etc. Desya words are those which do not appear to have any connection with Sanskrit in accordance with the rules laid down in Prakrit grammars and hence show no distinction of प्रकृति and प्रत्यय, or in other words are underivable from Sanskrit but are current in the language from times immemorial and are freely used by poets in their compositions; e. g. पोदू, ऊरो etc. It is only the second class of words, the tadbhavas, with which the different grammars are concerned. The tatsamas are to be learnt from Sanskrit grammars and lexicons. The deśī words, similarly, which do not obey laws and are underivable from Sanskrit have to be learnt from the usage of the speakers of the language and from kosas compiled therefrom. Only two such Prakrit kosas have been discovered up to now, one of which, that of Dhanapāla is of very little use for a knowledge of deśī words as he mixes them with hoards of tatsama and tadbhava words. The present work of Hemacandra eliminates the other two classes of words to a great extent and gives a large number of deśī words.

As Dr Bühler has remarked in his introduction to the *Pūyālacchī* (p. 14) the deśi words "are all or nearly all derived from Sanskrit words." In the case of some words the relation to the Sanskrit word is so manifest that we are at a loss to know why Hemacandra has failed to notice it. If Pkt हलुअं can be derived from Skt लघुक by metathesis (IL 122), why can we not derive Pkt अइहारा by the same process from Skt अचिराना and yet Hemacandra calls हलुअं a tadbhava and अइहारा a deśi word? It cannot be said that Hemacandra was not conscious of the connection between the latter words for in L. 34 where he teaches अइहारा he expressly says that the two words have nothing to do with each other. Some other words, again, are clearly of Sanskrit origin, though they cannot be derived from that source by the phonetic laws formulated by the Prakrit grammarians. As Dr Bühler has observed in the same place, "they are formed according to the more occult phonetic and grammatical laws differing from the obvious ones, which the grammarians have embodied in their Vyākaranas." Thus, e. g. the words कल्ला, वृओ, दुळ्ळ, हेरिओ are very closely related to Skt कल्प, वृक्ष, दुकूल, and हेरिंव. On the other hand, such words as गंडीव, गंडिणी, etc. may by a slight change in meaning signify वन, वनः etc. and that अदंसणो, थलधोणो, धूमहार, मेहच्छोर, परिहारहाथिया, सुहरोमराई and similar words are derived from words in Sanskrit which though not synonyms of these, can still signify चोर, सुकर, गवाक्ष, उदकम, हनुमती and व्रू. A large proportion of words in the *Deśināmamālā* are of this nature; but there are a certain number of words with a very un-Aryan look which show undoubted relationship with languages other than Sanskrit. A good many of them show close resemblance to words in the Dravidian languages. Some of the striking ones may be quoted here. उरो (Dr. ūru, 'a town') चिक्का (Can. cikka, 'small') छाणी (Tam. cāni 'cowdung') छिल्ले (Tel. cilli, 'a hole') दारो (Tel. dāramu, 'a cord') पल्लेडि (Tel. passi(n)di, 'gold') पल्लुवई (Tel. palucu 'a middle-aged woman') पोई (Tel. potta 'the belly') पुल्लो (Dr. pulli, 'a tiger') भावो (Tel. bāva, 'sister's husband') मटो (Tam. mottai, 'hornless or hairless') मम्मो (Tam. am-māmi, 'maternal uncle's wife') माडिअं (Tam. mādi, Can. mahadi, Tel. meda, 'a storied house') वंगे (Tel. vānga, 'the egg-plant') वणो (Tel. oddu, 'stout, large') सल्ल (Can. sūle, 'a harlot'). These and some others have been pointed out in the glossary. Mr K. Amrita Rao has shown (*Indian Antiquary* xlv. p. 33 ff.) that there are a number of Persian and Arabic words in the *Deśināmamālā*. Sir George Grierson has discovered (J. R. A. S., 1919 p. 235) another Arabic word in the work. Hemacandra's deśi, therefore, includes not only Sanskritic words but also non-Sanskritic, both Indian and foreign. By Sanskritic words we understand words evidently derived from Sanskrit but not according to the laws known from Prakrit grammars. These, too, we have every reason to exclude from deśi words, as some of the laws embodied in the Vyākaranas are themselves unconvincing. If Hemacandra can derive Pkt लड्डी and डेड्डी from Skt यष्टि and अयः, we cannot understand why he cannot derive all Sanskritic deśya words pointed out above from Sanskrit. If we

exclude such words, there remains a residue of them which are not derived from the Sanskrit source. We have to discover the nature of these unknown words, the value of the mathematician's x , as Mr. J. Beames has put it.

Before doing so, let us see how the Dravidian grammarians have classified the words in their languages which may help us in our enquiry. These too divide the words in their languages into the same three classes as the Prakrit grammarians, viz. tatsama, tadbhava and deśya. Tatsama words are those which are borrowed from the Sanskrit language without any change in their form, as e. g. Tel. Rāmudu, vidya, pita; Can. vana, dhana, vastra; Tam. kamalam, kāranam etc. Here the words do not show any phonetic change except with regard to the final letters which follow the usage of the respective languages. Tadbhava words are those which undergo phonetic changes in their passage from Sanskrit into the Dravidian languages. Most of these changes are the same as those described in the Prakrit grammars or appear to be the continuations of those. The following are examples of tadbhava words. Tel. ākasamu (Skt. आकाश), megamu (Skt. मृग), vaṅkara (Skt. वङ्क), marudu (Skt. मरु); Can. payana (Skt. प्रयाण) bidi (Skt. बीड) vine (Skt. वीणा); Tam. cuttam (Skt. छद्म), cattī (Skt. पट्टि), piccai (Skt. पिच्छा). Words which do not belong to any one of the above two classes but which are current in the language of the country are called deśyas. Examples are: Tel. ūru 'a town', mēda 'a storied house', illu 'a house'; Can. mane 'a house', hola 'a field', nēla 'the floor'; Tam. ūr, 'a town' manai 'a house' tarai 'the floor'. Deśya here means, therefore, words which have nothing to do or rather appear to have nothing to do, with Sanskrit; and hence even borrowed words, only if they are not loans from Sanskrit, are classed as deśya. Here the principle which the Dravidian grammarians followed is the same as that followed by the Prakrit grammarians; in fact the former imitated the latter. But there is this difference that whereas the Prakrit grammarians included certain Sanskritabhavas in the deśyas since they do not conform to the arbitrary rules laid down by them, the grammarians of the Dravidian languages classed all words which show the least resemblance to Sanskrit as tadbhavas. The Dravidian grammarians, too, are strangely silent as to the nature of these deśyas. They say, like the Prakrit grammarians, that the origin of these words is wrapped up in mystery but they have been in use in the language of the country from times immemorial and are used by poets in their compositions.

On examining the nature of the deśya words in Prakrit, it will be seen that they consist chiefly of words denoting the parts of the body, relationship, common birds and animals etc.; that is to say just the class of words which, philologists say, are not generally borrowed from one language into another, and in every case the form regularly derived from Sanskrit is found beside the deśi word. We are, therefore, tempted to suppose that all the deśi words are indigenous to the languages. It is now generally ad-

mitted that Classical Sanskrit from which the grammarians derive the Prakrits is the literary form of a slightly different colloquial language, which is in fact the parent of the Prakrits. Some of these deśya words may have existed in the colloquial language before the Prakrits came into existence and might have been inherited by them from that language, and as the colloquial language was never admitted into literature, its words have not survived to us. We may also suppose that the Aryans came into India in successive waves but not all at once. In the interval between two successive waves certain words may have gone out of use in the original home or at an intermediate station. The people who entered this country in the early period may have retained words which have been given up by subsequent batches before they came to our country. Both the above classes of words, as Mr. J. Beames observed in his *Comparative Grammar of Modern Aryan Languages of India* (p. 24) "though not used in Indian literature, may have been in use in the mouths of the people and may be current under some slight disguise in the mouths of Lithuanian peasants even yet." It is, therefore, possible to suppose, from the nature of the deśya words, that they too are Aryan or Indo-European in origin and that they have left us no trace of their existence in Classical Sanskrit. In the case of some words, the relation between them and their Sanskrit prototypes may have been obliterated by the changes brought about by time and we are not able to discern the resemblance between the mother and the daughter though they stand beside each other before our eyes. This fact is brought home to us by the fact that the number of deśi words in a language varies in inverse ratio with the knowledge of Sanskrit and Prakrit possessed by the grammarians. Thus Hemacandra derives a large number of Prakrit words from Sanskrit, which according to other grammarians are pure deśyas; and may not what appeared to be a deśya word to Hemacandra appear as a tadbhava to another?

We have seen above that some of the deśya words are common to the Prakrits or the Indo-European vernaculars and the Dravidian dialects. In the Dravidian languages, the deśi words are considered as the distinctive or characteristic part of their vocabulary. But the above view of the origin of deśya words deprives these languages of what is considered as their heritage and makes the deśya words loans from the neighbouring Indo-European vernaculars, and places them on a level with the tadbhavas and tatsamas. It, therefore, results that the whole vocabulary of the Dravidian languages is derived from the Indo-European source. The interrelations between the Dravidian and the Indo-European family of languages become closer and the Dravidians appear to be only the earliest wave of the Aryans to come to our country. This is the view of some Dravidian philologists in Southern India. But the grammatical structure of the Dravidian languages tells against the above conclusion. The Dravidian system of sentence formation, in which the finite verb always stands at the end is opposed to the Indo-European way in which the order of words counts for very little; but in this respect there is complete agreement

between the Dravidian and the so-called Modern Aryan languages. These latter show some other affinities with the Dravidian family. The employment of the same suffixes in both the numbers of the cases, of post-positions in the place of Sanskrit prepositions, the formation of tenses by the help of participles, the absence of a regular passive voice and the dative suffix with a K are all common to the two groups of languages. It is one of the fundamental assumptions of Comparative Philology that, as a general rule, one language may borrow words and idioms from another to any extent, but it does not adopt the morphological structure of another — i.e. the inflexions or methods of word-formation and syntax. These two sets of languages have incorporated Sanskrit or Aryan words to a great extent and the so-called Modern Aryan languages have gone a step further and borrowed many suffixes along with them, just as the English language, with the wholesale adoption of Latin words, has borrowed certain Latin plurals and the Latin structure of sentences. Owing to this difference in grammatical structure, we have to assign the Dravidian languages and the so-called Modern Aryan languages to a family different from the Indo-European. In such a case, although it is probable that many *deśī* words are Aryan, though not Sanskritic, in origin, there must remain a small residue of them, however small it may be, which has to be referred to the Dravidian source. The Aryans on entering our country found it already occupied by people of a different race and after a struggle extending over many centuries, they obtained possession of the major portion of the country. Some of the pre-occupants might have mingled with them and to some extent influenced their language. The Aryans, being intellectually superior to the conquered races, did not allow the words of their own language to die out although they adopted the words of the conquered, and this accounts for the fact that the two words, the Aryan and the non-Aryan-*deśī*, are found side by side in the Prakrits.

We thus arrive at the following conception of the expression *deśī*. Many of them are of Sanskritic origin ; but owing to the large amount of corruption they have undergone during the many centuries of their use, they do not conform to the phonetic laws recognised by the grammarians or in other words their connection with Sanskrit is obscured. Some others again may be of Indo-European though not of Sanskritic origin and may be found, with slight variations, in the spoken dialects of other Indo-European races. A small proportion of them are of non-Indo-European descent and may have been obtained from the language of the people who were inhabiting the country before the advent of the Aryans into it. In Hemacandra's *deśī*, a few recent borrowings from Persian and Arabic are also included, as they might have become current in the language of the country some centuries before his time. He is perfectly justified in doing so, as we have seen that *deśī* has come to mean not only the words current in the country but at the same time show no trace of connection with Sanskrit.

In assigning meanings to *deśī* words Hemacandra frequently differs from other lexicographers. He says that in many cases his predecessors

have gone wrong and he has taken great pains to fix the proper meaning of these words. In the second of the introductory verses he says that this is the very object with which he began his *kośa*. In some cases he admits the meaning assigned by others although he himself gives a quite different meaning. In every case in which there is difference of opinion, he takes care to give the opinion of the other lexicographers also. Besides referring to them by such general terms as पूर्वजायाः, संवे, एके, अन्ये, कश्चिन् and केचिन् he quotes eight of his predecessors by name. Except perhaps a few, we know next to nothing about them from other sources. Their works have not come down to us, probably owing to the fact that they were superseded by that of our author, like the works of Śākalya, Gārgya, Gālava and other grammarians who went before Pāṇini, whose comprehensive work overshadowed their inferior productions. But in Southern India and elsewhere the examination of private libraries, which are lodged in out of the way places and zealously guarded from the inroads of visitors, is bringing to light ever and ever new works of ancient authors, some of which we have not seen while others we have not heard of, and who knows, further search into the libraries of India will not bring to light some of these Prakrit lexicons. The two lexicons which have been given to the world, the persent work and the *Pāyalaacchī* of Dhanapāla, have been discovered by Dr. Bühler only in the seventies of the last century. Till then no one dreamed that there were such works to be found. There are still many hidden treasures of literature in India which are worth the trouble of hunting after them.

The deśikāras quoted by Hemacandra are the following in alphabetical order.

1. अभिमानचिद्—His deśikōśa was in the form of sūtra to which he had added a gloss with illustrative examples. It was commented upon by उद्दलः, who, however, mis-interpreted the former in several places. Abhimānaciḥna has been quoted by Hemacandra in five places, in four (i. 144; vi. 93; viii. 12, 17) in support of his interpretation and in the fifth (vii. 1) to note a divergence of opinion. It is curious that in three places quoted, while Abhimānaciḥna agreed with Hemacandra, the commentator Uddhala differed from him by misinterpreting his text. In these three places Hemacandra quoted him only to point out the slips of the commentator.

2. गोपालः—He was the author of a deśi lexicon in the form of slokas, but unlike our author he gave the meaning of deśi words in Sanskrit. He is the oft-quoted of the authors. He is referred to in five places (vi. 58, 72; vii. 76; viii. 1, 17) in support of Hemacandra's interpretation and in other places to show that he differed from him, five times (i. 25, 45; iii. 47; vi. 26; vii. 2) with regard to the form of the word, once (ii. 82) in connection with the meaning and twice (i. 31; viii. 67) as to both. Hemacandra always quotes him approvingly but never criticises him.

3. देवराजः—He was the author of a metrical kośa in which he, like Hemacandra, gave the meanings of deśi words in Prakrit. He is quoted by

our author three times, twice (vi. 72; viii. 17) in support of his interpretation and once (vi. 58) to show that he differed from him. His work is divided into sections (prakarna) according to the nature of words taught, like the *Nāmaṅgīnūśāsana* of Amarasimha.

4. द्रोणः—He was the author of a lexicon; but we know nothing about the nature of the work except that he explained the *deśi* words, like Hemacandra, in Prakrit. Our author quotes him in support of his interpretation in viii. 17. In three other places he is quoted to show that he differed from Hemacandra — in i. 18, 50 with regard to the form of the *deśi* word and in vi. 7 in connection with the meaning.

5. धनपालः— Apart from the fact that he wrote a Prakrit *kośa*, we know nothing about him or his work. He is quoted by Hemacandra once (viii. 17) to support him, and four times to show that he differed from him, twice (iv. 30; vi. 101) as to the form of the word and twice (i. 141; iii. 22) in connection with the sense attached to the word. Dr Bühler in the introduction to his edition of the *Pāyālacchī* identifies this writer with the author of that work in spite of the fact that none of the five passages quoted by Hemacandra is to be found in the *Pāyālacchī* and in spite of the fact that our author quotes many words and meanings occurring in that work simply as those adopted by 'others' without specifying the name. Dr Bühler himself has drawn attention to the fact that in vi. 101 the author of the *Pāyālacchī* adopts the same form as Hemacandra and not the slightly different one attributed by the latter to Dhanapāla. He supposes that the author of the *Pāyālacchī* wrote another Prakrit *kośa* and Hemacandra's quotations are from that work. I venture to suggest that the Dhanapāla quoted by Hemacandra is quite different from the author of the *Pāyālacchī*. If they were identical, it would be impossible to conceive how one person could teach one and the same word in two different works, and that too in two different forms, as it would be necessary to suppose from vi. 101. Again I do not see any reason why he should compose two *kośas* of the same kind instead of one comprehensive one. The *Pāyālacchī* is a very meagre production and the number of *deśi* words taught in it is very small. The *kośa* of the other Dhanapāla must have been a work of considerable merit to deserve to be quoted by the name of the author by Hemacandra.

6. पादलिङ्गाचार्यः— We know nothing about him except that he wrote a *deśi kośa* (i. 2). He is not at all quoted by Hemacandra which shows that the latter never differed from him. We may suppose that the work of this author as well as that of the next formed the basis for Hemacandra's work.

7. राहुलकः— He is quoted in one place alone (iv. 4) and there too at second hand. We cannot be sure whether he wrote a *kośa* or not, but he carried great weight with Hemacandra. When all the other authorities agree in assigning to a word a meaning different from that of Rāhulaka, Hemacandra follows the single Rāhulaka and rejects all others. He must

have been a great authority in Prakrit to be followed by a scholar of Hemacandra's calibre. We may suppose that because our author does not quote from him, he closely follows Rāhulaka in his *Deśināmamālā*.

8. शलिकः— He is also the author of a *deśikośa*, but we know nothing about his work. In the three places in which he is quoted by Hemacandra he differs from the latter, once (ii. 20) as regards the meaning and twice (vi. 96; viii. 40) with regard to the form of the word.

Besides the authors of the *deśikośas* referred to above, Hemacandra refers to two other Prakrit poets and notes their opinion wherever they differ from him. I have not included these in the list of lexicographers, because I could gather no definite evidence for saying that they composed *kośas*, for Hemacandra never quotes them in connection with the form of words but only as regards the meaning of words which can be known as well from their other works as from their lexicons. The first is अवन्तिसुन्दरी who is referred to in two places in the first section (81, 157). Hemacandra quotes her to show that she used certain words in senses other than those ascribed by him. Dr Bühler, in his introduction to the *Pāyālacchī* (p. 8) identifies her with the sister of Dhanapāla for whom the latter composed his *kośa*. This latter fact shows that Sundari was not after all a scholar of a high order and in such a case I do not think Hemacandra would refer to her. I am, therefore, inclined to believe that Avantisundari quoted by Hemacandra is not the sister of the author of the *Pāyālacchī*, but some other eminent Prakrit poetess. From the way in which he quotes her, she might have been the author of a *deśi* lexicon. The other is सातवाहनः, commonly called शालिवाहनः. He is variously known as कुंतलो, चउरचिन्धो, पुसो or डालो. He was a patron of poets and himself a poet. He composed or collected a Prakrit anthology of 700 stanzas which goes by the name of the *Saptaśatī*. He is quoted seven times, every time to show that he used words in senses different from those of Hemacandra. But not one of the words is found in the index to Prof. Weber's edition of the work.

Bhāmaha is quoted once (viii. 39) to show that सुग्रीष्मकः in the sense of फाल्गुनेस्त्वः, from which Hemacandra derives the so-called *deśi* word सुगिम्हो, is used in the Sanskrit language. Similarly the *Kālāpa-Vyākaraṇa* is quoted in i. 6 to show that अम्मा in the sense of mother is used also in the Sanskrit language and is, therefore, a *tatsama* and not a *deśi* word. Bharata is referred to once (viii. 72). His definition of a particular posture of the hand called सर्पक्षिः is quoted in explaining the meaning of the *deśi* word हेडालं. The quotation is found with an insignificant variation of च for तु in the 9th Chapter (st. 80) of the *Nāṭyaśāstra* (ed. N. S. Press, Bombay). But Bharata does not say that the particular posture of the hand is used in prohibition. He only says:

एष शलिलप्रदाने भुजगगतौ तोयसेचने चैव ।

आस्फोटने च योज्यः करिकुम्भास्फालनाद्येषु ॥

With such materials at his disposal and with his vast knowledge of Prakrit and Sanskrit literatures, Hemacandra undertook to write the

Deśināmamālā and we may, therefore, confidently believe that he always hit at the right meaning of a word. The later lexicographers frequently misunderstood the older ones and gave wrong interpretations. In such cases Hemacandra followed the older *deśikāras* such as *Pādalīptācharya*, *Rāhulaka*, *Abhimānascihna* etc. and roundly abuses the later authors for their inadvertence. He remarks with disgust in the last section of his work (12).

अधुनातनदेशीकाराणां तत्राख्यातृणां च क्रियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते.

The glossary at the end includes only those words which Hemacandra considers as really *deśi*. All words considered as *deśi* by other lexicographers but derived from Sanskrit by Hemacandra in this work or in his grammar are relegated to another index at the end. The optional forms of words taught by other *deśikāras* which are quoted with approval by Hemacandra are also incorporated in the glossary but for their explanation they are referred to the forms admitted by Hemacandra. In the same way, the meanings assigned to words by other writers, if they are not objected to by Hemacandra, are also included in it. I have added English renderings to all the meanings. The references in this glossary as well as in the other indexes are to sections and stanzas of the work. Whenever I had occasion to think that the spelling of a word adopted in the text was not the correct one, I did not, as I said elsewhere, correct the text but added in parenthesis in this glossary what I considered to be the right form. The differences between *Trivikrama* and our author are also noted in parenthesis. Wherever possible I tried to suggest derivations to the *deśi* words in brackets. In doing so I have freely availed myself of the help of previous works and articles in the different oriental journals bearing on the subject. To the authors of these my thanks are, therefore, due. In arranging the *deśi* words in alphabetical order, the *anuvāra* before the mutes is given its legitimate place of the class nasal. As to the use of the *anuvāra* in *deśi* words, see Introduction to the first edition. p. 30.

The index of *Dhātvyādesas* or Verbal Substitutes has been prepared by me from this work and from Hemacandra's *Prakṛit Grammar*. In the *Deśināmamālā*, Hemacandra gives only a small number of them and refers the reader to his grammar for the remaining ones. Since his predecessors have considered them as *deśi* words and he himself quotes some of them in this work, I thought it best to give a complete list of them prepared from his grammar. After I had completed the list and obtained the permission of the authorities of the Bhandarkar Institute to include it in this edition, Sir George Grierson's book *The Prākṛit-Dhātvyādesas* appeared in the *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal, Calcutta*. (Vol. viii. No. 2) But as the plan on which I worked was quite different from that adopted by Sir George Grierson, I did not give up the idea of including it in the present edition. I arranged the *adeśa*-portion of the words in alphabetical order and gave under them their equivalent Sanskrit roots and the forms quoted in this work and in Hemacandra's Grammar with references to both

these works. Whenever there was any difference of spelling between the two works, I have invariably followed the spelling of the *Deśināmamālā*. For the forms not found in this work, the spelling of the grammar is adopted.

Lastly, the interjectional and other particles, like the Verbal Substitutes, have been taught by Hemacandra in his grammar; but as they have been included in deśi words by other writers, Hemacandra follows the same plan with regard to them as he did with regard to the Verbal Substitutes. I have added a list of these at the end collecting them from this work as well as from his grammar. In this way every word either in the text or in the commentary of the work, has been included in one index or other. In the last two indexes no attempt is made to suggest any derivation.

The life of Hemacandra is narrated in *Kumārapālūprabandha*, *Prabandhakōśa*, *Prabandhacintāmaṇi*, *Risimaṇḍalavṛtti*, *Prabhūvakacarita* and *Kumārapālacarita* (of Jinamandana). Dr Bhau Daji has given a short account of his life as narrated in the first of the above works in the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society (Pt. xxvi. pp. 222-224). A fuller account of his life is given in Forbe's *Rāsamūla* from which a few extracts have been given by S. P. Pandit in the introduction to his edition of *Kumārapālacarita*. Dr Bühler has given a complete account of his life in his *Ueber das Leben des Jaina Mönches Hemacandra* (1889), which was, however, not available to me.

But there is another work called *Kumārapālacarita* by Jayasimhasūri. It is a Mahākāvya in ten cantos consisting in all of over 6000 stanzas. A Ms. copy of the work is found in the Fort Library of H. H. the Maharaja Bahadur of Vizianagaram. It gives an account of the life and adventures of Kumārapāla from his birth to his death. A pretty long account of Hemacandra's life is also given therein. As the account given there differs in some details from that contained in any of the above works, I give below a few extracts from the work.

स सूरिः [देवचन्द्रः] विहरन्नाप मूर्त्तो धर्म इव स्वयम् ।

पुं गूर्जरदेशीयं धंधुक इति विश्रुतम् ॥ १३४ ॥

तत्र मोढान्वयः प्रौढद्रदिमा सुरशैलवत् ।

आसांस्त्रे (?) व्रमतिः श्रेष्ठी धर्मिष्ठश्चाचिगाह्वयः ॥ १३६ ॥

मेहिनी देहिनीव श्रीस्तस्याभूद्भाग्यमङ्गिभूः ।

पाहिनी कामहृत्कीलशीललीलावगाहिनी ॥ १३८ ॥

अन्येषुः सुखसुप्ता सा स्वप्ने चिन्तामणिं शुभम् ।

लब्ध्वा दत्त्वा गुरुभ्यश्च जागरामास तत्क्षणम् ॥ १३९ ॥

तथा स्वप्नफलं पृष्टो देवचन्द्रप्रभुर्जगौ ।

भावी तव सुतः कोऽपि भद्रे लोकोत्तरस्थितिः ॥ १४० ॥

चिन्तारत्नं गुरुभ्यो यद्दे तेन तु वेद्यग्रहम् ।
 त्वस्तुतः सूरिराद् भावी जैनशासनभासनः ॥ १४१ ॥
 तामाचम्य गुरोर्वाचं सुधामिव मनोरमम् ।
 अबन्नाच्छकुनग्रन्थिं सैवमस्त्विति वादिनी ॥ १४२ ॥
 तस्यामेव निशीधिन्यां तस्याः कुक्षाववातरत् ।
 कोऽपि पुण्यनिधिर्जीवः सरस्यां राजहंसवत् ॥ १४३ ॥
 समये परिपूर्णं स सासुत सुतमुत्तमम् ।
 यथा मेरुमही कल्पद्रुमं विश्वजनेप्सितम् ॥ १४४ ॥
 तदा वागशरीरासीद्गोमि भाव्येष तत्त्ववित् ।
 जिनवज्जिनधर्मस्य स्थापकः सूरिशेखरः ॥ १४५ ॥
 जन्मोत्सवं समाप्य द्वादशाहेऽथ तत्पिता ।
 चाचिगश्चङ्गदेवेति नाम पुत्रस्य तेनिवान् ॥ १४६ ॥
 लघीयसोऽपि तस्यासीत् प्रज्ञा विश्वातिशायिनी ।
 मोढचैत्येऽन्यदा देवचन्द्रसूरौ समेयुषि ।
 आजगाम तदा तत्र पाहिनी चङ्गदेवयुक् ॥ १४७ ॥
 गुरुः प्रदक्षिणीकृत्य यावद्देवान्नमस्यति ।
 तावद्गुर्वासने बाल्याच्चङ्गदेवो न्यविशत ॥ १४८ ॥
 तद्दृष्ट्वा सूरिराचष्ट तत्सवित्रीं स्मरस्यदः (?) ।
 स्वप्ने चिन्तामणिं प्राप्य गुरवे त्वं प्रदास्यसि ॥ १४९ ॥
 स्वयमेवाधुना तेऽसौ सुतस्तदुचितं व्यधात् ।
 पुण्यनैपुण्यजः स्वप्नः प्रायो भवति नान्यथा ॥ १५० ॥
 तदयं दीयतां भद्रे पुत्रोऽस्मभ्यं पवित्रधीः ।
 यथार्हं धर्मसाध्याज्यं जनयेज्जगतीतले ॥ १५१ ॥
 त्वद्गृहे तस्थिवानेष ज्ञास्यते कुत्रचिन्न वा ।
 सूरिर्जातस्तु विश्वेऽपि यावच्छ्रीजिनशासनम् ॥ १५२ ॥
 इत्युक्ता सूरिणा प्रोचे पाहिनी भक्तिवाहिनी ।
 युक्तमुक्तमिदं किंतु प्रार्थ्यतां जनकोऽस्य सः ॥ १५३ ॥
 ततस्तं चाचिगं सूरिः प्रतिबोध्य कथंचन ।
 सर्वस्वमिव तद्दंशश्रियस्तत्पुत्रमग्रहीत् ॥ १५४ ॥
 तं चङ्गदेवमादाय दायादं तेजसा रवेः ।
 देवचन्द्रप्रभुः स्तम्भतीर्थं प्रति विचेरिवान् ॥ १५५ ॥
 प्रज्ञातिशयमालोक्य तस्य वाचस्पतेरिव ।
 शास्त्राब्धिपारदृष्ट्वं श्रीसूरिः समभावयत् ॥ १५६ ॥
 महस्वितेव माणिक्ये पुण्ये सुरभितेव च ।
 शास्त्रप्रवेशतस्तस्मिंश्चातुरी व्यलसत्स्वयम् ॥ १५७ ॥

अथ श्रीमालवशीयं जिनशासनवत्सलम् ।
 आहूयोदयनामात्यं देवचन्द्रो गुरुर्जगौ ॥ १५९ ॥
 श्रेष्ठिचाचिगुप्तोऽयं चङ्गदेवो व्रतेऽस्तिथीः ।
 त्वया विधाप्यतामस्य मन्त्रिन् दीक्षामहामहः ॥ १६० ॥
 तदात्मनीनं विज्ञाय स्पृहयालुः शुभाय सः ।
 पुण्याकृष्टिमिवोत्कृष्टां तत्सामग्रीमचीकरत् ॥ १६१ ॥
 अथ श्रीवर्धमानस्य प्रासादे सादिताहसि ।
 माघमासस्य धवले पक्षे चातुर्दशेऽहनि ॥ १६२ ॥
 रोहिण्यां शनिवारे च रवियोगे त्रयोदशे ।
 सप्तग्रहबलोपेते वृषलगे शुभेऽशके ॥ १६३ ॥
 श्रीसूरिमन्त्रस्मरणस्मेरातिशयशालिना ।
 सूरिणा निजहस्तेन चङ्गदेवः स दीक्षितः ॥ १६४ ॥
 यशसा वदनेनापि द्विनेन जितः शशी ।
 इतीव सूरिस्तस्याख्यां सोमचन्द्र इति व्यधात् ॥ १६५ ॥

Once when Hemacandra was about to go to Kashmir to prosecute his studies, the Goddess of Learning herself appeared to him and favoured him with a knowledge of all the sciences.

Thence Hemacandra with his guru went to Nāgapura. There was a Sresthin in that town, Dhanada by name. He was at one time very rich but now he became very poor. When he was rich he deposited wealth in different places in the ground but now when he took it out it was all turned into charcoal. He very much bewailed his condition and threw the charcoal in heaps outside his house. When he was in this wretched condition, Hemacandra with his guru went to his house for bhikṣā. At the sight of the former the heaps of charcoal changed into gold and when he touched them they remained permanently in that condition. Hemacandra with his guru then went to Anahilapattana.

तत्रास्ति सोमचन्द्रस्य मित्रं देवेन्द्रसूरिरात् ।
 शुश्रुवे कर्हिचित्ताभ्यां गौडदेश्यजनाननात् ।
 कलानामाकरो गौडदेशो वारामिवार्णवः ॥ २३७ ॥
 ततस्तौ मन्त्रयेते स्म गौडदेशं प्रति स्वयम् ।
 गत्वा कोऽपि कलाभ्यासः क्रियते कौतुकास्पदम् ॥ २३८ ॥
 ततः कथंचिदापृच्छ्य स्वगुरुं तावुभौ मुनी ।
 प्रस्थाय पत्तनात्सायं तिरालूग्राममीयतुः ॥ २४१ ॥
 तयोः स्थितवतोस्तत्र यतिः कोऽपि जरत्तरः ।
 विद्यां सिद्ध इवाभ्येत्य कुतोऽपि मिलितः स्वयम् ॥ २४२ ॥
 स प्रोचे तौ कृतौचित्यौ व्रतं क प्रस्थितौ युवाम् ।
 कथिते सत्यभिप्राये ताभ्यां वृद्धोऽभ्यधात्पुनः ॥ २४३ ॥

कलार्थमयमारंभो युवयोश्चेद्विजृम्भते ।
 तर्हि देशभ्रमं मा स्म कार्ष्णं कष्टावहं तनोः ॥ २४४ ॥
 अहमेव प्रदास्ये वां कलास्ताः सकलाः कलाः ।
 ताभिर्भृतोऽस्त्ययं कायो राका शीतांशुवन्मम ॥ २४५ ॥
 परं तामुज्जयताद्रिं कथंचिन्नयतं युवाम् ।
 परिचार्योषधीः कुर्वे यथाहं युष्मदीप्सितम् ॥ २४६ ॥
 सत्पात्रविद्यान्यासेन समाहितमनास्ततः ।
 साधयामि परं लोकं भवत्कृतान्तिमक्रियः (?) ॥ २४७ ॥
 ततस्तौ हृषितौ ग्रामाधीश्वरेण सुखासनम् ।
 तद्वाहकांश्च प्रगुणीकार्यं रात्रौ निदद्रुतुः ॥ २४८ ॥
 क्षणं सुप्तोत्थितौ तौ स्वं रैवताद्रिशिरःस्थितम् ।
 समालोक्य परं चित्रं बहतः स्म हृदन्तरे ॥ २४९ ॥
 क स ग्रामः क तद्धाम क स वृद्धस्तपोधनः ।
 क्वावां क चोज्जयन्तोऽयं किमेतत्सर्वमद्भुतम् ॥ २५० ॥
 ध्यायन्ताविति तौ साधू काचिद्देवी तदावदत् ।
 खण्डितोद्गुण्डमार्तण्डरोचिर्मण्डलमण्डिता ॥ २५१ ॥
 कलासु लालसं चित्तं वीक्ष्य वां तत्प्रदित्सया ।
 ग्रामास्म्यहं भवद्भाग्यैः कृष्टा शासनदेवता ॥ २५२ ॥
 प्रपन्नोऽयं समस्तोऽपि वृद्धसाध्वागमादिकः ।
 चक्रे मयैव युवयोरत्रानयनवाञ्छया ॥ २५३ ॥
 इदं किल महतीर्थं श्रीनेम्येतस्य नायकः ।
 अत्रौषधानि दिव्यानि मन्त्राश्चातिफलावहाः ॥ २५४ ॥
 इत्युक्ता सा (?) वृषाकृष्टिदेवाकृष्टिपटीयसः ।
 मन्त्रान् पठितसंसिद्धांस्ताभ्यां तुष्टा व्यशिश्रणत् ॥ २५५ ॥
 सयःप्रत्ययकारीणि वक्ष्यादावौषधान्यपि ।
 भ्रमंभ्रमं गिरेः शृङ्गे देवी तौ पर्यचीचयत् ॥ २५६ ॥
 मा स्म विस्मरतामेतौ मन्त्राद्यमिति सा मुनी ।
 कमण्डलुं करे कृत्वा सुधापानार्थमार्थयत् ॥ २५७ ॥
 न सुधापानमप्यहं रात्राविति विविक्तधीः ।
 नैषीद्देवेन्द्रसुस्तिदहो सस्पृहता व्रते ॥ २५८ ॥
 उत्सर्गबापवादञ्च विचार्य चतुराशयः ।
 अकुण्ठोत्कण्ठया कण्ठं सोमचन्द्रस्तु तां पपौ ॥ २५९ ॥
 सोमचन्द्रः सुधापानात्तत्सर्वं स्मृतवान् इदि ।
 तद्दिनान्यस्तु न तथा मतिर्भाग्यानुसारिणी ॥ २६० ॥
 ततस्तौ तीर्थनमनात्कृतार्थौ सैव देवता ।
 निशाशेषे समुत्पाद्य मुमोच गुरुसंनिधौ ॥ २६१ ॥

The story then goes on—

सोमचन्द्रं गुरुरथ ज्ञात्वा गच्छधुरन्धरम् ।
 तस्मै सूरिपदं दातुमुदतिष्ठत सौष्ठवात् ॥ २६३ ॥
 सङ्घानुज्ञां समासाद्य गणकानुपवेश्य च ।
 लग्नं व्यचीचरत्सूरिर्विश्वस्यापि शिवङ्कुरम् ॥ २६४ ॥
 अथ माधवमासस्य तृतीयस्यां तिथौ शुचौ ।
 कर्कलगे गुरौ मूर्तो राहौ कन्याव्यवस्थिते ॥ २६५ ॥
 भौमे धनुःस्थिते शुक्रे मीनस्थे सनुषे रवौ ।
 मेषाश्रिते तुषारांशौ शनौ च वृषसंगते ॥ २६६ ॥
 लग्नेऽमुष्मिन् विधौर्गहे होराद्रेष्काणयोरपि ।
 वर्गोत्तमे नवांशे च द्वादशांशेऽतिशोभने ॥ २६७ ॥
 कवेस्तृतीये त्रिंशांशे क्षणेस्मिन् क्षेमकारिणि ।
 श्रीसङ्ख्येन प्रहृष्टेन कार्यमाणे महामहे ॥ २६८ ॥
 नान्दीविधिं विधायाग्न्यं सोमचन्द्राय दत्तवान् ।
 जिनशासनसर्वस्वमिवाचार्यपदं गुरुः ॥ २६९ ॥
 हेमवत्कान्तिमाश्वन्द्र इवाह्लादकरोस्त्ययम् ।
 इतीव हेमचन्द्रेति नाम तस्य गुरुर्व्यधात् ॥ २७० ॥
 वादित्राणि तदा रेणुर्दिवकुक्षिम्भरिभिः स्वनैः ।
 ज्ञापयन्तीव सूरिन्द्रं नवं मोहस्य भीतये ॥ २७१ ॥

One day, Siddharāja, the Calukya King, met him on the road and being struck by his wisdom invited him to his house. When Hemacandra went to see him, the King requested him to explain to him the real nature of dharma. With illustrative stories from the Purāṇas, Hemacandra taught him that kindness to living beings is the highest dharma.

हरति विपदं सुते कीर्तिं निकृन्तति वैरितां
 अनयति जने मानाधिक्यं वशीकुरुते रमाम् ।
 मदयति दयासारं धर्मं तनोति महोदयं
 किमिव सुधियां नाधत्तेऽसौ परोपकृतिः कृता ॥ ५७३ ॥

On another occasion he preached a sermon to Kumārapāla, who had been to see him, hearing of his proficiency in the arts and the sciences.

Hemacandra at the request of Siddharāja, accompanied him to certain places of pilgrimage and asked the Goddess Ambā to let him know who would succeed Siddharāja to the throne, to which she replied that the King would have no son and would be succeeded by Kumārapāla. Siddharāja ordered his men to kill Kumārapāla who fled from the country in the guise of a mendicant to save his life. In his wanderings, he came to Hemacandra, then at Stambhatīrtha, to find out from him his future. Hemacandra replied—

भविता कियतापि त्वं कालेन क्षितिनायकः ॥ १८१ ॥

When Kumārapāla suspected the veracity of his words,

विमृश्याभिदधे सूरिर्नवाङ्केश्वरवत्सरे ।

चतुर्थ्या मार्गशीर्षस्य श्यामायां पुष्यगे तिर्यौ ॥ १८४ ॥

अपराह्णे तवैश्वर्यं यदि नोर्जस्वि जायते ।

निमित्तालोकसन्त्यास (?) स्तर्धतः परमस्तु मे ॥ १८५ ॥

प्रतिज्ञायेति सूरिन्द्रस्तदा तद्दिनपत्रकम् ।

लेखित्वा प्रददौ तस्मै सचिवोदयनाय च ॥ १८६ ॥

तेन तस्य सुरस्येव ज्ञानेनातिचमत्कृतः ।

चौलुक्यस्तमुवाचेवं घटिताञ्जलिमञ्जुलः ॥ १८७ ॥

यद्ध्येतत्त्वद्वचः सत्यं त्वमेव क्षितिपस्तदा ।

अहं तु त्वत्पदाम्भोजं सेविष्ये राजहंसवत् ॥ १८८ ॥

वदन्तमिति तं सूरिर्जगौ राज्येन किं मम ।

भानुनेव त्वयोद्भास्यं शश्वज्जैनमताम्बुजम् ॥ १८९ ॥

रङ्गादङ्गीकृते तेन तस्मिन्वाक्ये स सूरिराट् ।

अमात्योदयनं प्रोचे स्वरहस्यं रहस्यदः ॥ १९० ॥

तथा त्वयाप्ययं भाविराज्यो दुस्योऽधुना गतः ।

यद्युपक्रियते स्वीयस्वामीव द्रविणादिना ॥ १९४ ॥

तदायमपि संप्राप्य स्वाम्यमाममहीन्द्रवत् (?) ।

उल्लासयन्मतं जैनं भूत्वैवं परमार्हतः ॥ १९५ ॥

In course of time Siddharāja, having come to know that Kumārapāla is living with Udayanamantri, sent messengers to seize and kill him. Kumārapāla sought protection of Hemacandra.

सूरिस्तद्वाक्यमाकर्ण्य दृष्ट्यौ कारुण्यनीरधिः ।

एकतो भूपतिद्रोहो रक्षणीयोऽयमन्यतः ॥ २०२ ॥

राजद्रोहे व्यथोन्नतां (?) त्रातेऽस्मिन्पुण्यमुल्बणम् ।

अनयोः कृत्ययोर्मध्ये साम्प्रतं करवै किमु ॥ २०३ ॥

सृपः कुप्यतु गच्छन्तु प्राणा वाहं तदप्यमुम् ।

त्रास्ये यथा भवत्येष जिनशासनलालसः ॥ २०४ ॥

अथ तं वसतावेव न्यस्य भूमिगृहान्तरे ।

पुस्तकग्रन्थिभिस्तस्य द्वारं सूरिर्दीवपत् ॥ २०५ ॥

तावद्भूपभटाः कोपोत्कटा भ्रान्त्वाखिलं पुरम् ।

तत्रैत्य प्रोचिरे सूरिं कुमारोऽस्ति भवन्मठे ॥ २०६ ॥

प्राणित्राणं महत्पुण्यं मिथ्यावादस्त्वघं लघु ।

विदर्भित्यवदत्सूरिः सोऽत्र नास्त्येव सर्वथा ॥ २०७ ॥

भटैरूचेऽत्र चेन्नास्ति राजाज्ञा कियतां तदा ।

अभितो भृगयामासुस्तं मठं सुभटा हठात् ॥ २०९ ॥

पुस्तकग्रन्थभिस्तालपत्रजालैश्च पुरितम् ।
 दृष्ट्वा भूमिगृहद्वारं नतैर्देवादिलोकितम् ॥ २१० ॥
 गतेषु [तेषु] निष्काश्य चोलवयं प्रभुरभ्यधात् ।
 गिरो द्विषद्भट्टोद्गीर्णास्त्वया शुश्रुविरे न वा ॥ २११ ॥
 स योजितकरोऽवादीत्तस्थुषापि मयान्तरे ।
 तदीया भवदीयाश्च गिरः कर्णातिथीकृताः ॥ २१२ ॥
 त्वया प्राणान्तमाहृत्य (?) गरुडाच्छङ्खचूडवत् ।
 जीमूतवाहनेनेव त्रातोऽहं सङ्कटादितः ॥ २१४ ॥
 दयामयो भवद्धर्मः श्रुत एवाभवत्पुरा ।
 अनुभूतोऽधुना सोऽयं मया मज्जीवितावनात् ॥ २१५ ॥
 ये सुखेषूपकुर्वन्ति तेऽपि संप्रति पञ्चषाः ।
 यस्तु प्राणव्यये स त्वमेकः सत्त्ववदग्रणीः ॥ २१६ ॥
 भक्तोऽभवं पुराप्यग्न्यैर्भावत्कौ (?) भूरिभिर्गुणैः ।
 क्रीतो जीवितदानेन दास एवास्मि संप्रति ॥ २१७ ॥
 निमित्तकथनात्पूर्वं राज्यदानं प्रतिश्रुतम् ।
 इदानीं जीवितमपि त्वदर्थं भवतान्मम ॥ २१८ ॥
 इत्यादि निगदन्तं ति (?) कुमारं सूरिरालपत् ।
 पश्चाज्ज्ञायिष्यते सर्वं किमिदानीं बहूक्तिभिः ॥ २१९ ॥
 अमात्योदयनात्तस्मै दापयित्वोरु शम्बलम् ।
 निशायाः पश्चिमे यामे प्रेषयामास तं प्रभुः ॥ २२० ॥

When Kumārāpāla became king and established himself firmly on the throne,

अथ कर्णावतीपुर्यां धर्मधुर्यान् प्रमोदयन् ।
 राज्यातिं वा कुमारस्य हेमसूरिं (?) स शुश्रुवान् ॥ ५३२ ॥
 निमित्तोक्तिक्षणे जैनधर्मेऽहं भक्तिमद्भुताम् ।
 करिष्यामीत्यसौ पूर्वं प्रत्यश्रोषीन्मदग्रतः ॥ ५३३ ॥
 स्मरत्येतन्न वेत्यस्य चित्तजिज्ञासया ततः ।
 व्यहार्षीत्पत्नं सूरिमीनसं राजहंसवत् ॥ ५३४ ॥
 अमात्योदयनामात्यसंमुखं सङ्घसंयुतः ।
 अत्युत्सवेन सूरिन्द्रं (?) पुरमध्यमवीविशेत् ॥ ५३५ ॥
 पप्रच्छोदयनं सूरिर्विजनेऽसौ वृषस्तव ।
 मम स्मरालि (?) किं नो वा संप्रति प्राप्य वैभवम् ॥ ५३६ ॥
 उवाच सचिवः सर्वानुपकर्तृन् स्वबन्धुवत् ।
 उदारः सञ्जकारायं सस्मारापि प्रभुं न तु ॥ ५३७ ॥
 सूरिः शशंस तर्हि त्वं ब्रूयाः क्षितिपतिं रहः ।
 त्वयाद्य नैव स्वतन्त्रं नव्यराज्ञीगृहे निशि ॥ ५३८ ॥

केनोक्तमिति पृच्छेच्छेत्प्रातर्जातचमत्कृतिः ।
 अत्याग्रहे तदा नाम मम तस्मै निवेद्य ॥ ५३९ ॥
 ओमित्यभ्युपगम्येतां वाचं सचिवपुङ्गवः ।
 शंसति स्म विशांपत्ये सोऽपि चक्रे तथैव तत् ॥ ५४० ॥
 निशि विद्युन्निपातेन दग्धे तस्मिन्नेव एहे ।
 मृतायां नच्यपन्त्यां च चमच्चक्रे महीपतिः ॥ ५४१ ॥
 प्रभाते पृष्ठवान् भूभुन्मन्त्रिन् केनेदमद्भुतम् ।
 आचख्ये ज्ञानमाचक्ष्व जीवातुमिव तं मम ॥ ५४२ ॥
 व्यजिज्ञपन्तृपं मन्त्री नायं तत्कथनक्षणः ।
 न पारयति यदेवस्तं श्रोतुं राजलीलया ॥ ५४३ ॥
 जगाद् सादरं स्वामी सचिवैतत्किमुच्यते ।
 प्राणत्राणकरो यो मे न शृणोमि तमप्यहम् ॥ ५४४ ॥
 निर्वन्धेऽभिदधे सैष स्तम्भतीर्थपुरे पुरा ।
 कर्हि मे भविता स्वास्थ्यमिति देवस्य पृच्छतः ॥ ५४५ ॥
 राज्याप्तिपत्रिकादायि लिखित्वैकापरा मम ।
 येन तेनेदमावेदि ज्ञानं श्रीहेमसूरिणा ॥ ५४६ ॥
 इत्युक्त्वादीदृशन्मन्त्री पत्रां तां भूमृते तदा ।
 सोऽपि तां वाचयित्वा द्राग्विस्मरः सूरिस्मरतः (?) ॥ ५४७ ॥
 ऊचे च सचिवं कीदृक् सूरियं ज्ञानमद्भुतम् ।
 प्रत्याययन्मनो यन्मे राज्याप्तिदिवसेऽद्य च ॥ ५४८ ॥
 स कास्तीत्यनुयुक्तः सन् जगादोदयनो मुदा ।
 अधुनात्राप्तवानस्ति तवासीर्वितितीर्थया ॥ ५४९ ॥
 मन्त्री ततस्तदादिष्टस्तदुक्तं प्रणिगद्य तत् ।
 हेमाचार्यं सहादाय नृपास्थानीमुपास्थित ॥ ५५० ॥
 दृष्ट्वा सूरिन्दमायातं विनयैकावतिर्दृष्ट्वा ।
 अभ्युतस्थौ यथा शुक्लापाङ्गो वार्षिकवारिदम् (?) ॥ ५५१ ॥
 मूर्ते स्वभक्तिप्रग्भार इव हेमासनेऽद्भुते ।
 निवेद्य तं नमश्चक्रे विधिवत्सविनेयवत् ॥ ५५२ ॥
 प्रांशुदन्तांशुरोचिभिर्दिशो धवल्यन्निव ।
 इत्याशीर्वादयामास भूवासवमद्य प्रभुः ॥ ५५३ ॥

The King, ashamed of his ingratitude at not remembering him as soon as he attained sovereignty, asked pardon of Hemacandra and said—

अनुगृह्णाध्व मामद्य राज्यलक्ष्मीपरिग्रहात् ॥ ५६३ ॥
 अथ भूभुन्मुखोद्भूतभक्तिभङ्गितरङ्गितैः ।
 प्रीणितात्मा प्रभुः प्रोचे सिञ्चन्निव सुधारसैः ॥ ५६४ ॥

इत्थं विकल्पासे कस्मात्स्वं मुधा वसुधाधव ।
 उपकारक्षणो यत्ते संप्रत्यास्ति समागतः ॥ ५६५ ॥
 त्वमेव मौलिमाणिक्यं कृतज्ञानां कृतिनासि ।
 स्वपूर्वज इवाभाति यस्येदृग्गौरवं मयि ॥ ५६६ ॥
 यच्चार्ययसि राज्यार्थं तत्त्वद्भक्तेः कियत्किल ।
 परं न युज्यते देव तन्मे चारित्रचारिणा ॥ ५६७ ॥
 सर्वसङ्गपरित्यागश्चारित्रं जगदे जिनैः ।
 तत्प्रणश्यति राज्येन जलयोगेन चित्रवत् ॥ ५६८ ॥
 नियमश्रीं नृपश्रीश्च विद्विषाते परस्परी (?) ।
 यदेकस्याः प्रवेशेऽन्या सपत्नीव पलायते ॥ ५६९ ॥
 कृतज्ञत्वेन चेद्भूय त्वं प्रत्युपाचिकीरासि ।
 आत्मनीने तदा जैनैर्धर्मं धेहि निजं मनः ॥ ५७० ॥
 मदग्रतस्त्वया प्रागप्येतदस्ति प्रतिश्रुतम् ।
 उक्तं सत्याप्यतां तत्त्वं महती न हि गीर्मुषा ॥ ५७१ ॥
 अलोलुपत्वं सूरिन्दोर्निस्पृहस्येव वीक्ष्य तत् ।
 कुमारपालो विस्मेरास्तमूचे विनयाञ्चितः ॥ ५७२ ॥
 भवदुक्तं करिष्येऽहं सर्वमेव शनैःशनैः ।
 कामयेऽहं परं सङ्गं निधिरेव तव प्रभो ॥ ५७३ ॥
 भवत्सङ्गायथा किञ्चित्त्वं बुध्ये स्वचेतसि ।
 सत्सङ्ग एव यत्तत्त्वप्राप्तावोपयिकं विदुः ॥ ५७४ ॥

He then preached a sermon to Kumārapāla. On another occasion, in order to win over the King to the Jain faith, Hemacandra even bowed to Somanātha in his presence. Kumārapāla thus became a disciple of Hemacandra and under his direction did many things to spread the Jain religion. He forbade animal slaughter, spirituous drinks, dice-playing and such other vices in his kingdom. A number of vihāras were built.

At last when his end was drawing near, Hemacandra narrated to Kumārapāla the previous history of the King and himself. And

अथ नूतनशब्दानुशासनप्रमुखैः शुभैः ।
 त्रैविद्याधिष्ठितैर्ग्रन्थैर्ज्ञानसत्रं प्रवर्तयन् ॥ १२२ ॥
 स्वयं तिष्ठन् क्रियामार्गं स्थापयन्नपरानपि ।
 षष्ठाष्टमप्रभृतिभिस्तपोभिर्द्धर्ममेधयन् ॥ १२३ ॥
 उल्लासयन्मतं जैनं शशीव कुमुदाकरम् ।
 आयुश्चतुरशीत्यब्दान् हेमाचार्यः समापयन् ॥ १२४ ॥
 सम्यक् ज्ञानेन केनापि ज्ञात्वा पर्यन्तमात्मनः ।
 गच्छशिक्षां च विश्राण्य भ्रातृप्रद्युम्नसूरये ॥ १२५ ॥

आहूय सङ्घं भूपं च तत्प्रत्यक्षं यथाविधिः ।
 वैराङ्गिकः स्वगात्रेऽपि शिश्रियेऽनशनं गुरुः ॥ १२६ ॥
 अवीक्षितमिवाजन्म वीक्षितुं तन्मुखाभुजम् ।
 अहंपूर्विकया लोका मिमिलुः सकलास्तदा ॥ १२७ ॥

Kumārāpāla then fell at his feet and lamented very much that the guiding star of his life was setting. Hemacandra encouraged him and spoke as follows.

आजन्म राजन् निर्व्याजभक्तेऽहं हृदि तावके ।
 समुत्कीर्णं इव स्वर्गं गतोऽपि स्यां पृथग्गं हि ॥ १८५ ॥
 मनःशुद्ध्या समाराद्धजिनधर्मस्य ते पुरः ।
 मोक्षोऽति नातिदुर्लभः सद्गुरुस्तु किमुच्यते ॥ १८६ ॥
 अस्मदुक्त्यार्हतं धर्मं प्रपद्य क्षितिमण्डले ।
 कृत्वा च तस्य साम्राज्यं नापर्णस्त्वमभूः कथम् ॥ १८७ ॥
 कुर्वाणस्य क्रियामार्गं क्रियाम्रष्टान् परास्तव ।
 सत्क्रियास्थापनाचार्यं का शिक्षा युज्यतेऽधुना ॥ १८८ ॥
 जगज्जनसमक्षं यः पराजिग्ये पुरा त्वया ।
 पर्यन्तेऽपि कथं मोहः स त्वामभिभविष्यति ॥ १८९ ॥
 ततः सहजधैर्येण संवर्मेय निजं मनः ।
 यतोऽस्मन्मृत्युना मृत्युर्न दूरे तव वर्त्तते ॥ १९० ॥
 तदा सम्यग्वितन्वीथाः क्षामणानशनादिकम् ।
 यद्भस्मनिहृतमिव तद्धिना प्राक्तनं शुभम् ॥ १९१ ॥
 स्वयमेव च कुर्वीथाः सर्वामासुष्मिकीं क्रियाम् ।
 निरपत्यतया कर्ता न पश्चात्कश्चनापि ताम् ॥ १९२ ॥
 ऊरीकृत्य गुरुकृतं तत् स्तक्रवत् (?) क्षितिनायकः ।
 उदातिष्ठत भूथिष्ठभक्तिः कर्तुं प्रभावनाम् ॥ १९३ ॥
 कुमारो ननुतुः स्वैरं श्रावका रासकान् ददुः ।
 भट्टा भोगावलीः पेटुर्जगुर्गीतानि गायकाः ॥ १९४ ॥
 कर्मव्ययेऽभिदधिरे भूपाद्याः पारिपार्श्विकाः ।
 परोलक्षान्नमस्कारान् पुष्पाणि च सहस्रशः ॥ १९५ ॥
 अत्यासन्नं व्ययं ज्ञात्वा सूरिध्यानविधित्तया ।
 कोलाहलं प्रसृमरं समन्तात् प्रत्यर्पीषिधत् ॥ १९६ ॥
 निवृत्तिवल्गयात्युच्चैर्ध्वाक्षाण्युत्कटाश्रवत् (?) ।
 बध्वा च ध्यानपाशेन चित्तं लोलं ध्रुवद्ववत् ॥ १९७ ॥
 चिन्तयन् सुचिरं किञ्चित्परमात्ममयं महः ।
 ब्रह्मरन्धाध्वना प्राणान् हेमाचार्यो विमुक्तवान् ॥ १९८ ॥

"Hemacandra was born on the full-moon of Kārtika, Samvat 1145 (A. C. 1088). In Samvat 1154 (A. C. 1097) he was initiated into the priestly orders; in 1166 (A. C. 1109) he obtained the degree or title of Śūri and died in Samvat 1229 (A. C. 1172) at the age of 84" (JBBRAS, xxvi, p. 224).

Hemacandra is the author of the following works :—

- i. Śabdānuśāsana called Siddhahemacandram.
Dhātupāṭha; Dhātupārāyana, Dhātumālā.
Upādisūtravṛtti
Lingānuśāsana.
- ii. Abhidhānacintāmaṇi; Nāmamālā, Nāmamālāśeṣa.
Anekārthasaṅgraha; Anekārthaseṣa.
Nighantuseṣa; Sesasaṅgraha, Sesasaṅgrahasāroddhāra.
Deśabdasāṅgraha.
Ekākṣaranāmamālā.
- iii. Chandonuśāsana.
Kavyānuśāsana with Alankāraśūcāmāṇi.
- iv. Pramānamimāṃsā.
Bālābalaśūtrabṛihadvṛtti.
- v. Yogasāstra.
- vi. Dvyāśrayakāvya.
Śalākāpurusa-carita.
- vii. Vibhramasūtra. (?)

In concluding this introduction, I think I will be permitted to say a few words in explanation of the delay which has occurred in preparing this edition, as it may also partly account for some shortcomings of it. The work was entrusted to me early in May 1921 and I expected it would be ready by the end of the following year. But with eighteen hours and sometimes more of teaching work in the College and other duties attached to my position, coupled with the poor state of my health, I had very little time to spare for the work and had, therefore, to extend the time, though reluctantly, year after year. The delay was, therefore, unavoidable but in the interests of the work I wish it were longer. My best thanks are due to the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute who have been, I should say, too kind to me by deferring to my conveniences and extending the period not only for the preparation of the edition but also of the loan of the seven Ms. lent to me.

'Vidyāśadma' }
1st February 1926 }

P. V. RAMANUJASWAMI.

P. S. I am indebted to my friend and former pupil, Pandit P. Perayya Sastri, Siromani and Vidyapravina, of the local Maharajah's English College for helping me in reading the proofs of this work.

11-11-1937.

P. V. R.

Introduction

II

(To the first edition)

The present edition of Hemacandra's *Deśanāmāla* is based on the following Mss. :—

A. — A Ms. from Bikaner. No. 271. foll. 17. Samvat 1549. Text only. A very valuable Ms.

B. — A very clearly written Ms. from Vadhvān. No. 724. foll. 90 or properly 91, fol. 53 being numbered twice. Text and commentary. The Ms. is not dated; it probably belongs to the last century. It is on the whole very correct, but it constantly exchanges ३ and ३ , ४ and ४ , ५ and ५ , and in this respect it cannot in any way be relied upon.

C. — A modern copy of a Ms. from Ahmedabād, prepared for Dr Bühler. No. 184. foll. 315 in folio. Text and commentary. The original Ms. was dated Samvat 1587. The copy has been made rather carefully; but the copyist apparently not being versed in reading Jaina Mss., the characters peculiar to these Mss. are constantly misread. Thus the blunders of the original have been largely increased. A second hand has tried to correct some of the mistakes, but not always successfully.

D. — A Ms. from Pāl near Jodhpur in Mārwar. No. 270. foll. 32. Text and commentary; incomplete. This Ms. is written very badly and is very incorrect. I have not mentioned in the critical notes all its blunders, and from L 117, I have quoted it only occasionally.

E. — A Ms. from Ahmedabād, belonging to Dr Bühler, foll. 20. Text only. In the colophon it bears the date 1575, which is probably intended for the Samvat era. This is by far the best of all the Mss. Unfortunately it is incomplete, foll. 1 and 19 being wanting. It has been made the basis of my text.

F. — The various readings of a Ms. from Limadi, collated by Dr Bühler's Pandits with C. With the exception of a few trifling differences the Limadi Ms. agrees closely with the Vadhvān Ms. (B).

G. — A Ms. from Bikaner. No. 271. foll. 46. Text and commentary. An old, good Ms. It has got the same number as A, because it was believed to contain the commentary to A. This, however, is not the case. The Mss. are quite independent of each other. G gives the best text of the commentary but it is unfortunately greatly damaged, most of the leaves having been gnawed by a rat, and afterwards broken off. The damages begin with fol. 15; from fol. 24, not much more than one half of the leaves, sometimes less, is extant; from fol. 42, only scattered fragments are left. I have tried to combine these fragments, and after much trouble and with

a great loss of time I have succeeded in identifying nearly all the fragments. The Ms. ends with ॐमुहो in viii. 21, the rest being entirely lost.

After I had worked out the text and the greater part of it had been sent to India for being printed, I received two more Mss. from Dr Bühler, viz.—

H.—A Ms. bought at Ahmedabad for Government in 1879, foll. 62. Samvat 1628. Text and commentary. The Ms. is very carelessly written and of no value at all.

I.—A Ms. belonging to Pandit Bhagvanlal Indrajī, foll. 86. Text and commentary; incomplete, foll. 8–27 and the end from वदाह भरतः in viii. 72 being wanting. The Ms. is a copy of the same codex archetypus from which G is copied. It agrees with G in almost all particulars. As it is written very distinctly, it would have saved me much time and trouble, and greatly facilitated my task, had I got it a year earlier. I have consulted it in all doubtful cases when correcting the proofs, but I could no more give its readings in the notes.

All the Mss. are written in the characters peculiar to the Jainas. Hence it was very difficult to hit the true reading in all cases where च, व and ब, ल and ल्ल, य and घ, ज्ञ and ज्ञ, इ, ऋ, ॠ, ॡ, ॢ were concerned. There are not many words in which all the Mss. agree in the use of these letters. In order to ascertain the correct reading I was very often obliged to have recourse to etymology. Where that failed me, I had nothing to guide me but the best Ms., which, however, is by no means quite trustworthy. A few examples will best illustrate the method I have adopted in constituting my text, and at the same time show the difficulties I had to grapple with.

At vi. 139, the Mss. ABCDEFGI read मेडम्भो, a reading which is twice repeated in the commented Ms. H reads मेडम्भो (text), मेडम्भो (commentary), मडम्भ (example). Only E has मेडम्भो, a reading I have adopted for etymological reasons. There can be no doubt that मे stands for मड, the Prakrit equivalent of मुगी (compare vi. 121, मडहरो and मेहरो in which the same contraction has taken place). डम्भ represents Sanskrit दम्भ with the change of द to ड according to Hemacandra's Prakrit grammar I. 217. Thus मेडम्भो, which is stated to mean 'a doe-snare,' properly signifies "a thing which deceives (or injures) does." In support of the reading here adopted, I may point to the critical notes to Hemacandra i. 217, where two of the Mss. read डम्भो, though there डम्भो is the only possible form. At iii. 43, the majority of the Mss. reads जण्होहणो. Since this word represents a Sanskrit * यज्ञापहन (cf. यज्ञहन), I have adopted the reading जण्होहणो. Here the authority of the best Ms. led me to the correct reading. In a great many cases, however, I was deprived even of this help. Thus vi. 46, the Mss. ABCEFG read जले पिचं, GHI पिचं. In the commentary, all the Mss. except H, read पिचं; in G the word is torn off. In the example, which is wanting in G and I, BF read अपिचं, C अपिचि, H is doubtful. Thus पिचं seems to be the correct reading. Yet I could not admit it into my text. The word is apparently deriv-

ed from *पिबति* "to drink," and hence it must be written *पिबं*. I have since found the word actually spelled *पिबं* in Trivikrama's *Prakrit Grammar*, the Mss. of which are written in the Grantha character. Sometimes the Sanskrit was my only guide. Thus in i. 98, the authority of the Mss. seems to call for the reading *उज्जोवो*, which is also given by the Mss. of the *Pāyālaśchhī* v. 217. The Sanskrit *उज्जोव*, however, decides in favour of *व*. Likewise in ii. 11, it was alone the Sanskrit which moved me to write *किलिचं* and not *किलिबं*. In other cases I had recourse to the modern Indian languages. Thus in viii. 29, which is wanting in E and G, I have written *सिडा* and not *सिटा*, or *सिडा*, only in consideration of Sindhi *सिड* *fem.* 'a whistle, whistling,' a reading which is confirmed by I.

The Mss. often agree remarkably in blunders of all kind. Thus at p. 68, 14, (p. 78, l. 14 of this ed.) they all, without exception, read *पुरः स्थिते*, though there cannot be any doubt that *पस्तः स्थिते* must be written. It was more difficult to make out the correct reading in cases like that of vi. 127. Here AEF read *महालक्खो*, the rest *महालक्खो*, and with a singular persistence this reading is repeated by all the commented Mss. (except I) in the commentary and the example. Here again etymology helped me. The Sanskrit equivalent is **महालयपक्ष*; so *महालक्खो* had to be chosen.

Now I am fully aware that after all etymology is no safe guide; and I fear that I have adopted more than once a wrong reading, misled by a false etymology. To get the original meaning of a word was often very difficult, and in the present state of our knowledge of the middle and modern Indian languages not rarely quite impossible. In such cases I was quite left to my linguistic instinct. Thus at i. 144, example 111, I have written *युद्धकिमुदी*. Here BG read *युद्धकिय*, OH *युद्धकिय*, F *युद्धकिय*. As I could make nothing of any of these readings, I supposed that *य* was a mistake for *व*; and turning to this letter I found the word in question at v. 31, but at the same time almost as many various readings as I had Mss. at my disposal. In the text A has *युद्धकियं*, BF *युद्धकियं*, C *युद्धकियं*, D *युद्धकियं*, E *युद्धकियं*, G *युद्धकियं*, H *युद्धकियं* I *युद्धकियं*. In the commentary BCF read *युद्धकियं*, G *युद्धकियं*, H *युद्धकियं*, I *युद्धकियं*. Taking into consideration the various readings of i. 144, 111, *युद्धकि* seemed to me to be the correct spelling, which I adopted accordingly. Words of this kind occur very frequently, and I hope I shall be pardoned if sometimes I should have failed to hit the correct reading.

Another great difficulty was raised by the examples which Hemacandra adds at the end of the commentary on each stanza of the *Ekārthaśābdas*. These examples are either void of all sense, or of an incredible stupidity. It was not indeed easy to compile examples from words combined in the same stanza by the mere chance of alphabetical arrangement and the equal number of syllables. But even granting this, Hemacandra might, I think, have done his task far better; or, if the examples were composed by his disciples, he should not have admitted them into his work. In a few cases he has given two examples on one stanza, and had he done this throughout, we should not have to complain so much of the extreme

absurdity of these verses. It was a most disgusting task to make out the sense, or rather nonsense, of these examples, some of which have remained rather obscure to me. But as they often are the only means of ascertaining the correct meaning of a Deśīśabda, and besides contain some valuable material for Prakrit lexicography and grammar, I have spared neither time nor labour to make them as readable as their purport will allow.

In general, I have strictly observed the rules of sandhi often violated by the Mss. But I have not hesitated to follow the Mss. when this seemed to me desirable for the sake of clearness. With reference to the nasals, I have adopted a method which I hope will in some way facilitate understanding. I have written throughout anusvāra in Deśīśabdas in accordance with the practice of the modern languages, but the nasals of the several Vargas in Tatsamas and Tadbhavas. I am, however, very far from believing that Hemacandra himself has done so, and that this method should be followed in all Prakrit works. On the contrary, there are traces which show that even in Deśīśabdas the nasals are preferable to the anusvāra. Thus from i. 26, it follows that अइरिप्पो, and not अइरिपी, is the correct spelling. At i. 18, I have only reluctantly written अँवचु instead of अन्वचु, and likewise at iv. 31, अँरिणी instead of अरिणी, since this word is used as a Tatsama in the commentary on ii. 20, 30, vi. 133. But cases like these are very rarely met with, and they could, therefore, not move me to give up my method, which, as I have experienced myself, is a great help for the reader. It is well known that in Jaina Mss. ण, when standing in the beginning of a word, or when doubled in the middle of it, generally is not changed to न. Hemacandra himself has laid this down as a rule in his Grammar, I. 229. Some of the Mss. of the *Deśināmamālā*, especially G, adopt the same spelling, but without consistency; sometimes they all agree in writing न or ण. I have always corrected this to ण or ण्ण, since Hemacandra at the end of the fifth varga expressly states that no Deśīśabda begins with न, but that the rule वदौ given in his grammar only applies to Prakrit words which have their origin in Sanskrit. Strange as this remark is, considering the modern languages, in which ण never is used in the beginning of a word, yet I saw no reason to go counter to Hemacandra's distinct statement. I have also followed throughout Hemacandra's own rule on the use of the euphonic य (Grammar I. 180). There is no Ms., either of the *Siddhahemacandram* or of the *Deśināmamālā*, which strictly observes it. They all write य, also after other vowels than अ, ए, especially after इ, ई. As Hemacandra makes no exception with regard to the Deśīśabdas, I have patiently undertaken the tedious task of correcting the many hundreds of instances in which the rule has been infringed by the Mss. I have not, however, made even the slightest correction without giving the reading of the Mss. in the critical notes.

I have called the work देशीनाममाला. Properly it ought to have been called रत्नावली, as this is the name given to the work by Hemacandra himself (viii. 77). देशीनाममाला it is termed in the best Mss. of the text,

AE, and in the margin of the single folios of H. In L 2 and viii. 77, it is styled देशीशब्दसंग्रह, a name which is also intimated by the Mss. BCDEFGI, as they call the vritti देशीशब्दसंग्रहवृत्ति. रत्नावली being too unexpressive a name, and देशीनाममाला the usual appellation of works of this kind, I have followed the best Mss.

The *Deśināmamālā* has been discovered by Dr Bühler. In the *Indian Antiquary* II, p. 17 ff. (1874) he has given the first notice of it from the only Ms. then in his possession, the original of C. By his indefatigable researches which have already so much promoted Sanskrit philology, he succeeded afterwards in finding the materials described above, and in October 1877 he proposed to me by letter to publish the work in company with himself. I gladly accepted this offer, and we agreed that I should publish the text while Dr Bühler took upon himself to work out the glossary. Though I am fully aware of the deficiencies of this volume, yet I hope that in some degree at least, it will justify the confidence placed in me by Dr Bühler. My best thanks are due to him not only for his making over to me the Mss. he had collected with so much labour and care, but also for his reading one proof of this volume and communicating to me some valuable remarks on my text. I have also to thank Mr Banks, the Superintendent of the Bombay Education Society's Press, for the extraordinary care with which he has carried on the printing and executed my corrections. Since I could read myself but one proof, it is chiefly due to him that comparatively few misprints will be found in these pages.

R. FISCHER.

Kiel, 15th of March 1880.

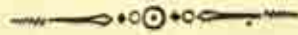

॥ देशीनाममाला ॥

॥ ॐ नमो भगवते ॥

अथ देशीनाममाला प्रारम्भ्यते

देशी दुःसंदर्भा प्रायः संदर्भितापि दुर्विधा ।

आचार्यहेमचन्द्रस्तत्तां संदभति विभजति च ॥

समग्रशब्दानामनुशासने चिकीर्षिते संस्कृतादिभाषाणां षण्णां शब्दानुशासने सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि सिद्धिरुपनिबद्धा । इदानीं लोपागमवर्णविकारादिना क्रमेण पूर्वं- 5 रसाधितपूर्वा देश्याः शब्दा अवशिष्यन्ते । तत्संग्रहार्थमयमारम्भः । तत्रादौ शिष्टसमय इत्यधिकृतदेवता नमस्क्रियते ।

गमणयपमाणगहिरा सहिअयहिअयहिअयंगमरहस्सा ।

जयइ जिणिन्दाण असेसभासपरिणामिणी वाणी ॥ १ ॥

गमास्तात्पर्यभेदिनः सदृशपाठाः । नया वस्त्वेकदेशग्राहिणः स्याद्वादाविरो- 10 धिनोऽभिप्रायविशेषाः । नैगमसंग्रहव्यवहारजुसूत्रशब्दसमभिरुद्धैवंभूताभिधानाः । सप्त प्रमाणानि स्याद्वादगोचराणि प्रत्यक्षादीनि । तैर्गभीरा मन्दबुद्धीनामस्ताद्याः । अथ च सहृदयं सचेतनं हृदयं येषां तेषां हृदयंगमरहस्या । अत एव जयति निःशेष- तैर्यिकभाषोत्कर्षेण वर्तते । जयत्यर्थेन च नमस्कार आक्षिप्यते । अयमपर उत्कर्षो यदशेषभाषारूपत्वेन परिणमते । यदाह ।

15

देवा देवीं नरा नारीं शबराश्चापि शाबरीम् ।

तिर्यञ्चोऽपि हि तैरर्ची मेनिरे भगवद्विरम् ॥

सैवंभूता जिनेन्द्राणामर्हतां वाणी जयतीति संबन्धः ॥ [१]

L. 1. A opens with अर्हं BY with एदं । अर्हं D with श्रीगुरुपादेभ्यो नमः G with ओ नमः सर्वज्ञाय X with एदं Z with एदं । ओ नमः सर्वज्ञाय. L. 2. X दुःसंत add 2. hd. दुर्भा. L. 3. C विभजति वे. L. 4. BC 2. hd. सनयशब्दा D संस्कृतादि षण्णां भाषाणां X भाषणं. L. 5. BCF सिद्धिरुपनि D सिद्धिरुपं. L. 6. X देशाः. L. 7. cdd. इति अधिकृतं. L. 8. Y गमणय ACDG (F!) YZ सहिअयहिअयहिअयंगमं B हिययंगमं. L. 10. X गमणगमास्ता. L. 11. B अभि D नैगमाद्याः ; om. from संयहं to मिथानाः BCFX हारकजुसूत्रशब्दसमभिरुद्ध एवं. L. 12. X स्यादादं XZ तैर्गभीरा G om. मन्द B नामस्ताद्या C बुद्धिनामस्ताद्या D बुद्धानाम F नामस्ताद्या misread) X नामस्तयो. L. 13. X सहृदयं & येषां. L. 14. C र्थे B कारः cdd. उत्कर्षः. L. 15. Z यदशेषं. L. 16. XZ देवी. L. 17. D adds इति शेषपदत्रया. L. 18. cdd. सा एवं (Z सा इत्यं) D om. अर्हतां.

व्युत्पित्सुप्रवृत्तयेऽभिधेयप्रयोजने आह ।

णीसेसदेसिपरिमलपल्लविअकुऊहलाउलत्तेण ।

विरइज्जइ देसीसदसंगहो वण्णकमसुहओ ॥ २ ॥

देशीशब्देन देशीशास्त्राण्युच्यन्ते । निःशेषदेशीशास्त्राणां परिमलेन परिशील-
 5 नेन पल्लवितं प्रादुर्भूतं कचिदर्थसमर्पकत्वेन कचिद्वर्णानुपूर्वीनिश्चयाभावेन कचित्पूर्व-
 देशीविसंवादेन कचिद्वतानुगतिकतानिबद्धशब्दार्थतया यत्कुतूहलं तेन यदाकुलत्वमा-
 कथमयमपभ्रष्टशब्दपङ्कमग्नो जनः समुद्धरणीय इति परोपचिकीर्षारभसस्तेन हेतुना
 देशीरूपाणां शब्दानां संग्रहो विरच्यते । अस्माभिरिति शेषः । पादलिप्ताचार्यादि-
 विरचितदेशीशास्त्रेषु सत्त्वप्यस्यारम्भे प्रयोजनं विशेषणद्वारेणाह वण्णेति । वर्णा
 10 अकारादयो हकारावसानाः प्राकृतप्रयोगयोग्याः । तेषां पदादिभूतानां सुखग्रहण-
 धारणनिमित्तं क्रमः परिपाटिः । तेन वर्णक्रमेण व्यक्षरत्र्यक्षरचतुरक्षरादिपदक्रमेण च
 सुखदः सुभगो वा । वर्णक्रमेण हि निर्दिष्टाः शब्दा अर्थविशेषसंशये सति सुखेनैव
 स्मर्यन्तेऽवधार्यन्ते च । वर्णक्रमातिक्रमेण च निर्दिश्यमाना न सुखेनावधारयितुं
 शक्यन्त इत्यर्थवान् वर्णक्रमनिर्देशः ॥ [२] .

15 पुनरितरदेशीभ्यो वैलक्षण्यमाह ।

जे लक्खणे ण सिद्धा ण पसिद्धा सक्कयाहिहाणेसु ।

ण य गउणलक्खणासत्तिसंभवा ते इह णिवद्धा ॥ ३ ॥

L. 1. C व्युत्पित्सु BCDX अभि. L. 2. B 'देसी' C 'देशी' X 'देस' C 'पर' ABDEFGXYZ 'पल्लवि'. L. 3. C 'इज्जइ जइ देशी' Y वन्नकम BDX 'सुहउ'. L. 4. BCFG, D 2. hd. X परिमललेन C om परिशी. L. 5. D 'धंसम' X 'धर्मामप' X कचिद्व B 'वर्णानुपूर्वीकत्वनि' D 'पूर्वा' X कचित् पूर्व. L. 6. GZ 'गतिकतया निबद्ध' G 'शब्दार्थतया' D 2. hd. 'गतिकतया BDF यत्कुतू DX आ for आ: Z 'लत्वं आ: कथमयं'. L. 7. B 'रभसः' D 'रभसेन हे'. L. 8. CDGXZ 'ज्माभि'. L. 9. GZ 'विरचितशब्दशा-
 स्त्रेषु D 'देशीशब्दशा' BCDEFX सत्त्वपि अ C विशेषेण D 'वर्णा'. L. 10. CX
 हकारान्ताः D हकारता CDGZ 'येम्यास्तेषां X 'योग्योस्तेषां B पदादिभूतां Z 'ग्रहणनिमित्तं'.
 L. 11. BD 'धारण' CDGXZ 'पाटिस्तेन X om. from व्यक्षर' to च incl. Com.
 चतुरक्षर. L. 12. X om. from निर्दिष्टाः to क्रम l. 14. BG शब्दाः. L. 13.
 cdd. अवधा. L. 16. G ये CF लक्खणे GZ न पं CDE सक्कयाभि. L. 17. G न
 CD गओणलक्खणं FX 'सति' CDFY निव.

लक्षणे शब्दशास्त्रे सिद्धहेमचन्द्रनाम्नि ये न सिद्धाः प्रकृतिप्रत्ययादि-
विभागेन न निष्पन्नास्तेऽत्र निबद्धाः । ये तु वज्जर-पज्जर-उष्काल-पिसुण-
संघ-बोल्ल-चव-जंप-सीस-साहादयः कथ्यादीनामादेशत्वेन साधितास् [सिद्ध-
हेमचन्द्रम् ४, २] तेऽन्यैर्देशीषु परिगृहीता अप्यस्माभिर्न निबद्धाः । ये च
सत्यामपि प्रकृतिप्रत्ययादिविभागेन सिद्धौ संस्कृताभिधानकोशेषु न प्रसिद्धास्तेऽप्यत्र 5
निबद्धाः । यथा । अमृतनिर्गम-च्छिन्नोद्भवा-महानटादयश्चन्द्र-दुर्वा-हरादिष्वर्थेषु ।
ये च संस्कृताभिधानकोशेष्वप्रसिद्धा अपि गौण्या लक्षणया बालङ्कारचूडामणिप्रति-
पादितया शक्त्या संभवन्ति । यथा । मूर्खं बड्लो । गङ्गातटे गङ्गाशब्दस्त इह देशी-
शब्दसंग्रहे न निबद्धाः ॥ [३]

इदानीं नानादेशप्रसिद्धभाषास्वतिव्याप्तिपरिहारार्थं देशीलक्षणमाह ।

10

देसविसेसपसिद्धीइ भण्णमाणा अणन्तया हुन्ति ।

तम्हा अणाइपाइअपयट्टभासाविसेसओ देसी ॥ ४ ॥

देशविशेषा महाराष्ट्रविदर्भाभीरादयस्तेषु प्रसिद्धा । मगा पश्चात् । निकड्डला
जितः । उक्खुरुहुंचिओ उत्तिप्तः । प्रेयंडो धूर्तः । हिंमो जारः । विड्डो प्रपञ्चः ।
वढ्ढुदो मूर्ख एकग्राही । इत्येवमादयः शब्दा यद्युच्येरंस्तदा देशविशेषाणामनन्त- 15
त्वात्सुषायुषेणापि न सर्वसंग्रहः स्यात् । तस्मादनादिप्रवृत्तमाकृतभाषाविशेष एवायं
देशीशब्देनोच्यत इति नातिव्याप्तिः । यदाह ।

L. 1. D om. न. L. 2. X भागेत B निष्पन्नाः BF ते इत्यत्र X निष्पशस्ते CD
निबद्धा BCFGZ वज्जर Z om. पज्जर BFGXZ उष्काल C उष्काल. L. 3.
BCFGZ बोल्ल X बोल्लेरव BDF क्व Z व B ताः. L. 4. cdd. ते अन्ये; illegible in G.
CF गृहीताः D 2. hd. del. अप्य L. 5. G सिद्धास् BCF द्वाः G ते अप्यत्र B ते पि अत्र.
L. 6. X add यथाः before यथा B द्रव D द्रावा; illegible in G. B नटादयः.
L. 7. cdd. कोशेषु अप D गौण्या गौणसारोपसाध्यवसनाभ्यां लक्षणालक्षणा cdd. वा अलं.
L. 8. BF पादिततया B मूर्खे Z तटे शब्दस् G शब्दास् B शब्दाः D शब्द cdd. ते.
L. 10. X इदानीं cdd. भाषासु अति. L. 11. X पसिद्धीअ भिन्न Y पसिद्धीए.
L. 12. ABCFGYZ पाइय D अणाइयपइट्ट A वित्तु BCXZ विसेसत्त. L. 13. B
शेषाः G मांभीरासु B दयः G मगा G निकड्ड (!) CZ निकड्ड X निकड्ड D तिकाइलानित्तः
(sic). The reading is very doubtful. Perhaps it should be निकड्डला जितः ।
L. 14. B उत्तं CF उत्तं D उत्तरं X उक्खुरुहुं Z उक्खुड्ड BDZ चित्तु X चित्तु D पेडो
CDX धूर्तो G विड्डो प्रपंचो Z विड्डो प्रपंच. L. 15. C om. मूढो X मूर्खः एकग्राही B शब्दाः
BCDFX यादे cdd. उच्येरंस्तदा DGZ पाणामानंत्यात्. L. 16. B तस्मात्. L. 17. X
देशीशब्दे BCF, D 1. hd. X च्यते.

वाचस्पतेरपि मतिर्न प्रभवति दिव्ययुगसहस्रेण ।

देशेषु ये प्रसिद्धास्तान् शब्दान् सर्वतः समुच्चेतुम् ॥ [४]

अत्र अकारादयो व्यक्षराः शब्दाः संगृह्यन्ते ।

अज्जो जिणम्मि अल्लं दिअहम्मि अणू अ सालिभेअम्मि ।

5 अंको णिअहे अल्ला अच्चा अच्चा य अच्चाए ॥ ५ ॥

अज्जो जिनोऽर्हन् बुद्धश्च । यदाहुः । अर्हन्तं प्रति देवज्जो ॥ यदि तु स्वामि-
पर्यायअर्थशब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलार्थमस्योपादानम् । अज्जा गौरीति केचित्संगृ-
ह्णन्ति । तदयुक्तम् । तस्य संस्कृत आर्याशब्दादेव सिद्धेः । यदाह । आर्याम्बिका
मृडानीति ॥ [हलायुधः १, १५] अल्लं दिनम् । अणु शालिभेदः । अंको
10 निकटम् । अल्ला अच्चा अच्चा च अच्चा । जननीत्यर्थः ॥ यथा ।

वीरज्जरवी अल्लं विरयन्तो भिण्णमोहतिमिरोहो ।

अणुगोविगिज्जमाणो गिरिअंके जयइ विहरन्तो ॥ १ ॥

जगअव्वअम्बिआए पाए दंसेसि जइ ण उज्जिन्ते ।

तो तुह अहं ण धूआ अल्ले अच्चा तुमं पि ण हु मज्झ ॥ २ ॥ [५]

15 अक्को दूए अक्का वहिणी अप्पो पिआ अहं दुक्खे ।

अंगुट्ठी अवगुण्ठणमगयअयक्कायगा दणुए ॥ ६ ॥

L. 1. X om. मतिः D साहस्रेण B सहस्रेण. L. 2. B सिद्धा cdd. तान्
G सर्वान् for शब्दान् BF सर्वतम् C समुच्चयतुं. L. 3. XZ तत्र X व्यक्षरा B शब्दा.
L. 4. BCDF जिणम्मि and so generally, a v. l which will not be noted any
more hereafter. CDF दिव्यं X दिअहम्मि CFY य C सालं BDF भेयम्मि
GY भेयम्मि. L. 5. cdd. णियडे (Y नियडे) BDGZ अच्चा Y अच्चा. L. 6.
B अहं X अहं CFGZ यदाहुः D यदाह । आर्या अंयिति देवज्जो (sic) G अर्हन्तं X
देवयो (!). L. 7. BDG आर्यं D गौरी तु केचि तु (sic) X त्सङ्घेति BG
गृहं CDF गृहं. L. 8. D संस्कृतस्यायां CG आर्यं X सिद्धाः BDX आर्या
अंयि CF आर्या अम्बि G आर्यायि. L. 9. CGX सालि. L. 10. cdd अच्चा (Z अच्चा).
L. 11. X चीरं C रवी G विरयन्तो BF विरयन्तो BGZ भिन्न. L. 12. C अणुगोवि-
गिज्जा D गिज्जा G जयइ D जयाइ X तिहरतो. L. 13. BCF अच्चा Z अच्चा
cdd पाए X जणइ D उज्जि C उज्जितो. L. 14. BCFX ता CDX न CDGX धूया
CX न C मज्झ D मज्झ Z ज्जा. L. 15. Z पिरु for दूए A पिरु BCFXY पिआ
C दुक्खे D adds: इति व्यक्षरकांड (sic; l. ६) समाप्तम्. L. 16. Z मगउअयक्काय
X मंगय D यक्कायगादगा दणुए D adds इति व्यक्षरकांडस्याख्यानं ॥

अक्को दूतः । अक्का भगिनी । अन्वार्थस्तु संस्कृतसमः । यत्कालापाः । हे
अक्क ॥ [कातन्त्रम् २, १, ४०] अप्पो पिता । अहं दुःखम् ॥

॥ अथ त्र्यक्षराः ॥

अंगुट्टी अवगुण्ठनम् । शिरोऽवगुण्ठनमिति यावत् । त्र्यक्षरप्रस्तावान्वंगुट्टीत्यनु-
वाद्यम् । अवगुण्ठनं त्वर्थनिर्देश इति सामानाधिकरण्येऽपि न विध्यनुवादसंदेहः । 5
अगओ अयक्को अयगो इति त्रयो दानवार्थाः ॥ यथा ।

कयअंगुट्टी अक्के अयगअयकारिअप्पमहहरणं ।

जमअक्कसमे कमढागए वि करुणापरं णम सुपासं ॥ ३ ॥

अत्र च । अह असौ । अणं ऋणम् । अडो कूपः । अण नत्रर्थे । अइ संभावने ।
एते शब्दानुशासन एवास्माभिः साधिता इत्यत्रैव नोपात्ताः ॥ [६] 10

अंकेली अ असोए अज्जेल्ली दुहिअदुज्जधेणूए ।

अवेट्टी मुट्ठिज्जूए अण्णाणं विवाहवहुदाणे ॥ ७ ॥

अंकेली अशोकतरुः । अज्जेल्ली दुग्धदोहा धेनुः । या पुनः पुनर्दुह्यते । अवेट्टी
मुष्टिद्यूतम् । अण्णाणं विवाहवधूदानम् । विवाहकाले वध्वै यदीयते । यद्वा विवाहार्थं
वध्वा एव वराय यद्दानम् । मौख्यवाचकस्त्वण्णाणशब्दोऽज्ञानशब्दमव एव ॥ यथा । 15

अंकलितलासीणो मा रम अवेट्टिआइ पुत्त तुमं ।

अज्ज तए दायन्वा अज्जेल्ली बहिणिअण्णाणे ॥ ४ ॥ [७]

- L. 1. Z अंवायास्तु X संस्कृतसमः. L. 2. X हे अक्क हे L. 3. D त्र्यक्षरशब्दाः ।
L. 4. X 'गुठेणं' C om. शिरोऽवगुण्ठनम् GZ. om. त्व BCDEFX 'वास्तु अंगु'
cdd. अंगुट्टी (B अंगु C 'ठी') इत्ये L. 5. BCFX तु अर्थं D om. त्व G om. न
L. 6. G अगउ BCDEF अगयो X दानवार्थाः. L. 7. G 'गुट्टी' C 'गुट्टी' CDX
अयक्कअयगारि G 'अअक्का' Z अयगयइकारि. L. 8. X कमह. L. 9.
cdd. अवि. L. 10. Z एवास्मा' cdd. इत्यन्येरेव नो (X इत्यन्येरेव च नो).
L. 11. FGY य A अज्जेण्णी GZ अज्जेहो C 2. hd. अज्जे DX अज्जे (!) F अज्जे
XYZ दुहियं G om. दुहिअ A 'दुज्जधेणू' C 'दुज्ज' DG 'दुद्ध' L. 12. ABG. अवे
CF अम्बे X अंविट्टी G मुट्ठि C अट्ठि CDGZ 'जुए BFY 'जुए X 'जए G अन्नाणं
ACXYZ 'बहु' C 'दाणे. L. 13. GZ अशोकः G अज्जे CD अज्जे F अज्जे Z अज्जे
CFX धेनुर् B या पुनर्दुह्यते CF पुनः पुनः X om. पुनः G अवे B अम्बे CDF अम्बे
L. 14. G मुष्टिधायुतं G अन्ना X वधे C वध cdd. 'वाचकस्तु अ' G अन्ना BCDEFX
अज्ञानं X धा for यथा. L. 16. G अवे B अम्बे CDF अम्बे G 'आए B पाइ D
'पाइ C पुत्ते Z तुम. L. 17. D अज्जेहो F अज्जे G बहि B बहि GZ 'अन्ना'.

अद्धंतो परंतो अरुणं कमले अकासि पज्जन्ते ।

अग्घाडो अवमग्गे अवेसि अंबेसि घरफलहे ॥ ८ ॥

अद्धंतो पर्यन्तः । अरुणं कमलम् । अकासि पर्याप्तम् । कृतमलमिति यावत् ।
अग्घाडो अपामार्गः । अवेसी तथा अंबेसी गृहद्वारफलहकः । अवेसि अंबेसीति लुप्त-
5 विभक्त्यन्तौ समाहारो वा ॥ यथा ।

अंबेसिपएसठिआ अग्घाडअवेसिलग्गवत्थमिसा ।

णयणारुणअद्धंतेण णिअसि जं तं अकासि लज्जाए ॥ ५ ॥ [८]

अंकारो अत्थारो साहिजे अत्थुडं लहुए ।

अक्कंतं च पवुड्डे अंबोच्ची पुप्फलावीए ॥ ९ ॥

10 अंकारो तथा अत्थारो साहाय्यम् । अत्थुडं लघु । अक्कंतं प्रवृद्धम् ।
अंबोच्ची पुप्फलावी । यदाम्नापुष्पाण्येवोच्चिनोति तदा न देशी ॥ यथा ।

कुसुमाउहअंकारं अंबोच्चीणं च कुणइ अत्थारं ।

मलयसमीरो अइअत्थुडो वि काही किमक्कंतो ॥ ६ ॥ [९]

धणवन्तम्मि अहिह्लो अविअं भणिए गयम्मि अट्टट्टो ।

15 अज्झत्थो आगयए अइणं गिरिअडमणत्तमोमाले ॥ १० ॥

L. 1. C अद्धंतो C पज्जन्ते. L. 2. B अग्घा° Y °मगे (1) AB अंबे° C अंबेसि DF अम्बे°. L. 3. C अद्धंतो. L. 4. B अग्घा° D °मार्गो G अंबे B अम्बे° X अंबेसी CF अम्बे° D अम्बे° D अवेसी G अंबे° B अंबेसीति (sic) CDF अम्बे° X अवेसि अवेसी (1) L. 5. G °मकधेतो C °न्तो X च for यथा. L. 6. BG अंबेसि° CF अम्बे° D अम्बि° CX °पसि° *edl.* °ठिया B अग्घा° G °इयवे° X °सिलप° B °वत्थमि. L. 7. C अद्धंतेण FX °अद्ध° BGZ णियसि C णिअसं D णियासि C लज्जा. L. 8. DX अच्छारो D आच्छुडं. L. 9. C अक्कंतं च CGZ पवुड्डे X पवुड्डे D °ट्टो F, Y (1) °ट्टे BFG अंबो° C अम्बोच्ची superscr. ची D अम्बोच्ची X अंबुच्ची BDF पुष्प° XZ पुष्प° Y °लाइए. L. 10. C अल्लारो D अच्छा° X ल्लारय° D अच्छुडं Z अक्कंतं. L. 11. BFG अंबो° C अम्बोच्ची D अम्बोच्ची C प्फलावी D पुष्प° GXZ पुष्प° G यदा पुष्पाम्नाणि पुष्पाण्येव° B यदा आम्नापुष्पाण्येव° CF यदा आम्नापुष्पाण्यवचिनोति D यदाम्नाणि पुष्पाण्येव चिनोति X यदा आम्नापुष्पाण्यवचिनोति Z यदा आम्नाणि पुष्पाण्येव°. L. 12. X °अंकारो BG अंबो° CF अम्बो° D अम्बोच्चीणं D आच्छारं. L. 13. G मलअ° D मलयमीरो वि अइच्छु. L. 14. CGYZ अहेह्लो. This reading is as correct as अहिह्लो DGXYZ अविअं C अविअं Y गयम्मि CF अट्टट्टो. L. 15. AD अज्ज° C आज्ज° G असे° आगयए D आगयए C अपण ABCFY गिरिवडं GZ गिरिवण (Z ड) मणत्तमो° BF °मोमले D °मोमाले X °मोमालो.

अहिलो ईश्वरः । अविअं उक्तम् । अट्टटो यातः । अज्झत्थो आगतः ।
यद्यप्येते त्रयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादर्शनाद्धात्वादेशेष्वस्माभिरन
पठिता इत्यत्र निबद्धाः । एवमन्यत्राप्युद्धम् । अट्टणं गिरितटम् । अणत्तं
निर्मल्यम् ॥ यथा ।

अज्झत्थो अट्टटो स किं अहिलो वि इअ मए अविअं ।

5

अट्टणे वि जस्स रण्णो सिरे अणत्तं व वुच्चइ ण आणा ॥ ७ ॥ [१०]

आले अलग्गमलिणो विंचुअए अंबुसू सरहे ।

अकुट्ठं अज्झासिअमंकिअवरुंडिआ य परिरम्भे ॥ ११ ॥

अलग्गं कलङ्कारोपः । अलिणो वृश्चिकः । अंबुसू शरभः । अकुट्ठं
अध्यासितम् । अंकिअं तथा अवरुंडिअं परिरम्भः । अवरुंडिअशब्दस्य पञ्चाक्षर-10
स्याप्यर्थानुरोधात् व्यक्षरेषु पाठः । अन्यथा द्विरर्थकीर्तनं स्यात् । अयं च यद्यपि
क्रियाशब्दः । अवरुंडइ । अवरुंडिज्जइ । अवरुंडिऊण । इत्यादि प्रयोगयोग्यश्च
तथापि पूर्वाचार्यैर्धात्वादेशेषु न पठित इत्यस्माभिरपि तदनुरोधात्त्रापठित्वेह
निबद्धः ॥ यथा ।

L. 1. DGZ अहेल्लो GZ अविअ (Z चं) CX अविअं D अविअ BF अज्झल्लो D आज्जच्छो
corr. 'त्थो. L. 2. C 'क्रि कृता क्रिया' BF 'वाचिनः G प्रयोगद्' BZ 'नात् G नात्
इ' GZ 'शेषु अ'. L. 3. GZ इति अत्र G निबद्धाः D 'व्यन्युद्' GZ अयणं G अणत्ते C अणत्तं
D अणत्तं XZ अणत्तं. L. 5. G 'त्थो D अज्जच्छो G. अट्टं D अट्टाट्ट X किं (sic) for
किं BDEFGZ अहेल्लो X दि for वि *coll.* इय (X एय Z यइ) BCFGZ अविअं D अविअं
X अविअं. L. 6. C अयणे GXZ अणत्ते D अणत्त BF वुच्चइ DZ वुच्चइ C तुच्चइ CXZ ए
for ण. L. 7. Y अलग्गं A विंचुअए BF विंचुअए C विंचुअए D विंचुअए G विंचुअए X विंचुअए
Z विंचुअए ABG अंबु C (F!) अम्बु. L. 8. C अकुट्ठं D अकुं A अज्झासिअमंकि-
अवरुं Y अज्झासियं X 'सियमं' B 'वरुंडि' C 'अमंकिअय' D अज्झासियमंकिअअवरुं-
डिया G अज्झासियमंकिअअवरुंडिया Z अज्झासियमंकिअअवरुंडिया BF परिरभ Z
परिरम्भो. L. 9. Z अलंका BG अनुम् CF अम्बु D अम्बु X अर्च G अकुट्ठं C 'ट्टं
X अकुट्ठं. L. 10. CGZ अंकिअं BFX 'त्तं DGZ 'डिअं X अवरुंडिअं BCDF 'डिअश'
L. 11. D 'थानिरो' X 'रोधात्त. L. 12. X अवरुडइ RF अवरुचइ C 'रुडिअइ BF अवरुंडि-
ऊण G इत्यादिप्रयोगयोग्यपि BF इत्यादिप्रयोग्यश्च D 'योग्यः Z प्रयोगाश्च. L. 13. X थापि
Z पठिता GZ इति अ' X नदतुरोधात्तुया CX 'पठित्वादिइ BDEFGZ 'पठित्वा इइ.
L. 14. G निब' X निबद्ध.

अकुटकोवअंबुसुअलिणाण भयम्मि केवलमलगं ।

महिलावरुंडिआओ बीहन्ति विवेअअंकिआ मुणिणो ॥ ८ ॥ [११]

खगम्मि अणप्पो अल्लओ परिचिए पसुम्मि अक्कोडो ।

कयलीइ असारा आवणे अवारो अवारी अ ॥ १२ ॥

5 अणप्पो खड्डः । अल्लओ परिचितः । अक्कोडो छागः । असारा कदली ।
अवारो तथा अवारी आपणः ॥ यथा ।

णिव मा अक्कोडअसारअल्लयं कुण अणप्पमिमिणा हि ।

भरिआ अरिकरिमुत्ताहि दिसि अवारा विदिसि अवारीओ ॥ ९ ॥ [१२]

मारे अल्लओ कुक्कुडे अलंपो अयालि दुहिणए ।

10 णिण्णेहम्मि अअंखो अज्झस्सं सविअमक्खए अणहं ॥ १३ ॥

अल्लओ मयूरः । अलंपो कुक्कुटः । अयाली दुर्दिनम् । अयालीति इका-
रान्तो लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः । अअंखो निःस्नेहः । अज्झस्सं आकुटम् । अयं
धात्वादेशः । अज्झस्सइ । अज्झस्सिअं । इत्यादिप्रयोगदर्शनात् । पूर्वाचार्यानिरोधात्त्विह
निबद्धः । अणहं अक्षतम् ॥ यथा ।

अणहो अयालिमत्ताल्लेसु वि तं अअंख पिअपासं ।

15 गन्तुमसहो अलंपो व्व अप्पमज्झस्सइ ति पहिअजणो ॥ १० ॥ [१३]

L. 1. CFX अकुं BG अंबुं CDF अम्बु BFX लग. L. 2. BEG
वरुंडिणाउ CDXZ व(व)रुंडियाउ OG बीहन्ति B बीहन्ति or बीं F बीहन्ति Z वाहन्ति
C विवेयं CDFGZ अंकिआ X अंकिणा. L. 3. Z अणणो *add.* (C!)
अल्लउ. L. 4. RF कयलीउ ACFYZ व. L. 5. X सडः BF, C. 1, hd.
GXZ अल्लउ. X कयली. L. 6. From अवारो to अवारीओ L. 8 is
lost in X. L. 7. G. ता GZ अल्लअं C इतिणा. L. 8. BCF भरिया D मुत्ताहि
ABCFGZ मुत्ताहि GZ विदिस G अवारी BF, C. 1, hd. (D!) अवारीउ. L. 9.
X अहो कुक्कुडे C कुक्कुडे GZ डो CDY अल्लपो X अल्लो GYZ अआलि.
L. 10. AG णिण्णे A अअंखो G अयं ADG अज्झस्सं F अहस्सं BCDFGY सविअयं X
सविअ. L. 11. CF अल्लपो X अल्लो BDFX कुक्कुटः B अयालि GZ अआली GZ अआ-
लीति X इयालीति G इकां L. 12. X निर्देशः BCDF निस्नेहः D अज्झास्सं. L. 13.
BF अज्झइस्स D अज्जं R अज्झस्सियं CFX सियं D अज्जं G यानिं
BCDFXZ रोधात्तु इह G. *om.* इह. L. 15. D अआलिं G मेत्तालं CXZ मत्तालं BF
मत्ताल्लमुदितं D मत्तोळं Z वि D अयं *add.* पियं. L. 16. CF अल्लपो X अल्लो BCF व
D अज्झस्सइ F अहस्सइ *add.* पहिअं X अज्जे.

अंजसमुज्जू अद्वाओ मुकुरे अंछिअं च कड्डिअए ।

असिअं दत्ते सवसे अप्पज्झोऽणवसरम्मि अत्यक्कं ॥ १४ ॥

अंजसं ऋजु । अद्वाओ दर्पणः । अंछिअं आकृष्टम् । असिअं दात्रम् ।
अप्पज्झो आत्मवशः । अत्यक्कं अनवसरः ॥ यथा ।

अदायकराइ तुमं अंजसमइ असिअवंकमुमयाए ।

अंछिअहिअओ तम्मसि किं अत्यक्के अणप्पज्झो ॥ ११ ॥ [१४]

अक्कंदो आरक्खे अम्बकडक्खेसु अंवरिअवंगा ।

चन्दे अमयामयणिग्गमा य अद्वण्णअद्वणा विदुरे ॥ १५ ॥

अक्कंदो परित्राता । अंवरिं आम्रम् । अवंगो कटाक्षः । अमओ तथा
अमयणिग्गमो चन्द्रः । अमयणिग्गमशब्दस्यामृतान्निर्गमो यस्येति व्युत्पत्तौ सत्यामपि 10
संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । अद्वण्णो तथा अद्वणो आकुलः ॥ यथा ।

अंवरिअक्कंदाए मयणद्वण अमयणिग्गममुहीए ।

अमउग्गमम्मि खेळसु तरलअवंगच्छडाइ अद्वण्ण ॥ १२ ॥ [१५]

मच्छम्मि अंडओ अइरो आउत्तम्मि अंवडो कडिणे ।

अलयं विदुममडणी मग्गे अलिआत्थयारिआ य सही ॥ १६ ॥ 15

L. 1. CF °समज्जू D °समुज्जू X °समूज्जू Z समज्जू ABCFXZ अद्वाड G अद्वा DY
अंछिअं FX अंछिअं G असिअं C (F!) कड्डिअए DZ कड्डि G कड्डि Y °यए. L. 2. DGY
असिअं C (F!) सवसे X सवसे A अप्पज्झो BF इणवत् C अणवत् Z om. L. 3.
AB, C1, hd. FGXZ अद्वाड B अंछिअमा CDXZ अंछिअमा F अदियं आ G अंछिअ-
मारुष्टं CDFGXZ असिअं. L. 4. D अणज्झो. L. 5. CDX अद्वाड GZ °कराय D °कराड
G असमंजस D अजसम CGXZ असिअं. L. 6. BCF अंत्थयिहिअव GXZ अंछिअयिहिअव
D अंछिअयिहिअओ, corr. 2 hd. to अंत्थि D अत्थक्के C अणपज्झो D अणपज्झो.
L. 7. C आरक्खे X आरक्खे BCF अम्ब C °इग्खे G अंक्कडक्खेसु X अंक्कडक्खेसु
BCDE अंवरि G अंवरि. L. 8. A °णिग्गमा Y °णिग्गमा (!) C °णिग्गमाये X अण्ण C
°अद्वण्णा. L. 9. GZ अंवरि C अंवरि BF अंवरि om. आचम BF आवंगे cdd. अमउ
corr. 2. hd. C. L. 10. X अमयणिग्गमो cdd. °शब्दस्य अमृ CG °मृतात् नि X
सत्तामपि L. 11. C (F!) अद्वणो तथा अद्वण्णो X अद्वणो. L. 12. G अंवरि B अंवरि CF
अंवरि Z अंवरि CDF °आक्कं C मयणद्वण BDG °निग्गं X °ग्गमुहीए Z °मुहीए. L.
13. C अमउ G °उग्गं G °गत्थडाइ CFGZ अद्वण्णा D अद्विण. L. 14. A अंक्कड
BF अइउ CGXZ अंडओ AGZ अंवडो B अंम्ब CDF अंम्ब. L. 15. C
अल्लयं A अल्लियाडयारिआ BF अल्लियाडयारिआ CZ अल्लियाअत्थारिआ (Z आ) D अल्लया-
अच्छरिआ G अल्लियाडयारिआ Y अल्लियाडयारिआ X अल्लियाअच्छरिआ D om. य.

अंडओ मत्स्यः । अहरो आयुक्तः । ग्रामेशादिः । अंबडो कठिनः । अलयं
विद्रुमः । कुटिलकेशवाचकस्त्वलकशब्दभव एव । अडणी मार्गः । अलिआ तथा
अत्थयारिआ सखी ॥ यथा ।

कृण अंडयच्छि भणिआइ अत्थयारीण अंबडा किमसि ।

5 कामाइरा किमलिए किं अडणीए स तुम्ह अलउट्टि ॥ १३ ॥ [१६]

अहरो असमे अजुओ सत्तच्छए अज्झओ सइज्झम्मि ।

अवगणणाए अगिला अवण्णअण्णत्तिअग्गहणा ॥ १७ ॥

अहरो असमर्थः । अजुओ सत्तच्छदः । अयमयुक्शब्दभव इति न वाच्यम् ।
संस्कृते ह्ययुक्पर्ण इति दृष्टम् । यदि च पदैकदेशेन प्रयोगस्तदा सहृदयाः प्रमाणम् ।
10 अज्झओ प्रातिवेशिकः । अवगणना अवज्ञा । तस्यामगिला अवण्णं अण्णत्ती अग्ग-
हणं इति चत्वारि पदानि ॥ यथा ।

अजुअकुसुमे व्व कमले अगिला तीए विओअअहराए ।

अज्झय ण्हाणेऽवण्णं असणेऽण्णत्ती सहीसु अग्गहणं ॥ १४ ॥ [१७]

अयडोऽधंधू कूवे अणडअणाडाविणयवरा जारे ।

15 अविणयवईड अडया तहा अहव्वा अडयणा य ॥ १८ ॥

L. 1. *cdd.* अंडउ corr. C 2. *hd.* X मत्स्यः X आयुः D आयुक्कयामे BCFG अंबडो D अम्ब. L. 2. CX विद्रुमं D म *cdd.* कस्तु अलकं G *om.* अडणी मार्गः Z मयः *cdd.* अलिआ. L. 3. BF अच्छं G अछआरिया C अत्थयारिया D अच्छरिया X अत्थयारिआ. L. 4. Z अंडअं *cdd.* मणिआइ BFX अच्छं C *om.* अत्थयारीण D अच्छरियाइण G अंबडा CD अम्ब. L. 5. GZ कामाइरा C *om.* किमलिए G एडणीए G अलउट्टि C उट्ट F उट्टी. L. 6. AX अज्जुउ BCDFG अजुउ C सत्तच्छए i.e. त्वए ADG अज्जुउ BCXZ अज्जउ F उज्जउ ADG सइज्जं C ज्झम्मि. L. 8. *cdd.* अजुउ; corr. 2. *hd.* C (X अज्जु) D अयुग् शं C भव एव इति. L. 9. *cdd.* हि अयुं C दृष्ट दि व पदै BFG योगः. L. 10. BGCF(?)X अज्जउ; corr. 2. *hd.* C. D अज्जओ *cdd.* अवगणणा CXZ अवण्ण G असत्ती *cdd.* अग्गहणमिति. L. 12. CX अजुयं BFG विउअअइं C विउअइं D विउअअइं X विउअअइराए. L. 13. GZ अज्जअ BF अज्जय ण्हाणे C ण्हाण्णो Z ण्हावण्णं D अज्जयचणं असणे (sic). In BF the avagraha here and in other passages is represented by इ. Compare note on p. 9, 2. CGZ अण्णत्ती DX अणत्ती. L. 14. A अयडो अयं BF अयडोऽधंधू C अयडोऽधंधू DX अयडोऽधंधू C अडणं C विणयवरा Z विणयवरा A जारे. L. 15. C णवई D 2. *hd.* GZ ईए A तह C (F!) अइआ.

अयडो तथा अंधंधू कूपः । अन्धश्चासावन्धुश्चेति विग्रहे शब्दमवो अंधंधु-
शब्दः । केवलं सोऽन्धकूपवाची । अयं तु कूपमात्रवाचीतिह निबद्धः । ये त्वौणा-
दिकमंधंधुशब्दमिच्छन्ति तैरपि संस्कृते प्रयोगादर्शनादयं संग्राह्य एव । अण्डो
अण्डो अविणयवरो त्रयोऽप्यमी जारार्थाः । अविणयवई इति द्रोणः । अविनयवर
इत्यस्य व्युत्पत्तौ सत्यामपि संस्कृतेष्वप्रसिद्धेर्देशीत्वम् । एवं वक्ष्यमाणे अगुञ्जहर- 5
अचिरजुवह-इत्यादावपि वाच्यम् । अयं च षडक्षरोऽप्यर्थानुरोधात्क्षररूपात्तः ।
एवम् अडयणा-अण्णइअ-अक्कसाल-अणुदवि-अणोलय-अणुअल्लादिवपि वाच्यम् ।
अडया अहवा अडयणा त्रयोऽप्येते असतीवाचकाः ॥ यथा ।

अडए सुणाहि अयडे अण्डअडयणपिण सरसि काले ।

अंधंधूमविणयवराहवाठाणं तमित्थ अण्डो किं ॥ १५ ॥ [१८] 10

अग्घाणो अण्णइओ तित्तम्मि हडे अडाडअणुवा यं ।

गोसम्मि अणिळं तह अणोलयाणुदविअणुअल्ला ॥ १६ ॥

अग्घाण-अण्णइअशब्दौ तृमार्थौ । अण्णइओ दर्शनादावपि तृप्त उच्यते ।
तेनान्नचित इति व्युत्पत्तिनिन्योक्त्या । अडाडो तथा अणुवो बलात्कारः । अणिळं
अणोलयं अणुदवि अणुअल्लं एते चत्वारः प्रमातवाचकाः ॥ यथा । 15

मणमणुवेण हरन्तो अणुदविफुल्लारविन्दमयरन्दं ।

परिमलपाणग्घाणो व्व अणिळसमीरणो खिवइ ॥ १७ ॥

- L. 1. C अंधंधू O अंधंधू D ^{धू} G अंधंधू Z ^{भवंधंधू}. L. 2. B ^{शब्द} Z
केवल CFX अंध B अंध G ^{वाचीदूर्तीह} BCDEFX ^{चीति इह} Z ^{वाची इती} G
निब C ^{यस्वौणादिकमधं}. L. 3. Z. ^{प्रयोगदर्श} L. 4. G अण्डो. G अविणयं twice.
edd. अविणयवर. L. 5. C ^{सिद्धे दे} edd. वक्ष्यमाण CX अगुञ्ज D अगुञ्ज L. 6.
CFXZ अचिर CX ^{जुव इत्यं} RCFX अपि अर्थो CDX ^{रेषु पठितः}. L. 7. DG
अडयणा X अडयणावअक्क CG अन्नइय BDFZ ^{इय} C अअक्कसाल D अणुदवि CZ
आणोलय X यणोलय D अणुअल्ला. L. 8. X वयोप्येते G वाचका. L. 9. CDX
अडये G अणाय Z अणाइयअडय CF ^{पिये}. L. 10. G अंधंधुवि Z ^{धुअविणयं} (!)
CF ^{इवा} GZ ^{इवागममे} CX ^{वणं} D ^{गमणे} GZ अडणो CX अणोड. L. 11. A
अल्लइउ BCDFGX अण्णइउ A तित्तम्मि (sic) C तित्तम्मि X तित्तम्मि ADX
हडे C अडडे अणु D अण्डा (sic). L. 12. BF ^{अल्ल}. L. 13. BF अग्घाण-
इयशब्दो CG अन्नइय XZ अण्णइय D अग्घाणाअणइय CG अन्नइउ BFXZ अण्णइउ
D अण्णइउ X ^{भादावपि} C वच्यते. L. 14. edd. तेन अन्न Z ^{कव्याः} CDG 2. hd. Z
अडाडा CG अणुउ C 2. hd. Z अणुओ. L. 15. CX अणोदयं Z अणुदव BCF अणुअल्ल
D अणुअल्ला, corr. from लो. L. 17. DGZ ^{ग्घाणु} G च CX व.

रविणो अडाडखण्डितमरिउणो दंसणामयणइआ ।

अलिणाएहि कमलिणी गाइ व्व अणोलएसु अणुअल्लं ॥ १७ ॥ [१९]

अप्फुण्णं अहिसायं आपुण्णे अवडओ अ तिणपुरिसे ।

अवगूढं विलिए खणरहिए अवरिकअणरिका ॥ २० ॥

- 5 अप्फुण्णं तथा अहिसायं पूर्णम् । आकान्तवाचकस्त्वप्फुण्णशब्दः केनाप्फुण्णा-
दय [सिद्धहे० ४, २५८] इति सिद्धः । अत्र च त्र्यक्षर्यकरणेऽन्यैरन्येऽपि शब्दा
उपात्ताः । ते चास्माभिः शब्दानुशासन एव साधिता इति नेह संगृहीताः । तथा हि ।
अच्छलं अनपराध इति संस्कृतसमः । अलसी क्षुमेत्यतसीशब्दभवः । अलाहि निवा-
रणे इति निपातेषूक्तः । तथा । अग्वइ राजते । अण्हइ भुङ्क्ते । अहेसि आसीत् ।
10 अडइ कथति । अईइ गच्छति । अंचइ कर्षतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ताः ॥ अथ अहिसाय-
शब्दादारभ्य चतुरक्षराः ॥ अवडओ तृणपुरुषः । अवगूढं व्यलीकम् । अपराध इत्यर्थः ।
अवरिको तथा अणरिको क्षणरहितः । निरवसर इति यावत् ॥ यथा ।

धणअप्फुण्णो कलअहिसाउ अवडउ व्व सावगूढो सो ।

ता तस्स कहसु मं सहि अणरिक्कं अणवरिक्कं पि ॥ १८ ॥ [२०]

- 15 अण्हेअओ अ भन्ते खिण्णम्मि अवडिअमणुइओ चणए ।
अंतोहुत्तमहोमुहमहिहाणं वण्णणाए अ ॥ २१ ॥

L. 1. BFGZ °संडिय GZ °मालइया BF °मयणइया O °मयणाइया D °मइणइया X °मयणचया. L. 2. BCDF णाएहि GZ गाव C om. अणोलएसु D अणुयल्लं. L. 3. A अप्फुण्णं G अणुल्लं D अणुणं A आपुण्णे Y आवुण्णे G °न्न cdd. अवडउ GZ य C °पुरे. L. 4. C °गूडिं D विलिए A वत्तणं G om. अणरिका. L. 5. B अप्फुण्णं D अणुण्णं GZ अणुल्लं X अहिहिसायं Z आकांतं cdd. °वाचकस्तु अं GZ अणुल्लं CX °प्फुण्णा. D. °कुणां L. 6. BF °दयः G °प्रकारणे D °माकं X °प्रकारले BCFX अन्यैरं D om. अन्यैरं X om. अन्ये. L. 7. CDGXXZ °चास्ते G शासनम् B °ने. L. 8. C अत्थल्लं Z अथल्लं Z °राघः cdd. क्षुमेति In B अलसी लुं twice. L. 9. Z निपातेषुक्तः D अग्वइ C अण्णइ X अण्हय X अहेहि. L. 10. D अड DX कथयति X गच्छ इति X अंचइ G °पूका इति Z °शेषुका इति. For all these words compare the Index of the Siddhahemacandram. G अथ हिं. L. 11. cdd. अवडउ X अवगूढं XZ व्यलीकम् X °राघमित्थयः. L. 12. X °रहित. L. 13. BF धणुं D धणयअणुणो GZ अणुल्लो D अहिकलसाउ Z °साओ CX वडउ D वाडउ GZ अवकडो. L. 14. BF यणरिक्कं G °रिक्क. L. 15. D उण्हे G अन्ने X अण्णे ACDFX °अउ AGYZ य GZ खिन्णम्मि ADXYZ °डियमं BF मडणुइउ G अवडिओयमं BCDFGX °इउ. L. 16. C °मुह-विमिहाणं ACDGXYZ °ममिहां C वण्णणाएसु D वण्णणाए Y वण्णणाए ACDGXYZ य.

अण्हेअओ भ्रान्तः । अवडिअं खिन्नम् । अणुइओ चणकः । अंतोहुत्तं अधो-
मुखम् । अहिहाणं वर्णना । यद्यप्यभिधानशब्दः संस्कृतेऽपि दृश्यते तथापि
संस्कृतानभिज्ञाकृतज्ञमन्यदुर्विदग्धजनावर्जनार्थं संगृहीतः । एवमन्यत्रापि संस्कृत-
भवराब्दसंग्रहे न्यायोऽभ्यूहः ॥ यथा ।

अंतोहुत्तो चिन्तसि अहिहाणं तीइ वणिअउत्त सया ।

अणुइअविक्रयणे अवडिओ अ अण्हेअओ तओ तुमयं ॥ १९ ॥ [२१]

अवहेअं अणुकम्पे अवत्थरा पायघार्याम्म ।

अवलिअमसच्चमरिहइ णूणं अम्माइआ य अणुगाए ॥ २२ ॥

अवहेअं अनुकम्प्यम् । अवत्थरा पादघातः । अवहत्थरा इत्यन्ये । अवलिअं
असत्यम् । अरिहइ नूनमित्यर्थे । अम्माइआ अनुमार्गगामिनी ॥ यथा ।

अम्माइआइ दिण्णावहेअ तुह रे अवत्थरारिहइ ।

णावलिअं जं जाव य रसेण तं किसलिओ असोउ व्व ॥ २० ॥ [२२]

अत्थुवडं भल्लाए छीरे अलिआरमवलयं गेहे ।

अवहट्ठो गव्विअए अणुसूआ णिअडपसवाए ॥ २३ ॥

- L. 1. G अण्हेअओ X हेअओ Z अण्हेअओ BFX "अउ C अण्हेअउ D उण्हेअओ G अवडिओ
X अवडिअं Z अवडिअं BF सिण्णं X चिन्नम् CDFGX अणुइउ G अंतोहुत्तमधो C अंतोहु
X अंतोहुत्तं D अंतोमुहुत्तां Z "हुत्तमधो". L. 2. DGXZ अभिहाणं C अभिहाणी BCDFX
यपि अभि X om. शब्दः BF om. अपि दृश्यते तथापि X om. दृश्यते. L. 3. G
संस्कृतानभिज्ञाप्रज्ञमन्ये दुर्विदग्धजनावर्जनार्थं BF संस्कृतानभिज्ञाप्रज्ञमन्ये दुर्वि
संस्कृतानभिज्ञाप्रज्ञमन्ये दुर्विदग्धजनावर्जनार्थं BF संस्कृतानभिज्ञाप्रज्ञमन्ये दुर्वि
भिज्ञाप्रज्ञमन्ये दुर्विदग्धजनावर्जनार्थं BF संस्कृतानभिज्ञाप्रज्ञमन्ये दुर्वि
दुर्विदग्धजनावर्जनार्थं X संगृहीताः. L. 4. Z संगृहीताः X अभ्यूहः. L. 5. CDX अभि
BCFGXZ वणिअं D वाणायां Z मया. L. 6. cdd. अणुइअं X "विक्रं" BFGZ अवडिउ
CX अडिउ D अचडिउ GZ य OG अण्हेअओ BF "अउ Z "यओ X अण्हेअ BCFGX तउ
D तुमइ. L. 7. cdd. अवहेअं DXY अवच्छरा A "रो. L. 8. BCFGXYZ अवोलयम् G
"सङ्क्रयं Y "मरइ X मूणं A णूणं G अम्मा cdd. "इया D इं for य X मणुगाए. L. 9.
cdd. अवहेअं From अवहेअं to नूनमित्यर्थं 1. 10. is omitted in X. B अणु D अवच्छरा D
अवच्छरा BCFGZ अवलिअं D अचलिअं. L. 10. D वनमित्यर्थं G "धं CZ "धं BCDFX
अम्माइआ G "इया Z "इया. L. 11. cdd. "इयाइ G दिन्ना cdd. "हेव G अवच्छरा D
अवच्छरा. L. 12. G गोव Z गोव cdd. "लिअं D om. जं D इं for य CX किसलउ Z
किसलओ BDEFG "लिउ BF om. असोउ D असोउ C "च. L. 13. ADG अणु
C "छी D अण्छोर G छीरे BCFXZ अलिअं D अल्लार D "वलिअं X "मावलयं.
L. 14. C अवहेट्ठो DGZ "ट्ठो C गव्विअ GZ "यए cdd. अणुसूआ णिअइ.

अत्युवडं भल्लातकम् । अलिआरं दुग्धम् । अवलयं गृहम् । अवहटो गर्वितः ।
अणुसूआ आसन्नप्रसवा ॥ यथा ।

जइ अलिआरं वञ्छसि ता अवलए रक्ख धेणुमणुसूअं ।

अवहट अण्णहा सा मरिही अत्युवडसंकुले रण्णे ॥ २१ ॥ [२३]

5 अरिअल्ली सडूले कडुणरज्जुम्मि अवयाणं ।

सिरचित्तपट्टिआए अणराहो अइणिअं च आणीए ॥ २४ ॥

अरिअल्ली व्याघ्रः । अवयाणं आकर्षणरज्जुः । अणराहो शिरसि चित्रपट्टिका ।
अइणिअं आनीतम् ॥ यथा ।

चालुक्क तमवगण्णइ दिसअणराहिअ जसाणुरायं जो ।

10 णरअरिअल्लि सकण्ठे अवयाणं अइणिअं तेण ॥ २२ ॥ [२४]

अहिविण्णा कयसावत्ता दुदन्तोसहे अलमलो अ ।

अणुसुत्ती अणुकूले अहोरणं उत्तरिज्जम्मि ॥ २५ ॥

अहिविण्णा कुतसापत्त्या । अलमलो दुर्दान्तवृषभः । अलमलवसहो इति सप्ताक्षरं
नामेति गोपालः । अणुसुत्ती अनुकूलः । अहोरणं उत्तरीयम् । अवरिल्लशब्दस्तूत्तरीय-
15 वाचकः शब्दानुशासने साधित इतीह नोक्तः ॥ यथा ।

L. 1. B अत्युवडं D अच्छुं cdd. अलियां DGZ 'हटो C 'हटो X गर्वितः.
L. 2. BCFGXZ अणुसूआ D 'सूआ. L. 3. cdd. अलियां (X अलियां) DZ
तावलये C अवलये रक्खं D धेणू अणुसू BCFGXZ 'सूयं. L. 4. G 'हटमज्झा C 'हट
अण्णवा Z 'हटमण्णहा C मरिही DG अच्छुं C अडुं G 'संकुलरज्जे. L. 5. CG
कडुणं XZ कडुणं C 'रज्जुम्मि. L. 6. G 'पट्टिं cdd. 'चाए G अणराव From
हो in अणराहो to अ in अणुसुत्ती L. 12 omitted in X. ABCFGYZ
अइणियं D अइणीयं C चाणिए. L. 7. G अरियल्ली व्याघ्रा X व्याघ्रः CX सिरसि
G 'पट्टिं. L. 8. C अइणीयं । आणीयं । आणीतं । D अइणीइं X अइणीतं BFGZ
'णियं. L. 9. B चाचुक्क X चाउक्क D चालुक्क 'गणइ BCFX 'राहिय. L. 10. X नरं BF om.
स cdd. अइणियं. L. 11. G 'विता D 'वण्णा GY व. L. 12. ACG अणुसुत्ती Y अणुसुत्ती
X अणुसुत्ती 'रिज्जम्मि. L. 13. ZG 'विता D 'विणा X 'वण्णा G 'सापत्त्या B 'पत्त्या
CF 'पत्त्या D 'पत्त्या GZ 'वसमो B om. इति. L. 14. C अणुसुत्ती G अवरिल्लं
अहोरणं च उत्तं In GZ the words from अवरिल्लं to नोक्तः are omitted here, but
given after तीए in line 2, p. 15. Z om. साधित BCDFX 'वदस्तु उत्तं.

अलमलसम अणुसुत्ती कहं तुमं मुञ्च मञ्ज अवरिद्धं ।

मूढ तण परिहिअमहिविण्णाइ अहोरणं इमं तीए ॥ २३ ॥ [२५]

अवहुअअवअण्णा उक्खलए चीरीइ अरलाया ।

अइरिम्पो कहवन्धे कच्छावत्थम्मि अवअच्छं ॥ २६ ॥

अवहुओ तथा अवअण्णो उदुखलम् । अवअण्णं इत्यत्र तृतीयाक्षरं हकारं केचि- 5
त्यटन्ति । अरलाया चीरी । अइरिम्प इति मकारपकारसंयोगान्तः कथावन्धार्थः ।
लिपिदोषापभ्रष्टास्तु पकारद्वयसंयोगं केचित्यटन्ति । अवअच्छं कक्षावस्त्रम् । कक्षे-
त्यन्ये ॥ यथा ।

अवअण्णघडणमवहुअकण्डणमवअच्छमिचपरिहाणं ।

अरलायगुञ्जिरणिउज्जवत्तणमिअ तुह रिऊण अइरिम्पो ॥ २४ ॥ [२६] 10

अक्खलिअं पडिफलिए अलीसओ सागरुक्खम्मि ।

अहिरीओ विच्छाए अगगक्खंधो रणग्गधुरा ॥ २७ ॥

अक्खलिअं प्रतिफलितम् । अलीसओ शाकवृक्षः । अहिरीओ विच्छायः । अग-
गक्खंधो रणमुखम् ॥ यथा ।

अगगक्खंधपलायणअहिरीआ कुमरवाल तुह रिउणो ।

ओवीहन्ति अलीसयणिउज्जअक्खलिअअण्णसदे वि ॥ २५ ॥ [२७] 15

- L. 1. G अणुसुत्ती C स G तुम X तुमे BF सुचं. L. 2. *add.* हिमं
C हिमवि X विण्णाइ. L. 3. ABCFY अवहुयं A अवउज्जा BDF ओक्खलए
C उरुक्खं BCDE चीरीइ Z अरलाया. L. 4. B अइरिपो X इरिपो Z
कथावं AGZ अवअथं G अवअछं X अवयत्थं. L. 5. CDG अवहुउ
X अवमुउ G अज्जो BD उदुखलं X उदुखलम् BCDEFZ अण्णमित्यत्र G अज्जमित्यत्र
X अण्णमित्यत्र X केचित्...ति L. 6. Z अरलाया BCF चीरी BFZ अइरिपो
CX अइरिम्प corr. C 2. *hd.* X संदेगांतः L. 7. C दोषो X पाठति X
अवअथं. L. 8. G त्यन्यं. L. 9. G अबं GZ अज्जं D यत्थं BCDE अवहुयं GZ
अथं CX यच्छं. L. 10. BCFX गुंजरं G णिवोणं D णिवोजां Z णिवोजं *add.*
इय (D इया) GZ महरिम्पो B अइरिपो F अइरिपो. L. 11. *add.* अक्खं लिखं (C अरुक्ख
and so generally) ACDFX अलीसउ. L. 12. AFXZ अहिरीउ C अहिरीओ
D अहिरीउ C विच्छाए G मिच्छाए A क्खंधो C 1. *hd.* क्खंधो A धुरं. L. 13.
add. लिखं (X लिखं) BCFGX अलीसउ D अलिंसओ X साकं BCFGX
अहिरीउ D अहिरीओ. L. 14. C क्खंधो. L. 15. BCF अगगक्खंधं CGXZ अहिरीया
D रिआ D कुमारं Z कुमारदाल. L. 16. DG ओवीहन्ति BZ उवीं C (F!)X उवीं
C अलिं *add.* लिखं C वी.

अण्णमयं पुणरुत्ते अंगालिअमुच्छुसयलम्मि ।

अवरोहो अवराहो अ कडीइ अवालुआ सिक्के ॥ २८ ॥

अण्णमयं पुनरुक्तम् । अंगालिअं इक्षुखण्डम् । अवरोहो तथा अवराहो कटी ।
अवालुआ मुक्त औष्ठपर्यन्तः ॥ यथा ।

5 अण्णमयं अंगालिअरसणेण अवालुआ फुडं फुडइ ।

इअ अवराहिणि अहरं अवरोहठिआ तुह पियामो ॥ २९ ॥ [२८]

पूरम्मि अग्गवेओ अहिआरो लोगजत्ताए ।

चोरे अदंसणो कविकच्छूए अप्पगुत्ता य ॥ २९ ॥

अग्गवेओ नदीपूरः । अहिआरो लोकयात्रा । अदंसणो चौरः । अप्पगुत्ता
10 कपिकच्छूः ॥ यथा ।

सरिआण अग्गवेओ अदंसणा तह य अप्पगुत्ता य ।

दूमन्ति क्षत्ति लोअं अहिआरविरोहिणो हि खला ॥ २७ ॥ [२९]

अवगदमुरुम्मि दिट्ठे अज्झसिअं चञ्चले अणेकज्झो ।

गहभयरुण्णे अहिसिअमवदुसं उक्खलाइम्मि ॥ ३० ॥

15 अवगदं विस्तीर्णम् । अज्झसिअं दृष्टम् । अणेकज्झो चञ्चलः । अहिसिअं ग्रह-
शङ्कारुदितम् । अवदुसं उलूखलादि शूर्पप्रायमुपकरणजातम् ॥ यथा ।

L. 1. D अण्णमयं GZ अन्नमय C 1. hd. om. ण्णमयं पुण A पुण्णरु F पुनरु G
आंगा D इंगलि X अगालि cdd. लिं C मुछ X मिलुसंडमि. L. 2. ACF
अवरोहो अवरोहो D रोहो रोहो Y य GZ कडीइ यवा ABCFYZ लुया. L. 3. GZ
अन्नमयं BCFGXZ अंगालियं D इंगालियं D अवरोहो तथा अवरोहो X अवराहे In C तथा
अवरा is wanting. L. 4. BCFGZ अवालुया DGX उठ BCF उठ G पयतः C
पर्यंतः. L. 5. GZ अज्ज cdd. अंगालियं CX रसेण C अवालुया X अवाडया BDFGZ
लुया BF फुडं G फुडइ C पुडइ. L. 6. X इ for इअ cdd. ठिया G पियामे BF पियामो
CXZ पियामे D पियामे. L. 7. ACDX अग्गवेड G चोरे ABCFYZ अहियारो D
अहेआरो Y लेयजत्ताए. L. 8. C गुत्ताए G वु. L. 9. cdd. वेड cdd. अहियारो G चोर
CF चोर. L. 10. G कच्छू B कच्छू. L. 11. cdd. सरियाण cdd. वेड G
दंसणा CD अदंसणो. L. 12. cdd. लोअं BCFGXZ अहियार. L. 13. G
दिट्ठे D अज्ज cdd. सियं X चले A कज्जो CD कज्जो. L. 14. AZ गव
G रुन्ने cdd. सियं G यअव A वदुसं D वदुसं X वदुसं Y वदुसं Z वदुसं G
लायामि. L. 15. D अज्ज cdd. सियं CD कज्जो G अणहि cdd. सियं. L. 16. B
संका X शंकादिरुदि Z अवदुसं C सूर्ण X करणं.

चइअ अवहुसकम्मं कामग्गहअहिसिअं कुणन्तीए ।

अज्झसिअमणेकज्झं अवगदणयणाइ संभरिमो ॥ २८ ॥ [३०]

अब्भायत्तो पच्चागयम्मि अब्भक्खणं अजसे ।

कावालिए अगहणो अंगुत्थलमङ्गुलीअम्मि ॥ ३१ ॥

अब्भायत्तो प्रत्यागतः । अब्भायत्यो पश्चाद्गत इति तु गोपालः । अब्भक्खणं ५
अकीर्तिः । अगहणो कापालिकः । अंगुत्थलं अङ्गुलीयम् ॥ यथा ।

अब्भक्खणमगणन्ता विमुक्कअंगुत्थलाइआहरणा ।

अगहणवेसा रणओ अब्भायत्ता भमन्ति तुह रिउणो ॥ २९ ॥ [३१]

उच्छुअदन्तवणछणे अवयारो अवहडं मुसले ।

अंगुलिणी फलिणीए अहिसंधी पुणपुणकरणे ॥ ३२ ॥

10

अवयारो माध्यामुत्सवविशेषो यस्मिन्निक्षुदन्तधावनाद्याचारः क्रियते । अवहडं
मुसलम् । अंगुलिणी प्रियङ्गुः । अहिसंधी पौनःपुन्यम् ॥ यथा ।

अगुलिणिसामलेहिं अवहडदसणेहि कुञ्जरिन्देहिं ।

अहिसंधिउच्छुअसणे को अवयारे वि कुणइ पडिसिद्धि ॥ ३० ॥ [३२]

अहिवणं पिअरए पायत्ताणम्मि अद्धजंघा य ।

13

अक्काभरणे मोत्तिअरयणा अज्झोल्लिआ णाम ॥ ३३ ॥

L. 1. BF चइअव G चइयमव Z चइयमवहुस X कामग्गह C "मेह" GZ "महि" cdd.
"सियं" (X "सिय") C कुण". L. 2. D अज्झ cdd. "सियम" CD "कज्झ" CX "नयणाइ" Z "णाइ".
L. 3. A अत्ताअत्तो CXY अज्झाअत्तो D "अत्तो" A अमक्खणं BCF अज्झ. L. 4.
DX अंगुच्छल cdd. लीयंमि (GYZ "यम्मि"). L. 5. C अज्झाअत्तो D "अत्तो" X "यत्तो"
GZ अट्ठाअत्तो BF अट्ठाअत्तो C अज्झाअत्तो D अट्ठाअत्तो X अज्झा BGX "द्रतः" C
अज्झक्खणं X अज्झक्खणं D om. अट्ठ. L. 6. D गुच्छलं X अंगुच्छलं C अंगुलीयं.
L. 7. C अज्झणमं X अज्झ C विहुं D विमुहुं DX "गुच्छ". L. 8. CFGX रणउ
D रणाइ CX अज्झाअत्ता D अट्ठाअत्ता G भमन्ति D भमन्ति X भवन्ति G रिउणा Z रिउणे.
L. 9. cdd. उच्छुअ. L. 10. C पुणकरणे. L. 11. X माण्यं उ cdd. "विशेषः" X
"दन्तवनाद्याधारः" BCDF "याधारः". L. 12. C om. अंगुं वि BCDF "पुण्यं". L. 13.
G अवयणं cdd. "दसणेहिं" B कुंतं C "देहिं" X "देति". L. 14. BCF अहिसंधि
C "छुयसणे" C वि B पडिं F पडिसिद्धि G "सद्धि" D "सिद्धि" Z "सद्धि". L. 15. Y अहिवणं
G पिअरए D पायत्ताणं वि BCF पायात्ता C अट्ठनया F अट्ठ X नपर. L. 16. C
अक्काभणे cdd. मोत्तिव (Y मुत्तिव) A अज्झो D उज्झोल्लिआ ABCFGYZ "लिआ"
X "लिआ" X नाम Z गोमा.

अहिवणं पीतरक्तम् । अद्धजंघा मोचकाख्यं पादत्राणम् । अज्ज्ञोद्धिआ
क्रोडाभरणे मौक्तिकरचना ॥ यथा ।

पुसिणाहिवणिआओ अज्ज्ञोद्धिअभूसिआउ जाउ पुरा ।

तुह रिउवहुउ ताओ भमन्ति चइअद्धजंघिआउ वणे ॥ ३१ ॥ [३३]

5 अइहारा विज्जू सणिअमद्धक्खिअमसंगयं वत्थे ।

अद्धक्खणं पडिक्खणमवत्तयं तह विसंतुलयं ॥ ३४ ॥

अइहारा विद्युत् । अइराहा इति त्वचिराभाशब्दभवः । अद्धक्खिअं संज्ञा-
करणम् । असंगयं वस्त्रम् । अद्धक्खणं प्रतीक्षणम् । परीक्षणमिति केचित् । अवत्तयं
विसंस्थुलम् ॥ यथा ॥

10 अइहारुज्जोए णं कस्स वि अद्धक्खिएण चलिआ सि ।

सहि कुण अद्धक्खणयं अवत्तयमसंगयं च संठवसु ॥ ३२ ॥ [३४]

कञ्चीइ अंतरिज्जं अहिकखणं तह उवालम्भे ।

अंतीहरी अ दूईइ दिसाए अक्खवाया वि ॥ ३५ ॥

अंतरिज्जं कटीसूत्रम् । अहिकखणं उपालम्भः । अभीक्ष्णमित्यन्ये । अंतीहरी
15 दूती । अक्खवाया दिक् ॥ यथा ॥

आलि गलिअंतरिजे अहिकखणं तस्स मे कहन्तीइ ।

उवगरिअं अंतीहरि किमक्खवाया पुलोएसि ॥ ३३ ॥ [३५]

- L. 1. G अहुजंघा CFX अद्ध D अज्ज्ञो cdd. छिप्या. L. 2. C भरण्णा.
L. 3. CDFGX वणिणयाउ BC 2. hd. Z बाओ D अज्ज्ञो cdd. छिप्य cdd.
भूसिपाउ. L. 4. P रिओ CD वहुउ CGX नाउ, om. D. CDX वइ CFX अद्ध.
BCF जंघिपं G जंघापाउ (sic) D जापायाउ X जंघियाउ Z जंघियाउ G ण for वणे.
L. 5. D विज्जू G विज्ज ABCFY सणिअयम D सान्निधायम G सान्निधायम X सणिअयम
C मत्थिअयम G मत्थिअयम सपगसंगयं (sic) F अद्ध Z अमाक्खिअयम ABDXY विअयम
C वत्थो D वत्थि Z वत्थे. L. 6. C (F!) अद्धसणं G अद्ध C पडिअ X पडिअसणं
पडिअसणं G वत्तणं A विसं. मुलपं Z विसंतुलयं. L. 7. cdd. इति तु अवि D शब्दा
(om. भवः) C अस्सिअं Z अक्खिअं F अद्ध BDFGX विसं. L. 8. CF अद्ध
G अवत्तणं X अवत्तपं. L. 9. CG स्थूलं BZ विअं F विश्थूलं. L. 10. X अइर-
हाज्जो G ज्जो णं CF अद्ध CFGXZ चलिआ B चलिआ D चलिआ. L. 11. BX
सहि कुण GZ मद्धं CF अद्ध B व BF संवसु D संवत्तु. L. 13. Y य X अंताह दूईइ
G दूर. L. 14. C कटि G उवा. L. 15. X दिग्. L. 16. BCFGX गलिअं
DGXZ कटिअ. L. 17. cdd. गरिअं D पलो C एमि.

अवरिज्जो अदुइज्जे कोवे अहिअलमवलुआ य ।

अवठंभो तम्बोले विरहे अवहायअवयरिआ ॥ ३६ ॥

अवरिज्जो अद्वितीयः । अहिअलं अवलुआ च कोपः । अवठंभो ताम्बूलम् ।
अवहाओ तथा अवयरिओ विरहः । अयं च पञ्चाक्षरोऽप्यर्थानुरोधाच्चतुरक्षरेषु निबद्धः ।
एवमुत्तरत्रापि ॥ यथा ।

5

अवठंभेऽहिअलो कमलेऽवलुआ तीइ हवइ अवहाए ।

सुहयावरिज्ज तुह पुण अवयरिए होइ किं ति ण हु मुणिमो ॥ ३४ ॥ [३६]

अंजणिआंजणईसं अंजणइसिआ य ताविच्छे ।

अंवसमी अवसमिआ तिम्मिअपरिउसिअकणिकाए ॥ ३७ ॥

अंजणिआ अंजणईसं अंजणइसिआ च ताविच्छम् । अंवसमी तथा अवसमिआ 10
स्तीमितपर्युषितकणिका । अंवसमीत्यत्र सकारमकारयोर्व्यत्यये अंवसमीति केचित्पठन्ति ।
तत्र केषांचिदभ्रमोऽभ्रमो वेति बहुदृष्टवान एव प्रमाणम् ॥ यथा ।

L. 1. Z अदुइज्जे G कोवे D कोवि ABDGYZ अहिअलं cdd. लुपा. L. 2.
AB अवठंभो G अवठंभो D अवठंभे X अवहाए ABCDFYZ चरिया E अरिअ. L. 3.
C अद्वितीयः G अहिअलं BF अहिअलं C अल D अहिअल XZ अलं cdd. लुपा G अवठंभो
BF अवठंभो C अल. L. 4. C. 1. hd. GXZ अवहाउ B अवयरिओ C अवयरिओ
2. hd. रिओ DX अवयरिउ G अवयरिउ BDX एवि जं CDGZ रोषात् चतुं X
रोषात् चतुं. L. 6. BCFGX अहिअलो Z अहिअलो D हिया C कमले BCFGZ
बलुआ D बलुआ C ताइ CGZ एवाए (sic). L. 7. C सुहयाव X रिज्जं CG तह
D मुण C होइ BDFX किं तु cdd. न X मुणिमा. L. 8. A अंजणिआ अंजणं BF
अंजणिआ अंजणइसं CYZ अंजणिआ अंजं D अंजणिआ अंजणाईसां E अंजणिआ
अंजणं G वा अंजणं X अंजणिआ अंजणई A अंजणइसि ABCDFGYZ सिआ
E ईसिआ Z अं C ताविच्छे. L. 9. ABF अंव DG अम्वं C om. from
अंव to कणिकाए ABCDFGXYZ समिया A तिम्मिअ BDE तिम्मिअ
BFYZ परिओसियं D परिओसियं E परिओसिअं AXYZ कणिकाए. L. 10.
C om. from अंजणिआ to ताविच्छन् BDFX अंजणिआ X अंजणई BF ईसं D ईसि
BF अंजणिमिया च D ईसिया य ताविच्छो X ईसिया च ताविच्छे Z ईसिया य ताविच्छं G
य ताविच्छं DG अम्वं B अंव C (F !) अम्वं D om. तथा G अवसमी XZ समिया.
L. 11. X स्तीमितपर्युषितं C om. पर्युषित BCFGZ कणिका BG अंव CD (F !)
अम्वं G वकारं G अम्वं B अंव CD (F !) अम्वं. L. 12. X अत्र केषांचि
अमो वेति BD अम्वो, C 1. hd. om. अमो D बहुभुता.

अंजणिअरुइ कण्हं अंजणइसिआलयाहरे दहं ।

मुच्चइ गोववहूए अंवसमी अद्धपक्का वि ॥ ३५ ॥

विअलन्तवाहकज्जलकलुसिअअवसमिअपिण्डयं पइणो ।

अजणईससवणं पाहिज्जं किज्जइ वहूए ॥ ३६ ॥

- 5 अत्र केचित् । अच्छोडणं मृगया । अलिंजरं कण्डम् । अमिलायं कुरण्टककु-
सुमम् । अच्छमल्लो ऋक्षः । इत्यपि संगृह्णन्ति । तत्संस्कृतभवत्वादस्माभिर्नोक्तम् ।
यत्तु । अच्छमल्लो यक्ष इत्याह तद्बहुभिरनुक्तत्वादस्माभिरुपेक्षितम् । तथा । अइ-
च्छइ अकुसइ गच्छति । अवक्खइ पश्यति । अप्पाहइ संदिशति । अक्खोडइ अस्मि
कोशात्कर्षति । अम्भिडइ संगच्छते । अग्घाडइ अग्घवइ अंगुमइ पूरयति । अडुक्खइ
10 क्षिपति । अवहेइ रचयति । अवुक्कइ विज्ञापयति । अणच्छइ अयंछइ कर्षति ।
अल्लत्थइ उल्लिखति । एते धात्वादेशेषु शाब्दानुशासनेऽस्माभिरुक्ता इति नेहोपात्ताः ।
न च धात्वादेशानां देशीषु संग्रहो युक्तः । सिद्धार्थशाब्दानुवादपरा हि देशी साध्यार्थ-
पराश्च धात्वादेशाः । ते च त्यादि-तुम्-तव्यादिप्रत्ययैर्वहुरूपाः संग्रहीतुमशक्या इति ।
तथा अवज्झाओ उपाध्याय इति उपाध्यायशब्दस्य प्राकृतमपभ्रष्टमिव रूपमिति
15 नेहोपात्तम् ॥ [३७]

L. 1. *cdd.* 'णिप' *cdd.* 'इसिया' G दहं C दहुं D दहु. L. 2. DG मुच्चइ GX अंव B
अव्वं CD (F!) अम्मं C अहपिका X अडुपिका F अद्धं DZ 'विका'. L. 3. BDFX विअलन्तं
C विल्लन्तं BCFGX 'वाह' D 'कज्जल' Com कज्जल *cdd.* 'कलुसिय' *cdd.* 'समिय' (X
'सामिय') X पइणे. L. 4. X सवणं पइणजं किज्जए. L. 5. GZ अंजिलयं
D अमियालं BF कुरण्डकं DX कुरण्टकु. L. 6. C अम्मं Z अच्छमल्लो D *om.*
here from इत्यपि to अच्छं but has these words after नेहोपात्तम् l. 15. G 'गृह्ण'
X 'नेर्कि'. L. 7. CDGZ यत्तु X अत्तु D 'मिल्लो' G अक्षः Z यक्षः D शान्ताः. L. 8.
C अकुसइ X अलुसइ G गच्छइ X अवक्खइ G पश्यति for संदि. L. 9. G अक्खोडइ
CX अजिहं DG अग्घावइ C अडाइ D अंगुमाइ GZ पूरयते G अडुक्खइ B अहुं or अहुं
CF अहुं D अहुं Z अच्चुक्खइ. L. 10. G क्षपति D आवह्वारवइ रचं G
अवुक्कइ BFX अचुं C अचुं D अक्कोइ Z अच्चुक्कइ D आणच्छइ BF अच्छइ Z अणिच्छइ
G अयंछइ C अयंछइ D अयांछइ, *om.* BF. L. 11. BF अल्लत्थइ C अल्लत्थेइ D
अल्लत्थइ XZ अल्लत्थइ, *om.* G. G *om.* उल्लिखं X अस्माभि. L. 12. X
'वादापरा'. L. 13. CDGXX देशास्ते X 'स्यादि-तु-तचादि' C 'तु- B सगृही' DX
संग्रहं. L. 14. G अवज्झाओ CX उवज्झाओ D अवज्जनं BF 'ध्याय' X 'सपयूह'.
L. 15. X नेहो.

॥ अथ अवसमिआशब्दादारभ्य पञ्चाक्षराः ॥

अवकीरिअं विरहिण् अंकुसइअमङ्कुसायारे ।

अवलावम्मि अवल्लावओ अ अणहारओ खल्ले ॥ ३८ ॥

अवकीरिअं विरहितम् । अंकुसइअं अङ्कुशाकारम् । अवल्लावओ कप्रत्यया-
भावे अवल्लावो अपलापः । अणहारओ खल्लम् । निम्नमध्यमित्यर्थः ॥ यथा । 5

किं कुणसि अवल्लावं भाले अंकुसइआ णहा तुज्झ ।

अणहारगण्डजीए तं मा अवकीरिअं कुण खणं पि ॥ ३७ ॥ [३८]

अवपुसिओ संघडिण् अवच्छुरणं कोहभङ्गिगमणिअम्मि ।

अच्छिवडणं णिमीलणमण्णोसरिअं अडक्कन्ते ॥ ३९ ॥

अवपुसिओ संघटितः । अवच्छुरणं कोधे सति भङ्ग्या मणितम् । अच्छिवडणं 10
निमीलनम् । यद्यप्यक्षिपतनशब्दस्येदं रूपं संभवति तथापि संस्कृते तदप्रसिद्धमितिह
निबद्धम् । अण्णोसरिअं अतिक्रान्तम् ॥ यथा ।

पसिअ सहि किमिह जुत्तं चिरअवपुसिए पिअम्मि अवच्छुरणं ।

कायव्वमच्छिवडणं अण्णोसरिआवराहस्स ॥ ३८ ॥ [३९]

अवयक्सिअमवयच्छिअमज्झवसिअमवि णिवाडअमुहम्मि । 15

असरासओ खरहिण् अगंडिगेहो अ जोव्वणुम्मन्ते ॥ ४० ॥

- L. 1. CDX *om.* अथ BDE 'समिषा' CX 'समिष' G 'मिपादा' . L. 2.
ABCDFGXYZ 'कीरिष' GZ विरहिण् X विरहिण्डिण् ABCDFGYZ 'सइय' . L. 3.
C 1. hd. DGXZ 'वड' ADGYZ य; *om.* X. ACGXZ 'हाण' X 'बिछे' . L. 4.
add. 'कीरिष' GZ विहूतं X विरहिण् BCFGXZ अंकुसइयं OGXZ अंकुसाकारं BF अंकुशा-
यारं CX अवलावड GZ 'वड' D अवल्लावो . L. 5. G अवल्लाव Z अवल्लावो CDGX
'हाण' BCFG 'वत्त' Z निष्ठां मायं . L. 6. D वज्ज (sic) CX लाने D तदया D
तुज्झ . L. 7. X ने for ने *add.* 'किरिष' (G 'व') Z कु for कुण G खणंमि X has
'कारिअ throughout for 'कीरिअ' . L. 8. ABCFGX 'पसिअ' A अवच्छुरणं X
अवच्छिण्डिणं AGYZ 'मणिअम्म' BCF 'वमि' D 'यामि' . L. 9. X अत्थि च्छिडिण्डिण्डिणि
DEGXZ निमी In C णमण्णोस is wanting. X 'मन्नास' ABCDFGYZ 'सरिअ' .
L. 10. CGX 'सिउ' X अवच्छुरणं After अच्छिडि C has again कोधे सति भङ्ग्या मणितं ।
अच्छिवडण and *om.* निमीलनम् । य G 'वडणान्' . L. 11. C यस्सक्षि D 'स्व इदं' .
L. 12. D अणो Z अण्णो *add.* 'रिष' X तथा . L. 13. *add.* पसिअ (X पासिअ)
GXZ 'फसिए' GZ पिअम्म BCDFF पिअम्म . L. 14. G अन्नास BCDFF 'रिवा'
L. 15. G 'अक्केयम' ABD (F 1) YZ 'अक्खियम' C 'मिअय' अव ABCDFYZ
'अच्छिअयम' ACD अज्जव ABCDFY 'सियम' AX मव ABCDFGYZ 'वाडय' X
'वाडय' . L. 16. E अमुहा A 'सउ' DG, C 1. hd. XZ 'मउ' CZ 'डिण' E अगडि'
X 'गेहेहो' GY व XY जुत्तं C 'णुमासि' F 'णुमन्ते' .

अवयक्खिअं तथा अवयच्छिअं तथा अज्झवसिअं निवापितं मुखम् । असरा-
सभो खरहृदयः । अगंडिगेहो यौवनोन्मत्तः ॥ यथा ।

तमगंडिगेहमसरासयं च अवयक्खिएण हिण्डन्तं ।

अज्झवसिएण किं सहि भरेसि अवयच्छिएण पुक्करिमो ॥ ३९ ॥ [४०]

३ अच्छिहरुल्लो वेसे अच्छिविअच्छी परोप्परायड्डी ।

पडिजागरिए अडखम्मिअं च अणुवज्जिअं तह य ॥ ४१ ॥

अच्छिहरुल्लो द्वेष्यो वेवो वा वेसराब्दस्योभयायत्वात् । केचित् हस्थाने घं पठन्ति ।
अच्छिहरुल्लो । केचिद्रेफमिकारान्तं पठन्ति । अच्छिहरुल्लो । तदेवं ग्रन्थकृद्विप्रतिपत्तौ
बहुलाः प्रमाणम् । अच्छिविअच्छी परस्परमाकर्षणम् । अडखम्मिअं तथा अणुवज्जिअं
१० प्रतिजागरितम् । अणुवज्जिअं गतमिति तु गमिधात्वादेशासिद्धम् ॥ यथा ।

अच्छिविअच्छीदुहिआ अच्छिहरुल्ला तए कयपहारा ।

पिअणुवज्जणरहिआ अडखम्मिज्जन्ति सवरिआहि वणे ॥ ४० ॥ [४१]

अब्भपिसाओ राहू अब्बुद्धसिरी अचिन्तफलपत्ती ।

पुरिसाइअमडउज्झिअमंगवलिज्जं च तणुवलणं ॥ ४२ ॥

L. 1. BCFX. 'विसयं; In G the words तथा अवयच्छिअं are written twice.
D om. from अक्खिअं to मुखम् BCFX 'विसयं Z तथा is given twice. BCFGXZ
'सिपे but corr. in Z to 'सिअं GZ निवापितं CX निवां'. L. 2. CG 'सउ X
'साउ D असउ 'हृदय C अगंडि' D 'गिहो X तथा. L. 3. X तमसंडि' C om.
सरा B 'असिएण D 'अक्खिअण Z हिण्डंतं X om. हिण्डन्तं. L. 4. C अज्झव-
सिएण किं सहिहि D अज्जा' X om. अज्झवसिएण D अच्छिएण X 'अच्छिए' रिमो.
L. 5. AEY अच्छ ABCDEFGYZ 'वियळी AG, C 2. hd. D (F 1) Z 'यड्डी
C 1. hd. 'यड्डी X 'यड्डी. L. 6. A अडखम्मियं CDEFGYZ 'मियं BDF 'सोमियं X
'कलम्मियं EG अणुव' ABCFEYZ 'जियं D 'या. L. 7. G om. वा BCFGZ
'शब्दस्य उभया' X 'स्य उभयात्वात्; om. कोषत् X वा for यं. L. 8. BCF 'केचित्
रे' D 'यंवि. L. 9. G अच्छ' cdd 'वियळी X अडखम्मियं GZ 'मियं BCF
'सोमियं D 'सोम cdd. 'जियं G 'वजियं BCDEFXZ 'जियं. L. 10. X गमि-
धादेश G तथा. L. 11. G अच्छ BCDEFXZ 'वियळी cdd. दुहिआ C
अच्छिहरुल्ला. L. 12. cdd. विय 'रड्डिया GZ 'सम्मिज्जम्मि CX 'ज्जन्ति BF सवरियाहि
CDG 'रियाहि X रियहि Z रियाहि C वणे. L. 13. A अणुवसिउउ C 1. hd. GX
'साउ E राहू AGZ अब्बुद्ध' BCFX अब्बुद्ध' D अब्बुद्धिसिरी E अब्बुद्धिसिरी (sic) Y
अब्बुद्धिसिरी D अचिन्ता G अचिन्त. L. 14. A पति ABCDEFGYZ 'साइयम'
A 'उज्झियम' C 'उज्झियम' BDEFGYZ 'उज्झियम' BF 'यमंगवलिज्जं' X 'अमंगवलिज्जं'
Y 'वलिज्जं' E 'वलिज्जं' A तणुवलणं BF तणुवलणं C तणुवलणं. १४. १५. १६. १७.

अम्भपिसाओ राहुः । अञ्चुद्धसिरी मनोरथाधिकफलप्राप्तिः । अड्डउम्भिनं
पुरुषायितम् । विपरीतरतमिति यावत् । अंगवलिज्जं अङ्गवलनम् ॥ यथा ।

अड्डउम्भिनं अमंगवलिज्जं दूरे अ इह वत्तणं पि किर ।

अम्भपिसायवहूणं अञ्चुद्धसिरी सिरीणाह ॥ ४१ ॥ [४२]

अद्धविआरं मण्डणमपारमग्गो अ वीसामो ।

अपडिच्छिरो जडमई रहस्सभेई अगुज्झहरो ॥ ४३ ॥

अद्धविआरं मण्डनम् । कश्चिदद्धविआरं मण्डलकमित्याह । अपारमग्गो
विश्रामः । अपडिच्छिरो जडमतिः । अगुज्झहरो रहस्यभेदी । अस्यागुह्यधरानन्दभवत्वे
युक्तिरुक्ता ॥ यथा ।

मा कुण अद्धविआरं अकिवे अपडिच्छिरे अगुज्झहरे ।

जं सो तइ णाणुणिओ अपारमग्गो महच्छीण ॥ ४२ ॥ [४३]

अवयणिओ अणमिलिए रिक्तम्मि पुडे अभिण्णपुडो ।

हिक्काए अणुबंधिअमणच्छिआरं च अच्छिण्णे ॥ ४४ ॥

अवयणिओ असंबद्धितः । अभिण्णपुडो रिक्तपुटः । शिशुभिः क्रीडया जन-
प्रलोभनार्थं विपणिमार्गे रिक्ता पुटिका या सिष्यते सैवमुच्यते । अणुबंधिअ हिक्का । 15
अणच्छिआरं अच्छिन्नम् ॥ यथा ।

- L. 1. *cdd.* 'पिसाउ, corr. C. 2. *hd.* CX राहु G अवुद्धं BCDFXZ अवुद्धं
BCFGXZ 'उम्भिनं D 'उम्भिनं. L. 2. BF 'वलिज्जं. L. 3. B (F!) G अड्डउम्भिनं-
अंगं D अड्डओउम्भयमं Z अड्डउम्भिनं X 'उम्भिनंमंगवा...जं करो. L. 4. G 'पिसोयं
CXZ 'वहूणं *cdd.* 'अवुद्धं G अवुद्धसिरीण [यु not quite distinct] X 'सिरी णाह Z
सिरीणाह. L. 5. C 'इ 2. *hd.* अद्ध *cdd.* 'दियारं BFY य. L. 6. X अपडिच्छिरो E
जडमई GZ 'भेदी A अगुज्झ. L. 7. C अद्ध *cdd.* 'विआरं (X 'र) BCFGZ
काश्चत् अद्धविआरं (C अद्ध X अहु) D कश्चित् अद्धविआरं G मंडरमि D 'नित्याहुः G *om.*
मग्गो. L. 8. C अपरिं X अगुज्झहरो G अस्य गुं BCDFXZ अस्य अणं. L. 10.
C इद्धं *cdd.* 'दियारं GZ अपडिच्छि. L. 11. X ज G मइ CDGXZ 'णिउ CX महत्थीण.
L. 12. ACGX 'अणिउ G असंणानि Z असंणिलिए EX 'मिल्लिए DEGXXZ 'अभिन्नं.
L. 13. X हिक्का B अणुबंधि GZ अणुबंधि ABCDFGYZ 'अवयमणच्छिआरं C अच्छिण्णे
EGZ 'अने X 'अने. L. 14. D, C 1. *hd.* G X 'णिउ D संव X 'वडिण BCDXZ
अभिन्नं B 'पुडो GZ रिक्तः पुटः X रिक्तः पुटः C 1. *hd.* रिक्तः पुटः corr. 2. *hd.*
L. 15. D 'प्रलोभनार्थं X 2. *hd.* पुटिक GZ अणुबंधि BCFGZ 'विषं DX संघे (*hic*).
L. 16. XZ 'अच्छिआरं BD अच्छिण्णं.

अवयणिअवल्लहाणं वेरीणमभिण्णपुड्यसुण्णाणं ।

तुह श्चि णामकित्तणमणच्छिआराणुबंधिअं हरइ ॥ ४३ ॥ [४४]

अवरत्तयाजराउरअरविंदरमणुसउण्हदीहम्मि ।

अणरामयमरई अड्डयकली तह य कडिहत्थे ॥ ४५ ॥

- 5 अवरत्तओ पश्चात्तापः । अवरत्तेअं इति गोपालः । यदाह । अवरत्तेअं पश्चात्तापेऽपि प्रोच्यते तज्ज्ञैः ॥ अजराउरं उष्णम् । अरविंदरं दीर्घम् । उभयत्र समाहार-द्वन्द्वः । अणरामओ अरतिः । अड्डयकली कट्यां हस्तनिवेशः ॥ यथा ।

अरविंदराजराउरणीसासन्तं कयड्डयकलिअ ।

अगणन्तो अवरत्तयअणरामयदुत्थिओ हवसि तं पि ॥ ४४ ॥ [४५]

- 10 सीदुम्मि अवकरसो अवयड्डिअमाजिहरिअम्मि ।

अवयासिणी अ णासारज्जू अलमंजुलो अलसे ॥ ४६ ॥

- अवकरसो सरकः । अवयड्डिअं रणहतम् । अवयासिणी नासारज्जूः । अलमंजुलो आलस्यवान् । केचिदलमंजुलयमलसमाचक्षते । तदयुक्तम् । कप्रत्ययस्यातन्त्रत्वात् । कवयो हि छन्दःपूर्णार्थं कदाचित्कं कप्रत्ययं प्रयुज्जते । अत एवास्माभिरयं 15 पञ्चाक्षरेषु निबद्धः ॥ यथा ।

- L. 1. CX अवअणिहं BD णियं G हाण C वरीं GZ रीण अभिन्नं D भिन्नं DGZ सुन्नाणं. L. 2. BCF ज्चि X पुत्ति Z नामं BCDFX च्छिपां X राउणुवं G णुवं BDFGZ धियं C 1. hd. चिउ 2. hd. धिओ X धिउं. L. 3. ODY रत्तयअजरां Z रत्तयाअजरां C जराउअरं 2. hd. राओं EX मणसं. L. 4. AX अणुरामं A अहं (sic) C (F !) XZ अहं DG अहं [!] G केडिं C इयो. L. 5. C अवरत्तउ BGX उत्तउ D अवरत्तयअजराउर पाश्चात्ताप-उष्णयोः CGXZ रत्तेयमिति BF रत्तेयमिति D रत्तयमिति G रत्तियं BF रत्तेयं CX रत्तेयं DZ रत्तयं. L. 6. X लि for इ पि X तज्ञोः D om. अजरां उष्णम् B उभय. L. 7. CDGX गमउ corr. 2. hd. C G अरत्तिः C (F !) GZ अहं B (!) D अहं X अड्डकली. L. 8. X णीतासंतं GZ कअहं CD (F !) कयटं BFX लिप्य CDGZ लिप्या. L. 9. X अगणन्तो D अणुरां Z अणरामयं BDF दुल्लिओ X दुत्थिउ. L. 10. A अवअट्ठियं B यड्डियं C (F !) यट्ठियं EX अड्डियं G यट्ठिअं Y अड्डियं Z यट्ठिअं D अवट्ठियमं AGYZ हरियम्मि BCDF हरियंमि. L. 11. ABCFYZ य DEX नासां A रज्जू GX मंजलो BF मंजु (om. लो) AX अलसो. L. 12. GZ अवअट्ठिअं C (F !) अट्ठियं B यड्डियं X अड्डियं D अवट्ठिअं G रुतं C 2. hd. इतं CGXZ अवआं CX रज्जूः. L. 13. G मंजलो cdd. केचित् अलं. L. 14. X कदाचित्कं X om. अत X एवास्माभिः.

अवडहिआ भडेहिं घडिअ अवयासिणि णडिज्जन्ता ।

भुअमयअवक्करसफलमरिणो अलमंजुला तुह लहन्ति ॥ ४५ ॥ [४६]

अवडाहिअमुकुट्टे पवायणिहएऽवडकिओ तह य ।

रोगम्मि अंगवड्डणमयतंचिअमुवचिए चेअ ॥ ४७ ॥

अवडाहिअं उत्कुट्टम् । प्रपातः कूपादिः । तत्र निहतो अवडकिओ । अन्ये तु 5
अवडाहिअं अवडकिअं इत्यन्योन्यपर्यायशब्दावुक्त्वा गजनिमीलिकया गताः ।
अस्माभिस्तु सारदेशीनिरीक्षणेन विवेकः कृतः । अंगवड्डणं रोगः । अयतंचिअं उप-
चितम् । मांसलमित्यर्थः । अवअच्चिअं इति केचित्पठन्ति । तत्र केषां लिपिभ्रमः केषां
नेति न विद्मो नियामकाभावात् । वर्णानुपूर्वीविज्ञानं तु प्रकृत्यादिविभागमन्तरेणा-
शक्यक्रियम् । बहुतरपुस्तकप्रामाण्याच्च नियते वर्त्मनि प्रवृत्ताः स्म इत्यलं बहुमा- 10
षितया ॥ यथा ।

अवडाहेमि दुरासय परिणिअ पवसन्तएण जं तुमए ।

अयतंचिअविसमसरंगवड्डणा सावडकिआ बाला ॥ ४६ ॥ [४७]

L. 1. GZ अवअहिं C °अदिया BF °यड्डिया D अवाअदिया X °अड्डिया BCFGXZ
घडिअ D घलिअ C °सिणीणडिज्जन्तो X °सिणीणडिज्जन्ता D °तो. L. 2.
C तुयं B, C 2. hd. DFGXZ मुयं X °य...वक्कं G °लसरिं. L. 3.
ABCDEFGYZ °डाहियं EX °मुक्कं Z °मुक्कुटे G °ट्टे X °ड्डु D णिहिए ACDGZ
°क्किउ X °कउ. L. 4. BF रोमंग CDFGXZ °वट्ठणं C °मवतंचिं cdd.
°तंचियमुं A °वचियं ABFGZ चेय C वेय D वेय XY चेय. L. 5. BCFGXZ
°डाहियं G कुणं (sic) B उत्तुरुणं (sic) CDFXZ उत्तुरुणं BF °पातं cdd. कूपादिस्तत्र (CX
°दिसूत्र misread) DG निहियो GZ अवडं CDGXZ °क्किउ (corr. C 2. hd.). L. 6.
BCFGZ °डाहियं D °डाहियं cdd. °डकिअ (XZ य) मिति अम्मो C °शब्दानुक्त्वा X
°उका Z °वुक्का BCF गता D गतास्मां X गजनिगा...कया. L. 7. X °निरस्सरेण
GZ विविकः X स्ततः G °वट्ठणं CD (F!) XZ °वट्ठणं G रागः C अयतं cdd. °चियं.
L. 8. G अवअच्चियमिति (°चिं!) Z °अदियमिति C °अर्छियमिति DX °अच्छियमिति BF
°यमिति X चित्पठन्ति (om. के) D अत्र C तेषां लिं Z कपां. L. 9. CX विद्मो Z
विद्यो GZ °मावाद्. L. 10. C घन्तरं X om. बहु X °पु...कप्रामाण्य...मिं CX प्रवृत्ता
GX स्मा D स्ता D °मावितेन. L. 12. D अपडाहिमि cdd. परिणिय X एवसंतं.
L. 13. X अयतं cdd. °चिय D सिविसमं FG °वट्ठणा DZ °वट्ठणा C °णो X °ड...या
cdd. °क्किया G बाला.

अणुवहुआइरजुवई अणहप्पणयं अणट्टम्भि ।

अजुअलवण्णाम्बिलिआ अल्लट्टपलट्टमङ्गपरिवत्ते ॥ ४८ ॥

अणुवहुआ नववधूः । सामानाधिकरण्यनिर्देशोऽन्योन्यं विध्यनुवादाधः ।
तेन अइरजुवई अणुवहुआ इत्यप्यर्थः संगृहीतः । अत्र । अवज्जसइ गच्छति ।
5 अवयक्खइ अवयज्जइ पश्यति । अहिरेमइ पूरयति । अहिऊलइ दहति । अवहेडइ
मुञ्चति । अवहोवेइ कृपां करोति । अहिलंखइ अहिलंखइ काङ्क्षति । इत्यादयो
धात्वादेशेष्वस्माभिः साधिता इति न संगृहीताः ॥ अथ अइरजुवइराब्दादारभ्य षडक्षराः ॥
अणहप्पणयं अनट्टम् । अजुअलवण्णा अम्लिकावृक्षः । अजुअलवण्णो सप्तच्छद इति
त्वयुगलपण्यशब्दभवः । अल्लट्टपलट्टं पार्श्वपरिवर्तनम् ॥ यथा ।

10 अणहप्पणयच्छाए अजुअलवण्णायलम्भि पेहिअस्स ।

अणुवहुसंभरणेणं अल्लट्टपलट्टयं पेच्छ ॥ ४७ ॥ [४८]

अणुगमणेऽम्मणुअंचिअमहिपच्छुइअं च णायव्वं ।

अइसयदुएमु अच्छं तयआदरणिज्जछट्टिएमु अयं ॥ ४९ ॥

L. 1. AZ अणुव^० G अणुन^० ABCDEFGYZ °हुया^० B °हुया अइ^० EX
°हुआ अइ^० and superser. नववधू G °हुया अइरजुवई Z °हुया अइ^० AX
°जुवई X अगिहंमि. L. 2. ADGZ अणुपल^० Y अनुवल^० B °वण्णा अंबिलिया
EX °वण्णा अंबि^० AYZ °ण्णाम्बिलिया^० CG °ण्णाम्बिलिया D °ण्णाम्बिलिया G
अल्लट्ट^० X अलट्ट^० A °पलट्ट^० BF om. पलट्ट CZ °पलट्ट^० BCF °परिवत्ते
E °चित्ते X °पि^०. L. 3. BF अणवहुया CDGXZ °हुया X समाना^०.
L. 4. GXZ ज्जुवई BDEFGXZ °हुया C °हुया X इत्यर्थः GZ अवज्जसइ.
L. 5. C अवलसइ DX अवक्खइ G अवअवअज्जसइ, om. X. CDF om. °अज्जसइ
D °रेमय GZ पूयंते CX अइंऊ F °लइ. L. 6. After मुञ्चति C ins. अवहेडइ
चति CX क्षपां GZ °तीत्यादयो BF इत्यादेशो. L. 7. G धात्वादेशेष्वस्मा^० C
°षिताः G गृहीताः X अथ रज्जुवई G °ज्जुवई Z °ज्जुवई. L. 8. X °वण्णाव अनिपे
G अजपल^० D अजुपलवणा Z अजुपल^० C अम्लिकावृक्षः (1) CX अजुल^० DZ अजुपल^०
G °वन्नो BCDFXZ इति नु अयं. L. 9. G om. त्व B अल्लट्ट F अल्लट्ट (om.
both पलट्ट) X °भवः अः अल्लट्ट CZ °पलट्ट^० D अल्लट्टपट्ट X °वर्तने. L. 10.
C अणत्त-णयं CG अजपल^० X अजुपल^० D अनुपालावणोपलपि GZ °वण्णा-
इयम्भि X °वण्णापलं edd. पडिक्खत्त. L. 11. CDXZ °पलट्टयं GZ पिच्छ C पेच्छा.
L. 12. G °णे मणयं चियमं D णे माणुपां चियमं BF अम्मणु^० EX अणु^० CZ म्मणुयं^०
ABCEFGYZ °चियमं X °चिजमइ^० ABFGYZ °वच्छुइयं C °वच्छुइयं D °वच्छुइयं BDF
व C णादिष्वं Y adds अधत्तेकायाः ॥ L. 13. GZ अइसइ X °दुसएमु Z अच्छं तज
and given twice. G तत्र Y °आदरज्जं GZ °णिपलं C °ल्लट्टिं GZ अप D अं.

अम्मणुअंचिअं तथा अहिपच्चुइअं अनुगमनम् ॥ यथा ।

द्वइं अम्मणुअंचसि जस्स कए बहिणि चन्दबिम्बमुहि ।

तं किं ण णिअसि मुद्धे दइअं अण्णाहिपच्चुइअ ॥ ४८ ॥

॥ अथ ब्रह्मरादिक्रमेण अकारादयोऽनेकार्थाः ॥

अच्छं अत्यर्थं शीघ्रं च । अयं विस्तारितमादरणीयं त्यक्तं चेति व्यर्थम् ॥ इहानेका- 5
येषु शब्देषु वैषम्याच्छिष्यमतिव्यामोहो मा भूदित्युदाहरणानि नोपदर्शयिष्यन्ते ॥ [४९]

असइमुहाणववहुआतरुणीसु इमाइ तह अज्झा ।

किसगुरुसुगमुदधट्ठालसेसु सइ असच्चए अट्ठं ॥ ५० ॥

अज्झाशब्दो असती शुभा नववधूस्तरुणी एषा चेति पञ्चार्थः । एषेति सर्व-
नामवाच्या या काचित्पत्यक्षनिर्देशया । अज्झो एष इति द्रोणः । अट्ठं इत्यष्टास्वर्थेषु । 10
कृशो दुर्बलः । गुरुर्महान् । शुक्रः पक्षी । सुखं सौख्यम् । धृष्टो वियातः । अलसः
शक्तिः । शब्दो ध्वनिः । असत्यमनृतम् ॥ [५०]

अण्णी अ देअराणी पइवहिणिपिउच्छिआसुं च ।

माइपिउच्छासासुसहीसु अत्ता णिहे मुहे अणिहं ॥ ५१ ॥

अण्णी व्यर्था । कप्रत्यये अणिआशब्दश्च । देवराणी देवरमार्या । पति- 15
मगिनी ननान्दा । पिउच्छिआ पितृवसा । अत्ता चतुर्थी । माता जननी । पिउच्छा

L. 1. X अणुअंचिअं DGZ 'णुअंचिअं (Z 'अं) C 'चिअं G नहिआ X 'पच्चुइअं BDFGZ
'चुइअं C 'इअं. L. 2. GZ द्वइं X om. अम्मणु G बहिणि C बहि G 'बिअं BF 'विदं
C 'चिअं D बाहबिअं. L. 3. GZ न D म C मुद्धे CDX दइअं DGZ अन्नाहि
BCDFXZ 'चुइअं. L. 4. D 'मेणाकारां X अनेकार्थाः L. 5. X om.
अच्छं X विस्तारितं च आदं Z 'रितं आदं D 'अथः X व्यर्थं. L. 6. BF 'स्वात् शि
BCFGXZ भूदिति उदां X 'ष्वन्ति. L. 7. A 'मुहां DGZ 'सुपां DGZ
नव AY 'वहुं B 'णवहुं BCFGYZ 'हुपां A अज्झा. L. 8. X 'सुअसुहं Z
'रुमुवास्तहं A 'षट् DE 'विहं BDG जइ Y अट्ठं. L. 9. BCFX 'शब्दः
असनी GZ अस्ती B सुभा B णवं cdd. चपुः (X om. :). L. 10. X काचित्
यं X निर्देश्याः cdd. अट्ठमित्यं AZ अट्ठं D अट्ठं L. 11. X हु...लः. L. 12. G 'समुत्तं.
L. 13. G अअण्णी अ देअं Z देवराणी AXYZ 'बहिं D 'चहिं C 'हिणीपिउउं D
'च्छासुं ABCFGYZ 'छिआसुं. L. 14. BF 'मासुं B 'नहीसु GX सुहे X अणिहं.
L. 15. X अणी cdd. व्यर्थः (Z त्यर्थः) cdd. अणिआ (X अणिआ) CX देअरां.
L. 16. C कन्दा BCFGZ 'छिआ X 'छया cdd. चतुर्थः.

पितृष्वसा । स्वशूः स्वशूरभार्या । सखी वयस्या । अव्वोराब्दः सूचनादिष्वेकादश-
स्वर्थेषु शब्दानुशासने पठित इतीह नोपात्तः । अणिहं सदृशं मुखं च ॥ [५१]

चीरिमसएसु अरलं अलसं सित्थयकुसुम्भरत्तेसु ।

पसुकडिणेसुं अविलो अणुओ आयारधण्णभेएसु ॥ ५२ ॥

- 5 अरलं चीरी मराकश्च । अलसं सिक्थकं कुसुम्भरत्तं चेति द्वर्थम् ।
अविलो पशुः कठिनश्च । अणुओ आकृतिर्धान्यविशेषश्चेति द्वर्थः । अणुआ
यदिरित्यन्ये ॥ [५२]

घरउत्तपच्छिमङ्गणणिट्टरविरसेसु अचलं च ।

अवडो कूवारामेसु अग्गिओ इन्द्रगोवमन्देसु ॥ ५३ ॥

- 10 अचलशब्दः पञ्चार्थः । घरं गृहम् । उत्तं उक्तम् । पच्छिमङ्गणं गृहपश्चिमप-
देशः । णिट्टरो निष्ठरः । विरसो नीरसः । अवडो कूप आरामश्च । कप्रत्यये अवडओ
इत्यपि । अग्गिओ इन्द्रगोपकीटो मन्दश्चेति द्वर्थः ॥ [५३]

अत्थग्घं अत्थाहं अगाहआयामठाणेसु ।

सुरसगुरेडेसुं अज्जओ जलदङ्गदेसु अल्लत्थं ॥ ५४ ॥

- 15 अत्थग्घं अत्थाहं इति च प्रत्येकमगाधादिषु त्रिषु । अज्जओ सुरसगुरेटकयो-
स्तृणभेदयोः । अल्लत्थं जलाद्रो केयूरं च ॥ [५४]

L. 1. C पितृपिजसा X स्वसू B स्वसुरं CX स्वसुरं X वयस्या. L. 2. X
दशब्दार्थे D om. the rest of the commentary from सने C पात्ताः X सशब्द
मुखं. L. 3. चीरि C मगरसु A सिक्थयकुं X सिक्थय BFG रत्तेसुं X रत्ते is given
twice. L. 4. E अविलो G पशुः ACX अणुः Y आकारधण्ण GZ धन्ने G
भोएसु. L. 5. The commentary on this stanza is wanting in D. C चीरि
CGZ मसकश्च BF सिक्थयं GZ सिक्थकं C सिक्थकं. L. 6. CGX अणुः, corr. 2. hd.
C. B तिः धां C शेषेति X द्वर्थं. L. 8. D उत्तरं ADEXZ निट्टं C णिट्टं BF
निट्टं G निट्टं CD अवलं (corr. 2. hd.) C व (corr. 2. hd.). L. 9. D अवहं
BF रमेसुं AGX अग्गिः C अग्गिः X om. इन्द्रगोवमं BF मन्देसुं. L. 10. X
om. उत्तं. L. 11. X पदशं A निट्टो BDFXZ निं C निट्टं cdd. निट्टः BCFGX
Z कूपः CGXZ अवडः. L. 12. cdd. अग्गिः. L. 13. BF धं G धां D अल्लत्थं
अल्लत्थं A अगाहमायां Z आयामं. L. 14. D सारं A सुरसमरे B डेसु ABCDFGXZ
अज्जउ X डेसु D अल्लत्थं. L. 15. BF धं C अगाहं D अल्लत्थं अल्लत्थं cdd.
अग्गिः अगां X धादीपरधानादिषु cdd. अज्जउ D सारसगुरेदयोः वृं G गुरे-
दयोः (sic) Z गुरेदयोः X गुरेदयोः. L. 16. C अल्लत्थं D अल्लत्थं जलदङ्गं.

अवणो वहवरफलहेसु अण्णओ तरुणधुत्तदिअरेसु ।

अंतेल्ली मज्झोअरलहरीसु असंगिओ हयचलेसु ॥ ५५ ॥

अवणो परीवाहो गृहफलहकश्चेति द्वयर्थः । अण्णओ तरुणो धूर्तो देवरश्चेति
त्रयर्थः । अंतेल्ली मध्यं जठरं तरङ्गश्चेति त्रयर्थः । असंगिओ अश्वोऽनवस्थितश्च ॥ [५५]

गयभाविवामरेसुं दिवसारम्भे अ अवरज्जो ।

कडिकडिणेसु अवज्झसमलिअल्ली मिअमए अ वग्घे अ ॥ ५६ ॥

अवरज्जो अतिक्रान्तं भविष्यच्च दिनं दिनमुखं चेति त्रयर्थः । अवज्झसं कटी
कठिनं च वस्तु । अलिअल्ली कस्तूरिका व्याघ्रश्च ॥ [५६]

देउलरप्पेसुं अहिहरमहिलिअमभिभवे अ कोवे अ ।

अद्धानपच्छभागे समागए अइगयं पविट्ठे अ ॥ ५७ ॥

अहिहरं देवकुलं वल्मीकश्च । अहिलिअं अभिभवः कोपश्च । अइगयं मार्ग-
पश्चाद्भागः समागतं प्रविष्टं चेति त्रयर्थम् ॥ [५७]

अइराणी इन्द्राणीइ तच्चयासेविणीए अ ।

छणणिअमेसु अवसहं हडेसिमत्तासु अकसाला वि ॥ ५८ ॥

अइराणी इन्द्राणी सौभाग्यार्थमिन्द्राणीव्रतासेविनी च स्त्री । अवसहं उत्सवो
नियमश्च । अकसाला बलात्कार ईषन्मत्ता च स्त्रीति द्वयर्थः । अत्र च । अञ्चुत्तइ
स्नाति प्रदीप्यते च । अल्लिअइ आलीयत उपसर्पति च । एतौ द्वावपि द्वयर्थे धात्वादेशे-
ष्वस्माभिरुक्ताविति नोच्येते ॥ [५८]

L. 1. D °फलएसु ABCFGXZ अण्णउ E अन्नओ D अरुणलं C तरुणं D °धतुं (1)
edd. °दियं D °रेतुं. L. 2. A मज्जो° D मज्जोपा° XY °य° ACGX °गिउ X
हयच is given twice. L. 3. C परि° BFX °फलकश्चेति D °फलकधति° edd.
अण्णउ. L. 4. X अयोः for त्रयर्थः X मध्यजं edd. त्रयर्थः (X om.) C. 1. bd.
GX °गिउ BCFGXZ अम्भः अन° D अन्व अन°. L. 5. YZ च D अवरज्जो. L. 6.
G °वट्ठेसु Z °कट्ठेसु E अचज्झ° D अवज्ज° D अल्ल DGZ मिअ° G °मएसु व° Z °मएसु
व ABCFGY व D वग्घो ABCDFGYZ व. L. 7. BF अति° X भविष्यद्दिनं. L. 8. GZ
om. वस्तु. L. 9. edd. °लियं ABCDFGYZ °म्भे व edd. कोवे व. L. 10. X अद्धान°
Y पच्छभाए Z °पत्थ° X अइयं edd. हे व. L. 11. C °कुलं. The commentary
on this and the following two stanzas is mutilated in D. edd. °लियं.
L. 13. Y तच्चआ° C °सेवणीए YZ व. L. 14. C छण्ण° edd. °नियं A अञ्चुत्तइ (1)
X हडेइसम°. L. 15. G om. इन्द्राणी सौभाग्यार्थम् BF om. इन्द्राणी Z °मिन्द्राणीव्रता°
C °वती° CX °सेवनी C व. L. 16. X अकसा BGXZ °त्कारः B इष° edd. द्वयर्थः
CX अञ्चुत्तइ. L. 17. BCFX अल्लिअइ edd. आलीयते G एते X द्वावपि C om. द्वावपि.
L. 18. B °कका ति GX नोच्येते.

अविरयहिकासुं अणुसंधिअमविहाविअं च दीणम्मि ।

अणआलवणे तं चिअ अक्खणवेलं रयप्पओसेसु ॥ ५९ ॥

अणुसंधिअं अविरतं हिका च । अविहाविअं दीनमनालपनेऽपि तदेवेति व्यर्थम् ।
अक्खणवेलं सुरतं प्रदोषश्च । अत्र च । अवयच्छइ ह्यादते ह्यादयति पश्यति च ।
५ अवआसइ पश्यति श्लिष्यति च । अवसेहइ गच्छति नश्यति च । एवम् अवहरइ ।
इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोपात्ताः ॥ [५९] ॥

भणिओ अकंडतलिमो णिण्णेहाकयविवाहेसु ।

अवकित्तीइ असच्चे दाणम्मि अ अवरिहइपुसणं ति ॥ ६० ॥

अकंडतलिमो निःश्लेहोऽकृतविवाहश्च । अत्र च । अहिपच्चुअइ गृह्णाति आग-
१० च्छति चेति धात्वादेशेषुक्त इति नोक्तः । अवरिहइपुसणं अकीर्त्तिसत्यं दानं चेति
व्यर्थम् ॥ [६०]

॥ अथ आकारादयः शब्दा व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते ॥

आहू घूए आऊ सलिले तह विंचुअम्मि आलासो ।

आणिक्कं तंसरए आयल्ली झाडभेअम्मि ॥ ६१ ॥

१५ आहु इत्युकारान्त उलकवाची । आऊ सलिलम् । आलासो वृश्चिकः ।

L. 1. cdd. 'संधियम' A 'धिपमहा' cdd. 'विधं B व. L. 2. Z अलआ° ABGYZ
चिप C मुक्खण° cdd. रत्तण° A, C 1. hd. GX 'एउ' X 'सेसु'. L. 3. BCF
'संधियं X 'संधियं cdd. 'हावियं. L. 4. BFG om. ह्यादते L. 5. BF अवआसइ CX
अवआसइ BF अवसेइ. L. 6. BD पात्ता. L. 7. CDGX भणिउ E अकंड
A अकंड° E णिणे° GZ निन्नं D 'विवा' Y 'हेसु'. L. 8. C अवकित्तीइ E 'सीअ
XYZ य X अवर' BCDYF 'हइ' GZ 'हइ' X 'हइ' X नि Y मि. L. 9. X
अकंडलिमो BCFGZ निश्लेहो D निसेहो CDX अकृत° X 'विराह' G 'पइपु'
BF 'पच्चुअइ Z 'पल्लुअइ X 'पच्चइ D अहेपच्चुइ BX गृह्णाति CF गृह्ण'. L. 10.
X चति G अवरिदट्ट° BX 'हइ' D 'हेट्ट' C 2. hd. 'हइ' Z 'हइ' X 'पुसण. L. 11. C
व्यर्थः (sic). L. 12. GZ अयाका° BCFX शब्दाः X व्यक्षराणि° Y has only आकारादिः ॥
L. 13. BF विंचुयंमि C विंचु° D विंचुयंमि EX विंचुअंमि Y विंचुयंमि Z विंचु° X आलोसो.
L. 14. AX तंसरए D तिरिसुरए Z तंसरण EX आइल्ली GZ आपल्ली X काडभे-
सेमि CDFGYZ 'मेयंमि BE 'मेयंमि. L. 15. B आहु D आहुगित्ति° B 'कारातं X
अदूक° G 'वासी BD 'वासी X अलोसो.

आणिक्कं तिर्यक्सुरतम् । आयल्ली झाटभेदः ॥ यथा ।

आयल्लिआहुआलाससंकुलं आउरहिअगिरिसरिअं ।

आणिक्कजाणि तुह कारणे अडविमडइ सो सुण्णो ॥ ४९ ॥ [६१]

आहच्चं अच्चत्ये मुहमाणुअमाउलं रण्णे ।

आवंगो अवमग्गे जूडे आमोडआमेला ॥ ६२ ॥

5

आहच्चं अत्यर्थम् । आणुअं मुखम् । आकार इत्यन्ये । आउलं अरण्यम् ।
आवंगो अपामार्गः । आमोडो तथा आमेलो जूटः । शेखरवाचकस्तु आमेलो
आपीडशब्दमवः ॥ यथा ।

ल्लसिआमोडमिलाणाणुआण तुह रिउवहूण आमेलो ।

आहच्चमाउलमहीलुडिआणावंगमञ्जरी लिअइ ॥ ५० ॥ [६२]

10

आरिल्लो आरा आरोहो अ थणम्मि आफरो जूए ।

आगत्ती कूवतुला आसंघेच्छाइ सिच्चमाविद्धं ॥ ६३ ॥

आरिल्लो अर्वाक् । अर्वाकालोत्पन्न इत्यर्थः । आरोहो स्तनः । नितम्बवाची
त्वारोहशब्दः संस्कृतसमः । आफरो द्यूतम् । आगत्ती कूपतुला । आसंघा इच्छा ।
आस्थेत्यन्ये । आविद्धं प्रेरितम् ॥ यथा ।

15

L. 1. X आइल्ली Z आयल्ली BFGZ झाडं C झाटं. L. 2. In GZ this
example runs thus : आअल्लिआहुआलाससंकुलं (Z संकुलं) अडविमडइ सो सुण्णो
(Z सुण्णो) । आणिक्कजाणिउ (Z जाणि) तुह कारणेण आउरहिअगिरिसरिअं ॥ X
आइल्लि D आअल्लिआहुआलाससंकुलं B आओर D आऊरहिअगिरि BCFG रहिय
X राहिय cdd. सरियं (X सरयं). L. 3. C आणक्क DG जाणिउ
cdd. कारणेण BF अडवि अडइ CX अविमडइ D अडविडइ D सुण्णो. L. 4. B, C.
1. hd. DFY आहच्चं Z आहचव A अचछे D आव्वच्छो G अव्वच्छे Z अव्वचो
CEZ मुहमां D गुणमं EGX रणे. L. 5. Z झूडे (?). L. 6. BDF
(G !) Z आहच्चं C आहुच्चं X अत्यर्थं twice given. CDG आणुअं CD आरण्यं.
L. 7. G डो त आं C जूडे (1) X जूट B यस्सं C शेखरं. L. 8. C पीडं X
om. मवः ॥ यथा । L. 9. cdd. ल्लसियां C मोडे cdd. गुणयाण (Z गुणयाण) G रुहं
X पुह Z वडूण GZ अमेले. L. 10. BFG आहचमं CXZ आउव्वं C. 2. hd. च्चं
C लुडीयां DX लुडियां BFGZ लुडियां CX लिअइ D लिअइ. L. 11. D आर Y
य X थणम्मि. L. 12. A असं D आसंघा इच्छा Y सेचं. L. 13. X अर्वाक् is given
thrice. BF अर्वाकालो व्ययः C स्वनः X अनः. L. 14. GZ संस्कृतशब्दमवः C द्युतं
CG असंघा. L. 15. C आस्थेत्यन्ये DX आस्थेत्यं.

आरिष्ठमयण आगतीददभुअ मुञ्च आफरं सुहय ।

मरइ तुहासंघाए कामाविद्धा वरारोहा ॥ ५१ ॥ [६३]

आणाई सउली आणूवो सवचे हदम्भि आडाडा ।

आयङ्गीआमोआलंवा वित्थारहरिसभूछत्ता ॥ ६४ ॥

- 5 आणाई शकुनिकाख्यः पक्षी । आणूवो श्वपचः । आडाडा बलात्कारः । आयङ्गी विस्तारः । आमोओ हर्षः । परिमलवाचकस्त्वामोदशब्दभवः । आलंवं भूमिच्छत्रम् । यदर्षासु प्ररोहति ॥ यथा ।

हणिऊण पउत्थजणं आणाइकुलं व रइअआडाडो ।

आलंवायङ्गिमिसा आमोआ हसइ पाउसाणूवो ॥ ५२ ॥ [६४]

- 10 आलत्थो मोरे आसयमासण्णे बलम्भि आयामो ।

आलीलं णिअडभए आउरमाजिम्भि आउसं कुञ्चे ॥ ६५ ॥

आलत्थो मयूरः । आसयं निकटम् । आयामो बलम् । दीर्घं इत्यन्ये । आलीलं निकटं भयम् । आउरं संग्रामः । आउसं कूर्चम् ॥ यथा ।

सायामासयसेण्णं तुह पेच्छिअ जायआउरालीला ।

- 15 आलत्थपिच्छल्लत्ते छड्डिअ रिउणो अणाउसा जन्ति ॥ ५३ ॥ [६५]

L. 1. CDGXZ 'दिद' BCDFX 'भुय' C आकुरं GZ सुहअ D सुहोहिय. L. 2. G अरइ त्वाहा C om. इ तुं G 'पासाए. L. 3. D सउए E सओली BF सवाच X सचे C हयामि D हटं D आडा. L. 4. CD आयङ्गी Y आअङ्गी GXZ 'ही D 'मोयोले' B 'लंवा G 'लंवा D 'विच्छा' G 'रोहति. L. 5. G अणूउ G बला' G आयङ्गी CDXZ 'ही. L. 6. D, C 1. hd. GZ आमोउ C परिमल' add. 'कस्तु आ' BG आलंवं D आलंवं. L. 8. D इणिउण X इसिऊण G पउच्छणं D पउच्छं BCFGXZ खयं D रइअ. L. 9. BG आलंवं D आलवं CFGXZ 'पहि' D 'पाट' B 'यट्टि' (sic) G 'निमा X सहइ G 'णूउ. L. 10. D आलच्छो X आपसं DEX 'सन्ने GZ बलम्भि. L. 11. A पियडं BCFY णियडं DFGZ नियडं X निअडं DEX माउसं C कुञ्चे X कूर्चो. L. 12. D आलच्छो X आयसं G has twice आयामो बलं. D वीर्यमित्यन्ये. L. 13. DGXZ निकटभयं. L. 14. C सासयल्लयामसयसेण्णं X सासवल्लयामसयसेण्णं BCDFXZ पेच्छिय G मेच्छिय. L. 15. D आलच्छपिच्छल्लत्ते GZ 'पिड' BFGZ छड्डिय C छड्डिय D छड्डिय X छड्डिय.

आसंगो आसवणं आलयणं वासगेहम्भि ।

आमोरओ विसेसणुअम्भि आहुंदुरो बाले ॥ ६६ ॥

आसंगादयस्त्रयो वासगृहार्थाः । अत्र च । आलिङ्गशब्द आश्लिष्टशब्दभवः ।
आहइ काङ्क्षतीति धात्वादेशोपूक्त इति नोपात्तः । आमोरओ विशेषज्ञः । आहुंदुरो
बालः । आहुंदुरू बाल इत्यन्ये ॥ यथा ।

5

आमोरय सिरिआसंग तए आहुंदुरा करिहरीण ।

मित्तासवणअमित्तालयणदुवारेसु संघडिआ ॥ ५४ ॥ [६६]

कमलम्भि आरणालं आसिअओ लोहघडिअम्भि ।

आसक्खओ सिरिवए आमलयं णेउरघरम्भि ॥ ६७ ॥

आरणालं कमलम् । काञ्चिके आरणालं संस्कृतभवम् । आसिअओ लोहमयः । 10
केचिदयसा निर्वृत्त आयसिकस्तदपभ्रंश आसिअओ इत्याहुः । आसक्खओ श्रीरिति
वदतीति श्रीवदः प्रशस्तः पक्षिविशेषः । आमलयं नृपुरगृहम् ॥ यथा ।

लीलारणालआमलयकेलिआसक्खए इमे तीए ।

जं विरहम्भि णिअन्तं हिअय ण फुट्टेसि तं सि आसिअयं ॥ ५५ ॥ [६७]

L. 1. C आसणं X आसवणं X वासगेहम्भि. L. 2. B अमो^० AD, C 1. hd. X
मोरउ A सणुअ^० EA (1) न्नु^० BFY णणुय^० D न्नुअ^० GX न्नुय^० Z तुय^० A आहुन्दु^०
D हुंदुरो B, C 2. hd. DXY बाले E वामे. L. 3. B शब्दः X om. आश्लिष्ट-
शब्द. L. 4. D नेहोपात्तः CDGX मोरउ D आहुंदुरो X om. आहुंदु रोबालः. L. 5.
BDZ बालः CGZ आहुंदुए D आहुंदर X आहुंदुके CDZ बाल. L. 6. G आमोदय Z
आमोवय D आहुंदरा D इरीया. L. 7. D दुवारियासु सांपट्टिया BCFGX डिपा.
L. 8. CDEGX आरनालं ACFX आसिअउ G आसियउ D आसिओ Z आसियओ A
लोउघ^० cdl. घडियं (X लोहपयडंमि). L. 9. BDFY आमक्खओ ACGXZ उ ACG
om. सिरिवए ACG आमलयं X आमलय DEX नेउर. L. 10. DGZ आरनालं D काञ्चिके
X om. काञ्चिके CGXZ आरनालं G आसियउ CX अउ corr. 2. hd. D आसिउ Z
आसियओ D मयं C मय. L. 11. RCFGX केचिन् B निवृत्तं आ^० D निवृत्तमाय^०
X निवृत्त GZ सिकः अंश Z अंशः DG आसियउ Z आसियओ C 1. hd. X अउ BF
आमक्खउ D आमलाउ CGXZ क्खउ (C 2. hd. ओ). L. 12. CDFX वदति ओ^०
CX शस्तपक्षि^० X नूपर. L. 13. CGXZ नालं D णालनालय^० BF मलयं केलि^०
D केलियासासाए BF मक्खए. L. 14. X णियंतं BF हिअ X हिअय Z हिअय C फुट्टे^०
D फुट्टिसि G ने DGZ आसिययं.

आयड्डिअं परव्वसचलिए आऊडिअं च जूअपणे ।

आलंकिअं च खञ्जीकयम्मि आमंडणं भण्डे ॥ ६८ ॥

आयड्डिअं परव्वसचलितम् । यस्तु व्याप्रेराअड्ड इत्यादेशोऽस्माभिरुक्तः स व्यापार-
मात्रार्थः । आऊडिअं द्युतपणः । आलंकिअं खञ्जीकृतम् । आमंडणं भाण्डम् ॥ यथा ।

5 रयणामंडणमवर्णि जो सहि आऊडिअं खणे कुणइ ।

सो आयड्डिअआलंकिएहि कह अहिसरेअव्वो ॥ ५६ ॥ [६८]

आरोग्गिअआसीवयआहुडिआ भुत्तमुइअपडिण्णु ।

मीसत्तमाहुआली आसरिओ संमुहाआए ॥ ६९ ॥

आरोग्गिअं भुक्तम् । आसीवओ सूचीजीवकः । आहुडिअं निपतितम् । आहु-
10 आली मिश्रीभावः । आसरिओ संमुखामतः ॥ यथा ।

आरोग्गिआहुआलीसत्तुणं तुह णरिन्द सत्तुणं ।

आहुडिआणमरणे पत्तपुडासीवअत्तमासरिअं ॥ ५७ ॥

इह च आयड्ड-आऊड-आरोग्ग-आहुआल-आहुडप्रभृतीनि धात्वादेशप्रतिरूप-
काणि नामानि । तेषां करोत्यर्थे णिचि नामधातुत्वमपि । तेन । आयड्डइ । आऊडइ ।
15 आरोग्गइ । आहुआलइ । आहुडइ । इत्याद्यपि सिद्धम् । एवं सर्वत्र क्रियावाचिषु
योजनीयम् ॥ [६९]

L. 1. X अडिअं ADYZ °डिअं B °डिअं CF °डिअं Z °वलिए ABCFGYZ °डिअं
D om. आऊ° च जू° Z व CZ जू° Z °पणो. L. 2. cdd. °किअं Z भडे. L. 3.
GZ आपड्डिअं B °डिअं D °डिअं X °डिअं CG °चलित Z °वलिए GZ °रायड्ड C °अड्ड D °अड्ड
X °अड्ड. L. 4. cdd. °डिअं C द्युत° cdd. °किअं. L. 5. BCF °मवर्णि X °वमर्णि
cdd. °डिअं D वणं. L. 6. GZ आअडिअं BF °अडिअं C अडिअं D °अडिअं (sic) X
°अडिअं BCDFX °किएहि CX अहिनासयव्वो (misread) D अहिसरेयव्वो F अह° Z अहिसरो°.
L. 7. ABCDFYZ आरोग्गिअं E आरोग्गीअं X °गिअं cdd. °हुडिआ ABCDEFXYZ
°मुइअं G °मुइअं. L. 8. C मीसत्तम° D मीसुत्तम° Y °माहुआली AG, C 1. hd. X
°रिउ Y सम्मुहाआए. L. 9. cdd. आरोग्गिअं GZ °सीवउ C °सावउ 2. hd. °वओ
X आ...वउ BCDFXZ °डिअं. L. 10. D आहुआली cdd. आसरिउ, C 2. hd. °रिओ Z
सम्मुहा° L. 11. cdd. आरोग्गिआहुआ° CX °हु° GZ °यालिअं BF °यालि° XZ
नारिंद. L. 12. cdd. आहुडिआ° CX °सीवअन्न° BCDFGXZ °सरिअं D °सरिउं.
L. 13. G आपड्डाआऊडाआ° C आअड्ड° D आअड्ड° X अड्ड° (om. आ) Z आयड्ड°
BCFX °माहुआल D °आहुआलइ G °आहु° B भभितिनि. L. 14. BDX णिचि.
L. 15. CD आअड्ड BCDFX आहुआलइ CD om. आहुडइ.

आयावलो अ बालायवम्भि आवालयं च जलणिअडे ।

आडोविअं च आरोसिअम्भि आराइअं गहिण् ॥ ७० ॥

आयावलो बालातपः । आवालयं जलनिकटम् । कप्रत्ययाभावे आवालं इत्यपि ।
आडोविअं आरोपितम् । आराइअं गृहीतम् । आसादितमित्यन्ये ॥ यथा ।

आयावले पसरिण् किं आडोवसि रहङ्ग णिअदइअं ।

5

आराइअविसकन्दो आवालठिअं पसाणसु ॥ ९८ ॥ [७०]

मालायारे आरंभिओ अ आइसणमुज्झिअए ।

आलीवणं पलिचे करिआए आवरेइआ चेअ ॥ ७१ ॥

आरंभिओ मालाकारः । आइसणं उज्झितम् । आलीवणं प्रदीप्तम् । प्रदीपनक-
मित्यर्थः । अत्र च । आहम्भिअं आगतमित्याङ्पूर्वस्य हम्भेः सिद्धम् । आइग्वइ 10
आजिघति । आहोइइ ताडयति । आसंघइ संभावयति । आअइइ व्यापियते ।
अउइइ मज्जति । आरोलइ पुञ्जयति । आयंवइ आयज्झइ वेपते । आदवइ
आरमते । आलिहइ स्पृशति । आइछइ कर्षति । आरोअइ उल्लसति । आदप्पइ

L. 1. G आइआवलो DE °बलो AGYZ य AEGY बाला° A °लायम्भि BF °लायनम्भि
Z °लायवम्भि D अवालयं E आवाल (sic) om. च B य EX जहानियडे ABCDFGZ
°णिघडे Y °नियले. L. 2. cdd. °विअं ABCDFGYZ °सिधम्भि ABDEFGYZ
आराइयं CX आरोइयं. L. 3. D °बलो BG बाला° D °तपो C आवा° BFGZ आवाल-
मित्यपि C आवालमित्यपि D आवाल इत्यपि. L. 4. cdd. आडोविममारोपितं (X °पितं),
cdd. आराइयं. L. 5. C परिमाए C 1. hd. DGZ °णिघ° DGZ °दइयं. L. 6. cdd.
आराइयविस° BF °कंदे C आवाल° GZ आवले° BCDF °ठिवे Z °ठिइ; broken off in G.
L. 7. C अरंभिउ 2. hd. °ओ DGX °उ ACDGYZ य AD °मुज्झियए C °मुज्झिअए
BFGYZ °यए. L. 8. ABDEFXYZ कारियाए C °यए XZ आवरे° cdd. °देइया
ABF चेय C वेव (2. hd. चेव) EGXYZ चेव. L. 9. DGX °मिउ C om. ओ
B आइसणं D उज्झितं X प्रदीप्ति is given twice. Z प्रदीपम् D प्रादीपनमित्यर्थः. L. 10.
cdd. आहम्भियमागतमिति BCDF आइप्° X अइप्° DG हम्भे. L. 11. G om. आसं-
घइ सं G आअइइ C °अइइ D °अइइ. L. 12. G अउइइ B अओइइ or °दुइ C आउइइ
D आउइइ F आउइइ CGX आरोलइ GZ आअंवइ B आयम्भइ CDF आयम्भइ GZ आअ-
ज्झइ C आइज्झइ om. D. X आइज्झइ C आडापइ X आइवइ. L. 13. G अलिम्भक Z
आलिज्झइ DGXZ आयंछइ C आयंछइ BCDFX आरोयइ Z om. from आरोअइ to
आवेइआ in l. 2. next page CX उल्लसइ C आइप्पइ.

आरभ्यते । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । आरालिओ सूफकार
इत्यारालिकरान्दभवत्वाज्ञोक्तः । आवरेइआ करिका । मध्यपरिवेषणभाण्डम् ॥ यथा ।

कस्स व विओअआलीवणम्मि आरंभिए तुमं पडिआ ।

जे मइराविमुहीए आइसणं आवरेइआइ कयं ॥ ९९ ॥ [७१]

5 आयासलवो णीडे आयासतलं च हम्मपुट्टम्मि ।

आणंदवडो पढमे वहुइ रुहिरारुणे वत्थे ॥ ७२ ॥

आयासलवो पक्षिगृहम् । आयासतलं हर्म्यपृष्ठम् । आणंदवडो प्रथमं वध्वा
रुधिरारुणितं वस्त्रम् । प्रथमपरिणये भर्त्रा कौमारे गृहीते यत्तत्परिमलरुधिररञ्जितं
वस्त्रम् बान्धवानानन्दयति तत् आणंदवडाख्यम् ॥ यथा ।

10 आयासतलोवरि वल्लहस्स चरिअं वयंसि णिणहवसु ।

आणंदवडो आयासलवडिअसारिआ य तं कहइ ॥ ६० ॥

अत्र च । आविलुंप्पिअं अभिलषितमिति यदन्यैरुक्तं तत्काङ्क्षेरादेशः । आसे-
अणयशब्दश्चावितृप्तदर्शनार्थ आसेचनकशब्दभव इति नोक्तौ ॥ [७२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

15 पसवदुहणिच्चदिट्ठेसु आवि आलं बहोलमउएसु ।

अच्चत्थदीहविसमेसु लोहमुसलेसु तह आयं ॥ ७३ ॥

L. 1. X 'पुक्ताः DG, C 1. hd. X 'लिउ C पुपकार F 'कारः. L. 2. CDEFGX इति आरा B इति अरा cdd. 'देवा G मज्ज'. L. 3. G विउअ C विउइवआला D कस्स विनिओवाआला F विउइअ X विउइअ BDEFGXZ पडिवा C विडिआ. L. 4. C 'सुडीए G आवरोइ B आचरे cdd. 'इयाइ. L. 5. DEGXZ नोडे B व E 'कुट्ट G 'जडम्मि. L. 6. G आणाद C 'वणो A पुडमे C पुडमो D पाडमो G पुडमे D बाहुइ Y बहूए D वल्ले. L. 7. C आयान corr. 2. hd. B हर्म्यपृष्ठ CDEFGX 'पृष्ठ CZ वध्वाः प्रथमं D वसः प्रथमं X om. from प्रथमं to प्रथम incl. L. 8. D रुधिरारुणं Z रुधिरारुणित BDF भर्त्रा X भत्त C कौमारी. L. 9. G बान्ध C बांधा D तात X तत् BCFGXZ आनंद D आनाद. L. 10. BFGXZ चरिअं CD वरिअं GZ निण्ह D णिहू. L. 11. C अयास BDFG 'द्विअ CZ 'टिवा X 'टिवा BCFGXZ 'सारिया D 'सारिवा. L. 12. C आविल्लुमिअं BFGZ 'पिअं DX 'लुमिअं G अलिल C 'लसि X अभिलषति. L. 13. G आसेअं Z आसेण्य GZ 'नार्थः CX आसेवनक 2. hd. 'च D अशेवनकशब्दभाव DZ नोक्तः. L. 14. C अध अनेका G 'था. L. 15. E 'दुणि Z 'णिअ CG आल A बहोल E बहोल D बहोल G 'मउसेसु. L. 16. A अच्चत्थ दीह C आच्चत्थ 2. hd. 'ब D अचाच्छ E 'मुसलेसु G reads: दीहलोहमुसलविसमेसु तह आलं । Z आलं.

आविशब्दः प्रसवदुःखे नित्ये दृष्टे चेति व्यर्थः । आलं अल्पस्रोतो मृदु च ।
आयं अत्यर्थं दीर्घं विषमं लोहं मुसलं चेति पञ्चार्थम् ॥ [७३]

आणिअमाढिअमिट्ठे गणणिज्जे अप्पमत्तगाढेसु ।

सिक्कारे पणिए आहुडमायरमुक्खले कुच्चे ॥ ७४ ॥

आणिअं आढिअं च इष्टं गणनीयमप्रमत्तं गाढं चेति प्रत्येकं द्वावपि चतुरर्थी । अहुडं ५
सीत्कारः पणितं च । आयरं उद्वुखलं कुच्चं च ॥ [७४]

आयल्लो रोगचलेसु विलविए चित्तिए अ आराडी ।

आरद्धं च पवुद्धे सयणहगेहागएसुं च ॥ ७५ ॥

आयल्लो रोगश्चञ्चलश्च । आराडी विलपितं चित्रयुतं च । आरडिअं इत्यन्ये ।
यदाह । चित्तलिअं विलविअं च आरडिअं ॥ आरद्धं पवुद्धं सतृणं गृह आगतं १०
चेति व्यर्थम् ॥ [७५]

आरणमहरफरेसुं आविअमिन्दोवमहिअपोएसु ।

आऊरमइसउण्हेसु चलिअकुविआउलेसु आहित्यो ॥ ७६ ॥

आरणं अधरः फलकश्च । आविअं इन्द्रगोपो मथितं प्रोतं चेति व्यर्थम् । आऊरं
अतिशयमुष्णं च । आहित्यो चलितः कुपित आकुलश्चेति व्यर्थः ॥ [७६] 15

- L. 1. DG 'दुस्ते X 'दुःखे G नित्यदृष्टे X 'दृष्टे BDF 'स्रोतो. L. 2. GZ मुशलं.
L. 3. ABCDEFGYZ आणिमयं ABCDEFGYZ 'द्वियमि E 'डिअं G 'ट्टं D
'गादेसु. L. 4. Z पणए B आहुडं A 'माआरमुक्खले BGZ 'मायरं D 'माआरमाउत्तले
GZ 'मुल्लत्तले BF कुच्चे. L. 5. cdd. आणियं आडियं G इष्टं cdd. गणनीयं अप्रम
B om. प्रत्येकं BF आहुडं. L. 6. BCFGXZ आअमुद्धं CX 'द्वुखलं. L. 7. X
चित्तिए DG चित्तिए Z चित्तिए D च. L. 8. CX पवुद्धे D पवुद्धे G पवुद्धे
G सयणं D सट्ठं E सयणं BFX 'गेहागएसुं Z 'गएसुं. L. 9. B रोगः D रोगे
X रोगचञ्चलश्च G आरीडी C आरा—cdd. आरडियमित्य. L. 10. C (F!) विशल्यं
2. hd. चिं XZ विशलयं D चित्तलयं BG 'लियं DGXZ विलवियं BF विलवियं
C दिलयं cdd. आरडियं G प्रवृत्तं X प्रवृद्धं BCFGXZ गृहे D गेहे. L. 11. B चेति G
om. चेति X थं for 'व्यथं. L. 12. X 'कलेसुं ABCDEFGZ आवियमि Y आवियमि G
'दोषगद्वियं Z 'दोषं X 'दोषं ABCDEFXYZ 'महिषः. L. 13. X आउरमइ-
सयउं Z 'उण्हेसु D चलं ABCDEFGY चलयं Z वलयं ACDY 'कुवियां AGZ
आहित्यो X अहित्यो DY 'च्छो. L. 14. G धाः XZ आविषाभिन्द्रं G 'गोप G मथितं BF
मथितं C मथितं चे, 2. hd. मथितं च D माथितं G प्रोतं B चेति. L. 15. Z अतिशयं
उं X अनिशयं D आहित्यो B कुपितः X om. कुपितं आं G आकुलितश्चेति.

आरेइअं मउलिए मुक्के भन्ते सरोमञ्चे ।

णववहुपरतन्तासुं आवड्डिअअविअञ्जाओ ॥ ७७ ॥

आरेइअं मुकुलितं मुक्तं भ्रान्तं सरोमाञ्चं चेति चतुर्थम् । आवड्डिआ तथा आविअञ्जा नववधूः परतन्त्रा चेति प्रत्येकं द्वयर्थे ॥ [७७]

5 आइप्पणं च पिट्टे छणघरमण्डणछुहाछडाए अ ।

अविवित्तसंकडे आरंदरमावडिअमभिडिअसारे ॥ ७८ ॥

आइप्पणं पिष्टमुत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाछटा च । तन्दुलपिष्टक्षीरं गृहमण्डनमाइप्पणं इत्यन्ये । आरंदरं अनेकान्तं संकटं च । अविवित्तसंकडे इति समाहारः । आवडिअं संगतं सारं च । अभिडिअं संगतं समा अभिड इत्यादेशात् । अत्रापि समाहारः ।
10 अत्र आलुंखइ दहति स्पृशति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [७८]

॥ अथ इकारादयो व्यक्षरादिक्रमेणैवोच्यन्ते ॥

इग्गो भीए इब्भो वणिए उच्छुसयलम्मि इंगाली ।

इक्कुसमुप्पलमिरिणं कणयं इन्दिन्दिरम्मि इदंडो ॥ ७९ ॥

इग्गो भीतः । इब्भो वणिक ॥ इणं इणमो एतत् । इण्ह इदानीम् । इर किलार्थे ।
15 एते शब्दानुशासन एवोक्ता इतीह नोच्यन्ते ॥ इंगाली इक्षुखण्डम् । इक्कुसं सामान्याभिधानेऽपि नीलोत्पलम् । इरिणं कनकम् । इदंडो भ्रमरः । कैश्चिदिन्दिन्दिर-

- L. 1. ABCDEFGYZ आरेइअं E भन्ते. L. 2. EFGXZ नव G नववधू C सं-
तासु B आवड्डि (1) G ढि X ढिआवि BCGY वआ D ढिआआ C आञ्जाड,
2. hd. आविअञ्जाओ ADGZ ज्ञाउ X अञ्जाउ. L. 3. BDGXZ आरेइअं C (F1)
आरेइ X रोमाचेति GZ आवड्डि BCDFF ढिया. L. 4. G अविअच्चा C अञ्जा
2. hd. अञ्जा D आविअञ्जा Z अट्टा (1) B व्यर्थो CDEFGXZ व्यर्थो. L. 5.
D आइप्पणं E छहाए ABCDEFGYZ च. L. 6. AG, C. 2. hd. Z
अविवित्तं Z संकाड BF कडरा A मावेडिअसंगिपडियसारे X मावेडिअसंगएसारे B
माचडि BDGYZ डियमभिडिअ C डियमजिडिअ E सारो. L. 7. D आइप्पणं
G मिट्टं BCDFFXZ पिट्टं उ Z तंदुल. L. 8. add. षणमित्ये XZ आरंदरमने
GXZ अविवित्तं add. आवडिअं. L. 9. BDF, C. 1. hd. अभिडिअं G अभिडइ
X डिअ. L. 10. BF लालुंखइ. L. 11. CF अथेइस Y has only इकारादि.
L. 12. CF इब्भो X इच्छुसंइमि. L. 13. A इक्कुसं D इदंइमि इदंडो. L. 14.
Z इग्गो CF इब्भो BF इण BF इण्ह X इण्ह C (F1) इल. L. 15. BDZ शासने
B एवोक्ताः GZ इत्तुदंडं RDF इत्तुसं. L. 16. BF न्यानिधा X भिधुने G त्वली
DGX कैश्चिदिदि C कैश्चिदिदि BF दिदि.

शब्दोऽपि देश्य उक्तः । अस्माभिस्तु संस्कृतेऽपि दर्शनादनया भङ्ग्या निबद्धः ॥ यथा ।

इच्छाणमिरिणमिक्कुसमिदंढाणं गयण इंगाली ।

इग्गाण य माभेसीसदो हरिसं समुव्वहइ ॥ ६१ ॥ [७९]

इक्कणइरावइग्घिअइरिआ चोरकरिभच्छिअकुडीसु ।

ओसिंघिअम्मि इंघिअमिंदग्गींदग्गिधूममवि तुहिणे ॥ ८० ॥

इक्कणो चोरः । इरावो गजः । इग्घिअं भत्सितम् । इरिआ कुटी । इंघिअं घ्रातम् । इंदग्गी तथा इंदग्गिधूमं तुहिनम् ॥ यथा ।

मणइक्कण बलइग्घिअइराव पण्णइरिआठिआ मुणिणो ।

इंदग्गिणगे इंदग्गिधूमधवलं जसं तुहंघिन्ति ॥ ६२ ॥ [८०] 10

कोमारे इंदमहो इंदोवत्तो अ इन्दोवे ।

कीडेसु इंदगाई जुएसु इरमंदिरो करहे ॥ ८१ ॥

इंदमहो कौमारः । कुमायां भव इति व्युत्पत्तेः । इंदमहं कौमारमित्यवन्तिसुन्दरी । यदुदाहरति स्म ।

उवहसए एराणि इन्दो इन्दीवरच्छि एत्ताहे ।

इंदमहपेच्छिए तुह मुहस्स सोहं णिअच्छन्तो ॥ ६३ ॥ 15

- L. 1. D om. अपि X देश्यः. L. 3. C "मिक्कुसुमि" D "मिक्कुस" X गयणे (miread!)
 L. 4. C हरिसं X हरिमं D, C. 2. hd. G समुव्वहइ. L. 5. BF इक्कणं
 G इक्किणं X इक्कणसाव Z इरावभिषया cdd. इग्घियं ABCDEFGY इरिया BDF
 चोरं C चोरे cdd. मच्छिअं C कूडासु. L. 6. AGX उस्सिघियम्मि BCDF ओस्सिघियं
 YZ चियम्मि E अंघिं ABCDEFGYZ इंघियं CDZ दग्गांद G दग्गीधु (om.
 दग्गी) X दग्गाइमिं E रुद्धिणे G दुं. L. 7. B इक्कणो BD चोरः X चोरः
 XZ इग्घियं XZ इरिया C कुटी X कुटी XZ इंघियं. L. 8. G घ्रातं CZ
 व्याघ्रातं. L. 9. BF इक्कण CGZ बलं C इक्कियं D इक्कियां BFGZ इग्घियं
 X इग्घियं GZ पन्नं X पणं cdd. इरिया BDFGXZ ठिया C om. ठिया BF मुणिणो.
 L. 10. X इंदग्गिणं Z धवलं G तुहं घंति BF तुहंघिन्ति C तुहंघेति DX तुहंघंति (equally
 correct as घिं) Z तुहंघंति. L. 11. C कोमारे X इंदमहो C इंदोवत्ते अ and
 twice. AGYZ य. L. 12. X इंदगाई BCF गाइ G गाई G जएसु X जुएसु A
 इरमंदिरो X इरिमंदिरो G सुं करहे. L. 13. C कौमाराः BF इंदमहं CX महो D
 माहो BF कामां C रामित्वं वन्तिसुन्दराः D रामिति चन्तिसुन्दरा X मित्वं वदन्ति सुन्दतिसुन्दरी.
 L. 14. C इंदोवग्घि D एत्ताहि. L. 6. BF इंदम पे C इंदोमहोत्थिए X मुहस्स cdd.
 णियच्छं.

इंदोवत्तो इन्द्रगोपकः । इंदगाई युताः कीटाः । ये कीटाः संलम्भा भ्रमन्ति । इरमं-
दिरो करमः ॥ यथा ।

इरमंदिरेंदगाईइंदोवत्ताइजन्तुणो वि वरं ।

इंदमहो पुण्णं लज्जं हासं च जणइ जणे ॥ ६४ ॥ [८१]

5 इन्दुद्रवणे इंदङ्गुलओ इंदमहकामुओ साणे ।
इल्लो दरिद्रकोमलपडिहारलवित्तकसिणेसु ॥ ८२ ॥

इंदङ्गुलओ इन्द्रोत्थापनम् । इंदमहकामुओ श्वा ॥ यथा ।

इंदङ्गुलओ सरए पयाणचलिणभगज्जिणहि तए ।

रइओ रिऊहि रण्णे सहयरइंदमहकामुअरवेहिं ॥ ६५ ॥

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

इल्लो दरिद्रः कोमलः प्रतीहारो लवित्रं कृष्णवर्णश्चेति पञ्चार्थः ॥ [८२]

सद्वलसीहवुट्टीणिवारणेसुं तहा इल्ली ।

विसिवुट्टिरक्खणेसुं गेहदुवारे अ इल्लीरं ॥ ८३ ॥

इल्ली शार्दूलः सिंहो वर्षत्राणं चेति त्र्यर्थः । इल्लीरं वृत्ती वृट्टिवारणं गृहद्वारं चेति
15 त्र्यर्थम् ॥ [८३]

- L. 1. B °गाइ CDX om. कीटाः after ये. L. 3. C °वेत्ताइ. L. 4. D om. पुणं C om. जणइ RF जणो D जेण. L. 5. E इदु° D इंदुद° Z इंदुद° A om. इन्दु° A इंदुदलउ C इंदुङ्गुलहु D इंदुदओलउ EX °दद° GZ °दद° GX °लउ E °कासुओ C 1. hd. GX °मुउ E उसाणे Y add अथानेकार्थाः ॥ L. 6. E °कसणेसु. L. 7. CGZ इंदद° D इंदद° CGD °लउ C 2. hd. °लओ G °च्छाए CX °कामउ C आ. L. 8. CGZ इंदद° X इंदद° CGX °लउ D इंददलए, this stanza is totally corrupt in D. C °वल्लएम्° add. °गज्जिणहि. L. 9. CGZ रइउ X इरउ add. रिऊहिं X °इंदमहं° GZ °रहिं. L. 11. add. प्रतीहारः From हारः to श्चेति broken off in G. C लण्णं व°. L. 12. Before this stanza D inserts अथानेकार्थाः A °बुट्टी° B °बुट्टि° E °बुट्टी° add. °निवार° C इल्ला. L. 13. ABCFGXYZ विसि° D विसि° E विसि° X °णेसु C गेहे ABCDFGYZ व C छीरं. L. 14. रं to गृह° broken off in G. BCDFXZ वृषी. L. 15. CD त्र्यर्थः.

॥ अथ ईकारादयः ॥

ईसं कीले रोज्ञाम्मि ईसओ ईसरो मयणे ।

सवरसिरपण्णपुडयम्मि ईसिअं तह वसाइअए ॥ ८४ ॥

ईसं कीलकः । ईसओ रोज्ञाख्यो मृगः । ईसरो मन्मथः ॥ यथा ।

मुक्केसरेहि णिच्चं भमिरेहिं ईसएहि व चुलुक्क ।

5

दलभोअणेहि ईसीकया तुहारीहि रण्णदुमा ॥ ६६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

ईसिअं शवरशिरःपत्रपुटं वशायितं चेति अर्थम् ॥ [८४]

॥ अथ उकारादयः ॥

उडं गहिरे उच्छू वाए उक्कं च पाडवणे ।

10

उच्छो अन्तावरणे उडो कूवाइखणयम्मि ॥ ८५ ॥

उडं गम्भीरम् । उच्छू वातः । इक्षुवावकस्तु संस्कृतमव एव । उक्कं पादपतनम् ।

उच्छो अन्त्रावरणम् । ओज्जरीति प्रसिद्धः । उडो कूपादिखनकः ॥ यथा ।

उच्छू उण्हो खणिआ उडुहिं कूवया य अइउंदा ।

उच्छं दहइ अ तण्हा उक्कमिणं तुज्ज मरुथलिए ॥ ६७ ॥ [८५] 15

- L. 1. X has only ईकारः Y ईकारादिः. L. 2. B वले X कीलो A रोज्ञाम्मि D रोज्ञसम्मि ACGX ईसउ Y adds अथानेकार्थाः. L. 3. Y सवरं X सवरपत्तपुडयम्मि C ० सिरपुत्तं EY ० पत्तं BF पुडयम्मि cdd. ईसियं DX विसां D ० इयाए XYZ ० इयाए. L. 4. C. 1. hd. GX ईसउ D ईस C रोज्ञा In G रूपो मृगः is broken off. BF ईसरोगे Z om. यथा. L. 5. C मुक्केसरेहि Z मुक्केसरेहि BDFGXZ ० रोहिं C भमरेहिं CX ईसरेहिं G ईसएहिं BF ईसएहिं twice D ० हिंश्च वुं CZ स्व चुलुक्क X चुलुक्क L. 6. BF देलं CDGZ ० भोयणे cdd. ० नेहिं BCFXZ ० नेहिं. L. 8. cdd. ईसियं BCFG शवरं D सवरं X सवरं C ० सिरःपुत्रं X ० सिरपत्रं G विशां F ० पुटं च शायितं चेति RD वेति Z अर्थः. L. 9. Y has only उकारादिः ॥ L. 10. C उडं F उडं BF उच्छू C उत्तु 2. hd. उच्छू G has again उच्छू for उक्कं Z व BF पाडवणे. L. 11. C उच्छो G अच्छो EGX अत्ता. L. 12. CF उडं BFZ गम्भीरं X गम्भीरः BCF उच्छू X उच्छू वात X पादपतं. L. 13. CZ उच्छोअं G उसां BFXZ उज्जं CD उज्जं Z प्रसिद्धिः. L. 14. C उच्छू cdd. सणिआ C उरंहुहिं D उडुहिं BF कूवाया B अइं D अइं (sic). L. 15. XZ य for अ.

उरमारम्भे उच्चं णाहितले बन्धने उंवा ।

तिणपरिवारणयमुद् उंवी उण पिककगोद्धमे ॥ ८६ ॥

उरं आरम्भः । उच्चं नाभितलम् । उंवा बन्धनम् । उडू तृणपरिवारणम् । तृणाव-
च्छादनमित्यर्थः । उंवी पकगोधूमः ॥ यथा ।

5 कुन्तलउडुल्लण्णेणं जणणयणमिगाण उंवरयायं व ।

मयणेण उरे रइअं तुह उच्चं उंविगोरझि ॥ ६८ ॥

अत्र च । उच्चं ऊर्ध्वम् । उम्भे यूयम् । उअ पश्य एते शब्दानुशासने साधिता
इति नोक्ताः । उस्साशब्दस्तु धेनुपर्याय उस्साशब्दमवः ॥ [८६]

उकका उककंदी कूवतुला चुल्लीइ उल्लिउदाणा ।

10 उव्वाउव्वरउव्वाहा उककोलो अ घम्मम्मि ॥ ८७ ॥

उका तथा उकंदी कूपतुला । उकंदी कूपतुलेत्यन्ये । उल्ली तथा उदाणा चुकी ।
उव्वा-उव्वर-उव्वाह-उकोलाश्वत्वारोऽपि धर्मार्थाः ॥ यथा ।

जलिअग्निउल्लिउव्वासंतत्ता उणहयालउकोले ।

कासयधुआ वच्चइ ओ उक्काकड्डिअजलम्मि ॥ ६९ ॥

15 उदाणं व समुदं लड्डइ वडवाणलुव्वरं जिगइ ।

कस्सुव्वाहं ण जगइ उकंदिमुओ पई मज्झ ॥ ७० ॥ [८७]

L. 1 C उच्चं YZ उच्चं EX नाहिं G बंधने A उंवा ABGZ उंवा D उंवा E उच्चं.
L. 2. GYZ उंवी E ण for उग BDX पक्कं A गोइमे. L. 3. X भ for आरंभ-
CZ उच्चं BG उंवा CF उंवा D उंवा X तले च G बंधने BF रुणं. L. 4. Z तृणाः
च्छादनं X मित्यर्थ B (F!) G उंवी C उंवी D उंवी धूमो नाम. L. 5. X कुन्तल
C कुन्तलउडुल्लण D कुन्तलउडुल्लो, the rest of this verse is corrupt. X च्छण्णेणं C
मिगाणमि BG उंवा C (F!) उंवा X उंवा CZ च. L. 6. *edd.* रइअं *edd.* उच्चं (I)
(X उच्च) BG उंवी CXZ गोरमि D गोरमि. L. 7. D *om.* अत्र च to भवः X
ऊर्ध्व B ऊम्भे G इते Z सासने G शासनसाधि. L. 8. X नोक्ता C धेनु पर्यायि X पर्यायि
L. 9. C कूपं वृण्णाइ 2 *hd.* उण्णाइ E उल्लिउदाणा Z उदाणा. L. 10. CX उच्चं
AX उच्चं C उच्चं GZ उच्चं ABFGXYZ च. L. 11. X उका G उका तथा
उवा उकंदी C उका तथा उका उकंदी C वल्ली. L. 12. C 12 *hd.* X उच्चं उच्चं उच्चं
C 1. *hd.* उव्वरउव्वाह G उक्कोलाश्वत्वा X उंवी Z धर्मार्थाः. L. 13. CDGZ जलि-
अग्निं C जिउच्चं (sic) BDF संतत्ता C बालकोले. L. 14. C कास्यं BCFGXZ
धुआ G वच्चइ *edd.* उ (X *om.* ओ) DGZ कटिपं BFX कटिपं C कटिपं.
L. 15. X च for व G वडवाणलु BDEFZ वड. L. 16. C कस्सुव्वाहं DX उच्चं
edd. न BF जिगइ G मुउ B उकंदीमुओ F मुओ CX भउ D मुउ.

उररी पसुम्मि किसराइ उण्हिआ उण्णमो समुण्णयए ।

उलिअं णिकुणिअच्छे उअअं उज्जुम्मि उक्खली पिठरे ॥८८॥

उररी पशुः । उण्हिआ कृसरा । उण्णमो समुन्नतः । उलिअं निकुणिताक्षम् ।
उअअं ऋजु । उक्खली पिठरम् ॥ यथा ।

उअउण्णमदेहलिमुल्लङ्घिअ बाहिमुलिअं णिअच्छन्ती ।

5

उक्खलिउण्हिअमुररी उअ रोरघरम्मि उल्लिहइ ॥ ७९ ॥ [८८]

उल्लुट्ठं मिच्छाए उविअं सिग्घम्मि दूसणे उसुओ ।

धत्तुरे उम्मत्तो उलित्तमुच्चट्टिए कूवे ॥ ८९ ॥

उल्लुट्ठं मिथ्या । उविअं शीघ्रम् । उसुओ दूषणम् । उम्मत्तो धत्तूरकः ।
परुण्ड इत्यन्ये । उलित्तं उच्चस्थितः कूपः ॥ यथा ।

10

उल्लुट्ठं जं कणयं पेच्छसि उम्मत्तउसुअविहुरो सि ।

ता रे पयपाणकए वज उविअमुलित्तकण्ठघोसम्मि ॥ ७९ ॥ [८९]

उग्घट्टिउआलीओ अवयंसे फालिए उरत्तं च ।

बहुअम्मि उंवरं उच्छुरमविणासिरे खलम्मि उप्फालो ॥ ९० ॥

L. 1. ABCFYZ उण्हिया D 'को G उण्णिया A उण्णमो EX उन्नमो D उणामो EG समुन्नयए X सन्नयए. L. 2. ABCFGXYZ उल्लयं D ओलिउं BF णिकुणिं C णिकलिं D निकुलिं EX निं G णं ARDEFGYZ 'बच्छे C 'यन्थे X 'अच्छो C उअं AD उज्जं C अज्जं C उक्खला G पठरे D पिठरे. L. 3. AGXZ उण्हिया BF उण्हियं C om. 1. bd; 2. hd. उण्हिया GZ रुआ C 'गे GZ उत्तमो CDX उन्नमो edd. उलियं C णिकुणि-ताक्ष G 'ताक्षयं. L. 4. G कज FX कजुः G पिरं. L. 5. CXZ उअअं उण्णं D उआअं उणामां X 'उण्णमां BFGXZ 'लंघियं C 'लंघय D 'लंघयिया GZ बाहिं CX बाहिरमुं D बाहिरमुं C 'मुलि...स्थन्ती, 2. hd. 'मुलिजा and then the gap. X 'मुलिअ DGZ 'लियं BDEFGZ णियं. L. 6. G उक्खणिउण्हियमुं BF उक्खलिउण्हियमुं CX 'उण्हियमुं D उक्खलियामुं Z 'उण्हियमुं GZ उल्लिहइ BF only हइ. L. 7. ADEZ उल्लट्ठं C मिच्छाए ACDGYZ उविअं BF उविअं ACGXZ उसुउ. L. 8. A उम्मत्तो C (G 1) उम्भं. L. 9. G उल्लुट्ठं D उल्लट्ठं X उल्लट्ठं BF (AD !) X उविअं CZ उविअं BCFG उभुउ X उसुउ GZ शीघ्रं for दूषणम् BDG उम्मत्तो. L. 10. CX उल्लित्तं D उल्लित्तां G उथ्वे O 1. hd. D उथ्वं X om. यथा. L. 11. D उल्लट्ठं. L. 12. X 'पाणिक्कए edd. उविअमुं GZ 'कंठदेसम्मि D 'देसम्मि. L. 13. B उथ्वं G 'ट्टिवं E ट्टिओआलीओ A 'उपालोउ BDYZ 'उयां CFG 'उया-लोउ X 'लोउ C वत्तं X उत्तरं D उत्तरं व. L. 14. G बहुवं C बहुवं ABEFGXYZ बहुव D जाहुयम्मि AG उंवरं CD उंवरं BE उंवरमुल्लं C उव्वं 2. hd. उच्चु X उच्छुं Z खलम्मि corr. into खलम्मि E उप्फालो.

उगधट्टी तथा उआली अवतंसः । उरत्ते स्फाटितम् । उंवरं बहु । यस्तु देहल्यर्थं
उंवरशब्दः स उदुम्बरशब्दभवः । उच्छुरं अतिश्वरम् । उष्कालो दुर्जनः ॥ यथा ।

रे उष्काल उरत्ते पेम्मे सुरवहुउआलिजोगेहिं ।

किं णाम उंवरुच्छुरणवकुसुमेहिं पि उगधट्टी ॥ ७३ ॥ [९०]

5 उड्डल्लउड्डला उल्लासे तह उम्मलं थीणे ।

उकुंडो मत्ते उग्गमम्मि उड्ढायउष्कोआ ॥ ९१ ॥

उड्डलो तथा उड्डलो उल्लासः । उम्मलं स्यान्तम् । उकुंडो मत्तः । उड्ढाओ तथा
उष्कोओ उद्गमः ॥ यथा ।

तिणउष्कोउकुंडवसहुड्डलुक्खायउम्मलुप्पङ्के ।

10 सरण तुह वेरीहिं मुक्का उड्ढायउड्डला ॥ ७४ ॥ [९१]

उकोडा उकुंडा लच्चाए तुड्डयम्मि उल्लुक्कं ।

उष्कुण्णं आउण्णे उच्छाहो सुत्ततन्तुम्मि ॥ ९२ ॥

उकोडा तथा उकुंडा लच्चा । उल्लुक्कं व्रुडितम् । उष्कुण्णं आपूर्णम् । उच्छाहो
सूत्रतन्तुः ॥ यथा ।

15 विरहोष्कुण्णे उकोडयणिउणे देसु तस्स उकुंडं ।

उच्छाहेहि ण मुद्धे संधिज्जइ पेम्ममुल्लुक्कं ॥ ७५ ॥ [९२]

L. 1. B ओगधट्टी CGZ 'ट्टी B ओयाली OGXZ उयाली CX उतरं D उत्तर CD
उम्बरं Z उंवरं GX बहु G वेस्तु B 'ल्यथो. L. 2. G उंवरशब्दमरुदंवरशब्दावाः (sic)
CD उम्बरं C सन् दुंबधभवः (sic) BF उंवरं CX उच्छुरं. L. 3. Z उष्काल C उरत्ते
GZ पिम्मे X पेम्मे CZ 'बहु D 'बहुपालिं BCFGXZ 'उपालिं. L. 4. BDFGZ
नाम CX नाम BFG उंवरं GZ 'मिहिं C उरत्तुं D ओं G 'ट्ट X उरपुट्टी Z उगधट्टी.
L. 5. AEGZ उड्डल्लं X उड्डल्लोउड्डला E 'उड्डल्ल D 'उड्डाला G 'उड्डला Z 'उड्डला C
'उड्डु (sic) D तह X थीणे. L. 6. ABCFXZ उकुंडो E उकुंडो X मत्ते for
मत्ते G उड्ढां X उड्ढायं Z उड्ढालं D उड्ढाओउष्कोआ E उड्ढायउष्कोआ GXZ 'उष्कोआ.
L. 7. DGZ उड्डलो X उड्डला D तथा उड्डलो C उड्डालो G उड्डलो Z उड्डलो CX उम्मलं
B उकुंडो G उड्ढाओ C उड्डाउ 2. hd. 'ओ D उड्डव X उड्डव Z उड्डव. L. 8. G,
C 1. hd. Z उष्कोउ X उष्कुण्ण. L. 9. Z निणउष्को B 'उष्कोओकुंडं X 'उष्कोउकुंडं
C 'उकुंडं G 'हुड्डल्लं Z 'हुड्डल्लु D उकुंडवासुड्डलुक्खायउम्मलुप्पङ्को CX 'ल्लुक्कं.
L. 10. C तुह X तुम् Z मुक्का उड्ढायउड्डला G उड्ढायउड्डला D उड्ढायउड्डाला. L. 11. E
उकुंडो CD लच्चाए E लच्चाए C तुड्डं Z तुड्डिं D तुड्डियम्मि G तुड्ड. L. 12. E
उष्कुण्णं X उष्कुण्णं BF सुत्तं G मुत्तं. L. 13. X उकोडा G लच्चा BF लंचः C 1.
hd. D लंचा D उष्कुण्णं X उष्कुण्णं. L. 15. G विरहोउं C 'णिणउणे D तात्तु. L. 16.
GX 'हेहिं C पें CX मुद्धे G 'मुल्लु (sic).

संमदे उत्थग्घो हेट्टामुहयम्मि उम्मत्थं ।

परिवनणम्मि उत्थल्ला उवदेहीइ उदेही ॥ ९३ ॥

उत्थग्घो संमदः । उम्मत्थं अधोमुखम् । विपरीतमिति यावत् । उत्थल्ला परि-
वर्तनम् । उदेही उपदेहिका ॥ यथा ।

जणउत्थग्घे उत्थल्लिऊण मा पेच्छ वारि उम्मत्थ ।

5

उदेहितिक्खतुण्डं किं अणुइन्तिं ण पेक्खसे महिलं ॥ ७६ ॥ [९३]

उक्कोडी पडिसदे विसे उसीरं डरम्मि उप्फेसो ।

उम्मल्ला तण्हाए अतडे कूवम्मि उत्तूहो ॥ ९४ ॥

उक्कोडी प्रतिशब्दः । उसीरं विसम् । उप्फेसो त्रासः । अपवादार्षोऽप्ययं
लक्ष्येषु दृश्यते । यथा ।

10

असरिसजणउप्फेसया ण ह्व सहिअब्बा कुले पसूएण ॥ ७७ ॥

उम्मल्ला तृणा । उत्तूहो अतटः कूपः ॥ यथा ।

तुह हयहेसोक्कोडीउप्फेसा वेरिणो गया रण्णे ।

उम्मल्लाइ उसीरं असन्ति पविसन्ति उत्तूहं ॥ ७८ ॥ [९४]

उज्जमगुण्ठिअच्छिदेसु उज्जसुब्भग्गउच्छिल्ला ।

15

उच्छुअउम्मरउम्भंता भयचोरिअयदेहलिगिलाणा ॥ ९५ ॥

L. 1. BF उच्छग्घो C उच्छउग्घो D उच्छग्घो C हेट्टो Y हिट्टो C उम्मच्छं D उम्माच्छं.
L. 2. X परिवनणम्मि BCF उच्छल्ला D उच्छला A उच्छेहो C उदेह. L. 3. D
उच्छग्घो G. om. उम्मत्थं C उम्मच्छं D उम्माच्छं B उच्छल्ला D उच्छाला X उत्थल्ला
corr. into धा. L. 5. D उच्छग्घे CD उच्छल्लिं C पित्थ DX पिच्छ BF
चारि GZ उम्मत्था CX उम्मत्थं D उम्मच्छं. L. 6. G उदेहिं G om. किं BFXZ
अणुइन्ति D आणुइन्ति D न. L. 7. E परितदे ABCEFGXZ विसे D विसो
A उप्फेसो E उप्फे X उप्फेसो. L. 8. E ओम्मल्ला E अनरे BF उत्तूहो C अत्तू.
L. 9. *add.* विसं GZ दार्ये. L. 11. G प्फेसाया X प्फेसाया DGXZ
सहिअब्बा C पक्खा G कुलपसूएण. L. 12. D उम्मल्ला L. 13. GZ हेसुक्को
DX सोक्को. L. 14. C अम्मं GZ ह्हाए C उसां GZ पडिसंति. L. 15.
BDEFGXYZ गुंठिबं C गुंठियं A उज्जसुं D उज्जसउब्भग्ग CX उज्जस-
उब्भं E सुभग्गो BF उच्छिल्ला. L. 16. A उत्थुसं Y उच्छुसं BF उच्छुअउम्मर
ABEFGYZ भयचोरियदेहं X चोरिअदेहं D चोरियाचोरिया B गिलाण Z गिलाण.

उज्जसप्रभृतयस्त्रयो यथासंख्यमुद्यमाथर्थाः । उज्जसो उद्यमः । उज्जग्गो गुणितः । उच्छिल्लं छिद्रम् । इह छिल्लराब्दच्छिद्रार्थो वक्ष्यते । तस्य उत्पूर्वकस्येदं रूपमिति न शङ्कनीयं छिल्लउच्छिल्लशब्दयोः स्वतन्त्रत्वात् । न हि देशीशब्दानामुपसर्गसंबन्धो भवति । एवं केसउप्फेसादिष्वपि वाच्यम् । उच्छुआदयोऽपि त्रयो यथा-
 ५ संख्यं भयचौर्याथर्थाः । उच्छुअं भयचौर्यम् । उम्मरो गृहदेहली । उम्भंतो ग्लानः॥यथा ।

तिमिरोज्जग्गणिसाए उम्मरउच्छिल्लखलणउम्भंता ।

उच्छुअरयउज्जसओ उअ असई विसइ खण्डदेवउलं ॥ ५१ ॥ [१५]

सुण्णे उज्जडमुक्केरो अ वली उडुसो अ मक्कुणए ।

सन्तम्मि अ उम्माओ उद्धत्यो विप्पलद्धे अ ॥ १६ ॥

10 उज्जडं उद्धसम् । उक्केरो उपहारः । समूहवाचकस्तु उक्केराब्द उत्करशब्दभव एव । उडुसो मत्कुणः । उम्माओ शान्तः । उद्धत्यो विप्रलब्धः ॥ यथा ।

बोलन्ति तुज्ज रिउणो सोडुससयणे णिसं पि उद्धत्या ।

उम्माया दिअहं कयउज्जडदेवउलदेवउक्केरा ॥ ८० ॥ [१६]

उज्जल्ला उम्महुा हडम्मि विमलम्मि उच्चारो ।

15 विउले उच्चाडो पयडे उच्चेवो दडम्मि उच्चथो ॥ १७ ॥

L. 1. D उज्जं B °तय त्रयः D त्रयो पि GZ °मुद्यमाथर्थाः GX उज्जसो D उज्जसो D °om, उद्यमः. L. 2. D गुणितः C °शब्दः छि०. L. 3. BE छिल्लणउछि०. L. 4. G पेसं D °om, केस Z वाच्ये C उच्छु०. L. 5. BEX उच्छुअं C उच्छुअं D उच्छुअं G °चौचं BF °om, भय D उच्चारो X उच्चरो X ग्लानः. L. 6. X °ज्जग्ग-
 णिसाए (but ज्ज not clear). BF °णिणिसाए Z °उज्जसत्ता. L. 7. BFGZ उच्छुअं C उच्छुअं CGXZ °सउ X सई for असई. L. 8. G सुण्णे C उडुसो
 2. hd. उअं Y प DEGZ वली Y प. L. 9. AGYZ व A उम्माउ C 1. hd. GXZ उम्माउ ARDEFGXY उद्धत्यो C उद्धत्यो A विप्पलद्धे Z विप्पलद्धो C °लद्धो; 2. hd. °लद्धो XYZ व. L. 10. BD उज्जडुं D उपहारः BF उक्कर-
 शब्दः D °om, उक्केराब्द X °om, उत्करशब्द G °शब्दमयः °om, एव. L. 11. X उडुसो D, C 1. hd. G उम्माउ X उम्माउ °add. उद्धत्यो. L. 12. G बोलन्ति Z बोलन्ति G उज्ज C तुज्ज 2. hd. तुज्ज D तुज्ज B रिउणो °add. उद्धत्या X उद्धत्या. L. 13. DGZ दिअहं X °उज्जणं Z °देवउलं C °देवउक्केरा X °उक्केरो. L. 14. B उम्महुा X हरेणि RF उच्चारो C 1. hd. DY उच्चारो. L. 15. X पि for विउले AGYZ उच्चाडो C उच्चाडो D उच्चेवो AGYZ उच्चेवो BF उच्चेवो C उच्चेवो D उच्चेवो A उच्च YZ उच्चथो.

उज्जला तथा उम्मडा बलात्कारः । उच्चारो विमलः । उच्चाडो विपुलः । उच्चेवो प्रकटः । उच्चत्थो दृढः ॥ यथा ।

उच्चारो उच्चेवो उच्चाडकरे ससिम्भि जं कामो ।

उज्जलोच्चत्थवलो ता उम्मडाइ रमसु इमं ॥ ८१ ॥ [९७]

उअह त्ति पेच्छहत्ये उडिदो मासम्मि साइणी उअरी ।

5

उल्लोचो अ विआणे छिम्पयकारुम्मि उंछओ होइ ॥ ९८ ॥

उअह पश्यत । उडिदो माषधान्यम् । उअरी शाकिनी । उल्लोचो वितानम् ।

उंछओ छिम्पकाख्यः कारुविशेषः ॥ यथा ।

उंछयवाडे मज्जारिरूवयाओ भमन्ति उअरीओ ।

उअहोडिदसामाओ तमिस्सउल्लोचिए गयणे ॥ ८२ ॥ [९८]

10

उड्ढासो तावे उग्घुट्ठं पुंसिअमरिम्मि उल्लोलो ।

दरिए उत्तुणउम्मुहउच्चुं चुच्छुच्छुउत्तुरिद्धीओ ॥ ९९ ॥

उड्ढासो संतापः । उग्घुट्ठं पुंसितम् । उग्घुट्ठशब्दस्य उद्बुट् इति व्युत्पत्तौ सत्यां विशेषार्थरूढेरिह पाठः । उल्लोलो शत्रुः । उत्तुणो उम्मुहो उच्चुंचो उच्छुच्छु उत्तुरिद्धी एते पञ्च शब्दा द्वाभ्याः । उत्तुरिद्धी गर्व इत्यन्ये ॥ यथा ।

15

L. 1. G उम्मडा तथा बलात्कारः Z उच्चारो C om. उच्चारो to विपुलः D उच्चेडो Z उच्चाडो DGZ उच्चेवो. L. 2. X उच्चत्थो Z उच्चत्थो. L. 3. C 1. hd. DGZ उच्चारो BF उच्चेवो Z उच्चेवो C om. उच्चेवो GZ उच्चाडो D उच्चारो C ससिम्भि D सुसिम्भि. L. 4. GZ उच्चत्थो BF उच्चत्थवलो CX उच्चत्थवलो D उच्चत्थवलो Z उच्चत्थवलो DX ताव GZ उम्मडाए. L. 5. ABCDEFGYZ उअहेति EX उअहेति Y पिच्छहत्ये Z पेच्छहत्ये D उअदो A मासम्मि A सायणी C साइणी AXY उअरी E ओअरी. L. 6. BCDEGYX उल्लोचो AGYZ व D om. अ ABCEFGXYZ विआणे D याणे (sic) X छंयवो D छिम्पाइकरिमे C उंछमि उ होइ (sic) AGXZ उंछउ D उच्छओ E वंछओ. L. 7. X पश्यति G उडिदो माषदो माष X उडिदो BFG उअरी C उअरी शाकिनी । उअरी शा (sic) BDFG उल्लोचो C लोचो. L. 8. BDE, C 1. hd. GX उंछउ. L. 9. BF उंछयवाडे X मज्जारि G om. मज्ज CGX उंछयवाडे BF उंछयवाओ D उंछयवा G अअरीड Z उअरीड CX उंछयवाडो D उंछयवाओ. L. 10. CDG सामाउ X माठ तमिस्स BCFGZ उल्लोचिए D ओल्लोचिए. L. 11. A उड्ढोसो D उड्ढापोसो A संतावे BEFX संतावे A उग्घुट्ठं EX उंछु ACGYZ पुंसिअमं BF पुंसिअमं D पुंसिअमं C उल्लोला. L. 12. A हरिए ABDEG उत्तुण X उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ A उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ BF उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ C उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ 2. hd. ओ D उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ E उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ G उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ Y उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ Z उअहउम्महउड्ढोउच्छुच्छुउत्तुरिद्धीउ. L. 13. G उड्ढासो Z उग्घुट्ठं BF पुंसितं X पुंसितः GZ उग्घुट्ठं C उग्घुट्ठं BF उग्घुट्ठं GZ उग्घुट्ठं X उग्घुट्ठं CDGZ इति सत्यां व्युत्पत्तौ X इति सत्यां विपत्तौ. L. 14. X पश्यति BDFGX उत्तुणो G उच्चुंचो Z उच्चुंचो C उच्चुंचो D उच्चुंचो G उच्चुंचु C उच्चुंचु D उच्चुंचु वयाए X उच्चुंचु for उच्चुंचो उच्चुंचु BFG उच्चुंचु CX उच्चुंचु, om. D. L. 15. Z उच्चुंचु BFG उच्चुंचु C उच्चुंचु D उच्चुंचु.

विज्जोच्छुच्छुकुलुम्मुहवयउच्चुंचसिरिउत्तुरिद्धिणिं ।

उगुधुमुत्तुणत्तं उल्लोलाणं तए कउड्ढासं ॥ ८३ ॥ [११]

आरूढे उल्लूढो उच्चप्पोच्चुप्पिआ तह य ।

उव्वीढं उदरिअं उम्मरिअं चेअ उक्खाए ॥ १०० ॥

5 उल्लूढो उच्चप्पो उच्चुप्पिओ त्रयोऽप्येत आरूढार्थाः । उल्लूढो अङ्कुरित इत्यन्ये ।

उव्वीढं उदरिअं उम्मरिअं चेति त्रयोऽप्येत उत्खातार्थाः ॥ यथा ।

उव्वीढस्वग्गउम्मरिअसत्तुणिवहो गुणेषु उल्लूढो ।

उदरिउच्चप्पखलो उच्चुप्पइ तिहुअणं पि चालुक्को ॥ ८४ ॥ [१००]

उच्छट्ठो उड्डहणो चोर दुअचोरिआइ उच्छट्ठो ।

10 उत्तालोव्वेत्ताला अच्छिण्णारावरुणम्मि ॥ १०१ ॥

उच्छट्ठो । ओत्संयोगे [सिद्धहे० १, ११६] इत्युत ओति ओच्छट्ठो ।

तथा उड्डहणो द्वावप्येतौ चोरार्यौ । उच्छट्ठो द्रुतचौर्यम् । उत्तालं उव्वेत्तालं द्वावप्येतौ

निरन्तरस्वरुदिते । उद्धतार्थवाची तूत्तालशब्दः समसंस्कृत एव ॥ यथा ।

- L. 1. D विज्जोच्छुच्छु C कुलम्मु D कुलम्मु CX वयउच्छं व GZ उव्वं व B उव्वं व F उच्चुं व D उच्छुं व GZ उदरिं BF उव्वं CX उत्तं D उत्तरिद्धायाणं GZ उद्दीण. L. 2. GZ उगुधं X अंगुधं BFG मुत्तुं D सुत्तणत्ता G उल्लोलाणं CX चए D वाए GZ कउड्ढासं C कउड्ढासं D कउड्ढासं. L. 3. C उगुधो A उच्चपो CD पोचु EG पोचं X उच्चुपोचं Z उव्वपोचं cdd. णिमा. L. 4. BF C 2. hd. उव्वीढं X उ D उदरिउं GZ उदरि ABCEFGXYZ रिअं C उम्मि cdd. रिअं ACEY चेअ BF चेअ DZ वेअ G य X चेअ E अक्खाए. L. 5. C उच्चुडो Z उव्वप्पो उव्वं B उच्चप्पिओ D उव्वप्पिउ CGX प्पिउ cdd. ण्येते. C 1. hd. उव्वुडो 2. hd. उव्वुडो GXZ अङ्कुरितः G om. इत्यन्ये. L. 6. BF, C 2. hd. उव्वीढं D उदरिउं BCFGXZ रिअं D उम्मरिउं BCFGXZ रिअं cdd. ण्येते X उत्तीतार्थाः. L. 7. BF उव्वीढं D उम्मरिअं BCFGXZ उम्मरिअं RG सत्तुं D सात्तु. L. 8. C उदरिं GZ उव्वणं D उव्वपा-साहो GZ उव्वणइ D उव्वपाइ BCFGZ तिहुअणं D तिहुअणं CDXZ चालुक्को. L. 9. A उव्वडो BF उच्छट्ठो C उच्छट्ठो EX उच्छट्ठो Z उच्छट्ठो A उड्डहणो DE उड्डहं G उड्डहं A उड्डहं Y उड्डहं BF उड्डहं D चोउड्डहं AGYZ रिअइ EX रिअइ E उच्छट्ठो Z उच्छट्ठो. L. 10. AX लोव्वेत्तालो DZ वेत्ता C 2. hd. वेत्ता C ला अच्छिण्णामि Z अच्छिण्णा X रुणामि Z रुद्धयम्मि. L. 11. D उच्छट्ठो X उच्छट्ठो BCFGXZ उत्तं D उत्तं cdd. इति उत उति (D उत्ति) उच्छट्ठो (D उच्छट्ठो). L. 12. G उड्डहणो D उड्डहं X om. from चोरार्यौ to द्वावप्येतौ C चोरिं C उव्वडो हुनं BDF उव्वेत्तालं C उव्वे. L. 13. C तूत्ता X उत्तालं G शब्दमवः.

गुणिगणहिउच्छट्टय उड्डहणुच्छंभीसिआ रणे ।

पयडिअझाडुत्तालं उव्वेत्तालन्ति तुज्ज रिउवहुआ ॥ ८५ ॥ [१०१]

खिण्णे उव्वाउत्तंपिआ य हासम्मि उल्लेवो ।

उच्चुग्गोऽफंदोला चलम्मि मूढम्मि उम्मइअं ॥ १०२ ॥

उव्वाओ तथा उत्तंपिओ खिन्नः । उत्तम्मिअं खिन्नमित्यन्ये । उल्लेवो हासः । ५
स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि । उच्चुग्गो उफंदोलो द्वावप्येती चलाथी । उम्मइअं मूढम् ॥
॥ यथा ।

उव्वायमणा उच्चुग्गलोअणा चइअचारुउल्लेवा ।

उफंदोलोत्तंपइ तुज्ज कए सा विओअउम्मइआ ॥ ८६ ॥

अत्र च । उत्थारो उत्ताहः । उच्छुण्णं विमर्दितमित्युत्साहउत्सुण्णशब्दप्रभवौ । १०
उन्दुरउच्चयशब्दावाखनवीवाचकौ संस्कृतसमौ । उंघइ निद्राति । उग्गइ उद्घाटयति ।
एतौ धात्वादेशेषूक्तावित्येतेऽन्यैरुक्ता अपि नोक्ताः ॥ [१०२]

L. 1. CD गुणगुणं GZ गुणिगुणं BDFGXZ °ह्रियं C °वियं G °उल्लंय C °उव्वट्टय
X, C 2. hd. °उच्छट्टं D °ओच्छट्टय Z उच्छट्टयं G उड्डहणुलं Z उड्डहणुं C उड्डहणुलं
D उड्डहणुलं X उड्डहणुलं cdd. °भीसिआ D रणे. L. 2. CDGXZ पयडिअं
BF पयडिअं GXZ °काडुं BF °इत्तामं D °मुत्तालं C उव्वेत्तां D उव्वेत्तां X
उव्वेत्तां (1) C तुज्ज X °रिउवया C °वड्या G °वड्या BF °वड्या D °वाड्या. L. 3.
The whole stanza is omitted in X. CD खिन्ने A उव्वाउत्तं D उव्वा-
रउत्तं CG उव्वं cdd. °पिआ. L. 4. E °गोफं C om. फंदो D उच्चुग्गो उफं
C चलं cdd. उम्मइयं (D °म्मा) L. 5. G उव्वाउ C उव्वाउ 2. hd. °ओ D उव्वाउ
X उव्वा G उत्तम्मिओ Z उत्तम्मिओ C 1. hd. X °पिउ BCFX खिण्णः G खिन्नः C खिण्णमि
BF खिण्णमि, illegible in G. L. 6. X om. from के to उफंदो C उड्डहणु CD
उच्चुग्गो C उण.... Z चलाथो BCFGXZ उम्मइयं D उम्मइयं. L. 8.
cdd. उव्वायं C उव्वमं D उव्वमं CDGXZ °लोपणा GXZ चइयं BCF वड्यं D
वड्यं C °वाउल्लेवा D °वारुं X °वाउं. L. 9. X उफंदो CX °त्तंपिय BF उज्ज
C तुज्ज X पिउअं Z विओअउम्मइया D has again उच्चुग्गोफंदोला चलं मूढं उम्मइयं
(sic) instead of L. 9. L. 10. D उच्छारो उच्छाहः B उत्ताहः G उग्गाहः B उत्सुण्णं
D विमर्दि cdd. °तमिति उत्तां X om. शब्द C °भवो. L. 11. G उंडुरुं C उच्छुशब्दं
X उच्छुशब्दं G (D!) उव्वयं Z उव्वयं C °नीचीं X °नीवाचको. L. 12. G °विति
इते Z °विति एते C °वित्ये BCXZ अन्यैरं G नोक.

उब्भालणमुप्पणणे पलायणत्थम्मि उज्झमणं ।

उच्छविअं सयणीए उइतणं उत्तरिज्जम्मि ॥ १०३ ॥

उब्भालणं शूर्पादिनोत्पन्नम् । उब्भालणं अपूर्वमिति केचित् । उत ओति ओब्भालणं इत्यपि । उज्झमणं पलायनम् । उत ओति ओज्झमणं इत्यपि । उच्छविअं शयनीयम् । ५ उइतणं उत्तरीयम् ॥ यथा ।

विअलिअउइतणाए सुण्णं उब्भालणं कुणन्तीए ।

तह पुलइअमुच्छविअं जह काउं सक्किमो ण उज्झमणं ॥ ८७ ॥ [१०३]

उल्ललिअं सिडिलठिइम्मि णिउणगहिअम्मि उग्गहिअं ।

उल्लेहडो अ लोले रइजोग्गे तह य उवसेरं ॥ १०४ ॥

10 उल्ललिअं शिथिलस्थिति । उग्गहिअं निपुणगृहीतम् । उग्गहिअं रचितमिति तु रचिधान्वादेशसिद्धम् । उल्लेहडो लम्पटः । उवसेरं रतियोग्यम् ॥ यथा ।

उल्ललिअदोसतुस तह उग्गहिआ कुमरवाल तइ लच्छी ।

उल्लेहडा वि जह सा ण मण्णए अण्णमुवसेरं ॥ ८८ ॥ [१०४]

L. 1. C उज्झालणसुं X मुणलणे As to उप्पणणं compare Marāṭhī उप्पणणं, Gujarāṭī उप्पणुं, Sindhī उप्पणणु to winnow. E पलायणम्मि X णत्थम्मि AZ उज्झमणं C 1. *hd.* उज्जं 2. *hd.* उज्जं D उज्जामाणं G उज्जामणं. L. 2 A उच्छविअं C उच्छ-
वीयं D उच्छविअं G उच्छवणं XYZ उच्छवियं X उइतणं. L. 3. D उप्पालाणं *cdl.*
सूर्पादिना उत्पं X उत्पत्तनं CX उज्झा B उब्भालणमपू CDEFGX उत उति BFGZ
उब्भालणमित्यपि C उज्झातणमित्यपि X उब्भमणमित्यपि D *om.* from ओब्भा to
ओति. L. 4. BFX *om.* from उज्झमणं to इत्यपि C उज्जं C 2. *hd.* उज्जं
G पालायणं C उति G उज्झवणमित्यपि CZ उज्झमणमित्यपि A उज्झविअं BXZ विअं
CDF वीयं. L. 6. BFGZ विथिलिअं C विलउयं D विलवियं X विलवइ णीए Z
मुण्णं X उज्झालणं (1). L. 7. G पुलवियमुच्छवियं BF पुलइअमुच्छवियं D पुलइअमुच्छा-
वियां XZ पुलवियमुच्छवियं X जं जह XZ कामं X सक्किमो D साज्जिमो ण उज्जमाणं.
L. 8. *cdl.* उल्ललिअं (X उल्लुलियं) D सिडि G डिडि X डिडिमि Z दिथिमि
ABDFY गहिअंमि Z यम्मि C गहिअं *cdl.* उग्गहिअं In C 2. *hd.* only. L. 9.
G इल्लो ADGYZ म. L. 10. BDEFGZ उल्ललिअं CX उल्लुलियं CZ स्थितो X
स्थितो *cdl.* उग्गहिअं X यइतम् G उद्दाहयं B हियं CXZ हियं. L. 11. G *om.*
तु गये X रचिअं C धात्वादेशे सिं X उवउवसेरं. L. 12. BFGZ उल्ललिअं CX
उल्ललिअं D उल्लालिअं दोसं X तुह तुह उग्गं G उग्गलिया BCDEFXZ उग्गहिया C नइ छी
L. 13. C उल्लेहडो X मण्णए.

उल्लुरुहो लहुसङ्गे तनोच्छलिअम्मि उच्चुआणं तु ।

उंदुरओ दीहाहे उक्खोडिअयम्मि उच्चुहिअं ॥ १०५ ॥

उल्लुरुहो लघुराङ्गः । उच्चुआणं यदग्न्यादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुच्छलति ।
उंदुरओ दीर्घमहः । उच्चुहिअं उत्खोटितम् । तकारसंयोगस्थाने ढकारसंयोगं केचित्-
वन्ति । स च लिपिभ्रम एवेत्यनेकेदेशीपरिशीलनेन निश्चितमस्माभिः ॥ यथा । 5

उच्चुहिअजीविआसाइ उल्लुरुहकण्ठ तीइ तुह विरहे ।

अइउच्चुआइअई उंदुरया हुन्ति सिसिरे वि ॥ ८९ ॥ [१०५]

उद्धरणं उच्छिष्टे उवदीवं अण्णदीवम्मि ।

उद्धवउच्चडिअउत्ताहिअउव्वाहिआ य उक्खित्ते ॥ १०६ ॥

उद्धरणं उच्छिष्टम् । उवदीवं अन्यदीपम् । उद्धवओ उच्चडिओ उत्ताहिओ 10
उव्वाहिओ इत्येते चत्वार उत्क्षिप्तार्थाः ॥ यथा ।

उव्वाहिअमुअ उच्चडिआसि उत्ताहिओवदीवेस ।

हरिणो व्व लिहन्ति विगा उद्धवयकरा णिवा तुहुद्धरणं ॥ ९० ॥ [१०६]

L. 1. E उल्लुरुहो लहुसङ्गे *add.* "लिपिम्मि ABCEFGXYZ उच्चुआणं D अच्चुआणं
CDZ च. L. 2. OG उंदुरउ E ओंदुरओ D ओंदुरउ X उंदुरउ ABCEFGXYZ
°डिययम्मि D °डियामि ABE उच्चु X उच्चु *add.* °डियं. L. 3. BCFGZ उच्चुआणं
D अच्चुआणं X उच्चुआण D यदग्निना तप्तं G दुग्धादि BF हुन्वादि C दुग्धादिना तप्तं दुग्धादि.
L. 4. GZ उंदुरउ CDX उंदुरउ C 2. *hd.* °ओ BG उच्चु DX उच्चु *add.* °डियं.
L. 5. XZ लिपिभ्रम X °त्यमेकपरिशालनेन. L. 6. BGX उच्चु D उच्चु *add.*
°हिअजीविआसाइ. L. 7. BGXZ अइउच्चुआइअं C (F!) अइउच्चुआं D अइउच्चुआउअं
X उंदुरा. L. 8. C उद्धरण उच्छिष्टे D उद्धरण F उद्धं D ओविच्छिष्टे G °ट्टे Z उच्छिष्टे E
अन्नं. L. 9. GX उद्धवउच्चं BY उद्धवओच्चं C उद्धवउच्चं 2. *hd.* °उच्च D उद्धवउच्चं
E उद्धवउच्चं F उद्धवउच्चं ABFX °उच्चडिअं Z °उच्चडिअं CE °डियं D °डिउं A °उच्चां
Z °उच्चां *add.* °डियं ABFX °उच्चाडिअं CDEYZ °उच्चाडिअं E उच्छिं. L. 10. C
उद्धं 2. *hd.* उद्धं GX °वउ B उद्धवओ C उद्धवउ 2. *hd.* °ओ F उद्धवओ Z उद्धविओ
OG उच्चडिउ C 2. *hd.* °ओ Z उच्चडिओ BF °डिउ X °डिउ. BF उत्ताहिओ C उव्वाहिउ
2. *hd.* °ओ GXZ °डिउ. L. 11. C उच्चडिउ 2. *hd.* °ओ G °डिउ X उच्चाडिउ C इति
एते DX *om.* इत्यु. L. 12. DG उच्चाडिअं (!) X उच्चाडिअं Z °डियं CD °भुअ G
(1)Z उच्चं C उच्चडिआसि D उच्चडिं X उडिआसि *add.* °यासि CDXZ उत्ताहिउवं G
°हिअदी. L. 13. D हरिणो व्व G विगा CDX मिगा C उद्धवं X °यकवा तुहुं
C तुहुं.

उद्धविअमग्घिए उवलुअं सलज्जे घरम्मि उत्थलिअं ।

उलुखंडो अ अलाए उअक्किउच्छंगिआ पुरोठविए ॥ १०७ ॥

उद्धविअं अर्धितम् । उवलुअं सलज्जम् । उत्थलिअं गृहम् । उत्थलिअं उन्मु-
खगतमित्यन्ये । उलुखंडो उल्मुकम् । उअक्किअं उच्छंगिअं द्वावप्येतौ पुरस्कृ-
तार्थौ ॥ यथा ।

उत्थलिअवई उच्छंगिअविणओ ता उअक्क सहि विणयं ।

अलमुलुखंडपहारेहि उवलुआ हविअ अप्पमुद्धवसु ॥ ९१ ॥ [१०७]

उरुमिळ्ळं उरुसोळ्ळं च पेरिए अवगए अ उअचित्तो ।

उवउज्जो उवयारे दोहणहारीइ उअहारी ॥ १०८ ॥

10 उरुमिळ्ळं उरुसोळ्ळं च द्वावप्येतौ प्रेरितार्थौ । उअचित्तो अपगतः । उवउज्जो
उपकारः । उअहारी दोग्धी ॥ यथा ।

उअचित्ताणं उअहारीणं मग्गोरुमिल्लणयणाणं ।

उरुसोळ्ळउरुवसणो पवणो तरुणाण कुणइ उवउज्जं ॥ ९२ ॥ [१०८]

संचुणिअम्मि उलुट्ठिअं च कागम्मि उलुहंतो ।

15 णेमीए उंचहिआ उप्पेक्खिअयम्मि उदिसिअं ॥ १०९ ॥

L. 1. ABDXYZ उद्धविअम् CF उद्धविअम् G उच्चविअम् X 'मल्लिए' *add.* उवलुअं
(X 'ल' Z ओ) ACDF उच्छलिय REGXYZ 'लियं. L. 2. E अलुं CD 'डे
C ललाए D ललाए उअक्किउउ' X उअक्किउउ' *add.* 'गिआ F 'ठविअ. L. 3. C उद्धवि
उद्धविअं BGXZ 'विअं F उद्धविअं CF अर्धितं *add.* उवलुअं C सलज्जे C 2. *hd.* सलज्जे
B, C 2. *hd.* D उच्छलियं FGXZ 'लियं CF उच्छलियं *om.* D₁ ABXZ 'लियं.
L. 4. After 'त्यन्ये X *adds* उलुखंडो उलुखंडो उन्मुखगतमित्यन्यन्ये *add.* उअक्किअं उच्छंगिअं
G संस्कृता'. L. 6. CD उच्छ' *add.* 'लियं' *add.* उच्छंगिअं CDFGXZ
विणउ. L. 7. *add.* 'पहारेहि BFGXZ उवलुआ C उवलुआ D उवलिया *add.* हविअ CF 'द्ववसु.
L. 8. A उअ' X उरुसोळ्ळं BF 'व परिए G पिरिए Y अवगए च C *om.* अवगए GZ
'चित्तो X चित्तो (*om.* उअ). L. 9. A उवउज्जो G उवउज्जो Z दोहणहारीइ In A a
gloss on दोहण' = दोग्धी E उअहारी. L. 10. C 'मिळ्ळं उव (*sic; om.*
सोळ्ळं च) Z ओअचित्तो X उवउज्जो L. 11 G दोग्धी BCFX दोग्धी D दोग्धी.
L. 12. X 'हारीण BFX 'णयणाण. L. 13. F 'उअ' C 'ऊवसणां C उउज्जं G
adds : संचुणिअम्मि णाण कुणइ उवउज्जं ॥ X has only उरुसो कुणइ उउज्जं ॥
L. 14. A संचु' BDF संचु' C संचु' *add.* 'यम्मि AXYZ उलुट्ठिअं BF उलुअं C उलुं
D उलु' E उउज्जं. L. 15. EGXZ नेमीए ABDFZ उवहिआ CZ उवहिआ EG उंच-
हिआ Y उवहिआ CGZ उणि' EX उअ' D उप्पाक्किअं ABCDEFGXYZ 'क्खिअ' *add.*
उदिसिअं.

उल्लुटिअं संचूर्णितम् । उल्लुहंतो काकः । उंचहिआ चक्रधारा । उदिसिअं
उत्प्रेक्षितम् ॥ यथा ।

असुरेहिं उवरि परिभ्रमन्तउल्लुहंतविरसरोलेहिं ।

हरिचक्रउंचहिअउल्लुटिअमुदिसिअमप्यवलं ॥ ९३ ॥ [१०९]

उच्चासुअं विसोहे गरुआवेसम्मि उव्वहणं ।

उल्लरयं च कवड्डाहरणे रासिमि उक्कुरुडी ॥ ११० ॥

5

उच्चासुअं गतशोभम् । उव्वहणं महानावेशः । उल्लरयं कपदामरणम् । उक्क-
रुडी अवकरराशिः । उक्कुरुडो रत्नादीनामपि राशिः ॥ यथा ।

उच्चासुअ सा मेळइ उव्वहणं ता खु अग्गओ तीए ।

उल्लरयभूसणो जइ रे णच्चसि चडिअ उक्कुरुडिं ॥ ९४ ॥ [११०]

10

उच्छल्लिअमुक्खोडिअतजम्मि उच्चिवलं जले कलुसे ।

उद्धच्छिअं णिसिद्धे वंकीभूअम्मि उज्जणिअं ॥ १११ ॥

उच्छल्लिअं छिन्नत्वक् । उच्चिवलं कलुषजलम् । उद्धच्छिअं निषिद्धम् । उज्ज-
णिअं वकीभूतम् ॥ यथा ।

उच्चिवला णईओ तरुणो उच्छल्लिआ य दन्तीहिं ।

15

उज्जणिअचावउद्धच्छिआरिमण्डल कहन्ति तुह सिविरं ॥ ९५ ॥ [१११]

L. 1. DGZ उल्लुटिअं BF उल्लुटिअं C उल्लुटिअं X उल्लुटिअं *add.* उंचहिआ
(X उंच) BF उद्धे *add.* सियं. L. 3. Z असुरेहिं DX *om.* उवरि D लोलोहिं.
L. 4. C 1. hd. °क्क G °चक्र X °चक्रि BODFZ उंचहिअं G उंचहिअं X उंचहिअं
BDGXZ उल्लुटिअं C उल्लुटिअं F °उल्लुटिअं *add.* सियं G °वल. L. 5.
add. उच्चासुअं (Z °मयं) G °सोह Z °सोए CDEGXYZ गरुआं. L. 6. BF
व C रोसिं C उक्क. L. 7. *add.* उच्चासुअं Z गतशोभम् BF उव्वहणं C उव्वहणं
C 1. hd. कपदामरणं C 2. hd. कपदामरणं C उक्कुरुडी D उक्कुरुडी X उक्कुरुडी. L. 8.
C उक्कुरुडी X उक्कुरुडी D *om.* from उक्कुरुडी to राशिः ॥ L. 9. *add.* उच्चासुअं G
उव्वहणं X उ...हणं Z उव्वहणं CZ अग्गउ G अग्गाउ X अग्गाउ L. 10. X उत्तरयं C
णच्चसि X णच्चसि Z णच्चसि G चडिअ BFX चडिअ CZ वडिअ D वडिअ C उक्कुरुडी.
L. 11. A उच्छल्लियं BCEGXYZ उच्छल्लियं D उच्छल्लियं ABCEFGXYZ
°क्खोडिअं D °क्खोडिअं E °तजम्मि AGYZ उच्चिवलं BCF उच्चिवलं C 2. hd. °वल D
उच्चिवला E उच्चिवलं X उच्चिवलं. L. 12. ADXYZ उद्धच्छिअं B उद्धच्छिअं F उद्धच्छिअं
C उद्धच्छिअं C णिसिद्धे D णिसिद्धे *add.* भूअम्मि *add.* उज्जणिअं. L. 13. G उच्छल्लियं
BDF लियं C लियं XZ लियं GZ उच्चिवलं BX उच्चिवलं D उच्चिवलं G उद्धे *add.*
°च्छिअं. L. 14. *add.* णियं BFX चक्रि. L. 15. GZ उच्चिवला BF उच्चिवला
C उच्चिवला D उच्चिवला X उच्चिवला CDGYZ णईउ GZ उच्छल्लिआ BDFX °ल्लिआ C
°ल्लिआ G दन्तीहिं X दन्तीहिं. L. 16. *add.* उज्जणिअं XZ °चाव *add.* °च्छिआं DX सिविरं.

णिच्चच्छिअम्मि उज्जीरिअं च उज्जूरिअं क्षीणे ।

उक्खंडिअमक्कन्ते चोरिअवत्थुम्मि उच्छडिअं ॥ ११२ ॥

उज्जीरिअं निर्भस्सितम् । उज्जूरिअं क्षीणम् । शुष्कमित्यन्ये । उक्खंडिअं
आक्रान्तम् । उत ओति ओक्खंडिअं इत्यपि । उच्छडिअं चोरितं वस्तु ॥ यथा ।

5 तुह गुणउच्छडिअमणा विरहोज्जूरिअतणू अ तणूअङ्गी ।

उज्जीरेड सहीओ कुसुमसरोक्खंडिआ कए तुज्झ ॥ १६ ॥ [११२]

णीचीकियम्मि उज्जाणिअमुवसग्गो अ मन्दम्मि ।

उप्फुंडिअमत्थुरिए उज्जग्गुज्जं अकलुसम्मि ॥ ११३ ॥

उज्जाणिअं निम्नीकृतम् । उवसग्गो मन्दः । उप्फुंडिअं आस्तृतम् । उज्जग्गुज्जं
10 स्वच्छम् ॥ यथा ।

अणउवसग्गपयावयउज्जाणिअरिउ कुमारवाल णिव ।

उप्फुंडिआ तिहुअणे उज्जग्गुज्जा रमेउ तुह कित्ती ॥ १७ ॥ [११३]

उद्धच्छवी विसंवाइअम्मि उप्फुंकिआ य रजकीए ।

तह उट्ठिअम्मि उक्कामिअं च उच्चारिअं गहिए ॥ ११४ ॥

L. 1. C णिच्चच्छियम्मि Y निच्चच्छि ABDEFGYZ चिच्छियम्मि O उज्जीरियं G
उज्जीरियं च XZ रियं cdd. रियं EX(Z 1) क्षीणे. L. 2. C उक्खं D उक्खं X
उक्खमिद्धियं(?) cdd. हियमं cdd. चोरियं ABCFGXYZ उच्छडियं D डिउं E उक्खडियं.
L. 3. cdd. रियं (twice, but X उज्जीरियं) G क्षीणं CX उत्तं cdd. हियं. L. 4. D
om. from इत to इत्थं CGXZ उति FGZ उक्खं CX उत्तं cdd. हियमित्यपि cdd. हियं.
L. 5. cdd. हियं XZ विरहोज्जूरि cdd. रियं X तणूअङ्गी. L. 6. X उज्जूरिड cdd.
सहीड (X सहीड) G सरुक्खंडि X सरोक्खंडि Z सरुक्खंडि O त्तं cdd. हिया
BF कएज्ज C तुज्झ. L. 7. CDEXZ णीची ABDFGXYZ उज्जाणियमुं E णियमुं
DGYZ च A मुंदम्मि E संदम्मि X मंदम्मि. L. 8. AGYZ उप्फुटियमं BF उप्फुटियमं C
उप्फुटियं D उप्फुटियमं E उप्फुटियमं X उप्फुटियमं BCEFGXZ च्छुरिए D च्छुरिए CEGX
मुज्जं D उज्जाग्गुज्जं. L. 9. cdd. उज्जाणियं G क्ततः G मदः X उप्फुं CGXZ
हियं BDE हियं C उज्जुं CDG मुज्जं X मुज्जं. L. 11. BCFGXZ
उज्जाणियं X कुमारवाल. L. 12. CGX उप्फुटिया Z उप्फुटिया BF हिया D उप्फुटिया
BCFX तिहुअणे D तिहुअणो G उज्जग्गुज्जा C मुज्जा D उज्जग्गुज्जा X मुज्जा रमेउ.
L. 13. CF उद्धं D उद्धाच्छविया cdd. इवम्मि AD उक्खं E उक्खं G उप्फुं Z उप्फुं
cdd. किआ X रजकीए. L. 14. D तह ABCDFY उट्ठियम्मि E उच्छिडियं GZ
उट्ठियं X उच्छिडियम्मि A उक्कामियं BDEFGXYZ सियं C सियं A च C 1. hd.
ADZ उज्जारियं B C 2. hd. EXY उचारियं F हियं In G वा is torn. A गहिं
D माहीए.

उद्धच्छवी विसंवादितः । उप्फुकिआ रजकी । उक्कासिअं उत्थितम् । उच्चारिअं गृहीतम् ॥ यथा ।

उक्कासइ उप्फुकिअघरम्मि वत्थाण घल्लणमिसेण ।

उच्चारिअयणउद्धच्छविसंकेअं वहू सरिउं ॥ ९८ ॥ [११४]

कण्डिअए उक्खणिअं संछण्णे उच्छुआरं च ।

5

उज्जोमिआ य रस्सीए उल्लसिअं च उलुकसिअं ॥ ११५ ॥

उक्खणिअं कण्डितम् । उच्छुआरं संछन्नम् । उच्छुआरिअं छादितमिति त्वनेनैव गिजन्तेन सिद्धम् । उज्जोमिआ रश्मिः । उल्लसिअं उलुकसिअं द्वावप्येतौ पुलकितार्थावन्योन्यपर्यायत्वेन निबद्धौ । उद्धसिअश्चादस्तु उद्धपितश्चामवः ॥ यथा ।

उज्जोमीइ वि बद्धं गिसि उल्लसिअं पिअं सहि सरन्ती ।

10

उक्खणणवावडा वि हु उलुकसिअत्तं कहोच्छुआरेमि ॥ ९९ ॥ [११५]

उच्छेवणं षए उच्चंपिअमुवजंगलं च दीहम्मि ।

उप्पेहडउल्लसिआ उम्मच्छविअं च उम्मडए ॥ ११६ ॥

L. 1. X 'वादितः' D उप्फु BCDFXZ 'किआ G 'सिआ cdd. उक्कासिअं (X उक्कासिअं) cdd. उच्चारिअं. L. 3. D उप्फु G उप्फुकीघरम्मि Z उप्फुकीघरम्मि X उप्फुकिअं CD वत्थाण X घल्लण. L. 4. cdd. उच्चारिअं CX 'उद्धच्छवि' cdd. 'संकेअं C वहू D वहू X वहू. L. 5. cdd. कण्डिअए E उक्खणि cdd. 'गियं E सन्धण्णे G संछण्णे C 'अ A उच्छुआरं C उच्छुआरं G उच्छुआरमि. L. 6. ABCDFGXYZ उज्जोमिआ E 'मि (om. आ) X रस्सी (om. ए) A उल्लु cdd. 'सिअं (twice) X adds उल्लसिअं after उल्लसिअं. L. 7. G उक्खणिअं BCDFXZ 'गियं BF उल्लु C उच्छु cdd. 'आरं C उच्छुआरिअं G 'आरं X 'सिअं Z 'आरिअं. L. 8. cdd. इति तु अनेनैव cdd. उज्जोमिआ (X उज्जोमिआ) BF रश्मिः D रश्मि om. C 1. hd; 2. hd. रज्जू X रश्मि D उल्लसिआ BFGZ 'सिअं X उल्लसिअं CDGXZ 'कसिअं. L. 9. G पुलकितार्थो अन्यो (sic) Z 'नाथा अन्यो DX उद्धसिअं BCFGZ उद्धसिअं C 'स्तुद्ध. L. 10. BDFGXZ वहू C वि.....सि उल्लु X उल्लु cdd. 'सिअं X सिअं CXZ मारंती D मारंती. L. 11. G उच्छण्णं Z उच्छण्णं CX उल्लु BDFGX 'कसिअं B कहोच्छु G 'च्छुआरं Z कहोच्छुआरं. L. 12. A उच्छेवणं BC उच्छे D उच्छे Z उच्छेपि cdd. 'विपम्वं (G 'मवं). L. 13. E उप्पेह X उप्पेह ADYZ 'उल्लसिआ BCGX 'उल्लसिआ A उम्मच्छ ABCDEFXY 'विअं GZ 'सिअं.

उच्छेवणं धृतम् । उच्चंविअं उवजंगलं द्वावप्येतौ दीर्घार्थौ । उपेहडं उल्ह-
सिअं उम्मच्छविअं त्रयोऽप्येत उद्गतार्थाः ॥ यथा ।

उच्चंविअउपेहडमुअजुअ उवजंगलच्छ उल्हसिआ ।

उम्मच्छविअपयावाणलम्मि उच्छेवणं व तुह रिउणो ॥ १०० ॥ [११६]

5 उज्जगिरमोणिदे उच्छुरणुच्छुअरणाइ उच्छुवणे ।

उम्हाविअउवललया सुरए तिच्चिरहिअम्मि उलुहलिओ ॥ ११७ ॥

उज्जगिरं औन्निद्यम् । उच्छुरणं उच्छुअरणं च इक्षुवादः । उच्छुरणं इक्षुरिति
केचित् । उम्हाविअं उवललयं च सुरतम् । उम्हाविअं सुरतमिति तु रमेरुम्हावादेशसि-
द्धम् । अत्र च । उष्कालइ कथयति । उल्लुङ्गइ विरेचयति । उल्लालइ उपेलइ उन्नमयति ।
10 उल्लेइ प्रसरति । उम्मच्छइ वञ्चति । उग्घुसइ मार्ष्टि । उल्लुरइ तुडति । उम्भुत्तइ
उत्क्षिपति । उत्थारइ आक्रामति । उक्कुसइ गच्छति । उम्मत्थइ अभ्यागच्छति । उद्धु-
माइ पूर्यते । इत्यादयो धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति नोच्यन्ते । उलुहलिओ तृप्तिर-
हितः । यः कदापि तृप्तिं न जानाति ॥ यथा ।

उम्हाविअउलुहलिअय वयंस माणेसु तत्थ गन्तूण ।

15 उच्छुरणेसोज्जगिरओच्छुअरणगोविआइ उवललयं ॥ १०१ ॥ [११७]

L. 1. cdd. 'विअं C दोर्वो D दीर्घो C उल्ह'. L. 2. cdd. 'सिअं, om. G. C उम्मत्थ' cdd. 'विअं cdd. प्रयेत'. L. 3. G उच्चंविअं Z उच्चं GXZ 'सिअं D 'मुयाजुया Z 'सुय (om. जुअ) X om. जुअ cdd. 'सिया. L. 4. C उम्मत्थ' cdd. 'विअं Z 'पयाणं GZ 'णालणम्मि C 'वाणम्मि G उच्छिपणं BCF च्च X च. L. 5. cdd. 'मोणिदे' AX उडरं GZ उच्छुरं CDEXYZ 'णाइ. L. 6. cdd. उम्हाविअं cdd. 'रहिअम्मि C उलुहुट्टुलिउ DGYZ उल्लुङ्ग AGX 'लिउ D 'लि. L. 7. G उज्जगिरं BF औनिं C 1. hd. उनिं 2. hd. औनिं X उज्जि D उज्जिद्ग X उच्छुअरणं C om. उच्छुअरणं D om. च इक्षु Z इक्षुवादं G अच्छु C उच्छ'. L. 8. cdd. 'विअं G om. from उवललयं to उम्हाविअं incl. BF उम्हाविअं CDX 'विअं Z om. उम्हाविअं OGZ रमेरुम्हा' X तु मेरुम्हा' C 'वादेशे सि'. L. 9. CX उपेहडं D उपेहडलइ Z उपेहड X उल्लइ विरेचयति BX उन्नमति D उन्नममति. L. 10. C उल्लेइ X उल्लेइ X वंचइ C उच्छुत्तइ. L. 11. G आका' C आकम' X आक्रामति C गच्छइ BDFGZ उम्मच्छइ; om. C X अभ्याग'. L. 12. C पूर्यति CGX 'इलिउ. L. 13. G om. यथा. L. 14. CZ तुम्हावि' cdd. 'विअं cdd. 'इलियव (X 'इलिय) C गच्छण. L. 15. C उच्छुरणेसोज' X उच्छुरणे CGXZ 'गिरउ' C 'व्युअर' XZ 'च्छुरणं cdd. गोविआइ G उवललयं.

हियरसोच्छलणे उग्गुलुंछिआ य उवएइआ करिआ ।

मुसलिम्मि उसणसेणो तह उप्पिगालिआ करुच्छंगे ॥ ११८ ॥

उग्गुलुंछिआ हृदयरसोच्छलनम् । उवएइआ मध्यपरिवेषणभाण्डम् । उसणसेणो बलमद्रः । उप्पिगालिआ करोत्सङ्गः ॥ यथा ।

जं जस्स रोअए किर ण हु तस्स तमुग्गुलुंछिअं कुणइ ।

5

उअ उप्पिगालिअठिअमुवएइअमुसणसेणस्स ॥ १०२ ॥ [११८]

उवकयउद्धच्छविअं सज्जिअमुत्तलहओ विहवे ।

उलुउंदिअं पलुट्टे उंवरउप्फं अहूअअम्मुदए ॥ ११९ ॥

उवकयउद्धच्छविअं इति समाहारद्वन्द्वः । उवकययं । कप्रत्ययामावे उवकयं । तथा उद्धच्छविअं सज्जितम् । यस्तु उवहत्थिअशब्दः सज्जितार्थः स समारचयतेरादेश 10 इतीह नोक्तः । उत्तलहओ विट्पः । उत ओति ओत्तलहओ इत्यपि । उलुउंदिअं पलुठितम् । विरोचितमिति यावत् । उंवरउप्फं अभूताभ्युदयः ॥ यथा ।

उद्धच्छविउत्तलहयतलम्मि उलुउंदिओरुपेम्माणं ।

रइउवकयाण मिहुणाणोवरउप्फं व संगमो भाइ ॥ १०३ ॥ [११९]

L. 1. *add.* हिययं G उलुलिया Y उग्गुलुं ABCDEFXYZ °छिआ *add.* उवएइआ करिया. L. 2. X मुसलिम्मि On मुसलिम्मि a gloss in A = बलमद्र BF उप्पिं C पिगां G उप्पिगां ABCDEFGXYZ °गालिया E °गालिया C करुच्छंगो. L. 3. GZ उग्गुं *add.* °छिआ Z °रसोच्छलणे *add.* उवएइआ. L. 4. G बलमद्रः *add.* °गालिया X om. from उप्पिगालिआ to उअ in l. 6. L. 5. GZ रोअए C रोअए BCF °लुंछियं DGZ °लुंछियं. L. 6. *add.* उप्पिगालिवठियमुवएइअमुसं (X °ठिअमुवएइअयं). L. 7. A °उद्धं BCEFGXYZ °वियं *add.* सज्जियमुं BFY °मुत्तलहउ (Y °ओ) ACDGXZ °लहउ. L. 8 B उलउं E उलुओडिव ABCFGXYZ °डिवं D °डिउ E पलुट्टे A उंवरं CDE उंवरं B °पुक्कं E °उप्फं D अहूअं A अहूअं with a marginal gloss: अभूताभ्युदये Y अभूयं. L. 9. *add.* °च्छवियमिति X समाहारः XZ उवकययं. L. 10. C om. तथा *add.* °च्छवियं C सज्जितम् । यतीस्तु G उवहच्छिवियं BDFZ उवहच्छिवियं CX °विययं G °रवयतेरं BCDF °रवयतेरं. L. 11. X उत्तलहउ B °हलओ CF °हलउ G °लहउ D उच्छलहओ C उत उ (sic) DG उति X उति उत्तलहउ CDGZ उत्तं C °हलउ DG °लहउ C उलुउंदिअं BDFGXZ °डिवं. L. 12. GZ पलुठितं BF om. विरोचितमिति यावत् BGZ उंवरं C उंवरउप्फं (sic) D उंवरपुक्कं F उंवरउप्फं. L. 13. X °उत्तलहउ C उमुंदि *add.* °डिउरं GZ °पिम्माणं. L. 14. CX रइउवकयां C मिहुणाण उंवरउप्फं G °णाणोवक्कां X मिहुणाणं उंवरं Z णाणोवक्कां.

बलएसु उवलभत्ता उवलभग्गा य णायव्वा ।

अलिऐरण्डेसूण्होदयभंदोत्ताणपत्तया चेअ ॥ १२० ॥

- उवलभत्ता तथा उवलभग्गा बलयानि । अत्येरण्डघोर्यथासंख्येन द्वौ शब्दौ ।
उण्होदयभंदो भ्रमरः । यस्तु उण्होदयभंदशब्दः पिठरवाची कैश्चिन्निबद्धः सोऽस्माभिः
5 संस्कृतमवत्वादुपेक्षितः । उत्ताणपत्तयं ऐरण्डम् । ऐरण्डस्येदमैरण्डम् । पत्रप्रायम् ॥ यथा ।

इटोवलभत्ताए उवलभग्गा सहन्ति तुञ्ज करे ।

उण्होदयभंदा कमलम्भि व उत्ताणपत्तसामलया ॥ १०४ ॥ [१२०]

छुरिअग्गमुक्कपुप्फं घेत्तुअ पायङ्गुलीहि उप्पयणं ।

तं उट्ठिआहरणमुच्चुलउलिअं कोउअत्तुरिए ॥ १२१ ॥

- 10 क्षुरिकाग्रमुक्तं पुष्पं पादाङ्गुलीभ्यां गृहीत्वा यदुत्पतनं तदुट्ठिआहरणं । यदाह ।

कुसुमं यत्रोड्डीय क्षुरिकाग्राल्लाघवेन संगृह्य ।

पादाङ्गुलिभिर्गच्छति तद्विज्ञातव्यमुट्ठिआहरणं ॥

उच्चुलउलिअं कौतूहलेन त्वरितयातम् ॥ यथा ।

तुह छुरिअग्गफुरन्तारिमोलिकुसुमुट्ठिआहरणं ।

- 15 गिद्धा कुणन्ति उच्चुलउलिअकरं खेअरवहूणं ॥ १०५ ॥ [१२१]

L. 1. A बलयेसु AG om. उवलभत्ता AX उवलभग्गा C उवल. L. 2. B "सुण्हो" C "मूण्हो" C "भंदो उत्ताणया Z "भंदोपत्ताण" ADGZ "वत्तया X "वत्तिया वेअ AY "चेव C "वेव D "वेव GZ "चेव. L. 3. A "इत्ता तथा उवलभग्गा Z "इत्ता X om. भत्ता तथा उवल BF अत्येएरंड" XZ अत्येएरंड". L. 4. X उण्होदयभंदो X अस्माभिः. L. 5. BDFGXZ एरंड om. C. C एरंडस्ये D "इस्येदे एरंड X "इस्येदे एरंड. L. 6. C इटो X इटवल C कुञ्ज. L. 7. X उण्होदयभंदा C उत्ताणे GZ उत्ताणपत्तालपत्त X उत्ताणे. L. 8. G क्षुरिकाग्ग ABCFEZ छुरियग्ग D छुरियग्ग DG "मुक्कमुक्क" AZ "पुष्पं EX "पुष्पं D घत्तुअ CGYZ घेत्तुय X घत्तुय Y पाअंगु cdd. "लीहि BF उप्पयण. L. 9. E ते C उट्ठिया ABFXYZ उट्ठिया D उट्ठिया E उट्ठिया A "मुसुल" C "मुदल" 2. hd. "लओ D मुवल । उलियं (sic) E "मुवलउ GZ "मुवल" X "मुवल" cdd. "लियं C om. लियं कोउ X कोउहलत्तुरिए BF "त्तुरिए C "छुरिए D "त्तुरिए. L. 10. C पुष्पं X पुष्पं B "ङ्गुलि BX तत् उ" cdd. उट्ठिया. L. 11. Z क्षुरिकाग्राघवेन. L. 12. cdd. उट्ठिया. L. 13. GZ उच्चु DX उच्चु BCFGXZ "लियं D "लुयं X कौतूहलेन. L. 14. C मुह छु X छुरियग्गफुरता Z छुरियग्ग cdd. "रियग्ग G "रंताचि X "कुसुमा cdd उट्ठिया (X उट्ठिया). L. 15. GZ उच्चु C उच्चु D उच्चु CD "लियं BFGXZ "लियं DGZ खेअ C "बहूणं X खेअरवहूणं (sic).

पासदुणं परिवत्तणम्मि उत्थल्लपत्थल्ला ।

उत्तिरिविडि उद्धुद्धे उत्तरणवरंदिआ उडुवे ॥ १२२ ॥

उत्थल्लपत्थल्ला पार्श्वद्वयेन परिवर्तनम् । उत ओति ओत्थल्लपत्थल्ला इत्यपि ।
उत्तिरिविडी ऊर्ध्वोर्ध्वम् । भाण्डादेः स्थापनम् । उत्तरणवरंदिआ उडुपः । समुद्रनद्यादौ
जलतरणोपकरणं प्रवहणादि ॥ यथा ।

5

भवउत्तरणवरंदिं संभर सव्वण्णुमण्णहा तुज्झ ।

णरमोत्तिरिविडिमज्जे होही उत्थल्लपत्थल्ला ॥ १२३ ॥ [१२२]

॥ अथ द्वक्षरादिक्रमेणैवानेकार्याः ॥

उदं जलणरकउहेसु उडुणो दीहउसहेसु ।

उव्वुणं उव्विग्गे उच्छित्ते उम्भडे सुण्णे ॥ १२३ ॥

10

उदं जलमानुषं ककुदं चेति द्वयर्थम् । उडुणो दीर्घो वृषमश्व । उव्वुणं उद्दिप्त-
मुत्तिकमुद्गदं शून्यं चेति चतुर्थम् ॥ [१२३]

विसमोण्णयप्पएसे खिण्णे णिवहे अ उद्धाओ ।

विकिस्सत्तोक्खित्तेसुच्छित्तं उम्भंडमवि हडोव्वत्ते ॥ १२४ ॥

उद्धाओ विषमोन्नतप्रदेशः श्रान्तः संपातश्चेति व्यर्थः । उच्छित्तं विकिप्तमुत्क्षिप्तं 15
च । उम्भंडं हठ उद्धृतं च । हडोव्वत्ते इति समाहारः ॥ [१२४]

L. 1. E पासुं C उडुल्लं F उत्थल्लं OG पच्छल्ला X पत्थल्ला D अच्छल्लुपाच्छल्ला.
L. 2. GZ उत्तरिं B चिडि X विडि GZ उद्धे F उद्धे X उडुद्धे E उत्तरविं D रणरवां
X रणवरं ABXYZ दिवा A उडुवे CGXZ उडवे D उडपा. L. 3. C उच्छल्लपच्छं
G छल्ला B ओउति CGXZ उति *edd.* उत्थल्लं C *om.* पत्थल्लं G *om.* इत्यपि. L. 4.
Z उत्तरिविडी X उत्तरिं G चिडि C उर्ध्वोर्ध्वमाण्डां B भाडादेः BGZ दिवा CGXZ
उडपा: X *adds* उत्तरणवरंदिवा उडपा: again after उडुपा. L. 6. X भवत्तरणं
BF वरिंदिं C *om.* संभर CGX सव्वण्णुमं DGZ मन्त्रहा C तुज्झ X तुज्जुं Z तु. L. 7.
GZ नरमो CX जमोत्तिं Z गोत्तरिं C मज्जे 2. *hd.* मज्जे C उडुल्लपच्छल्ला.
L. 8. B क्रमेणैव अनेकां Y has only अधानेकार्याः ॥ X अधानेकार्याः ॥ L. 9.
E जलणरकउं C उडुणो. L. 10. A उव्वण्णे D उव्विण्णं X उव्वुण्णं C उव्वुण्णं C
उच्छित्ते G सुण्णे. L. 11. C जले मानुषं X ककुदं Z ककुदं GZ उडुणो C उडुणो B दीर्घः
BF उव्वुण्णं C उडुण्णं X उव्वुण्णं. L. 12. Z मुत्तिकिहामुद्गदं. L. 13. G
विसमुत्तयं Z मुण्णयं G विण्णे Y निवहे YZ य A उद्धाउ C 1. *hd.* D उद्धाउ
ZX उद्धाउ. L. 14. A विकिस्सत्तोक्खिं BF विकिस्सत्तेसुच्छित्तं (*sic*) C विकिस्सत्ते-
सुच्छित्तं (*sic*) DE विकिस्सत्तोक्खित्तेसुच्छित्तं (E तोक्खिं) X विक्खित्तेसुच्छित्तं उम्भंडं
Z मुच्छित्तं ADF हडो E हडो BF व्वत्ते E व्वत्ते X हडोव्वत्ते. L. 15. CXZ
उद्धाउ C *om.* उत्क्षिप्तं. L. 16. X उम्भंडं C हटुं F हडुं GZ उद्धतं B उद्धतं F उद्धतं G
हडोव्वत्ते C 2. *hd.* व्वत्ते BF हडोव्वत्ते X हडोव्वत्ते Z व्वत्ते.

उक्खंडो अ अलाए णिअरे वत्थेगदेसे अ ।

उम्मच्छमसंवद्धे भङ्गीभणिअम्मि कोहे अ ॥ १२५ ॥

उक्खंडो उल्लुक्कं निकरो वल्लैकदेशश्चेति व्यर्थः । उम्मच्छं असंवद्धं भङ्गी-
भणितं क्रोधश्चेति व्यर्थम् ॥ [१२५]

५ उक्खंडो उप्पीलो उग्घाओ तह य उद्दामो ।

संघायत्थउडेमुं उच्चूरो समहिअत्थे वि ॥ १२६ ॥

उक्खंडो उप्पीलो उग्घाओ उद्दामो इत्येते चत्वारोऽपि शब्दाः संघातार्थाः
स्थपुटार्थाश्च । उच्चूरो अधिकार्थः । अपिशब्दात्संघातस्थपुटार्थश्चेति व्यर्थः । स्थपुटो
विषमोन्नतप्रदेशः ॥ [१२६]

१० खिण्णे सुण्णे भीए तहोच्चमडक्कन्तपयडवेसेमु ।

उच्चिंवं उच्चुल्लं पुण उच्चिग्गाधिरूढभीएमु ॥ १२७ ॥

उच्चिंवं खिन्नं शून्यं भीतिमुद्भूतं क्रान्तं प्रकटवेपं चेति षडर्थम् । उच्चुल्लं तु
उद्विग्नमधिरूढं भीतिं चेति व्यर्थम् ॥ [१२७]

पडिसदकुररविट्ठागव्विट्ठमणोरहेसु उट्ठाणो ।

१५ उच्चुक्कं पलविअए संकडए तह बलक्कारे ॥ १२८ ॥

L. 1. A उक्खंडो BCFX उक्खंडो D उक्खंडो Y व ABCDFXYZ निखे CDG
वच्छेग ABCDFGXYZ य. L. 2. X उम्मच्छं Z उम्मच्छं BEG संवद्धे F
संवद्धे add. भणिअम्मि ABCDFGYZ य. L. 3. BF उक्खंडो C उत्तंडो X उक्खंडो
G उत्तंडं GZ उम्मच्छमसंवद्धे X असंवद्धां. L. 4. Z भणित. L. 5. A
उक्खंडो C उत्तंडो F उत्तंडो G उक्खंडो ACDX उग्घाव. L. 6. AXZ उच्चूरो
BF उच्चूरो (Thus to be read!) C उच्चूरो D उच्चूरो EGY उच्चूरो ABDFGZ
समहिअं C समहिअं. L. 7. C उत्तंडो उप्पीलो CGXZ उग्घाव G उच्चूरो X उद्दामे B शब्दा.
L. 8. C स्थपुटार्थं G उच्चूरो BFZ उच्चूरो CX उच्चूरो D उच्चूरो GZ अधिकं G संघातः
G स्थपुट. L. 9. GZ निम्नोन्नतं B विषमोन्नतो देशः X om. स्थपुटो विषमोन्नतप्रदेशः.
L. 10. GX खिण्णे A तहोच्चमडं Y तहोच्चमडं. L. 11. A उच्चिंवं C उच्चिंवं 2. hd.
उच्चिंवं D उच्चिंवं GZ उच्चिंवं XY उच्चिंवं BF om. line 11. A उच्चुल्लं GXY उच्चुल्लं D
उच्चुल्लं A ग्गावि. L. 12. BCFGXZ उच्चिंवं D उच्चिंवं BF खिण्णे C om. शून्य
C मुक्कटं G क्रांतं BF क्रांतं C प्रकटं चेति Z षडर्थं GC 1. hd. Z उच्चुल्लं BF उच्चुल्लं X
उच्चुल्लं GZ उच्चुल्लं पुनरुद्धिं G पुनरुद्धिं. L. 13. X भीतिं चेति व्यर्थः. L. 14. E पडिसदं
C विट्ठां D विज्जं D ग्गाविट्ठां CG ग्गाविट्ठां X ग्गाविट्ठां E उद्दामो. L. 15. A
उच्चुक्कं REFYZ उच्चुक्कं CD उच्चुक्कं (i.e. उच्चुक्कं) G उच्चुक्कं X उच्चुक्कं C पलं
ABCDFGYZ विअए AG बलक्कं.

उड्डाणो प्रतिशब्दः कुररो विष्ठा गर्विष्ठो मनोरथश्चेति पञ्चार्थः । उन्मुक्तं पलपितं संकटं बलात्कारश्चेति त्र्यर्थम् ॥ [१२८]

मञ्चणिअरेसु उडलमुप्पित्तं तट्टकुविअविहुरेसु ।

णीरागे गल्लिए उच्चत्तं उव्वाहमुरुगयदुहेसु ॥ १२९ ॥

उडलं मञ्चो निकरश्चेति द्वयर्थम् । उप्पित्तं त्रस्तं कुपितं विधुरं चेति त्र्यर्थम् । 5
उच्चत्तं नीरागं गलितं चेति द्वयर्थम् । उव्वहं दान्तमिति केचित् । उव्वाहं विस्तीर्णं
गतदुःखं चेति द्वयर्थम् । केचिद्विपूर्वमेतं पठन्ति विउव्वाहं इति ॥ [१२९]

उक्खिण्णं अवक्किण्णे छण्णे पामप्पमिडिले अ ।

पट्टकोच्छेहमसूहेसु बहलए तह य उप्पंको ॥ १३० ॥

उक्खिण्णं अवकीर्णं छन्नं पार्श्वप्रशिथिलं चेति त्र्यर्थम् । उत ओति ओक्खिण्णं 10
इत्यपि । उप्पंको पट्ट उच्छ्रयः समूहो बहलं चेति चतुरर्थः ॥ [१३०]

उत्तप्पो गव्विअवहुगुणेसु णीविस्समेसु उच्चोलो ।

अणुवायसमेसुच्छुल्लो णिवघणपीवरेसु उम्मल्लो ॥ १३१ ॥

उत्तप्पो गर्विताऽधिकगुणश्च । उच्चोलो नीवी खेदश्च । उच्छुल्लो अनुवादः
खेदश्च । उम्मल्लो नृपो मेघः पीवरश्चेति त्र्यर्थः । उम्मल्लो बलात्कार इति केचित् ॥ [१३१] 15

L. 1. X उड्डाणो G कुररा CGX विष्ठा X गर्विष्ठो G om. गर्विष्ठो X रथश्चेति G उन्मुक्तं BF
उन्मुक्तं C उच्छुल्लं C 2. hd. उन्मुक्तं D उव्वहं XZ उव्वहं X पलपितं. L. 2. G बलात्कारं.
L. 3. B, C 1. hd. DF मेव ABCDEFXY 'णिव' GZ 'निय' CDY 'पिच्छं' A
तट्टु BF तट्टु D तट्टु EX तट्टु edd. 'कुविच' BF 'विहुरे'. L. 4. AC णीरागे A
उच्चत्तं BCFXZ उच्चत्तं A उव्वाहं G उव्वाहं D उव्वाहगयामुरुदुहेसु. L. 5. C उप्पित्तं
BF उच्चत्तं X व्यस्तं. L. 6. BFXZ उच्चत्तं C उच्चत्तं C नीरागं BF उव्वहं G उव्वहं
CXZ दातं F 'मिति पावत् BCFX उव्वहं. L. 7. B वेति G केचिद्विमेतं (sic)
edd. केचित् विं Z 'मेतं edd. विउव्वाहमिति (XZ (G!) 'व्वा'). L. 8.
EG उक्खिण्णं A अवक्किण्णे G अक्. किन्ने (sic) E 'किन्ने BF om. छण्णे
CD छिण्णे X पोतणं ABFYZ य U आ D अ. L. 9. E कपो A 'उह' CD
'उच्छेद' ACDGY बहलए X बहलए Z बहलय. L. 10. GZ उक्खिण्णं BF छण्णं CX
छिण्णं C उव्व CGX उच्चत्तं Z उव्व उच्चत्तं edd. उक्खिण्णमित्यपि (G 'अमि'). L. 11 B
ओप्पंको पट्टः G पट्ट उच्छ्रयः CGX बहलं B वेति. L. 12. X उत्तप्पो A गत्तियं
BCDEFGXYZ गव्विअ G 'यहु' ACGX उच्चोलो L. 13. E अणुवायं X
'वायसेदुसु' C 'सुच्छुल्लो' D 'मेतच्छु' D 'पीवरयो उम्मात्तो. L. 14. X उत्तप्पो B गर्विताः
अपि CFX अपि B 'गुणश्चे' C उव्वोलो X उव्वोलो, Z उव्वोलो CX उच्छुल्लो.
L. 15. G बलात्कारं XZ बलात्कारं.

उण्णुइओ हुंकारे गयणुम्मुहसाणसदे अ ।

अहिअअवञ्छिअणिच्छिअतावागणिएसु उव्वरिअं ॥ १३२ ॥

उण्णुइओ हुंकारो गगनोन्मुखस्य शुनः शब्दश्च । उव्वरिअं अधिकमनीप्सितं निश्चितं तापोऽगणितं चेति पञ्चार्थम् ॥ [१३२]

5 काणच्छिदिद्विविक्खित्तखित्तचत्तेसु उज्झरिअं ।

उव्वाडुअं परम्मुहणिम्मज्जाएसु सुरएसु ॥ १३३ ॥

उज्झरिअं काणासिदृष्टं विक्षितं क्षिप्तं त्यक्तं चेति चतुर्थम् । उत ओति ओज्झ-
रिअं इत्यपि । उव्वाडुअं पराङ्मुखसुरतं निर्मर्यादसुरतं च ॥ [१३३]

गीआरामेसूव्वाउलमुरुपुल्लो अपूवसिच्चेसु ।

10 अहिअप्पमाणवज्जिअमज्जाएसुं च उव्विडिमो ॥ १३४ ॥

उव्वाउलं गीतमुपवनं च । उरुपुल्लो अपूपो धान्यमिश्रा च । उव्विडिमो अधिक-
प्रमाणो विमुक्तमर्यादश्चेति अर्थः ॥ [१३४]

L. 1. A उण्णुइउ CDX उण्णुइउ E उण्णुइओ Z उण्णुइउ AD गयणुमुहं C गयणमुह-
ज्जाणं cdd. य. L. 2. AYZ अहियं E अवंछियं G अवछियं Z अवच्छियं
cdd. अणिच्छियं (X अणिच्छिअं Z अच्छिअं) E भावां G ततो गं C तावागणाणि
ABFX उच्चरियं G उव्वरिअं CDEY उव्वरियं Z उव्वरिअं. L. 3. A अण्णुइउ C
उण्णुइउ X उण्णुइउ Z उण्णुइओ X हुंकारः X शब्दस्य BCFX उच्चरियं Z मनीप्सितं. L. 4.
C om. निश्चितं Z तापो cdd. अगणितं (Z गणितं) X पञ्चार्थः. L. 5. B
काणखियं A विविद्धित्तंमवेसु D om. खित्तं DZ वत्तेसु C विक्खित्तखित्तवत्तेसु
X चित्तेसु A उत्तरियं CD उज्जं C 2. hd. उज्जं cdd. रियं (E रियं). L. 6.
A उव्वाडुअं BCDX उव्वाडुअं EGYZ डुअं C णिमं A सुरएसु X एसु. L. 7.
BFGX उज्झरियं C उज्जरियं 2. hd. उज्जं XZ om. क्षिप्तं CGXZ उति cdd. उज्झरिय-
मित्यपि (C अज्जं) L. 8. cdd. (G 1) उव्वाडुअं (Z अच्चा) X परामुखं B पराङ्मुखं C
निर्मर्यादः. L. 9. ABCDFGXYZ गीवां ABF सूव्वाउलं A मुरुपुल्लो G अपूवसिच्चियं E
वक्खेच्चे तु X अपूवसिच्चेसु Z अपूवसिच्चियं As to खित्तं compare Marāṭhī खिचडा
and खिचडी, इति Gujarāṭī खिचडी, इति Sindhī खिचु, निचिणी Urdu खिचडी, a
mixture of rice and pulse, medley (as of various grains) &c. L. 10.
ABCFGYZ अहियं AG पमाणं X प्पमाणं ABCDFGXYZ वज्जियं BF
उव्विडिमो. L. 11. BF, C 2. hd. (G 1) X उव्वं CZ गीतसुपं Z उरुपुल्लो CX
मिश्रा BF उव्विडिमो GZ अधिकं.

उच्छुडिओ सपत्तिअहरिणसूजंगलं हंड दीहे ।

उपिंजलं च सुरए धूलीए तह अकिनीए ॥ १३५ ॥

उच्छुडिओ सपत्तिः । बाणादिनातिव्यथितः । अपहृतश्चेति द्वयः । उजंगलं बलात्कारो दीर्घं च । उपिंजलं सुरतं रजोऽकीर्तिश्चेति व्यर्थम् ॥ [१३५]

रणरणयाणिट्टेसूच्चाहुलमुण्णालिअं किसोण्णमिए ।

उच्चेल्लरं अस्वेडिअभूमीए जहणरोमे अ ॥ १३६ ॥

उच्चाहुलं औत्सुक्यं द्वेष्यं च । उण्णालिअं कृशमुन्नमितं च । किसोण्णमिअं इति समाहारः । उच्चेल्लरं खिलभूमी जघनरोमाणि च । उत ओति ओच्चेल्लरं इत्यपि ॥ [१३६]

रुमिआकुलेमु उम्मच्छिअमुडुहिअमूढकुविअउच्छिट्टे ।

उग्गाहिअं च गहिए उक्खित्तपवट्टिएसुं च ॥ १३७ ॥

उम्मच्छिअं रुपितमाकुलं च । उडुहिअं ऊढायाः कुपितमुच्छिष्टं च । ऊढकुविअउच्छिट्टे इति द्विपदः समाहारः । प्राकृते द्वित्वमपि । तेन उडुहिअं इत्यपि । उग्गाहिअं गृहीतमुत्क्षिप्तं पवर्तितं चेति व्यर्थम् ॥ अत्र । उत्सिक्कइ मुञ्चति उत्क्षिपति च । उत्थंघइ रुणद्धि उत्क्षिपति चेति धात्वादेशोपूकाविति नोक्तौ ॥ [१३७]

- L. 1. A उच्छुडिउ BCFX उच्छुडिउ D ओच्छुडिओ Z °डिउ ABCDEFGYZ सपत्तिव°
A °हरिणसूजंग° X °ङ्ग° B °एसु° C °गल° BF दीहे. L. 2. G तह य किनीए.
L. 3. CX उच्छुडिउ G °डिउ cdd. °चित्तो° GX बाणा° C °दिना अति° X °दिना अति°
and om. अपहृतश्चेति द्वयः । L. 4. X बलात्कारो X ठपिंजलं X om. ५.
L. 5. C रणरणयाणि X °णिट्टेसुं° BD, C 1. bd. °सूच्चा° G °सूच्चाहुलसुच्चा° Z
°सूच्चाहुलसुच्चा° cdd. °लियं° X किसोण्णमीए Y °न्नमिए° Z °ण्णमए. L. 6. AG (D ?)
YZ उच्चेल्लरं E उच्चि° or उच्चि° X उच्चि° C °लरं° BX अक्खे° Z आस° ABCDEFGYZ
°दिय° Cf. Gajarāṭi सेडवु Sindhi सेडवु to cultivate, to plough. BF °रोमे° A यं
BCFGYZ य D यां. L. 7. X द्वेष्य GZ उत्तालेयं cdd. °लियं° G only
रुशमुन्नमितमिति समाहारः BF किसोन्नमितं इति C °न्नमयं° DZ °न्नमियमिति° X °न्नमिय.
L. 8. GXZ उच्चि° C °लरं° X अखिलभूमी G उति CXZ उति B ओच्चेल्लरमित्यपि
ACXZ उच्चेल्लरमित्यपि D उच्चेल्लरमित्यपि E उच्चेल्लरमित्यपि. L. 10. ABCDEFGXYZ
रुमिया° cdd. °च्छियम्° cdd. °डुहियम्° (X °ङ्ग°) cdd. °कुविय° ADEY
°उच्चिट्टे° G °उच्चिट्टे° Z °उच्चिट्टे°. L. 11. A °हियं° BCDEFGXYZ °हियं° BF
उच्चि° C °हियं°. L. 12. cdd. °च्छियं° (X °वियं°) cdd. उडुहियं B om.
च. L. 13. cdd. °कुवियं° B °उच्चिट्टे° CF °उच्चिट्टे° G °उच्चिट्टे° Z °उच्चिट्टे° G
द्विपदसमा° Z °त्वमपि° is given twice. G उडुहियमित्यपि BFX उडुहियमित्यपि C उडुहिय-
मित्यपि D उडुहियं Z उडुहियमित्यपि cdd. उग्गाहियं (X °पा°) om. D. L. 14. X °मुक्षिप्तं°
G चे CX मुञ्चइ. L. 15. BCED उच्छंघइ.

उवकसिओ सणिहिए परिसेविअसज्जिएसुं च ।

उलुङ्गुडिअं च विणिवाडिअम्मि उवसन्तयम्मि तहा ॥ १३८ ॥

उवकसिओ संनिहितः परिसेवितः सर्जितश्चेति व्यर्थः । उलुङ्गुडिअं विनिपातितं पशान्तं च ॥ [१३८]

5 उच्चत्तवरत्तं पासत्थूलम्मि अणवत्थभमणे अ ।

ऊआ जूआ ऊलो गडभङ्गो ऊसणं च रणरणए ॥ १३९ ॥

उच्चत्तवरत्तं पार्श्वयोः स्थूलमसमञ्जसविवर्तनं च ।

॥ अथ झक्षरादिक्रमेणैव ऊकारादयः ॥

ऊआ यूका । ऊलो गतिभङ्गः । ऊसणं रणरणकः ॥ यथा ।

10 ऊआउलवत्थाणं रिऊण गिरिभमणजायऊलाणं ।

पिअविरहऊसणेणं तइ कुविए कह सुहं कुमरवाल ॥ १०७ ॥ [१३९]

ऊसारो कूसारे ऊसयमुवहाणमूसलं पीणे ।

ऊहट्ठं ऊहसिअम्मि ऊरणी तह उरञ्जम्मि ॥ १४० ॥

ऊसारो गर्तविशेषः । ऊसयं उपधानम् । शयने मस्तकोत्तम्भनाय यन्निवेश्यते ।

15 ऊसलं पीनम् । ऊहट्ठं उपहसितम् । ऊहसिअं इति तु उपहसितशब्दमयं रूपम् । ऊरणी

उरञ्जः ॥ यथा ।

ऊसलऊसयतूलिं मोत्तुं सहि णइतडे अहिसरन्ती ।

होहिसि ऊहट्ठपयं पखलन्ती ऊरणि व्व ऊसारे ॥ १०८ ॥ [१४०]

L. 1. C उकसिउ 2. hd. °ओ E °किसओ ABDEFGX °सिउ EGX सज्जि° C °दिए ABCEFGXYZ परिसेविअ° D परिसेविअ° G °एसु X °सञ्जिएसुं Z °एसुं. L. 2. CF उल° BF °कुटिअं ACEGXYZ °कुटिअं D उलुङ्गुडिवाव (sic) cdd. °डिअम्मि. L. 3. C उकसिउ GX °सिउ G °सेचितः X °सेवित सज्जित° CDGX सज्जितश्चेति cdd. °दिये. L. 4. B व. L. 5. ADGYZ उवत्त° AGXZ °परत्तं CX °स्थूलम्मि D °स्थूल° E °स्थूल° CD अणवच्छ° ABDEFGXYZ व C या. L. 6. EXY have ककारादिः (X °दि) before ऊआ. D has here line 8. BF ऊआ A ऊआ G जूआ E गमणे. L. 7. GZ उच्चत्तपरत्तं D उवत्ति° X उच्चत्तपरत्तं वधूवरत्तं पार्श्वयोः BF पार्श्वयोः XZ स्थूलं अस° D adds : श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥ L. 9. G अआ G रणरणको. L. 10. G ऊआ° C °वच्छाणं C °भमणु°. L. 11. cdd. पिअ° C तुवि° BF कुविए X कुवि C कुमार°. L. 12. BFGXYZ ऊसयमु° X °मुहाण°. L. 13. A ऊहट्ठं C ऊहट्ठं पीहसि° BF ऊसि° ABCDEFGYZ °सियम्मि A उरञ्जम्मि. L. 14. GZ ऊसयं. L. 15. Z ऊहट्ठं cdd. ऊहसिअमिते. L. 16. C ऊरवः G उरवो. L. 17. C °ऊसुवत्तलिं X मोत्तु BF णइतडे CGZ णइतडे X °अडं वडि° C अडि°. L. 18. C ऊहट्ठं GZ पसलितं BCF च X ड; om. D.

आणन्दिअम्मि ऊणंदिअमूसलिअं सरोमञ्चे ।

विक्खित्ते ऊसाइअमूसायंतो अ खेअसिदिलम्मि ॥ १४१ ॥

ऊणंदिअं आनन्दितम् । ऊसलिअं सरोमाञ्चम् । ऊसलिअं उल्लसितमिति तु
उल्लसिधात्वादेशसिद्धम् । ऊसाइअं विक्षिप्तम् । ऊसाइअं उत्क्षिप्तमिति धनपालः ।
ऊसायंतो खेदे सति शिथिलः ॥ यथा ।

6

ऊसायंतसरीरं ऊसाइअवलयाणिवडणभण्ण ।

उद्धकरं ऊसलिअं ऊणंदय सुहय विरहतणुइं तं ॥ १०९ ॥ [१४१]

ऊसुक्किअं विमुक्के ऊमुत्तिअमवहपासघायम्मि ।

ऊसुंभिअऊसुरुसुंभिआ य रुद्धगलरुणम्मि ॥ १४२ ॥

ऊसुक्किअं विमुक्तम् । ऊमुत्तिअं उभयपार्श्वघातः । ऊसुंभिअं तथा ऊसुरुसुंभिअं 10
रुद्धगलं रोदनम् । ऊसुंभिअं उल्लसितमिति तु उल्लसिधात्वादेशसिद्धम् ॥ यथा ।

ऊसुक्किअहासाए ऊमुत्तिअदुत्थिआइ तुह विरहे ।

ऊसुंभिण्ण तीण कयमूसुरुसुंभिअं सहीणं पि ॥ ११० ॥ [१४२]

॥ अथानेकार्थाः ॥

- L. 1. *add.* आणंदिअम्मि ऊणंदिअमूसलियं. L. 2. *add.* ऊसाइअमू GX "सायन्तो
Z "सायन्तो Y य BGYZ सेय" X क्लेअ". L. 3. *add.* ऊणंदियं *add.* ऊसलियं twice.
L. 4. G "धात्वादेशसिद्धं C "देशे सि" X उल्लसिधात्वादेश" *add.* ऊसाइअं twice X
om. ऊसाइअं विक्षिप्तम् । B इति च धनं. L. 5. GZ ऊसायंतो X *om.* from ऊसाअंतो
to यथा incl. L. 6. X ऊसायंतं *add.* ऊसाइअं B *om.* वलय BCFX "निवडण"
L. 7. BZ ऊद्धं C उद्धं *add.* ऊसलिअं G ऊणंद GZ सुभय BF सुह B "तणुइ X ताः for ते.
L. 8. *add.* ऊसुक्किअं (X ऊसक्किअं) C विसुक्के 2. hd. "मु" G *om.* मुक्के ऊ *add.*
"त्तिअ" BF "मुहयपास" E "मभयपास" DX "मुनय" C "पासघंभि. L. 9. *add.* ऊसुंभिअं
G "ऊसुर" E "शु" Z "मु" *add.* "भिआ E रुद्धं C "रुणम्मि Z "रुणम्मि. L. 10. BFG
ऊसुक्किअं CZ ऊमुक्किअं X ऊसक्किअं *add.* ऊमुत्तिअं C पार्श्वे घातः *add.* "भियं G ऊसुर" BF
"सुंभिअं GX "सुंभिअं Z ऊसरुमंभियं C ऊसुंभिअं रुद्धं C 2. hd. रुद्धं. L. 11. BFG
ऊसुंभिअं CX ऊसुंभिअं Z ऊसुंभिअं C उल्लसि" X तु लसि". L. 12. *add.* ऊसुक्किअं
(X ऊसक्किअं) GZ उन्मुत्तिअं BFXZ "त्तिअं C ऊसुत्तिअं *add.* "दुब्धिआ C तु.
L. 13. CX ऊसुंभिण्ण C कयमूसुरुसुं X कयस्तसुरुसुं G "सुर" *add.* भियं.

गामे सङ्गे ऊरो जिम्भिअपञ्जाउलेसु ऊसत्थो ।

ऊसविअं उच्चन्ते तहेअ उद्धीकए होइ ॥ १४३ ॥

ऊरो ग्रामः सङ्गश्च । ऊसत्थो जुम्भितमाकुलश्च । ऊसविअं उद्भ्रान्तमूर्ध्वी-
कृतं च ॥ [१४३]

5 ॥ अथ एकारादयो व्यक्षरादिक्रमेण प्रस्तूयन्ते । ऋवर्णलृषर्णयोः प्राकृते प्रयोगाभावात् ॥

एलो कुसले एक्को णेहपरे चन्दणम्मि एककंगं ।

एत्तोप्पं एअप्पहुदि अ पविसन्तम्मि एमाणो ॥ १४४ ॥

एलो कुशलः । एक्को स्नेहपरः । एककंगं चन्दनम् । एत्तोप्पं एतत्पमृतीत्यर्थः ।
यस्तु एत्तोप्पं एदहमेत्तं इति व्याचष्टे सोऽभिमानचिह्नसूत्रं विवृण्वंस्तदभिप्रायं नाव-
10 बुध्यते । यतो देश्यन्तरेष्वपि एत्तोप्पं एअप्पहुदि एतावदेव दृश्यते । उदाहृतं चाभि-
मानचिह्नेनैव स्ववृत्तौ । यथा ।

दिअहं थुङ्किअमुही जूरइ अहए तुमं बहू दिअर ।

अम्हं सह कायंदि एत्तोप्पं मा करिज्जासु ॥ १११ ॥ इति ।

एमाणो प्रविशन् ॥ यथा ।

15 एमाणमयणबाणोद्धिण् जरे तीइ तुज्ज एक्काए ।

एत्तोप्पंएलाणं एकंगरसो वि णाहिमओ ॥ ११२ ॥

अत्र च । एत्ताहे इदानीम् । एदहं इयत् । एकारो अयस्कारः । एते शब्दानु-
शासने साधिता इति नोक्ताः ॥ [१४४]

L. 1. EXYZ ऊरे CX जंभियं D जंभियं ABCEFGYZ जिम्भियं E पञ्जाउलेसु
C 2. hd. ऊसच्छो E ऊसत्थे X ऊसत्थो. L. 2. cdd. ऊसविअं C तुज्जन्ते 2. hd
तुज्जन्ते ABCFGYZ तहेय Y तहेव D तहं य AZ उद्धीं G उद्धीं. L. 3. GX
जंभितं cdd. विअं G उद्भ्रान्तः XZ उद्भ्रान्तं कं. L. 4. BFX ऊद्धीकृतं C ऊद्धीकृतं
L. 5. X om. अथ X प्रस्तूयन्ते वर्णयोः Y has only एकारादिः ॥ L. 6. E कुसले
E एकले. L. 7. Z एत्तोप्पं ABCFGYZ एव D एअप्पं A एअप्पुदि C एअप्पुदि
BCDEFGXYZ य. L. 8. G कुसलः B चन्दनं X चन्दनं. L. 9. CGZ मेत्त-
मिति BF एदहमिति D एदहमित्तमिति X एदहमित्तमिति CX अभिमानं G om. चिह्नं Z चिह्नं
cdd. विवृण्वन्तं (X विवृण्वन्तं । तदं) L. 10. CGXZ एअप्पहुदि BF पवणं. L. 11.
GZ चिह्नेन GXZ om. यथा. L. 12. GZ दिअहं BCF दिअसं X निदिअ BGZ थुङ्कि-
यं C थुङ्कियं F थुङ्कियं X संतुङ्कियमुही CDX अउरो Z बहू BFX दिअर C दिअरे.
L. 13. X अमुं C कायंदि GZ दो G करेज्जासु G om. इति. L. 14. X एमाणो.
L. 15. GZ बाणो C तुज्ज ए (sic). L. 16. BCF एत्तोप्पं cdd. हिमउ. L. 17.
BF एत्ताहे C ताहे X शब्दं for एदहं CX स्कार.

एकेककममण्णोण्णे एककणडो तह य कहयम्मि ।

सा एमिणिआ जीए मुत्तेण पमिज्जए अङ्गं ॥ १४५ ॥

एकेकमं अन्योन्यम् । एककणडो कथकः । एमिणिआ यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीरप्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु प्रक्षिप्यते कस्मिंश्चिद्देश आचारविशेषे संवमुच्यते ॥ यथा ।

एमिणिआए तीए रूवं दडूण कामसरविद्धा ।

5

एकेकमं कहन्ता तरुणा जायन्ति एककणडा ॥ ११३ ॥

अत्र एकवई रथ्येत्येकपदीशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ [१४५]

एककधरिल्लो दिअरे सहोसिए एककसाहिल्लो ।

सा एककसिंवली जा सिंवलिपुप्फेहि णवहलिआ ॥ १४६ ॥

एकधरिल्लो देवरः । एकसाहिल्लो एकस्थानवासी । एकसिंवली शास्त्रालीपुष्पैर्नव-10 फलिका ॥ यथा ।

एकधरिल्ल ण लज्जसि किमेकसाहिल्लमाणुसाणं पि ।

जं एकसिंवलिमिसा पुणो पुणो णिअसि मालारिं ॥ ११४ ॥ [१४६]

एककल्लपुडिगं विरलम्बुकणे एणुवासिओ भेके ।

एराणी इन्दाणी पुरंधिआ तव्वयत्था य ॥ १४७ ॥

15

- L. 1. B एकेकममण्णोणे X एकेकममण्णोणे C एकडो GZ एककणडो. L. 2. ABGYZ एमिणिआ D जाए Z मुत्तेण A पमिज्जए C पमिज्जए X पमिज्जए Z ममिज्जए. L. 3. X एकेकं GZ एककणडो C णको *edd.* एमिणिआ C *om.* स्त्रियाः X सूत्रेण. L. 4. *edd.* 'द्वेरे' C 'द्वेरे' पे *om.* आचारविशेषे, 2. *hd.* विशेषे *edd.* सा एवमु. L. 5. *edd.* एमिणिआए (X साएमिणाव) BF रुचं C विद्धा. L. 6. X तहंता GZ एककणडा BF एककण. L. 7. X अत्रे BF एकवई XZ रथ्येति एकं X 'भवान्नोक्तं'. L. 8. ABCDEFX दिअरे C सहोसिड Z, C 2. *hd.* 'सिओ G 'सि X एककसाहिल्लो. L. 9. C एकं GZ एत्थं BCFGYZ 'सिंवली BEFG सिंवलिपु' (E 'लि') ADXZ 'पुप्फेहि BCFGY 'हि *edd.* नव' C नवहि E लिआ ABCDEFGYZ 'लिया. L. 10. G एकस्थान' C एकसिंवली BFGZ 'सिंवली X शास्त्रालेपु. L. 12. X एकसाहिल्ल (omitting किम्). L. 13. B 'सिंवलि' X 'सिंवलि' C *om.* पुणो once BCFXZ णियसि G णियसि. L. 14. A 'लंबुकणे व एणु' E 'कणे Y 'लंबुकणे D विरलम्बिदुचरसाण (*hic*) X एणु ADG, C 1. *hd.* XZ 'वासिड After भेके EXY *add* अवावेकायाः. L. 15. E पुं *edd.* 'धिवा BCF तवव' CD 'च्छा य.

एकलपुडिंगं विरलविन्दुवर्षः । एणुवासिओ भेकः ॥ यथा ।

सुन्दर मोरङ्गीए गोरी अजेअ तीइ सुपसण्णा ।

एकलपुडिंगं हु एणुवासिण आगओ सि जं काले ॥ ११५ ॥

अत्र एकसरिअराब्दः शीघ्रार्थे निपातेष्वस्माभिरुक्त इति नोक्तः ॥

5

॥ अथानेकार्याः ॥

एराणी इन्द्राणी तद्वत्स्था च स्त्रीति द्वर्था ॥ [१४७]

एलविलो धणिओसहा अधम्मरोरप्पिण्णु एकमुहो ।

ओली कुलपरिवाडी ओज्झमचोक्खम्मि विमलणे ओप्पा ॥ १४८ ॥

एलविलो आह्वो वृषभश्च । एकमुहो निर्धर्मो दरिद्रः प्रियश्चेति व्यर्थः ॥

10

॥ अथ ओकारादयः । ऐकारस्य प्राकृतेऽभावात् ॥

ओली कुलपरिपाटी । पट्टिकावाचकस्वालीशब्दभवः । ओज्झं अचोक्षम् । ओप्पा शणादिना मण्यादेर्माजनम् ॥ यथा ।

णिवमउडोप्पिअपयणह किची तुज्झ धवलेइ ओज्झं पि ।

ससिकुलभवाण अहवा ओलिसहावो अयं कुमरवाल ॥ ११६ ॥ [१४८]

15

ओअं वत्ता ओरं रुचिरे करिवन्धस्वायमोवं च ।

ओसारोसक्का गोवाडोसरिआ हिमम्मि ओग्गीओ ॥ १४९ ॥

- L. 1. B एकलपुडिंगं C डिङ्गि G विंदु X विंदु C एणि X एण C 1. hd. GX वासिउ C भेका. L. 2. BFGXZ अजेअ C अहेअ GZ तीए Z सुप GZ सन्ना. L. 3. CGX आगउ. L. 4. cdl. एक्कसरिअ GZ प्रार्थ X रुकः. L. 5. B अवा- नेका. L. 6. C 1. hd X च C 2. hd. व्व F व cdl. स्त्री इति C om. द्वयं BDFGXZ व्यर्थः. L. 7. C एल ABCEFGYZ विला ACDFGXZ उस्सह C अधम्मारां मुहे 2. hd. 'सुहे. L. 8. Before this line EY insert ओकारादिः D अथ ओकारादायः X उकारादि The MSS. constantly confound उ and ओ in the beginning of the words. This v. l. will not be noted in this chapter. E पडिवाडी A उक्ख- मच्चो BDF 'को C मइत्तमचोक्खम्मि E उज्झमचोक्खं G वरुमचोक्खं (sic) Z वत्थमचो C ओप्पा Z उप्पा. L. 9. C एलविलो C एकमुहो X निर्धर्मो B दरिद्रश्च. L. 10. X एकारस्य CX अभावात्. L. 11. cdl. वाचकस्तु ओली C ओहसं अचोक्षं Z उज्झं C ओप्पा. L. 12. X शोणादिना G मण्या. L. 13. cdl. णिवं X पयणह Z पयमह C ओहस. L. 14. RODE कुट्टाण X तुज्झाण B जइअ ण जइअ ओल्लि. L. 15. E वत्ता BG 'वव' X वा for व. L. 16. E 'एसुह' गावाडो X गोवडो cdl. सरिअ E दिइअ ADEFG C 1. hd. XZ उग्गीउ.

ओअं वार्ता । ओरं चारु । ओवं गजादेर्वन्धनार्थं खातम् । ओसारो गोवाटः ।
ओसक्को अपसृतः । ओग्मीओ नीहारः ॥ यथा ।

चइआजिओवओअं रिउणो ओग्मीअओरजस तुज्ज ।

भीआ ओसारसुं वसन्ति समराउ ओसक्का ॥ ११७ ॥ [१४९]

केसविवरणे ओच्छिअमोडलमवि केसगुम्फम्मि ।

5

ओसिअमबले ओणीवी णिव्वे ओत्थरो वि उच्छाहे ॥ १५० ॥

ओच्छिअं केशविवरणम् । ओडलं केशगुम्फो धम्मिल्लपायः । ओसिओ अबलः ।
ओणीवी नीवम् । ओत्थरो उत्साहः ॥ यथा ।

अणओत्थरोसिआणं जरउडओणीविसङ्गजडिलेसु ।

तुज्ज रिउणं रण्णे कहमोच्छिअमोडलं च केसेसु ॥ ११८ ॥ [१५०] 10

ओग्गालो ओआलो बहोलए ओत्थओ अ अवसण्णे ।

ओक्किअमुसिए रप्फे ओणिव्वो णीविआइ ओवट्ठी ॥ १५१ ॥

ओग्गालो तथा ओआलो अल्यं स्रोतः । ओत्थओ अवसन्नः । ओत्थयं पिहि-
तमित्यन्ये । ओक्किअं उषितम् । वान्तमित्यन्ये । ओणिव्वो वल्मीकः । पिपीलिको-
त्स्वातो मृदाशिरित्यर्थः । ओवट्ठी परिधानैकदेशः ॥ यथा ।

15

- L. 1. X उअ for ओअ G उथे for ओव. L. 2. G अपसृतः X उग्मीओ. L. 3. BFG चइयार्जि CX चइयां Z चइयार्जि G उवउव (sic) X जिउवअ रिणो Z ओअं
edd. उग्मीय CXZ उरजस C तुज्ज. L. 4. edd. भीया Z ओसारसुं CZ समराओ.
L. 5. edd. ओच्छिअम (X उच्छि Z ओछि) E डणनवि C गुंकिमि. L. 6. A
ओसियमं बले BDGXZ ओसियमं CY ओसियमं GZ बले C ओणावी AC णिव्वे AB, C 1.
hd. DFG उच्छरो E, C. 2. hd. ओच्छरो. L. 7. G उंचिचे and has यथा before it.
BX उच्छिचे CFZ अं X केसं (twice) उडलं R गुको In C the words from केश-
गुको to केसेसु 1. 10 are written twice BFGZ अबलः. L. 8. C तीदं Z तीव्रं edd.
ओच्छरो C उच्छाहः X उव्वाहः. L. 9. BDEGX अणओत्थरो edd. सियार्णं GZ जरउडवोणीं
C 1. hd. उडं C 2. hd. उडणोवि GZ जडिलेसु X जडिलेसु. L. 10. C तुज्ज C 1. hd.
कहमोच्छियमं C 2. hd. कहमोच्छियमं X कहमो BFGXZ च्छियमं Z व C. 1. hd. om. च
केसेसु. L. 11. ADX उयालो BCFY ओयालो C बहोल बहोलए A उत्थउ C ओच्छउ DGX
उच्छउ Y व OGZ om. अ CE अवसत्ते G, C. 2. hd. Z अं X असन्नो. L. 12. edd.
क्कियम् A णिउओ C ओणिव्वो G उणव्वो edd. णोविआइ GZ बाए BCFXY ओवट्ठी D
उवाट्ठी E उव्वट्ठी GZ उव्वट्ठी. L. 13. CFX उयालो B ओयालो B स्रोतः BCFX
ओछओ BF अवसण्णः CX ओच्छयं. L. 14. edd. ओव्हव (Z उव्हव) BF ओणिव्वो
C ओणिव्वो. L. 15. X मृदाशिरित्यर्थः edd. (C?) ओवट्ठी (Z उवट्ठी) X परिधानैक
C नैकविशेषः.

बाहोग्गालधणोआलपूरिओणिव्वणिग्गयाहिभया ।

गलिओवट्ठी तुह रिउवट्ठ वणे ओत्थओक्किआ लुडइ ॥ ११९ ॥ [१५१]

ओसाओ पहररुजा ओच्छत्तं दन्तधावणए ।

ओसीसं अववत्ते ओवट्ठो मेहवारिसेअम्मि ॥ १५२ ॥

- 5 ओसाओ ग्रहारपीडा । ओच्छत्तं दन्तधावनम् । ओसीसं अपवृत्तम् । ओवट्ठो मेघजलसेकः ॥ यथा ।

ओ ओच्छत्तमिसेणं पहिओ ओसीसिऊण जन्तो वि ।

णवमयणसरोसाओ मोडइ ओवट्ठुकुल्लणीवलयं ॥ १२० ॥ [१५२]

ओहंकोहट्ठेलिप्पा हासे छण्णरमणमोलुंकी ।

- 10 ओलिंभा उदेही ओचुल्लं चुल्लिएगदेसम्मि ॥ १५३ ॥

ओहंको ओहट्ठो ओलिप्यं हासः । ओलुंकी छन्नरमणम् । नट्वा यत्र शिरावः क्रीडन्ति । चक्षुःस्थगनक्रीडेति केचित् । ओलिंभा उपदेहिका । ओचुल्लं चुल्ल्येकदेशः ॥ यथा ।

ओहंकिरि ओहट्ठं च य ओलुंकिं च सारवेसु घरं ।

ओचुल्ले ओलिंभे दट्ठं ओलिप्पिही तुह णणन्दा ॥ १२१ ॥ [१५३]

L. 1 *edd.* वाटो *edd.* 'धणोयाल' G 'पूरिउणिज्जग्गया' X 'पूरिउ' C 'णिज' X 'णिग्गया'. L. 2. G गलिउवट्ठी XZ गलिउ BX 'वट्ठी' C 'उट्ठी' FZ 'वट्ठी' C रिओहूण X णे for वणे *Com.* वणे B ओत्थतुक्किआ CG 'क्किआ' X उत्थउक्किआ Z उत्थक्किआ RF लुडइ C लुडइ. L. 3. Z ओच्छत्तं. L. 4. G उसीसं *edd.* अपवत्ते AX उवट्ठो C आट्ठो EG उवट्ठो A मेहवारिं Z *om.* मेह ABY 'सेवम्मि' G 'वारिवारिसम्मि'. L. 5. Z ओसाओ C ओच्छत्तं G उलत्तं BF ओसासं Z ओसीसे C ओवट्ठो X उवट्ठो Z उवट्ठो. L. 6. X मेघजलं. L. 7. GZ इ X *om.* ओ G उच्छन्नं C ओच्छत्तं G 'मिसेण' G उसीसिऊण. L. 8. G 'सरोजाउ' Z 'जाओ' X 'साउ' CZ ओवट्ठं G उवट्ठं X उवट्ठं C 'णावलयं'. L. 9. A 'हो' EX 'हो' A 'लिप्पा' GXZ छन्नं G 'रवणं' C 'लुंका'. L. 10. C ओलुंका Z ओलिंभा C ओट्ठेहं BF ओचुल्लं CZ ओचुल्लं D उवट्ठो E उवट्ठं G उवट्ठं X उवट्ठं C चुल्लिं ABCDEF 'एकं'. L. 11. G उट्ठो Z ओहट्ठो ओहट्ठो C ओलुंका G उलुंकी G उल्लवणं C 'रणं' 2. *hd.* 'रमणं' CX नट्ठ. L. 12. CZ ओलिंभा G उलिंभा X उलंभा BF ओचुल्लं C ओचुल्लं C चुल्ल्येकं G चुल्ल्ये C 1. *hd.* *om.* यथा. L. 13. C ओहंकिरि G उहंकिरि Z ओहंकिरि C हं (sic) X उहं Z व for च (first time) C सारवेसं X घर. L. 14. C ओचुल्लं X चुल्लं (sic) C आट्ठं दट्ठं ओ X उल्लिपिही C तु for तुह.

बलिए ओज्जल्लो गज्जिअम्मि ओअंकओज्जाया ।

दीहरमुहरझुणीए ओरल्ली ओल्लणी सिहरिणीए ॥ १५४ ॥

ओज्जल्लो बलवान् । ओअंको तथा ओज्जाओ गर्जितम् । ओरल्ली दीर्घमधुरध्वनिः ।
ओल्लणी मार्जिता ॥ यथा ।

ओज्जल्लमडोज्जाअं करिओअंकं च सुणिअ संगामे ।

ओल्लणिमहुरोरल्लीमूहला जे हुन्ति ते पुरिसा ॥ १२२ ॥ [१५४]

ओसणमुव्वेअम्मि अ ओरिल्लो अइरकालम्मि ।

ओड्डणमुत्तरिए ओइत्तं ओइत्तणं च परिहाणे ॥ १५५ ॥

ओसणं उद्वेगः । ओरिल्लो अचिरकालः । ओड्डणं उत्तरीयम् । ओइत्तं तथा
ओइत्तणं परिधानम् ॥ यथा ।

ओरिल्लमयणवत्तोसणाइ ओइत्तणम्मि ल्हसिअम्मि ।

परिहिअमोड्डणमोड्डिअमोइत्तं तुज्झ दंसणतुराप ॥ १२३ ॥ [१५५]

ओड्डं रत्ते ओलत्थो दलिए णयम्मि ओहत्तो ।

ओसणं तुडिए ओरुंजं णत्थि ति भणिअकीलाए ॥ १५६ ॥

ओड्डं रक्तम् । ओलत्थो विदारितः । ओहत्तो अवनतः । ओसणं व्रुटितम् । 15
ओरुंजं नास्तीति भणितगर्भा कीदा ॥ यथा ।

अण्णोड्डो दइओ तुह ओहत्तो वि णवणहोलत्थो ।

ओरुंजं मुक्कलिओ मा मह ओसणणेहिआ होसु ॥ १२४ ॥ [१५६]

L. 1. BCEFGZ बलिए C ओज्जल्लो CX गज्जि^० cdd. 'यम्मि G उयंकं Z ओयंकं C
० उज्जाया ABCDEFGXY ० जाया. L. 2. A मुहरझुणीए E मुहर [1] XYZ ० मुहर
G उरणी ABCDFZ सिहरणीए. L. 3. C ओसल्लो 2. hd. 'सु' C ओज्जाउ 2. hd. 'ओ
B ० द्विना. L. 4. G उत्तणं. L. 5. C ओल्लल्लं GZ ० ल्लो CX ० छाव Z ० जाव X om. च
.BCF सुणिअ GZ मुणिय. L. 6. GZ ० मुहला CX ० मुहुजा G हि for जे, om. Z. G om.
ते. L. 7. G मुव्वेअम्मि DYZ ० व्वयम्मि A ० मुव्वेअं ABCDEFGYZ च G उइल्लो Y
अचिर. L. 8. E ओइणं GZ उट्ठं Z ० मुत्तरिए A उइत्तउइत्तणं X om. ओइत्तं.
L. 9. G om. ओसणं G उट्ठं Z उट्ठं. L. 10. CGZ ओइत्तणं च परि. L. 11.
G ० चत्तो C णसियंयम्मि BFGZ ० सियंयि X णसियंयि. L. 12. cdd. परिहिअमोड्डणं
(C ० ड्डु X ० ड्डु) BFGZ ० मोड्डिअम C ० द्वि Z ० मोइत्तं C मुइस. L. 13.
B ओड्डं G उट्ठं Z ओड्डं cdd. ओल्लल्लो GZ दलिए अ AEXY णत्थि BCF
णत्थि D णत्थिअम्मि. L. 14. B ओसणं G उट्ठं Z ओसणं B ओरुंजं X उरुंजं CG
णत्थि cdd. भणिय. L. 15. C ओड्डं G ओड्डं Z ओड्डं cdd. च्छो B ० रित GZ
ओसणं. L. 16. Z उरुंजं X उरुंजं. L. 17. BF ० इट्ठो C ० इट्ठो G ० इट्ठो X ० इट्ठो Z
० इट्ठो G उणत्तो X उणत्तो Z ओणत्तो G णवणहोणत्तो BCF ० ल्लल्लो Z ० णत्थो. L. 18.
X उरुंजं C मुक्कलिओ G ० लिउ G उरुंजणं Z ओसणं cdd. हिआ.

विहलम्भि ओहुडं ओहुरं च खिण्णम्भि ओवरो णिअरे ।

ओसुद्धं विणिवडिअम्भि ओज्झरी अन्तआवरणे ॥ १५७ ॥

ओहुडं विफलम् । ओहुरं खिन्नम् । ओहुरं अवनतं स्रस्तं चेत्यवन्तिसुन्दरी ।
यदुदाहरति स्म ।

- 5 खणमित्तकलुसिआए लुलिआलयवल्लीसमोत्थरिअं ।
भमरभरोहुरयं पङ्कयं व भरिमो मुहं तीए ॥ १२५ ॥
किं तं पि हु वीसरिअं णिक्खिअं जं गुरुअणस्स मज्झम्भि ।
अहिधाविऊण गहिओ तं ओहुरउत्तरीआए ॥ १२६ ॥

ओवरो निकरः । कप्रत्यये ओवरओ । ओसुद्धं विनिपतितम् । ओज्झरी
10 अन्नावरणम् ॥ यथा ।

पहरोसुद्धहओज्झरिओवरस्सलणोहुरा रणा रिउणो ।

तुह कुमरवाल ओहुडभुअदण्डा जन्ति रणेषु ॥ १२७ ॥ [१५७]

ओसित्तं ओलिचे अहिद्वए ओहुओग्गिओणुणया ।

ओइल्लं आरूढे ओसीओहाइआ य हेट्टमुहे ॥ १५८ ॥

- 15 ओसित्तं उपलिप्तम् । ओहुओ ओग्गिओ ओणुणओ एते त्रयोऽप्यभिभूतार्थाः ।
ओइल्लं आरूढम् । ओसीओ तथा ओहाइओ अधोमुखः ॥ यथा ।

ओइल्ले गयमोग्गिअगिरिं मओसित्तमुहमणोसीअं ।

तइ ओहुअहरिचरिए ओणुणओहाइआ हुआ रिउणो ॥ १२८ ॥ [१५८]

- L. 1. X उहुडं A लिणम्भि G खिण्णम्भि Z लिस्सम्भि *cdd.* णियरे (X °रे). L. 2. X उसद्धं *cdd.* विहियम्भि A ओज्झरी E उज्झरिय C ओइसरी X उज्झरियंअन्तं C पंतआव. L. 3. G ओहुडं X उहुडं *cdd.* ओहुडमवनतं (Z °त) C वेत्थं G चेति वंतिं Z चेति अवाते. L. 5. *cdd.* कलुसिआए BFGZ लुलिया BCFXZ समोउद्वं G समो. छरियं. L. 6. GZ हुरियं BF च भरिमो GZ मुहुर (sic). L. 7. C विसं *cdd.* रियं GZ गुरुयणस्स. L. 8. G *om.* ते C 1. *hd.* ओहुरओत्तरइसाए 2. *hd.* उत्तरं G उउत्तरी BFGZ ठियाए X रिज्जाए. L. 9. X निकरयेति C ओइसरीयं शवरण 2. *hd.* आवरणं X उज्झरीअं. L. 11. C पहरोसुद्धहओवइरिओवरस्सलणो (sic. all) X पहरोसुद्ध-हमुकतुउज्झरिउउवरस्सलणो Z मुद्धहमुओउज्झ Z रिउणा. L. 12. X उहुडं C जंते. L. 13. X उस्सित्तं GZ अक्खित्ते X अहिद्वं C 1. *hd.* बहुआं G ग्गिअणुणया X ग्गोवउं X णुणया Z गुणया. L. 14. *cdd.* हाइया BF हेट्टमुहे C 1. *hd.* सुहे. L. 15. G उहुवं उग्गीउ Z ओहवं उग्गीओ C ओहु *om.* ओ ओग्गिओ C 2. *hd.* has ओग्गि GX उणुउ *cdd.* त्रयोऽपि अभि. L. 16. G कसीउ C अधोमुखम्. L. 17. *cdd.* मोग्गियं CX गिरि C मुहम्. L. 18. CX नेइ हुअहिरिचरिए X उणणं *cdd.* हाइया X इ for हुआ.

ओलिची ओलिप्यंती असिदोसम्मि ओक्कणी जूआ ।

ओज्झायं ओहट्टिअमण्णं पेल्लिअ करेण जं गहिअं ॥ १५९ ॥

ओलिची तथा ओलिप्यंती खड्गादिदोषः । ओक्कणी युका । ओज्झायं तथा ओहट्टिअं अन्यं प्रेर्य यत्करेण गृहीतम् ॥ यथा ।

दुरिओलिची असिओलिप्यंती ओक्कणी अ णववत्थे ।

5

कहइ रिऊण तए जसमोहट्टिअयं सिरिं च ओज्झायं ॥ १२९ ॥ [१५९]

सेणे ओलयओलावया य फलहग्गलाइ ओहडणी ।

ओलयणी णववहुआ ओलइणी दइअभूआ य ॥ १६० ॥

ओलओ तथा ओलावओ श्येनपक्षी । ओलओ अपलाप इत्यन्ये । अत्र । ओहइ अवतरति । अयं धात्वादेशोक्तत्वात्नोक्तः । ओमाल-ओज्झर-ओसत्तशब्दा 10 निर्माल्य-निर्क्षर-अवसक्तशब्दभवा इति नोक्ताः । ओहडणी फलहकार्गला । ओलयणी नववधूः । ओलइणी दयितीभूता ॥ यथा ।

ओलइणी ओलयणी रिऊण ओलयपिए रणे खग्गो ।

ओहडणिदीहभुअ तुह मडचडओलावओ रुआवेइ ॥ १३० ॥ [१६०]

L. 1. A उर्यंती G उलिप्यंती Z ओलिप्यंती E जुआ. L. 2. C ओज्झायं Y ओज्झायं
C ओहट्टियं A हियं BFX Y हियं D ओहट्टियं GZ हट्टियमणे C पेल्लिय
ABDEFGYZ पेल्लिय X पेल्लिअ AD गहिय BCFYZ गहियं. L. 3. GZ ओलिप्यंती
C ओज्झायं. L. 4. BXZ ओहट्टियं CG(F!) हट्टियं. L. 5. C लत्ती G
लिप्यंती Z लिप्यंती G णववत्थे C णववत्थे Z वत्थे. L. 6. B हट्टियं G
हट्टिअं X हट्टियं Z हट्टियं C सिरिं च ओज्झायं X उज्झाड. L. 7. X
तुलावया This stanza is given twice in X. CGZ फलहग्गलाइ. L. 8.
C ओलइणी D ओलइणी GXZ ओलयणी A णववहुआ D णववहुआ E णववहुआ BCGXZ वहुआ
Y वहुआ A ओलइणी G ओलइणी दइअभूआ twice. X om. लइणी दइअभूआ first time
ओलइणी दइअभूआ in its place second time. add. दइअ EGZ भूआ X अ. L. 9.
Z om. तथा B श्येनपक्षी GZ श्येनः पक्षी Z अउ for अउ. L. 10. C अवतरि C देवूक
BFX धात्वादेशान्नोक्तः C ओज्झर X उतसशब्दा. L. 11. B निर्माल्य C निर्माल्य
G अवसक्त Z अवसक्त C ओलयणी GXZ ओलयणी. L. 12. C ओलयणी G ओलइणी
X ओलइणी दयिती. L. 13. CGXZ ओलयणी C ओलइणी GZ ओलयणी X ओलइ-
अणी G उलयिए Z ओलयिए CX तिए. L. 14. B ओहडणी CX भुव Z om. मड
G चडउरुलावउ B रुआवेइ GZ रुआवेइ.

ओमुंखिअं च उप्पेक्खिए अलिन्दम्मि ओसरिआ ।

ओआवलो अ बालायवम्मि ओहाडणी पिहाणाए ॥ १६१ ॥

ओमुंखिअं उत्प्रेक्षितम् । ओसरिआ अलिन्दः । ओआवलो बालातपः ।
ओहाडणी पिधानी ॥ यथा ।

5

ओमुंखिअ पिअमिन्तं ओआवलमोसरिं सरन्तं च ।

णन्दीइ खिविअ जारं असई ओहाडणि देइ ॥ १६२ ॥ [१६१]

ओआअवो वि अत्यक्खणम्मि ओवट्ठिअं च चाडुम्मि ।

ओअग्घिअमोसिंधिअमड्ढापिणद्धम्मि ओलइअं ॥ १६२ ॥

ओआअवो अस्तसमयः । ओवट्ठिअं चाटु । ओअग्घिअं । ओसिंधिअं घातमि-
10 न्यर्थः । ओसिंधिअशब्दोऽपि देश्य एव । अनया तु मड्ढया निबद्धः । ओलइअं अड्ढो
पिनद्धम् ॥ यथा ।

ण ह् ओअग्घइ कमलं ओलइअं ण सहए जलइं पि ।

ओवट्ठिएहि ओआअवे वि ओसिंधए ण सा असणं ॥ १६२ ॥ [१६२]

ओलुंअओ अ तविआहत्थे ओहीरिअं च उग्गीए ।

15 मुत्ते ओल्लुरिओ विहिकयम्मि ओसाणिहाणं च ॥ १६३ ॥

L. 1. A ओमुंखिअं X उत्प्रेक्षितं YZ °सिअं AE उप्पेक्खिए C अलिंदम्मि ABCDFGXYZ
°रिआ. L. 2. E °बलो G उआवलो Z ओआवलो A व BCFG वाला E °वम्मि Y बला-
वम्मि E पिहाणाए Z पिहाणीणीए. L. 3. *add.* ओमुंखिअं BCFX ओसरिआ
C अलिहः G वाला. L. 4. C ओहाडणा. L. 5. *add.* ओमुंखिअं विअमिन्तं
(X पिअमन्तं) C °लमोसार X सरन्तं. L. 6. BGZ खिविअ C देइ. L. 7. BF
ओआअवो C ओआअवो Y ओआअवो C अच्छं G उहाट्ठिअं AY °ट्ठिअं BCFGX
°ट्ठिअं D °ट्ठिअं Z ओअट्ठिअं BCF वाटु EX चाटु. L. 8. *add.* ओअग्घिअमोसिंधिअमं
C °णद्धम्मि E °णवम्मि EGXYZ ओलइअं. L. 9. C ओआअवो G ओआ B ओवट्ठिअं
CF °ट्ठिअं G उआट्ठिअं Z ओअट्ठिअं C वाटु *add.* ओअग्घिअं BCFX ओसिंधिअं. L. 10.
BX ओसिंधिअशब्दो C उत्तिथिअं CZ ओलइअं X उलइअं G अंगपिणद्धं Z अंग-
पिणद्धं. L. 12. BF ओअग्घइ C ओअग्घ CZ ओलइअं G उअइअं X उलइअं *add.* न C
जलइम्मि. L. 13. G उअट्ठि CX °ट्ठि Z ओअट्ठि *add.* °एहि BF ओआअवेहि C ओआ-
अव पि G उआवे GZ ओसिंधए. L. 14. X उलुंअओ Y व A तविआ BFDEGYZ
तविआ C तविआ X तविअं BF ओदी° E ओह° *add.* °रिअ G उग्गीए. L. 15. G
°जिवाणं E °हाणि Y °निहाणं.

ओलुपओ तापिकाहस्तः । ओहीरिअ उद्गीतम् । अवसन्नमित्यन्ये । यस्तु ओहीरिअशब्दो निद्रार्थः स धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । ओल्लरिओ सुप्तः । ओसाणि-
हाणं विधिवदनुष्ठितम् ॥ यथा ।

णिसि ओल्लरणे ओसाणिहाणिअं किं पि तीइ जं तुमए ।

तं चिअ ओहीरइ सा ओलुपयकम्मवावडा वि दिणे ॥ १३३ ॥

5

अत्र । ओरुम्माइ उद्वाति । ओहामइ तोलयति । ओलुंडइ विरेचयति । ओसु-
कइ तेजयति । ओग्गालइ रोमन्थयति । ओरसइ अवतरति । ओअंदइ ओंढालइ
आच्छिन्नन्ति । ओअग्गइ व्याप्नोति । ओहावइ आक्रामति । ओवासइ अवकाशते ।
ओअक्खइ पश्यति । ओवाहइ अवगाहते । एते धात्वादेशेष्वस्माभिरुक्ता इति
नोच्यन्ते ॥ [१६३]

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

णिमजलहिमेसु ओसा सेवयअपहावलेसु ओलुग्गो ।

ओआली असिदोसोली ओलुट्टमघडन्तमिच्छासु ॥ १६४ ॥

ओसा निशाजलं हिमं चेति द्वया । ओलुग्गो सेवको निश्छायो निःस्थामा
चेति त्र्यर्थः । ओआली खड्गदोषः पंडिक्तश्चेति द्वया । ओलुट्टं अघटमानं
मिथ्या च ॥ [१६४]

ओअल्लो पल्हत्थप्पकम्पगोवाडलम्बमाणेसु ।

ओरत्तो वि विदारिअगच्चिट्टकुमुम्भरत्तेसु ॥ १६५ ॥

L. 1. C ओलुओ X उल्लुओल्लुओ BCF ओहीरिअं X उद्गीतं. L. 2. BCF
ओहीरिअं GXZ 'रिअ' X उमाणिहाणं. L. 3. GX 'नृत्तितं. L. 4. C
ओल्लरणे X उसाणिहाणिअ BF तिइ C तौइ जं तुमए X तुमए. L. 5. *edd.*
चिअ (C 1. *hd.* विअ) G उल्लिअप' Z ओल्लिअप' CX 'पइ BF 'वाचडा. L. 6.
C ओरुम्माइ G 'म्मा X *om.* ओरुम्माइ C ओद्वाति C ओसकइ Z ओसुक्खइ. L. 7. C (F1)
GZ ओसरइ G उअअड. L. 8. C ओअग्गइ व्याप्नोति । ओअग्गइ व्याहावइ आक्रामति
(*sic.*) X उअग्गइ व्याप्नोति G 'काशति. L. 9. BF ओक्खइ X 'देशेष्वास्माभि'
L. 11. B *om.* अथ. L. 12. BDFGYZ णिमजलं C निसि' E हिमेस C *om.*
from ओसा to 'चलेसु E सेवयपहा' ADEGZ 'चलेसु AC ओलुग्गो. L. 13. Y ओआली
CX 'दोसोली GZ 'दोसो *om.* ली A उल्लट्टमघडन्तमिच्छासु XZ ओलुट्टं E 'मज्झन्तं. L. 14.
G निमा' C द्वयाः XZ द्वयः CFXGXZ निच्छायः B निश्छायः BFGX निस्थामा C
निस्थामो. L. 15. Z द्वयः G अआली CX ओआली X खड्गदोष G पंडिक्तश्चेति C *om.*
श्चेति द्वया G ओलुट्टं XZ अघटमानं. L. 17. A पल्हत्थ' C पल्हत्थ' EX पड्डत्थ'
C 'गोवडे' A 'लंबमाणेसु. L. 18. X उरको; *om.* वि Z ओरणो A BFGYZ
विदारिअ' C विदोरिअ' A 'गच्चिट्ट' C 'गच्चिट्ट' A 'भत्तेसु Z 'रणेसु.

ओअट्टो पर्यस्तः कम्पो गोवाटो लम्बमानश्चेति चतुर्थः । ओरत्तो विदारितो गर्विष्ठः कुसुम्भरक्तश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१६५]

ओहट्टो ओसरिए अवगुण्ठणीविआसुं च ।

गामेसहरिअआणाबन्धणत्ताएसु ओआओ ॥ १६६ ॥

5 ओहट्टो अपमृतोऽवगुण्ठनं नीर्वा चेति त्र्यर्थः । ओआओ ग्रामाधीशोऽपहत आज्ञा हस्त्यादीनां बन्धनार्थं स्वातं चेति चतुर्थः ॥ [१६६]

ओहारो कच्छवए अन्तरदीवम्भि भागे अ ।

ओविअमारोविअरुण्णचाडुमुकेसु हरिए अ ॥ १६७ ॥

ओहारो कच्छपो नद्यादीनामन्तर्दीपमंशश्चेति त्र्यर्थः । ओविअं आरोपितं रुदितं 10 चाडु मुकं हृतं चेति पञ्चार्थम् ॥ [१६७]

ओहित्थं च विसाए रहसम्भि विआरिए तह य ।

चन्दणसिलासु ओहंसो ओसच्चिअमसोहसादेसु ॥ १६८ ॥

ओहित्थं विषादो रमसो विचारितं चेति त्र्यर्थम् । ओहंसो चन्दनं चन्दनधर्षणशिला चेति द्व्यर्थः । ओसच्चिअं गतशोभमवसादश्च ॥ [१६८]

L. 1. X पर्यस्तकंप C कंपा C गोवाटः BF गोवाटो X उरत्तो. L. 2. BGX गर्विष्ठः
L. 3. C ओहट्टो A गुंठणं XYZ णीविआसुं C वा. L. 4. A गामेसं ABCFGYZ
हरिअ G वंणं Y साएसुं. L. 5. C 1. hd. GZ ओअट्टो C अपमृतः
अव Z अवगुंठनं C धीशः अप. L. 6. X हस्त्यादीनां. L. 7. A गामेसु
BCFGYZ व. L. 8. A उविअमं BCEFGXYZ ओविअं add. रोविअं
C रुण्णे E चाडु C 1. hd. मुकेसु BCFGYZ व. L. 9. CF ओविअं BGXZ
ओविअमारो C om. रुदितं. L. 10. B वाटु C हृतं 2. hd. हने GXZ पंचार्थः.
L. 11. A उहिह प विमाए (sic) C ओहिच्छं G ओहिहं Y रमसम्भि BCEFGXYZ
विआरिए. L. 12. A उसच्चिअमसोहं BF ओसच्चिअमसोहसो C ओसच्चिअमसोहसोहसोहसु
DE ओसच्चिअमं X उसच्चिअमसाहमवसादेसु YZ ओसच्चिअं. L. 13. C ओहिच्छं B
त्र्यर्थः X om. चंदनं. L. 14. BCFX ओसच्चिअं Z ओसच्चिअ G सादश्चेति CXZ
सादश्चेति द्व्यर्थम् ।

ओसिंघिअम्मि चन्दणघसणसिलाए अ ओहरिसो ।

ओत्थरिओ अक्कन्ते अक्कममाणे अ णायब्बो ॥ १६९ ॥

ओहरिसो घातश्चन्दनघर्षणशिला च । ओत्थरिओ आक्रान्त आक्रम-
माणश्च ॥ [१६९]

ओसाअंतो जिम्भालसम्मि सीअन्तसविअणेसुं च ।

5

ओघसरो अ अणत्थे घराण वारिण्णवाहे अ ॥ १७० ॥

ओसाअंतो जुम्भालसः सीदन् सवेदनश्चेति व्यर्थः । ओघसरो अनर्थो गृह-
वारिप्रवाहश्च ॥ [१७०]

हेट्टामुहकाणेक्खिअआकिण्णेसुं च ओसरिअं ।

ओदं पिअं च ओरं पिअं च अक्कन्तणहेसु ॥ १७१ ॥

10

ओसरिअं अधोमुखमक्षिनिकोच आकीर्णं चेति व्यर्थम् । ओदं पिअं आक्रान्तं
नष्टं च । एवं ओरं पिअं । चकारौ द्वयोरपि द्व्यर्थासूचकौ । यदाह । ओदं पिअ-
ओरं पिअराब्धौ नष्टे तथाक्रान्ते ॥ न चात्र यथासंख्यभ्रमः । ओदं पिअं ओरं पिअं इत्य-
न्योन्यपर्यायतया सर्वैरभिधानात् । भिन्नाधानां ह्यन्योन्यपर्यायत्वं न घटते
इति ॥ [१७१]

15

L. 1. A उत्तिंघिअं BYZ °पियं CF ओसंघियं G उत्तिंघियं E ओसिंघियं X
उसंघयं A चंदणमिसणसिलाए G °शिलाए A त BCFGYZ य. L. 2. A उच्छरेउ C
ओच्छरिओ G अछरिओ A अकुत्ति (sic) अक्कममाणे X अक्कसमाणे cdd. य
C णेयणेयब्बो. L. 3. B °सिला OG ओच्छरिओ Z आक्रान्तः L. 5. In Z
the whole stanza is omitted. X उसाअंतो A सीअन्त° BCFGXY सीअंत°
A °सवेयणेसुं य BCFY °सविअणेसुं G °सविअ° X °सवेअ°. L. 6. C 1. hd.
अणसरो EGY य BF अणत्थे G अणत्ते A चराण वारिण्णवाहेयं E वारिण्णमाणे BCEFX य.
L. 7. X उसाअंतो C जम्मा अलसः B °लस X जंभालसं सीतल सवेदन° GZ सचेतनश्चेति.
L. 9. E हेट्टा° C हेट्टेमुहकण° AEX °क्खिअ° BCFYZ °च्छिअ° G °च्छिअ° C
°आहि° E °जेसुं ACEXYZ ओसरिअं BF उरियं. L. 10. cdd. °पियं (twice) A
च रं पिय and in margin चउ to be inserted before ° G °णहेसु. L. 11.
BCFX °पियं Z °रिअमधो B °निक्खिअकोच cdd. पियं. L. 12. XZ एवमोरं° cdd.
°पियं. L. 13. CGX °पियओरं पियं Z °पियउरं पियं G °कन्ते X यसंख्यं GXZ
°पियं C °पियंत cdd. ओरं पियमिति अन्यो° (X उरिपियमिति अन्यो°). L. 14. cdd.
हि अन्यो° BCFX घटते. L. 15. CX om. इति.

ओअग्निअमहिहए केसाईपुअकरणे अ ।

अण्णासत्ते तण्हापरे अ ओलेहडो पवुडे अ ॥ १७२ ॥

ओअग्निअं अभिभूतं केसादीनां पुञ्जीकरणं च । ओलेहडो अन्यासक्त-
स्तृष्णापरः प्रवृद्धश्चेति व्यर्थः ॥ [१७२]

5

चन्दणरइजोग्गे ओवसेरमोहसिअमंमुअधुएमु ।

ओसिक्खिअं च गमणव्वाघाए अरइणिहिए अ ॥ १७३ ॥

ओवसेरं चन्दनं रतियोग्यं चेति व्यर्थम् । चन्दणरइजोग्गे इति समाहारद्वन्द्वः ।
ओहसिअं वस्त्रं धूतं चेति व्यर्थम् । उपहसितार्थस्तु ओहसिअशब्दः संस्कृतभव एव ।
ओसिक्खिअं गतिव्याघातोऽरतिनिहितं च ॥ [१७३]

10

ओहरणं विणिवाडणमत्थस्सारोवणं चेअ ।

परओ ठिअसंजोए उकारओकारविणिमओ होइ ॥ १७४ ॥

ओहरणं विनिपातनमसंभवतोऽप्यर्थस्य संभावनं च । अत्र ओवालइ
छादयति ध्वावयति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोच्यते । इह च कचिदुकारस्थान
ओकारं पठन्ति ओकारस्थाने च उकारम् । तत्र विषयविभागो दृश्यते । परतः स्थिते
15 संयोग उकारओकारयोर्विपर्ययो भवति । यथा । उकंदी ओकंदी । उक्खली

- L. 1. BCEFGXYZ 'गियम' GZ 'भूर' X 'रिहू' 'काणा' ABCFGXYZ च.
L. 2. BGZ अन्ना' X अण्णा' EX 'सण्णे' Y च B पवुडे CEFGXZ पवुडे *add.* च.
L. 3. BCFX ओअग्निअं BF अभिभूतं X *om.* च GZ 'ज्या' GX 'सक्तः'.
L. 5. E जुग्गे *add.* 'इसियम' ABCFGXYZ 'सुअ' X 'पुएमु'. L. 6. X
उसिक्खि *add.* क्खिअं X गमणं अरइणिहिए ABCFGXYZ च. L. 7. X *om.*
from ओवसेरं to व्यर्थम् X चन्दं G 'जोग्ग'. L. 8. BGXZ ओहसिअं X धूतं
BZ ओहसिअं C उपहसिअं GX उहसिअं. L. 9. *add.* 'क्खिअं' BCFXZ अरति'.
L. 10. E ओहरणं BCF 'मच्छस्ता' G 'मच्छन्ता' Z 'मत्थस्त' ACFGYZ चेष BX
वेच. L. 11. ABCDFGZ परउ ABFZ द्विअं OEY द्विअं G द्विअं D विअ (i. e.
द्विअं) X विअं G 'संजोए' Y 'संजोए' Z 'संजोए' X उकारउकारं Z ओकारउकारं E विणि-
मिओ F विणिमयो C होइ. L. 12. G *om.* च BG ओवालइ C उम्वालइ Z उम्वालइ.
L. 13. C धात्वादेशेषूक्तं CX *om.* च *add.* 'स्थाने' C ins. ओकारस्थाने. L. 14. Z
उकारं Z उकारस्थाने BF *om.* च X विषयविभागे *add.* पुरः instead of परतः. L. 15.
add. संयोगे BCFXZ उकारयोर्वि' G उकारउकारयोर्वि' X *om.* ओकंदी Z उक्खलीइ.

ओक्स्वली । इत्यादि । एतच्चोपलक्षणमिकारएकारयोरपि । यथा । इल्लो एल्लो दारिद्रः ।
इत्यादि । यदस्मराम । ओत्संयोगे । इत एद्रा । ह्रस्वः संयोगे । इति च ॥ [१७४]

॥ इत्याचार्यश्रीहिमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशीनाममालायां प्रथमो वर्गः ॥

L. 1. X om. ओक्स्वली X एतच्चाप edd. लक्षणं इकारं G इकारयोरं C
एकारति पि (2. hd. रे) edd. दृष्टि. L. 2. CZ स्मरामः edd. उत्संयोगे C om.
इत Z इत् C एतद्वाव X ह्रस्वसंयोगे (sic) see Siddhah. I. 116. 85. 84. L. 3.
A adds in margin: स्वरवर्गः R C D F G Z read इत्याचार्यश्रीहिमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञ-
देशीशिद्धसंप्रद्वृत्तौ प्रथमः स्वरवर्गः । ग्रन्थाय (D य G ग्रन्थाः) ॥ ८०२ ॥ EY only इति
प्रथमः स्वरवर्गः ॥ X देशीशिद्धसंप्रद्वृत्तौ प्रथमस्वरवर्गः ॥ ग्रन्थाः ८०२ ॥

संगृहीताः स्वरादयः शब्दाः । इदानीं व्यञ्जनादयः संगृह्यन्ते । तेऽपि वर्गक-
मेणेति कवर्गादयो द्व्यक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च प्रस्तूयन्ते ।

अन्धिकवाडिआमुं कत्ताओ मूलए कंदी ।

कंतू कामे कंची मुसलाणणलोहवलयम्मि ॥ १ ॥

५ कत्ता अन्धिकायूतकपर्दिका । कंदी मूलकशाकम् । कंतू कामः । कंची मुसल-
मुखे लोहवलयम् ॥ यथा ।

मुसलमुहं कंचीए कच्छपएसो अ कंदीहिं ।

कत्ताहि वडुजुअं रईइ कंतू अ सोहन्ति ॥ १ ॥ [१]

कल्ला कविसं मज्जे कलिकल्लोला विवक्खम्मि ।

१० कच्चं कोटुवं कज्जे कस्सो कच्छरो अ पड्डकम्मि ॥ २ ॥

कल्ला तथा कविसं मध्यम् । कल्लाशब्दः कल्याणशब्दमवोऽप्यस्ति । स तु कवीनां
नातिप्रसिद्धः । कली तथा कल्लोलो शत्रुः । कज्जं तथा कोटुवं कार्यम् । कस्सो तथा
कच्छरो पङ्कः ॥ यथा ।

पिअ कविसकच्छर तुमं कल्लं कस्सं व मुञ्च इमिणा हि ।

१५ कल्लोलाकलिकच्चाकोटुंवाणं मुणिज्जइ ण भेओ ॥ २ ॥ [२]

L. 1. X संगृहीताः GZ शब्दा X व्यञ्जनादयः. L. 2. X om. स्वरक्रमेण च. L. 3.
A अंधियं BCEFGYZ अंधियं X अंधिवियं C बट्टि GZ बट्टि edd. यासुं D अंधि-
यासुं (sic) ADX कत्ताउ E मूल G कंदी. L. 4. E लोहवलयम्मि. L. 5. X
अंधिकाद्वयं BF इतं X कंतू कामंची मुसं B कंची G मुसल. L. 6. BFG मुसं.
L. 7. G मुसल मुहं B कंचीए Z कच्छपएसो GZ य C कंदीहिं G कां. L. 8. edd.
कत्ताहि (Z कत्ताहि) B वडुं (!) GZ वट्टं Should it be वट्टं cf. Skr. वट ! DGXZ
नूयं. L. 9. Z कल्लो C मज्जे corr. 2. hd. L. 10. BF कज्जकोटुवं CXZ कज्जं E कोटुवं
Z कोटुवं X कोटुवं C कस्सं AX कच्छरो ABCFGYZ य. L. 11. G कोपशं G om.
from कल्ला to भस्मिन् in the next line BCG कल्यां D कल्यां. L. 12. edd.
कज्जं BF कोटुवं CZ कोटुवं G कोटुवं X कस्सं. L. 14. edd. पिअ C तुमं कल्लं व
BFX य X मुच. L. 15. C कल्लोलाकलिकच्चाकोटुंवाणं X कलिकज्जकोटुंवाणं Z कच्चा
B कोटुंवाणं G कोटुंवाणं C मुणिज्जइ edd. न C 1. hd. GXZ भेओ.

कवयं भूमिच्छत्रम् णालिअवल्लीइ अ कलंबू ।

उवमप्पिअम्पि कमिओ कीडीभेए करोडी अ ॥ ३ ॥

कवयं भूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु परोहति । कलंबू नालिकाभिधाना वल्ली । कमिओ उपसर्पितः । करोडी कीटिकाभेदः ॥ यथा ।

किं ते रिद्धि पत्ता पिसुणा जे पणइणो वि ताविन्ति ।

5

कवयकलंबूड वरं कमिअकरोडीण दिन्ति जे छाहिं ॥ ३ ॥ [३]

कयलं अलिञ्जरे कंदलं कवाले छुरीइ कट्टारी ।

कसरो अहमवइले कंटाली रिंगणीए अ ॥ ४ ॥

कयलं अलिञ्जरः । कंदलं कपालम् । कट्टारी क्षुरिका । कसरो अधमवल्ली-
वर्दः । कंटाली कण्टकारिका ॥ यथा ।

10

तुह सिअकट्टारीफुडकंदलो वच्चरा कयलतुन्दो ।

कसरो व्व सिद्धणरवइ लुदेइ कंटालिसंकुलणईए ॥ ४ ॥ [४]

कउहं णिच्चे कणई लयाइ कलहं च पडिआरे ।

कक्किं कडम्पि करेडू कवामकविसा य अद्धजंघाए ॥ ५ ॥

कउहं नित्यम् । कणई लता । कलहं प्रत्याकारः । असिपरिवार इति यावत् । 15
करेडू कृकलासः । कक्किं डशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायमङ्गत्वा तूपात्तः । कवासो तथा
कविसा अर्धजङ्घा । मोचकमित्यर्थः ॥ यथा ।

- L. 1. X कवलं GZ णालिवं ABCEFXY णालयं D णालायां GZ य B कलंबू C
कलम्बू. L. 2. *edd.* 'णियंमि ACGX कमिउ ABCDEFGYZ य. L. 3. BF
पटरोहति BG कलंबू C कलम्बू B नालिका X काशमघा G C 1. *hd.* X कमिउ.
L. 4. C उवसं G करोडी X करोडी. L. 5. C ते हि X कट्टि C पणो CX तावन्ति
GZ ताविन्ति. L. 6. CG 'कलंबूड G वरि After वरं X *adds* कवियकलंबूड
वरं B कमियं G कमिअं Z कमियं X कवियकरोडीणा दिन्ति. L. 7. BF
कअलं E कयलं G कलये X कायलं Z अलिञ्जर X कदलं C छुरीय G कट्टारी. L. 8.
X कसरो BGZ 'वइले G कंटाली BCEFGXYZ रिंगणीए AGYZ य. L. 9.
C कलये G कावलं C 'जरं । कदलं B कपाल G कट्टारी CX क्षुरिका G 'वली'. L. 10.
BF 'कारिक. L. 11. *edd.* नियं G 'कट्टारीकुटं C 'कुटंकंदरो X 'कुटंकदरो BCF
वच्चरो GX वच्चरो Z कच्चरो. L. 12. C य सिद्धणरवइ X सिद्धणरवइ लुदेइ BFX 'णइइ.
L. 13. GZ णिच्चे C कलहे Z य *edd.* पडिआरे (G 'र). L. 14. C कक्किंमि C अद्धं
L. 15. G असिपर. L. 16. B तूकलाश X तूपात्तः. L. 17. Z अद्धजंघा.

तुह जयसिरिक्णईतुम कलहुग्गयखग्ग कउहमरिणिवहो ।

अकवासो कविसं संभरइ करेडु व्व वोरिवणमिन्तो ॥ ५ ॥ [५]

किंसारुअम्मि कणिसं कसिआ कसई अ रण्णचारिफले ।

कविलो साणे करमो क्षीणे कडसी ममाणम्मि ॥ ६ ॥

- 5 कणिसं किंसारुः । धान्यशीर्षवाची तु कणिसशब्दः संस्कृतभवः । कसिआ तथा कसई अरण्यचारीफलम् । कविलो श्वा । करमो क्षीणः । कडसी श्मशानम् ॥ यथा ।

कसिआकुलम्मि गामे कसईकणिससु वद्धसंतोसो ।

अलस ण लज्जसि किं तं करमो कविलो व्व कडसीए ॥ ६ ॥ [६]

कंटोलं कंकोडं करणी रूवे करीसए कउलं ।

- 10 अयदव्वीइ कडच्छू पहिअगुहासुं च कंपडकफाडा ॥ ७ ॥

कंटोलं कंकोडं । अन्योन्यविध्यनुवादभावो द्वयोरपि देश्यत्वात् । करणी रूपम् । आकार इत्यर्थः । एष यदि संस्कृते न दृश्यते तदा देशी । कउलं करीषम् । तच्च गोमयपण्डं तच्चूर्णं च । कडच्छू अयोद्वी । कंपडो पाथिकः । कफाडो गुहा ॥ यथा ।

- 15 कंपडकरणीउ तुहारिवहुउ करेण भुग्गकंटोलं ।

कडन्ति कउलजलणा कओ कडच्छू कफाडम्मि ॥ ७ ॥ [७]

L. 1. BF "हुम X कलहुगाव" C "सग्ग उहओमरि" B "निवहो. L. 2. G भरइ C करेडु च वोरिमितो 2. hd. करेडु वोरिवणमितो G om. वोरि X चोरिवण" Z वोरिवणमितो. L. 3. CEYZ "रुयमि G "रुयम्मि cdd. कसिया Y कसई C "वारि" X "कला. L. 4. X करिमो E ममाणम्मि. L. 5. BF कणिसं cdd. किंसारुः CZ कणिस" G कणिसशब्दभवः संस्कृतशब्दभवः X कणिसशब्दः Z संस्कृतशब्दभवः cdd. कसिया. L. 6. C "वारी" F "चारि" G कविला C क्षणः B कडमो GZ कडसी. L. 7. cdd. कसिया C "कुलमि BGZ वद्ध" F वद्ध. L. 8. GZ न C च BF कडसी. L. 9. Y कंटोलं E कंकोडं. L. 10. BEF अयदव्वीइ cdd. पहिय" Z "गुहासुं च and omits from कंपड to देशी in L. 12. G कंफड" C "कफाडो. L. 11. BCFX अन्योन्य विध्य". L. 12. X रूपमाकार. L. 13. C om. तच्च OGZ "संडं X "संडतच्चूर्णं Z om. च B, C 1. hd. "दव्वी G कंपडा C कंकोडो G कंफाडो. L. 14. G om. यथा. L. 15. C 1. hd. "करणीओ BF C 1. hd. "वहुओ X "वहुउ G om. करेण. L. 16. BCFXZ कट्टंति G कट्टंति Z "जलणी BFGXZ कउ C कफाडम्मि.

कमणी निस्सेणीए सुकतजाए करंजो अ ।

कज्जालं सेवाले मालिअवंसेसु कम्हिअकलंका ॥ ८ ॥

कमणी निःश्रेणिः । करंजो शुष्का त्वक् । कज्जालं शेवालः । कम्हिओ मालिकः । कलंको वंशः ॥ यथा ।

कमणीकलंककज्जालिओ वि सकरंजओ वि धण्णो सि ।

५

उच्चतरकुसुमगहणे कम्हिअ तरुणीइ छिप्पसि सया जं ॥ ८ ॥ [८]

कविडं च पच्छिमङ्गणमुप्पलए कलिमकंदोडा ।

कल्होडो वच्छयेरे वगम्मि कंडूरकाउल्ला ॥ ९ ॥

कविडं गृहपश्चिमाङ्गणम् । कलिमं तथा कंदोडं नीलोत्पलम् । कल्होडो वत्स-
तरः । वत्सतरी चेत्कल्होडी । कंडूरो तथा काउल्लो वकः । अकारान्तककारादिशब्द- 10
प्रस्ताव आकारान्तककारादेर्निर्देशोऽर्थानुरोधात् ॥ यथा ।

कंदोडच्छी कविडे उड्डिअकंडूरकलयलं सोडं ।

कल्होडपायणमिसा सरं सकाउल्लकलिममाहिसरइ ॥ ९ ॥ [९]

णालिअरम्मि कडारं वंसङ्कुरए करिल्लं च ।

कच्चाडो दाहिणए हत्थे चौरम्मि कलमकुसुमाला ॥ १० ॥ 15

कडारं नालिकेरम् । करिल्लं वंशाङ्कुरः । कच्चाडो दक्षिणहस्तः । कलमो तथा
कुसुमालो चौरः । कलमशब्दः संस्कृतसमोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इति निबद्धः ॥ यथा ।

सेलम्मि करिल्लकडारएसु वावारिऊण कच्चाडं ।

कुच्छिभरी हव तुमं मुच्चसु कुसुमाल कलमत्तं ॥ १० ॥ [१०]

- L. 1. C निस्सेणीए G तज्जाप ADYZ य. L. 2. ACE कज्जालं E सेवाले
ABCEFGXYZ मालियं E वंसेसु X वंसेसु ABCFGXYZ कम्हिअं E कम्हिअं D
कस्मिअं. L. 3. BF निश्रेणी CX निश्रेणिः BF कज्जालः CX कज्जालं BCFXZ शेवालः
G C 2. hd. X कम्हिउ. L. 5. GZ कवणीं CX कज्जालिउ 2. hd. कज्जालिओ Z
लियो BF पि स C विकरंजउ 2. hd. जओ XZ जउ Z om. वि BF वण्णो GZ धन्ने.
L. 6. C उब्बं G उब्बं X उब्बं cdd. कम्हिअ Z तरुणीए. L. 7. G
मुप्पलए Y कलम ACGX कंडूडा E लंडूडा Z कंडूडा. L. 8. E
कल्होडो वत्सपरे Y वच्छयेरे CEGZ वगम्मि C काउल्लो. L. 9. C कंदोडं X कंदोडं.
L. 10. C चक्रः corr. 2. hd. G वकः B अकारान्तकारादि. L. 11. cdd. प्रस्तावे X
आकारादिआकारान्तकारादि C ककारादिनिवेशो. L. 12. X कंदोडच्छी BGXZ उड्डियं C
उड्डियं C कलयं B सोओ X सोड. L. 13. C कल्होडं BF पायणम्मि सा BF सरइ.
L. 14. ABCDEFGYZ णालियं E करिए Z वं for च. L. 15. G (A!) कच्चाडो
C हत्थो E कुत्त. L. 16. G कडारं X णालिकेरं Z कच्चाडो. L. 17. C कुसुमालो
GZ चौरः X कलमशब्दः G निबद्धः. L. 18. GZ कडिहं C om. करिहं G वारेऊण
(sic) G कच्चाडं (!). L. 19. C कुसुमालमत्तं.

पुजे कयारकज्जवकतवारा कक्खडो पीणे ।

तह य कल्लिजकिलिंचा लहुदारु कच्छुरी वि कविकच्छू ॥११॥

कयारो कज्जवो तथा कतवारो तृणाद्युत्करः । कज्जवो विष्टेत्यन्ये । कक्खडो पीनः । कर्कशवाची तु संस्कृतमिव एव । कल्लिजं तथा किलिञ्चं लघुदारु । कच्छुरी
5 कपिकच्छूः ॥ यथा ।

मुणइ मणीउ कयारं कज्जवमिन्दुं विसाइ कतवारं ।

खलइ किलिंचे कक्खडथणिआ कच्छुरिकिल्लिजल्लिञ्च ॥ ११ ॥ [११]

कस्सयकोसलिआ पाहुडे कराली अ दन्तवणे ।

कंकेल्ली अ असोए तुम्बिकरइकम्मि कलवुकुउआओ ॥ १२ ॥

10 कस्सयं तथा कोसलिञ्चं प्राभृतम् । कोसलिआ इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य द्विर्भावे कोसलिञ्चं इत्यपि । कोसलिअशब्दस्यात्र पाठोऽर्थानुरोधात् । एवमन्यत्रापि । कराली दन्तपवनकाष्ठम् । कंकेल्ली अशोकवृक्षः । कलवू तथा कुउआ तुम्बीपात्रम् ॥ यथा ।

कंकेल्लिड्डिकोअण्डकस्सयं चूअवाणकोसलिअं ।

15 उवणेइ वसन्तसिरी जगजयकामस्स कामस्स ॥ १२ ॥

अज्ज वि को वि करालिं ण करइ कलवूकरो तुमं भमसि ।

भिकखू को तुह कुउअं पूरिस्सइ पिण्डवाण ॥ १३ ॥ [१२]

L. 1. C 'कक्खव' E कडकडो. L. 2. A किलिजं BF 'किलिंवा C 1. hd. D 'किलिंवा C 2. hd. 'चा E 'कलिंवा X 'कलिंवा BCFX लहुदारु Y लघुदारु C कच्छुरा GZ 'कविकच्छू. L. 3. C कज्जवो G om. तथा C 'कज्जवो OG विष्टेत्य' X विष्टेत्य. L. 4. CX किलिञ्चं G कलिञ्चं D कलञ्चं X कच्छुरी. L. 5. G 'कच्छू. L. 6. C 1. hd. मणीओ F मणीउ X मणीइ F कावारं C कक्खव' BF विसाइ. L. 7. B किलिञ्चं C 2. hd. 'चे F कलिञ्चं BCFZ 'थणिआ GX 'थणिआ G कच्छुरिकिलिञ्चं X कच्छुरि' Z 'किलिञ्चं BF 'ल्लिञ्चं च CX 'ल्लिञ्चं व G 'ल्लिञ्चं च Z ल्लिञ्चं च. L. 8. Y कस्सअं cdd. 'कोसलिआ AGYZ य. L. 9. OGYZ य C असाए A तुम्बि' F तुम्बि' G तुम्बि' Z तुम्बि' BF कलवू' E कलवू' C 2. hd. E 'कुओआओ GZ 'कुओआओ X कुउआओ. L. 10. BF कस्सयं CX कस्सअं C कोसलिञ्चं BFGXZ 'ल्लिञ्चं C प्राभृतं cdd. 'लिआ G इत्येके । रान्तमि' C 'रान्त इत्य'. L. 11. X द्विर्भावे cdd. कोसलिञ्चमित्यपि cdd. कोसलियाशब्दः. L. 12. X दन्तपवनं B 'काए CGX 'काए C कंकोल्ली G कंकेल्ली X केलि BF 'वृक्ष Z कलवू BCFX कुउआ G कुइया Z कुइया. L. 13. BF तुम्बीपात्रं X तुम्बीपात्रं. L. 14. BF कंकेल्ली' C कंकोल्ली' BF 'कोयंडकस्स । अंमूअ' CGZ 'अं X 'कोइकस्सअं GZ चूय' OGYZ 'वाण BFGZ 'ल्लिञ्चं C 'ल्लिञ्चं. L. 15. G जगजयं GZ om. कामस्स. L. 16. C अज्ज BF वि X को वि twice. BF कर BF कलवू' C कवू' Z कलवू'. L. 17. B भिखु Z पूरिस्स.

णिअरे कडप्पकइअंका कइअंकसइकुक्कुरुडा ।

विण्णाणे कंवरकोत्थरा य तरुणे कहेडो अ ॥ १३ ॥

कडप्पो कइअंको तथा कइअंकसई तथा कुक्कुरुडो एते चत्वारः शब्दा-
निकरवाचकाः । कडप्पो कटप्रशब्दभावोऽप्यस्ति । स च कवीनां नातिप्रसिद्ध इति
निबद्धः । कडप्पो वस्त्रैकदेश इति केचित् । कंवरो तथा कोत्थरं विज्ञानम् । उदो- ३
तोर्व्यत्यये कुत्थरं इत्यपि । कहेडो तरुणः ॥ यथा ।

अवकंवरय कहेडय कोत्थरकइअंकसेवणा लहसि ।

गुणकइअंकसई तह जसकुक्कुरुडं सिरीकडप्पं च ॥ १४ ॥ [१३]

मज्जपरीसणभण्डे करिया तह कोत्तलंका य ।

कण्णासोऽन्तम्मि करम्बे कक्कसकक्कसारा वि ॥ १४ ॥ 10

करिया तथा कोत्तलंका मद्यपरिवेषणभाण्डम् । कण्णासो पर्यन्तः । कक्कसो तथा
कक्कसारो दध्योदनः ॥ यथा ।

मयकोत्तलंक सउणं रच्छाकण्णासयम्मि ददुण ।

मणरुइअकक्कसासव मयकरिअं लहसि कक्कसारं च ॥ १५ ॥ [१४]

L. 1. BCFGXYZ णियरे BF "कइअंक" GZ "कइअंका" X "कवअंक" BF om. कइअंक
(only सह) GZ "कइअंक" BF "कुरुडा" CE "कुक्कुरुडा" X "कक्कुरुडा". L. 2. GZ
विण्णाणे A कंवर B कंवर C कंवर G कंवर Z कंवर ABCFGXYZ "कोत्थरा"
CEGXYZ य. L. 3. GZ कइअंको C कइअंकसई GZ कइअंक BF "सइ" BF कुरुडो
C कुक्कुरुडो X कक्कुरुडो BCF शब्दाः. L. 4. X "वाचकाचका" X "शब्दभावो" Z "प्रसिद्धः".
L. 5. GX निबद्धः BF कडप्पो GZ तथा कंवरो B कंवर F कंवर C कंवर cdd. कोत्थरं.
L. 6. BF कुच्छरमित्यपि C कुच्छरमित्यपि GZ कोच्छरमित्यपि X कुच्छरमित्यपि X कहेडो.
L. 7. B "कंवरय" C "कम्ब" GZ "कंव" X कहेडय कहेडय B कोच्छरि CFG कोच्छरि GZ
"कइअंक". L. 8. GZ "कइअंक" C "सई" अ तह BF "कुक्कुरुडंमि" C "कुक्कुरुडं" X "कक्कुरुड"
X चा. L. 9. C मरुत्तं cdd. करिया. L. 10. GZ कण्णासो B अंतमि C अंतमि E अंतमि GZ
अन्तम्मि C कंवे BF करवे C कक्कस्त BF om. कक्कस्त E वि. L. 11. BCFXZ करिया
G करिया G कोत्तलंका Z कोत्तलंका BG "माई" G कण्णासो. L. 12. G दध्योदनः
L. 13. GZ "कोत्तलंक" C सवल G "कण्णास". L. 14. cdd. "रुइअ" C "कसास" (om. क)
cdd. "करियं".

देवारिअम्मि कंठिअकडइल्लो तह य कडअल्लो ।

कडअल्ली कण्ठे कदमिओ महिसम्मि करमरी बन्दी ॥ १५ ॥

कंठिओ कडइल्लो कडअल्लो एते त्रयो देवारिकवाचकाः । कंठिअ इत्यत्र
डकारयुक्तं ठकारं केचित्पठन्ति । अत्र । कम्मणं वश्यादि । कलावो तुणः । कच्चाओ
५ राक्षसः । इति कामेण—कलाप—क्रव्याद—शब्दभवत्वान्नोक्ताः । कडअल्ली कण्ठः ।
कदमिओ महिषः । करमरी हठहता स्त्री ॥ यथा ।

कडइल्लणं मज्जे कडअल्लो कंठिण तौरविओ ।

कदमिओ च्च सरोसो करमरिकडअल्लिअं लेइ ॥ १६ ॥ [१५]

थूलम्बरे करयरी कडंतरं जुण्णमुप्पाई ।

१० कच्छरिअं ईसिअए कणोवअं उण्हतोअम्मि ॥ १६ ॥

करयरी स्थूलवस्त्रम् । केचिदन्त्यरेफस्थाने डकारं पठन्ति । कडंतरं जीर्ण-
शूर्पाद्युपकरणम् । कच्छुरिअं ईर्षितम् । कणोवअं उण्णोदकम् । उदकमुपलक्षणम् । तेन
धृतैतलाद्यप्युष्णं कणोवअं ॥ यथा ।

करयरिकडंतरपरिगहकहिअसइत्तणाइ कच्छुरिए ।

१५ सावजलं व विलोअणकणोवअं होइ दूसहं मुइ ॥ १७ ॥ [१६]

L. 1. *edd.* 'रियम्मि C कंठिय' E कंठिय' ABFGXYZ कंठिय' BF 'कडइल्लो GZ अ.
L. 2. GZ कडइल्लि य E कंठे twice AGXZ कदमिउ BFGZ बन्दी. L. 3. GX
कंठिउ In C कडअल्लो only 2. *hd.* C त्रयोऽपि देवा' XZ त्रयोऽपि देवा' BCFX कंठिय
GZ कण्ठिय. L. 4. C कलावो G कलावा Z तुणः GX कच्चाउ. L. 5. *edd.* राक्षस
G 'भवत्वाशोकाः Z' श्लोकः GZ कडइल्लो G कंठा Z कंठ. L. 6. G कदमिउ XZ कदमिउ. L. 7.
X कडअल्लणं C मज्जे CX कडइल्लो GZ कडइल्लो X कंठण B तौरविओ C 2. *hd.* X विउ.
L. 8. CGXZ कदमिउ C च्च C 'कडअल्लि' X 'कडिअल्लि' *edd.* लिख्यं. L. 9.
AB थूलम्बरे C 1. *hd.* FYZ 'लंब' Y करयरी BF कडंतरं C जुण्णं ABCFX
'मुप्पाई. L. 10. ABCFY कच्छुरियं ABCFGYZ ईसिअए CY कणोवयं X कणोवमं
edd. तोयम्मि. L. 11. BF *om.* स्थूल X केचित् अ BF 'स्थाने तु इ' X डकार
C जीर्ण. L. 12. *edd.* शूर्पा' *corr.* 2. *hd.* C. BCF कच्छुरियं X कच्छुरियं C इष्यते *edd.*
कणोवयं (X कणोवमं) G *om.* उदकम् BF ते. L. 13. X नैलादिपूष्णं *edd.* कणोवयं
(X कणोवमं). L. 14. GZ करयरी *edd.* 'कहिअ' C कच्छुरिए X कच्छुरिए. L. 15.
G 'जलं BCF च GZ विलोअण' BFGZ 'कणोवयं B दूसहं X मुइ.

कज्जउडो अ अणत्थे कण्ठयपोअम्मि कंठउच्ची अ ।

कडिखंभो कडिहत्थे करइल्ली मुक्करुक्खम्मि ॥ १७ ॥

कज्जउडो अनर्थः । कंठउच्ची कण्ठकपोतः । कडिखंभो कटीन्यस्तो हस्तः ।
कट्याघात इति केचित् । करइल्ली शुक्कवृक्षः ॥ यथा ।

कज्जउडसील विरइअकडिखंभो हिण्ड कंठउच्चियपो ।

5

करइल्ली व्व कटोरा ण तुमं सिविणे वि सा महइ ॥ १८ ॥ [१७]

कल्लविअकराइणिकरयंदी तिम्मिअयसिंवलीमल्ली ।

कण्ठे वत्थाईणं णिवद्धगण्ठिम्मि कंठकुंची अ ॥ १८ ॥

कल्लविअं तीमितम् । विस्तारितमित्यन्ये । कराइणी शाल्मलितरुः । कराय-
णीति कश्चित् । करयंदी मल्लिका । कंठकुंची वस्त्रादीनां कण्ठे निबद्धो ग्रन्थिः ॥ 10
कंठकुंची कण्ठे समुत्तुङ्गो नाडिग्रन्थिरित्यन्ये ॥ यथा ।

अणुकरयंदिकराइणितलम्मि इअमंसुकल्लविअअल्ली ।

बन्धेइ कंठकुंची तं ण सुहं धरसु बाहुम्मि ॥ १९ ॥ [१८]

L. 1. C 2. *hd.* कज्ज^१ Y अ *edd.* 'पोयंमि BF (E!) YZ कंठउच्ची X कंठउच्ची
ABCFGZ अ. L. 2. X कडिखंभो G 'इच्छे BF कडइल्ली Z मुक्करुक्खम्मि, L. 3.
BF अर्थः BFZ कंठउच्ची X कंठउच्ची C कडी^२ C कटि^३ G म्यस्तः *om.* इत्ताः L. 5. B
कज्जउडु^४ F कज्जउडु^५ C कज्जओड^६ 2. *hd.* 'उड^७ C चिरइय^८ GXZ विधय^९ BF विडहिण^{१०} C
'कखंभो डिहिड Z 'कडिखंभो GZ *om.* हिण्ड CXZ कंठउच्चि^{११} C 2. *hd.* कंठओल्लि^{१२} X 'पउ
Z 'पउ. L. 6. G करइ^{१३} अ C च्व CX कररा G कटोरा Z कटोरा C महइ BF *om.* महइ.
L. 7. *edd.* 'विण^{१४} Y 'करायणि^{१५} C 'करअंदी^{१६} X 'करमंदी^{१७} EGXY तिम्मियय^{१८} AZ
तिम्मिय^{१९} C तिम्मिअअ^{२०} BF 'तिचलो^{२१} G 'सिंवली^{२२}. L. 8. X कठे C वच्छाइणे BF
निवद्ध^{२३} EGX णिवद्ध^{२४} A निविद्धे^{२५} BY 'गंठम्मि^{२६} F 'गंठम्मि^{२७} C 'गण्ठिम्मि^{२८} E 'ट्टि^{२९} E कटु^{३०} G कंठ-
मुंची BF 'कुंची Z 'तुंची ABCFGYZ अ. L. 9. *edd.* 'विण^{३१} G तीमितं C कराइणि
C शाल्मलितरुः X शाल्ललि^{३२} C कराय^{३३}. L. 10. G केचित् X करमंदी BF कंठकुंची C
'कुंची G 'कुंचं Z 'कुंची G वेसा^{३४} G निविद्धो X यंधि. L. 11. X *om.* कण्ठे X समुत्तुंगो
BF नाडि^{३५} C नाडिण^{३६} G 'याधि^{३७} X नाडयंधि^{३८}. L. 12. G 'करयंदि^{३९} GXZ 'करायणि^{४०}
BFGZ इयम^{४१} CX इयम^{४२} *edd.* 'विण^{४३} C 'अंगा. L. 13. C वधेइ G वधेइ BF 'कुंची X
'कुचि त BFG नण्ण CX न CX मुहं G सुह BCF बाहुम्मि G बाहुम्मि X बाहुम्मि.

सहिआइ कक्खडंगी आउहमेए कडतला य ।

कण्णच्छुरी कुडुगिलोइआ य घरगोहिआए अ ॥ १९ ॥

कक्खडंगी सखी । कडतला वक्रमेकधारं लोहायुधम् । कण्णच्छुरी तथा कुडु-
गिलोई गृहगोधा ॥ यथा ।

5 जाणेइ कक्खडंगी कडतलवकाइ तुज्झ चरिआइ ।

कण्णच्छुरिआलावं कुडुगिलोइ च्चिअ मुणेइ ॥ २० ॥ [१९]

कण्णोड्डिआ णिरंगी मुअवहणे कंठमल्लं तु ।

कप्परिअकडंतरिआ दलिअम्मि कडंभुअं च कुडकण्ठे ॥ २० ॥

कण्णोड्डिआ नीरङ्गिका । कंठमल्लं मृतप्रवहणम् । येन मृतकमुह्यते ।

10 सामान्येन यानपात्रमिति केचित् । कप्परिअं कडंतरिअं च दारितम् । कडं-
भुअं कुडकण्ठः । कुटस्येव कण्ठो यस्य स कुम्भग्रीवास्त्वो भाण्डविशेष इत्यर्थः ।
कडंभुअं घटस्येव कण्ठ इति शीलाङ्कः ॥ यथा ।

दन्तकडंतरिआहर णहकप्परिअङ्ग मुअ कण्णोड्डिं ।

तं चिअ कडंभुअधणि वच्च ण जा कंठमल्लजुग्गासा ॥ २१ ॥ [२०]

L. 1. ABEEFGXYZ सहिआइ C चाई C कक्खं C 1. hd. कतला 2. hd. कडला Y
कडतला. L. 2. GZ कन्नं C च्चुरा EGZ कुडं C कुडं 2. hd. कुडं Y कुडं [०ण्डु
is here required by the metre] G गिलोया ABCEFGXYZ लोडया G घरगा
ABCEFGYZ हियाए cdd. य. L. 3. C कक्खं C 1. hd. चक्रमे G वजमेकं Z वज-
मेकं BF बुधं C 1. hd. कण्णच्छुरी C कुडुं G कुडं. L. 5. C जा जाणेइ
BF क्खडंगी C कक्खं C तुज्झ BF चरियाइ C चरियाइ X चारवाइ Z चरियाइ. L. 6.
GZ कन्नं cdd. च्चुरिया G लावं cdd. च्चिय (Z विय) Z मुणेइ. L. 7.
AC (!) ड्डिया BFX हिया E इवा GZ हिया Y हिया GYZ मुयं C वहाणं
G कंठमल्ल X कंठमुल्लं. L. 8. ABCEFGYZ कप्परियं X कण्णडिअं AG कडन्तं or
कडन्तं 1 C कडन्तं Z कडन्तरि (om. आ) ABCEFGYZ हिया cdd. दलियंमि E करं G om.
कडं cdd. भुयं C कुडं GZ कंठे. L. 9. BFGXZ हिया C हिया 1. e. हिया C
नीरङ्गिका X नीरंगी CX मृतं BF मृतमुह्यते C मृतकम् X मृतमुह्यते. L. 10. BF सामान्ये-
न्येन cdd. कप्परियं cdd. कडंतरियं C दारियं BF कडंभुअं CX भुयं G कंठमुअं. L. 11.
G कुडकण्ठ X कुडं G om. कुटस्येव कण्ठो BX विशेषतः. L. 12. BCFX कडंभुअं C
घटस्येव. L. 13. BF दन्तकडन्तरिआहर C दन्तकलन्तं X दन्तकलन्तं CGXZ हिया cdd.
रियं (X डिपंग) CX कणो BF ह्दि = ह्दि CGZ ह्दि X ह्दि. L. 14. BF विय
CGXZ चिय BFX कडकुयधणि C कडंभुअधणि GZ भुयं Z धणि वच्च C वच्चणि वच्च
G जग्गा.

कणइल्लकीरकुंता सुगम्मि कइउल्लकीलया थोवे ।

गुआए अ कणेड्डिअकाहेणूकाइणीओ वि ॥ २१ ॥

कणइल्लो कीरो कुंतो त्रयोऽपि शुकवाचकाः । कइउल्लं तथा कीलं स्तोकम् ।
कणेड्डिआ काहेणू काइणी त्रय एते गुञ्जार्थाः ॥ यथा ।

अग्मिकणकाइणीणं आसमकणइल्लपल्लिकुंताणं ।

५

कइउल्लं पि ण जाणसि जमन्तरं तं कणेड्डिमित्तमई ॥ २२ ॥

कीलयमई कई जह काहेणुं सीअहारिणिं सिसिरे ।

तह कीरपाढमव्विअ अविज्जमवि मण्णसे विज्जं ॥ २३ ॥ [२१]

थवडम्मि कडइओ कग्घायलकरघायला किलाडम्मि ।

कण्णोदत्तीकण्णोच्छडिआओ दिण्णकण्णाए ॥ २४ ॥

10

कडइओ स्थपतिः । कग्घायलो तथा करघायलो किलाटाख्यः क्षीरविकारः ।
कण्णोदत्ती तथा कण्णोच्छडिआ दत्तकर्णा । या भाषणार्थं परवाक्यं गृह्णाति ॥ यथा ।

कग्घायलं कडइओ परधरभुत्तकरघायलो कहइ ।

कण्णोदत्तिपिआए कण्णोच्छडिआ ण सा विसंसेइ ॥ २५ ॥ [२२]

L. 1. GZ सुगम्मि X कीलिया C 1. hd. X थोवे. L. 2. ABCFGYZ य A
कणेड्डिय BFGYZ कणेड्डिय (कलेहेयं E कणेड्डिय G कणेड्डिया X कणेड्डिय C काइणी
GX नीड G वि [1]) but Z which generally agrees with this ms. has य. L. 3
Q वाचकः G करउल्लं Z कउल्लं. L. 4. BFGXZ कणेड्डिया C दिवा CX कायणी C थो
L. 5. CX कणिका C om. पल्लि X कुंमाणं. L. 6. B न G कते जेड्डिमित्तं BF
कण्डि C कणेड्डुं Z कणेड्डि BF मई. L. 7. X कीलयमई BF कई C काहेणू GZ
सीय CX सिसिरे Z तसिरे. L. 8. X कारणाड BF मच्चिय C मच्चिय 2. hd. मच्चिय
GXZ मच्चिय C विज्जमवि मण्णसे GZ मण्णसे C 2. hd. विज्जं. L. 9. EX
थवडम्मि GZ थवडम्मि A, C 1. hd. GX कडइउ Z कग्घायलं E पापला
GZ करघोइला A किराडोमि. L. 10. GZ कण्णोदत्ती G कण्णोदडिउ E कण्णाड BFGYZ
डियाओ AEG डियाड X डियाड A दिड्ढोणकण्णाए GZ दिन्नं G कण्णाए. L. 11. X
om. कडइओ स्थपतिः । कग्घाय. C कडइओ C 2. hd. G इउ G कघोइलो Z इलो C रक्खाः.
L. 12. GZ कण्णोदत्ती old. कण्णोडिया CX कण BFGX मण्णां Z भाषणार्थं BF
गुह्णाति CX गुह्णाति. L. 13. GZ कडइउ X कडइउ C भुत्तं. L. 14. GZ
कण्णोदत्ति old. पिआए B कणो GZ कणो old. कण्डिया C मई.

कण्णाआसं कण्णंवालं कण्णस्स आहरणे ।

कण्णाइंधणमित्थं य कसणसिओ सीरपाणिम्मि ॥ २३ ॥

कण्णाआसं कण्णंवालं कण्णाइंधणं त्रयोऽप्येते कर्णस्याभरणे कुण्डलादौ वर्तन्ते । अत्र करंजइ भनक्ति । कम्मवइ उपमुङ्क्ते । कमवसइ स्वपिति । इत्यादयो 5 धात्वादेशेषुक्ता इति नोच्यन्ते । कसणसिओ बलभद्रः ॥ यथा ।

भग्गं कण्णंवालं कण्णाइंधणपिण्णं जइ तुहेक्कं ।

कसणसिअस्स वि कण्णा कण्णाआसं तुहं दाहं ॥ २५ ॥ [२३]

छिद्धम्मि कंठदीणारकुडिअकुणिआकुडीरकुच्छिद्धा ।

कणिआरिअकण्णस्सरिआ काणच्छी वई कलंकवई ॥ २४ ॥

10 कंठदीणारो कुडिआ कुणिआ कुडीरं कुच्छिद्धं एते पञ्च वृत्तिविवरार्थाः । कणिआरिअं कण्णस्सरिअं काणच्छी त्रयोऽप्येतेऽन्योन्यपर्यायतया काणाक्षिदृष्ट-वाचकाः । कण्णोस्सरिअं काणाक्षिदृष्टमित्यन्ये । कलंकवई वृत्तिः ॥ यथा ।

आवन्ति कंठदीणारणं कुडिअममिरा मुअङ्गा ति ।

कुच्छिद्धपूरणे तं कण्णस्सरिआइ किं कुणसि ॥ २६ ॥

15 अजेअ कलंकवई तुह पइणा णिकुडीरिआ रइआ ।

तुह कणिआरिअवित्तेहि तेहि कुणिआसयं कयं तत्थ ॥ २७ ॥ [२४]

L. 1. G throughout कन्न in this and the next lines. C "आसं" ABCFGZ "वालं" X कण्णवालं B आहरणे EX "रण" Y आभरणे corr. 2. hd. Z रणो. L. 2. E केण्णा C "मिच्छ" C om. य A कसिणसिउ YZ कसिणं X "सिउ" Z "सीओ" C सारपाणिम्मि X सारपाणिम्मि. L. 3. G अन्नाआसं Z अण्णाआसं add. "वालं" G कण्णास्वा. L. 4. X वर्तन्ते C रजइ Z भनक्ति G कम्मवई X कम्मवसइ स्वपिति इ स्वपिति Z स्वपिति. L. 5. G om. इत्यादयो G नोच्यते GX "सिउ" Z कसणसिओ BF बलिभद्रः F बल. L. 6. BCFX कण्णंवालं Z कण्णवालं G कन्नवालं. L. 7. BF कण्णासिणं जयस्स (sic) C कसणा CGXZ "सियस्स" X कण्णाआसं (om. कण्णा). L. 8. G छिद्धम्मि कंठदीणारं add. कंठं but cfr. vi. 67 The meaning attributed here to the word is probably due to an error. C "कडिअ" BF "कुडिआ" AEGYZ "कुडिअ" add. "कुणिआ" E "कुडिआ". L. 9. EGXZ कणिआरिअं C कण्णारिअं Y "रिअं" G "कन्नसं" Z "कण्णसं" CEGXYZ "रिआ" GZ काणच्छे X काणच्छि B वइ C कलंकवई Z कलवई. L. 10. add. कंठदीं add. कुडिआ कुणिआ C om. वृत्तिं X वृत्ति. L. 11. add. कुणिआरिअं C. 1. hd. Z कण्णसं G कन्नसं add. "रिअं" add. अन्योन्य. L. 12. GZ कण्णोच्छं add. "रिअं". L. 6. BF कलंकवई CFX वृत्तिः. L. 13. add. कंठदीं add. कडिअं X "ममिरा" add. मुअङ्गा. L. 14. BF कण्णस्सरिआइ GZ कन्नासं CGXZ "रिआइ". L. 15. BFGXZ अजेअ C अस्सेअ CXZ णिकुडीं add. "रिआ" रइआ. L. 16. CGXZ कणिआरिअं GZ "रिअं" add. "वित्तेहि" (Z "वित्तेहि") CXZ तेहि add. कुणिआ BF कयं twice C तच्छ Z तथा.

जवणीइ कंडपडवा कइलवइल्लो अ सदरवसहम्मि ।

पासजुअलाववचे कडाहपल्हत्थिअं चेअ ॥ २५ ॥

कंडपडवा यवानिका । कइलवइल्लो स्वच्छन्दचारी वृषभः । कडाहपल्हत्थिअं पार्श्वद्वयापवृत्तम् ॥ यथा ।

कइलवइल्लो व्व तुमं घरा घरं किं भमेसि णिल्लज्ज ।

5

कंडपडवाइ मज्जे कडाहपल्हत्थिअं णिअसु विस्सा ॥ २८ ॥ [२५]

॥ अथ आकारान्तककारादयः ॥

कावी णीला काओ लंखे कालं तमिस्सम्मि ।

काराकोणू लेहा कारं कडुअम्मि काहली तरुणी ॥ २६ ॥

कावी नीलवर्णा । काओ लक्ष्यम् । वेध्यमित्यर्थः । अन्ये तु लक्ष्यशब्देन 10
यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानभूतं पदार्थमाहुः । कालं तमिस्सम् । कारा तथा कोणू
लेखा । कारं कडु । काहली तरुणी ॥ यथा ।

हयकाविकाललहरीइ विरहिकाराइ चन्दकाराए ।

मयरद्वयधाणुको काहलितणुकोणुकाय माहणइ ॥ २९ ॥ [२६]

कारिममवि कित्तिमए कासारं सीसपत्तम्मि ।

15

काहारो परिसंधे कासिज्जं कागथलदेसे ॥ २७ ॥

- L. 1. E जम्बणीइ A कंडपडवा *add.* °वइल्लो AGYZ य. L. 2. A पासु G °जवला°
C जुषअला° 2. *hd.* °वु° YZ °जुषअला° *add.* °लापवचे C °पल्लच्छियं E °पल्ल° ABFGXYZ
°त्थियं AGZ चेव C बेय C 2. *hd.* Y चेय E चेअं X बेअ. L. 3. X कंडवा C 1. *hd.*
जवनीका G यमनीका *add.* °वइल्लो C °पल्लच्छियं X °पल्लत्थियं BFGZ °त्थियं. L. 4.
BF °यापवृत्ते G °यापवृत्तं. L. 5. BFGZ °वइल्लो C च BFG घरि BF निहज्जे.
L. 6. C मज्जे C °पल्लच्छियं X °पल्लत्थियं BFGZ °त्थियं BCFX निपसु GZ णियसु X विस्सा.
L. 7. G अथाकारांतः कका° L. 8. C णाला G कड B ओ (sic) X काड G लफ्फे
B तमिस्सम्मि A °स्तम्मि X तिमिस्सम्मि. L. 9. X काराकाणू *add.* लेहा C 1. *hd.* कोरं
BOFGYZ कडुअम्मि X कडुअम्मि. L. 10. X णीलवर्णा OGX काड G लस्स° X
लस्सणरा°. L. 11. X यान B om. गुणेन GZ तदुप° B तमिस्सम्मि G काला X काण्ण for
कोणू. L. 12. G om. कारं कडु. L. 13. G °काविकाललहरीइ X °काविकाललहरीइ Z °ए
BF विरहिकापीइ GZ °कागए C वंद°. L. 14. CX °तनु° G °काणु°. L. 15. GZ
°पत्तम्मि. L. 16. G परिसंधे C 2. *hd.* कासिज्जं A °देसे.

कारिमं कुविमम् । कासारं सीसपत्रकम् । काहारो परिखंधो । जलादिवाही
कर्मकर इत्यर्थः । कासिज्जं काकस्थलाभिधानो देशः ॥ यथा ।

कासिज्जदेसलुण्ठणकादाराणिज्जमाणकणयाई ।

कासारं च बुहाणं अकारिमं देसि चालुक ॥ ३० ॥ [२७]

5 कायंदी काणद्धी परिहासे काहिलो अ गोवाले ।

धुत्तामहणधणसुं कालयकावलिअकालवट्टाई ॥ २८ ॥

कायंदी तथा काणद्धी परिहासः । काहिलो गोपालः । कालओ धूर्तः ।
अक इत्यर्थः । कावलिओ असहनः । कालवट्टं धनुः । कालपृष्ठशब्दो यदि धनुर्मात्र-
वाची संस्कृते रूढस्तदा संस्कृतमव एवायम् । अन्यथा तु देश्य एव । अस्माभिस्त्वेक-
10 देशीष्वविगानेन दर्शनादयं निबद्धः ॥ यथा ।

चय हरिअं मज्झ मणं कालय का काहिलाहि काणद्धी ।

कायंदीइ वि मयणो कावलिओ हणइ कालवट्टेण ॥ ३१ ॥ [२८]

काणत्थेवो विरलम्बुकणे कालिंजणी अ ताविच्छे ।

कायंधुओ अ कायंचुलो अ कामिंजुलविहङ्गे ॥ २९ ॥

- L. 1. BFX सीसकं GZ सीसपत्रं C परिखंधो. L. 2. C कासिज्जं X कासिज्ज.
L. 3. C कासिज्जदेसलुण्ठणका BFGZ लुण्ठणं X लुण्ठणं C णिज्जमाणं GXZ वाई.
L. 4. GZ व CX बुहाणं C अकारिमं BF देसु X देस BF चालुक. L. 5. Y
कायंदी AXZ काणद्धी C द्वी Y gives from काणद्धी to ताविच्छे L. 13
after विहङ्गे. L. 14. EG कायो Z काहिलो AGZ व E गोवालो X गोवालो.
L. 7. Z धुत्तामहणं BCF धणसुं X धणसुं add. कावलिअं BEF वट्टाई
C वट्टाई. L. 7. C (G1) XZ काणद्धी G काहिलोयो धुत्तामहण इत्यं X कालय Z
कालयो BCFZ धुत्तामहण इत्यं X वनं घटकं. L. 8. BF कावलिओ GX लिटि B
वट्टं Z वट्टं X धनुर्मात्र. L. 9. GZ रुद्रा नदी X रुद्रस्तथा X मय चायं Z एव (om.
अयम्). L. 10. C 2. hd. विमानेन X विगानेन G निबद्धः. L. 11. BCFX
चय BFGZ हरिअं CX हरिमं C 1. hd. G मज्झ C. 2. hd. मज्झ BF काहिलाहि Z काहिलोहि
CX लाहि काणद्धी. L. 12. C 1. hd. मयण्ये corr. 2. hd. GX लिटि om. हणइ X
कालवट्टेण. L. 13. AC काणच्छेवो BG लंबं GZ कालिंजणी E लिंजणी GZ वि for
अ X इ. L. 14. C कायंधुओ C 2. hd. GX धुत्ता Y व Q कायंचुलो 2. hd. मज्झो X
कायंचुलो Z कायंचुलो G तुले Y व E विहङ्गे.

काणत्येवो विरलाम्बुकणवटिः । कालिजणी तापिच्छलता । केचित्कालिजणं
तापिच्छमित्याहुः । कालेनं तापिच्छकुसुममित्यन्ये । कायंधुओ तथा कायंचुलो कार्मि-
जुलाख्यः पक्षी । कार्मिजुलाख्योऽपि देश्य एव भङ्ग्या निबद्धः । एते त्रयोऽपि
जलपक्षिविशेषवाचकाः ॥ यथा ।

कालिजणिसामलघणकाणत्येवे रुअन्ति विरहिजणा ।

5

रे कायंधुअ कायंचुलीइ सहिओ सि कूजसु तुमं ता ॥ ३२ ॥ [२९]

कारंकडो अ फरुसे कायपिउच्छा य कलकण्ठी ।

कामकिसोरो अ खरे किण्णं सोहन्तए किरो कोले ॥ ३० ॥

कारंकडो । कपत्यये कारंकडओ परुषः । कायपिउच्छा कोकिला । काम-
किसोरो गर्दभः ॥

10

॥ अथ इकारान्तककारादयः ॥

किण्णं शोभमानम् । किरो सुकरः ॥ यथा ।

सा कथं ललिअकिण्णा किरो अ कारंकडङ्ग कथं तुमं ।

कह कलकायपिउच्छा कामकिसोरो कटुङ्गुणी कथं ॥ ३३ ॥ [३०]

किंवोडो खलिए किंकिअं च धवलम्मि किंपओ किवणे ।

15

किंजक्खो अ मिरीसे रच्छाए किलणिर्कीलणिआ ॥ ३१ ॥

L. 1. C कोणच्छेवो X लत्येवा G 'लांबु' G कालिजणी X केचित् कां. L. 2. G
'जणि CX कालिजं G कायंधुअ X कायंधुअ Z कायंचुलो C कायंचुलो BF 'चुलो
Z कायंचुलो GZ कार्मिजला. L. 3. BF कार्मिजल GZ कार्मिजल C एवं G
निषट्ठः. L. 4. C विशेषः X om. विशेषः. L. 5. C कालेनं X कार्मिजं GXZ
'जलि C नामणं C 'काणच्छेदे G 'च्छेवे Z 'काणत्येवो GZ रुअन्ति X विरहज and
om. from रे to सहि next line. L. 6. CZ कायंधुअ BF कायंचुलीइ Z 'चुलीइ
G सहिउ X उ (om. सहि) CZ कूजसि X कूजसि G om. कूजसु. L. 7.
GZ य C 2. hd. पुरुसे GZ फरुसे X पुरुसे A कलकण्ठी C 'कंवी G 'पंची YZ
'यंठी. L. 8. X कामसोकिरो Z 'किसोरे Y य G किंजं Z किंजं X कि for किरो E
कोले. L. 9. G कारंकडो X कारंकडु BF परुषः CG पुरुषः. L. 12. GZ किंजं
CGXZ शूकरः. L. 13. C कच्छ X का for कथं cdd. ललियं G 'किन्ना GZ किरो X
किंसो C य C कच्छ G काथ. L. 14. GZ कह G किलकायं C कयकायं GZ 'पिउच्छा
C कटुङ्गुणी X कटुज्ज C कच्छ. L. 15. AC किंवोडो BF किंवोडो GZ किंवोडो A खलिए
GZ ललियं X संखलिए ABEFGXYZ किंकिअं C 1. hd. om. च ACGX किंपउ E
किवणे GZ किवणे. L. 16. C किंजक्खो X किंजरेका (misread) AGYZ य B ख्वाए
E रच्छाए cdd. 'कीलणिआ.

अत्र किर किलार्ये । किणो कीस पभे । किडी सूकरः । एते शब्दानुशासने
सिद्धा इति नोक्ताः । किंबोडो स्खलितः । किंकिअं धवलम् । किंपओ कृपणः ।
किजक्खो शिरीषः । किलणी तथा कीलणिआ रथ्या ॥ यथा ।

कीलणिकिजक्खतले वेसं द्दूण किंकिअदुगूलं ।

5 किंपय तुमं मुह बिअ किलणीए भमसि किंबोडो ॥ ३४ ॥ [३१]

लहुमच्छे किंधरकुंधरा य सप्पम्मि किंकिंडी ।

कहिए किलिम्मिअं तह लक्खारत्तम्मि किमिरायं ॥ ३२ ॥

किंधरो तथा कुंधरो लघुमत्स्यः । किंकिंडी सर्पः । किलिम्मिअं कथितम् ।
किमिरायं लाक्षारक्तम् । यस्तु रुधिरोद्भवकीटमुखोद्धान्ततन्तुनिष्पन्नं तद्वाची किमि-
10 रायशब्दः कृमिरागशब्दभव एव । अत्र च । किलिकिंचइ रमते । इति भात्वादेशेषूक्त
इति नोच्यते ॥ यथा ।

किंकिंडिवेणि किमिरायणिवसणे किंधरच्छि तुह विरहे ॥

तम्मइ थोवजले कुंधरो व्व सो इअ किलिम्मेमि ॥ ३५ ॥ [३२]

किमिहरवसणं कोसेअए णववहूइ कीलकुंकुलाओ ।

15 वेणुमयउच्छुपीडणकण्डे कुंडं च कुडुमच्छरिए ॥ ३३ ॥

किमिहरवसणं कौशेयं वस्त्रम् ॥

अथ ईकारान्तककारादिशब्द एक एव ॥ कीला नववधूः ।

L. 1. X om. किर C किच C कीणो BF किरि CGZ सूकरा. L. 2. X सिद्धाः BFG
किंबोडो C किंबोडो C 1. hd. G सखलितः X स्खलितः cdd. किंकिअं C 1. hd. GX किंपउ
C 2. hd. कृपणः L. 3. B किजत्को F किजत्को X किजोका (misread) C किलणि
cdd. ०णिआ. L. 4. CX कीलणियं किजं X किजत्कतले C द्दूण BF
किंकिअं C किंकिअं GXZ किंकिअं CGZ ०दुगूलं. L. 5. BF वेप CGX बिप Z
बिप G कीलणिए CFGZ किंबोडो B किंबोडो X किंबोडो. L. 6. X लहुमच्छे
AE किंकिंडी G किंकिंडी Y किंकिंडी. L. 7. C किलिम्मिअं ABEFGXYZ
०म्मिवं. L. 8. BF लघुमणः X ०मच्छः cdd. ०म्मिवं. L. 9. G किमिरायं
XZ यस्तु G रुधिरोद्भवकीटं X रुधिरोद्भवं Z रुधिरोद्भवकीटं. L. 10. X om.
एव BF ०किंचइ Z ०कृमिमिति. L. 12. GZ ०निवसणे. L. 13. BF थोवजले
C थोवजले G कुंधरु Z कुंधरु CX च cdd. इव CX किलिम्मेमि. L. 14. C
किमिर् GY कोसेयए Z कोसेयएव A ०अहि C 1. hd. णववहूइ A ०वहूइ X कीला C
1. hd. ०ककुलाओ A ०कुललाओ GX ०लाउ. L. 15. E ०उच्छं GZ ०पाणं X कुंडे
C कुट्टमं. L. 16. GZ कोसेयं X कौशेयवस्त्रम्. L. 17. C अथ ईकारान्तशब्द BF
०शब्दः G om. एक X नववधूः.

॥ अथ उकारान्तकारादयः ॥

कुकुला नववधूरेव । कुंडं वेणुमयं जीर्णमिक्षुपीडनकाण्डम् । यदाह । वेणुमय-
मिक्षुपीडनकाण्डं जीर्णं विदुः कुंडं ॥ कुंडं आश्चर्यम् । केचित्कोडं इत्याहुः । तत्र
परओ ठिअसंजोए इत्यादिना (१, १७४) उकारओकारविनिमये सिद्धम् ॥ यथा ।

उअ पायरकीलाए कुंडं पेच्छन्तिआइ परिलहसइ ।

5

किमिहरवसणं कुडा छिपन्तं हलिअकुकुलाहिं ॥ ३६ ॥ [३३]

कुक्खी कुच्छी कुल्हो अ सिआले पोड्डले कुंटी ।

कुंभी सीमन्ताई कुहं बहु मज्जरी कुंती ॥ ३४ ॥

कुक्खी कुक्षिः । कुक्षिशब्दस्य प्राकृतेऽक्ष्यादिपाठाच्छत्वे कुच्छी इत्येव भवतीति
कुक्खीशब्दो देश्यः । कुल्हो शुभालः । कुंटी पोड्डलम् । वल्लनिबद्धं द्रव्यम् । 10
कुंभी सीमन्तालकादिः केशरचना । कुहं प्रभूतम् । कुंती मज्जरी ॥ यथा ।

वेतुं सम्बलकुटिं चइअ पिआकुंभिकुंतिकम्माइं ।

रणम्मि कुहकुल्हे तुह रिउणो खामकुक्खिणो जन्ति ॥ ३७ ॥ [३४]

कुट्टाकुमारिकुट्टयरीकोसट्टइरिआउ चण्डीए ।

कुहियं लिच्छिम्मि कुहेडो अ गुरेडम्मि तीमणे कुसणं ॥ ३५ ॥ 15

कुट्टा कुमारी कुट्टयरी कोसट्टइरिआ एते चत्वारश्चण्डीवाचकाः । अत्र कुडो घट इति
संस्कृतकुटशब्दभव एवेत्युपोक्षितः । कुहियं लिप्तम् । कुहेडो गुरेड्कारुयो हरितकवि-
शेषः । कुसणं तीमनम् ॥ यथा ।

L. 1. BF अथ उकारादयः. L. 2. X वणुमय. L. 3. C कुंडं *add.* कोडुमित्याहुः
(C °स्तच्च X °स्तच्चा) L. 4. CGX परउ BF विअ° X ठिय° G द्वियसंजोए Z ठियसं-
जोए G *om.* इत्यादिना BFX *om.* ओकार. L. 5. GZ उप X पायरेकीलाए GX पेच्छ-
न्तिपाइ BFGZ °न्तिपाइ X परिलसइ. L. 6. X कुडा GZ लिप्यंतं C छिपितं *add.* हलिय° BF
°कुलाहिं. L. 7. X कुक्खी कुक्खी कुच्छी A कुल्हो GYZ य ABFGXXYZ सिआले C सिआलो
EX पोड्डले C पोड्डलो. L. 8. A सीमन्ताई BF सीमन्ताइ. L. 9. BF *om.* कुक्खी कुक्खिः
C कुक्षि° X क्षिशब्दस्य *add.* अक्ष्या° (X अक्ष्या°) BCF °पाठात् छत्वे X °पाठात् छत्वे C
कुहो X कुच्छीत्येव BCFXZ भवति इति. L. 10. G *om.* इति BF कुक्खी २ देश्यः Z
कुक्षीशब्दो C कुहो G गालः BCFX पोड्डल. L. 11. X सीमन्ता CX °लकादिकेश° G
om. केशरचना X *om.* यथा. L. 12. BFG संबल° X संबलकुटि Z संबलि° BFGXZ
चइय C 1. *hd.* विडय 2. *hd.* चिडय *add.* पिआ G °कम्माइ. L. 13. C कुहं कुल्हे-
L. 14. C कुट्टा E कुट्टा *illegible* in G. Z कुट्टाकुमारि BF °इरियाओ ACEGYZ
°इरियाउ X °इरिउ. L. 15. *add.* कुहियं AGYZ य C गुरेडम्मि EG °डम्मि AE तीमणे
C ती-णे Z तीमणे. L. 16. G कुट्टा X *om.* from कुट्टा to °इरिया CGZ कुमारी GZ
कुट्टयरी GZ कोसट्ट *add.* °इरिया B चत्वारो चंडी° X कुट्टो. L. 17. BFX °भव इत्युप°
CGZ °भव एव इत्यु° *add.* कुहियं B गुरेड° (sic) C गुरेडका° BF हरितक°. L. 18.
G तीमनं यमनं.

कोसद्वइरीपिउणो कुमारिसिहरे सकुट्टमच्च हला ।

कुडयरिवइं सकुसणवलीहि पुसिणकुहिअं कुहेडेहिं ॥ ३८ ॥ [३५]

हालम्मि कुंतलो कुकुसो तुसे कुप्पढो घरायारे ।

कुहडो खुज्जम्मि मणोरहे कुतत्ती अ कुंचलं मउले ॥ ३६ ॥

- 5 कुंतलो सातवाहनः । कुकुसो धान्यादितुषः । कुप्पढो गृहाचारः । समुदाचार इत्यन्ये ।
कुहडो कुज्जः । कुतत्ती मनोरथः । कुंचलं मुकुलम् । कुंपलं इति तु कुड्मलशब्दप्रभव-
मितीह नोक्तम् ॥ यथा ।

अहरिअकुंतलकुप्पढ अदोसकुकुस कुमारवाल णिव ।

कुहडिअसत्तुकुतत्ती दिसासु नसकुंचलं विआसेसु ॥ ३९ ॥ [३६]

- 10 मत्तम्मि कुकुडो कुंदओ किसे कुंडिओ वि गामेसे ।

कुट्टाओ चम्मयरे कुडयकुडंगा लयाहरए ॥ ३७ ॥

कुकुडो मत्तः । कुंदओ कृशः । कुंडिओ ग्रामाधिपतिः । कुट्टाओ चर्मकारः ।
कुडयं तथा कुडंगं लतागृहम् ॥ यथा ।

कुंडिअपुत्तो कुडया कुडंगए ममइ तुज्ज अणुरत्तो ।

- 15 कुंदयकुट्टाअं पिव णेच्छसि जं कुकुडा सि तं पुत्ति ॥ ४० ॥ [३७]

L. 1. C 'सिहरेमे' C 'कुट्टमच्च' X 'कुट्टमच्च' BF 'कुट्टमच्च' GZ 'कुट्टिमच्च'. 1. 2.
BFGZ 'कुट्टाहिं' G 'वां' Z 'वइं' From सकुसण to कुहि broken off in G. XZ 'वलीहिं'
add. 'कुहियं' (X 'कुहियं'). L. 3. E कुंमलो C कुकुसो E कुकुसो A तुमो तुसे BF तुसो C बुडोमा.
L. 4. C 'खुज्ज' AGZ 'य' X 'मउलं मउले' Z 'मचले'. L. 5. BF तुंतलो C नालपाहणः
broken off in G. X 'कुप्प' L. 6. C कुहुडो X कुहु (!) डो B कुकुस Z कुहुः B मनो-
रथ Z कुंचलं X मुकुल XZ कुंपलमित्ति BCFX om. तु C कुंसलं X कुट्टमलं GZ 'शब्द-
वर्ण'. L. 8. BFGZ 'अदोसच' X 'कुप्पदु' om. कुकुस BF कुवार X 'वाल'. L.
9. add. कुहियं C 2 hd. 'विअ' C 'सत्तु' BF कुंतले X कुंचलं add. विआसेसु (X
विआसेसु). L. 10. AGZ कुंदउ X कुंदउ A किसे G किसे X कुसे AGX कांडउ X गामेसा.
L. 11. E कुट्टाओ AGZ उ X कुट्टाउ BF चम्मयरे A 'चारे' B कुडंगा. L. 12. CX कुकुडा
GX कुंदउ X कृश GX कुंडिउ G कुट्टाउ X om. कुट्टाओ चर्मकारः. L. 13. C 'कुडंगं'
X कुंग. L. 14. add. कुंडिअ C कुडंगए X कुडंग C तुज्ज अणुरत्तो. L. 15. C
कुडयं CGZ 'कुट्टाणं' X 'कुट्टाय' C तिवा.

गत्ताइ कुंभिणी कुंतली करोडीइ कुदणो रासे ।

णीवीए अ कुऊलं कुत्थुहवत्थं च कोसलं चेअ ॥ ३८ ॥

कुंभिणी जलमार्तः । कुंतली करोडिकारुयं परिवेषणोपकरणम् । कुदणो रासकः ।
कुऊलं कुत्थुहवत्थं कोसलं इत्येते त्रयोऽपि नीवीवाचकाः । कुऊलं परिहितवस्त्रमान्त
इति केचित् ॥ यथा ।

5

वरणाही कुंभिणिकुंतलिकम्मं चइअ खेळ कुदणयं ।

ददकोसलसहिआहिं कुत्थुहवत्थं ददेसु सुकुऊले ॥ ४१ ॥ [३८]

कुंभिळं खण्णे कुंदीरं कोल्हाहलं च विम्बम्मि ।

अणइठम्मि कुरुच्चं कुमुली कुलसंतई अ चुल्लीए ॥ ३९ ॥

कुंभिळं खननीयम् । कुंदीरं तथा कोल्हाहलं विम्ब्याः फलम् । कुरुच्चं अनिष्टम् । 10
कुमुली तथा कुलसंतई चुल्ली ॥ यथा ।

ददुं कुंदीरोट्टिं पहिआ कोल्हाहलाइ चुण्डन्ति ।

कुलसंतइमवि खणिरो कुरुच्चकुंभिळकुमुलिओ हवइ ॥ ४२ ॥ [३९]

कुररी पसू मिलाणे कुम्भणकुंदारकुरुमाणा ।

पिसुणे कुसुंभिलो कोडिल्लो अ कुडिल्लयं कुडिले ॥ ४० ॥

15

L. 1. E कुदणो C रोसे. L. 2. BX नीवीए BCFGY च G कुरुच्चं A कोत्थुहं C
केचुहं E कुत्थुहवत्थं Y कुत्थुहं Z om. from कुत्थुहं to इत्थु incl. in l. 4. AGY
चेअ BFX वेअ C चेयं. L. 3. X रासः. L. 4. G कुऊलं कुत्थुं (sic) X कुऊलं
कुत्थुं C कुत्थुहं च X च कोसले G om. इत्थु G कुऊलं X कुऊलं X १४खोपात. L. 6.
BF ११कंम GZ चइअ CX कुदणयं. L. 7. add. सहिआहिं (X ११सां) BF कुत्थुहं
CX कुत्थुहं G सुऊले. L. 8. GZ सन्ने In BF कुंभिळं खण्णे twice B ११हलिं G विषम्मि
X म्मि only. L. 9. EX अणइठम्मि CZ कुरुच्चं C corr. 2. hd. E कुरुच्चं X कुरुच्चं
AC कुसली X कुमुली C कुलसंतई AGYZ य A चुल्लीया B चुं. L. 10. G विम्ब्याः C
विम्ब्याः 2. hd. विम्ब्याः X विषाफलं C 1. hd. Z कुरुच्चं X कुरुच्चं. L. 11. CX कुमुली
G कुमई BF चुल्ली. L. 12. G ददुं X ११रोट्टि BF पहिओ CGZ पहिया X एहिया GZ
कुन्हां add. ११हलाइ B बुंदन्ति CFबुंदन्ति. L. 13. BF पणिरो C कवणिरो CXZ कुरुच्चं
X ११कुडिल्लं i.e. कुंभिळं GX. ११लिउ BF इव. L. 14. E पसू X पसू C कुम्भारं GX
११कुंदारं. L. 15. C पिसुणा कुसुं AGYZ य GZ कडिं.

कुररी पशुः । कुम्भणं कुंटारं कुरुमाणं त्रयमपि म्लानार्थम् । अत्र कुप्सितो
कञ्चुक इति कूर्पाशशब्दभवः । कुसुमिलो तथा कोडिलो पिशुनः । कुडिलयं
कुटिलम् ॥ यथा ।

अकुसुमिला कुडिलयकेसी कोडिल सा खु कुरुमाणा ।

5 कुंटारेइ सहीउ वि अकुम्भणो पुण तुमं कुररी ॥ ४३ ॥ [४०]

कुरुचिल्लं गहणे कुसुमणं घुसिणे कुडुच्चिअं सुरए ।

गच्चिमिकुलीरकन्दइआ कुच्छिमइकुरुचिल्लकुल्लरिआ ॥ ४१ ॥

कुरुचिल्लं ग्रहणम् । कुसुमणं कुङ्कुमम् । कुडुच्चिअं सुरतम् । कुच्छिमइ
गर्भिणी । कुरुचिल्लो कुलीरः । कुल्लरिओ कान्दविकः ॥ यथा ।

10 ओ कुरुचिल्लइ पहिओ कुरुचिल्लणिहो कुडुच्चिअस्स कए ।

छणकुसुमणविलिचं कुल्लरिअं कुच्छिमइअं पि ॥ ४४ ॥ [४१]

कुसुमालिओ अ सुणमणे कुरुकुरिअं च रणरणए ।

कुलफंसणो कुलकलङ्कम्मि छहाए अ कुडुलेवणिआ ॥ ४२ ॥

कुसुमालिओ शून्यमनाः । कुरुकुरिअं रणरणकः । कुलफंसणो कुलकलङ्कः ।

15 कुडुलेवणी सुधा ॥ यथा ।

L. 1. BF कुप्सिता X कप्सिता. L. 2. X om. from इति to कुसुमिलो Z कूर्पोसं
G पिशुनः X कुटिलयं. L. 3. GZ om. यथा. L. 4. X अकुसुमिया CX कोडिलया के GZ
छयकेसी C कुरुमाणा GZ कुर X रुमाणा. L. 5. BCF सहीओ GZ om. वि CX विष
कुम्भ X तुमं कुनं कुररी. L. 6. ABCDFGYZ कुरुचिल्लं E कुरुचिल्ल A गहणेणं E कुसुमणं
X कुसुमिलं Y कुसु-मन्ने A कुडु B कङ्क Z कुङ्क X कुङ्क ABEFGXYZ चियं. L.
7. A गच्चिमि AG कन्दइआ BF कन्दइआ CYZ इया E इय X कापुइया C कुच्छिल्लं
A चिल्लं Z विल्लं ABCFY कुल्लं cdd रिआ. L. 8. cdd. कुरुचिल्लं GZ कुसुमणं
X कुसुमणं B कुडुच्चिअं CFGXZ चियं. L. 9. BFZ कुरुचिल्लो X चिल्लं B कुल्लरि-
ओ CFGXZ कुल्लं GX मिउ X कान्दविका. L. 10. C 1. hd. GX उ CZ कुरुचिल्लइ
GXZ पहिउ C कुरुचिल्ल CGXZ चियस्स. L. 11. C कुसुमिणं G मणं X मणं
BCFX कुल्लुरियं GZ कुल्लुरियं CX मइयं BFGZ मइयं. L. 12. BXZ मालिउ
AEGXYZ व GZ सुन्नं B कुरिकु cdd. रिअ (X रिअ). L. 13. GZ सुहाए AGYZ
व cdd. लेवणिआ. L. 14. BGX लिउ CGZ अशून्यमनाः X मगः B कुरिकु CGXZ
रिअ C कुलफंसणो Z कुरुफंसणो. L. 15. BFX कुडुलेवणी

मा कुडुलेवणीववलकुडिमे परवहुं निणऊण ।

कुसुमालिअ कुरुकुरिअं करेसु कुलफंसणो होही ॥ ४५ ॥ [४२]

कुंडिअपेसणकुंतीपोट्टलया वम्भविट्ठिचउकोणा ।

कूलं वलपच्छा कूडो पासे कूवलं जघणवसणे ॥ ४३ ॥

कुंडिअपेसणं ब्राह्मणविट्ठिः । कुंतीपोट्टलयं चतुष्कोणम् ॥

5

॥ इत ऊर्द्धमूकारान्तककारादयः ॥

कूलं सैन्यस्य पश्चाद्भागः । कूडो पाशः । अत्र कूरं भक्तमिति संस्कृतसमत्वाभा-
कम् । कूवलं जघनवसनम् ॥ यथा ।

कुंडिअपेसणकारीइ कुसुमसरकूलकूवलवईए ।

कुंतीपोट्टलभवणे उअ पडइ दिओ कडक्खकूडम्मि ॥ ४६ ॥ [४३] 10

कूणिअमीसिमउलिए गत्ताकारम्मि कूसारो ।

केआ रज्जु केली असई केऊ अ कन्दम्मि ॥ ४४ ॥

कूणिअं ईषन्मुकुलितम् । कूसारो गत्ताकारः ॥

॥ अथ एकारान्तककारादयः ॥

केआ रज्जुः । केली असती । केऊ कन्दः ॥ यथा ।

15

कूसारखलन्तपओ केउकए पहिअ मा ममसु कच्छे ।

जं केलीए कूणिअपेच्छिअकेआण पडसि पासेसु ॥ ४७ ॥

- L. 1. C °लेवणा° BFX °कुडिमे C परवहुं X निणऊण. L. 2. C कसुमा°
BCFXZ °लिय CGZ °रियं X °रिय C होहा. L. 3. The whole line is wanting
in A. EGXYZ °कुडिय° BF °कुडिअ° C °कुडियकेस° BEFGY °पोट्टलया C °पोट्ट°
X °पोट्ट° Z °पोट्टलया BF °वम्भविट्ठि° G °वम्भविट्ठि° Z °वम्भविट्ठि° C °विट्ठि°. L. 4. A
कंकूलं वपत्था GZ वल° X कूडो पासे twice. E कूवलं C कूवडं. L. 5. BFGXZ
कुडिय° C कुडिय° C ब्राह्मणं BGZ ब्राह्मणं X ब्राह्मणानां cdd. वृत्तिः BFG °पोट्ट° C °पोट्ट°
X °पोट्ट° GZ चतुष्कोणं X °कोणा. L. 6 X ऊर्द्ध ऊका° Z ऊर्द्ध ऊका°. L. 7.
BF भक्तमन्ति. L. 8. X कूलं B °वसनं X °वसनम् यथा twice. L. 9. BF
कुडिय° C कुडिय° XZ कुडिय° CGXZ °कारी G. °सरकूवकूवलपरं Z °सरकूवकूवलपरं X
om. कूल. L. 10. cdd. °पोट्टल° C °भवणा ओअ पडइ X पडइ cdd. दिउ C °कूलमि
C. 2. hd. X °कूलमि Z °कूडम्मि. L. 11. GYZ कूणिअमं A °पडलिए. L. 12.
ABCEFXZ केआ GZ केआ BF रज्जु G रज्जु G केऊ GYZ च. L. 13. BF कूणितं
CGXZ कूणियं. L. 14. G एकारान्तक°. L. 15. BCFX केआ X रज्जु G कोई for
केली G केऊ. L. 16. CGX °पड C पडि BFGXZ पहिअ. L. 17 G ज BF
केलीलीए cdd. कूणियं (Z कूणियां) CX °विच्छिअ° BFGZ °विच्छिअं cdd. °केआण B
पडिसि F पासेसु.

अत्र केदहं कियदिति शब्दभवम् । केलायइ समारचयतीति धात्वादेश इति नोक्तौ ॥ [४४]

केआरवाणकोट्टा किंसुअणयरेमु कसिणए कोणो ।

कोलो गीवा कोप्पो अवराहे गेहकोणए कोण्णो ॥ ४५ ॥

5 केआरवाणो पलाशः ॥

॥ अथ ओकारान्तककारादयः ॥

कोट्टं नगरम् । कोणो कृष्णवर्णः । लकुट इत्यन्ये । कोलो ग्रीवा । कोप्पो अपराधः । कोण्णो गृहकोणः ॥ यथा ।

केआरवाणओडयकोण्णे कोणाणणा णमिअकोला ।

10 मण्णन्ति हरिअकोट्टा तुह सिउप्पो कोप्पमण्णयं ॥ ४८ ॥

अत्र कोओ चक्रवाक इति कोकशब्दभवत्वान्नोक्तः ॥ [४९]

कोच्चप्पं अलिअहिए इत्थिरहस्सम्मि कोज्जप्पं ।

कोलीरं कुरुविन्दे कोहल्ली ताविआए अ ॥ ४६ ॥

कोच्चप्पं अलीकहितम् । कोज्जप्पं खीरहस्यम् । कोलीरं कुरुविन्दम् । कोहल्ली 15 तापिका ॥ यथा ।

दइअम्मि सावराहे इन्ते कोलीरत्तणयणेअं ।

कोहल्लीपूरयणा कोच्चप्पं कुणइ अहह कोज्जप्पं ॥ ४९ ॥ [४६]

L. 1. X केलाइ BF समारचयति X °रसयति BFG °ति इति CZ om. इति CX धात्वादेशेषुक्त इति नोक्तौ. L. 3. cdd. केयार° ABCFG °वाणो X °वाणं YZ °वाणं OGYZ किंसुय° C °णाय° X कोणो. L. 4. A कोलो X कोला X कोपो X गृहकोणए E °केणए° केणो Z कोणो. L. 5. cdd. केयारवाणो G पलाशः. L. 6. BF om. this line. X उकारात्°. L. 7. X कोपों. L. 8. X अवराधः । कोणो. L. 9. cdd. केयारवाणं CX °उडय° GZ °उण्णय° X °कोण्णे cdd. णमिय°. L. 10. GZ मन्त्रंति BF इतिउ° CGXZ इतिउ° GZ °कोट्टा. L. 11. GX कोउ X चक्रवाकः C °ओकम् G°कं L. 12. E कोचप्पं GXYZ कोच्चप्पं ABCFGYZ अलिअ° X अलिअ° AC इच्छि° C कोज्जप्पं. L. 13. C क्वेला corr. 2. hd. G कोहल्ली for कोलीरं E कुरुविन्दे cdd. ताविआए ACEGYZ च X आ. L. 14. XZ कोच्चप्पं X अलीकहितं C कोक्षत्तप्पं X कुरुविन्दे. L. 16. cdd. दइयंमि (X इदंयंमि) BFGZ °णयणेअं CX °णेणं In G from कोलीरं to °रयणा L. 6. twice. L. 17. CXZ °कोच्चप्पं C कोक्षत्तप्पं.

कोलंबकोल्लरा पिठरे कोसयकोडिआ लहुसरावे ।

कोडिंबो दोणीए कोडुंभं करहए तोए ॥ ४७ ॥

कोलंबो तथा कोल्लरो पिठरम् । कोलंबो गृहमित्यन्ये । कोसयं तथा कोडिअं लघुशरावः । कोडिंबो द्रोणी । कोडुंभं कराहतं वारि ॥ यथा ।

कोल्लरकोडिअवाणिअ छडिअकोलंबकोसओ कीस ।

णिवडसि कयकोडुंभो णईइ कोडिंबडिअमिमं णिअ वि ॥ ५० ॥ [४७]

कोट्टम्मि कोत्थलो कोमुई तहा पुण्णमासीए ।

भेएण गामभोत्ता य कोडिओ कोउआ करीसग्गी ॥ ४८ ॥

कोत्थलो कुश्लः । कोमुई सर्वा पूर्णिमा । शरवेव पौर्णमासी कौमुदी रुदा । इह तु या काचित्पूर्णिमा सा कोमुई । अत एव च देरी । यदाह ।

कोमुइमाह च शाम्बो या काचित्पौर्णमासी स्यात् ॥

कोडिओ भेदेन ग्रामभोक्ता । ऐकमत्यं ग्रामीणानामपास्य यो मायया ग्रामं भुनक्ति । कोउआ करीषाभिः ॥ यथा ।

कोत्थलकम्माणिउत्ता कोडिअपुत्तस्स दिण्णसंकेआ ।

मण्णइ गामणिवहुआ कोमुइजोण्ह पि कोउअसरिच्छं ॥ ५१ ॥ [४८] 15

L. 1. A कोलम्ब° B कोलंब° CEF कोलम्ब° Z कोलंबा° X पिठरे C कोसया° GZ कोसय° X कोसिय° *add.* °डिया BF लसरावे A °सरावे. L. 2. AXY कोडिंबो BFGZ कोडिंबो C कोडिंबो E कोडिंबो E कोडुंभं GZ कोडुंभं Y कोडुंभं X कोडुंभं करा°. L. 3. BFGZ कोलंबो C कोलम्बो X *add.* तंबो after कोलंबो BF कोल्लरं G पिठरं BFG कोलंबो C कोलम्बो X कोसियं C. 1. *hd.* कोडियं BFGXZ °डियं. L. 4. GZ °सरावः C कोडिंबो BF कोडिंबो G कोडिंबो XZ कोडिंबो C कोडुंभं G कोडुंभं X कोडुंभं Z कोडुंभं X कराहतं. L. 5. C कोल्लार° *add.* °कोडिअवाणिअ छडिअ° BFG °कोलंब° C °कोलम्ब° C. 2. *hd.* GX °कोसउ C कस 2 *hd.* कोस. L. 6. C °कोडुंभो G °कोडुंभो X °कोडुंभो Z °कोडुंभो G णईए XZ णईण BF कोडिंब° CX कोडिंब° G कोडिंब° Z कोडिंब° *add.* °डियमिमं BCF निय GZ निय X निय G रि. L. 7. E कोट्टम्मि Z कोट्टम्मि C कोच्छलो. L. 8. Y गामभोत्ता CG कोडिउ C 2 *hd.* °ओ AX कोण्डिउ E कोण्डिओ Z कोडिओ C 2. *hd.* कोओआ GZ कोडिया Y कोउआ. L. 9. C कोच्छलो कुश्लः X कुश्लः X पूर्णिमासी. L. 10. C काचित्पौर्णमासी Z काचित् पूर्णिमा CX *om.* सा CX कौमुदी BF ते for अत X *om.* च. L. 11. BCFZ व BFG रावो C शांता X साचो C °मासा X °पूर्णिमासी. L. 12. C कोडिओ. GX °उ G आमभोक्ता X गामः भोक्ता BCFXZ एकमन्यं. L. 13. C कोओआ G कोओआ Z कोडिया. L. 14. C कोच्छलि° X कोत्थलि° BF °कमा° C °णिपुत्ता X °णिपुत्ता *add.* कोडिअ° Z कोडिअ°) GZ दिण्णस° *add.* °केया. L. 15. G मन्नेइ GXZ गामिणि° BFGXZ °बहुया C °बहुया GZ °जुण्ह BFX कोउयं C 1. *hd.* कोओयं G कोउयत्तरिच्छं Z कोउयत्तरिच्छं.

कोंडुल्ल अ उलूअम्मि सिवाए कोविआ होइ ।

कोलित्तं च अलाअम्मि कोइला कट्ठअङ्गारा ॥ ४९ ॥

कोंडुल्ल उलूकः । कोविआ शृगाली । कोलित्तं उल्लुकम् । कोइला काष्ठा-
ङ्गाराः ॥ यथा ।

5

णिसि णइमिन्ती कोविअकोंडुल्लुणं डरेमि तस्स कह ।

कोलित्तकोइलेहिं इअ लिहिअं दुइआइ कहइ वहू ॥ ५२ ॥ [४९]

कोलाहलो खगरुए साविहजन्तुम्मि कोंडलिआ ।

कोक्कासिअं विअसिए आपूरिअअम्मि कोज्झरिअं ॥ ५० ॥

कोलाहलो खगरुतम् । तुमुलमात्रवाची त्वयं संस्कृतसमः । कोंडलिआ श्वावि-
10 त्संज्ञः पाणिविशेषः । कोंडलिआ कीट इत्यन्ये । कोक्कासिअं विकसितम् । कोज्झरिअं
आपूरितम् ॥ यथा ।

कोक्कासिअच्छि सायं जलमाणिन्ती ण किं तुमं डरसि ।

कोलाहलकोंडलिआकोज्झरिए एत्थ तुहम्मि ॥ ५३ ॥

L. 1. BCFXY कोंडुं damaged in G. Z कोण्डल्ल YZ वE उल्लू X अलूअम्मि Y
उलूअम्मि BF सिवा EXY कोविआ GZ कोइया. L. 2. C कोहितं X कोलित्त BF
आलाअम्मि C आलाअम्मि EGXYZ अलाअम्मि A कट्ठं GZ वट्ठं. L. 3. BF कोडुल्ल
C कोडुं [1] G कोण्डुल्ल X कोडुल्ल Z कोण्डल्ल BCFX कोविआ GZ कोइया BX शृगाली
GZ कोइया. L. 4. C काष्ठा From घा to ण 1. 5 gnawed off in G. L. 5.
X णिस BF णइमिती काचियं CX कोविअं GZ कोविआ B कोडुं F कोडुं G कोण्डुल्ल
X कोडुल्लुण Z कोण्डल्ल BCFX कहा. L. 6. GZ लेहिं cdd. इअ लिहिअं (Z
लिहिउं) GZ दुइयाइ. L. 7. A वसणं C कए X साविअं From मि to सिअं 1. 2.
gnawed off in G. BFYZ कोंडलिआ A कोडलिआ C कोडलिआ EX कोडलिआ. L.
8. ABCFGXYZ सियं ACGXYZ विअसिए ACGZ आपूरिअम्मि Y आपूरिअम्मि EX
रियम्मि A कोसरिये C कोइअ cdd. रिय. L. 9. X कोलाहल C 1. hd. X तुमल
C त्वं यं 2. hd. य BF त्वयं यं BF कोडलिआ (F य) C कोण्डलिआ GZ कोडलिआ X
कोडलिआ. L. 10. X श्वापिसंज्ञः C कोण्डलिआ BFZ कोंडलिआ G को rest gnawed
off. X कोंडलिआ C कील cdd. सियं C कोइअ cdd. रिय. L. 12. X कोक्का
BCFX सियच्छि GZ सायं जलमाणिन्ती B कि. L. 13. BFZ कोंटं C कोंटं G
कोण्टं cdd. लियां C कोइअ BFX इत्थ C इच्छ BF तुहम्मि CX तुहम्मि.

अत्र कोहण्डीकोहलीशब्दौ कूष्माण्डीशब्दमवौ । कोहइ व्याहरति । कोआसइ विकसति । कोडुमइ रमते । एते धात्वादेशोपूक्ता इति नोकाः ॥ [५०]

॥ अथानेकार्थाः ॥

कंदो दढमत्तेसु कंडो दुब्बलविवण्णफेणेसु ।

कंडो सुअरसीमामु कडो झिणे उवरए अ ॥ ५१ ॥

5

कंदो दढो मत्तश्च । स्तरणेऽपीत्यन्ये । कंडो दुर्वलो विपन्नः फेनश्चेति व्यर्थः ।

कंडो सूकरो मर्यादा च । कडो क्षीणो मृतश्च ॥ [५१]

णिच्छिद्रे कडिवत्थे दारत्थविवक्खआसीसु ।

गहणे वणे कडिल्लं कम्मन्तघरेसु कच्चालं ॥ ५२ ॥

कडिल्लं निच्छिद्रं कटीवत्तं दौवारिकः शत्रुराशीर्गहनं वनं चेति सप्तार्थम् । कच्चालं 10
कर्मस्थानं गृहं चेति द्वयर्थम् ॥ [५२]

कङ्कालकरालेसु कलेरो थेवोल्लवहलेसु ।

वण्फे अ कसच्चं कग्घाडोऽग्घाडे किलाडे अ ॥ ५३ ॥

L. 1. BF कोहण्डी BCF कूष्मा. L. 2. C कोडुमइ GZ कोडुमइ X कोहमइ
B काः om. इति नोकाः X नोका. L. 4. Z om. from कंदो to व्यर्थः in l. 6. E
कंदो for कंडो BEFX दुब्बलं C दुब्बलं G विपन्नं Y विपन्नफेणेसु. L. 5. X कंडो
BFY सुअरं E झीणे A inserts व after झीणे ABCFGY च. L. 6. G मत्तश्च C
1 hd. G सुरणो C 2. hd. स्तरणो X सुरणं X अर्थः for व्यर्थः. L. 7. X सूरो C मर्यादा X
कंडो. L. 8. CY वच्छे C दारत्थं EX वारत्थं Y वारत्थं E वस्यामीसु X वस्य-
आसीसु. L. 9. C om. कम्मं कं 2. hd. notes उपरिरो लेखः । कच्चालं कम्मठणं च गेहमि A
कच्चाले GZ कच्चालं. L. 10. BF कडिल्लं निच्छिद्रं CX निच्छिद्रं G निच्छिद्रं C कडिं X
दौवारिकं CGZ शत्रुः C आशीः X शत्रुराशीर्गहनं B कच्चालं. L. 11. B वेति GZ थं (sic)
L. 12. BF कंकालो कगलेसु A कंकरालेसु कलेसु कलेरो G कंकराले कगलेसु कलेरो X
कंकरालेसु YZ कंकरालेसु B वणो E थेवल्लं C 1. hd. थेवल्लं 2. hd. थेवल्लं X थेवाल्लवहलेसु
Y थेवाल्लवहलेसु. L. 13. A वण्फे BFGZ वण्फे C वण्फे E वण्फे Y वण्फे ABCFGYZ
च BF C 2. hd. कसच्चं A कसच्चं X कसच्चं C कग्घाडो BF om. ऽग्घाडे BF किलाडे twice
X किलाडे add. च C adds कालेरे and om. कलेरो.

कलेरो कङ्कालः करालश्च । कसत्वं स्तोकमाद्रं प्रचुरं बाणश्चेति चतुर्थम् । कग्घाडो
अपामार्गः किलाटश्च ॥ [५३]

णालिअरकागउसहेसु करोडो पिठरपडहेसु ।

मुहहरिणेषु अ कमलो कलओऽज्जुणतरुसुवण्णयारेसु ॥ ५४ ॥

5 करोडो नालिकेरं काको वृषभश्चेति त्र्यर्थः । कमलो पिठरः पट्टहो मुखं हरिणश्चेति
चतुर्थः । कलओ अर्जुनवृक्षः सुवर्णकारश्चेति द्व्यर्थः ॥ [५४]

मिक्खापत्तअसोएसु करंकं वग्घलट्टासु ।

सवले वि अ करडो कमडो मन्थणिपिठरहलधरमुहेसु ॥ ५५ ॥

करंकं भिक्षापात्रमशोकवृक्षश्चेति द्व्यर्थम् । करडो व्याघ्रो लट्वा कर्बुरश्चेति त्र्यर्थः ।
10 काकादिवाची तु करडो करटशब्दभव एव । लट्वायां तु लिङ्गपरिणामे करडा ।
कमडो दधिकलशी पिठरं हलमुन्मुखं चेति चतुर्थः । कच्छपे भिक्षुमाजने दैत्ये च
कमटशब्दभव एव ॥ [५५]

मूलयमुसलेसु कडंतं कुसुमुच्चयइसुसु कणओ अ ।

गन्विअणउलसहीसुं कलिओ कउअं पहाणचिन्धेसु ॥ ५६ ॥

15 कडंतं मूलकराकं मुसलं च । कणओ कुसुमावचय इषुश्च । कलिओ
गर्वितो नकुलः सखी चेति त्र्यर्थः । सख्यां लिङ्गपरिणामे कलिआ ।
ज्ञातार्थस्तु कलितशब्दभव एव । कउअं प्रधानं चिह्नं च । अत्र कम्मइ

- L. 1. X कंकाल BF कसत्वं C द्रं च प्रचुरं BFG बाणश्चेति Z बाणश्चेति O ० श्रुति.
L. 2. GZ अपामार्गः. L. 3. cdd. णालियरं BEF ० कागजोसं A कडोरो C
करोडो A पितुरं C ० पट्टहेसु L. 4. BF om. अ YZ व A कलउ जुणं BF कालउ
ज्जुणं C कलओ (2. hd. ० लु) जुणं G कलउ । ज्जुणतरुसुं X कलउ ज्जुणं Y ० सुवण्ण-
यारेसु. L. 5. G काको ० श्रुति C त्र्यर्थः. L. 6. CZ कलुओ X कलउ G कर्णिकारश्चेति.
L. 7. BF ० पत्तं C करंकं A करधलं G वग्घा, L. 8. C सवले EXY सवले
cdd. व G मंघणिं A ० पिठरं. L. 9. C om. वृक्ष G ० थः G करोडोव्याघ्रो BF लट्ठी
C लट्ठा X लट्ठा (bio) BF कर्बुरं C कर्बुरं G कर्बुरं. L. 10. B करटो F करंटो C ० मयः
CX om. एव BF लट्ठायां C लट्ठायां BF करटा X करडाः. L. 11. BF दधे CX
० कलसी C पीठरं Z पिठरं BCFX हलभूत CX कच्छपि Z भिक्षुमाजने. L. 12. B ० शमय.
L. 13. A ० मुसालेसु E ० मुसालेसु BF ० मुसले A कडंतं G ० चअं EGX ईसुसु Z ० वग्घाइसुसु
C 1. hd. GX कणउ BF कणए ABCFGYZ व X om. अ L. 14. E om. गन्वि-
अ CGXYZ गन्विअं BF ० णओलं C 1. hd. GX कलिउ Z कउअं C अं (om. कउ)
BF ० विधेसु. L. 15. G ० शाकः GX मुसलं X कणउ BF ० माववायः X ० माववाय C
० चय GX कलिउ. L. 16. C संख्यां XZ सख्या cdd. कलिया. L. 17. CX
ज्ञातार्थश्च BF कलितशब्द एव GZ कउअं B om. च C कम्मइ.

क्षुरं करोति मुङ्क्ते चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५६]

चञ्चूत्तंसेसुं कण्णोल्ली घण्टझसएसु कडुआलो ।

अल्लयकयचित्तिअकण्णइण्णेसुं कणइअं चेअ ॥ ५७ ॥

कण्णोल्ली चञ्चुरवतंसश्च । कडुआलो घण्टा लघुमत्स्यश्च । झषशब्दाद्घस्वार्थे
कप्रत्यये झषक इति रूपम् । कणइअं आर्द्रं कृतं चित्रितं कणाकीर्णं चेति 5
चतुर्थम् ॥ [५७]

पाडलिपसिद्धएसुं कलयंदी काहलो मिउठगेसु ।

कायकलन्तरमेहेसु कालिआ कायलो पिए काए ॥ ५८ ॥

कलयंदी पाटला प्रसिद्धश्च । केचित्पाटलायां कणयंदीत्याहुः । अत्र काही इत्य-
तीते भविष्यति च प्रत्यये कृगो रूपमिति नोक्तम् । काहलो मृदुष्टकश्च । कातरवाची 10
तु कातरशब्दभव एव । कालिआ शरीरं कालान्तरं मेघश्चेति व्यर्था । कायलो प्रियः
काकश्च । केचित्प्रिये कायरो इत्याहुः ॥ [५८]

वयगरणताविआसुं काहल्ली तणुघणेसु कालिंबो ।

कासिअकिण्हा सण्हे वत्थे तह सेअवण्णम्मि ॥ ५९ ॥

L. 1. Z भुक्. L. 2. BF वंचूत्तं Z चञ्चूत्तं GXZ ०सेसु ACX कण्णोल्ली G
कण्णोल्ली A घंटकुसं BEF ०ज्झसं C ०सुरसु BF कटुं X कडुं GY ०यालो Z ०याले.
L. 3. GZ अल्लय C ०चित्तिअं BEFGXYZ ०चित्तिअं A ०कण्णां C ०कण्णं GZ
०इलेसुं EX ०सु cdd. कणइयं A वेय BFGYZ वेय X वेअ. L. 4. CX कण्णोल्ली
G कण्णोल्ली Z कण्णोल्ली BF वंचुरं C कटुं X कडुं GZ ०यालो Z om. लघु cdd. ०शब्दात्
ह्रस्वा. L. 5. C कण्णं BCFX ०इयं BF आर्द्रं X आर्द्रं X कण्णांकीर्णं.
L. 7. C ०सिद्धएसु C मिउठगेसु E ०उगेसु GZ ०वेसु Y ०उगेसुं. L. 8. C कायलन्तरं
ABCEFFXY कालिआ GZ कायला Y काए. L. 9. G ०लीयां BF कणयंदीत्याहुः G
कलयंदीत्याहुः. L. 10. G इत्यती भविं X भविष्यति C मृदुष्टकश्च G मृदु-
ष्टकश्च X मृदुठगश्च. L. 11. cdd. कालिआ BCFZ व्यर्थः X व्यर्थाः BF प्रिय.
L. 13. XZ चयं GZ ०करणं cdd. ०विद्यां A ०सु BCF ०यणेसु A कालिंबो C कालिंबो
BF कालिंबो E कालिंबो. L. 14. Z om. from कासिअं to कालिंबो in l. 1.
p. 106 ABCFGXY कासिअं G ०किण्णो X सण्णे C वच्छे GY सेयं.

काहली व्ययार्थं धान्यादि तवणीति प्रसिद्धमपूपादिपचनभाण्डं च । कालिबो
शरीरं मेघश्च । कासिअं तथा किण्हं सूक्ष्मवस्त्रं श्वेतवर्णं चेति द्वावपि द्वर्थौ ॥ [५९]

किविडी पासदुवारे घरपच्छिमअङ्गणे चेअ ।

किविडं तह णिदिट्ठं धण्णखले तत्थ जाए अ ॥ ६० ॥

- 5 किविडी पार्श्वद्वारं गृहपश्चिमाङ्गणं चेति द्वर्थौ । किविडं धान्यखलं तत्र धान्य-
खले यच्च जातम् ॥ [६०]

कण्णोवगणिआए कोऊहलए अ किरिइरिआ ।

कुल्लो गीवाइ तहा असमत्थे छिण्णपुच्छे अ ॥ ६१ ॥

- किरिइरिआ कर्णोपकारिका कौतूहलं च । कुल्लो ग्रीवा असमर्थच्छिन्नपुच्छश्चेति
10 त्र्यर्थः ॥ [६१]

हरिआणुगमे हरिअच्छडुवए तह य कुडकुवा ।

कुहिणी कुप्पररच्छासु कुंभिलो चोरपिसुणेसु ॥ ६२ ॥

कुडो तथा कुवो हतानुगमनं हतत्याजकश्चेति द्वावपि द्वर्थौ । कुहिणी कुर्परो
रथ्या च । कुंभिलो चौरः पिशुनश्च ॥ [६२]

- L. 1. G कोहली BF प्रसिद्धो G °द्व X °द्व BCFGX अपूर्ण° BF (G t) °पवन°. BFG कालिबो C कोलिम्बो. L. 2. In B का° श° मे° are written twice. Z शरीरं twice. cdd. कासियं X श्वेतवर्णश्चेति CX द्वावप्येतौ Z द्वावपि एतौ. L. 3. C किचिडी G °दुवारेसुं X घरपश्चिम° A चेम्ब C चेय Y चेया corr. into चेय Z वेअ. L. 4. BF आकिविणं X किविडं G णिदिट्ठं GZ धन्नं C तच्छ ABCFY च. L. 5. C किचिडी X °पश्चिमाङ्गणं C द्वर्थौ X द्वर्थौ: C om. धान्यखलं तत्र G inserts यच्च before तत्र. L. 6. CX धान्ये खले. L. 7. G °गण्हि° cdd. °चाए ABCFGYZ च GZ किरिय° cdd. °रिया. L. 8. B गीवाए C छिन्नपुच्छि Z छिन्न° ACGYZ च. L. 9. G किरिक्किं Z किरिक्किं cdd. °रिया X has कण्णोवगणिया कौतूहलक्रिया द्वर्थौ: for किरिइरिआ to च BCF °थं: छिन्नं X °थं छिन्न°. L. 11. ABCFGXY हरिया° Z हद्दिया° ABCFGYZ हरियं Z °छडवए B कुड° C (F t) कुड° X कुडु° Z कुडकुवो. L. 12. BF कुहणी C कुहिणी A °रथ्याकु Y °रथ्यासु G सुं (t) Z °सुं A सुंभिलो BF °सुणेसु. L. 13. CX कुडो Z कुवो X हतानुगमनं Z °गमन X कुर्परो. L. 14. G चोरः.

चुल्लीए लहुभाण्डे अ कुंदयं कुल्लडं चेअ ।

अदयणिउणेसु कुरुडो कुरुलो पुण कुडिलकेसे वि ॥ ६३ ॥

कुंदयं तथा कुल्लडं चुल्ली लघुभाण्डं चेति द्वावपि व्यर्थौ । कुरुडो निर्दयो निपुणश्च ।
कुरुलो पुनरदयनिपुणयोः कुडिलकेशोऽपीति व्यर्थः ॥ [६३]

कीलाघाए समुआचारे णम्मे अ कुप्परं भणिअं ।

5

छिदकुडीतुडिएसु कुडिच्छं कोट्टी इ दोहखलणासु ॥ ६४ ॥

कुप्परं कीलाघातः समुदाचारो नर्म चेति व्यर्थम् । कीला सुरत उरःग्रहणनविशेषः ।
कुडिच्छं वृत्तिविवरं कुटी वृद्धितं चेति व्यर्थम् । कोट्टी दोहो विषमास्खलना च ॥ [६४]

कोसो कोसुम्भजलहिमु कोलिओ तन्तुवायलूआसु ।

उच्छुणिवीलणजन्तम्मि कोल्हओ तह सिआलम्मि ॥ ६५ ॥ 10

कोसो कुसुम्भरक्तवस्त्रं जलविश्व । कोलिओ तन्तुवायो जालकारकृमिश्व ।
कोल्हओ इक्षुनिपीडनयन्त्रं शृगालश्च ॥ [६५]

॥ अथ स्वरक्रमेण व्यक्षरादिक्रमेण च खकारादयः ॥

खड्डा खाणी खल्ला चम्मे खड्डं च मंसुम्मि ।

खण्णं खत्तं खाए तिलपिण्डीए खली चेअ ॥ ६६ ॥

15

खड्डा खानिः । पर्वतखातमित्यन्ये । खल्ला चर्म । खड्डं श्मश्रु । खण्णं तथा खत्तं
खातम् । खली तिलपिण्डिका ॥ यथा ।

L. 1. B बुल्लीए G मंड AGYZ च GXZ कुंदयं which is perhaps the reading
to be adopted cfr. Tel. कुंड C कुल्लडं Z कुल्ल ACYZ चेय BF वेअ G चेय. L. 2.
E आदयं X दयं (om. अ) Z अवयं G णिउणसु Y निउणसु. L. 3. GZ कुंडअं
X कुंदयं तथा कुल्लडं BF बुल्ली BG नाई Z om. द्वावपि. L. 4. X कुरुलो X पुतर Z
पुनरुदयं G णयाः C केशो BF व्यर्थ. L. 5. X कीलाघाते BCFZ समुदाचारे Y
समुयां A चरे BF om. अ AGYZ च ACEGXXYZ भणियं. L. 6. C मुडिएसु
GXZ तुं GZ कुडित्थं BF om. कोट्टी X कोट्टी Z कोट्टी GZ णेसु X णासुं. L. 7.
CX चारे BF चारो चारे नर्म C वेति for चेति X व्यर्थः CGXZ सुरते BF सुरतेः BF
om. उरः G ग्रहणं. L. 8. F कुडिच्छं Z कुडित्थं CFX वृत्तिं X विवर तुटी वृद्धितं
C मुद्धितं BG वेति Z कोट्टी odd. दोहविषमां C 2. hd. लला. L. 9.
C कुसुंमं A ह्तिं AG, C 2. hd. X कोलिउ BCFZ लूयासु E लूआसु. L. 10.
AGZ निवीलणं C निपीलं BF कोल्हओ AG उ X कोल्हउ C त for तह CEXY
सिया. L. 11. CXZ रक्तं वं GX कोलिउ G काराकृमिश्व. L. 12. BF कोल्हओ
G कोल्हउ X कोलउ. L. 13. A ॥ अथ सादि ॥ EY ॥ अथ सादिः ॥ BFX om.
व्यक्षरां BF व. L. 14. C खड्डा G सड्डा BF चम्मे X मंसुम्मि. L. 15. BF वेय
ACGYZ चेय X वेअ. L. 16. G खल्ला C पर्वतखानिः पर्वतं G घातमिं G चम्मं C
सण्डं CX श्मश्रु GZ सन्ने. L. 17. C om. सातं.

खड्डा धरेसु खत्तं वप्पे खण्णं च वासभवणम्मि ।

खलिमोअणाण खल्लम्बराण तुह वेरिआण धी खड्डं ॥ ५४ ॥ [६६]

खट्टं कडिआइ खड्डं तिणम्मि खद्धखरिआ य भुत्तम्मि ।

खवओ खन्धे असईइ खंडई खड्डिओ मत्ते ॥ ६७ ॥

- 5 खट्टं तीमनम् । खड्डं तृणम् । खद्धं तथा खरिअं भुक्तम् । खद्धं प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येषु दृश्यते । खवओ स्कन्धः । खंडई असती । खड्डिओ मत्तः । खलगंडिओ मत्त इत्यन्ये ॥ यथा ।

खंडइ तइआ जन्ती णच्चिरखवया ण देसि धरकिडिअं ।

खरिअखड्डखड्डिअवसहखद्धं खट्टं णिएसि किं इण्हि ॥ ५५ ॥ [६७]

- 10 खड्डुआ मुत्ता खणुसा मणदुक्खे खंजरो वि मुक्कड्डमे ।

खट्टंगं छाया खव्वुल्लं वयणम्मि खण्णुओ कीले ॥ ६८ ॥

खड्डुआ मौक्तिकानि । खणुसा मनोदुःखम् । खंजरो शुष्कद्रुमः । खट्टंगं छाया । खव्वुल्लं मुखम् । खण्णुओ कीलकः ॥ यथा ।

दुक्खव्वुल्ले का तुह खणुसा खड्डुआवल्लि ण जं लहसि ।

- 15 खण्णुअभूए सहि खंजरम्मि किं होइ खट्टंगं ॥ ५६ ॥ [६८]

L. 1. GZ सन्ना BFZ धरेसु BF डप्पे GZ सत्तं ॥ BF व. L. 2. GZ 'भोय' X om. from 'आणाण to खरिअं मु in l. 5 B 'ल्लं'वरणे CFGZ 'ल्लं'वरणे (misread) cdd. वेरिआण G धीरच्छु (i. e. धिरच्छु!) instead of धी खड्डं Z धी ख्यु C खंडं. L. 3. CX खड्डं G खट्टं cdd. कडिआइ (X'डि') BCFX खट्टं Z खत्तं cdd. 'खरिआ BF मुत्तं X भुत्तम्मि Z भुत्तम्मि. L. 4. AGXZ खवउ C खंडिइ AX खड्डिउ BCFYZ खड्डिओ G खंडिउ E मत्तो G मत्ते. L. 5. C खट्टं Z तथो CGZ खरिअं X om. खट्टं C पखट्टं. L. 6. G खवउ X खचउ Z खवंओ BCF खंडिओ X खंडिउ G खंडिउ मत्त CZ 'खंडिओ GX 'डिउ Z खलगंडिओ X मत्तः L. 8. BCFX तइया GZ खड्डिया G खचिरं Z खचिरं cdd. 'किडिअं. L. 9. BFGZ खरिअं CX खरिअं GZ 'खड्डि' om. खड्डिअ BF 'खंडिओ वसहं CX 'खंडिअ' GZ 'उसहं' C 'खट्टं BF खण्णं for खट्टं X खट्टं. L. 10. In X this line is also given in the commentary to the last stanza after इण्हि with the following readings: खड्डुआ-खलुसा-मुक्कड्डमे A खड्डुआ BCFGXYZ खड्डुआ X मोत्तिअ for मुत्ता In G मणं खं is torn off. A C 1. hd. Z मुक्क. L. 11. A छाया AC खव्वुल्लं A खणुउ C खणुओ G खणुउ X खण्णउ. L. 12. cdd. खड्डुआ X खणुसा X थ-द्रुमः L. 13. BGX खचुल्लं (!) In G from मुत्तं to दुप्पे l. 5, incl. torn off. X खण्णुउ Z om. यथा. L. 14. BCFX 'खड्डे G 'खुल्ले Z 'खुल्ले G खणुसा डुं खं cdd. खड्डुआ. L. 15. BF खणुअभूए C (X!) Z खण्णुअभूए G खण्णुअभूए सहि जं खं G कि BG खट्टंगं.

खच्चलो रिच्छे सप्परो वि लुक्खे उडुम्मि खज्जोओ ।

खच्चोलखंजणा वग्घकदमा खग्गिओ वि गामेसे ॥ ६९ ॥

खच्चलो अच्छल्लः । खप्परो रुक्षः । खप्पुरो इत्यन्ये । खज्जोओ नक्षत्रम् ।
खच्चोलो व्याघ्रः । खंजणो कर्दमः । खज्जरीटवाची तु संस्कृतभव एव । खग्गिओ
ग्रामेशः ॥ यथा ।

खच्चल्ला खच्चोला खंजणविसमा मही जहिं गामे ।

खप्परखग्गिअदुत्थे मा वस तस्सिं मुखज्जोअ ॥ ५७ ॥ [६९]

खट्टिको सृणवइम्मि खल्लिरी खुल्लिरी अ संकेए ।

थूलेन्धणअग्गीए संधग्गी खोडपज्जाली ॥ ७० ॥

खट्टिको सौनिकः । खल्लिरी तथा खुल्लिरी संकेतः । संधग्गी तथा खोडपज्जाली 10
स्थूलेन्धनाग्निः ॥ यथा ।

गुणखल्लिरी तए खुल्लिरिं अग्निन्तेण कम्मखट्टिक ।

सा विसइ विरहसंधग्गिपीडिआ खोडपज्जालिं ॥ ५८ ॥ [७०]

लहुवारम्मि खडक्की तह खवडिअखुंडया खलिंए ।

वाहुम्मि संधयट्ठी अ संधमंसो अ खलइअं रिन्ते ॥ ७१ ॥ 15

खडक्की लघुद्वारम् । अत्र खसिओ खचित इति खचितशब्दभवः । खडइ

L. 1. XYZ खच्चलो BF अच्छे Y रुच्छे E सप्परो In G from म्मि in उडुम्मि to
खंजणा । 2. torn off. C खच्चोओ AXZ उ. L. 2. ABCFGY खच्चोलं X
खच्चोलं Z खच्चोलं AX खंजणो A वसतिउ GXZ खग्गिओ E गामेसो. L. 3. XZ
खच्चलो CX सप्परो इत्यन्ये Z सप्परो C खच्चोओ GXZ उ. L. 4. C 1. hd. XZ
खच्चोलो In G खच्चो illegible G खंजणो From रिट to संस्कृत torn off in G
X खग्गिओ. L. 6. GXZ खच्चल्ला G (1) Z खच्चोला. L. 7. सप्परखग्गिअ illegible
in G. BF स्वणियं CXZ खग्गिवं OGZ अच्छे BF तस्मिं BFGZ मुखज्जोव C
मुखज्जोव X मुखज्जोव. L. 8. X खल्लिरी Z खट्टिको BF वडिं CX सृणवइं CX
खल्लिरी In G खल्लिरी is torn off. ABCFGXY खुल्लिरी Z खुली AY व. L. 9. RF
थूलेन्धणं C थूलेन्धणं GXZ थूलेन्धणं C 1. hd. संधग्गीओडपज्जाली Z खोडपज्जाली.
L. 10. B खट्टिको Z खट्टिको GZ सौनिकः BF खल्लिओ BCFXZ खुल्लिरी BF संधग्गी.
C पञ्चाली. L. 11. X नाग्निः L. 12. BF खुल्लिरी OX खल्लिरी G खुल्लिरिमणित्तिण
Z खुल्लिरिमणित्तिण CGZ खट्टिका X खट्टिका. L. 13. B पीडिआ CFG पीडिआ [1]
XZ पीडिआ BFZ पञ्जालि C पञ्चालि. L. 14. BCFZ लहुवारम्मि EG वारम्मि
BFZ खडिअं ACEGXY खवडिअं. L. 15 A वाजम्मि BFG वाहुम्मि AB (E) FGXZ
पट्ठी AGYZ व X om. अ BF कंधमंसो AGYZ व AXYZ खलइअं BF खलिवं E
खडिअं G थूलयं. L. 16. GXZ खसिउ BFG इति शब्दभवः BFGX खडइ.

मृद्रातीति धात्वादेशोपूक्त इत्येतौ नोक्तौ । खवडिअं तथा खुंडयं स्वलितम् । खुडिअं खण्डितमिति तु खण्डितशब्दभवम् । खंधयद्दी तथा खंधमंसो बाहुः । खलइअं रिक्तम् ॥ यथा ।

सा ललिअखंधयद्दी तमाखुंडयलोअखलइए मग्गे ।

5 सहिदिण्णखंधमंसा अखवडिअमहिसरिआ खडकीओ ॥ ५९ ॥ [७१]

तरुमक्कडे खडहडी खंधीधारो अ उण्हजलधारा ।

खडइअखवलिअखरहिअसद्दा संकुचिअकुविअपोत्तेसु ॥ ७२ ॥

खडहडी तरुमकटः । खंधीधारो अत्युष्णजलधारा । खडइओ संकुचितः । खवलिओ कुपितः । खरहिओ पौत्रः ॥ यथा ।

10 उअ विहि खरहिअणन्दणउज्जाणे खडहडी खडइओ वि ।

सीआलोअणखंधीधारं दट्ठण खवलिओ तुज्झ ॥ ६० ॥

अत्र खउरइ क्षुभ्यतीति धात्वादेशोपूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७२]

खारयखाइअखारंफिडीउ तह मउलपरिहगोहासु ।

खाडइअं पडिफलिअम्मि सिक्खिखरी डुम्बचिन्धलट्ठीए ॥ ७३ ॥

L. 1. C मृद्रातीति G मृद्रातीति X मृद्रातीति C ०क इति नोक्तः *cdd.* खवडिअं OGZ तथा खुडिअं. CX खुडिअं BFGZ खुडिअं L. 2. BF संक्षिप्तमिति GZ संक्षिप्तमिति CXZ संक्षिप्तशब्दभवः (X ०व) C संक्षिप्तद्दी BFGXZ ०यद्दी BFG बाहुः X बाहु X खलइअं Z खलइअं. L. 4. BCFX ललिअं GZ ललितं B ०खंधी GXZ ०यद्दी C ०यद्दी F ०खंधी X नमखुंडयं Z तमखुंडयं GZ ०लोयं BF मग्गे. L. 5. GZ ०दित्रं G ०मसा BFGXZ अखवडिअं C अखवडिअं *cdd.* ०रिया G ०ह्मिडि X खडच्यीउ. L. 6. खंधी C 2. *hd.* only BF ०वारो X खंधीधारा GZ य C नुण्हं E उण्णं L. 7. *cdd.* खडइअखवलिअं AB खवलिअ twice ABCEFXYZ ०खरहिअं G ०खरहिअं BF संकुचिअं AEGXY संकुचिअं Z संकुचिअं E *om.* कुविअ AGXYZ ०कुविअं E ०पुत्तेसु. L. 8. C ०मकटः BF खंधीधारो X खंधीधारा GZ अत्युष्णं C अनुष्णं X अत्युष्णं Z ०जलधारा BF खडइओ C खडइओ GX ०इउ. L. 9. GXZ ०लिउ X ०हिउ पोत्रः L. 10. BF उय C 2. *hd.* ओअ *cdd.* ०हिअं C 1. *hd.* ०ओह्मसाणे BF *om.* खडहडी G खडहडी Z खडहडी BF खडहडी G ०इउ GZ य for वि. L. 11. CXZ भीषां BFG सीषां GZ ०लोयणं GXZ ०लिउ C नुज्झ. L. 12. X ०पूक्त इति. L. 13. C साइअं *cdd.* ०साइअं E ०सारफिडी C 1. *hd.* Y ०डीओ GZ नउलं. L. 14 C साडिअं *cdd.* ०इयं G ०पालिअम्मि Z ०पालिं BCFXYZ ०लिअं E सिक्खिखरी C सिक्खिखरी AX ०डी BF दुंबचिअं C दुंबचं A दुंबचिअं G दुंबचं G ०लट्ठीए.

खारयं मुकुलम् । खाइआ परिखा । खारंफिडी गोधा । खाडइअं पतिफलितम् ।
खिक्खिरी डुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्नयष्टिः ॥ यथा ।

खाइअलङ्घण खारयमुहिआ खिक्खिरिकरा तुहारिवहू ।

खाडइअणिअरवेसु वि डरिआ खारंफिडि अ लुकेइ ॥ ६१ ॥ [७३]

खिज्जिअसिंखिणिखिक्खिंडा य उवालम्भमसुअकिक्किंडा । 5

कुडिलहुतुड्डेसुं खुल्लुखुड्डुखुड्डा चहुड्डए खुत्तं ॥ ७४ ॥

खिज्जिअं उपालम्भः । खिंखिणी शुगाली । खिक्खिंडो कृकलासः । अत्र खिरइ
क्षरतीति धात्वादेशोक्त इति नोक्तः । खुल्लं कुटी । खुड्डं लघु । खुड्डं वृद्धितम् ।
खुत्तं निमग्नम् ॥ यथा ।

खिक्खिंडो अ व तया तुममुगीवो खिंखिणीइ व भमेसि । 10

किं अज्ज खुड्डुखुल्ले खिज्जेसि विहिं अखुड्डुहुहखुत्तो ॥ ६२ ॥ [७४]

खुण्णं मडिए खुपा वुट्ठिचाणम्मि खुड्डिअं सुरए ।

खुलुहो गुण्फे खुवओ गण्डुअसमकण्टकिल्लतिणे ॥ ७५ ॥

खुण्णं परिवेष्टितम् । खुपा तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम् । खुड्डिअं सुरतम् ।
खुलुहो गुल्फः । खुवओ गण्डुत्तंसजतृणसदृशं कण्टकितृणम् ॥ यथा । 15

- L. 1. C om. खारयं मुकुलं Z खारयं BF कुमुलं GZ नकुलः cdd. साइया BF "पिडी
cdd. साइयं in G twice. L. 2. C खिकिरी Z लिक्खिरी BF दुवां C डुंवां 2. hd.
डुंवां C डुंवां G स्पर्शं. L. 3 cdd. साइयं cdd. "मुड्डिया C किक्खिं X विक्खिं Z
तुहारिवहू. L. 4. GZ सोडं cdd. "इयनियं BF "वेसु cdd. डरिया C "विडिं BF C
1. hd. च C लुकेइ. L. 5. ABEFGXYZ खिज्जियं C खिक्खियं B "खिक्खिडा
F "खिक्खिडा X "खिक्खिडा G उवालंलः A "लंमसुयं CEGYZ "मसुयं BF "भमुहं X
"लंमसियालिककिंडा AEY "ककिंडा C 2. hd. G "खिक्खिडा. L. 6. BF "लहुं X
"लहुहुड्डेसुं A सल्लं C वल्लं BF "कुडुं CG om. खुड्डु BF "खुड्डा E "खुड्डा X "खुड्डं BF
वहुड्डए CZ बहुत्तए X चहुड्डए. L. 7. BFGXZ खिज्जियं C खिक्खियं GZ उवां BF शुगाली
B खिक्खिंडो BFG "लाशाः B सरइ L. 8. G नोकाः B खुड्डु X लघुः C खुड्डं
for खुड्डं X कटितं. L. 10 BFG खिक्खिंडो X खिक्खिक्खिंडो CXZ व BF च X खिक्खिणीइ
Z खिक्खिणीइ BF भमेसि. L. 11 C अइअ BF खुड्डुखुल्ले C खुड्डुले खिक्खिसेसि CGZ विडियसुं
GXZ "खुड्डं. L. 12. GZ खुत्तं A मडिएसुं E खुड्डिं ABFGXYZ खुड्डियं CE खुड्डियं
C 1. hd. खुत्तए. L. 13. X खुल्लुहो A गुण्फे C गुण्फो EX गुण्फे AGX खुवओ BF वओ
(sic) Y गंडुवं BF "तिण्णे C "किल्लतेणे. L. 14. GZ खुत्तं X खुणं G "छितं BCFX
खुड्डियं GZ खुड्डियं. L. 15. C खुल्लुहो BF गुल्लुः X गुल्लुः (misread) C खवओ GX
"वओ B गंडुत्तंसजः F गंडुत्तंसजः GZ "संज्ञं CX गंडुत्तंसजं BF "सदृशः CX कंटकं GZ कंटकिल्लं
तृणं X om. यथा.

खुंषाखुण्णतणूओ खरखुवयप्फाडिअन्तखुलुहाओ ।

बासारत्ते कुलडाउ खुड्डिअत्थं अहिसरन्ति ॥ ६३ ॥

अत्र । खुण्णइ मज्जति । खुड्डइ खुड्डइ तुडति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [७५]

5 खुंखुणिसुंखुणयखुणुक्खुडिआओ रच्छणकसिरघाणा ।

पणयपकोवे खुरुडुक्खुडी तहा खेल्लिअं हसिए ॥ ७६ ॥

खुंखुणी रथ्या । खुंखुणओ घ्राणसिरा । खुणुक्खुडिआ घ्राणम् । खुरुडुक्खुडी पणयपकोपः । खेल्लिअं हसितम् ॥ यथा ।

खुरुडुक्खुडिअपणत्थीपयघायच्छुस्वुंखुणो मट्ठो ।

10 खुंखुणिआइ खुणुक्खुडिमुअ धोअन्तो जणेण खेल्लिअइ ॥ ६४ ॥ [७६]

खेआलू असहे खोड्डी दासी दन्तुरम्मि खोसलओ ।

खल्लं वडविवररईसु वामकररासहेसु सव्वसवा ॥ ७७ ॥

खेआलू निःसहः । असहन इत्यन्ये । अत्र खेड्डइ रमते धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । खोड्डी दासी । खोसलओ दन्तुरः ॥ यथा ।

L. 1. G खुंषाखुण्णं X^०खुण्णिं BF^०तणूएओ GX^०णूउ BF^०यफाडियं CX^०यफाडियंतुं Z^०यफाडियंतुं C 2. hd. GXZ^०हाउ. L. 2. BCF कुलडाओ BEGX सुट्ठियत्थं C खुड्डिअच्छं. L. 3 C तुडइ तुडइ B तुडति CF तुडति XZ तुडति BF पूकाः om. इति नोक्ताः CX इति नोच्यन्ते. L. 5. BF^०सुंखणिं G^०सुंखणियं Y^०सुंखणयं BF^०खुणुखुडिया C^०खुणुखुडियाओ AEX^०खुणुखुडियाउ GZ^०खुणुक्खुणिघाउ Y^०खुणुक्खुडियाउ E^०णिक्कं BF^०सिण्णं. L. 6. EX^०पकोवे B खुरुडुखुडी X खुरुखुडी Z खुरुडुखुडी CGZ लिडियं ABEFY खेल्लियं X खल्लियं. L. 7. B खेखुणी GXZ^०णउ BF^०सिरा BCFX खुणुखुडिया G^०खुणुक्खुणिघा Z^०खुणुक्खुणिघा BF घ्रातं C^०डुखुडी X खुरुखुडी Z खुरुडुखुडी. L. 8. X^०कोपाः C लिडियं BEGZ खेल्लियं X खल्लियं. L. 9. B खुरुडुं Z खुरुडुं C खुरुडुखुडीयं BEGZ^०डियं X^०खुडियं BFG^०पणेळीं X^०पणेत्थीं BCF^०संखुणो. L. 10. C खुसुं X खुसुं^० add.^०णिघाइ (Z^०णिघा) C खुणुखुडिं X खुणुखुडिं GZ^०डिमुय BF धोअतो GZ धोयंतो C जणाण X जलणेण BF लिडियइ CGXZ^०डियइ. L. 11. ABCFGZ खेआलू C खोड्डी Z खोड्डी BF खोसलओ AGX^०लउ E adds: ॥ अथाज्ञेकार्यः XY अथानेकार्थाः ॥ L. 12. C^०इसु G om. वामकररासहेसु Z^०राहेसु corr. in margin. C सव्वसवा 2. hd. खवा G^०खय. L. 13. add. खेआलू BF निस्तहः BF रमते इति धां. L. 14. G खोड्डी (!) GX^०लउ.

रे खेआलुअ खोसल इमाण खोटीण मज्झमावडिओ ।
दुट्टिस्ससि कह व तुमं अकुट्टिओ ठक्कराहि फुडं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थीः ॥

खल्लं वृतिविवरं विलासश्च । खञ्जो तथा खवो वामकरो रासभश्चेति द्वावपि
द्वर्थौ ॥ [७७]

खंडं सिरसुरभण्डेसु खंडिओ मागहाणिवारसु ।

खरथउडेसु खरुल्लं जिण्णोवालद्धएसु खज्जिअयं ॥ ७८ ॥

खंडं मुण्डं मद्यभाण्डं चेति द्वर्थम् । खंडिओ मागधोऽनिवारश्च । खरुल्लं कठिनं
स्थपुटं च । खज्जिअं जीर्णमुपालब्धं च ॥ [७८]

रणमणदुहेसु खम्मकस्समो खरडिअं च लुक्खभग्गेसु ।

खल्लइअं संकुइअमुइएसु खित्तयमणत्थदित्तेसु ॥ ७९ ॥

खम्मकस्समो संग्रामो मनोदुःखं च । मनोदुःखविशेषोऽनुशयनिःश्वसितमित्यन्ये ।
खरडिअं रूक्षं भग्नं च । खल्लइअं संकुचितं प्रहटं च । खित्तयं अनर्थो दीप्तं च । दीप्तं
प्रज्वालनमित्यर्थः ॥ [७९]

खोडो सीमाकट्ठे धम्मिअए खज्जए चेअ ।

खोलो लहुगदहए वत्थस्स य एगदेसम्मि ॥ ८० ॥

- L. 1. C से सआ° BF सेयालुअ GZ सेयालुअ C मज्झमावडिओ G °डिउ X °आवडिउ.
L. 2. C 2. bd. X वुट्टि° GX अकुट्टिउ Z अकुट्टिउ BF ठक्कराहि G फुडं X फुड.
L. 4. C वृत्ति° CX °विवरणं G विलासश्च C सञ्जो Z om. सञ्जो. L. 6. A
°संडेसु C °भंडेसु BFGX खंडिउ E वागहा°. L. 7. BFZ खरपउडेसु E °सउडेसु G
°श्वउ° C खरुणं X खरुल्लं A °वालद्धरसु BF °वालद्धएसु C °लद्धएसु 2. bd. यसु G °लद्धएसु
BF खज्जियय C सज्जियय AEGX°YZ °ययं. L. 8. G सुंडं B °भाडं B द्वर्थौ GX
खंडिउ Z खंडिउ BCFX अनिवारश्च CX खरुल्लं. L. 9. BFXZ खज्जियं C °सज्जियं B
°लब्धं व G °लब्धं च. L. 10. CEX °समो GZ °कस्समो य add. °डिपं GZ om. च A
°भग्नो य. L. 11. C खेडं add. इयं G संकुइ° ABCFGYZ °कुइयं EX °कुइयं X
°सुइएसु E खेत्तयमं B °यमाणत्थं A °मणत्थं C °मणच्छं. L. 12. G सभं BCF
°समो X समो for सम्मकस्समो CGZ संग्रामः C °विशेषोऽनुशयः नि° G °बो । तुशयः निःश्व° BF
अनुशय° Z अनुशयः BCFX °निश्व°. L. 13. BF खरडि CGXZ °डिपं add. खल्लइयं G
संकुचितं B व B खित्तियं GZ खित्तअं. L. 14. G प्रज्वाल° BFX प्रज्वालमित्यर्थः.
L. 15. C 1. bd. सीसा° G °कट्ठो C धम्मिअए BYZ धम्मियए GYZ चेष X om. चेअ.
L. 16. Y लघुगदहए AC वच्छस्स.

खोडो सीमाकाष्ठं धार्मिकः खञ्जश्चेति व्यर्थः । खोलो लघुगर्दभो वस्त्रैक-
देशश्च ॥ [८०]

॥ अथ व्यक्षरादिक्रमेण स्वरक्रमेण च गकारादयः ॥

गंजो गल्ले गड्डी सयडे गज्जो जवे गढो दुग्गे ।

5 गडुं सयणे गलिअं सुमारिअमक्खवलए गणेत्ती अ ॥ ८१ ॥

गंजो गल्लः । गड्डी गन्त्री । गज्जो जवः । गढो दुर्गम् । गडुं शय्या । गलिअं
स्मृतम् । गणेत्ती अक्षमाला ॥ यथा ।

मयणगढं गज्जस्स वि गंजं गडुम्मि गड्डिचक्कडिं ।

गलिअं गलिउं भिक्खु गणिअगणेत्ती वि मुच्छेइ ॥ ६६ ॥ [८१]

10 गहणं अजलहाणे गंडीरी उच्छुखण्डम्मि ।

गत्ताडी तह गाणी गवायणी कडुद्धुणिम्मि गहम्मो ॥ ८२ ॥

गहणं निर्जलस्थानम् । गंडीरी इक्षुखण्डम् । गत्ताडी तथा गाणी गवादनी ।
गत्ताडी गायिकेति गोपालः । गहम्मो कटुध्वनिः ॥ यथा ।

गहम्मसदकरहोविअम्मि गहणम्मि धवल मा वच्च ।

15 तत्थ ण दुक्वागाणी दूरे गंडीरिगत्ताडी ॥ ६७ ॥ [८२]

- L. 1. CGX °काष्ठं GZ लघु° BF °गर्दभः. L. 3. om. A; EY only गकारादिः
G °क्रमेण च स्वर°. L. 4. BF गजो E गड्डी C गहलो a v. l. which will not be
noted any more. GZ गज्जे E जवे B गढो G दुग्गे. L. 5. A गडुं BCFGZ गढं
XY गढं add. गलिअं ACEGXYZ °रियम° A °क्खवलए C om. क्खवलए गणे, 2. hd.
remarks अपूर्णं पद्यं C श्री for गणेत्ती C om. च ABFY च GZ ए X आ. L. 6.
BCF गजो C 2. hd. गहो X गंजा C om. from गल्लः to गज्जो incl. 2. hd. remarks
उपरितो लेखः । गंजो गल्लं गड्डी शकटं च BF यवः BF गढो BF गढं CGZ गढं X गढं
शय्या BFZ गलिअं C गलिअ G. गलिता. L. 8. G गज्जच्छ Z गज्जत्थ BF
गडुम्मि CGXZ गढं BF गड्डि चक्कं C गहिं G °वक्क°. L. 9. BCFX गलिअं GZ गणियं
Z गलिअो C भिक्खु BCFX गणियं GZ गलिअं. L. 10. G °हाणे Z °दुहाणे X इच्छु°. L. 11. E गत्ताणी Y गवायणी C 1. hd कडुद्धुणिं E °ज्जणम्मि X °धणम्मि. L. 12.
B निर्जलं स्थानं G गंडीरी BF गत्ताणीडी G गवादना. L. 14. BCFX °होविअं GZ
°होविअं B वद्ध F वद्ध Z वच्च. L. 15. C दुक्वा° BF गड्डीरिं C गंडीरी.

गंधिअगद्धिअगद्धहसदा दुग्गन्धदरिअकुमुएसु ।

गंदीणी चक्खुयगणकीला गंजिल्लगाडिआ विहुर ॥ ८३ ॥

गंधिओ दुर्गन्धः । गद्धिओ गर्वितः । गद्धं कुमुदम् । गंदीणी चक्षुःस्थगनक्रीडा ।
गंजिल्लो तथा गाडिओ विधुरः ॥ यथा ।

गंधिअ गद्धिअ उडए गद्धहणाहम्मि कामगंजिल्लो ।

5

भमिअ किमिमाइ गोसे करसि विरहगाडिआइ गंदीणिं ॥ ६८ ॥ [८३]

गडुरिगामेणीओ छगलीए गंछओ वरुडे ।

गहणी तह वन्दीए गहरो गिद्धे धणुम्मि गंडीवं ॥ ८४ ॥

गडुरी तथा गामेणी छागी । गंछओ वरुडः । गहणी हटहता स्त्री । गहरो गृध्रः ।
गंडीवं धनुः ॥ यथा ।

10

गंछ च्च दलिअ वंसं गहणिं गामेणिअं च ताडन्ति ।

धी गडुरिभोअणया पावा गंडीविणो गहरघोरा ॥ ६९ ॥ [८४]

गहिअगवत्ता वंकिअघासा गहिआ य कम्ममाणाए ।

णासाए गंधलया य गडयडी वज्जणिग्घोसे ॥ ८५ ॥

L. 1. A गंधिय^० or गंधिय^० BCEFGXYZ गंधियगद्धिय^० G^० कगट्ठं A^० सत्त्वा cdd.
दरिअ^० C 1. hd. कुमु^०. L. 2. G गंदीणी A चक्खुयगण^० C चक्खुयग^० Z चक्खुयच्छ^०
G^० च्चगण^० E^० कीला जिह्वा^० Y गंजेह^० cdd. गंजिया (X^० गंजिया). L. 3. X
गंधिउ X गद्धिउ BF कुडुदां G कुमुदां G गंधिणी. L. 4. X गाडिउ. L. 5. cdd.
गंधिय गद्धिय. L. 6. cdd. भमिअ BF किमिमाअ Z माइ C करसि cdd. गडिआइ X गंदीणि.
L. 7. C गडुरी ABFGX गंजिउ AGX गंछउ X वरुडे. L. 8. BCEFGZ
वंदीए C गिद्धे. L. 9. X गडुरी From णी to व in वरुडः torn off in G. X गंछउ
वरुडः C वरुडः BF वरुडः L. 11. BCF च cdd. दलिअ BF गहणिं Z गहणे BF गामेणिं
ये XZ गामेणिवं Z व X ताडमि. L. 12. B गडुरी CGZ भोअणया X भोअणया BF
पावा In G गहरघोरा is torn off. L. 13. A गहियं गव^० BCEFGXYZ गहियं In G
from गहियं to पासा excl torn off. A वंकिअघासा BF वंकिअ^० CEXYZ वंकिअ^० C
घोस X घोसो cdd. गहिया Z साणाए. L. 14. BF साणाए C गंधलयाए गडयडी BCFY
निग्घो^० C सा E निग्घो.

गहिअं वक्रितम् । गवत्तं घासः । गहिआ काम्यमाना स्त्री । अत्र गहिलगगरशब्दौ
ग्रहिलगद्गदशब्दभवौ । गञ्जिओ कल्पपाल इति गाञ्जिकशब्दभवः । गञ्जा हि सुरागृह-
मुच्यते । इति नोक्ताः । गंधलया नासा । गडयडी वज्रनिर्घोषः ॥ यथा ।

मेहम्मि गडयडन्ते अगहिअचित्तं विणा गहिअजुवई ।

5 सिंघइ गंधलयाए को णु गवत्तं व मालईदामं ॥ ७० ॥ [८५]

गोट्टीरए गणसमो गल्लफोडो डमरुअम्मि ।

गहकल्लोलो राहु विवाहगणए गणायमहो ॥ ८६ ॥

गणसमो गोटीरतः । गल्लफोडो डमरुकः । अत्र । गन्धुत्तमा सुरेति संस्कृतभवः ।
गण्ठिच्छेओ ग्रन्थिच्छेदक इति ग्रन्थिच्छेदशब्दभव इति नोक्तौ । गहकल्लोलो राहुः ।
10 गणायमहो विवाहगणकः ॥ यथा ।

गणसम गल्लफोडं मुहेण वाएसि किं गणायमह ।

गहगणविवरीअगइ गहकल्लोलं णया णेसि ॥ ७१ ॥ [८६]

गणणाइआ य चण्डीइ गलत्थलिअं गलत्थिअए ।

गयसाउलो विरत्ते गंधपिसाओ अ गन्धिअए ॥ ८७ ॥

L. 1. BF गह्मियं CXZ गहियं From गहिअं to घासः incl illegible in G. BF
om. गवत्तं घासः CX घोषः cdd. गहिया From हिल° to दशब्द torn off in G.
L. 2. X °गर्मर° X गंजिउ BCFX कल्पपालः (C °ल) BF °भव G °भवेः. L. 3.
From च्यते to नोक्ताः incl illegible in G. CXZ नोक्ता Z गंधलया CX नासा G om.
नासा CX गडअडी X वज्रनिर्घोषः. L. 4. From इम्मि to अग° excl. torn off in
G. cdd. अगहियं G चिणा cdd. गहियं G °जवई X °जुवइ. L. 5. CX गंधलियाए
X गवत्तं वत्तं C च. L. 6. A गोट्टीरए Y गोट्टीरए BF णसमो E गल्लफोडो BFY
डमरुअम्मि. L. 7. X गहकल्लो C om. विवाह A नणाय° E °महे. L. 8. CGX
गोटी° G डमकः X गंधुत्तमा GZ सुरा इति. Z संस्कृतसमः L. 9. BF गंठिओछेओ X
°छेउ X °छेदकः X om. शब्द GZ °भवः G गयकल्लोलो X °कल्लोलोलो X राहु. L. 11.
C मुहे X गणायमहं Z गणायमहा. L. 12. cdd. °विवरीय° (X विवरीइ°) C 1. bd. मह°. L. 13.
cdd. गणणाइया EZ इ for य, but य superscr. G गह° C गलच्छनियं E
गलथ° ABFGXYZ °लियं A गलत्थिअए C गलच्छयए BFGYZ° थियए. L. 14.
C °किसाओ AGX °साउ AGYZ य cdd. गंधियए.

गणणाइआ चण्डी । गलत्थलिओ क्षिप्तः । गलत्थिअं इति तु धात्वादेशेषु क्षिपेधातोः
सिद्धमित्यनेनार्थनिर्देशः कृतः । गयसाउलो विरक्तः । केचित् गयसाउल्लो विरक्त इत्याहुः ।
तत्र साउल्लो अनुरागो वक्ष्यते । स गतो यस्य स गयसाउल्ल इत्येव सिद्धम् । गंधपि-
साओ गान्धिकः ॥ यथा ।

गणणाइआइ भत्तोसवम्भि ण समागउ त्ति वेसाए ।

5

गयसाउलचित्ताए गंधापिसाओ गलत्थलिओ ॥ ७२ ॥ [८७]

गयणरई मेहे गज्जणसद्धो हरिणवारणरवम्भि ।

गागेज्जं गेज्जं मन्थिअम्भि णवपरिणिआइ गागेज्जा ॥ ८८ ॥

गयणरई मेधः । गज्जणसद्धो मृगवारणध्वनिः । गागेज्जं तथा गेज्जं मथितम् । गागेज्जा
नवपरिणीता ॥ यथा ।

10

गागेज्जवावढा गागेज्जा गेज्जारवं मिउं कुणइ ।

गयणरइगज्जिगहिरं गज्जणसद्धं सुणान्तिआ पइणो ॥ ७३ ॥ [८८]

गाहम्भि गाहुली गायरिगोआ गग्गरीए अ ।

गामपहाणे गामणिगामउडग्गामगोहगोहा य ॥ ८९ ॥

L. 1. *cdd.* गणणाइया B (F1) गलत्थलि उक्षिप्तः C गलत्थलि उक्षिप्तः C 2. *hd.*
लिओ उक्षिप्तः GX लिउ BZ गलत्थियामिति CG (F1) गलत्थियामिति X गलत्थलियामिति
BFX क्षिपेः सि०. L. 2. G *om.* कृतः GZ केचिद्वयं X विरक्तः. L. 3.
XZ गयसाउल्लो Z इत्येव C 1. *hd.* गंधपिं GX साउ. L. 5. *cdd.* इयाइ (X इयाव
Z इया) C भत्तोसवं C 1. *hd.* मण 2. *hd.* गण C वि for त्ति X वेसाउ. L. 6. GX
साउ C गलत्थलि GX लिउ. L. 7. C 1. *hd.* गयणाइ X गयणाइ A मिहे E वारण
GZ वाहणं G रवेण A रवम्भि C वरंमि. L. 8 C गहं EX गिज्जं C मंथि
ABEFGXYZ मंथिं ABCFGYZ गिथाइ EX गिथाइ A गरीज्जा. L. 9. BF
गयणाइ CGXZ शब्दो C *om.* from गागेज्जं to मथितं incl. 2. *hd.* remarks अपूर्णेयं
टीका. L. 11. C गेज्जा for गागेज्जा C कुणइ. L. 12. C रई G गज्जियं C
रई X गहिरं गज्जणसद्धं C सई GZ सुणान्तिया Z पइणो. L. 13. AY गाअरि X
गोयरि Z गावरि GZ गोया A गयरीए C गरीए ACGYZ य. L. 14 GZ गामिणि C
2. *hd.* गामणी 1. *hd.* *om.* ति BF गामउग्गा A उडगामं G गामगोमा (*sic*) C गामगोहा
य, C 2. *hd.* गोहागोहा य Z गोहागोमा य.

गाहुली कूरजलचरः । गायरी तथा गोआ गर्गरी । गग्गरीशब्दोऽपि केषांचिदेश्यः ।
अस्मामिस्तु गर्गरीशब्दभवत्वाच्चोक्तः । यदि भवति तदा पर्यायभङ्ग्या दार्शतोऽस्ति ।
गामणी गामउडो गामगोहो गोहो एते चत्वारोऽपि ग्रामप्रधानार्थाः । गोहो भट इत्यन्ये ।
पुरुष इत्येके । गामणिसुअशब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचीत्यन्ये ॥ यथा ।

- 5 गामणिसुएण केण वि गोहसुआ भग्गगायरी कहइ ।
गामउडगामगोहवरिणीण गाहुलिहयं गोअं ॥ ७४ ॥ [८९]

गामहणगामरोडा गामट्टाणछलगामभोईसु ।

गुंफो कारा गुम्मी इच्छा गुंठी अ णीरंगी ॥ ९० ॥

गामहणं ग्रामस्थानम् । गामरोडो छलेन ग्रामभोक्ता । अन्तर्भेदं कृत्वा यो मायया
10 ग्रामं भुनक्ति । गुंफो गुप्तिः । गुम्मी इच्छा । गुंठी नीरङ्गी ॥ यथा ।

तइआ तं कयगुंठिं गामहणे सुहय गामरोडवहुं ।

उवमुच्चसि गुम्मीए इण्हि लजेसि किं गुंफे ॥ ७५ ॥ [९०]

गुंफी अ सयवईए गुलं गुडोलद्धिआ य चुम्बिअए ।

मुत्थसमुत्थम्मि तिणे गुंडं तुरयाहमे गुंटो ॥ ९१ ॥

- 15 गुंफी शतपदी । गुलं तथा गुडोलद्धिआ चुम्बनम् । गुंडं मुस्तोद्भवं लचकाख्यं
तृणम् । गुंटो अधमहयः ॥ यथा ।

L. 1. X गोयरी GZ गोया BFZ गर्गरीशब्दो CX गर्गरी G गर्गरीशब्दोऽपि GZ देश्य
एव केषांचित् (Z केषां) C चित् दे L. 3. BF गामउडो G गामगाहो BG (F) om.
गोहो. L. 4. X गामणिसुअं GZ घुयं L. 5. BF गोअं C गोहसुआ GXZ
घुया C कायरी BF कहइ. L. 6. G गोहहणीण C गाहुविहं GZ गाहुलियं X गाहुविहय
GZ गोयं. L. 7. A गामरोडा C रोडो A गामदु—छलं E गामडाणं. L. 8. E गुंफे
GZ कारी E इथा गुंटोइ णो XYZ य G स्तीरंगी. L. 9. G गामरोडो. L. 10. BF
गुम्मी C गुंठी BF निरंगी C नारंगी. L. 11. cdd. तइया BF कहगुंठिं G गुंठि C वहुं.
L. 13. AGYZ य C गुलं G गुंडं C गुडो B लद्धिआ F लद्धिआ G लद्धिआ EYZ
लद्धिआ X लद्धिआ GZ om. य AYZ चुंथियए BFG चुंथियए. L. 14. CY मुच्छस-
मुच्छसि G मुच्छं A समुच्छम्मि तिणे BF गुदं GZ गुंइ A गुंटो or गुंटो. L. 15. B
गुलोडोलद्धिआ F गुलोडोलद्धिआ CGZ लद्धिआ X लद्धिआ BCFX गुदं FZ गुंइ BCFZ
लचका X लचकाक्षं. L. 16. BF गुंटो GZ अधमहयः.

गुफिसमाए जीए रतो गुंठु व्व गुंढिणिमहीए ।

तीए च्चिअ कुणसु गुलं मज्झ गुडोलद्धिअं मुञ्च ॥ ७६ ॥ [११]

मूलोच्छण्णममिअभासेसुं गुम्मिअगुलुच्छगुत्थंडा ।

गुंजेल्लिअं च गुडदालिअं च पिण्डीकयत्थम्मि ॥ ९२ ॥

गुम्मिअं मूलोत्सन्नम् । गुलुच्छं भ्रमितम् । गुत्थंडो भासपक्षी । अत्र गुलुच्छो गुच्छ 5
इति संस्कृतसमः । तथा । गुंठइ उद्धूलयति । गुमइ भ्रमति । गुंजइ हसति । गुम्मइ
मुह्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । गुंजेल्लिअं तथा गुडदालिअं पिण्डी-
कृतम् ॥ यथा ।

गुंजेल्लिअणीसासं गुडदालिअहणुकरं च गुत्थंड ।

विरहगुलुच्छं तह गुम्मिअं च उड्डिअ कहेसु मं तस्स ॥ ७७ ॥ [१२] 10

गुत्तण्हाणं पिउजलदाणे गुलुगुंछिओ वयन्तरिए ।

गुफगुमिओ सुरही गेंडगेंडुआ य थणवत्थगण्ठीए ॥ ९३ ॥

L. 1. B गुफिं C गुफीं F गुफीं C गुण च X गुंड व्व BF गुंढिणिं C गुंढिणिं GZ
गुंढिणिं X गुंढिणिं C महाए. L. 2. BCFX तीइ cdd. थिप G गुल X मज्झ गुंढोलद्धियं
BF लट्ठियं CGZ लट्ठियं. L. 3 G मूलुच्छन्नं C च्छन्नं Z मूलच्छन्नं ACEGXZ
भमिपं BFGZ भासेसु cdd. गुम्मियं X गुलुच्छं BFXXY गुच्छंडा C गुच्छंडा. L. 4.
A गुंढे X गुंजे ABCFGYZ छियं E जियं X छियं A व E गुडु cdd. दालियं A
कयत्थम्मि C कयत्थम्मि. L. 5. cdd. गुम्मियं BF च्छण्णं OGXX च्छन्नं B गुलुच्छं
X गुलुक्षं BF गुत्थंडो CX गुच्छंडो BF गुलुछो X गुच्छ. L. 6. C गुमइ CX भ्रमयति
B गुजइ X गुमाइ. L. 7. BF गुजिळियं CXZ छियं G गुंजेह्यं BCFX
दालियं G दाडियं Z दाडियं. L. 9. BF गुंजे cdd. छियं C गुंड cdd. दालियं
G कंरा Z व C गुळंड BF om. गुत्थंड. L. 10. BF om. विरह BF गुच्छं C गुलुच्छं G
गुलुच्छं Z गुलुच्छं BF गुंमिपं OGXX गुम्मियं BFGZ उड्डियं C उड्डियं X उड्डियं B काइनु.
L. 11. A गुत्तण्हाणं E गुत्तण्हाणं X गुत्तण्हाणं EX गुलुगुं BCF छिउ G लिउ X ठिउ
Y ठिउ. L. 12. A गुलुगुंमिउ BCFGYZ गुपं CX मिउ GZ गुम्मिउ A गेंड-
गेणया BF गेंडगेंडया C गेंडगेणया E गेंडगेंडुआ G गेंडगेंडुया X गेंडगेंडुआ Y गेंडुया Z गेंड-
गेंडुया GZ om. य C थणवत्थगेंडीए E वत्तगेंडीए GZ गेंडीए.

गुत्तण्हाणं पितृभ्यो जलाञ्जलिदानम् । अत्र गुञ्जहरो रहस्यभेदीति गुह्यहरशब्दभवः ।
तथा । गुल्लइ चाटु करोति । गुंजुल्लइ उल्लसति । गुम्भडइ मुह्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता
इति नोक्ताः । गुलुगुंछिअं वृत्त्यन्तरितम् । उन्नमितार्थं तु उन्नमेरुक्षिपेर्वीदेशसिद्धम् ।
गुफगुमिअं सुगन्धि । गेंडं तथा गेंठुअं स्तनयोरुपरि वस्त्रग्रन्थिः ॥ यथा ।

5

गुलुगुंछिअ मयगुफगुमिअङ्को महसि किमगेंडमिमं ।

गुत्तण्हाणकए छुट्टगेंठुआ जाइ जं सरिअमेसा ॥ ७८ ॥ [९३]

गेंठुल्लं गोविल्लं कुप्पासे गेण्हिअं च थणमुत्ते ।

कीलाइ गेंडुई गेज्जलं च गेवेज्जए वणे गोंडं ॥ ९४ ॥

गेंठुल्लं तथा गोविल्लं कञ्चुकः । गेण्हिअं उरःसूत्रम् । गेंडुई क्रीडा । गेज्जलं ग्रैवे-
10 यकम् । गोंडं काननम् ॥ यथा ।

गेंडुइगोंडे गोरिं सगेज्जलं पुलयफुडुगोविल्लं ।

उअ द्दुं रइतिसिओ गेंठुल्लं गेण्हिअं च अवहरइ ॥ ७९ ॥ [९४]

गोच्छागोंठीगोंडीगोंजीओ मज्जरीए अ ।

गोलो सक्खी गोल्ला विम्बी गोली अ मन्थणिआ ॥ ९५ ॥

L. 1. G गुत्तण्हाणं X गुत्ताणं C गुह्य (i. e. गुञ्ज) BFX om. इति. L. 2. Z गुल्ल
BCFX गंजुल्लइ B °पूक्ताः. L. 3. X नोक्ता G तथा गुलुगुंछि (sic) Z तथा गुलुगुंछिअं X
°गुंछिअं X उन्नमितम् G °पेवा आदेशसिद्धा X °पेवा आदेशः. L. 4. C गुपमिअं BFGZ
गुपगुमिअं X गुपगुमिअं Z सुगन्धिः गेण्हं X गेंडं BFXZ गेंडयं C गेण्हयं G गेणुयं
CX °गन्धिः. L. 5. X गुलुगुंछिअं cdd. °छिअगुपगुमिअं गो BFGXZ किं अगेंडं C किं
आमं Z °गेंडमिमं. L. 6. X गुत्तण्हाणकए Z उन्नण्हाणं CX छुट्टगेंठुआ BF छुट्टगेंठुआ
G °गेंठु (sic) CX जाव C सं जरियमेसा BFX सरियमेसा Z °मेस. L. 7. BFZ गेंठुल्लं
A गेंडल्ल X गेंठुल्लं ABCEFFXY गेण्हिअं X व थणमुत्ते C 1. hd. वणं. L. 8. X
कीलाइ BCFZ गेंडुई Y गेंडुई Z व for च Y गेवेज्जए X वामणे for वाणे. L. 9. BCF
गेंठुल्लं G गेविल्लं B गोविल्लं X कञ्चुकगेणियं उरसूत्रम् BCF गेण्हिअं BCF गेंडुई GZ गेंडुई.
L. 10. C गेवेयके X वामनं. L. 11. B गेंडुई C (F1) गेंडुई G °गोंडे BFG गोरि
X गरि CX सगेणं BF सगेणं BF पुलपुट्टं G पुलपुट्टं Z पुलपुट्टं. L. 12. CX उअ C
द्दुं X रयतिं GX °तिसिअं Z °तिसिअं B गोंडुण्ण CXZ गेंडल्लं F गेंडुण्ण G गेंडुल्लं BCFX
गेण्हिअं GZ गेंडुयं BF व X अवहरइ. L. 13. G गोच्छागोच्छीगोंडीगोजीवगोजीउ AXZ
°जीउ E °गोञ्जीओ Z गोंछा B °गोंडी BF °गोञ्जीउ ACXYZ व. L. 14. X सक्खी C
गोण्ण Z गोळ्ळी BFZ विंबी G विंबी E विंबो AEGXYZ व cdd. °जिया.

गोच्छा गोंठी गोंडी गोंजी एते चत्वारो मञ्जरीवाचकाः । गोलो साक्षी । गोल्हा विम्बी । गोली मन्थनी ॥ यथा ।

गोंडी गण्डे गोच्छा भाले गोंठी उरे थणे गोंजी ।

गोलीसमजलफुसिआउ एत्थ गोल्होहि को गोलो ॥ ८० ॥ [१५]

गोवी बाला गोसं गोसग्गं गोवरं करीसम्मि ।

5

गोमद्दा गोअग्गा रच्छाए गो रं च गोविट्ठा ॥ ९६ ॥

गोवी बाला । गोसं प्रमातम् । गोसर्गशब्दो यदि संस्कृते रूढस्तदा तद्भवो गोसग्ग-
शब्दः । अन्यथा तु देशी । पर्यायमङ्गत्वा त्विहोपात्तः । गोवरं करीपम् । गोमद्दा तथा
गोअग्गा रथ्या । गोहुरं गोविष्टा ॥ यथा ।

गोवरगोहुरकज्जे गोअग्गं गोवि मा भमसु गोसे ।

10

विप्पिज्जसि जं तस्सि केण वि गोमद्वसहेण ॥ ८१ ॥ [१६]

गोंदीणं सिहिपित्ते गोणिको गोसमूहम्मि ।

पवयणजडेसु गोच्चयगोसण्णा गोविओ अजंपिरए ॥ ९७ ॥

गोंदीणं मयूरपित्तम् । गोणिको गोसमूहः । गोच्चओ प्राजनदण्डः । गोसण्णो
मुखः । गोविओ अजल्पाकः ॥ यथा ।

15

गोसण्ण गोविअमिमं गोणिकं गोच्चएण किं हणसि ।

मेरं कडक्खमाणिं गोंदीणपिअं णिवारसु विडालिं ॥ ८२ ॥ [१७]

L. 1. C गोच्छा G गोंठी गोण्डी BF om. गोंजी XZ चत्वारोपि. L. 2. BF विवी
G विंबी X विंबी । गोलो BF मंथनी G मन्थनी. L. 3. G गोण्डी B गेंडे Z गोंठा X भाला
CX गोण्डी C ओरे CX थणे BFG गोजी. L. 4. BFGXZ 'सियाउ C 'सियाओ BFX
इत्थ C इच्छा GZ एत्थ C कोल्होहि X कोल्होहि GZ 'हि. L. 5. ABCFGXZ बाला A
गोव्वरं BF गोव्वरं E गोव्वरं GXZ गोव्वरं Y गोव्वरं. L. 6. C गोमद्दो E गोमुद्दा BFGYZ
रच्छाए C गोहुरं. L. 7. cdd. बाला C तद्भावो. L. 8. CG गोसग्गशब्दः CZ गोव्वरं G
'व्व' or 'व्व' X गोव्वरं C om. गोमद्दा तथा. L. 9. X रथ्या GXZ 'विष्टा X has गोहुरं
गोविष्टा । यथा twice. L. 10. GZ गोव्वरं C 'कडक्खो. L. 11. G डिप्पि. L. 12.
CXZ गोदीणं A 'दीणं C सहिं EX 'पत्ते. L. 13. C गोव्वय om. गोसण्ण XZ गोव्वय
GZ 'गोसन्ना AGXZ गोविउ G य अंपिरए Z अजंपिरए. L. 14. BCF गोदीणं X
मयूरपित्तं गोदीणं BF (G1) Z गोव्वओ X गोव्वउ G 'उ GZ गोसन्तो. L. 15. X गोविउ.
L. 16. GZ गोसन्ना cdd. गोविअमिमं OGZ गोव्वएण but in C व्व is corrected from
व्व X गोव्वए. L. 17. BF गोरं G मोर BF कडक्खमाणिं C कडक्खडमितं X कडक्खडमितं cdd.
गोदीणपिअं (X गोंदीणं) Z णिवारिअ cdd. विडालिं.

गोअंटा गोचरणेसु गोअला दुद्धविक्रयणी ।

गोआलिआउ पाउसकीडा गोरंफिडी गोहा ॥ ९८ ॥

गोअंटा गोचरणाः । गोअंटे स्थलशृङ्गाट इत्यन्ये । गोअंटगोखुरल्लशब्दौ वृद्धत्व-
वाचकाविति तु प्रज्ञाप्रमादः । गोअला दुग्धविक्रयकर्त्री । अत्र गोइल्लो गोमानिति
5 मतोरिल्लादेशसिद्धम् । तथा गोमुहं उपलेपनमिति गोमुखशब्दभवत्वाशोकम् । यदाह ॥
गोमुखमुपलेपनेऽपि स्यात् ॥ इति (हलायुधः ९, ११) । गोआलिआ प्रावृषि कीट-
विशेषः । गोरंफिडी गोधा ॥ यथा ।

रेल्लिअ गोअंटपयं गोआलिपिण वणम्मि वरिसन्ते ।

गंतीसु गोअलासुं गोरंफिडि मा कुणासणिणिवायं ॥ ८३ ॥ [९८]

10

॥ अयानेकार्थाः ॥

धुम्मिअमुए गयं वणतलारवालमिगण्हाविण गंडो ।

गत्तं ईसापङ्केसु इच्छरयणीसु गंधोल्ली ॥ ९९ ॥

गयं धूर्णितं मृतं च । गंडो वनं दाण्डपाशिको लघुमृगो नापितश्चेति चतुर्थः ।
समाहारत्वादेकवचनम् । गत्तं ईषा पङ्कश्च । गंधोल्ली इच्छा रजनी च ॥ [९९]

L. 1. C गोअंटा X गोअंटा BF (A) गोचरं GZ गोइला A दुडुं C दुडुं C 2. hd.
दुद्धं C विक्रयणी. L. 2. BF गोअलिं C गोआलीं GYZ गोवां cdd. पाउ G पाउ-
कंसकीला Z कीला C गोरंफिडी C 2. hd. गोरं G गोधहा. L. 3. G गोवंटा G स्थूल-
शृंगाट CX गाटः C गोखुरल्लं C वृहत्त्व. L. 4. X om. तु C om. प्रज्ञा Z गोयला
BFGX कर्त्री C 1. hd. कत्तण 2. hd. कत्ता Z वाची for कर्त्री. L. 5. X मनो-
रिल्लां C छोदे C गोमुहमुप BF नमिति तु G भवत्वात् G गो om. यदाह. L. 6.
BFGXZ स्यादिति In G गोआलिआ मा torn off. CXZ गोवां BCFX लिया.
L. 7. X विशेषाः G गोधरंफिडां Z गोरंफिडी. L. 8. BFZ रेल्लिअ CX रेल्लिअ G
गोअंटा GZ गोवां C मूणमि संतो. L. 9. CX गोत्तीसु GZ सुं C margin adds
य CGXZ गोयलासुं BF गोरं मा कुणाइसं (इ = s) C मक्कणासं G फिणि Z वाजं
From वापं to मु 1. 11 torn off in G. L. 11. BCFXZ धुम्मियं C 1. hd.
धुए A चणं ABCFGZ बालं A मितं BF विओ. L. 12. C गोत्तं A गत्तं BF
पंके E इत्थं E गंधुल्ली G गंधोल्ली X गंधोल्ली L. 13. From णितं to वनं excl torn
off in G. CX च मृतं च C दाण्डपाशिका G मृगः From नां to इह 1 14. torn off
in G. L. 14. BF गत्तं X गंधोल्ली.

गंधेली छायासरहासु गहवई अ गामिअससीसु ।

गंजोल्लिअमुद्धुसिअं हासट्टाणे अ अङ्गमालिद्धं ॥ १०० ॥

गंधेली छाया मधुमक्षिका च । गहवई ग्रामीणः शशी च । ग्रहपतित्वमादित्य एव
रूढं न शशिनीति नायं ग्रहपतिराचक्षुसमुद्भवः । गंजोल्लिअं रोमाञ्चितं तथा हास्यस्थाने
ऽङ्गस्पर्शो यत् गिलिगिलाविअं इति लोके रूढमिति व्यर्थम् ॥ [१००]

5

विन्दुअहमेसु गुंपागुंदागुंछाउ दाढिआए वि ।

गुत्ती बन्धणइच्छावयणलयामउलिमालासु ॥ १०१ ॥

गुंपा तथा गुंदा विन्दावधमे चेति प्रत्येकं द्वयार्था । गुंछा तु विन्दुधमयो-
रुत्तरोष्ठमश्रुणि चेति त्रयार्था । गुत्ती बन्धनमिच्छा वचनं लता शिरोमाल्यं चेति
पञ्चार्था ॥ [१०१]

10

सेज्जाए संमूढम्मि गोविए तह य गुप्पंतं ।

गुमिलं मूढे गहणे पक्खलिआवुण्णएसुं च ॥ १०२ ॥

गुप्पंतं शयनीयं संमूढं गोपितं चेति त्रयर्थम् । गुमिलं मूढं गहनं प्रस्खलितमापूर्णं
चेति चतुर्थम् ॥ [१०२]

L. 1. BFY गंधेली C छासरं Y सरपासु AEGXYZ च *cdd.* गामिअं (Y गामियं)
Z सीसुं. L. 2. GZ गंधो *cdd.* छिपमुं C मुद्धु *cdd.* सियं Z हासट्टाणे CXYZ च
In G अङ्गमालिद्धं is torn off. C 1. hd. लिद्धं 2. hd. लिद्धं. L. 3. GZ पतिमां.
B मादित्ये. L. 4. G रुढः न शशीति BCFX छियं L. 5. BCFX अंगं X
स्पर्शो GZ यद्विलिं BFG विविमिति CXZ विअमिति X लोकरूढं C द्वयार्थाः. L. 6.
BCFG विंदुं G om. गुंपां Y गुंकां Z om. गुंदा BFZ गुंछाओ C गुंछाओ E
गुंछाउ X गुंकागुंछाउ *cdd.* दाढिआए. L. 7. C गुत्ता G बंधणं X इन्धीव
L. 8. BX गुंका Z गुपा BFG विंदाव C दाववधमेति XZ चेति CX प्रत्येकं द्वावपि द्वयार्थाः
C 2. hd. विंदो अधमश्च प्र द्वावपि द्वयार्थाः Z द्वयार्थाः B विद्धधमं C विद्धधमयोरुत्तरोष्ठमश्रुणि
G विद्धधमयोरुत्तरोऽंश्च X विद्धधमयोरुत्तरोष्ठमश्रुणि. L. 9. XZ त्रयार्थाः BFG बंधनं C
वचनलता. L. 10. BX पंचार्थाः. L. 11. BF सेज्जाए CGZ सज्जाए G समू BF
om. च In C from गुप्पंतं to च l. 2. twice. L. 12. A मूढ *cdd.* पक्खलियां
AX पुण्णं CGZ बुद्धं E चण्णं C 1. hd. एसं च. L. 13. BF सन्मूढं X त्रयार्थाः
C 1. hd. मंगुलि corr 2. hd. X प्रस्खलितं B लितं मापूर्णं.

बुसिआविलोडिण्मुं कण्डुअथवएसु तह गुलिआ ।

संचलिअखलिअविहडिअपूरिअ मूढेसु गुम्मइओ ॥ १०३ ॥

गुलिआ बुसिका विलोडितं कन्दुकः स्तम्बश्चेति चतुर्थी । गुम्मइओ संचलितः
खलितो विवटितः पूरितो मूढश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१०३]

5 पङ्क जवेसुं गेहुं गोगोदाणइसहासु गोला य ।

सीअक्खिग्गीवासुं गोरा गोणो अ सक्खिउसहेसु ॥ १०४ ॥

गेहुं पङ्को यवश्च । गोला गौर्गोदावरी सामान्येन नदी सखी चेति चतुर्थी । गोरा
लाङ्गलपद्धतिश्चक्षुर्गीवा चेति त्र्यर्थी । गोणो साक्षी वृषभश्च । अत्र गोलाशब्दः संस्कृत-
समोऽपि कवीनां नातिप्रसिद्ध इत्युपात्तः । गोणशब्दस्तु गवि शब्दानुशासने साधितोऽपि
10 गोणादिप्रपञ्चत्वादय प्रबन्धस्येहोपात्तः ॥ [१०४]

॥ अथ वादयः ॥

घण्णा उरत्थले घल्लो अणुरत्ते घरे घंघो ।

घडिघडिअघडा गोठी घरगोलीए घरोली अ ॥ १०५ ॥

घण्णो उरः । घण्णो रक्त इत्यन्ये । घल्लो अनुरक्तः । घंघो गृहम् । घडी तथा
15 घडिअघडा गोठी । घरोली गृहगोलिका ॥ यथा ।

L. 1. AEX बुसिया° BFGYZ बुसिया° C 1. hd. तुसिया° 2. hd. चुसिया° BF
°विलोडिण्मुं A कंडुअ° BFY कंडुअ° C कंडुय° GZ कंडुय° ABCFGXYZ गुलिया.
L. 2. ABFZ संचलिय° E सखलिअ° GY संखलिय° C °खलिअ° ABCFGYZ °खलिय°
GZ °विहलिय° ABFY °डिअ° ABFGXYZ °पूरिअ° C गुंमइओ E °ईओ AG °इउ
X ईउ. L. 3. BCFXZ गुलिया G गुलिका BFGXZ बुसिका C चुसिका C कण्डुक
GX कंडुक BFG स्तव° X स्तवु° G चतुर्थे X °रथाः Z °रथेः GX गुम्मइउ G संखलितः X
संचलितः L. 4. BF om. खलितो C खलितो XZ पंचार्थाः. L. 5. A पङ्क° X
जवेसुं BFY गेहुं C गेहुं Y गोगोदाण°. L. 6. G सीअ° Z सिय° AGYZ य BFZ
सक्खिअस°. L. 7. BF गेहुं C गेहुं CX जवश्च C गोली X om. चेति C चतुर्थीः
X चतुर्थाः BF गोला. L. 8. GZ °पद्धतिः चक्षु° B °क्षुर्गीवा X °क्षुर्गीवाश्चेति C
2. hd. त्र्यथाः Z गोणी GZ वृषभश्चेति. L. 9. X इत्युपात्तः. L. 10. Z °दस्याप्रघंघ°
L. 11. A om. अथ वादयः EX अथ वादिः. L. 12. C 1. hd. घणो A उरछले C
गढमो G घरे घं (sic) X om. घे; घं for घंघो. L. 13. G घडि° add. °घडिअ° C °घड
गोडी E गोडी G गोठी ABCFGYZ य. L. 14. C 2. hd. adds स्थलं after उरः
X adds स्थलः G घण्णा C घणो. L. 15. G घडीय तथा घडा BCFXZ घडिअ° BF
गोठी CGX गोठी CGZ गृहगोलिका X °शोधिका.

घल्लस्त घंघवइणो घण्णे लग्गाइ कह घडीरुइणो ।

घडिअघडा णीसङ्का भमइ जमत्ता घरोलि व्व ॥ ८४ ॥ [१०५]

घरभोअणे घरोलं सधम्मिणीए घरिल्ली अ ।

घंघोरो हिण्डणए घम्मोई गण्डुअतिणम्मि ॥ १०६ ॥

घरोलं गृहभोजनभेदः । घरिल्ली पत्नी । घंघोरो भ्रमणशीलः । घम्मोई गण्डुत्संज्ञं ५
तृणम् ॥ यथा ।

सह तीए हिण्ड तुमं घम्मोईसदलाइ घंघोर ।

भुंजिहिसि घरोले पुण सुरसे दिण्णे घरिल्लीए ॥ ८५ ॥ [१०६]

जहणत्थवत्थमेए घग्घरमादरिसयम्मि घरयंदो ।

घणवाही इन्दे घरघंटो चडए अ सउलिआ घारी ॥ १०७ ॥ 10

घग्घरं जघनस्थवस्त्रभेदः । घरयंदो आदर्शः । घणवाही इन्द्रः । घरघंटो चटकः ।
घारी शकुनिकाख्यः पक्षी ॥ यथा ।

घणवाहिधणुमणहरे काले घरघंटघारिसंघरणे ।

सयलकलाघरयंदो को जं सिडिलन्तवग्घरा सरसि ॥ ८६ ॥ [१०७]

पायारम्मि अ घारो घारंतो घेवरे चेअ ।

15

गाणम्मि घायणो भच्छिए विअं खुज्जए विट्ठो ॥ १०८ ॥

- L. 1. BF घघल्लस्त C घंल्लस्त G घडीरुणो. L. 2. *cdd.* घडिय GZ जमुत्ता G व.
L. 3. CEGXYZ °भोयणे ABCFGYZ व. L. 4. C घिंघोरो A गंदुअ° CYZ
गंदुअ° G गंडय° X °तणंमि. L. 5. X घघो After घम्मोई B repeats the words
from गण्डुअ° l. 4. to घम्मोई l. 7. and for the second time reads घम्मोई BF
गंदुत्संज्ञं CXZ गंदुत्संज्ञं°. L. 7. B घम्मोई BF °सदलाइ BF घंघोर CXZ घंघोर G
यघोर. L. 8. BF भुजिहिसि C भुंजि° BCFX सुरासदिण्णे B घरिल्ली व. L. 9.
C 1. *hd.* जहणच्छ° C °वच्छभेदे C 1. *hd.* घरमा° 2. *hd.* *corr.* घग्घरा° G
°रिसियम्मि CEGZ घरइंदो Y घरअंदो. L. 10. BFX वटए C चलिए Z वडर RF *om.*
अ AGYZ व *cdd.* °लिया. L. 11. C 2. *hd.* Z घरइंदो G घरअंदो X घनवाही X
घरघरघंटो. L. 12. C शकुनीकाख्यः. L. 13. BF °धणमहरे C कोले. L. 14.
XZ °घरइंदो C सिधिलंत°. L. 15. C पायारम्मि ABFGYZ व Z घोरो A घारंतो E घेवरे
C 2. *hd.* घुवऊरे वेआ ABFX चेव GYZ चेव. L. 16. C गाणम्मि EX गाणयम्मि C
घायलो EX घायरो BFYZ भच्छिए ABF विअं CEXY विअं BF खुज्जए X कपुज्जए
AGZ विट्ठो.

घारो प्राकारः । घारंते घृतपूरः । घायणो गायनः । धिअं भर्त्सितम् । धिटो कुब्जः ॥ यथा ।

घारंते भिक्खन्तो गेहदुवारे धिओ परिअणेण ।

ओ विट्टघायणो विट्टयाइ घारम्मि आरुहइ ॥ ८७ ॥

5 अत्र । विसइ ग्रसते । इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१०८]

भेके घुग्घुरिघुरुघुरिणो घुत्तिअघुसिणिआ गविट्टम्मि ।

घुंघुरुडो उक्केरे घुग्घुस्सुसयं ससङ्कभणिअम्मि ॥ १०९ ॥

घुग्घुरी तथा घुरुघुरी मण्डूकः । घुत्तिअं तथा घुसिणिअं गवेपितम् । घुंघुरुडो उत्करः । घुग्घुस्सुसयं साशङ्कभणितम् ॥ यथा ।

10 पसरिअघुग्घुरिघुरुघुरिणिरे सां घुत्तिएह घुंघुरुडे ।

ता घुसिणसु इइ तुमं इअ घुग्घुस्सुसइओ चवइ को वि ॥ ८८ ॥

अत्र घुसिणं कुङ्कुममिति घुसृणशब्दभवम् । तथा । घुइइ पिबति । घुलइ घुम्मइ घूर्णते । घुसलइ मघ्नाति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१०९]

कण्णोवअण्णिआए घुणघुणिआ घुसिरसारमवण्णहाणे ।

15 घुट्टघुणिअं गिरिगडे घुग्घुच्छणयं च सेअम्मि ॥ ११० ॥

L. 1. BFZ घोटो G घाण BCF घाअणो X घायरो गायन *cdd.* धिवे G घटो Z घिटो. L. 3. G घारंते C 1. *hd.* GX घिड *cdd.* परिअणेण. L. 4. *cdd.* उ X घिटघणो Z घिट्टं C घायणो BF घाअणो BF घिट्टं C घिट्टं B घरंति. L. 5. C घस इति GXZ घसत इति. L. 6 Z भेके A घुग्घुरि° BF घुग्घुरिघुरिणो GZ °घुरिघुरिणो *cdd.* घुत्तिव° C *om.* from घुसिणिआ to घुसिणिअं *excl.* l. 8. ABFGXYZ °णिआ G गविट्टम्मि. L. 7. EX घुघु° Y घुंघुरुडो X °स्सुसयं EX ससंकु° BFGYZ °भणिअम्मि. L. 8. BFGXZ घुत्तिव° *cdd.* घुसिणिअं. L. 9. BFG घुग्घुस्सुसं X घुग्घुस्सुसं CX घुघु°. L. 10. CGZ पसरिअ° BFX पसरिअ° GZ °घुरिघुरिणि° GZ *om.* सा CX घुत्तिपति (X °वि°) निरघुंघुरुडे BF घुंघुरुडो GZ घुंघुरुडे. L. 11. C तो BF घुसिणिनु Z इइ G तुम *cdd.* इअ X घुग्घुस्सु° Z घुग्घुस्सु° BFGXZ °सइउ BFG चवइ CXZ चवइ. L. 12. X कुकुममिति C °शङ्कदसंभवं BF पिबति G पिबति C घुम्मइ. L. 13. C घुसलइ BF मघ्नाति G मघ्नाति X नोक्ता. L. 14. CGZ °कण्णि° *cdd.* °आए AGZ घणघु° Y घणघु° ABCFGXYZ °णिआ GZ घुसिण°. L. 15. GZ घुट्टं C °घुणिअं ABFG XYZ °घुणिअं E °णिआ Z गिरि° GZ °गडे EX घुघु° G °णय X °च्छयं Z °व्यणयं BCF व EGYZ सेअम्मि.

घुणघुणिआ कर्णोपकर्णिका । घुसिरसारं अवस्नानम् । मसूरादीनां पिष्टम् । घुट्ट-
घुणिअं गिरेर्गडम् । पृथुशिला । घुग्घुच्छणयं खेदः ॥ यथा ।

तुह आगमघुणघुणिअं सोउं चइऊण घुसिरसाराइं ।

घुट्टघुणिएसु घुग्घुच्छणेण वच्चन्ति रिउवहुआ ॥ ८९ ॥

अत्र घूओ उलूक इति घुकशब्दभवः ॥ [११०]

5

घोरी सलहविसेमे घोसाली सरयवल्लिभेअम्मि ।

घट्टो कुसुम्भरत्ते सरिआतूहम्मि वंसे अ ॥ १११ ॥

घोरी शलमविशेषः । अत्र घोडो अश्व इति घोटशब्दभवः । घोसाली शरदुद्रवो
वल्लिभेदः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल णरवइ तुह तुरया घोरिणो अ अगणिज्जा ।

10

कवलन्ति वेरिपत्थिवन्नाइ घोसालिआदलाई व ॥ ९० ॥

अत्र । घोलइ घूर्णते । इति घात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

घट्टो कुसुम्भरत्तं वल्लं नदीतीर्थं वेणुश्चेति व्यर्थः ॥ [१११]

- L. 1. GZ घुणपुं *edd.* णिया GZ घुणिणं BFGXZ सारमवज्ञानं X मसूरादीनां ।
L. 2. B घुणय CG (F!) XZ घुणिवं G गिरेर्गडं Z गिरेर्गडं B सिला G घुग्घुच्छणिवं ।
L. 3. G घुणघुणिअ Z घुणघुं X *om.* घुण BCFXZ णिवं C चइऊण Z घुणिणं ।
L. 4. G घुट्टघुणएसु X घुणिएसु X च्छलेण CGXZ वहुआ. L. 5. C घूओ
GX घूउ BX उलूकः G घुकं. L. 6. EGYZ भेवम्मि EXY insert here अथाजे-
कार्थाः. L. 7. A घट्टो B कुसुमं ABCFGXYZ सणियां A निहम्मि C सलहम्मि X
सलहम्मि Z वंसे ABFGYZ च. L. 8. CXZ शलमपत्थिविषेया X घोडा X शब्दमवा.
L. 9. B शरदु. L. 10. X *om.* तिरि GZ नरवइ CG कुह XZ तुरिया BF
घोरणि GZ घोरिणा BCF (G!) च B अगणिज्जा. L. 11. Z कवलन्ति BF पत्थिवन्नाइ
C पत्थिवं G वल्लं Z वल्लं BCFXZ घोसालियां G घात्वापत्थिवं CX च. L. 12.
BFZ घूर्णतं C घूर्णीतं G घूर्णतं. L. 14. B कुसुमं.

घम्मोडी मज्झण्हे मसए गामणितिणे चेअ ।

घोरो णासिअगिद्धेसु घोलिअं सिलयले हठकए अ ॥ ११२ ॥

घम्मोडी मध्याह्नो मशको ग्रामणीसंज्ञं तृणं चेति व्यर्थः । अत्र घत्तइ क्षिपति
गवेपयति चेति धात्वादेशोपक्रमिति नोक्तम् । घोरो नाशितो गृध्रपक्षी च । घोलिअं
5 शिलातलं हठकृतं च ॥ [११२]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां द्वितीयो वर्गः ॥

L. 1. A मज्जणे EG मज्झण्णे C मज्झण्हे (i. e. = मज्जं) X मसिए CGZ गामणिं
AY चेअ BF वेअ C चेअ Z वेअ. L. 2. E घोरा cdd. णासियं (Y नासियं) C
°गिद्धेसु G °गिद्धेसु ABEFGXYZ घोलिअं C घोलिअं C सिलयलि G हठकए ACGYZ य X
adds इति द्वितीयो वर्गः ॥ L. 3. BCFX मध्याह्नः G मध्याह्नो C शमको X °संज्ञं णंतु
CGXZ व्यथाः C क्षपति. L. 4. C °देशेपुक् इति BF °पुक् इति BF घोरा BF नाशिता
G नाशितो cdd. घोलिअं. L. 5. G घ for च CXZ add. उभय २७४. L. 6. BCFGXZ
read : इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां स्वोपज्ञदेशशब्दसंग्रहवृत्ता द्वितीयो वर्गः । यथा (G यथ Z ग्रंथ)
४६० (C ४६० ग्रंथायं X ग्रंथायं ४६०) श्री (om, CGXZ) E only has ॥ इति द्वितीयो
वर्गः ॥ Y ॥ द्वितीयो वर्गः ॥

॥ अथ चादिः ॥

चत्तो तक्क चंगं चारुं चडचोद्विआउ सिहा ।

चड्ड अ दारुहत्थे चंभो चासो अ सीरसीमन्ते ॥ १ ॥

चत्तो तर्कुः । चंगं चारु । चडो तथा चोद्वी शिखा । चड्ड दारुहस्तः । चंभो तथा चासो हलस्फादितभूमिरेखा ॥ यथा ।

5

रे चंगचोद्विअ चडं तोडिस्सं चड्डण य हणिस्सं ।

चासकलमं धडकुसिं ण हु चंभं करइ चचमित्तकुसी ॥ १ ॥ [१]

चत्थरिचहुद्वचंडिका हासणिमग्गरोसेमु ।

चंदिलचउक्कचकोडा णाविअचच्चरग्गिभेएमु ॥ २ ॥

चत्थरी हासः । चहुद्वं निमग्गम् । चंडिको रोपः । चंदिलो नापितः । चण्डिल 10 इति तु संस्कृतसमम् । चउक्कं चत्वरम् । चकोडा अग्निभेदः ॥ यथा ।

तीइ विरहचकोडाजलिओ सो चंदिलो सहि इआणि ।

हियचउक्के चत्थरिचहुद्वणक्खो वि कुणइ चंडिकं ॥ २ ॥

चत्थरिचतुष्कशब्दौ येषां संस्कृतेऽपि संमतौ तन्मते चत्थरिचउक्कशब्दौ न देश्यौ ॥ [२]

पीणच्छिण्णविगाणेमुं चंडिलचंडिअचवेणा ।

15

जुअकरपुडे चवेडी तजा चकण्णा चुडुण्णा य ॥ ३ ॥

L. 1. om. A; BCFGXZ ॥ अथ चकारादिः ॥ Some of the Mss. constantly confound च and व in the beginning of the words. This v. l. will not be noted in this varga. L. 2. AX तक्कु E चक्कु E चंग ACGX चारु Z चारु BF चडचोद्विआउ E चडिआउ C चडिआओ AXYZ चड्ड. L. 3. C चड्ड (sic) EX चड्ड AEGXYZ च E दारुहत्थे BF चड्डे X दारुहत्थे Z दारुहत्थो A चंभो AGYZ च C सीमन्ते.

L. 4. G तर्कुः X तर्कः Z तर्कुः C चड्ड. L. 5. CX हलपादितं L. 6. cdd. चडिआउ BF तोडिस्सं G चडिस्सं C चड्डण FZ चड्डण G चड्डण. L. 7. GZ चरकुडिं cdd. न. L. 8. B चच्छरिं CF चच्छरिं X चंडिका A हासणिं Z चणिमग्गं C चणिमग्गरोसेमु.

L. 9. C चकोडा Z चकोडा C 1. hd. णोविअं ABFGYZ णाविअं A णाविअचच्चरिभेएमु. L. 10. B चच्छरी CF चच्छरी B चड्डं X चहुद्वं BFX चंडिको चंडो रोपः BF चंडिलो नापिः. L. 11. C चचरं X om. from अग्निभेदः to चकोडा in l. 12. L. 12. CGZ तीए G चलिउं X चलिउं GZ om. सो GZ चंडिलो cdd. इआणि. L. 13. BCFX हियचं C चच्छरिं GZ चच्छरिं इ C कुणइ. L. 14. C चम्पिं BCF चच्छरिं X चच्छरिं BF चत्तुक्कं X चत्तुक्कं. L. 16. BF चण्णिं GZ चण्णिं E चण्णिं चण्णिं G चण्णिं सदा चंडिलं X चण्णिं Z चंडिलं E चण्णिं चण्णिं ABFGXYZ चण्णिं. L. 17. BF जुअपुडे EGYZ जुअं C चवेडा X चवेडा EX तथा G चकण्णा BF चं From चुडुण्णा t. 1. सिनः page 130 l. 1. illegible in G.

चंडिलो पीनः । चंडिओ कृत्तः । चवेणं वचनीयम् । चवेडी श्लिष्टं करसंपुटम् । चवेडी संपुटमित्यन्ये । चकप्पा तथा चुडुप्पा त्वक् । चुडुप्पं त्वग्विदलनमित्यन्ये ॥ यथा ।

चंडिअचकप्पवसणा चुडुप्पकन्दासणाहुअचवेणा ।

रिउणो अचंडिला तुह कुणन्ति भिल्लाण वि चवेडिं ॥ ३ ॥ [३]

5 चच्चिकचित्तला मण्डिअम्मि कुमुअम्मि चंदोज्जं ।

चक्खुड्डुणं च पेक्खणए चंचप्परमसच्चम्मि ॥ ४ ॥

चच्चिकं तथा चित्तलं मण्डितम् । चित्तलं रमणीयमित्यन्ये । चंदोज्जं कुमुदम् । स्वार्थे के चंदोज्जयं । अत्र चन्दिमा चन्द्रिका । चवला विद्युत् । इति चन्द्रिकाच-
पलाशच्दमवौ । चवइ कथयति । चयइ शक्नोति । चज्जइ पश्यति । चच्छइ तक्ष्णोति ।
10 इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोकाः । चक्खुड्डुणं प्रेक्षणीयम् । चंचप्परं अस-
त्यम् ॥ यथा ।

चंचप्परं ण भणिमो कुणेशि चक्खुड्डुणे कडक्खेहिं ।

चंदुज्जयचच्चिका दिसाउ मयणाहिचित्तलकवोले ॥ ४ ॥ [४]

मोरम्मि चंदइल्लो चउक्करो कत्तिकेअम्मि ।

15 चडिआरो आडोवे अहिभेए चक्कुलंडा य ॥ ५ ॥

L. 1. Z चंडिलो X चंडिउ C क्षत्तः X क्षत्तः BF चवेणं X चवेण C वचनीयं X वचनीयं
BF चवेडिं From चेडी to 'संपुटम् excl. torn off in G. BF 'संपुटम्. L. 2. BF
चुडुप्पा X चुडुप्पा C चुडुप्पा C 1. hd. त्वक् C चुडुप्पा G त्वग्विदलं G मित्यन्ये । यथा is
illegible. L. 3. In G चंडिअ is illegible. BCFXZ चंडिय C चंडियक्क^०
BCFX 'डुय' चवेणा illegible in G. L. 4. From रिउणो to कु torn off in G.
B रिउणो X भिल्लाण G चवेडि. L. 5. BF चच्चिकचित्तला E मण्डि ABCFGYZ
मंडियमि GXYZ कुमुअम्मि. L. 6. EG चक्खुड्डुणं C चक्खुड्डुणं Z चक्खुड्डुणं X 'ड्डुणं
BFZ व BF पेक्खणए A चच्चं Z चंचं. L. 7. B चच्चिक From मण्डिनं to त्यन्ये
torn off in G. L. 8. cdd. विद्युदिति. L. 9. From चज्जइ to चच्छइ torn off
in G XZ चयइ GZ तक्ष्णोतीत्यादयो. L. 10. B 'पूकाः G नोकाः X नोकाः BF चक्खुड्डुणं
G 'ड्डुणं (1) BXZ 'परमसत्तयं C चप्परमसत्तयं. L. 11. Z om. यथा. L. 12. C 1.
hd. चंचप्परं G चंचं CX न G भणिमो C कुणेशि C कडक्खेहिं. L. 13. Z 'चच्चिका C
दिसाओ BF 'लववोले Z 'कवोले. L. 14. EY कत्तिकेयमि ABCFGXZ 'केयमि.
L. 15. ABCFGXYZ 'चारो G चक्कुलंडा X चक्कुलंडा Z चक्कुलंडा C या.

चंदइल्लो मयूरः । चउकरो कार्तिकेयः । चडिआरो आदोपः । चकुलंडा सर्प-
विशेषः ॥ यथा ।

गणवइगज्जिअणचन्तचउकरचंदइल्लसदेहिं ।

तटगलचकुलंडो णचइ रुदो सचडिआरं ॥ ५ ॥ [५]

णामम्मि चरुल्लेवं चक्खडिअं जीविअच्चम्मि ।

5

चंदट्टिआ य खवए उम्मीए चक्कणाहयं चेअ ॥ ६ ॥

चरुल्लेवं नाम । चक्खडिअं जीवितव्यम् । चंदट्टिआ भुजशिखरम् । स्तवक इत्यन्ये ।
यदाहुः ॥ स्तवकश्चंदट्टिआसंज्ञः ॥ इति । अत्र । चञ्चरीओ भ्रमरः । चंदसाला जालकृता
गृहोपरि कुटिका । इति चञ्चरीकचन्द्रशालाशब्दमवौ । चच्चुण्णइ अर्पयति । चमदइ
भुङ्क्ते । चक्कमइ भ्रमति । इत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोच्यन्ते । चक्कणाहयं 10
ऊर्मिः ॥ यथा ।

णीसासचक्कणाहयताविअचंदट्टिआइ तुह विरहे ।

कण्ठम्मि तीइ वट्टइ चक्खडिअं तुह तहा चरुल्लेवं ॥ ६ ॥ [६]

हालम्मि चउरचिंधो णारङ्गफलम्मि चक्कणभयं च ।

चंदवडाया अद्धावरिअङ्गी चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ ७ ॥

15

चउरचिंधो सातवाहनः । चक्कणभयं नारङ्गफलम् । चंदवडाया अर्धप्रावृतदेहा ।
चक्खुरक्खणी लज्जा ॥ यथा ।

L. 1. Z चंदइल्लो BF चंडियारो C 2. hd. GX चडियारो Z चटियारो GZ चकुलुंडा
L. 3. BF गणवइगज्जियं C °गहिसयं GXZ °गज्जियं CX °नचंतं Z °णचंततचं
°BF °चउकरं चंदं X °चउद्धरं. L. 4. BFGZ वट्टं C °गलकुलंडो X °लंडो G
°चकुलुंडो Z °चकुलुंडो cdd. °डियारं (X °डिआरं). L. 5. C चरुल्लेवं Y चक्कं cdd.
°डियं C जीवियंमि Y जीवियम्मि XZ जीवियं. L. 6. GZ चंदिं cdd. °ट्टिआ (Z °ट्टिआ)
cdd. चक्कणां BFX वेअ A चेयं C चेय Y चेय (!). L. 7. C चरुल्लेवं B वषसुं F
चक्खुं cdd. °डियं GZ चंदिं cdd. °ट्टिआ BFG स्तवक CX सूचक. L. 8. CX यदाह
BF स्तवकश्चं G स्तवकचंदं C सूचकचं X सूचकश्चं BCFXZ °ट्टियां G °ट्टियां cdd.
°संज्ञा G °गीउ चंदसाला Z चंदशाला B °रुतो X °रुत्. L. 9. cdd. कुटिकेति X
चच्चुण्णइ Z चमदइ. L. 10. X भुक्ते CX चक्कमइ G चक्कमइ Z चक्कमइ B °पूकाः GZ
इति नोकाः X चक्कणाहयं Z चक्कणाहयं. L. 12. B नीसासं X °चक्कणां cdd. °ताविषं
(X °तोविषं) BFX °ट्टियाइ C °ट्टियाइ GZ °ट्टियाइ. L. 13. G वीइ cdd. °डियं BF
हडा. L. 14. ABC 1. hd. Z °विंधो E तारंगं E चक्कभयं. L. 15. X चंदवडाया C
अद्धा cdd. °वरियंगी CX °रक्खणी. L. 16. C 1. hd. Z °विंधो X चउरचिंधो C 1. hd.
°वाहनाः BF नागरंफलं X तारिणं C चंदवडाया. L. 17. CX °रक्खणी.

ददूण तुमं चक्रणभयत्थणी अवरचउरविंधं व ।

तम्मइ चंदवडाया मुद्धा वि हु मुक्कचक्खुरक्खणिआ ॥ ७ ॥

अत्र चलणाउहो कुक्कुट इति चरणायुधशब्दभवः ॥ [७]

चडुलातिलयं कञ्चणसङ्कुलिआलम्बिरयणतिलयम्मि ।

5 सढतण्डुलसिरभूसासु चाडचाउलयचालवासा य ॥ ८ ॥

चडुलातिलयं काञ्चनशृङ्खलालम्बिरत्नतिलकम् । चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये । चाडो मायावी । चाउला तण्डुलाः । चालवासो शिरोभूषणभेदः ॥ यथा ।

जीए तुज्झ णिहितं चडुलातिलयं च चालवासो अ ।

तं चेअ चाड अणुसर किं चाउलखण्डणीइ मए ॥ ८ ॥ [८]

10 गण्ठिच्छेअयगिम्हाणिलेसु चारणयचारवाया वि ।

चिल्ला सउलीए चिविडणासए चिच्चिच्चरया ॥ ९ ॥

चारणओ ग्रन्थिच्छेदकः । कप्रत्ययाभावे चारणो । चारवाओ ग्रीष्मानिलः । चिल्ला शकुनिकाख्यः पक्षी । चिच्चो तथा चिच्चरो विपिटनासः ॥ यथा ।

ण हु मेलइ पहरन्तो ही चिच्चं चिच्चरं च चिल्लं च ।

15 उअ मयणो माणिणि माणगण्ठिचारणयचारवायसहो ॥ ९ ॥ [९]

- L. 1. C ददूण Z चक्रणभयं C भयच्छणी G त्थणे Z विंधं BCFXZ च. L. 2. C चंदं C मुद्धा G मुद्धा G मुक्क CX रक्खुं add. णिया. L. 3. X कुट for कुक्कुट. L. 4. BF कंचणकलिं add. लिपा B लंविं AG लंविं. L. 5. E तंडुलं BX तंडुलं EX om. सिर X भूसासु चाडइ G वामुचाउलयमालं. L. 6 B वडुलां GZ चटुं BF लंविरत्तं BG चडुला (I) Z चडुला B लिलकं. L. 7. X तंडुला C रोभूषणं 2. hd. delete रो. L. 8. C तुज्झण णिहितं R चडुला (I) GZ य L. 9. X त for तं BF रेअ. L. 10. E गंठिं BF छेअणं G छेययं YZ च्छेययं E मेम्हां X णिलेसुं B वारिवाया Z चारवाया. L. 11. C चिल्लो X चिल्ली BF चिच्चिच्चरया YZ चिच्चिच्चरया. L. 12. GX णउ BF छेदः GX वाउ X ग्रीष्मानिलः B चिल्लः F चिल्लः. L. 13. BFGZ चिच्चो C चिल्लो C तंचा BF चिच्चरो G चिच्चरो Z चिच्चरो CZ नासिकः X नासिकः. L. 14. BCF न BF चिच्चं चिच्चरं च GZ चिच्चं GX चिच्चिं C चिंरं Z चिच्चरं. L. 15. BCFX उअ GZ मयणो C माणिणि X माणिणि.

वालम्भि चिल्लचेडा चिच्चं रमणे हुआसणे चिच्ची ।

चिंचिणिचिंचा अम्बलिआए तह चिंचणी घरट्टीए ॥१०॥

चिल्लो तथा चेडो बालः । चिच्चं रमणम् । चिच्ची हुतारानः । चिंचिणी तथा चिंचा
अम्बिका । कैश्चित् चिंचिणिचिंचाशब्दः समस्त एव अम्बिकावाचकत्वेन प्रोक्तः ।
चिंचणी घरट्टिका ॥ यथा ॥

5

चिंचवणे चिंचिणिआचडिए चेडम्भि चिच्चटिअचिल्ला ।

उअ धावइ जणणी चइअ चिंचणीचिच्चिकम्माइ ॥ १० ॥ [१०]

मसयम्भि चिल्लिरी रोमसम्भि चिमिणो कुडीइ चिरया य ।

चिक्खल्लो कइमए मुसले चिल्लूरचेलुं पा ॥ ११ ॥

चिल्लिरी मशकः । चिमिणो रोमराः । चिरया कुटी । चिक्खल्लो कर्दमः । चिल्लूरं 10
तथा चेलुं मुसलम् ॥ यथा ।

चिक्खल्लिअचिरयाए चिल्लिरिडसिआ तुहारिणो चिमिणा ।

कण्डन्ति सयं चिल्लूरएण चेलुं पपाणितुल्लबला ॥ ११ ॥

अत्र चिंचइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [११]

L. 1. BEFGXZ वालम्भि C चिल्लाचेडा X चिल्ला° BF चित्तं E चित्तं GZ चिच्चं
ABCFGYZ हुतासणे E चिच्ची Z चिच्ची. L. 2 C चिंचिणि BF चिंचिणिचिंचा Z °चिंचा
ABFG अवि° X अवि° cdd. °लियाए BF चिंचणी ACEFG चिंचिणी X चिंचिणा G
घरट्टीए. L. 3. BFGXZ बालः G चिच्चं Z चिच्च B चिंचा F चिंचा. L. 4. X
कैश्चित् Z कैश्चित् BF चिंचिणिचिंचाशब्दः G °चिंचाशब्दः कैश्चित् समस्त एव अम्बिकावाच-
X °चिंचाशब्दः समस्तमेव. L. 5. OGXZ चिंचिणी. L. 6. G चिंचि° cdd. °गिया°
X चेडिम्भि BF चिच्चं GX चिच्चं C चि° cdd. °ठिय°. L. 7. BF उअ C उअ धाव BF
वइय C चइ (sic) GZ रइय X चइय BF चिंचिणी° G चिंचिणी° X चिंचण° BF °चिंचि° C
°चिंच° BF °कम्माइ C °कम्माइ. L. 8. B मसयम्भि G मसयम्मे X चिंचिरी AGZ कुडीए
C या. L. 9. E चिक्खल्लो G चिक्खल्लो E मुसले A चेलूर° C चिच्चूर° GZ चेल्लूर°
X °चेल्लूया. L. 10. BF चिल्लिरी X चिंचिरी G चिल्लिरी रोशः । चिरिरिया कुटी । G
चिक्खल्लो In C चि° क° from 2. hd. only CX चिच्चूर° G चिल्लूर°. L. 11. X
चेल्लूर° CGX मुसलं. L. 12. G चिक्खि° cdd. °लिय° BF °दसिय° OGXZ °दसिया-
L. 13. Z सयं C चिच्चूरएण GZ चिल्लूरएण X चिल्लूरएण चेलुं BF °पाणितुल्लबला CX
°बलो G °बल Z °बलो. L. 14. BF चिंचइ X om. मण्ड.

उल्ले चिलिच्चिलचिलिच्चिला परितोसिअम्मि चित्तिओ ।

चिरिहिट्टी अ चिणोट्टी महुपडले चित्तदाऊ अ ॥ १२ ॥

चिलिच्चिलं तथा चिलिच्चिलं आर्द्रम् । चित्तिओ परितोषितः । चिरिहिट्टी गुञ्जा ।
चिणोट्टीशब्दोऽपि देश्यः । पर्यायमङ्गत्वात् तूपात्तः । चित्तदाऊ मधुपटलम् । केचित् ।
५ तिणिसम्मि चित्तदाऊ इति पठन्ति तिणिसं च वृक्षाविशेषमाचक्षते । अस्माभिस्तु सारतर-
देशीदर्शनेन तिणिसराब्दो मधुपटलार्थो व्याख्यातः । तत्र युक्तयुक्तत्वे बहुदृश्वानः
प्रमाणम् ॥ यथा ।

सवरो सेअचिलिच्चिलमंसुचिलिच्चिलमरिवहुं तुञ्ज ।

चिरिहिट्टिलोअणो महइ चित्तदाउं च चित्तिअचित्तो ॥ १२ ॥ [१२]

10

चण्डातकम्मि चिंफुल्लणी चिरिचिराचिरिचिरा धारा ।

चलिअम्मि अ चिंचइओ णिण्णासिअयम्मि चिद्विओ ॥ १३ ॥

चिंफुल्लणी स्त्रीणामधोरुक्वस्त्रम् । चिरिचिरा तथा चिरिचिरा जलधारा । चिंचइओ
चलितः । चिंचइओ मण्डित इति तु मण्डिधात्वादेशो सिद्धः । चिद्विओ
निर्नाशितः ॥ यथा ।

L. 1. C 2. hd. ओल्ले A चिलिच्चिलचिलिच्चिला BF चिलिच्चिलचिलिच्चिला C चिलिच्चिल-
चिलिच्चिला C 2. hd. चिलिच्चिलचिं E चिलिच्चिलचिलिच्चिला GZ चिलिच्चिलचिलिच्चिला (Z °चिला)
X चिलिच्चिलचिलिच्चिला Y चिलिच्चिलचिलिच्चिला ABCFGYZ °सियम्मि AXZ चित्तविउ
BF चित्तचित्तो CGY चित्तविओ. L. 2. A चिरिहिट्टी C °हिट्टी EX °हेट्टी Y °हेट्टी
Z °हिट्टी AGYZ य C चिणोट्टी Y महुपडले E चित्तदाऊ X चित्तदाऊ Z चित्तदाऊ
ABCFGYZ य X आ. L. 3. BF चिलिच्चिलं तथा चिलिच्चिलं G चिलिच्चिलं Z चिलि-
च्चिलं X आर्द्र BF चित्तचित्तो CZ °विओ GX °विउ B चिरिहिट्टी CGXZ चिरिहिट्टी. L. 5.
BCFX तिणिसम्मि G चित्तदाऊ X om. पठन्ति BCFX तिणिसं G तिसं Z तिसं. L. 6.
X तिणिसराब्दो GZ चित्तदाऊशब्दो. G व्यातः cfr. 5. 11. X युक्तत्वेन. L. 8. odd.
सेयं B °चिलिच्चिलं C (F1) °चिलिच्चिलं G °चिलिच्चिलं BF °चिलिच्चिलमरिं C
°चिलिच्चिलं G °चिलिच्चिलं Z °चिलिच्चिलं GZ °वहुं C तुञ्जं X कुञ्ज. L. 9. CXZ
°हिट्टी G °हिट्टी GZ °लोयणो C महइ BF व चित्तविचिओ C व CGXZ चित्तविचिं.
L. 10. A चिंफुल्ल EX °छिणी X वि चिरिचिरा BF चिरिचिरा C चिरिचिरा Y °चिरिचिरा
C om. धारा. L. 11. ABCFGXYZ चलिअम्मि AGYZ य C वि BC चिंचइओ F
चिंचइओ AG, C 1. hd. X °इउ BFY णिण्णासियम्मि (Y °यम्मि) GZ निन्नासियं
ACEGXY °सियं C चिण्णविओ AGXZ °विउ. L. 12. X °महुपडलं वस्त्रम् B
(F1) चिरिचिरा C twice तथा चिरिचिरा G तथा चिरा (sic) X तथा चिरिचि BF om. जल
BF चिंचइओ GX °इउ. L. 13. B चलितः C 1. hd. GX °इउ BF मण्डितः BCFX
om. तु मण्डि G °देशसिद्धः CXZ सिद्धं X चिद्विओ.

घणजलचिरिचिराचिद्विआ पवसिअवहूउ चिचइआ ।

णयणंसुचिरिचिरोल्लिअचिफुल्लणिआउ पिअहुत्तं ॥ १३ ॥

अत्र चिचिल्लइ मण्डयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१३]

दहिए चिरिडिहिल्लं चीही मुत्थासमुत्थतिणे ।

चीवट्टी भल्लीए चुको मुट्टीइ चुज्जमच्छरिए ॥ १४ ॥

5

चिरिडिहिल्लं दधि । चीही मस्तोद्भवं तृणम् । चीवट्टी भल्ली । चुको मुट्टिः । चुज्जं आश्चर्यम् । ओत्संयोगे । इति चोज्जं इत्यपि ॥ यथा ।

सा हिण्डरे तइ चिरिडिहिल्लमत्त णवचीहितमयम्मि ।

ददचुक्ककामचीवट्टिताडिआ जं जिणइ तं चुज्जं ॥ १४ ॥ [१४]

परिसोसिअम्मि चुंछो ससिणेहे चुप्पचोप्फुच्चा ।

10

चुल्ली सिलाइ चुडुली उक्का चुणिओ विधारिए ॥ १५ ॥

चुंछो परिशोषितः । चुप्पो तथा चोप्फुच्चो ससेहः । चुल्ली शिला । अत्र । चुच्छं तुच्छम् । इति तुच्छराब्दमवत्वान्नोक्तम् । चुडुली उल्का । चुणिओ विधारितः ॥ यथा ।

सुन्दर तइ चोप्फुच्चा अचुप्पविरहगिचुडुलिचुंछा वि ।

बालधरिअ अ चुल्ली सा अच्छइ आसतन्तुचुणिअप्पा ॥ १५ ॥ [१५] 15

L. 1. BF °जलचिरिचिरि° cdd. °विआ C एवसिअ° BF पसिप° GXZ पवसिप° BCFZ °वहूओ BF विवइया OGXZ °इया. L. 2. CX °चिरिचि° cdd. °ल्लिप° BF °चिफुल्ल° X °चिफुल्ल° BFX °णिवाउ O °णिवाओ GZ °णिवा हु cdd. विप° G °हुत्तं. L. 3. X चिल्लइ मंडयतीति B °पूकः X °पूकः. L. 4. B चिरिडिहिल्लं C चिरिडि° FXY चिरिडि° A चीहं C मुत्थासमुच्छ° X मुच्छा° A °चिणे. L. 5. OG चीवट्टी Z चीवट्टी In C भल्ली only 2. hd. margin. E चुट्टो ABEFX मुट्टीए A मुग्गम°. L. 6. B चिरिडि° C चिरिडि° X चिरिडि° X मुस्तोद्भवो GZ चीवट्टी BF मुट्टि. L. 7. X आश्चर्यं GZ उत्सयोगे X उत्सयोग cfr. Siddhah. १. ११६. C °संयोग BF व इति BF वोज्जमित्यपि C चोक्कमित्यपि GXZ चोज्जमित्यपि. L. 8. GZ तइ BF चिरिडि° CX चिरिडि° G चिरिडि° G णवचीहि° X णवचीहि°. L. 9. CZ °चीवट्टि° G °चावट्टि° X °चीवट्टि° cdd. °नडिया BCFX चोज्जं. L. 10. BF परिसोसयम्मि AOGYZ °सियम्मि X परिपरिसोसिअम्मि BF चुंछो C 1 hd. मुंछो corr 2. hd. AY °चंप्पुच BF चुप्पचोप्फुच्चा C चोप्पचोप्फुच्चा E °चोप्फुच्चा G °चोप्फुच्चा X °चोप्फुच्चा Z °चोप्फुच्चा. L. 11. C 1. hd. चुल्ला C चुडुली E चुडुली X चुडुली BF चुणिउ E चुणीओ X चुणीउ Z चुणिउ BF लिधा° AREFYZ °गियए C 1. hd. om. विधा° C 2. hd. reads विधारिए. L. 12. X चुवो C 2. hd. mar gin चुंछो परिशोषः with the remark मूलपुस्तके नास्ति; om. C 1. hd. G °विन C चिप्पो C ओप्फुच्चो BFGX चोप्फुच्चो Z चोप्फुच्चो Z चुंछं. L. 13. G चुंछमित्ति XZ तुच्छमित्ति X चुणिउ Z विधारितः. L. 14. C तइ B चोप्पच C चोप्फुच्चा G चोप्फुच्चा Z चोप्फुच्चा X अचुप्प° BF °वुडुलि° C °वुडुलि° X °वुडुलि°. L. 15. cdd. बाल° G °धरिअ Z °चरिअ C च च Z मिच्च for अ BF आसतन्तु° Z °तुणिअप्पा.

चुण्णासी दासी चुंचुअचुप्पलचुंभला य सेहरए ।

चुण्णाया य कलाए छागम्मि अ चुकुडचुलुप्पा ॥ १६ ॥

चुण्णासी दासी । चुंचुओ तथा चुप्पलो तथा चुंभलो शेखरः । चुण्णाया कला ।
चुकुडो तथा चुलुप्पो छागः ॥ यथा ।

5 चुण्णासीइ सचुण्णायाए चुप्पलचुलुप्पिदुद्धाई ।

रे जडचुंभलचुकुड अप्पसु किं चुंचुआइणा मज्झ ॥ १६ ॥

अत्र चुकुड भ्रश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोच्यते ॥ [१६]

चुप्पालओ गवक्खे वत्थे णवरत्तयम्मि चुप्पलिअं ।

चुल्लोडओ वि जेट्ठे चुण्णप्पहयम्मि चुण्णइओ ॥ १७ ॥

10 चुप्पालओ गवाक्षः । चुप्पलिअं नवरत्तं वस्त्रम् । चुल्लोडओ ज्येष्ठः । चुण्णइओ
चूर्णाहितः । चुण्णिओ रेणुविच्छुरित इति तु चूर्णितशब्दमवः ॥ यथा ।

चुप्पालयदारेणं णवचुप्पलिआइ पिच्छपहरन्ती ।

ओ चुल्लोडयजाया चुण्णइआ देअरेण फग्गुछणे ॥ १७ ॥ [१७]

अलसम्मि चुंचुमाली चुंचुलिपूरो अ चुलुअम्मि ।

15 वलयावलियणसिहवामणएमुं चूडचूअचोला य ॥ १८ ॥

- L. 1. AZ चुंचुयं BF चुंचुयं C चुम्बअं E चुंचुअं G चुंचुयं C चुप्पलं. L. 2.
C चुण्णाया GZ अ X कलाए AGYZ म्मि य BCF चुकुडं E चक्कुडं R चुलुप्प X
चुलुप्पा. L. 3. BF चुंचुओ C चुम्बओ G चुंचुउ X चुंलुउ BCF om. तथा चुप्पलो
R, C 1. hd. X शेखरः. L. 4. CX चुकुडो G चुलुगो G om. यथा. L. 5. B
चुलुप्पि X चुलुप्पि C दुद्धाई. L. 6. R चुकुड CFX चुकुड BF चुंचुआइणा G
चुंचुआं C मज्झं Z मज्झं. L. 7. BF भ्रश्यतीति C भ्रश्यतीति G पश्यतीति X जम्पतीति
B देवुक्कं G मिति नोक्तः । Z नोक्तं. L. 8. G लउ X णउ CY वत्थे G नवं Z
नवरत्तं edd. चुप्पलिअं. L. 9. AGX इउ C जेट्ठि E जेट्ठे AX इउ In G from
इओ to वाक्षः l. 10 torn off. L. 10. X चुप्पाणउ edd. लिअं GX इउ ज्येष्ठः GX इउ.
L. 11. X चूर्णित GX चुण्णिउ In G तु चूर्णितशब्द is illegible. L. 12. C नवचुप्पं
X तवचुप्पं CXZ लिपाई BF लिपाई In G from वचुं to ओ l. 13 incl. torn off. Z
पिच्छपहरन्ती. L. 13. CX उ edd. चुण्णइया CX देअरेण G देअरेणे Z फग्गुछणे.
L. 14. A अलसम्मि BF अलसं C चुंचुमाली A मीली X चुंचुमाली EXY चुंचुं B चुंचुं
CE चुंचु In G चुंचु is illegible AGYZ य ABFGZ चुलुयम्मि C चुलुयम्मि Y चुलुयम्मि
X लुअम्मि (om. चु). L. 15. BCEF चलयां X वलियां CE चलिथणं XZ
धणं BF वावणेमुं E सिंहमणएमुं X मणएमुं From वामं to य torn off in G. E
चूडं BF चूडओअवोला Z अ.

चुंचुमाली अलसः । चुंचुलिपूरो चुलुकः । अत्र चुलुचुलइ स्पन्दत इति धात्वादेशो-
पुक्तमिति नोक्तम् । चूडो बलयावली । चूओ स्तनशिखा । चोलो वामनः ॥ यथा ।

तुह जलचुंचुलिपूरो वि दुल्लहो चुंचुमालिणो चोल ।

मणिचूडमण्डिआ चारुचूअआ कामिणीउ किं महसि ॥ १८ ॥ [१८]

मालूरतोत्तणहसिइचोइसिआ चोइचोत्तचोरलिआ ।

5

चच्चा य हत्थविम्बे तलप्पहारे अ णायव्वा ॥ १९ ॥

चोडो बिल्वः । चोत्तं प्रतोदः । चोरली श्रावणकृष्णचतुर्दशी ॥ यथा ।

चोरलिपविच्चयछणे चोइदलेहिं तण हरो महिओ ।

मयणसरचोत्तणुण्णा जं तुममेसा अहिसरेइ ॥ १९ ॥

चोप्पडइ म्रक्षतीति धात्वादेशोपुक्तमितीह नोक्तम् ।

10

॥ अथानेकार्थाः ॥

चच्चा स्थासकः प्रमृतहस्ताघातश्च ॥ [१९]

चंडिज्जो खलकोवेसु चप्फलं मेहरे असच्चे अ ।

कुण्डलवट्टुलदोलाफलयविसालेसु चक्कलयं ॥ २० ॥

L. C (G1) चुंचु C चुंचुलि cdd. चुलुकः BFX om. अत्र BF चुलुचुलइ C चुलुचुल इति X चुलुचलइ G स्पन्दत om. C. L. 2. C चलयावली BF चुओ XZ चूड BF स्तनशिखा C 2. hd. also सूनु From चोलो to यथा torn off in G. L. 3. C च for वि C चुंचु G मणिणो. L. 4. BF मणिचूड cdd. महिया BF चारुअआ G चूअआ CX चूअया Z चूअया C कामिणीओ G किं. L. 5. G सिसि BF बोइसि-सिया X बोइ ABCDEFXYZ सिया In G सिया चो torn off. BF चोरलया G चोत्तलिया XYZ लिया EXY insert ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 6. GZ चच्चा BFG विंबे B तलप्प GYZ य C णायवा. L. 7. BF चोडो BFG बिल्वः X बिल्वः X चतुर्दशी. L. 8. GZ पविचयछणे GXZ महिओ. L. 9. C सरं GZ गुण्णा X ज BF तुममेसा. L. 10. CX चोइपड Z म्रक्षयतीति CX कमिति नोक्तं GZ पुक्त इतीह नोक्तः. L. 11. om. A and E here. L. 12. BF चच्चा G प्रमृत CX प्रमृति. L. 13. BF कोनेसु A कोवेसु B चप्फलं E चप्फलं B जच्चे ABCFY य. L. 14. BF वट्टुल C वट्टुल E वट्टुल Z वट्टुल B दोलाफलं C चक्कलयं G चक्कलयं.

चंडिज्जो पिशुनः कोपश्च । चकलं शेखरविशेषोऽसत्यं च । सामान्यशब्दा अपि
विशेषे वर्तन्त इति हि न्यायः । चकलं कुण्डलं वर्तुलं दोलाफलकं विशालं चेति
चतुर्थम् । अत्र चड्ड मृद्राति भुङ्क्ते पिनटि चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [२०]

चारो पियालगुत्तीच्छासुं चिक्काप्पतणुअधारासु ।

5 चम्ममयवारिभण्डे तणुधारादिणमुहेसु अ चिरिका ॥ २१ ॥

चारो पियालवृक्षो बन्धनस्थानमिच्छा चेति व्यर्थः । चिक्का अल्पं वस्तु तनुधारा
चेति द्वयार्थः । चिरिका चर्ममयजलभाण्डं तनुधारा प्रत्युपश्र्वेति व्यर्थः ॥ [२१]

चिंधालं रम्मे उत्तमे अ चुल्लो सिमुम्मि दासे अ ।

पाणप्पवालमुक्कच्छन्दारुइवइअरेसु चुणओ वि ॥ २२ ॥

10 चिंधालं रम्यं मुख्यं च । चुल्लो शिशुर्दासश्च । चुणओ चण्डालोऽल्पो वालो मुक्त-
श्छन्दोऽरोचको व्यतिकरश्चेति सप्तार्थः । चुणओ विअरओ इति धनपालः । आघ्रातार्थे-
ऽपीति केचित् ॥ [२२]

चञ्चुचुल्लएसु चुंचुलि धवगमिअसइण्हयासु चुंचुलिअं ।

चुंचुणिआ चुअपडिरवरमणम्मिलिमुट्टिज्जुअज्जुआसु ॥ २३ ॥

L. 1. B वणलं X चुण्कुलं BX शेपरं BCFX असत्यं. L. 2. XZ वर्तन्ते BX
om. हि. L. 3. BFG चड्ड Z चड्ड or चड्ड C 1. hd. मृद्राति G मृद्राति X मृदुनाति
X पिनाटि BF °पूक इति X °पूकः इति BFG नोक X नोकः. L. 4. CZ चोरो
ABCFGXYZ पियालं C °गुमीच्छासुं E °गुत्तीच्छासुं GX °छासु Z °च्छसु BF
चिक्का अप्पं Y चिक्काप्पं Z चिक्कणं OGYZ °तणुयं. L. 5. BF °वाडिमंडे E
°भंडे Z °मुहे (om. सु) Y व. L. 6. CZ चोरो C पियालं X अल्पवस्तु. L. 7.
X द्वयार्थः B व्यर्थः X व्यर्थः L. 8. ABCFGYZ व (twice). L. 9. A
पाणपावां ABCFGZ °वालं Z °छंदं ABCFGXYZ °वहयरेसु E °चइयरेसु X चुणउ
Z चुणउ. L. 10. G रम्य om. G; X मुख्यं BF व CZ वा B शिशुः दासश्च C शिशुर्दो
G चुणउ X चुणउ XZ चंडालः अल्पो BFGZ वालो GZ मुक्तछंदो BX मुक्तः छंदो.
L. 11. B आरोचको CX अरोचको CGZ चुणउ X चुरउ BF विअरओ Z विअं
C 1. hd. GXZ °रउ. L. 13. ABCEFF °चुल्लएसु GZ °चुरसु X only चंचुलएसु
ABCEFGY अवगमियं E °गम्मियं CGZ °सइण्हिं cdd. °यासु AC चंचुलियं B चुंचुलियं
EFGXYZ °लियं L. 14. C चंचुं cdd. °णिया BF वुअं Y चुयं X मुअं C 1.
hd. °पडिअरं X °पडिअरं ABFGZ °णविलिं C °णंचिलिं X °णमलिं A °मुहं E °मुडिं
G °मुडिं X °मुडिज्जुयं X adds ॥ अथ छादिः ॥

चुंचुली चञ्चुचुलुकश्च । चुंचुलि इति लुप्तविभक्त्यन्तो निर्देशः । चुंचुलिअं
अवधारितं सत्पृणता च । चुंचुणिआ च्युतं प्रतिरवो रमणमल्लिका मुष्टिद्यूतं यूका चेति
पदार्थाः । प्रतिरव इति सामान्यशब्दोऽपि विशेषे गोष्ठीप्रतिरवे वर्तते । यदाह ॥ चुंचु-
णिआ प्रतिरवो गोष्ठ्याम् ॥ केचित् चुंचुणिअं चलितेऽप्याहुः ॥ [२३]

॥ अथ छादिः ॥

5

छल्ली तजाइ छदी सेजाए विज्जुलाइ छडा ।

कविकच्छ छंकुइछुंछुईउ छलिआ छइल्लछप्पणा ॥ २४ ॥

छल्ली त्वक् । छदी शय्या । छडा विद्युत् । अत्र छणो उत्सव इति क्षणशब्द-
भवोऽयमिति नोक्तः । छंकुई तथा छुंछुई कविकच्छः । छलिओ छइल्लो छप्पणो
इत्येते त्रयोऽपि विदग्धार्थाः । अन्योन्यपर्यायभङ्ग्या तु निबन्धाः ॥ यथा ।

10

कयलीछल्लिं छंकुइमन्वुजछदिं पि छुंछुइं मुणइ ।

छलिएण छइल्लपिआ तेण विणा छडचलेण छप्पणा ॥ २० ॥ [२४]

छवडी चम्मं छप्पंती णिअमो जत्थ लिहिअए पउमं ।

तणुए छउअच्छिक्कोलिआ छमलओ अ सत्तछए ॥ २५ ॥

L. 1. C चुंचुली G om. चुंचुली C चुंचुलुकश्च (sic) BEFGZ चुंचुः चुं GZ चुंचुलुकश्च
X चुंचुअं BCFX चुंचुलीति GZ चुंचुलीति Z चुंचुलीति C चुंचुं G Z लिचं. L. 2. X
धारितमृत् C चुंचुं edd. णिआ X only चुणिआ B च्युतं C 1. hd. च्युतं 2. hd. च्युतं
X च्युतं X मल्लिका. L. 3. BCFXZ पदार्थाः G पदार्थं C परोपे 2. hd. परोपे BF
विशेषगोष्ठीं CG गोष्ठीं GZ रवे पि G चुंचुणिआ BCFXZ णिआ. L. 4. BFGX
गोष्ठीं C om. केचित् BCFX णिचं G चुंचुअं चलिते X चलते. L. 5. om. A,
BCFXZ छाद्यः Y om. अथ. L. 6. GZ तजाए B विज्जुलाइ C विज्जुं A विज्जुं Y
लाए. L. 7. A कच्छ E छुंछुइओ BGXY छुंछुं C ईओ X इव ABCFGYZ
छलिया X छइल्लं Y छप्पणा. L. 8. BF छणा उत्स इति C छाणा उत्सव इति.
L. 9. B छंकुइ B छुंछुइ BF छइल्लिउ GXZ छलिउ. L. 10. CX om. इत्थं
B म्भार्या B भडा. L. 11. BF छंकुण्डमं वुल्लिं GX इमं वुजं Z इमं वुजं C छडि
BF छुंछुइं CX छुंछुइं G छुंछुये Z छुंछुइं. L. 12. CX छलियेण edd. णिआ Z विणा
वलेण. L. 13. C 1. hd. चम्मं edd. णियमो (Y नियमो) CGXYZ लिहिअए E पउमो
L. 15. A छउअच्छिक्कोलिया BCEF छमलओ GYZ छउअं X छउलं C छिक्कोलिया
ABFGYZ लिया ABFGXZ छमलउ AEY च BF सत्तछ.

छवडी चर्म । छपंती नियमविशेषो यत्र पद्यं लिख्यते । छउअं तथा छिकोलिअं
तनु । छमलओ ससच्छदः ॥ यथा ।

जस्स कए छपंतिं करेसि छउअङ्गि सो वि तुज्ज कए ।
छमलयतलम्मि छिकोलिऊण मिलेइ मिगछवडिं ॥ २१ ॥

५ अत्र । छइइ मुञ्चति । छज्जइ राजति । इति धात्वादेशेषुक्ताविति नोक्तौ ॥ [२५]

खन्दे छडक्खरो वि हु छासी तकम्मि रिच्छए छारो ।
छाही खे छाईओ माईओ लहुअमच्छए छिदो ॥ २६ ॥

छडक्खरो स्कन्दः । छासी तकम् । छारो अच्छमलः । छाही गगनम् । छाया-
वाचकस्तु छाहीशब्दश्चायाशब्दभव एव । छाईओ मातरः । छिदो लघुमत्स्यः ॥ यथा ।

10 छइछडक्खरछाहीमणी ण पणमेसि कहसु कस्स कए ।
छासीहारिणि धूए छारसिरे छिदमन्धिळे ॥ २२ ॥ [२६]

छिल्ली सिहाइ छित्तं छिविए जारेसु छिण्णछिण्णाला ।
छिच्चं कारिममुच्छुदले छिविअं वाहलीइ छिंछोली ॥ २७ ॥

छिल्ली शिखा । छित्तं स्पृष्टम् । छिण्णो तथा छिण्णालो जारः । जारेष्वित्येक-
15 शेषाद्बहुवचनात् छिण्णा छिण्णाली स्त्रीत्यपि । छिच्चं कृत्रिमम् । छिविअं इक्षुखण्डम् ।
छिंछोली वाहली । वाहलीशब्दश्च लघुजलप्रवाहवाचको देश्य एव वक्ष्यते ॥ यथा ।

L. 1. B छपंती C पमं X पय GZ छउअं G लिक्खो^० cdd. °लिचं. L. 2. C तन्नु
X तनुः GXZ °लउ. L. 3. B छपंति C छपंती X छपनी GZ छउअंणि. L. 4.
BF छिक्खोलिओ ण X °लिउण G मिलोइ C °च्छिवडी X °च्छिवडिं G °छिउडिं Z °छउडिं.
L. 5. BF छइइइ G छंइइ X मुंचइ GX राजते C °पूको इति X °पूका इति. L. 6.
A छडक्खरो Y कडक्खरो B त्यासी BF रिल्पुए G छारो. In G छ and ल are frequently
confounded in the beginning of the words. L. 7. BF छाईओ AX छाईउ
Z लाईउ BF माईओ AZ माईउ X माईउ G om. माईओ CGYZ लहुअं A °मत्थए C 1.
hd. विदो E छिदो. L. 8. BX कसंदः G स्कदः G °मल्लं L. 9. BCF
°शब्दः छां X °शब्दः छां BF छाईओ X छाईउ Z छोदो G लघं. L. 10. C
छइं BCF °मणि. L. 11. C °हारिणी X °हारणि GZ छारसिए G छेदं C °गंधेळे.
L. 12. Z छित्तं X छिविए GZ छिन्नछिन्नाला. L. 13. GX छिच्चं Z छिच्चं C °ममुच्छुदले
छिछिं ABEFGXYZ छिविअं E वाहलीइ. L. 14. BF छिछा GZ छिन्नो तथा छिन्नालो.
L. 15. C °त्येकशेषो बहुं BCFX °पाट्टहुं X °वचनात् G °नाच्छिन्ना छिन्नाली इत्यपि Z
विच्छिन्ना विच्छिन्नाली स्त्री इत्यपि X छिच्चं BCFXZ छिविअं G लेविअं. L. 16. Z छिंछोली X
वाहलीं CX °शब्दस्तु.

छिब्वसिणेहच्छित्तच्छिलिं छिविएण भोलिऊण सिसुं ।

जं चलसि घडकरा तं छिण्णे छिंछोलिआइ छिण्णालो ॥ २३ ॥ [२७]

छिप्पीरं च पलाले छिप्पालो सस्ससत्तउसहम्मि ।

छिल्लरमवि पल्लए मुहविक्रोणे अ छिब्वोल्लो ॥ २८ ॥

छिप्पीरं पलालम् । छिप्पालो सस्यासक्तो गौः । छिल्लरं पल्लम् । छिब्वोल्लो 5
निन्दार्थं मुखविकृणनम् । विकृणितं मुखमेवेत्यन्ये ॥ यथा ।

तुज्झ कए बाहेहिं सा छिल्लरयं भरेइ दुट्ठ तुमं ।

छिब्वोल्लेण तमिक्खसि छिप्पीरतिणं व छिप्पालो ॥ २४ ॥

अत्र । छिवइ छिहइ स्पृशति । एतौ धात्वादेशोपूक्ताविति नोकौ ॥ [२८]

छिप्पालुअछिकोअणछिहंडया पुच्छअसहनदहिसरा ।

10

छिण्णोअम्भा य दुव्वा तह छिण्णच्छोडणं सिग्घे ॥ २९ ॥

छिप्पालुअं पुच्छम् । छिकोअणो असहनः । छिहंडओ दधिसरः । छिण्णोअम्भा
दूर्वा । छिण्णच्छोडणं शीघ्रम् ॥ यथा ।

वरछिप्पालुअ छिण्णोअम्भाछिहंडेहि धवल पुट्ठो सि ।

छिण्णच्छोडणगमणे हक्काछिकोअणो हवसु इण्हि ॥ २५ ॥ [२९] 15

- L. 1. C सिब्वसिणेहं X छिच्चं Z om. च्छित्त B °छित्तस्थिलिं CX °छित्ता छिलिं G °छित्तं छिलं Z °छिलं B छिविएण C विएण F छिविएण BF भोलिऊण G °वण X भोजिऊण.
L. 2. CGXZ बलसि C 2. hd. दलसि C घडकरां GZ छिंछो BCFX °लियाइ GZ °लियाइं GZ छिप्पालो. L. 3. F छिप्पीरं C om. च BF व G सस्ससत्तं Z सस्सवत्तसहम्मि.
L. 4. C छिण्णरमवि G °विक्रोणे X °विक्रोणो Z om. अ BFY व G वि BCF छिचोल्लो AGDX छिब्वोल्लो Z विब्वोल्लो. L. 5. GZ सस्यासक्तो X सस्यासस्यासक्तो BXZ छिब्वोल्लो C (EG!) छिचोल्लो D छिब्वोल्लो. L. 6. G सुत्तविं X °विकृणनं Z °चिक्कणनं BF विकमुत्तं or विक्रमुत्तं X विकृणितं Z विकृणितं CZ मुत्तसेवें X मुत्तसेवें (I). L. 7. BCFXZ बाहेहिं G बाहेहिं C छिल्लरं X छिल्लरं B दुट्ठ C दुच्च F दुइ G दुइ Z पुट्ठ C तमं.
L. 8. BF छिब्वोल्लेण C छिचालेण D विब्वोल्लेण GZ छिब्वोल्लेण CXZ °तिणे G °णिण C च. L. 9. X छिवइ छिइ छिइ G स्पृशति स्पृश्यति धात्वाविति नोकौ (sic) Z स्पृशति स्पृश्यतीति धात्वादेशे B °पूका नोकौ. L. 10. GYZ °लुपं BFG °छिक्कोणवं Z °छिक्कोणं GZ °छिहंडया A पुत्थं C दहिसरा X adds य. L. 11. GZ छिन्नो B छिण्णोदवा Y छिण्णुं EX °म्भा BF दुव्वा GZ च्छिन्नं. L. 12. G °लुपं पुच्छ Z °लुपं X °लुअं पुच्छ BF विक्रोअणं X छिहंडिड B छिण्णोदवा XZ छिन्नोदवा C छिन्नोअम्भा G छिन्नोअम्भा.
L. 13. GZ तथा छिन्नं. L. 14. GZ °लुपं BX छिण्णोदवा Z छिन्नोदवा G छिन्नो BF °छिहंडेति CX °बेइ GZ °बेइ BX पुट्ठो F पुट्ठो. L. 15. GZ छिन्नं.

दहिए छिहिंडिभिल्लं छिछटरमणं च मिंचणकीला ।

छुंदं बहुअम्मि बलायाइ छुई लिच्छए छुहिअं ॥ ३० ॥

छिहिंडिभिल्लं दधि । छिछटरमणं चक्षुःस्थगनक्रीडा । छुंदं बहु । छुई बलाका ।
छुहिअं लिप्पम् ॥ यथा ।

५

छुंदधणच्छुहिअं णहमुडीणछिहिंडिभिल्लधवलछुइं ।

जाव हुअं ता तीए छिछटरमणं सहीहि कयं ॥ २६ ॥ [३०]

छुरिअछुरमडिछुंछुमुसया मट्टिछुरहत्थअरईसु ।

छेंडी लहुरच्छाए छेली थोवप्पसूणमालाए ॥ ३१ ॥

॥

छुरिआ मृत्तिका । छुरमडी क्षुरहस्तः । नापित इति यावत् । छुरहत्थशब्दोऽपि
१० देश्यः । पर्यायमङ्गत्वात्प्राक्तः । छुंछुमुसयं रणरणकः । छेंडी लघुरथ्या । छेली अल्प-
प्रसूना माला ॥ यथा ।

जुत्तं छुंछुमुसयं करोसि छुरमडिआइ छुरहत्थ ।

छेलि चिअ अणुरूवा छुरिआधडिअस्स छेंडिजक्खस्स ॥ २७ ॥ [३१]

L. 1. GYZ छिंहिंडि° BF चिंवट° G छिछट° BF मिंचण° EG मिचण° This is no
doubt the correct form. cfr. M. मिचकणें, मिचकविणें etc. G. मीचवुं U. मिचना It
does not, however, suit the metre. L. 2. BCFG बहु° CEGYZ °यम्मि
BCFG बलायाइ Y बलाआइ BF छुइ X छुई A लिच्छए BF छिहियं ACEFGXYZ
छुहियं. L. 3. X छिंहिंडि° दधिः BF चिंवट Z छिछडि° G छुंछुं BX बहु G बहु X छुई GZ
बलाका. L. 4. GXZ छुहियं X om. यथा. L. 5. GZ छुंदधण° X छुंदधण°
BFG °छुहियं XZ °छुहि (om. अं) C om. च्छुहिअं णह GZ णहु BF °मुडीण° C °मुडीण°
Z मुडीण° X णमुडीण Z °छिहिंडि°. L. 6. CGZ हुयं X हुय C ताए cdd. सहीहि.
L. 7. cdd. छुरिअ° BF °छुरछुरमडिछुंछुमु° C °छुरिमडिछुंछुमुसया G °छुरमडिछुंछुमुसय X
°छुरमडिछुंछुमु° Y °छुरमडि° Z °छुंछुमुसया E मडि° B °अरइसु. L. 8. E छेंडी G
छिडी YZ छिडी BX थोव° BF °मालासुए. L. 9. cdd. छुरिया Z om. छुरिआ मृत्तिका
BCF छुरमडी X क्षुरमडी cdd. क्षुरहस्तो (X क्षुरहस्तो) C 1. hd. जुर° BF छुरहस्त°.
L. 10. BCFX छुंछुमु° GZ छुंछुं X रणरणकः BFZ छेंडी C छेण्डी G छेण्डी X छेडी
In G छेली अल्प is torn off. Z अपसूता. L. 12. BCF छुंछुं G छुंछुं GZ
°मसयं X °पुसयं BF करोसि X करंति BF °मडियाइ CX °मडियाइ GZ °मडियाए BF
छुरहत्थ. L. 13. BF, C 1. hd. X चिअ G चिअ Z चिअ cdd. छुरियाधडिअस्स
C छेंडिजक्खस्स.

छेत्तरमणव्वसुप्पाइ छेमओ हत्थविम्बम्मि ।

छागम्मि छेलओ सेत्तजागरे छेत्तसोवणयं ॥ ३२ ॥

छेत्तरं जीर्णं शूर्पाद्युपकरणम् । छेमओ स्थासकः । छेलओ छागः । कप्रत्ययाभावे
छेलो इत्यपि । छेत्तसोवणयं क्षेत्रे जागरणम् ॥ यथा ।

मसिछेमइल्लवसणं परिहरिउं छेत्तरं व मं बहिणि ।

तीइ कए सो छेलो णिसि वच्चइ छेत्तसोवणमिसेण ॥ २८ ॥ [३२]

5

छोच्चो पिमुणे दासम्मि छोइओ अप्पिअम्मि छोच्चत्थं ।

छंटो जलच्छडासिग्घेमुं छाओ अ भुक्खिअकिसेमु ॥ ३३ ॥

छोच्चो पिशुनः । केचित् छोच्चो खल इति पूर्वदेशीषु पाठं दृष्ट्वा खलशब्द-
विप्रलब्धाः खलं पिण्याकं व्याचक्षत उदाहरन्ति च । अस्माभिस्तु सारतरदेशीपर्या-
लोचनेन छोच्चो पिशुन इति दृष्टमुदाहृतम् । तत्र बहुदृश्वानः प्रमाणम् । छोइओ
दासः । छोच्चत्थं अप्रियम् । ह्रस्वः संयोगे । इति छुच्चत्थं इत्यपि ॥ यथा ।

तीए कडिल्लवत्थं उत्तरिअं करिअ मज्झ दंसन्तो ।

किं काहिसि इह अण्णं रे छोइअ छोच्च छोच्चत्थं ॥ २९ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

15

L. 1. From रमं to छेम torn off in G. C छेत्तरमव्वसुप्पाइ C 2. hd. °सु° BF
°सुप्पाइ AGX छेमउ BF °विंविं G °विंविं. L. 2. AGXZ छेलउ. L. 3.
BF जीर्णशूर्पा° C 1. hd. GX °सूर्पा° Z सूर्पा° From युप to स्थासकः incl. not legible
in G. X छेमउ GX छेलउ In G from कप्रं to इत्यपि torn off. L. 4. C छेत्ता-
सवणयं C क्षेत्रजागरणं. L. 5. C °छेमलइलं X °छेमउइलं BF परिउं C परिहरिउं X
परिहरिउं GX च Z मिव for व B बहिणि C (F1) बहिणी G बहिणी X विहिणि. L. 6.
BF तीसे Z छेलो From ण in मिसेण to मु in भुक्खिअ l. 8. torn off in G.
L. 7. CZ छोमो A छोइउ X छोइउ cdd. अप्रियम्मि BF छोच्चत्थं C छोच्चत्थं Y
छोच्चत्थं Z छोच्चत्थं E here inserts अथानेकार्या (sic) X अथानेकार्याः Y अनेकार्याः.
L. 8. X छदो C जलत्थडा° E °च्छडा° X °छटा° Z °च्छटा° AX छाउ CZ च BCFGYZ
भुक्खिय. L. 9. CGZ छोमो G om. केचित् CGXZ छोमो Z छोमो केचित् X पूर्वदशेषु
From दृष्टा to दे in देशी l. 10. torn off in G. L. 10. BF खलपिण्याकं BCFXZ
°क्षते X उदाहरत्तिस्म (sic). L. 11. CGZ छोमो C दृष्टमुं G दृष्ट्व उदां Z दृष्ट्व उदां°
From णम् in प्रमाणम् to कडिल्लं l. 13. torn off in G. CX छोइउ. L. 12. C
छोच्चत्थं F छोच्चत्थं X छोच्चत्थं Z छोच्चत्थं BCFX °ह्रस्व C संयोग C 1. hd. वुच्चं°
BFX °च्छमित्यपि CZ °व्यमित्यपि. L. 13. C कडिल्लं X कडिल्लं cdd. उत्तरिअं करिय
(Z उत्तरिअं करिय) Z दंसन्ता. L. 14. X काहिसि corr. into काहिसि BFX अह
GZ अन्नं C र BF छोइअय छोअम्म CX छोइय C छोअम्म छोअम्म. L. 15. om. ABEEF.
In G only अथ, the rest being torn off.

छेदो जलच्छया शीघ्रश्चेति अर्थः । छाओ बुभुक्षितः कृशाश्च । ननु । छातोदरी
युवदृशां क्षणमुत्सवोऽभूत् ॥ इत्यादौ छातशब्दस्य कृशार्थस्य दर्शनात्कथमयं देश्यः ।
नैवम् । छेदनार्थस्यैव छातशब्दस्य साधुत्वात् । न च धात्वनेकार्थता । उत्तरमत्र ।
अनेकार्थता हि धातूनां लोकप्रसिद्ध्या । लोके च छातशब्दस्य छेदनार्थं मुक्तास्यैव
5 कवेः प्रयोगो नान्येषामित्यलं बहुना ॥ [३३]

धण्णाईणं मलणे गोमयवत्येसु तद् छाणं ।

छाया किन्तीभमरीसु छारयं उच्छुसकमउलेसु ॥ ३४ ॥

छाणं धान्यादिमलनं गोमयं वस्त्रं चेति अर्थम् । छाणीत्यपि केषांचित्पाठः । छाया
कीर्तिर्भ्रमरी च । छारयं इक्षुरालकं मुकुलं च ॥ ३४ ॥

10 छाइल्लो अ पईवे सरिसे ऊणे मुरूवे अ ।

छिदकुडीसुं छिल्लं छिडं सिंहछत्तधूवजन्तेसु ॥ ३५ ॥

छाइल्लो प्रदीपः सदृश ऊनः सुरूपश्चेति चतुरर्थः । छिल्लं छिद्रं कुटी च । छिडं
वृत्त्यन्तरमीति केचित् । छिडं चुडा छत्रं धूपयन्त्रं च । संयोगे पर इदतोः कामचार
इति छेडं इत्यपि ॥ [३५]

15 छिप्पं भिक्खापुच्छेसु छित्तछीएसु छिकं च ।

छिवओ समूहणीवीसु छिंछओ देहजारेसु ॥ ३६ ॥

L. 1. Z छेदो From छेदो to छाओ incl. torn off in G. BF जलच्छया C
जलच्छय X छ ॥ उ बुभुक्षित CG न तु. L. 2. Z युवदृ for युवदृशां B °दृशा BCFX
मुदित्यादौ L. 3. In G नैवम् to न in छात is torn off. BF om. from साधुत्वात्
to छेदनार्थं excl. l. 15. GZ साधुत्वात् X व for च. L. 4. X om. हि C °प्रसिद्धय
G °प्रसिद्ध्या च लोको छात° L. 5. X के for लोके C छातशब्दस्य साधुत्वात् छेदना°
BCFX मुक्ता अस्यैव G मुक्तास्यैव. L. 6. C धण्णाईणं GZ धन्ना° BF मलणे BF
om. from गोमय. to °मलनं incl. l. 8. C °वच्छेसु Z च्छाणं. L. 7. A °मुकु°.
L. 9. XZ इक्षुः शल्कं X चा. L. 10. C छाइल्लो AY च GZ वि B मुरूवे
ABCFGYZ च. L. 11. A छिद्धं A छिडुं E छिडं G छिड X छिडुं G °धूवजन्तेसु Y
धूपजन्तेसु Z °धूवजन्तेसु. L. 12. CX सदृशः B सुरूपश्चेति. L. 13. G वृत्त्यन्तरं X छिडुं
C संयोगपरे. BFGXZ परे RCFXZ इदतोः G इदतोः L. 14. RFX छेडमित्यपि
CGZ छेडमित्यपि. L. 15. C छित्तछाएसु. L. 16. AGX छिवउ Z छिनओ C °नीवीसु
GZ °नीवीसु AGX छिंछउ.

छिप्यं भिक्षा पुच्छं च । छिक्कं स्पृष्टं क्षुतं च । छिवओ समूहो नीवी च । छिछओ
देहो जारश्च । केचित् छिछयं शलाटुफलमाहुः ॥ यथा ।

धूआइ पढमगम्भं व रक्खए उअह आडिआ धरिणी ।

तुग्बीइ पढमणिग्गयमावन्धुरवन्धणं छिछं ॥ ३० ॥ [३६]

छिप्पंती वयऊसवभेए पिट्ठे वि छिप्पिंडी ।

5

छिक्कोट्टली अ पयरवपामहाछाणखण्डेसु ॥ ३७ ॥

छिप्पंती व्रतभेद उत्सवभेदश्चेति व्यर्था । छिप्पिंडी व्रतोत्सवभेदौ पिष्टं चेति व्यर्था ।
छिक्कोट्टली अंहिरवः पादाभ्यां धान्यमलनं गोमयखण्डं चेति व्यर्था ॥ [३७]

छिप्पंदूरं गोमयखण्डम्मि तहेअ विसमम्मि ।

सिसुससिसु छुट्टहीरो छेओ अन्तम्मि दिअरे अ ॥ ३८ ॥

10

छिप्पंदूरं गोमयखण्डं विषमं चेति व्यर्थम् । छुट्टहीरो शिशुः शशी च । छेओ
अन्तो देवरश्च ॥ [३८]

छेधो थासयचोरेसु सिहाणोमालिआसु छंडा वि ।

छोहो गणविक्खेवा छोन्माइत्ती अछेप्पवेसासु ॥ ३९ ॥

L. 1. G भिक्षा C 1. hd. चि, del. 2. hd. GXZ छिवउ GXZ छिछउ. L. 2.
B केचि च G om. from केचित् to छिछं incl. l. 4. L. 3. BF धूपाव CZ धूपाइ
X only धूय BF °गम्भं च BF om. रक्खए Z रक्खए C ओअह cdd. आडिआ (Z आडिआ).
L. 4. BF तुग्बीइ X °णिगाय° B °मावंधुर°. L. 5. G छिप्पंती BF om. वय
BF °भेएसु BEFGX पिट्ठे E पोट्टु BEFGZ छिप्पंडी X छिप्पंती. L. 6. GZ छिक्कोट्टली
ABCFGYZ व Y °छाणाखंडेसु. L. 7. B व्रतभेदः Z °भेदः X व्यर्थाः BF छिप्पंडी C
छिप्पिंडा X छिप्पंती C °भेदो X om. पिष्टं X व्यर्थाः twice. L. 8. C अहिअ°.
L. 9. A °सण्हम्मि ABFY तहेय CGXZ तहेय C 1. hd. विसमम्मि X विसमम्मिसिमम्मि.
L. 10. Y ससु° C om. ससिसु C छुट्टहीरो X छिट्टहीरो AGX छेउ X अन्तम्मि ABFY
दिअरे C दिअरे ABCFY च. L. 11. X छिप्पंदूरं BC गोमयखण्डं तहेय विसमम्मिं चेति
(sic!) C व्यर्थं C 1. hd. छुट्टहीरो C 2. hd. छुट्ट° C सिसुः X शिशुस्तशी GXZ
छेउ. L. 13. B छेधो Y छेवो C थासय° cdd. °णोमालिआसु ACZ छेडा E छंडा X छंडा.
L. 14. BYZ छोहो C (F) छोहा E छोहम्म° G छोभ° BF अउण° E अवण° Y
असिण° cdd. °वेसासु.

छेधो स्थासकश्चौरश्च । छेडा शिखा नवमालिका च । छोहो समूहो विक्षेपश्च ।
छोन्माइत्ती अस्पृश्या द्वेष्ट्या च ॥ [३९]

॥ अथ जादयः ॥

जंगा गोअरभूमी जच्चो पुरिसे तुसे जंभो ।

5 जयणं हयकवचम्भि जरंडो वुड्डम्भि जण्हली णीवी ॥ ४० ॥

जंगा गोचरभूमिः । जच्चो पुरुषः । जंभो तुषः । जयणं हयसंनाहः । जरंडो
वृद्धः । जरंडो इत्यन्ये । जण्हली नीवी ॥ यथा ।

जयणेहि हया गामा जंगाहि कणा य जंभभावेण ।

महिलाओ जण्हलीहि सहन्ति गेहा जरंडजच्चेहि ॥ ३९ ॥ [४०]

10 जडिअं खचिए जगलं पङ्कसुरं जंबुलो अ वाणीरे ।

णङ्गलसिहाइ जवणं जडम्भि जंमलजहाजाया ॥ ४१ ॥

जडिअं खचितम् । जगलं पङ्किला सुरा । पङ्किलसरको जगलं इत्यन्ये । जंबुलो
बानीरः । जंबुलं मद्यभाजनमिति सातवाहनः । जवणं हलशिखा । जंमलो तथा जहा-
जाओ जडः ॥ यथा ।

15 मणिजडिअवासभवणे जगलं जंबुलघरोचिअं णिन्तो ।

जहजाय कीस लज्जसि जवणोचिअहत्थजंमलत्तेण ॥ ३९ ॥

- L. 1. GZ °कश्चौरश्च X °कश्चौरश्च CGZ छेडा X छिडी CX समूहो. L. 2. G
छेपवेमाइत्ती BF अस्पृश्या C अस्पृश्य द्वेष्ट्या च X अस्पृशा. L. 3. om. A; EXY
जकारादिः. L. 4. CEGYZ गोवर° C 1. hd. Z जम्बो A तुजे. L. 5. BF जय
हय° G °कवचम्भि X °कवचम्भि ABCFG जरण्डो E जरंडो X जरंडो C वुड्डम्भि GZ चुट्टम्भि
बन्धली CX नीवी. L. 6. X जं for जंगा C गोवर° BFZ जम्बो BF पुरुष Z जंभो B
तुसः C °सन्माहा BCF जरण्डो G जरण्डो Z जरण्डो. L. 7. Z जरंडो GZ जण्हली GZ
णीवी. L. 8. BCFX जयणेहि CZ हय C गोमा G जंगाहि X जगाहि. L. 9.
GXZ महिलाउ BF जण्हलीहि CX °लीहि G जण्हलीहि Z जण्हलीहि B जरण्ड° G °जच्चेहि Z
°जच्चेहि. L. 10. cdd. जडिअं B, C 1. hd. Y खचिए GZ सइर GZ पंके सुरं BY
जंबुलो C जंबुलो G(!)Z जंतुलो X जंतुलो GYZ य E वाणीरे A वाणीरो. L. 11. BF
जंगलं C णणंगलं C 2. hd. णणंगलं A °सिहाइ G जंवडं X om. जडम्भि X जंमलजडहाज-
हाजाउ BF °जाहा Y °जाआ. L. 12. cdd. जडिअं CZ °सुरको G om. from पङ्किल°
to इत्यन्ये BFX जगलमित्यन्ये CZ जलमित्यं. L. 13. X जंबुलो G वाणीरः BCFX
जंबुलं G जंडुलं L. 14. X जहाजाउजाउ. L. 15. C मडि° cdd. °जडिअं BF insert
जंबुलं after जगलं cdd. जंबुलं (X जंबुलं) B °धरोविषं C °धरोचिअ F °धरोविषं GZ
°धरोचियं. L. 16. BCFZ जवणोविषं G जवणोचियं.

अत्र जगरो संनाह इति संस्कृतसमः । जंपइ कथयति । जवइ यापयति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

जहिमा विअडुगाहा जवयजवरया जवङ्कुरए ।

जंघामओ अ जंघालुअम्मि जंवालयं च जलणीली ॥ ४२ ॥

जहिमा विदग्धरचिता गाथा । जवओ तथा जवरओ यवाङ्कुरः । जंघामओ तथा 5
जंघालुओ द्वावप्येतावन्योन्यपर्यायतया जङ्गलवाचकौ । जंवालं जलनीली । शेवाल-
मित्यर्थः । जलनीलीशब्दो यदि संस्कृते न रूढस्तदा देश्यः ॥ यथा ।

जंघालुए णइअहं गया मि जं तुह तणुम्मि जंवालो ।

तह जवरयगोवीओ तुह जहिमं तत्थ गायन्ति ॥ ३३ ॥

तं जवयगोरयङ्किं भरितं जंघामओ हविअ वच्च ।

10

जलणीलिदुग्गमगो ण विअम्भइ पाउसो जाव ॥ ३४ ॥ [४२]

जच्छंदओ सतन्तम्मि जक्खरत्ती अ दीवाली ।

जण्णोहणो णिसिअरे जंघाळेओ अ चच्चरए ॥ ४३ ॥

जच्छंदओ स्वच्छन्दः । कप्रत्ययामावे जच्छंदो । जक्खरत्ती दीपालिका । जण्णो-
हणो राक्षसः । जंघाळेओ चत्वरम् ॥ यथा ।

15

- L. 1. BCFXZ जगरः G जगर X सन्नहः. L. 3. BX जहमा A विपडु°
BCEFXZ विपडु° GZ विघट्ट° B °जवरया E जंवङ्कुरए B °कुरए. L. 4. OGXZ
जंघामउ GYZ य GYZ °लुयम्मि BCFGY जंवालयं C जवणणीला YZ जलनीली. L. 5.
BX जहमा CX विदग्धरचिता X जवउ C om. तथा X जवरउ BGXZ जंघामउ. L. 6.
G °लउ X °लउ X °पयांय (om. तथा) B जंवालं CG (F1) जंवालं. L. 7. CX
सेवा° CX जलणीली° X om. यदि F संस्कृत BF om. न, GZ have it after तदा.
L. 8. X जंघालुम् CX णइअहं GZ णइतहं G गपालि BF जंघण्णो CDG जंवालो I do not
think it necessary to correct this to जंवालं The word may also be a mascu-
line. L. 9. G °गोवीए XZ °गोवीउ X जहमं जत्थ. L. 10. BFX जवअ° C
जवअ° GZ °गोरयंमि C °आगि C 1. hd. भरिओ C 2. hd. भरितं C 1. hd. GX °मउ
edd. हविअ Z वच्च. L. 11. C om. ण CZ विरंभइ G विरंभइ. L. 12. B जत्थंदओ
AGX °दउ ABCFGYZ य E दीवाली. L. 13. A जण्णोहणो BCFG जण्णोहणो
ABFGYZ णिसिअरे C णिसिअरं AX °छेउ GYZ य BF वच्चरए C 2. hd. चत्तरए.
L. 14. G जुच्छंदउ X जच्छंदउ स्वच्छंदकः C जत्थरत्ती. L. 15. edd. जण्णोहणो G
जंघाळेउ X जंघाळेउ BF वच्चरं C. 1. hd. चत्वारं.

मणिवलएहि कुणन्ती जंवाछेअम्मि जकखरतिं व ।

जण्णोहणाण वि तुमं णिसि जच्छंदेण किं उरसि ॥ ३५ ॥ [४३]

विद्विअम्मि जगडिओ जंमणआई जहिच्छमणिराई ।

जरलद्धिअजरलविआ गामीणे ऊरुए जहणरोहो ॥ ४४ ॥

- 5 जगडिओ विद्रावितः । कदर्थित इत्यर्थः । जंमणओ यथेष्टवक्ता । जंमणमणो इति केचित् । उभयत्रादिग्रहणात् । जंपिच्छओ यथादृष्टमभिलषिता । जंपेच्छिरमगिरो यो यद्यदृष्टं तदेव मृगयते । इत्यादि । अत्र । जयडइ त्वरते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । जरलद्धिओ तथा जरलविओ ग्रामीणः । जहणरोहो ऊरुः ॥ यथा ।

जरलद्धिआइ दहुं पवणल्हसन्तंसुअं जहणरोहं ।

- 10 ओ कामसरजगडिआ जरलविआ हुन्ति जंमणया ॥ ३६ ॥ [४४]

जहणूसवमद्धोरु जंकयसुकओऽप्पसुकयगिज्झम्मि ।

जाँडी गुम्मं जाई मुरा कविट्टम्मि जाऊरो ॥ ४५ ॥

- L. 1. *cdd.* 'वलएहि' GZ 'छेवम्मि' G जकखरतिं BCFX च. L. 2. CGXZ जण्णोहणाण G तुमा. L. 3. A विद्वं *cdd.* 'वियम्मि' AGX 'डिउ' A जंमणउ वि जहिछ-मणिरे य C जंमणआई BEG जहिस्थं Y जहच्छं X जहल्लमणिरोय G 'मणिराई. L. 4. C जरलद्धिं BFX 'द्वियं' AEGYZ 'द्वियं' C 'जरलवि' (sic) ABEFGXYZ 'विया' GZ गामीणे CX ऊरुए C जहणरोहा. L. 5. X जगडिउ G विद्रावितः X has द्रावि twice. C जंमणओ GZ 'णउ' X 'णोउ' B जमणं G 'मणे. L. 6. B उमआवियं X उमयत्रापि यहं GXZ 'च्छउ' BFX 'लल्लिता' BF जंपेच्छिरं G जंपेच्छरं X 'मगिरोउ. L. 7. CGXZ *om.* यो BFX *om.* यद् once. C reads यस्सदृष्टं CG मृगयत CX अत्र च । C 1. *hd.* जडइ C 2. *hd.* X अडइ GZ जयडइ त्वरयतीति. L. 8. C जरलद्धिओ C 2. *hd.* 'द्विओ' F 'लद्धिओ' X 'लद्धिउ' Z 'लद्धिउ' C *om.* तथा C जरलविओ XZ जरलविउ G जरविउ BF ग्रामीण C जहणरोहो उरु X ऊरु. L. 9. B 'द्वियाई' CX जरलद्धियाई C 2. *hd.* 'द्वि' G 'द्वियाए' Z 'द्वियाए' C दहुं G दहुं BF पवणल्हसंतं X 'हसंतं' G 'धुवं' Z 'धुवं. L. 10. C 1. *hd.* GX उ C कावां X रावासरजगडिआ *cdd.* 'द्विया' CX जरलं *cdd.* 'विया' BF *om.* हुन्ति जं CGZ जंमणिया. L. 11. AG 'मद्धोरु' BF 'मद्धोरु' C 'मद्धोरु' G 'सुकयो' BF 'कयो' AGXZ 'कउ' A 'गिज्झम्मि' C 'गिज्झम्मि' Y 'गेज्झम्मि. L. 12. E कविट्टम्मि.

जहणूसवं अधेरिकम् । जंकयसुकओ अल्पसुकृतग्राहः । जाडी गुल्मम् । जाई सुरा । जाऊरो कपित्थः ॥ यथा ।

जाऊरजाडिकण्टयफट्टिरजहणूसवा वि तेण समं ।

जाईलुद्धा वच्चसि जंकयसुकया सि तं पुत्ति ॥ ३७ ॥ [४५]

जालघडिआ सिरहरे जिग्घिअमोसिंघिअत्थम्मि ।

5

जिण्णोब्भवा य दुव्वाइ जीवयमई अ वाहमई ॥ ४६ ॥

जालघडिआ चन्द्रशाला । जिग्घिअं घातम् । अत्र जिमिअं भुक्तमिति भुजि-
धात्वादेशाभावम् । जिण्णोब्भवा दूर्वा । जीवयमई मृगाकर्षणेहेतुर्व्याधमृगी ॥ यथा ।

जालघडिआइ जा तं ण णिअसि जीवयमई व मयणस्स ।

ता भम हरिणो व्व तुमं कुलडाजिण्णोब्भवाउ जिग्घन्तो ॥ ३८ ॥

10

अत्र जीहइ लज्जते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४६]

जुण्णो छेगे जुअलो तरुणे अपरिग्गहम्मि जुंजुरुडो ।

जुअलिअजुरुमिल्ला दुगुणिअगहणा जूअओ अ वप्पीहे ॥ ४७ ॥

जुण्णो विदग्धः । जुअलो तरुणः । जुंजुरुडो अपरिग्रहः । जुअलिअं द्विगुणितम् ।

जुरुमिल्लं गहनम् । जूरुम्मिलयं इति गोपालः । जूअओ चातकः ॥ यथा ।

15

L. 1. BF जहणूसवमद्रोक्तं (F ६०) G जहणूसवं XZ अद्रोक्तं GX ०कउ From जाडी to ऊ torn off in G. X जाडी. L. 3. From टव to स्वा illegible in G. Z ०षट्टिरजहणू BF ०जहणूसया X रि BF तेण. L. 4. G जोई C ०लुद्धा X ०वद्धा CX वुच्चसि Z वच्चसि G ०मुकया In G from तं to विअं l. 5 torn off. L. 5. cdd. ०घडिआ X सिरहरे Y सिरहरे ABCFYZ जिग्घियं X जिग्घिअं BF ०मोसंघि ABCFGYZ ०घिवं A ०यल्लम्मि and then adds again l. 8. X ०अत्थम्मि. L. 6. EY जिण्णोब्भवा BF ०ब्भवा X इ for य B दुव्वाइ A दुव्वा य X दुव्वा In G व्वाइ जी ० is illegible. A जीवियं Y जीवयं Z जीवियं cdd. य C om. अ वाहमई 2. hd. remarks अपूर्णम् G थाहं X ०मवी. L. 7. cdd. ०घडिआ BF चन्द्रशाला BCFXZ जिग्घियं In G from गिअ to दूर्वा incl. l. 8. torn off. BCFXZ जिग्घियं. L. 8. BF om. भुजि X भुजिधादेशं X जिण्णोद्भवा Z जिणोब्भवा GZ जोवियं, the next word in G is illegible down to म B ०हेतुव्याधं. L. 9. BFGXZ ०घडिआइ C ०षट्टियाइ From ण to जिग्घन्तो l. 10. incl. torn off or illegible in G. BCFXZ गियसि Z जीवियमयं च मअणस्स C मणं यस्स. L. 10. C रिणो X कुडलाजिण्णोद्भवाउ C ०ब्भवाओ. L. 11. अत्र जी ० लं torn off in G. C लज्जन. L. 12. From जुण्णो to णा in गहणा l. 13. torn off in G. BCFXY छेके YZ जयलो Z तरुणे BCF परिग्गं A जुंजुतडो X जुंजुरुडो. L. 13. EX जुअलिअं Y जुअलिअं Z जुअलियजहं BF दुगुणियं CYZ दुगुणियं E ०गहणो BF जुअउ GZ जयउ X जुअउ ABEFYZ य G ज CG वप्पीहे C 2. hd. चं. L. 14. G जिअलो Z जयलो From ण in तरुणः to कः in चातकः l. 15 torn off in G. BF जंजुरुडो X जंजुरुडो C जुअलियं Z जुअलियं. L. 15. B गहणं BCF ०मिल्लयमिमि X ०मिल्लयमिति Z ०मिल्लयमिति B गोपाल Z जयओ.

जुंजुरुडाए घणरवजुअलिअविसमसरवेअणाइ मह ।

दुहजुरुमिल्लावत्थं कह जूअय तस्स जुण्णजुअलस्स ॥ ३९ ॥

अत्र । जूरवइ वञ्चति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४७]

जेमणयं दाहिणए अंङ्गे जो रं च जो किरत्थम्मि ।

5 जोक्खमचोक्खे जोओ चन्दे जोग्गा य चाडुम्मि ॥ ४८ ॥

जेमणयं दक्षिणमङ्गम् । हस्तादि । जो रं यः किरेत्यर्थे । जोक्खं मलिनम् । जोओ चन्द्रः । जोग्गा चाटु ॥ यथा ।

जयसिरिणिवासजेमणमुअ तुह गुणवण्णणम्मि का जोग्गा ।

जो रं जसेण चालुक्क जोक्खमवहरसि जोअस्स ॥ ४० ॥ [४८]

10 णक्खत्ते जोडं जोइसं च जोई अ विज्जूए ।

खलिअम्मि जोइरो जोइक्खो दीवम्मि जोडिओ वाहे ॥ ४९ ॥

जोडं तथा जोइसं नक्षत्रम् । जोई विद्युत् । जोइरो स्खलितः । जोइक्खो दीपः । जोडिओ व्याधः ॥ यथा ।

मेहम्मि पिहिअजोइसवइजोडे रुइरजोइजोइक्खे ।

15 हिण्डन्ति अजोइरया वम्महजोडिअसराहया कुलडा ॥ ४१ ॥ [४९]

L. 1. C जुंजुरुडाए BF जुंजुरु G जंजरु G जुयलियं Z जयलियं CX लियं BFZ वेयणाइ X वेइणाइ In G from अणाइ to क्कमिति l. 3. torn off. L. 2. BF दुरुजुरु C वच्छं C जुअज Z जूयय Z जुन्नजुयलस्स. L. 3. CXZ वञ्चतीति. L. 4. A जेमणचं. L. 5. From जोक्खं to क्खं in जोक्खं l. 6. torn off in G. BX जोड E जाओ E जाग्गा X जोग्गे Z जोया E चाडुम्मि. L. 6. X दक्षिणं । जोरं हस्तादि । Z हस्तादिनि BF कः for यः C य C 2. hd. अ, om. DX. Z किरेत्यर्थे, this is perhaps the correct reading, the form किर being foreign to Sanskrit, though usual in Pāli and Prakrit. As to जो रं cf. *os pa*. L. 7. GX जोडं C जेमणो G चाटु. L. 8. CX निवासं CXZ भुव From भुअ to जोअस्स l. 9. torn off in G. Z गुह Z णवणम्मि for गुणवण्णणम्मि X वण्णणम्मि. L. 9. C हरेसि X हरासि CX जोअस्स. L. 10. B नक्खत्ते In G ण is torn off. E जोडं A जोइमं BCFGYZ य BF विद्यु G विज्जूए. L. 11. cdd. खलिअम्मि AX जोडिउ GZ वाहो. L. 12. From जोई to स्खलितः incl. torn off in G. BF स्खलितः. L. 13. GX जोडिउ. L. 14. ABEFGZ पिहियं C पिहियां X पिहियोइ G om. वइ B om. जोइ. L. 15. G हिण्डन्ति य जो Z हिमन्ति य जोयया BFGZ जोडियं CX जोडियं BF सरहया G सराहडोडियसराहया as it seems.

णयणम्मि जोअणं तह खज्जोए जोइअं जाण ।

जोइंगणे अ इन्दोवे जोवारीइ जोण्णलिआ ॥ ५० ॥

जोअणं लोचनम् । जोइओ स्वद्योतः । जोइंगणो इन्द्रगोपः । जोण्णलिआ जोवारी ।
धान्यम् । जोवारीशब्दोऽपि देश्य एव ॥ यथा ।

चलजोइअजोइंगणमिक्खिअ जोण्णलिअकारणं कालं ।

5

कासयवहूउ हरिसा उण्फुल्लयजोअणा हुन्ति ॥ ४२ ॥ [५०]

जोव्वणणीरं तह जोव्वणवेअं जोव्वणोवयं च जरा ।

जण्हं लहुपिटरे कसिणए अ जंपणमक्किच्चियणेषु ॥ ५१ ॥

जोव्वणणीरं तथा जोव्वणवेअं तथा जोव्वणोवयं वयःपरिणामः । जोव्वणणीरो
जोव्वणोवओ ऋक्ष इति चतुष्पदवर्गे यत्केनचिदुक्तं तस्य संमोह एव ॥ यथा । 10

जोव्वणणीरं तरुणत्तणे वि विजिण्णिआण पुरिसाण ।

जोव्वणवेए वि ण जोव्वणोवयं होइ इअराण ॥ ४३ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

जण्हं लघुपिटरं कृष्णं चेति द्वर्थम् । जंपणं अकीर्तिर्वक्त्रं च ॥ [५१]

वेडिसवरुणेषुं जंबुओ अ गामणिविडेसु जणउत्तो ।

15

जच्चंदणमगरू कुङ्कुमं च जोवो अ विन्दुयोवेसु ॥ ५२ ॥

- L. 1. BCFGYZ जोयणं A जोइअं BEFGXYZ जोइयं Z जाणं. L. 2. BF
जोइंगणे X जोइंगणो ABCFY य GZ वि A इंदोवि G इंदोवे A जोवारी G जोवारी वि Z
जोवारी खे E °रीइ cdd. °लिया. L. 3. CGXZजोयणं X लोचनं BFGX जोइउ cdd.
°लिया. X युगधरा for जोवारी L. 4. C जोवारी° X जावारी.° L. 5. C (F!)
G बल° Z बल° B °जोइया° CG (F?) XZ जोइयं cdd. °मिक्खिअ जोण्णलियं° X °कारण.
L. 6. C °बहूओ BF उण्फुल्लियं C ओण्फुल्लिया° X उण्फुल्लिया° Z उण्फुल्लयं CGXZ °जोयणा.
L. 7. C 2. hd. जोव्वणणीरं GZ °नीरं A तह cdd. °वेयं A °जोव्वयं After जरा EX
add. अथाऽनेकार्थाः Y अथानेकार्थाः. L. 8. Y लघुपिटरे X °पिटरे ABCFGYZ य.
L. 9. C om. तथा cdd. °वेयं (X °वियं) X °वय. L. 10. C °जोव्वओ G °वउ X
°वउ. L. 11. BF तरुणत्तमिणे C जिइदि° GX °जिइदि° Z तिजिइदि° cdd. °दिपाण.
L. 12. C °वेए वि न जोव्वणवेए वि न जोव्वणोवयं X सि न Z om. वि ण BF जोव्वणोवयं
add. इयराण. L. 13. om. A, and E here. L. 14. cdd. जंपणमक्कीर्ति° G
°क्किच्चं च Z °ति वक्त्रं. L. 15. BF जंबुओ G जंबुउ XZ जंबुउ AEGXYZ य BCFX
गामिणि° G °विडेसु. L. 16. B जच्चंद° G जच्चंद° EG °गरू X °गरू BF कुङ्कुमं
ABCFGYZ य G बिट्ट° GZ °ओएसु.

जंबुओ वेतसवृक्षः पश्चिमदिक्पालश्च । जणउत्तो ग्रामप्रधानपुरुषो विटश्च । जञ्च-
दणं अगुरुः कुङ्कुमं च । जोवो बिन्दुः स्तोकं च । अत्र जूरइ खिद्यते कुप्यति चेति
धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [५२]

॥ अथ ज्ञादयः ॥

5 संततवरिसम्भि झडी झंखो तुट्टे झला य मयतण्हा ।

झंटी लहुद्धकेसेसु पीलुमायासु झंडुअझमाला ॥ ५३ ॥

झडी निरन्तरवृष्टिः । झंखो तुष्टः । झला मृगतृष्णा । झंटी लघूर्ध्वकेशाः । झंडुओ
पीलुवृक्षः । झमालं इन्द्रजालम् ॥ यथा ।

ण झडिं झंखो वि रवी कुणइ झलं चेअ इत्थ मरुदेसे ।

10 मुञ्च झमालाइ लुलन्तझंदिओ झंडुआइ चुण्टेसु ॥ ४४ ॥ [५३]

झंडलिझंखरझरया अमईसुक्कतरुमुण्णआरेसु ।

झज्झरिझरुआ खिक्खिरिमसएमुं झंपणी पम्हे ॥ ५४ ॥

झंडली असती । झंखरो शुष्कतरुः । झरओ सुवर्णकारः । झज्झरी स्वर्णपरिहारार्थं
चण्डालादीनां हस्तयष्टिः । खिक्खिरीति । झरुओ मशकः । मशकवाचकशब्दाश्चीर्यामपि
15 वर्तन्ते । यदाह । मशकाख्याश्चीर्यामप्युच्यन्ते काव्यतत्त्वज्ञैः ॥ इति । झंपणी पद्मम् ॥ यथा ।

L. 1. BF जंबुओ G जंबुउ X जंबूउ G पच्छिमदिग्भा° Z °दिक्पा° L. 2. BF
वञ्चदणं GX जञ्चदणं CGZ अगुरु X om. form रुः in अगुरुः to स्तो in स्तोकं B कुङ्कुमं
BF बिन्दुः B om. चेति. L. 4. A. om. EY ॥ शकारादिः ॥ L. 5.
X सतत° C °वरिस्समि BF झुडी A कडी G om. झडी A कंठो G झलो X महतण्हा. L. 6.
A कंठी C लहुद्ध° G लहुद्ध° Z लहुट्ट° X °कोसेसु A °माया य Z °मायासु झंडुअ° BF झंडुअ°
C झंडुअ° EX झंडुय° GY झंडुय°. L. 7. BF, C 1. hd. X झंखो G गंखो G झटी.
X °केशाः B झंडुओ FZ झंडुओ G झंडुउ om. C; C 2. hd. झण्टु X झंडुउ L. 8. C om.
पीलु° C 2. hd. पीलुः. L. 9. X झंपो cdd. चेय (Z वेय) BCFX °देसे. L. 10.
CFGXZ झमालाइ C °झंदिओ G °झडिउ X °झडिउ BFG झंडुपाइ C झंडुपाइ X झंझुपाइ Z
झंडुपाइ BF चुण्टेसु C चुण्टेसु. L. 11. B झंडलि° G °झंखया X असुइ° BF °मुण्णतरु° GZ
मुञ्जआरेसु C °मुण्णया° X °मुवण्ण°. L. 12. A झज्झरि° B झझरि° C झझरि° C °झआ
GYZ °झरुया AX खिक्खि° BF खिक्खिरि° C खिक्खिरि° E खिक्खिरि° B °मसएसु Z झंपणी X
पम्हे. L. 13. X झंडलि C झलरो G झंखउ X झरउ G om. झरओ सुवर्णकारः C झझरी G
झझरी X झझरी CX add खिक्खिरी. L. 14. C 1. hd. चन्द्राला° F चाण्डा° G om.
हस्त CX om. here खिक्खिरीति BCF झरओ GX झरउ BF °आयं° C °आयां° X °अ चीयां°
L. 15. B °वत्तते BF °आयां° C °आयां° G काण° BCFXZ °झेरिति G
°झेरिति.

शरुआउलमि मीलिअसंपणिअं शज्झरीकरविरुवं ।

शंसवरतलमि शरयाहमं हहा शंडली रमइ ॥ ४५ ॥ [५४]

वयणिज्जे शक्किअझिंखिआ शरंको अ तिणपुरिसे ।

शंडिअशंडलिआओ पहरिअचङ्क्रमणअत्येसु ॥ ५५ ॥

शक्किअं तथा झिंखिअं वचनीयम् । उज्झिंखिअं वचनीयमिति तु उत्पूर्वेण झिंखि- ३
अशब्देन सिद्धम् । शरंको तृणमयः पुरुषः । शरंतो इति केचित् । शंडिअं प्रहृतम् ।
शंडलिआ चङ्क्रमणम् ॥ यथा ।

ण कुणान्ति शंडिअं ण य शंडलिअं शक्किआइ अगणन्ता ।

तुह कुमरवाल रिउणो अझिंखिअ रणाजिरे शरंक व्व ॥ ४६ ॥

अत्र । शंडइ शीयते । शंपइ भ्रमतीत्यादयो धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [५५] 10

दडुम्मि शलुमिअं तह शलुंकिअं शामिअं चेअ ।

शंकारिअशंसरिआ अवचयणे शोलिआइ शलशलिआ ॥ ५६ ॥

L. 1. BF गसया° CX ऊसआ° Z ससया° BCGXZ नीलिय° F नीलय° G °सपणिय
BCFXZ °णियं BF ससरी° C ससरी° G ससरी°. L. 2. BF हा हा G हहा.
L. 3. cdd. सक्किय° (Z कक्किय°) E °संक्किया G °झिंक्किया X संक्किया ABCFYZ
°सिया A शरंको BCFGYZ य C °पुत्ते G °पुरितो. L. 4. BFZ शटिय° ACGY
शंडिय° X शटिय° C संसलियाओ ABEFGXZ °लियाउ Y °लियाओ ABFGXYZ
पहरिय° C पहरियंचक° BFGZ °ह्वेसु X °अन्हेसु. L. 5. cdd. सक्कियं ABCEFXZ
झिंखियं G झिंखियं G om. वच° उज्झि° C उज्झिसियं BF °सियं XZ उज्झिसियं BF उत्पूर्व-
पझिंसिय° G उत्पूर्वस्य X उत्पूर्वेण CXZ झिंखियं G झिंसिलशब्देन सिद्धः L. 6. BX
°मयपुरुषः G शरता X शरंतो G om. केचित् cdd. शंडियं BF प्रहृतं G प्रहितं L. 7.
cdd. °लिया. L. 8. cdd. शंडियं G अ CXZ °लियं G अगियाइ BF °याइ CXZ
°याइ GZ अगणंता. L. 9. C नुमर° C 2. hd. नुमर° BCFZ असंक्किय CX असंसिय
B सङ्क C चं G व्व. L. 10. BFGZ शीयते BF भ्रमेती° C भ्रमती° C 2. hd.
भ्रमती° G भ्रमत्यादयो BFGZ °पूकाः X °पूक G om. इति नोक्ताः. L. 11.
AXZ दडुम्मि BFG दडुम्मि C दडुम्मि C 2. hd. शलु° cdd. °सियं A शलु°
ABCEFXXY °कियं BF सामि (sic) ACEXY सामियं A मेए EY चेय. L. 12.
ABEFGXYZ शंकारिय° AEGYZ शंसरिया BF °शंसरियं C °शंसरिया X °संपरिया
BF अवचयणे A कोलियाइ BFG सेलियाइ CEXYZ सोलियाइ cdd. °सलिया C
2. hd. सुलिया.

शुलुसिअं शुलुकिअं शामिअं त्रयमपि दग्धार्थम् । संकारिअं तथा संखरिअं अवच-
यनम् । शलशलिआ शोलिका । शोलिकाशब्दो यदि संस्कृते न रुढस्तदायमपि
देश्यः ॥ यथा ।

तावशुलुकिअदवशुलुसिओ तुह पयावशामिओ अ रिऊ ।

5 फलसंकारिअदलसंखरिआइं कुणइ शलशलिअहत्यो ॥ ४७ ॥ [५६]

झाडं लयगहणे शामरो जरी झाउलं च वउणिफले ।

झारुअझिरिंडझीरा चीरीजरकूवलज्जामु ॥ ५७ ॥

झाडं लतागहनम् । शामरो प्रवयाः । झाउलं कर्पासफलम् । झारुआ चीरी । झिरिंडं
जीर्णकृपः । झीरा लज्जा ॥ यथा ।

10 झाउलचुण्टणकज्जे अझीर कह शामरं णिओएसि ।

झारुअझाडच्छण्णे झिरिंडए एस जं पडिही ॥ ४८ ॥ [५७]

झुंखो वज्जविसेसे झुत्ती छेअम्मि झुट्टमलिअम्मि ।

झुलुरिझुंणझुंझुंमुसया गुम्मप्पवहमणडुहेसु ॥ ५८ ॥

L. 1. BFXZ शुलुसिअं C शुलुसिअं G शुलुसिअं BZ शुलुकिअं C शुलुकिअं F शुलुकिअं
GX शुलुकिअं cdd. शामिअं BF त्रयमपि च त्रयमपि दग्धार्थं CXZ दग्धार्थं cdd. संकारिअं (X
संकारिअं) Z om. तथा CXZ संखरिअं. — L. 2. BFG C 1. hd. XZ °शल्लिया C. 1.
hd. कल° C. 2. hd. °शल्लिया BFZ शल्लिका cdd. शोलिकाशब्दो cdd. तथा अवचमपि
G न देश्यः. L. 4. BFGZ °शुलुकिअं X °कलुकिअं C °किअं B (F !) Z
°शुलुसिउ [C 1] °शुलुसिओ G °शुलुउ X °शलुसिउ C पयावा° X पयव° GXZ °मिउ BX
रिउ C रिओ. L. 5. cdd. °रिअं cdd. °रियाइं (X °रियाइ) G om. कुणइ BF शलि-
शलिअं G शलइं CGXZ °लिय. L. 6. C लगहणे C 2. hd. लतां C जरी जाउलं
C 2. hd. झाऊलं BF व A वयणि° BF वउलि° X उणिफले. L. 7. C झारअं GZ
झाउअं Y झारुप° X झारुअं B °झिरिंडं A °झिरिंडं B °इज्जीरा X °इज्जीणा ABEF
झीरी. L. 8. Z प्रवयाः C झाऊलं C कर्पास फलं F कर्पा° X चीरी B झिरिंडं X झिरिंडं
L. 9. G कर्पासकृपणहृपः C सारी. L. 10. BF °पुट्टकज्जे B अज्जीर Z अझीर BFGX
णिउएसि. L. 11. CX झारुप° C °छाण्ण G °इअच्छन्ने Z °छन्ने X झिरिंडए C पडिही.
L. 12. B झुखो AEX संखो A झुत्ती Y जुत्ती CGYZ छेअम्मि RFX Y झुट्टम° BCFGYZ
°लियम्मि. D 13. AC शुलुरि° BF °शुट्टण° C 2. hd. °शुट्टण° om. C 1. hd. BF
°शुलुशुम् XZ °शुलुशुम् E °मुसया X °मणुडुहेसु.

शुंखो तुणयाख्यो वाद्यविशेषः । शुन्ती छेदः । शुट्टं अलीकम् । शुल्लुरी गुल्मः ।
शुंठणं प्रवाहः । अत्र शुणइ जुगुप्सते । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । शुंशुमुसयं
मनोदुःखम् । शुमुशुमुसयं इत्यन्ये ॥ यथा ।

तुह णत्थि शुट्टशुन्ती शुंठणतडशुल्लुरीसु णाओ सि ।

शुंशुमुसयवईए मह कहिअं तत्थ शुंखवाणहिं ॥ ४९ ॥ [५८]

5

झूरं कुडिले झेरो जरघण्टे झेंडुओ वि कण्डुअए ।

अद्धमहिसीइ झोट्टी झोडप्पो चणयधणम्मि ॥ ५९ ॥

झूरं कुडिलम् । अत्र झूरइ स्मरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । झेरो जरघण्टः ।
झेंडुओ कन्दुकः । झोट्टी अर्धमहिषी । झोडप्पो चणकधान्यम् । शुष्कचणकराक-
मित्यन्ये ॥ यथा ।

10

झोडप्पछेत्तकण्टे झोट्टीओ कण्ठवद्धझेराओ ।

उअ चारइ गोववहू खेळन्ती झेंडुएण झूरगई ॥ ५० ॥ [५९]

वाहम्मि झोडिओ झोंडलिआ रासयसरिच्छकीलाए ।

टङ्कच्छिण्णाजसतडतडत्थदीहगहिरेसु झससद्धो ॥ ६० ॥

- L. 1. BF शुंखो X शंखो CX तृणया° BF छटं X शुट्टं GZ शुद्धमलीकं CGXZ शुल्लुरी
GZ गुल्मं. L. 2. C शुंठणं BF प्रवाह C प्रवाहाः GZ जुगुप्सत CGZX शुंशुमुसयं.
L. 3. BF शुंशुमुसयमित्यन्ये CX शशुशुमुसयमित्यन्ये Z शुम्भ(मु!)शुमुसयमित्यन्ये
G °सयमेत्यन्ये. L. 4. CG णत्थि B ज्जुट्टं XZ शुट्टं G °जुन्ती X शुंठण
CX °तहं GZ °तणुं CX °शुल्लुरीसु B °ज्जुल्लं Z °शुल्लुरीसु GXZ णाउ. L. 5.
add. शुंशुमु (Z शुंशुमु) Z म for मह add. कहियं B ज्जुत्तं and so several times
ज्ज instead of स in the beginning of the words. BF °वाएहि. L. 6.
BF ज्जेरा X झुरो Y झुरो AXY जरघण्टो E चरं GZ झरघण्टो AX झेंडुअ BF
झेंडुओ E झेंडुओ G झेवुअ Y झेंडुओ Z झेवुओ C अ for वि Y च BEFG कंडुअए Y कंडुअए
cfr. II, 103. L. 7. AF अद्धं C अद्धं A °सीए EG झोटी A झोडणो BF चणय°
AGZ °धम्मि. L. 8. B (F) GX कुडिलं Z झरइ CX स्मरति इति X झुरो BF ज्जेरो
BFZ झरघण्टः C जरघण्टः X जरघण्टः. L. 9. BF झेंडुओ C झेंडुओ G झेंडुअ X झेंडुअ
Z झेंडुओ BF कंडुकः C कण्डुकः G कंडुकं X झोटी From झोटी to प्पो torn off in G, C
झोडप्पो G °चणकधायां. L. 11. Z °कडे G झोटीअ XZ झोटीअ BF °वद्धं G
°वद्धं C °झेरोओ GX °राउ. L. 12. BCFX उअ BFZ चारइ X चारय From
खेळन्ती to लिआ l. 13 torn off in G. BF झेंडुएण X झेंडुएण Z झेंडुएण. L. 13.
AX झोडिअ C झोडं Y झोटं add. °लिआ BF °ससिच्छं C °सरिच्छं EX add ॥
अधाजेकाथां ॥ Y ॥ अधानेकाथां ॥ L. 14. C टङ्कच्छिण्णां BFGZ °छिन्नां E °छिण्णां
X om. तड X °गुहिरेसु ससंसद्धो.

झोडिओ व्याधः । झोडलिया रासकसदृशी कीडा ॥ यथा ।

झोडलियाए खेळन्तु ताव चालाउ हरिणिआउ व्व ।

आरोविकुण चावं पहरै ण कामझोडिओ जाव ॥ ५१ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

5 असो दङ्कच्छिन्नमयशास्तदस्तदस्थो दीर्घगम्भीरश्चेति पञ्चार्थः ॥ [६०]

गयणट्टेसुं झत्थं च झंपिअं तुट्टघाट्टिएसुं च ।

झसुरं तम्बोलत्थेसुं झंडुली असइकीलामु ॥ ६१ ॥

झत्थं गतं नटं च । झंपिअं व्रुटितं घट्टितं च । झसुरं ताम्बूलमर्थश्च । झंडुली असती
कीडा च ॥ [६१]

10 पल्हत्थाकुट्टेसुं झसिअं चीहिमसएसुं झिल्लिरिआ ।

अङ्गकिडएसुं झीणं अच्चत्थे अच्छए अ झसरिअं ॥ ६२ ॥

झसिअं पर्यस्तमाकुटं च । अत्र झंखइ संतप्यते विलपति उपालभते निःश्वसिति
च । झरइ स्मरति झरति चेति धात्वादेशेपूकमिति नोक्तम् । झिल्लिरिआ चीहीतृणं
मशकश्च । झीणं अङ्गं कीटश्च । झसरिअं अत्यर्थं स्वच्छं च ॥ [६२]

15 ॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देरीनाममालायां तृतीयो वर्गः ॥

L. 1. X झोडिउ From डिओ to उ in चालाउ 1. 2. torn off in G.
BF ज्झोडलिया C झोडलिया XZ °लिया B की (sic). L. 2. BF ज्झोडलियाए
X झोडलियाए Z °लियाइ C डलियाए (sic) Z खेळन्तु BF ताव चालाउ CX चालाउ
cdd. °णिआउ BF चां C च. L. 3. BF चावं cdd. न GXZ °डिउ Z जाव In G जाव is
torn off. L. 4. BF om. this line. In G from this line to विअं 1 6.
torn off. L. 5. CX °छिणमं cdd. om. तदस् CX पञ्चाथोः. L. 6. A °हेसु
C सच्छं cdd. झंपियं X तुट्टघाट्टिं BF °घट्टिओसुं G °घट्टिएसुं. L. 7. BF झसरं BCFGZ
तंबो° X तंबो° GZ °लच्छेसुं B झंडुली C(F1) झंडुली EG झंडुली X झंडुं Y झंडुली Z झंडुली
EX असइ° From इकी° to त्व in पल्हत्थं 1. 10 torn off in G. L. 8.
CX सच्छं cdd. झंपियं C च्छटितं for व्रुटितं B झंडुली CX झंडुली G झंडुली Z झंडुली.
L. 10. BF पल्हत्थाकुट्टेसुं C लच्छाकुट्टेसुं EZ °कुट्टेसुं G °कुट्टेसुं cdd. झसियं BCFGZ
कीहिं C 2. hd. ins. तिण X झिल्लिरिआ cdd. °रिया. L. 11. G अगकि, from इएसु
to लभते 1. 12 torn off. B °कडएसुं C(F1) °कीडएसुं XZ °किडिएसुं E ज्झीणं X झीणचच्छं
A सच्छं for अच्छं Y अथए ABCFGY य C झसिं cdd. °रियं. L. 12. cdd.
झसियं C मारुणं च X °माकुटं C संपद X सखइ CX उपलभते BF निःश्वसितं C निश्वसिति X
निश्वसति G om. निःश्वसिति. L. 13. BF स्मरेति BF om. झरति From मिति to चन्द्र
1. 15 torn off in G cdd. °रिया BCFXZ कीहिं. L. 14. B मसकश्च C झीणमङ्गकणश्च
XZ झीणमंगं C 2. hd. °कीटः BFXZ कटश्च C 1. hd. झसियं BF, C 2. hd. X °रियं.
L. 15. C स्वस्थं च । CXZ add उमयं ३३५॥ BCFGXZ इत्या° स्तोपज्ञदेवी-
शब्दसंपदवृत्तौ (C om संपद). वर्गः is torn off in G. BCFZ add संयायं (C only सं
X संय) २५५॥ EY (X in text) have only इति वृ° व°.

॥ अथ टादयः ॥

टमरो केसचए टंकिअं पसरिए विमोडणे टसरं ।

टसरोट्टं सेहरए टट्टइआ जवणिआए अ ॥ १ ॥

टमरो केशचयः । टंकिअं प्रसृतम् । टसरं विमोदनम् । टसरोट्टं शेखरः । टट्टइआ तिरस्करिणी ॥ यथा ।

5

मा संठवेसु टमरे टसरिअचूअङ्कुराण टसरोट्टं ।

टंकिअमयङ्कजुण्हाइ अन्तरे देसु मामि टट्टइअं ॥ १ ॥ [१]

टंवरओ भारिए करालकण्णम्मि टप्परओ ।

अरणिअकुसुमे टक्कारिआ य टारो अहमतुरए ॥ २ ॥

टंवरओ भारिकः । गुरुरित्यर्थः । टप्परओ करालकर्णः । टक्कारी अरणिकुसुमम् । 10
टारो अधमतुरङ्गः ॥ यथा ।

टारम्मि चडिअमित्तो टंवरओ टप्परो अ वामणओ ।

अत्ति पडिओ हसिज्जइ टक्कारीचुण्ठणीहि वणे ॥ २ ॥ [२]

टिप्पी टिक्कं तिलए टिंवरु तुम्बुरु च टिग्घरो थंरे ।

टुंटो छिण्णकरे टेंटा जूअपयम्मि टेक्करं च थले ॥ ३ ॥

15

L. 1. *om.* AE. Y has only टकारादिः In G from अथ to टट्टइ l. 3. incl. torn off. L. 2. Z केसचए *add.* टंकिअं X पसरिए BF विमोडने ACEXYZ टणे Z पसरं. L. 3. EX टट्टइया ABCFGYZ इया BF जवं EY जम्बं G जम्बं ABCFGYZ णियाए X जवणि अ ABFGYZ य C व. L. 4. PCFX टंकिअं B प्रसृतं In G from सरं to अङ्कुरा l. 6. incl. torn off. B शेखरः BCFZ टट्टइया X टट्टइया तिरस्करिणी. L. 6. BF टसरिवं. L. 7. *add.* टंकिअं C जुण्हाइ BF अंत-टट्टइयं (*sic*) *add.* इयं. L. 8. A टंवरउ B(F)G टंवरं C टम्बं E टम्बं X टंवरउ In G from रओ to इ in अहमं l. 9. torn off. ABCFGYZ भारिए Z कण्णम्मि E टप्परओ AXZ रउ. L. 9. ABEFXY अरणियं C अरणीयं Z अरणियकुसुमेसु BFZ टक्कारिय ACEY रिया X टक्कारिया Z *om.* य. L. 10. B(F!) टंवरओ C टम्बं G टंवरउ X only टंवर Z टंवरउ *add.* भारिको (X only रिको) GX रउ BF टिक्कारी X टकारी C अरणीं. L. 11. X तुम्बुरु In G from यथा to अ incl. l. 12. torn off. L. 12. BF टारंति BF चडिं CXZ चडियं B(F!) टंवरं C टम्बं X रउ BFZ य BF वामणओ GX णउ. L. 13. C पडिओ X पडिउ Z पडिउ BF चुंठणीहि CX णिहिं GZ चुंठिरीहि. L. 14. E टुंवरु BF टिंवरु A टिंवरु C टिंवरु E टिंवरु B तुंवरु CZ तुम्बुरु EX तुम्बुरु F टुंवरु G तुंवरु BFGXZ थंरे C थंरे 2. hd. थंरे E थिरे. L. 15. CGZ छिन्नं BF कंरो CG टेंटो X टेंटा Y टिंटा Z टेंटो *add.* जूअं BF टेक्करं य EY टिक्करं Z टक्करं A थले X थले.

टिप्पी तथा टिकं तिलकम् । टिकं शिरसि स्तवक इत्यन्ये । टिंवरु तुम्बुरु । टिंघरो स्थविरः । अत्र । टिविडिक्कइ मण्डयति । टिरिटिल्लइ भ्राम्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ता-
विति नोक्तौ । टुंटे छिन्नकरः । टेंटा द्यूतस्थानम् । टेकरं स्थलम् ॥ यथा ।

चन्दणटिकिअपरवहुमिह टेकरए रमन्तिअं दट्टं ।

5 टिंवरुजोगाय टिंघरटुंटेयटेंटिअ करेसि किं टिप्पि ॥ ३ ॥ [३]

टोलो सलहे टोलंबटोक्कणा महुअमज्जमण्डेसु ।

असिछिण्णखायजङ्गाखणिन्नभिच्चीतडेसु टंको वि ॥ ४ ॥

टोलो शलभः । टोलो पिशाच इत्यन्ये । यदाह ॥ टोलं पिशाचमाहुः सर्वे शलभं
तु राहुलकः ॥ टोलंबो मधूकः । टोक्कणं मद्यपरिमाणमाण्डम् । केचित् टोक्कणखंडं
10 मद्यमानमाण्डमाहुः ॥ यथा ।

टोलो अब्ब मा पड तुमं उज्जाणे वाणिणीउ जं पुरओ ।

टोलंबवणे टोक्कणहत्था मयणगिजालाओ ॥ ४ ॥

॥ अधानेकार्थाः ॥

टंको खड्गच्छिन्नं खातं जङ्गा खनित्रं भित्तिस्तटं चेति समर्थः ॥ [४]

L. 1. B टिप्पी G स्तवक BF, C 2. hd. सूचक BG टिंवरु C(F1) टिम्बुरु X
टिंघरो B तुंबुरु G तुंबुरु Z तुंबुरु X तुंबुरु Z तुटिग्यो L. 2. B टिक्कइ. CX टिरिटिल्लइ
BF भ्राम्यति X भ्राम्यति L. 3. CX छिण्णं BF टेंटा CX टिंटा 2. hd. टिटो Z
प्रतस्थानं X टिक्कर. L. 4. CX चन्दनं cdd. टिक्कयं X om. the words from
टिक्किअं to टिंवरुजो incl. L. 5. and substitutes in their place टिरिटिल्लइ भ्राम्यति एतौ
धात्वादेशेषूक्ताविति Z परवहुं C बट्ट टिक्कए रमं दट्टं BFGZ रमन्तियं G दट्टं. L. 5. B टिंवरु
C(F1) टिम्बुरु Z टेंवरु C जोगा G टिग्यं Z डिग्यं cdd. टेंटिय (om. Z) Z किं G टिप्पि
X टिप्पं. L. 6. BFG टोलंबं Z टोलंबं C टोलम्बटोक्कणा E णो A महुअं EGXYZ महुयं
X मयं BF भांडेसु Y adds अधानेकार्थाः X अधानेकार्थाः. L. 7. GZ छिन्नं G
साणिच्चं EX सण्णच्चं C तड्डेसु BF टंको. L. 8. Z om. टोलो शलभः B पिशामाहुः.
L. 9. BF राहुलकाः । आचार्यः ॥ BF टोलंबो C टोलम्बो G om. टोलंबो G om. मधूकः.
L. 10. Z मयपानं. L. 11. X टोलंबं मा C अब्ब X पडं C उज्जाणे 2. hd. ओझाणे BF
णिओ C णोअ GX पुरव. L. 12. BF टोलंबतले C टोलम्बं G टोलंबं X तणे C
टुंटे BFGX जालाउ. L. 14. BF सड्डं CX सड्डं CX छिण्णं X जया G तनित्रः
GZ भित्तिः.

॥ अथ ठादिः ॥

ठल्लयठइअट्टविआ णिद्धणउक्खित्तपडिमासु ।

ठाणो माणे ठाणिज्जो गोरविअम्मि सिण्हए ठिकं ॥ ५ ॥

ठल्लो निर्धनः । ठइओ उत्क्षिप्तः । ठइओ अवकारा इत्यन्ये । ठविआ प्रतिमा ।
ठाणो मानः । ठाणिज्जो गौरवितः । अयं दन्त्यादिरपीत्येके । थाणिज्जो । ठिकं 5
शिअम् ॥ यथा ।

ठाणो ण ठल्लयाणं ठाणिज्जत्तं ण यावि ठइआणं ।

ण य ठिकं सण्हाणं अठविअउवलाण ण य पूआ ॥ ५ ॥ [५]

॥ अधानेकार्थाः ॥

गोरविउद्धेसुं ठरिअं ठिविअं उद्धणिअडहिकासु ।

10

दन्तग्गहिए डक्कं डव्वो डावो अ वामकरे ॥ ६ ॥

ठरिअं गौरवितमूर्ध्वस्थितं च । ठिविअं ऊर्ध्वं निकटं हिक्का चेति व्यर्थम् । उध्वार्थं
ठिअअं इत्यन्ये ॥

॥ अथ डादयः ॥

डक्कं दन्तगुहीतम् । द्दथार्थं तु द्दशब्दभवम् । डव्वो तथा डावो वामकरः ॥ यथा । 15

डव्वे फरयमडावे खग्गं गहिऊण तुह पई समरे ।

पहुपच्चक्कं पसरइ अमरिसडक्काहरो एसो ॥ ६ ॥ [६]

L. 1. om. A. Y has टकारादिः. L. 2. A °ठइवं B C E F G X Y Z °ठइवं C °ट्टविआ
E G Z °ठविआ A B F X Y °ट्टविआ B णिद्धण° F णिद्धण° A C °उक्खित्त° E °उक्खित्त°. L. 3.
B F G Y Z °वियम्मि B F सिल्हए C सिण्हए. L. 4. Z निर्धनः G X ठइउ (twice) B F
ठविअ O G X Z ठविआ. L. 5. C l. hd. ठाणा X दन्त्यादिरपीत्यन्ये B F ठाणिज्जो for था°
G °णिज्जो. L. 6. C 2. hd. शिल्लं. L. 7. C ठाणा Z बल्लयाणं B C F X ठाणिज्जत्तं
B F G Z ठइयाणं C X ठविआणं. L. 8. C णिक्कं B F G Z संडाणं C सडाणं X सडाणं B F
अठविअउवलाण C °वियओव° C 2. hd. °उव° X °वियउ° G Z °वियउविलाण B F (G) पूव C पूया
X धूया. L. 9. B °कार्थाः [!] X °कार्था Y Z °कार्थो. om. A. L. 10. C गोरवि° C F
°उद्धेसुं X °उद्धेसुं Z उद्धेसुं add. ठरिवं (X ठरिव) A B F Y ठिववं C E X ठविअं Z ठिविअं,
om. G. C उद्धं A B C F G X Y Z °णिअड° E °डिक्कासु E adds ॥ अथ डकारादिः ॥ X Y
डकारादिः only. L. 11. E X °गहिए G om. डक्कं B C F डव्वो E डव्वो X डव्वो
A B C F G Y Z य E चामं B F वासं Y वामयरे. L. 12. B C F X ठरिवं X गौरवित-
मूर्ध्वस्थितं G X Z ठविअं B F ठिववं C G Z ठिविअं X ऊद्धं C ऊध्वार्थं X ऊद्धार्थं. L. 13.
B F ठिअअमित्थं C विविअमि 2. hd. ठि° G Z ठिययमित्थं X ठविअमित्थं. L. 14.
om. A and E here. L. 15. X द्दशब्दं C डव्वो B om. यथा. L. 16. X
डक्के C डक्के फारं C खग्गं. L. 17. C °पव्ववत्तं B X एस.

डंडं डिंडी सीविअकप्पडसण्डेसु तह डलो लोट्टे ।

डप्फं सेल्ले डल्लं पिडिआइ अलिज्जरे डहरी ॥ ७ ॥

डंडं तथा डिंडी सूच्या संघटितानि वल्लखण्डानि । डंडीत्यप्यन्ये । डलो लोटः ।
डप्फं सेल्लाख्यमायुधम् । डल्लं पिडिका । डहरी अलिज्जरम् ॥ यथा ।

5 डंडपरिहाणडिंडीपाउरणा चइअ डप्फया तुज्झ ।

रिउणो पल्लिवणिहरे डहरीडल्ले वहन्ति डलखलिरा ॥ ७ ॥ [७]

डहरो सिसु सिरहरम्मि डग्गलो दवपहम्मि डड्ढाडी ।

रच्छाड डंडओ डंभिओ अ कितवम्मि डंवरो घम्मे ॥ ८ ॥

डहरो शिशुः । डग्गलो भवनोपरि भुमितलम् । डड्ढाडी दवमार्गः । डंडओ रथ्या ।

10 डंभिओ यूतकारः । डंवरो घर्मः ॥ यथा ।

गिण्हअ डहरे उत्तरिअ डग्गला डंडण तुह रिउणो ।

डड्ढाडिडंवरिल्ले जन्ति वणे डंभिअ व्व जरवसणा ॥ ८ ॥

अत्र । डल्लइ पिवति । डरइ त्रस्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोकौ ॥ [८]

डाली साहाए णयणे डायलडोलडोअणया ।

15 डिअली थूणा भेगम्मि डिडुरो डिंफिअं च जलपडिए ॥ ९ ॥

L. 1. C डंडी Y डिंडी ABCFGXYZ सीविअ B °कडप्प° C °डकसंडेसु G डलो GZ लोट्टे Y लोट्टे. L. 2. BCEF डप्फं A सेल्लो BFGZ सिल्ले Z डप्फं for डल्ले ABFGXYZ पिडिआइ C पिडिआइ E पिडिआइ BF अलज्जरे. L. 3. C अम्भ्या X अम्भ्या G संघटितानि X संघटितानि CX डंडीत्यन्ये. L. 4. BF डप्फं C डप्फं Z डप्फं BF डहरी X अलिज्जरे. L. 5. C °डंडी° BFGZ चइअ C चइअ BCFXZ डप्फया C तुज्झ G तुज्झा. L. 6. CX पल्लिवणि° G परिह्वणि° or परिह्वि° BF डलखलिरा. L. 7. AX सिरि° BF सिरि° E डल्लेम्मो G डग्गलो AE डड्ढाडी BF डंडाली C डंडाली GZ डड्ढाडी X डड्ढाडी. L. 8. BF डंडिओ XZ डंडउ AGXZ डंभिउ ABCFGYZ य BF डंवरो C डंवरो G डंवरो. L. 9. X भवनोपरि BF डंडाली C 1. hd. डड्ढाडी 2. hd. डंडाली G डंडाली X डंडाली Z डंडाली GXZ डंडउ. L. 10. GX डंभिउ C °कारकः BFG डंवरो G घर्मो. L. 11. cdd. गिण्हव C डरे cdd. उत्तरिय BF तु for तुह. L. 12. B डंडालि° C (F1) X डंडालि° GZ डंडालि° BG °डंव° C (F1) °डंव° BF वण्णे cdd. डंभिउ C य X य. L. 13. C1. hd. डल्ल BF पिचलि G पिचलि C डरइ स्यति X भस्यति Z एते. L. 14. G साहाइ Z साहाइ A डोअल° EGZ डायल° X डोअल° A °डोल° C 1. hd. om. डोल C 2. hd. डोलो GZ °डोअणया C 2. hd. °डोअणया. L. 15. B डिअली ACEGXYZ डिअली F डिअली B धूणे CX धूणा F धूणे A भेगम्मि X भेगम्मि A डिडुरो EXY डिडुरो I should have preferred this reading but for Sindhi डेडुर cfr. Gujarātī डेडको GZ डिडुरो BF फिअं (sic) ACEXYZ डिफिअं G डिफिअं BF °वडिए Y °वडिए.

डाली शाखा । डायलं डोलो डोअणं त्रयोऽपि लोचनार्थाः । डिअली स्थूणा ।
डिडुरो भेकः । डिंकिअं जलपतितम् ॥ यथा ।

गयडोल डोअणेहिं ण णिअसि डालिं लुणेसि डिअलिकए ।
ता तरलिअडायलओ गुत्तिदहे डिडुरो व्व डिंफेसु ॥ ९ ॥

अत्र । डिंभइ संसते । इति धात्वादेशोपक्रमिति नोक्तम् ॥ [९]

5

डिंडिल्लिअं च खलिए वत्थे डीरं च कन्दलए ।

ओइण्णम्मि अ डीणं तहेअ डीणोवयं उवरि ॥ १० ॥

डिंडिल्लिअं खलिखचितं वस्त्रम् । डिंडिल्लिअं स्खलिते हस्ते इति केचित् । यदाह ॥
डिंकिअडिंडिल्लिअया पतिते च स्खलितहस्ते च ॥ डीरं कन्दलः । डीणं अवतीर्णम् ।
उड्डीनवाचकस्तु संस्कृतभव एव । डीणोवयं उपरि ॥ यथा ।

10

विण्हू डीणो सि तुमं बलिणिवडीणोवयं पयं देसि ।

डीरं लिहन्ति डिंडिल्लिअं च परिहन्ति तेण तुह रिउणो ॥ १० ॥ [१०]

डुंओ सवचे डुंघो उअञ्चणे डुंगरो सेले ।

घण्टम्मि डुंडुओ डोला सिविआ दारुहत्थए डोओ ॥ ११ ॥

L. 1. C 1. hd. GZ डायलं X डोजलं C 1. hd. डोअलो C डोअणं GZ
डोअणं BFGZ डियली C स्थूणी G स्थूणायाः L. 2. CX डिडुरो G डिडुरो Z डिंडुरो
BCFZ डिंकिअं G डिंकिअं X डिंकिअ. L. 3. Z डयडोल GZ डोअणेहिं cdd. णियसि OGXZ
डियलिं. L. 4. CGXZ तरलियं BF तरलिडां GZ °डायलउ C °डाअरओ X °लउ BCFXZ
गुत्तिदहे G डिडुरो Z डिंडुरो C च डिंफेसु X डिंफेसु. L. 5. B डिंभ (sic) X संसते B om.
संसते. L. 6. CX डिंडिं G डिंडियं cdd. छियं B व A ए (om. सलि) X सविए CZ वच्छे
GZ कंदलेए. L. 7. AY उइण्णम्मि C उइणम्मि GZ उइणम्मि X उइणम्मि ABCFGYZ य
Z डीण ACY तहेय GZ तहेय Z डीणोवय EX उवरि. L. 8. CX डिंडिं cdd. °छियं
(X °लिछियं) C 2. hd. सलिते सचितं X om. सलि GX डिंडिं cdd. °छियं CX सलिते
In G हस्ते twice. Z वस्त्रे for हस्ते X घेति for इति. L. 9. cdd. डिंकिअं BF
°डिंडिल्लियया C °डिंडिल्लियया GZ °डिंडिल्लियया X °छियया G सलिते BF पत्ते C वा G
°हस्ते व G डीरं च. L. 10. G om. संस्कृ 6. G उवरि. L. 11. BF विण्हू
G विण्हू BF डीणो BCF बलिणिवं GXZ बलिं BCF °डीणोवयं B देसी. L. 12.
BF लिहन्ति Z डिंडिं cdd. °छियं BF परिहन्ति Z परिहन्ति X रिउणो. L. 13.
BFG डुंओ E कुंओ BF सवचे BF डुंघो C डुंघो E डुंघो X डुंघा C उदंचणे GZ
उदंचणे E डुंगुरो but delet ~ (u) under ग AX सेलो. L. 14. C घटम्मि B डुंडुओ
AGXZ डुंडुउ cdd. सिविआ AX डोउ GZ डोओ.

हुंओ श्वपचः । हुंधो उदन्नविशेषो नालिकेरमयः । हुंगरो शैलः । हुंडुओ जीर्ण-
षण्टः । डोला शिविका । अन्दोलनवाचकस्तु दोलाशब्दभवः । डोओ दारुहस्तः ॥ यथा ।

हुंगरआणिअडोलाडोए विक्किन्तयस्स तुह रिउणो ।

हुंडुअसरस्स हुंओ त्ति छिविअ हुंधयजलेण लेइ जणो ॥ ११ ॥ [११]

5 तम्बोलभायणे डोंगिली तहा डोलिओ कसिणसारे ।

डाऊ फलिहंसदुमे गणवइपडिमाविसेसे अ ॥ १२ ॥

डोंगिली ताम्बुलभाजनविशेषः । डोंगिली ताम्बुलिनीत्येके । डोलिओ कृष्ण-
सारः ॥ यथा ।

दइअम्मि सावराहे एन्ते डोलिअविसालणयणाए ।

10 डोंगिलिणिहिच्चवीडयकडुणमिसओ परंमुहीइ ठिअं ॥ १२ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

डाऊ फलिहंसकवृक्षो गणपतिप्रतिमाविशेषश्च ॥ [१२]

डोंगी अ हत्थविम्बे तम्बोलट्टाणभेए अ ।

ढड्डो भेरी ढंको अ वायसे ढंढणी अ कविकच्छू ॥ १३ ॥

L. 1. B हुंओ G हुंओ Z स्वपचः C हुंधो G हुंधो BF ओदन्नं G om. हुंगरो शैलः.
BF हुंडुओ GX हुंडुओ C जीर्णषण्टः L. 2. X °पंटा G शिविका BF °विं GZ आंदो-
लवाच° X अंदोलवाच° GX डोड. L. 3. cdd. °आणिअ° G °डोलाए OG
विक्किन्तयस्स. L. 4. C हुंडुय° GXZ हुंडुय° BFG हुंओ cdd. छिविअ.
L. 5. BFG तंबोल° AEZ डोंगिली BF डोंगिली GX डोलिउ E adds ॥ अथानेकार्थाः ॥
X adds अथानेकार्थाः ॥ Y ॥ अथानेकार्थाः ॥ L. 6. Z माऊ C फलिहंस° A डमे Z
°दुमे X °विसेसो ABCFYZ च G चं. L. 7. C डोंगिली G डोंगिली From त्येके to एण
torn off in G. B डोलिओ X डालिउ. L. 9. cdd. दइअम्मि C सावरोहे BCFX
इते Z पंते cdd. डोलिय° B °नयणाए. L. 10. BF डोंगिलि° C डोंगिलि° CX °निहत्त°
GZ °णिहत्त° BF °वीडाय° C °वाडय° X °वीडया° BF °कंडिण° CZ °कट्टण° GX °कट्टण°
C 2. hd. GX °मिसउ cdd. ठिअं (X ठिअं). L. 11. om. A and E here. In G
from कार्थाः to शेषश्च l. 12 torn off. L. 12. C °हंसवृत्तो X °हंसवृत्तो गणपतिप्रतिमावि°.
L. 13. C डोंगी ABCFGYZ च B °विंवे E °विंवे G विंवी G तंबो° B °लट्टाण° F
°लट्टाण° ABCFGYZ च E ins. here ॥ अथ ढकारादिः ॥ XY ins. here ॥ ढकारादिः ॥
L. 14. BF ढड्डो CXY ढंको G ढट्टो E ढड्डो for ढंको ABCFGYZ च (twice) From
कवि° to सः in वायसः l. 3 next page torn off in G.

डोंगी स्थासकस्ताम्बूलभाजनविशेषश्च ॥

॥ अथ ढादयः ॥

ढड्डो भेरी । ढंको वायसः । ढंढणी कपिकच्छूः ॥ यथा ।

गोसुद्धिअढंकउले देउलवाइज्जमाणढड्डो अ ।

उहविओ वेसाए ढंढणिछित्तो व्व तम्मइ मुअङ्गो ॥ १३ ॥ [१३] 5

मंकुणए ढंकुणढंकुणा तहा ढंकणी पिहाणीए ।

ढंसयमजसे वीणाइ ढंखरी ढक्कयं तिलए ॥ १४ ॥

ढंकुणो तथा ढंकुणो मत्कुणः । ढंकणी पिधानिका । ढंसयं अयशः । ढंखरी वीणाभेदः । ढक्कयं तिलकम् ॥ यथा ।

ढंखरिअ ढंकुणहरे इमाइ मा वच्च ढक्कयं दहुं ।

10

ढंकुणखद्धो ढंकणिहणिओ णीहरसि ढंसयं लहिअ ॥ १४ ॥

अत्र । ढक्कइ छादयति । ढंसइ विवर्तते । इति धात्वादेशोपूकाविति नोकौ ॥ [१४]

चिक्खल्ले ढंढरिओ ढंढसिओ गामजक्खम्मि ।

णिच्चम्मि ढिक्कयं ढिंढयं जलगए वलाइआ ढंकी ॥ १५ ॥

- L. 1. BF डोंगी स्थासकः X om. च. L. 3. BFX ढंको C ढड्डो Z ढड्डो C ढेको BFX ढंकणी BF कवि° X कपिकच्छू. L. 4. BCF गोसुद्धिय° GZ गोसुद्धिय° X गोसुद्धिय° G देवल° From णड्डुवे to मुअङ्गो torn off in G. BF °ढंको वि CX °ढंके Z °ढंके CXZ य. L. 5. C उहविओ X उहविउ Z उहइओ C वेसण C °छित्तो च X मुयंगो. L. 6. AXYZ मक्कुणए C मत्कुणए CY °ढंकुणा X °ढंकुणा C तहा BF om. ढंकणी In G this line down to णीए is torn off. L. 7. E वीणाइ BF वीणोइ C ढंखरी X ढक्करी for ढंखरी A तिलये. L. 8. In G from था in तथा to कु in ढंकुण l. 10 torn off. X ढंकुणा for ढंकुणो X ढंकनी C अयः X अयसः X ढक्करी. L. 10. cdd. ढंकरिय (X ढक्करीए) C चच्च BF ढंक्कयं Z ढंकयं C दहुं. L. 11. C ढेकुण° XZ ढंकुण° CF °लद्धो G °लद्धो (!) Z ढंकणित्ठणीउ From कणि° to नोकौ l. 12 torn off in G. CX °इउ C ढंकिंसयं F ढंसियं BFZ लहिय CX लहिया. L. 12. C विवर्तत. L. 13. CGX °रिउ AGX °सिउ Z गोम°. L. 14. EXZ णिच्चम्मि From थं in ढिक्कयं to ढ in ढंढसिओ l. 1 next page torn off in G. ABCF ढिक्कयं E ढिंढियं BZ वलाइया AC (F!) वलाइया EX वलाइया C l. hd. om. ढंकी C 2. hd. X ढंकी Y ढिंकी.

ढंढरिओ कर्दमः । ढंढसिओ ग्रामयक्षः । केचित् ग्रामवृक्ष इत्याचक्षते । यदाहुः ॥
ढंढसिओ ढंढरिओ ग्रामतरौ कर्दमे चारुये ॥ अत्र । ढंढल्लइ भ्रमति । ढंढोलइ गवेपयति ।
इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । ढिक्कयं नित्यम् । ढिंढयं जलमध्यपतितम् । ढेंकी
बलाका ॥ यथा ।

- 5 ढंढसिअपूअणपरा ढेंकीओ भणइ ढिक्कयं का वि ।
ढिंढो कह वि मह पई ढिंढो ढंढरिअखुत्तो वा ॥ १५ ॥

अत्र । ढिक्कइ वृषभो गर्जति । ढुमइ ढुसइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति
नोक्ताः ॥ [१५]

- अधणे ढेल्लो ढेंढिअढोंघरया धूविअब्भमिरएसु ।
10 ढंढो पङ्कणिरत्थे ढंढरढयर पिसायईसासु ॥ १६ ॥

ढेल्लो निर्धनः । ढेंढिओ धूपितः । ढोंघरो भ्रमणशीलः ॥ यथा ।

सिरिकुमरवाल रिउणो तुह दवडञ्जन्तपीलधूमहया ।

णवअगरुढेंढिआणं सुमरन्ते ढेल्लढोंघरा रण्णे ॥ १६ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

- 15 ढंढो पङ्को निरर्थकश्चेति समाहारः । ढंढरो तथा दयरो पिशाच ईर्ष्यायां चेति
द्वावपि व्यर्थौ ॥ [१६]

L. 1. X °रिउ °सिउ X ग्रामय (om. क्षः) Z केचिद्ग्राम°. L. 2. G ढंढसिउ
ढंढसिउ कर्दमे चारुये (sic) X °सिउ °रिउ Z ढंढसिओढंढओ C चारुयो X चारुये
C ढंढोलइ X ढल्लइ From इ in ढंढोलइ to यथा incl. l. 4. torn off in G.
cdd. गवेपयतीति धा°. L. 3. BF ढेंकी CXZ ढंकी BF बलाका. L. 5. cdd.
ढंढसिप° CGXZ °पूयण° BF ढेंकीउ C ढंकिओ G ढिकीउ X ढंकिउ Z ढिंकीउ X ढक्कयं.
L. 6. G ढिंढो From वि to इति excl. l. 7 torn off in G. B ढिंढो B ढिंढरिय° C(FI) ढिंढरिअ°
X ढिंढरिअ° Z ढंढरिय°. L. 7. cdd. भ्रमतीति C °पूक्ताविति नोक्तौ. L. 8. X नोक्ता.
L. 9. BF अधण Y ढिल्लो BEF ढेंढिय° AYZ ढेंढिय° G ढेंढिंढों X ढेंढिय° Z °ढोष°
X °ढोष° C °घरिया BF धूलिय° Z धूवियमूमि° EXY add ॥ अथानेकार्थाः ॥ (Y om. ऽ).
L. 10. Z ढंको From ढो in ढंको to ण in भ्रमण° l. 11 torn off in G. A °णिरुडे X
°निरत्थे Z °निरत्थे ढंढय° BF °ढइरा BF पिसाईसासु. L. 11. Z निर्धनः B ढेंढिओ X
ढेंढिउ BF ढेंढरो X ढोंघरो. L. 12. G तुव G दवडञ्जन्त° X दत° Z तुवडञ्जन्त° C °ढइछं-
तपीलधूमहया X °पीलहया GZ °मरया. L. 13. GZ णवअगरु° BF ढेंढियाणं CZ °ढेंढि-
याणं GX °ढेंढिया From णं to हुं l. 15 torn off in G. BF °ढोपरा Z °ढोपरा. L. 15.
CGZ पिशाचे.

पिठरोण्हजलेसुं ठमरं ढंका हरिसकूवयतुलामु ।

णत्था णासारज्जू आउत्ते णव्वणोव्वा य ॥ १७ ॥

ठमरं पिठरमुण्णजलं चेति द्वर्थम् । अत्र । हुंदुल्लइ भ्रमति गवेषयति चेति धात्वा-
देशेषूक्त इति नोक्तः । ढंका हर्षः कूपतुला चेति द्वार्था ॥

॥ अथ णादिः ॥

5

णत्था नासारज्जूः । णव्वो तथा णोव्वो आयुक्तः ॥ यथा ।

मक्खन्तेणं गामं णत्थारहिओसहेण व समगं ।

णव्व तए णोव्वाणं अण्णाण वि भञ्जिओ मग्गो ॥ १७ ॥ [१७]

णद्धो आरूढे णंदाणंदीणंदिणीउ गाईए ।

परिवञ्चिअम्मि णडिओ अ णच्चिरो रमणसीलम्मि ॥ १८ ॥ 10

णद्धो आरूढः । णंदा णंदी णंदिणी त्रयोऽप्येते गोवाचकाः । अत्र । णक्खा
नखाः । णवि वैपरीत्ये । णइ अवधारणे । एते शब्दानुशासने साधिता इति नोक्ताः ।
णडिओ वञ्चितः । खेदित इत्यन्ये । णच्चिरो रमणरीलः ॥ यथा ।

अम्बरणद्धे मेहे णंदावालीण णंदिणीगोटे ।

ण सुणेसि णच्चिराणं जइ मीअं णंदिपुत्त णडिओ सि ॥ १८ ॥ [१८] 15

- L. 1. BF पिठरो X पिठरोण्जं Z om. ठमरं AY ढंका BF ढंका EX ढंका BF
“कूवयं” EX ॥ अथ णादिः ॥ Y ॥ णकारादिः ॥ L. 2. X नासां GZ आवत्ते C (AGI)
णव्वणोच्चा X “णाव्वा.” L. 3. BF पिठरमुण्णजलं G पिठरमुं X हुंदुल्लइ X om.
चेति L. 4. BF “शेषूक्तमिति नोक्तं BCF ढंको X ढंको BCF द्वर्थः X द्वार्थाः.
L. 5. om. A, and E here. C गादयः. L. 6. C (G1) णव्वो C1. hd. णोद्धो C 2.
hd. (G1) णोच्चो. L. 7. B मक्खन्तेणं G गाम CGX “रहिउसहेण. L. 8. C 1.
hd. णव्व G णत्थ C 1. hd. (G1) णोच्चाणं BF अण्णाण ण वि GZ अण्णाण G भंजित X
भंजित C मग्गो. L. 9. C 1. hd. णद्धो 2. hd. णद्धो GZ om. णंदी C “णंदिणीओ. L.
10. BF परिवेचियंति CGZ परवेचियंति AEXY “वेचियंति AGX णडिउ ABCFGYZ च X
om. अ GZ णच्चिरो. L. 11. C णद्धो X आरूढे B णंदीणी CX णंदिनी RCFX त्रयोऽपि गो° X
णक्खा. L. 12. B नखा X विपरीत्ये G णवइ वधारणे Z णय for णइ BF इति for एते
G णोक्ताः L. 13. GX णडिउ BF खेदित Z णच्चिरो. L. 14. BFG अंबरं C “णद्धे X
“णद्धो C णंदोवां GZ णंदीवां B (F1) “वालीणं G “गोटे. L. 15. add. गोचं C णंदी-
पुत्त GXZ णडिउ.

मलिणम्मि णज्जरो णंदणो अ भिच्चाम्मि णज्झरो विमले ।

णलयमुसीरे सीहे णंदिक्खो णंदिअं च सीहरुए ॥ १९ ॥

णज्जरो मलिनः । णंदणो भृत्यः । णज्झरो विमलः । णलयं उशीरम् । णंदिक्खो सिंहः । णंदिअं सिंहरुतम् ॥ यथा ।

5 णज्जरजस तुह रिउणो णरवइणंदिक्ख णंदिअं साउं ।

णज्जरवत्था णलयकरा मालिअणंदणा हविअ जन्ति ॥ १९ ॥ [१९]

दुहियम्मि णदिओ णडुरी अ भेगम्मि मन्दिरे णलिअं ।

णहरी छुरीइ णडुली कच्छवए णहमुहो घूए ॥ २० ॥

णदिओ दुःखितः । णडुरी भेकः । णलिअं गृहम् । णहरी क्षुरिका । णडुली 10 कच्छपः । द्वित्वे णडुली इत्यपि । णहमुहो घूकः ॥ यथा ।

णहमुहणलिए रणणे रुण्णं सोऊण तुह रिउवहूणं ।

णहरीहय व्व णडुरिणडुलीउ वि णदिआ हुन्ति ॥ २० ॥

अत्र । णवर केवले । णवरि आनन्तर्ये । एतावव्ययौ । णव्वइ णज्जइ ज्ञायते । णडइ गुप्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२०]

L. 1. A णज्जरो E णंदरो BFGYZ य C om. अ ABCF णज्जरो. L. 2. C णयलमुं G सीहो cdd. णंदियं BF सीहरए C ०रए. L. 3. C मलिना BCFX णज्जरो C णयलं CX उसीरं G णलयमुसीरं Z णलयमुशीरं G णंदिक्खो L. 4. BX सीहः G सिंहः cdd. णंदियं BX सीहरुतं C ०रुतं. L. 5. BCFX णज्जरजस cdd. णंदियं BF सोओ X सोउ. L. 6. CG ०वच्चा cdd. मालियं BF ०णंदिणा cdd. हविअ. L. 7. ABCFGYZ दुहियम्मि E दुहअम्मि AGX णद्विउ E णंदिओ AC णडुरी a form which is perhaps equally correct. E णहरी G णंदुरी Y णंदुरी Z णंदुरि ABCFGXYZ च E भोगम्मि X भेगम्मि cdd. णलियं. L. 8. BF छुरी GZ छुरीए AC णडुली A कच्छवए Z कच्छवए. L. 9. GX णद्विउ X दुसितः C णडुरी GZ णंदुरी BCFXZ णलियं G ललियं. L. 10. G om. णडुली कच्छपः Z कच्छपः G णडुली PCF णडुलीन्वपि X णडुलीन्वपि. L. 11. G णमुहं CZ रणे G रण B रुणं F रुणं GZ रिऊण वहू (Z वहू). L. 12. C 1. hd. च BF णव्वुरिणडुलीओ C च णुरिणडुलीओ G णडुरि-डुलीउ Z ०लीओ BFG णद्विया GXZ णद्विया. L. 13. BF णवरं BF णवरि C वरि यानंतयं X यानंतयं BCF णवइ G णवइ BF णडुइ. L. 14. BF णरइ X नोक्ता.

जत्थ पलासलयाए जणेहि पइणाम पुच्छिआ जुवई ।

अकहन्ती णिहणिज्जइ णिअमविसेसो णवलया सा ॥ २१ ॥

यदाह ॥ नियमविशेषश्च णवलया ज्ञेया । आदाय पलाशालतां आम्रयति लोको-
खिलो यस्याम् । पृष्टा पतिनाम् स्त्री निहन्यते चाप्यकथयन्ती ॥ यथा ।

दोलाविलाससमए पुच्छन्तीहिं सहीहि पइणाम ।

5

लट्ठीहि हणिज्जन्ती बहुआ णवलयवयं भरइ ॥ २१ ॥ [२१]

णवरिअ सहसा ओआइए णमसिअं तडिम्मि णहवल्ली ।

णव्वाउत्तो भोगी कण्हे णक्खत्तणेमी अ ॥ २२ ॥

णवरिअ सहसा । णमसिअं उपयाचितकम् । णवसिअं इत्यन्ये । णहवल्ली विद्युत् ।
णव्वाउत्तो ईश्वरः । नियोगिसुत इत्यन्ये । णक्खत्तणेमी विष्णुः ॥ यथा ।

10

णमसिअसएहि पाविअसिरीइ णक्खत्तणेमिसममणं ।

णवरिअ णव्वाउत्तय मा मुण णहवलिचञ्चला एसा ॥ २२ ॥ [२२]

जलभवफलभेए णइमासयमुच्चिट्टए णवोद्धरणं ।

णाओ गव्विट्ठे णाउल्लो गोमी विलम्मि णारोद्धो ॥ २३ ॥

L. 1. In X, which gives the text and gloss separately, this stanza is omitted in the text portion and given in the gloss. C पलासलयाए E जणेहिं ABCFXYZ जणेहिं G जणेइ X पयणाम *edd.* पुच्छिआ AE जुवई B जुवइ. L. 2. CX णिहणज्जइ BF नियमं C णियमे विसेसे AEGXYZ णियमं Z विसेसे E णवमया Z *om.* सा. L. 3. Z नवलया G सा for ज्ञेया The first verse is incomplete. BF आदायाय X पलाशतां C का for लोको. L. 4. X *om.* खिलो C निहन्यते BF चाप्य-
कथयन्ती C वाप्यकथं. L. 5. BF विलासमये BFGZ सहीहिं CX सहीहिं BF पइणाम.
L. 6. BFG लट्ठीहिं X लट्ठं हि BF चहुया OGXX बहुया BF णवलयवयं Z णवलयवयं
CX वावयं. L. 7. BF णवरिअ Y णवरिअ AC उआइए GZ उवयाइअए X उयाईए *edd.* णम-
सियं (X णुमं) BF तडिम्मि. L. 8. ACGX णव्वाउत्तो Y णव्वाउत्तो X कण्हे BF णक्खत्त-
णामी ABFY य E या. L. 9. BFX णवरियं C णवरियं *edd.* णमसियं (X णुमं)
BF उपयाचितकं C 1. *hd.* तत्तत्तं 2. *hd.* तत्तं *edd.* णवसियमित्यन्ये B ण्णइ. L. 10.
C (G1) X णव्वा G उत्ता X णेमा. L. 11. *edd.* णमसियं CGX सएहिं *edd.*
पावियं GZ सिरिइ BF णवत्तं BF सममणं C प्य X समणं. L. 12. BF णवरिय
C चरिय GXZ णवरिय CXZ णव्वाउत्तय CXZ मुण C वल्लो BF वंचला एसा-
L. 13. BF णइमासयं CEX णयमा A मुव्विट्ठए BFG चिट्ठए Y चिट्ठिइ Z चिट्ठिइ
AY णवुद्धं GZ णवो C उद्धरणं. L. 14. AGX णाउ BF गव्विट्ठे E गव्विट्ठो GZ उट्ठे
X गव्विट्ठे C 1. *hd.* णाउल्लो *edd.* विलम्मि C उट्ठो E ट्ठे.

णइमासयं जलोद्भवः फलभेदः । णवोद्धरणं उच्छिष्टम् । णाओ गर्विष्ठः । णाउल्लो
गोमान् । णारोहो विलम् । कूसार इत्यन्ये ॥ यथा ।

णाउल्ल णवोद्धरणेण तूस् मा विससु णायउडुणयं ।

दुलहणइमासयकए सया वि गोहा ण होइ णारोहे ॥ २३ ॥ [२३]

- 5 णालंवी जूडे णाहिदाममुल्लोअमज्झदामम्मि ।
णालंपिअमकन्दे जहणम्मि अ णाहिविच्छेओ ॥ २४ ॥

णालंवी कुन्तलः । णाहिदामं उल्लोचमध्यदाम । णालंपिअं आकन्दितम् । णाहि-
विच्छेओ जघनम् । णाहीए विच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम् । यदाह ॥
णाहीए विच्छेओ जघनं कैश्चित्तु णाहिविच्छेओ ॥ यथा ।

- 10 पुणजम्मे कुसुमाइ गयाइ णालंविणाहिदामेसु ।
इअ णालंपन्ते तुह रिऊण पिहुणाहिविच्छेओ ॥ २४ ॥ [२४]

णामोक्कसिअं कज्जे णिज्जणुवण्णा य मुत्तम्मि ।

भूए णिडो हलिद्धा णिग्गा णिहसो अ वम्मिए ॥ २५ ॥

- णामोक्कसिअं कार्यम् । णिज्जो तथा णुवण्णो सुप्तः । णिडो पिशाचः । णिग्गा
15 हरिद्रा । णिहसो वल्मीकः ॥ यथा ।

L. 1. CX णयमासयं BGZ णवुद्धरणं F णवुद्धं C णवोद्धं C उच्छिष्टं GX णाउ
BFG गर्विष्ठः C 1. hd. om. णाओ गं 2. hd. गर्विष्ठः. L. 2. C नारोहो G णारोहो
BFX नारोहं BFG विलं Z विल. L. 3. CX णोउल्ल B णवुद्धरणं F णवुद्धरणं C णवुद्धं
GXZ णवुद्धं which is of course equally correct. BE, C 1. hd. तस
G विससु CX उडुणयं GZ उडुणयं. L. 4. GZ दुलहं GZ नारोहे X नारोहो.
L. 5. A णेचंवी BFG णालंवी A जूडे A मज्जं C मज्झं A दामम्मि. L. 6.
BCEFGZ णालंपियमं X णालंपियमं Y लंपियमं A लंपियमुक्कंदे BE जहमि ABCFGYZ
य AGX च्छेउ. L. 7. B णालंवी G णालंवी G दामः BF उल्लोहं X दामी B
णालं BCFX विधं. L. 8. GXZ च्छेउ After जघनं G inserts णाहीए विच्छेउ
जघनं GX च्छेउ. L. 9. GX च्छेउ X के-सु GX च्छेउ. L. 10. BF कुसुमाइ
CXZ गयाइ BFGZ णालंविं C om. णालंविं. L. 11. cdd. इय C णालंपन्ते G णालंपन्ते
BF विच्छेय CGXZ विच्छेया. L. 12. EXY णामुक्कं cdd. सियं BFणिधं GXY
णिज्जं Z णिज्जं GZ णुवण्णा G इ for य X लुत्तम्मि. L. 13. E णिडो C 1. hd. om.
हलिद्धा 2. hd. हरिद्रा ABCFGYZ य. L. 14. cdd. सियं Z कार्यं GXZ णिज्जो BF
णुव Z णुवण्णो X लुप्तः. L. 15. G हरिद्रा BF णिहसोओ G वल्मीक.

णामोकसिअं तुमए किं रे णिड णिगराम णिहसमुह ।

तीए चिअ जं णामं लवसि णुवण्णो अणिज्जो अ ॥ २५ ॥ [२५]

णिहुणं वावारे कामिआइ णिहुआ य णिज्जरं जुणे ।

णिवहो सामिद्धीए णिअडी दम्भे णिहुअमवि सुरए ॥ २६ ॥

णिहुणं व्यापारः । णिहुआ कामिता । णिज्जरं जीर्णम् । णिज्जरं इत्यन्ये । 5
णिवहो समृद्धिः । णिअडी दम्भः । यदि निकृतिशब्दस्य प्रत्यादौ [सिद्धहेम० १,
२०६] पाठ इष्यते तदा न देशयः । णिहुअं सुरतम् ॥ यथा ।

णिहुआणिहुअयाणं मा संभर मुच्च णिअडिणिहुणाइं ।

जं णिज्जरो सि इण्हि कुणसु मणं पुण्णणिवहम्मि ॥ २६ ॥ [२६]

तुण्हिक्कम्मि णिउक्को णिरुली मयराकिइग्गाहे ।

10

णिहणं कूले णिगढो घम्मे णिसुअं णिसामिअं च सुए ॥ २७ ॥

णिउक्को तूष्णीकः । णिरुली मकराकृतिग्राहः । णिहणं कूलम् । णिगढो घर्मः ।
णिसुअं तथा णिसामिअं श्रुतम् ॥ यथा ।

णिसुए णिरुलीरावे णिसामिए सउणिकलयले अ वहु ।

णइणिहणामयजारं मुणिअ णिउक्काहिसरइ णिगढे वि ॥ २७ ॥ [२७] 15

L. 1. *add.* °सिअं Z रि for रे BCF *om.* णिड. L. 2. BF (Gt) X चिअ
C 1. *bd.* (Gt) Z चिअ CX जण्णामं G णुमण्णो अणिज्जो Z णुमन्त्रो XZ अणिज्जो *add.* य.
L. 3. X णिहुयं वावारे *add.* कामिआइ CGXYZ णिहुवा BEF अ X *om.* य A रिज्जरः
BCF णिज्जरं E जुण्णो G जुन्ने X जुणे. L. 4. CGXYZ णियडी A इले BF दम्भे
C णिहुयमं EX णिहुयमं GZ णिहुयमं. L. 5. X णिहुयं CGXZ णिहुवा BCFX
णिज्जरं BCFX णिज्जरमित्यन्ये G णिज्जरमित्यं Z णिज्जरमित्यं. L. 6. G *om.*
णिवहो समृद्धिः B समृद्धिः F समृद्धिः *add.* णियडी. L. 7. GXZ णिहुयं C *om.* णि
सुअं यथा. L. 8. CX णिहुवाणिहुआयाणं (X °ण) GZ °हुअआणं X
संभर *add.* णिवडिं CX °निहुं. L. 9. BCFX णिज्जरो Z णिज्जरो In G from
जे to ण in कुणसु torn off. X इण्हि BX °निव° X °हम्म. L. 10. BF
तुण्हिक्कम्मि BF मयकाराकिइं Y मगराकिइं C मइग्गाहे (sic) GZ मइरां A
°ग्गाहे. L. 11. A णिहुलं RF णिहणं G णिहुलं CZ णिगढो GZ णिमुयं ACEXY °सुयं
add. °मियं. L. 12. *add.* तूष्णीकः BF णिउक्को C णिहुणं X णिणं. L. 13. *add.*
णिसुयं *add.* णिसामियं. L. 14. BF णिरुल्लो G °राचे From सामिए to वि L. 15 torn
off in G. BCFXZ य. L. 15. CX णयं X °णिहयागयं BFZ मुणिय CX पुणिय
X णिउक्काहिं Z °क्काहिसरइ B णिगढे.

णिरुग्मि णिअलमविसेसिअग्मि णिरिअं च णिक्खुडमकम्पे ।
णिव्वेढणिव्वडा णग्गे निज्जूहो अ णिव्वग्मि ॥ २८ ॥

णिअलं नृपुग्मम् । णिरिअं अविशेषितम् । णिक्खुडं अकम्पम् । णिव्वेढो तथा णिव्वडो
नमः । णिज्जूहो नीव्रम् ॥ यथा ।

5 णिरिअहाणाठाणय किं णिअले णिअसि णिक्खुडो चोर ।
जरणिज्जूहग्मि घरे णिव्वेढो णिव्वेढेण पेळ्ळिअइ ॥ २८ ॥ [२८]

अरिभवणग्मि णिआरं णिव्वूढं पच्छिमङ्गणए ।
कट्ठिणग्मि णिक्कडं तह णिप्फेसो सद्दणिग्गमणे ॥ २९ ॥

णिआरं रिपुगृहम् । णिव्वूढं गृहपश्चिमाङ्गनम् । णिक्कडं कठिनम् । णिप्फेसो
10 शब्दनिर्गमः ॥ यथा ।

धणुकट्ठणणिक्कडमुअ चालुक तुहं णिआरणिव्वूढे ।
णीसङ्कविलसिराणं सिवाग उल्लसइ णिप्फेसो ॥ २९ ॥ [२९]

णट्ठग्मि णिरादो णिच्छिण्ण णिरुत्तं णए णिरिंको अ ।
संतुट्ठग्मि णिसत्तो वि णिमेलं दन्तमंसग्मि ॥ ३० ॥

L. 1. *edd.* णियलं B °विशे° ABCFGXYZ °सियग्मि ABCEFX Y णिरियं GZ
णिणियं From पे to थे 1. 3 torn off in G. L. 2. A णिद्वेढं BF, C 1. *hd.*
णिचेढं A °णित्ता C 1. *hd.* °णिचडा X णटे C 1. *hd.* निज्जूहो A णिज्जूहो ABCFYZ च
BCF णिचग्मि E णिवग्मि. L. 3. CXZ णिलयं BCFZ णिरियं X णिणिरियं BF
णिचेढो C णिचेढो BF णिचढो C णिचढो X णिव्वढो नटः. L. 5. BF णिरिद्दि°
CGXZ णिरियं From द्दि° to पेळ्ळिअइ incl. torn off in G. Z °हाणोहाणय CX
°णाहाणय BCFXZ णियले णियसि BF णिक्खुडो चोर. L. 6. CX °निज्जू°
X घर BCF णिचेढो णिचढेण B पेळ्ळयइ C (F!) XZ पेळ्ळयइ. L. 7. E अणिमव°
ABCFGXZ णियारं ABCFY णिक्खूढं X णिक्खूढं A पश्चिम°. L. 8.
From द in कटि° to न in कठिनम् l. 9 torn off in G. X णिव्वूढं तह तह णेप्फेसो
E णेप्फेसो. L. 9. BCFXZ णियारं BCF णिक्खूढं X णिव्वूढं C 1. *hd.* °वृणं X
णिव्वूढं. L. 11. BF धणुकट्ठणं C धणुकट्ठणं GZ धणुकट्ठणं X °कट्ठणणिव्वूढं BF
°इमुअ C °इमुअ In G from द to णिच्छिण्ण l. 13 torn off. BF चालुकं Z चालुकं BFX
तुहं BCFX णियारं BF °णिक्खूढे C °णिचूढो X °णिव्वूढो. L. 12. C णीसंका° X
°विलसि° X सिवाग BF णिप्फेसो. L. 13. A णमे BCEFGXYZ णते AC (F!)
णिरिंको ABCFGYZ च. L. 14. A संथदुग्मि E °हाग्मि AX णिसत्तो C णिसत्तो
From मेलं torn off in G. A दत्त°.

गिरादो नष्टः । गिरुत्तं निश्चितम् । गिरिको नतः । गिसत्तो संतुष्टः । गिमेलं
वन्तमांसम् । गिमेलो इति धनपालः ॥ यथा ।

तुह धायगिमेलुच्छुद्धदन्तया रिउगया गिरिकमुहा ।

जन्ति गिरादा तह वि हु जए गिरुत्तं तुमं सि ण गिसत्तो ॥ ३० ॥ [३०]

गिल्लंकगिलंका पडिगहम्मि गिज्जोमिणोमिणो रस्सी ।

5

अंगुट्टीड गिरंगीणीरंगीउ अहिअम्मि गिप्पट्टो ॥ ३१ ॥

गिल्लंको तथा गिलंको पतद्ग्रहः । गिज्जोमी तथा णोमी रस्मिः । रज्जुरित्यर्थः ।
गिरंगी तथा णीरंगी शिरोऽवगुण्ठनम् । गिप्पट्टो अधिकः ॥ यथा ।

गिज्जोमिखंचिओसहरहओइण्णे पिअम्मि लेइ वहु ।

गिप्पट्टेप्पेममविरइअणिरंगिआ करयगिल्लंके ॥ ३१ ॥

10

किं मामि रोअसि तुमं णीरंगिं चइअ आचम गिल्लंके ।

पेक्खसि ण चिरा दइअं णोमीवद्धं पुरो वइल्लं व ॥ ३२ ॥ [३१]

गिम्मंसु तरुणे गिब्भुग्गो भग्गम्मि गिक्खयं गिहए ।

सुत्तोट्टिअम्मि गिच्चित्तो गिस्संको अ गिच्चरण ॥ ३२ ॥

L. 1. C गिरादो In G from गिरादो to इति 1. 2. torn off. C (F) X गिरिको X
गिमुत्तो. L. 2. G धनपालो. L. 3. BFG थायं GZ "लुब्धुद्धं" C 1. hd.
पिओगया From था in "गया to गिज्जोमि" 1. 5 torn off in G. X गिरिकमुहा. L. 4.
Z गिरादा C नमि सि ण गिसित्तो. L. 5. Z गिल्लंका Y पडिगहम्मि X गिज्जोमिणो oorr.
"मिणा (om. मिणो), L. 6. A अङ्गुट्टीड E अंगुट्टीड GZ अंगुट्टीड A गिरंगी X गिरंगी
G om. गिरंगी ACE "गीओ ABCFGYZ अहिअम्मि BF गिप्पट्टे G गिप्पट्टो Y गिप्पट्टो.
L. 7. In G from गिल्लंको to शिरो" torn off. C om. तथा गिल्लंको X रस्मिः X रज्जुरित्यर्थः.
L. 8. B गिप्पट्टो X गिप्पट्टो. L. 9. BF गिज्जोमि OGX "खंचिउसहं" CGX "उइण्णे Z "उइल्लं
B पिअंसि OGZ विअंमि F विअंसि. L. 10. CZ गिप्पट्टं Z गिप्पट्टं From गिप्पट्टं to
मामि 1. 11 torn off in G. BF "गिम्मं BFZ "विरइयं C "विरइयं BCFXZ "गिरंगिया Z
करइं C "गिल्लयंके. L. 11. BF मामि GZ रोयसि C णीरंगी add. चइय BF आचम.
L. 12. C om. ण BF विरा GZ दइयं X दयवं G णोमी BG "वद्धं X "वट्टे om. पुरो BFG
वइल्लं (G "ल्लं) BF वा CXZ च. L. 13. A गिम्मस्स B तरुणे A वरुणे In G
गिब्भुग्गो भं गिं are torn off A गिब्भुग्गे BF गिज्जुग्गो C गिज्जुग्गो A लेगम्मि BF गिल्लयं
C गिक्खयं Z गिहए. L. 14. G सुत्तोट्टिअम्मि BCFYZ "ट्टिअंमि CX गिच्चित्तो GZ गिच्चित्तो
ABCFGYZ य A गिच्चरण.

णिम्मंसु तरुणः । णिब्भुगो भद्रः । णिक्खयं निहतम् । णिवित्तो सुप्पोत्थितः ।
णिस्संको निर्भरः ॥ यथा ।

णिस्संककामसरणिक्खया इमा सिविणए तुमं वदुं ।

णिम्मंसुअ णिवित्ता णिब्भुगमणोरहा होइ ॥ ३२ ॥ [३२]

5 णिज्जोओ पयरे परिहिण णिअत्थं चलम्मि णिक्कज्जो ।
णिव्वाणं दुहकहणे थड्डे णिट्ठहणिव्वुढा ॥ ३३ ॥

णिज्जोओ प्रकरः । पुष्पावकर इत्यन्ये । णिअत्थं परिहितम् । णिक्कज्जो अनव-
स्थितः । णिव्वाणं दुःखकथनम् । णिट्ठहो तथा णिव्वुढो स्तब्धः ॥ यथा ।

णिक्कज्जे जं मणसि णिअत्थहारं फुलिङ्गणिज्जोअं ।

10 णिट्ठहे णिव्वाणं कुणसु अणिव्वुढयाण तं अम्ह ॥ ३४ ॥ [३३]

गयकुमलोवकिईसुं णिम्मयणिग्घट्टणिज्जाया ।

सेदोचिअउज्जाणा णिवायणिच्चिट्टणिब्भग्गा ॥ ३४ ॥

L. 1. C णिट्ठग्गो C 2. hd. °धुं G णिग्गयं X भग्गः Z णिययं BCF णिवित्तो X
णिव्वेतो G °चे सुत्तः । L. 2. Z निव्वरः. L. 3. GZ °क्खयाई मा सि°. L. 4.
cdd. णिम्मंसुव (Z °व्व°) BF णिवित्तो C णिवित्तो G णिवित्तो BFG °मणोरहो C होइ.
L. 5. BFGXZ णिज्जोउ G परिहिणस्सितयत्थ चलम्मि CE णिअत्थं XYZ णियत्थं C
चलम्मि B णिक्कज्जो XY णिक्कज्जो. L. 6. C °कहणा X °करणे A थड्डे BF थडे C
नहे G थडे X थडे Z थडे B णिट्ठहं CF णिट्ठहं Y णिट्ठहं Z णिव्वुढाणिव्वुढा G om. णिट्ठहं
BF °णिव्वुढा A °णिट्ठहा (i) C °णिच्चुढा G °णिट्ठहा E °णिव्वुआ. L. 7. GXZ
णिज्जोउ B प्रकरः BF पुष्पावकर X पुष्पावकरः Z णियत्थं G om. णिअत्थं परि X परिहितं
G णिक्कज्जो X णिव्वज्जो. L. 8. GZ अव° G णिज्जाणं (i) B णिट्ठहो C 1. hd.
णिच्चुढो 2. hd. °हं G णिच्चुढो Z णिव्वुहो GZ om. तथा OG णिच्चुढो G स्तब्धः । C 1. hd.
X om. यथा. L. 9. B णिक्कज्जे BGZ मन्त्रसि cdd. णियत्थं G पुल्लिं BF °णिज्जोय.
L. 10. BF om. णिट्ठहो C निट्ठहो G णिट्ठहो Z णिव्वुहो C णिव्वाणं BF अनि° C अनिच्चुढ G °हं
X अनिच्चुढा X om. तं. L. 11. E °कुरालो Y °लोवकईसु G °छिईसु X °किईसु C
णिम्मिय EX णिम्मयं Y णिम्मअ° BF णिम्मयग्घट्ट° A णिग्घट्ट EX °णिग्घट्टाणिज्जाया
(X om. हा) GZ णिज्जाया Y °णिज्जाया. L. 12. C 1. hd. सेदा° ACZ °विय°
BFGY °विय° E °विअ° BFY °उज्जाणे A °णिविड° BE °णिच्चिट्ट° F °णिच्चिट्ट°
BF °णिज्जग्गा.

णिम्मओ गतः । णिग्घटो कुशलः । णिज्जाओ उपकारः । णिवाओ स्वेदः ।
णिव्विट्ठं उचितम् । उपभुक्तार्थं तु निर्विघ्नशब्दभवम् । णिम्मगं उद्यानम् ॥ यथा ।

णिम्मगणिम्मयं तं ददुं पयडिअणिवायसिदिल्लि ।

तम्मइ तुज्झ कए णिव्विट्ठयणिज्जायणिग्घट ॥ ३५ ॥ [३४]

सुत्तपसुत्तम्मि णिसायं चामुण्डाइ णिम्मंसा ।

5

णिद्धम्मो एगमुहम्मि णिंदिणिणिआणिआ कुतिणहरणे ॥ ३५ ॥

णिसायं सुप्तप्रसुप्तम् । चण्डालवाचकस्तु णिसायशब्दो निषादशब्दभवः । णिम्मंसा
चामुण्डा । णिद्धम्मो एकमुख्यार्थी । णिंदिणी तथा णिआणिआ कुतृणोद्धरणम् ॥ यथा ।

केआरणिंदिणिकए णिआणिआमुल्लजंणमिसेण ।

णिम्मंसदेउलं णिद्धम्म पिआ वच्चइ णिसाए ॥ ३६ ॥ [३५]

10

णिण्णाला णोलच्छा णोलइआ चेअ चञ्चुम्मि ।

णिग्गिण्णं णिल्लसिअं च णिग्गए पाडिए णिसुद्धं च ॥ ३६ ॥

णिण्णाला तथा णोलच्छा तथा णोलइआ चञ्चुः । णिग्गिण्णं तथा णिल्लसिअं
निर्गतम् । णिसुद्धं पातितम् ॥ यथा ।

णोलइआइ हणन्तो णोलच्छिवरो विसालणिण्णालो ।

15

णिग्गिण्णजिओ हूओ आसमणिल्लसिअरावणिसुद्धो ॥ ३७ ॥ [३६]

- L. 1. GX णिम्मउ G गतः G णिग्घटो कुशलः G णिज्जोउ XZ णिज्जाउ GX णिवाउ.
L. 2. BF णिच्चिट्ठं GZ णिव्विट्ठं G णिज्झगं. L. 3. BF णिउग्गं GZ
°णिम्मियं cdd. पयडियं BF om. णिवाय C has it twice. C °द्वर. L. 4. C
तुम्मइ तुज्झ BF णिच्चिट्ठियं C 1. hd. णिच्चिट्ठं 2. hd. णिव्विट्ठं CX अणिज्जा
BF °णिज्जाइ BCF °णिग्घिट्ठ G °णिग्घट Z °णिग्घट्टा. L. 5. Z सुत्तए
C °पसत्तमि X चामुंडाय. L. 6. In X णिं ए° are added in the
margin. C णिद्धम्मो Y एगमुहम्मि C एगमुहं णिग्गंदि A °दिणी° ABCFGZ °णिया-
णिया EXY णिआणिया Z °हरणेणि. L. 7. C 1. hd. om. सुप्त C चाण्डाल°.
L. 8. BF णिहंसो C णिद्धम्मो CG तथा णिया कुं BFXZ णियाणिया X
कुतृणो°. L. 9. BFGXZ केआर° C कयार° BF °णंदिणि° X °णिंदिणिकार BFX
णियासिवा° CGZ णियाणिया° C °मुल्लजंण° G °जपण°. L. 10. C णिद्धम्म cdd. पिआ BF
णिसारं. L. 11. BF णिल्लाला BFZ णोलइया om. C 1. hd. cdd. णोलइया ABFY चेव C
चेव B चञ्चुमि F चुंचुमि Z वंचुम्मि. L. 12. BZ णिग्गिण्णं C (F) णिग्गिलं E णिग्गिण्ण
cdd. °सियं EX णिसुद्धं C 2. hd. GZ णिसुद्धं. L. 13. BF णिल्लाला G °ल cdd.
णोलइया BCFX णिग्गिण्णं cdd. °सियं. L. 14. C णिसुद्धं. L. 15. cdd. णोलइयाइ
(X णोभं) C णोलच्छिवरो B °णिल्लालो. L. 16. BX णिग्गिण्णं C (F) णिग्गिण्णं GX
°जिउ CGX हूउ cdd. °णिल्लसिअं B °णिसुद्धं C °द्वो F °द्वे.

णिज्झाओ णिच्छुंडो णिराहणिग्घोरणिष्करिसा ।

णिद्धंधसो अ णिव्वेरिसो अ अदए णिमेणमवि ठाणे ॥ ३७ ॥

णिज्झायादयः सम शब्दा निर्दयवाचकाः । णिव्वेरिसशब्दोऽत्यर्थेऽपि दृश्यते ।
णिमेणं स्थानम् ॥ यथा ।

5 णिग्घोरे णिच्छुंडो अणिराहे को व्व ण हु अणिष्करिसो ।

णिद्धंधसे अणिव्वेरिसो अणिज्झाय कत्थ वि णिमेणे ॥ ३८ ॥ [३७]

अविभिण्णगेहए णिद्धमणिद्धयणिद्धमाया वि ।

णिअरट्टिए णिअरिअं णिअंधणणिअंसणा वत्थे ॥ ३८ ॥

णिद्धमो तथा णिद्धओ तथा णिद्धमाओ अविभिन्नगृहः । अत्र । णिअइ पश्यति ।
10 णिव्वाइ विश्राम्यति । णिमइ न्यस्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । णिअरिअं
निकरेण स्थितम् । णिअंधणं तथा णिअंसणं वस्त्रम् ॥ यथा ।

णिअरिअगुण सुणिअंसण णिअंधणं कड्ढ णिद्धमो हविअ ।

णिद्धय वयम्मि रमिमो किं पेम्ममणिद्धमायाण ॥ ३९ ॥ [३८]

L. 1. A णिज्झाउ BF णिआउ GX णिज्झाउ BF णिहडो C णिचंडो BF णितहं C
णिरोहं A णिष्करिया BF णिष्करिसा E णिष्करिसा Y णिन्करिसा. L. 2. BF णिट्ठो-
धसो C णिट्ठंधसो BFGY य ABCFG णिव्वेरिसो G णिव्वोरिसो Z णिव्वोरिसो X om. अ
AY व G दए ABCEFX चदये X णिगेणं EX ठाणे. L. 3. BF णिज्झादयः G
णिज्झाओ आदयः X णिज्झाउ अदय C शब्दाः G पदा BCF णिच्चेरिसं BCFX अन्यं G
णिव्वेरिससद्वेऽत्यर्थं. L. 4. G णिमेळणं X णिगेणं Z णिमेसं. L. 5. BF णिग्घोरे
X णिग्घोरो BF णिच्छुंडो G णिच्छुंडो C अणिराहे CX को CZ च्च G हु य णिं BF
अणिष्कुं Z यणिष्कं C णिष्कणिसो. L. 6. C णिट्ठंधसे BCF अणिव्वेरिसो CX
अणिज्झाअ णिच्छ वि णमेणा BF णिमेणं GZ णिमेणो. L. 7. EGZ 'भिन्नं'
C 'गेह' णिट्ठमणिज्ठद्धयमाआ 2. hd. णिट्ठमणिज्ठओणिद्धमाओ X 'गेहे' अणिद्धम-
णिद्धयं G णिट्ठम्मं. L. 8. C 1. hd. निं EXY णियरं E 'ट्टिए' ABF
णिअरिअं CEGXYZ णियरिअं BF णियधणं CEGXZ णियंधणं EGYZ 'णियंसणा' C
वच्छे. L. 9. C णिट्ठमो C निद्धओ G णिट्ठउ X णिट्ठउ C निद्धमाओ G 'माउ' X
निद्धमाउ. L. 10. C णिव्वाइ X णिव्वाय विश्रान्ति BF न्यस्यति C न्यस्याति BF 'पूकाः'
C om. इति नोक्ताः X नोक्ता GZ णिअरिअं X णियरिअं. L. 11. X णियंधणं GZ om.
तथा CGXZ णियंसणं. L. 12. Z णियरिअं CGZ णियंधणं B कंड CGXZ कड्ढ F कंड
C णिगेमो GZ णिगेमो X reads all अ's in this line as य and om. मो हविअ । णिट्ठ
BF हविअ CZ हविआ. L. 13. CZ णिट्ठय G णिट्ठअ F णिट्ठअ BFX वयम्मि X रमिमो
C किं BF पेम्ममणिं X 'मणिज्ठमिआयमायाण' F 'णिद्धं' BFG 'याणा' C om. पेम्म.

णिद्धमणं ओघसरे णिअकलं वहुले चेअ ।

णिव्वमिअं परिहुत्ते पाणिग्गहणम्मि णिव्वहणं ॥ ३९ ॥

णिद्धमणं गृहजलप्रवाहः । णिअकलं वर्तुलम् । णिव्वमिअं परिमुक्तम् । णिव्वहणं विवाहः ॥ यथा ।

गन्धर्व्वे णिव्वहणे तुह णिव्वमिअं णिअकलधणीए ।

5

विरहे सुमरन्तीए बाहेहिं वहइ णिद्धमणं ॥ ४० ॥ [३९]

अदढम्मि अ णिक्खुरिअं णिरन्तरे चेअ णित्तिरिडी ।

ओआरणे णिवच्छणणेवच्छणया चुअम्मि णिस्सरिअं ॥ ४० ॥

णिक्खुरिअं अदढम् । णित्तिरिडी निरन्तरम् । णिवच्छणं तथा णेवच्छणं अवतारणम् । णिस्सरिअं स्रस्तम् ॥ यथा ।

10

णित्तिरिडिविरहणिक्खुरिअतणू णिस्सरिअ अंसु पत्तिए ।

णेवच्छणगहखलिआ सयमेव णिवच्छणीहुआ वहुआ ॥ ४१ ॥

अत्र । णिअच्छइ पश्यति । णिरप्पइ तिष्ठति । णिम्माणइ णिम्मवइ निर्मिमीते । णिज्जरइ क्षीयते । णिहुवइ कामयते । णिआरइ काणेक्षितं करोति । णिरिग्गइ निलीयते । णिव्वइ

L. 1. C णिद्धमणं AG उप° C उपरे X उपरे Z उंचसरे BFY णिय° G णिअकलं BFY चेय Z वेअ. L. 2. C णिच्च° ABCEFXXY °मियं CYZ °भुत्ते G °हुत्ते C °हम्मि G °हम्मि C 1. hd. णिच्च° Y निच्च°. L. 3. C णिद्धमणं Z om. गृह GZ णियकलं G चहुलं C 1. hd. णिच्चमिअं BFX °मियं G °मिअ C 1. hd. णिच्चहणं. L. 4. CG जल-प्रवाहः G om. यथा. L. 5. BF गंधर्व्वे C 1. hd. णिच्चहणे BCFZ णिच्चमियं G णिव्व-हणं X °मियं add. णियकलं. L. 6. BF सुमरन्ती C °रताए add. बाहेहिं C निद्धमणं. L. 7. ABFGYZ य C om. अ C 1. hd. नि° 2. hd. णिक्खुरियं ABEFYZ °रियं C णिरंतरे 2. hd. णिरंतरे A वेअ C 2. hd. वेय BFY चेय GZ णित्तिरिडी. L. 8. BFG C 1. hd. X उआरणे Y ओआरणे C 1. hd. णिव्वच्छणया 2. hd. णिच्च° om. णणे-वच्छ G णिवक्खुणणाचुच्छणया Z णिवत्थणणेवच्छ° C सुयंमि EY चुयंमि ABCEFXYZ °रियं G °रणं. L. 9. G णित्तुरिअं BCFX °रियं BGZ णित्तिरिडी C 1. hd. X णित्त-रिडी Z णिरंतरे C 2. hd. णेवच्छणं Z णिवत्थणं C om. तथा णे° BF णेवच्छणं Z णेवत्थणं X अवचारणं. L. 10. BCFX °रियं. L. 11. BCFX णित्तिरिडि° G णित्तिरिडि° BCFX °रियं B णिस्सरिय अंसु C (F !) X °रिअंसु C पत्ते पिए. L. 12. Z णेवत्थणं add. खलिआ Z णिवत्थं Z वहुआ G om. हुआ. L. 13. BF णिच्छइ OGXX णियच्छइ BFGX तिष्ठति BF णिम्माण BF om. णिज्जरइ ह्रीं । णि° कामं C णिज्जरइ. L. 14. GZ णिहुवइ BCFX णिआरइ BCFX निति° G णिरिग्गइ CX निच्च° Z णिव्वइ.

पृथक् स्पष्टो वा भवति । गिदुहइ निटम्भं करोति । गिज्जोलइ मन्युनोष्ठं मलिनं करोति ।
गिज्जुछइ मुञ्चति । गिउडइ मज्जति । गिच्छलइ गिज्जोडइ गिज्जुरइ छिनत्ति । गिसुडइ
भाराक्रान्तो नमति । गिडुअइ क्षरति । गिदुहइ विगलति । गिम्महइ गच्छति ।
गिल्लसइ उल्लसति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [४०]

5 गिदुहिअणिकखसरिअणिरुवक्कया थुक्कमुसिअअकएसु ।

गित्तिरडिअं च तुड्ढे णीसारो मण्डवे चेअ ॥ ४१ ॥

गिदुहिअं धूत्कृतम् । निष्ठभूतमित्यर्थः । गिकखसरिओ मुषितः । अपहृतसार इति
यावत् । गिरुवक्कयं अकृतम् । गित्तिरडिअं व्रुदितम् । अत्र । गिरुवारइ गृह्णाति ।
गिरिणज्जइ पिनष्टि । इत्येतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । णीसारो मण्डपः ॥ यथा ।

10 तुह गित्तिरडिअथामा रिउणो गिकखसरिआ वसन्ति वणे ।

गिरुवक्कयणीसारे तण्हाइ सुसन्तगिदुहिआ ॥ ४२ ॥ [४१]

णीसंपायं परिसन्तजणवए तह झुणिम्मि णीहरिअं ।

णीसीमिओ अ गिज्वासिअम्मि बाणम्मि णीलकंठी अ ॥ ४२ ॥

L. 1. om. वा BF गिदुहइ C निडुहइ G गिदुहइ X निडुहइ G निडुंम Z निष्ठंमं.
C (F1) निबो° BG निबो° X निबो° BCFX मन्युना ओष्ठं (C ओष्ठं X उष्ठं) GZ मलि-
नीकरोति X मलिनं L. 2. BF गिउडइ X गिलुंछइ C निउडइ 2 hd. °डुइ Z गिरुडइ Z om.
मज्जति G गिच्छइ C निज्जो° X निज्जो° Z गिच्छो° BF °ज्जो° L. 3. C °क्रान्तेन नमति BF
निडुअइ G गिदुअइ or गिदुअइ Z गिदुअइ C क्षरति BCF गिदुहइ G गिदुहइ X गिदुहइ Z गिदुहइ.
L. 4. X उल्लइ. L. 5. C गिदु° G गिदु° Z गिदु° ABCEFY °डिय° G °सरिए ABCEFYZ
°सरिय° X °सरिअं E °गिरुव° C °गिरुवक्कया BF सुक्क° X मुक्क° Z पुक्क° cdd. °मुसिय°.
L. 6. BFGZ गित्तिरि° X गित्तिरि° ABCEFY °डिय° XY °डिय° A तुड्ढे BCFG तुड्ढे BFY मंडवो
ABCFGY चेअ. L. 7. C गिदु° BCFXZ °डियं G गिदुडिय BF पुक्कं C धूक्कं G
धूक्कं X धूक्कं BF निष्ट्रू° G निज्जु° (1) X निष्ट्रू° BF गिक्कक्क° X गिक्कक्क° OGZ °सडि
BFX मुखितः C मुळिताः 2 hd. मुळिताः. L. 8. यावत् । जि° अ° torn off in G.
C गिरुवक्कयं Z °वक्कअं GZ गित्तिरि° X गित्तिरि° BFX °डियं Z गिस्वारइ B C 1. hd.
गृह्णाति X गृह्णाति. L. 9. GZ पिनष्टीति एतो CX om. इत्य BF इति From यथा
to स in वसन्ति torn off in G. L. 10. BFZ गित्तिरि° X गित्तिरि° BCFXZ
°डिय BCFX °सरिया. L. 11. C तण्हाइ cdd. °डिया. L. 12. E परिसंतं From
जणवए to णीसंपायं incl. 1 next page torn off in G. XYZ झुणिम्मि BCFXY
°रियं. L. 13. X णीसं AX °मिउ YZ व BF गिज्वागियम्मि A जिबा° ACEXYZ
°सियम्मि BEFZ बाणम्मि C नील° A नील° X नीलकंठी ABCFY व.

णीसंपायं परिश्रान्तजनपदम् । णीहरिअं शब्दः । णीसीमिओ निर्वासितः । णील-
कंठी बाणवृक्षः ॥ यथा ।

बोलिअवहु णिसमुहं णीसंपाए अणीहरिअकञ्ची ।

अहिसरइ णीलकंठीवणम्मि णीसीमिअस्स तस्स कए ॥ ४३ ॥ [४२]

णीसणिआ णिस्सेणी णीआरणमवि बलिघडीए ।

5

णूला साहाए पट्टवासिआए अ णेडाली ॥ ४३ ॥

णीसणिआ निःश्रेणी । कप्रत्ययाभावे णीसणीत्यपि । णीआरणं बलिघटी । अत्र ।
णीइ णीणइ णीलुक्कइ गच्छति । णीरंजइ भनक्ति । णुव्वइ प्रकाशयति । एते धात्वादे-
शेषूक्ता इति नोक्ताः । णीहम्मिअं निर्गतमिति तु निपूर्वस्य हम्मिधातोः सिद्धम् । णूला
शाखा । अत्र णूमइ छादयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । णेडाली पट्टवासिता । 10
शिरोमुषणभेदः ॥ यथा ।

णेडालिसुन्दर तुमं पुत्तय मा चडसु उच्चतरुणूलं ।

जं णीसणिपडिएसु वि णीआरणवल्लहा ण होइ छलं ॥ ४४ ॥ [४३]

णेउडो सञ्भावे कूवतुलाए अ णेलिच्छी ।

रविवणिअसचिवसण्ढा णेसरणेसत्थिणेलच्छा ॥ ४४ ॥

15

L. 1. X णीसंपा रिश्रान्तं C° श्रान्तं जनं cdd. °रियं X बनिः for शब्दः G णीसीमिउ X णीसमिउ.
BCFX नीलं X णीलकंठी From ल torn off in G. L. 2. BF बाणं. L. 3. From
बोलिअं to मि in °वणम्मि L. 4. torn off in G. BCFX बोलिअं Z बोलिअं C° बहू C
°मुहं X णीसंपाए BCFXZ °हरिअं C° कंचा. L. 4. X °कंठीवणम्मि cdd. °मियस्स B (F)
om. तस्स. L. 5. cdd. °णिआ From णीआरणं to णीसणीं L. 7 torn off in G. CYZ
णीयारं A बलिघडी य C° बडिए BFXZ बलिं BF °बडिए. L. 6. B पट्टं ABCEFXYZ
°वासिआए ABFYZ य A णेडाली. L. 7. BCFXZ °णिआ BFX निश्रेणी CGXZ
णीयारणं BF बलिघडी GX बलिं. L. 8. C om. अत्र णीइ X om. णीइ X णीलइ
From णीलुक्कइ to मिति l. 10 torn off in G. L. 9. B णीहंसियं F णीहंसियं X णीहं-
मिव Z णीहम्मियं निगतं Z निपूर्वं X °धातो From णूला to दर l. 12 torn off in G.
L. 10. X °पूकामिति. L. 12. C णेलाडिं CXZ °सुंदरि BF वडसु X
°तरुमूलं. L. 13. In G from जं to णेसरं incl. l. 15 torn off. C जं
X om. जं X णीसणिपडिएसु BF °बडिमु X णीयारं C° छलं Z छणं. L. 14.
BF णेउडो A णेउडो BF सञ्भावेः BF कूवतुलाए cdd. य BCF णेलच्छी E
णेलिच्छी Z णेलिच्छी. L. 15. X रविं A °बणिअं BCFYZ °बणिअं BF °सविअं
BCF °जेसच्छि, G not quite legible. BX °णेलत्था.

गेउडो सद्भावः । गेलिच्छी कूपतुला । गेसरो रविः । गेसत्थी वणिक्सचिवः ।
गेलच्छो षण्डः । वृषभ इत्यन्ये ॥ यथा ।

गेसत्थि अगेलच्छो तं गेउडेण गेसरत्थमणे ।

गेलिच्छिरवं सोउं वच्चइ जं जलमिसेण तुह जाया ॥ ४५ ॥

5 अत्र गेडं नीडमिति तु नीडशब्दमवमिति नोक्तम् ॥ [४४]

भद्वओज्जलदसमीऊसवमेअम्मि गेडुरिआ ।

उच्छुणिवीडणकण्डे तहेअ कुण्डम्मि णंदं च ॥ ४५ ॥

गेडुरिआ भाद्रपदोज्ज्वलदशम्यां कश्चिदुत्सवविशेषः ॥ यथा ।

संकेअमागए उववइम्मि दूईइ झत्ति संलविआ ।

10 अहिसरइ णाघरवहू गेडुरिआदंसणमिसेण ॥ ४६ ॥

अत्र णोल्लइ क्षिपतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ।

॥ अथानेकार्थाः ॥

णंदं इक्षुनिपीडनकाण्डं कुण्डाख्यो भाण्डविशेषश्चेति व्यर्थम् । केचित्तु । इक्षुनि-
पीडनकाण्डवाचकावेत्तं णंदकुंडशब्दौ देशवाक्याहुः । यदाह ॥ इक्षुनिपीडनकाण्डं णंदं

15 कुंडं च गो णंदी ॥ न तु कुण्डाख्यभाण्डवाची णंदशब्दो देश्यः । अस्माभिस्तूभयमपि
दृष्टमित्यनेकार्थेषूपनिबद्धम् ॥ [४५]

L. 1. BF गेउरो BFZ सद्भावः From गेलिच्छी to रवं l. 4 torn off. in G. BCFX गेलच्छी Z गेलिथी C 1. hd. गेसच्छा C 2. hd. X °च्छी Z वणिक्स्°. L. 2. Z गेलत्थो शंडः X णंदः X वृषभः. L. 3. BF गसत्थि C गेसत्थि Z सगेलत्थो X om. तं C वं BF गेउतोणे X गेउडिण CX °च्छमणे. L. 4. CX गेलिच्छि° Z गेलिथि° Z वच्चल X जलमिसेण. L. 5. BF गेरो CX गेडं G गडु cdd. णंदिमिति GX om. तु From ड in नीडं to डे in °कण्डे l. 7 torn off in G. L. 6. ABCFFXY भद्ववज्जन् (C °उज्) Z भद्ववज्जन् Y °मेयम्मि BF गेडुरिया C गेडुरिया AEYZ °रिया E ins. here अथानेकार्थाः XY अथानेकार्थाः. L. 7. C उच्छु° YZ °णिवीडण° ABCFY तहेअ G तह अ C कुंडमि X व for च. L. 8. C गेडु° 2. hd. गेडु° BCFGX °रिया. L. 9. GZ संकेयः From मागए to बहु l. 10. torn off in G. BF संकेअमाए उववइम्मि X उवव° BCF झत्ति X उवइत्ति Z संलविआ BCFX °विआ. L. 10. Z °बहू G गेडुरिया° C गेडुरिया° BFXZ °रिया. L. 11. In X from अत्र to भाण्डविशेष l. 13 omitted here and given after दृष्टमित्यने in l. 16. L. 12. GZ °कार्थः. L. 13. BF णंद From इन to शेप° torn off in G. B °पीडण° C °कांड B °पथे इय° BF om. तु. L. 14. From काण्ड to °निपीडन omitted in X. B °नीपीडण° X °कांड X नदकुंडं L. 15. BEGZ नद्वी CX नदी X तु । कुं । कुंडां C जंहाख्य° G कुडां CGX नंदशब्दो Z नदशब्दो G देश्य CX °मिस्तु उभयम् L. 16. C 1. hd. °रामिमि नेका° X °मित्यन्येका° G °वद्वां ।

सेअगणेसु णिहाओ पुढे उव्वेडिए णिरप्पो अ ।

चोरट्ठिअपुढेसुं णिरक्कमुज्जुअदहेसु णिप्पिच्छं ॥ ४९ ॥

णिहाओ स्वदेः समूहश्च । णिरप्पो पृष्ठमुद्वेष्टितं च । णिरक्को चोरः स्थितः पृष्ठं चेति
व्यर्थः । णिप्पिच्छं ऋजु दृढं च ॥ [४९]

5 पयडोज्जुरिऊसु णिराओ णिट्ठकं च टङ्किए विसमे ।

णिहुअं णिव्वावारे तुण्हिक्के तह य सुरयम्मि ॥ ५० ॥

णिराओ प्रकट ऋजु रिपुश्चेति व्यर्थः । णिट्ठकं टङ्कच्छिन्नं विषमं च । णिहुअं
निर्व्यापारं तूष्णीकं सुरतं चेति व्यर्थम् ॥ [५०]

णिव्वलिअं जलधोए पविगणिए विहडिए चेअ ।

10 वायसमूकेसु णिउक्कणो णिहेलणमगारजघणेसु ॥ ५१ ॥

णिव्वलिअं जलधौतं प्रविगणितं विघटितं चेति व्यर्थम् । णिव्वलेइ दुःखं मुञ्चति
निष्पद्यते क्षरति चेति धात्वादेशे सिद्धम् । णिउक्कणो वायसो मृकश्च । णिहेलणं गृहं
जघनं च । अत्र । णिव्वरइ दुःखं कथयति छिनत्ति च । णिहोडइ निवारयति पातयति
च । णिलुक्कइ तुडति निलीयते च । णिवहइ णिरिणासइ गच्छति पिनष्टि नश्यति च ।

L. 1. BF सेयागं ACFGYZ सेयं X गणासु AGX णिहाउ A उव्वेडिए C उव्वेडिए
E उव्वो GXZ णिरप्पो Y णिरप्पो cdd. य. L. 2. A चोरं C चोरे ABCFXYZ
°द्विष G °द्विषं GZ °पुढेसुं X °पुढेसु ACFGYZ णिरक्कं BF °मुज्जुअं C °मुज्जुअं 2. hd.
°ऊज्जुअं X °मुज्जुअं (1) Y °मुज्जुअं BF दडिअ C णिप्पिच्छं Z णिप्पित्थं. L. 3. GX
णिहाउ GXZ णिरप्पो cdd. पृष्ठमुं GZ णिरक्को BCFX चोर Z चोरः cdd. पृष्ठं (X पृष्ठं)
and व्यर्थ L. 4. G om. from णिणि to च incl. X णिणिप्पिच्छं Z णिप्पित्थं.
L. 5. X पयडो A पयडोज्जु BF पयडोयुं Y पयडुज्जु CGXZ °डोअं E °कोज्जुं
AGX णिराउ GXZ णिट्ठकं X ऋक्किए. L. 6. CEXY णिहुअं. L. 7. GX
णिराउ Z प्रकटः cdd. ऋजुः (X ऋजु) GXZ णिट्ठकं cdd. णिहुअं L. 8. G व्यर्थः.
L. 9. cdd. °लियं A पविगणिए C विगणिए BF वेय ACFGYZ चेय C 2. hd. वेय.
L. 10. X वासयं BF °मूहेसु Z णिउक्को A °लणमगरे जं X °सगारं AC °णेतुं. L. 11.
G णिच्चं (1) cdd. °लियं X प्रविगणितं BCF णिच्चलेइ. L. 12. BF om. क्षरति G
°देशसिद्धं C 1. hd. °शे दिं X °देशे घुक्का । णिउक्को काक मृकश्चेति । L. 13. C जघन्यं
C 2. hd. णिच्चरइ G णिच्चइ B (F!) X om. च X णेहोडोइ. L. 14. BF तुडयति
X तुडति Z मुडति X णिवणिचइ णिरिणोसइ.

णीलुंछइ निष्पतति आच्छोदयति च । णीरवइ बुभुक्षते आक्षिपति च । णीहरइ
निःसरति आक्रन्दति च । णुमइ न्यस्यति छादयति चेति धात्वादेशेषूक्ता इति
नोक्ताः ॥ [५१]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां चतुर्थो वर्गः ॥

5

L. 1. B निष्प^० X निःष्प^० BF णीरवइ C णारवइ. L. 2. C 1. hd. निःसति
X निःसरति C आक्रन्दति G लादयति B ीपूकाः L. 3. X नोक्ता. L. 4. C इत्याच^०
BCFGXZ^०तायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ च^० व^०। ग्रंथाग्रं (G^०ग्रंथाः) २३२ (X२३३)। E has
only ॥ इति चतुर्थवर्गः ॥ Y ॥ चतुर्थो वर्गः ॥ छ ॥ X has चतुर्थो वर्गः at the end of stanza 51.

॥ अथ तादयः ॥

तंवा गाई तंटं पुट्टं सुत्तोप्पलेसु तग्गतणा ।

तट्टी वईइ सोगम्मि तमो तवणी अ भक्खम्मि ॥ १ ॥

तंवा गौः । तंटं पृष्ठम् । तग्गं सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कण-
5 मुच्यते । यदाह ॥ तग्गं च सूत्रकङ्कणकम् ॥ तणं उत्पलम् । तट्टी वृत्तिः । तमो शोकः ।
तवणी भक्षणयोग्यम् । कणादि ॥ यथा ।

तंटवहणतट्टिविहीहि तंवचारणय तग्गवलणेहिं ।

तणलोअणा ण तवणिं कुणन्ति विरहे तमं जडा जन्ति ॥ १ ॥ [१]

तमणं चुल्ली तहरी वहलसुरा वावडे तवओ ।

10 तसिअं मुक्के सयणे तल्लडमोल्लम्मि तण्णायं ॥ २ ॥

तमणं चुल्लिः । तहरी पङ्किला सुरा । तवओ व्यावृतः । तसिअं शुष्कम् । तल्लडं
शय्या । तण्णायं आर्द्रम् ॥ यथा ।

विरहम्मि तुज्झ सूहव तसिए तण्णायकमलतल्लडए ।

तमणं व तप्पइ सही तहरीतवओ ण जाणसि तुमं तु ॥ २ ॥ [२]

L. 1. om. A, E ॥ अथ तादिः ॥ Y ॥ तकारादिः ॥ L. 2. ABFGX तंवा
C 1. hd. तंवा 2. hd. तंवा E तम्वा C तंटं E तंटं A पोडुं C 1. hd. मुट्टं GZ तुट्टं AXY
सुत्तुणं E सुत्तुणं GZ स्तुप्पेसु E तम्पुं GZ om. तग्ग. L. 3. X तट्टी E तट्टी वई च
cdd. च X भिक्खम्मि. L. 4. BFG तंवा X तंवा BF गोः X तंटं cdd. पृष्ठं CX °मिति
तु सां C सूत्रं कं Z सूत्रकङ्कणं BX °कणकमुच्यते L. 5. X तु for च G तट्टी X
तट्टी CX वृत्तिः. L. 6. X कणादिः. L. 7. BF °विहिं CGXZ °विहीहिं BF
तंवचारणय C तववारं X तंववार Z तंववार G तंववार or चार BCFX °चलणेहिं. L. 8.
CGXZ °लोपणा X तुमं BF जरा C जडा. L. 9. B तहरी ABCFG वहलं E
वावडे B, C 2. hd. तवओ GX तवउ. L. 10. cdd. तसियं Z मुक्के E तल्लडं Y °मुल्लम्मि.
L. 11. C चुल्लिः 2. hd. चुल्ली BGX तवउ cdd. तसियं G मुक्कं L. 12. B
तन्नायं. L. 13. BCF तुज्झ BCF सूह X सूहव C तवसिए BF तण्णायं G तन्नायं.
L. 14. CX च C om. तहरी CXZ °तवउ G तवउ X इसि for जाणसि
X om. तु.

तच्छिडं च कराले णयरारक्खे तलारो अ ।

तच्छिडो तल्लिच्छो अ तप्परे तणचए तणेसी अ ॥ ३ ॥

तच्छिडं करालम् । तलारो नगरारक्षकः । तच्छिडो तथा तल्लिच्छो तत्परः । तणेसी
तृणप्रकरः ॥ यथा ।

दोसगवेसणताच्छि तलारमया तणेसिअन्तरिआ ।

5

उअ तइ तल्लिच्छा सा तमतच्छिडे पडिच्छइ कुडङ्गे ॥ ३ ॥ [३]

तरसं मंसे तंवेहितंवटकारिआउ सेहाली ।

इच्छाइ तक्कणा तंतडितोंतडिआ करम्बम्मि ॥ ४ ॥

तरसं मांसम् । तंवेही तथा तंवटकारी शेफालिका । तक्कणा इच्छा । तंतडी तथा
तोंतडी करम्बः ॥ यथा ।

10

चय तंवेहिकुडङ्गं ण तंवटकारित्तवसणोऽअं ।

ण हु तरसतक्कणं कङ्कुतंतडी कलमतोंतडी अ हरे ॥ ४ ॥ [४]

गोहुमकुङ्कुमिआए अ तंबिरा तंबरत्ती अ ।

तरवटो पउमाडम्मि तडवडा आउलितरुम्मि ॥ ५ ॥

- L. 1. E त for च A णरारो Z णयरारक्खे G करालो X तरो *edd.* च. L. 2. BF तच्छिडो *edd.* च BF तप्परे ACZ तणचए X तणए Y तिणचए ABCFGXYZ च.
L. 3. Z तत्पियं B °डं च करालं G तणारो CX नगरारक्षकः C तल्लिच्छो; *om.* GX. L. 4.
X तृणप्रकारः G *om.* यथा. L. 5. B °माया CX तणेसिअन्तं *edd.* °रिया. L. 6.
BF ओअ CZ तइ CX तल्लिच्छा G तमतच्छिडे Z तमतच्छिडे BF °च्छिडो RF कुडङ्गे.
L. 7. A तंवेहिं BCFGXYZ तंवे° E तंवे° BFGZ °तंवट° X °तंवट° C तंवे° E
तंवे CX (F!) °टकारि° ABFGXZ °रियाउ C °रियाओ. L. 8. E इच्छा च C(F!)
तंतडिया *om.* तोंतडि X °तोंतडिया ABFGXYZ °डिया A करम्बम्मि C करम्बम्मि BFZ
करम्बम्मि. L. 9. C 1. *hd.* मंसे 2. *hd.* अंसे C(F!)GXZ तंवेही B तंवेहि C(F!)
तंवटकारी X तंवटकारिका G तंवट° BZ तंवे° B इच्छा L. 10. X तोंतडी G करम्ब.,
L. 11. CX वय BF तंवेहिं CGXZ तंवेहिं BGZ तंवट° C (F!) तंवेट° X तंवेट° C
°वसाणो BCFX चं G चं Z चं. L. 12. G णं C सरसं X नारसं BF कंघुतंतडी
CZ कंघुतोंतडी G कंघुतोंतडी GZ कमलतंतडी C °तोंतडी BFG च CXZ °डी हरे.
L. 13. EFGXYZ °मियाए *edd.* च A तंबिरा BF तंबरा C ताम्बिरा E तम्बिरा GYZ
तंबिरा BFGZ तंबरत्ती ACE तम्ब° *edd.* च. L. 14. BF पउमाडम्मि C पउणा° E
पउमारम्मि Y पउनाडम्मि C °तरम्मि.

तंविरा तथा तंवरची गोधूमेपु कुङ्कुमच्छाया । तरवट्टो प्रपुनाटः । तडवडा आउ-
लिवृक्षः ॥ यथा ।

सहि तंवरचिरम्मे छेचे सुत्तम्मि तंवरिच्छि पिए ।

तरवट्टतडवडाउलकुडङ्गए कीस चलिआ सि ॥ ५ ॥

5 अत्र । तलिणं सूक्ष्ममिति तलिनशब्दभवम् । तरइ शक्नोति । तच्छइ तक्ष्णोति ।
तडइ तडुइ तडुवइ तनोति । एते धात्वादेशेषुका इति नोक्ताः ॥ [५]

इन्दोवे तंवकिमी तणसोळी मल्लिआए अ ।

सुरयम्मि तत्तुडिळं पसारिए चेअ तणरासी ॥ ६ ॥

तंवकिमी इंद्रगोपः । तणसोळी मल्लिका । तत्तुडिळं सुरतम् । तणरासी प्रसा-
10 रितम् ॥ यथा ।

जइ तत्तुडिळपण्डिअ तणसोळीवल्लहो गओ कालो ।

तुह विरहे तणरासिअतंवकिमी पाउसो कहं तीए ॥ ६ ॥ [६]

सालिम्मि तलप्फलतालहला खुहिए तडमडो अ ।

तंतुक्खोडी अ तुरी उडुवे तरिअव्वतणवरंडीओ ॥ ७ ॥

L. 1. BFGXZ तंविरा C तम्भिरा G तच्चा BFGZ तंव° C तम्भ° G °धूमेष्णकुङ्कु°
B तरवट्टो GZ तरवट्टो X प्रशटः (1). L. 3. X सहं BFZतंव° G तम्भ° X तम्भर°
C तम्भरम्मे GZ छित्ते मुत्तंमि BCF तंवरि° G तंवरि° X तंवरि°. L. 4. X वरवट्ट°
In G तरवट्ट is torn off. C °कुङ्गए CGZ चलिआ. L. 5. X अ for अत्र G तलिणं
X वलिणं X शक्नोति. L. 6. C om. तडुवइ, in G it is torn off. From
एते to सो in तणसोळी l. 7. torn off in G. X वि for इति. L. 7. A तम्भ°
C तम्भ° BF तंव A तण° X °सोली cdd. मल्लियाए ACEGXYZ य. L. 8. A C
1. hd. EGX तत्तुडिळं BF तत्तुडिळं X पसारिए AGXYZ चेय BF वेय CE वेय EX तणरासी.
L. 9. BFGX तंव° C तम्भ° From तणसोळी to छी° in l. 11. torn off in G.
BF का for मल्लिका B C 1. hd. FX तत्तुडिळं. तण° प्र° twice in B. L. 11.
X तुडिळ° BCFG तत्तुडिळ° cdd. °पंडिय B °वल्लओङ्गे CGX गउ. L. 12. cdd. °रानिय°
From यतंय to रं in °वरंडीओ l. 2. next stanza torn off in G. BFZ तंव C °किमा
B पासो. L. 13. X सलम्मि BFZ सालंमि BF तलहला A तलप्फला° Z तलप्पलला° E तलप्पल-
तालकला X तलप्पललातालहलो ABCFYZ य. L. 14. B तंतुसोडी C (F!) तंतुक्ख°
X तंतुक्खोडी cdd. य BFX Y तरियव्व° O (E!) तरियव्व° (E °व्व!) Z तडियव्व°
AGXZ °डीउ.

तलफलो तथा तालहलो शालिः । तडमडो क्षुभितः । तंतुक्खोडी वायकत्तन्वोप-
करणम् । तरिअन्वं तथा तणवरंडी उडुपः ॥ यथा ।

कास तलफलगोवीतडमडिओ जासि तालहलछेत्तं ।

तंतुक्खोडिअ वच्चसु तरिअन्वणिउत्त तणवरंडीए ॥ ७ ॥ [७]

तदिअसं अणुदिअसे तहल्लिआ चेअ गोवाडे ।

5

तदिअचयं च णच्चे तलयागत्ती अ कूवम्मि ॥ ८ ॥

तदिअसं । अदुराविप्रकर्षात् तदिअसिअं तदिअहं इत्यपि । अनुविबसम् । तह-
ल्लिआ गोवाडः । तदिअचयं नृत्यम् । तलयागत्ती कूपः ॥ यथा ।

तरुणतहल्लिअरक्खय भुमयातदिअचएण तदिअसं ।

तलयागत्तिं वच्चइ णिसि बहुआ पाणिअमिसेण ॥ ८ ॥ [८]

10

तडफडिअं परिचलिअम्मि कुरवए तंवकुसुमो अ ।

गालिअअङ्गुलिएसुं तलसारिअतणयमुदिआओ अ ॥ ९ ॥

L. 1. Z तलणलो From लिः in शालिः to जासि L. 3. torn off in G. Z तममडो BFX क्षुभितं C तंतु° BFX य वायक°. L. 2. C तरियच्चं XZ तरियच्चं Z उडपः. L. 3. C कसलतल° X कासलतलफल° C °गावी° X °तलमडिउ Z °मडिउ. L. 4. C तंतु° cdd. °डिय BF वच्चसु From च to णि in पाणिअं L. 10. torn off in G. BF तरियच्च° X तरिअन्व° C तरियच्चणिउत्तचण तणवरंडीओ Z तरियणिउत्त तणवरंडीणि. L. 5. ABCFG तद्वियसं ABCFGX अणुदियसे Z अणुदियसे ABCFGXZ तहल्लिया BFZ चेअ C वेय Y चेय. L. 6. cdd. तद्विय° CXZ °वयं EZ णच्चे Z तलया° BF °मत्ती X °गत्ता CEXZ य In A the whole stanza is omitted. L. 7. cdd. तद्वियसं अं तद्वियसियं तद्वियहं Z अनुदिवसः. L. 8. cdd. तहल्लिया cdd. तद्वियच (X व) यं Z तलयागत्ती. L. 9. C वरुणवहं cdd. °डिय° X भुमया° cdd. °तद्वियच (XZ व) एण तद्वियसं. L. 10. BF वच्चइ C उच्चइ BF ओ for णिसि Z उ for णिसि BFZ बहुआ CX बहुआ cdd. पाणिय°. L. 11. A तडफडियं BFXYZ °कडियं G °कलियं From परि° to वकः in कुरवकः L. 1. next page torn off in G. BFXYZ °चलियंमि A कुरवए E कुरवए Y कुरवए Z कुरवए BF तंवकुसुमो C तन्वकुसुमो XZ तंव° cdd. य. L. 12. E गोलियं ABCFXYZ गालियं X °अङ्गुलिएसु cdd. °सारियं BF °तणयं BEFYZ मुद्वियाओ CX मुद्वियाउ cdd. य Y वि.

तडफडिअं परितश्चलितम् । तंबकुसुमो कुरवकः । तलसारिअं गालितम् । अन्ये तु तलसारिओ नालिक इति पठन्तस्तलसारिअं मुग्धमाचक्षते । तणयमुदिआ अङ्गुलीय-
कम् ॥ यथा ।

अइ तलसारिअपेम्मय तुह विरहे तीइ इत्थ तडफडिअं ।

5 तंबकुसुमस्स मूले ओपडिआ तणयमुदिआ कहइ ॥ ९ ॥

अत्र । तलयंडइ भ्रमति । इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [९]

ताला लाजा रम्मम्मि तामरो रोअणम्मि ताडिअयं ।

तारत्तरो मुहुत्ते जलभवफुल्लम्मि तामरसं ॥ १० ॥

ताला लाजाः । तामरं रम्यम् । ताडिअयं रोदनम् । तारत्तरो मुहूर्तः । तामरसं
10 जलोद्भवपुष्पम् । पद्मवाचकस्तु तामरसशब्दः संस्कृतसम एव ॥ यथा ।

ताडिअयपरं बालं कुलडा तालाहि भोलविअ जाइ ।

तारत्तरेण तामरतामरसे सरिअतुहम्मि ॥ १० ॥ [१०]

तालप्फली अ दासी तिच्ची सारम्मि दुसहे तिच्चं ।

तिरिडो तिभिरे तिणिसं महुपडले तिमिणमल्लुदारुम्मि ॥ ११ ॥

L. 1. *add.* °फडिअं BF तंब° XZ तंब° C चकुसु° B कुरवक C (F) X
कुरव (X व) कः BFGXZ °सारिअं From तु to तीइ excl. l. 4. torn off in G.
L. 2. X लसारि (omitting त) Z तलसारिउ B नालिकनालिक X पठंतूल° *add.*
°सारिअं Z °सारिअ *add.* °मुदिआ. L. 4. *add.* अवि BF तणसारव° CXZ
°रिअं C इच्छ; illegible in G. Z एत्थ *add.* °डिअं. L. 5 BFGX तंब° C
तंब° X °कुसुमस्स BF ओपडिआ CZ उपडिअ GX उपडिआ *add.* °द्विआ From कहइ
to णम्मि in l. 7. torn off in G. L. 6. X अत्र अंडइ Z तलयंडइ. L. 7.
C लाज C 1. hd. रम्मम्मि X तामरसे BF ताम रोअणम्मि Z रोरोअणम्मि AEX
ताडिअयं GZ °डिअअं Y °डिअअं. L. 8. C ताउत्तरो X तारत्तरो C 1. hd. मुहुत्ते BF
मुहुत्ते E जलवरकु°. L. 9. B लाजा; From: to चकस्तु l. 10. torn off in G. X
तामरसं BFZ ताडिअयं X तारत्तरो. L. 10. C °द्रव° पु° B °कुण्यं. L. 11. BXZ
ताडिअयं C (F) ताडिअयपरं *add.* बालं B कुडला X कुलडा CGXZ तालाहि BFZ
भोलविअ X भोलविअ GZ जाइ. L. 12. GXZ तारत्तरेण CX *om.* तामरं Z मरतामरसे
From तामरसे to सी in दासी in l. 13. torn off in G. BFZ सरिअं X सरिइ°
F °तुम्मि C °सम्मि X °तुहम्मितामरसं. L. 13. BZ तालाफली ABFYZ प
E दूसडो G (A!) तिच्चं E तिच्चं. L. 14. ABFGXZ तिणिसं C तिणिसं *cf.* II 1, 12.
G महुपडले BF तिमिण दाहम्मि A तिमिणदाहम्मि X तिमिण° C °दाहम्मि GZ °दाहम्मि.

तालफली दासी । तिची सारम् । तिब्बं दुर्विषहम् । तिब्बं अत्यर्थमिति सात-
बाहनः । तिरिडो तिमिरवृक्षः । तिणिसं मधुपटलम् । तिमिणं आर्द्रवारु ॥ यथा ।

वयणाई तालफली असुणन्ती तिणिसतित्तिमहुराई ।

तिव्वाविलिअस्स पइणो ओ पहरइ तिरिडतिमिणेण ॥ ११ ॥

अत्र । तालिअंठइ भ्रमति । इति धास्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [११]

5

उण्हपवणे तिरिड्डी तिगिच्छी तिगिआ य कमलरए ।

तिविडी पुडिआ गुरु तिचुअं च ण्हाणोल्लिअम्भि तित्तिरिअं ॥ १२ ॥

तिरिड्डी उण्णवातः । तिगिच्छी तथा तिगिआ कमलरजः । तिविडी पुडिका ।
तिविडा सूचीति केचित् । तिचुअं गुरु । तित्तिरिअं स्नानार्द्रम् ॥ यथा ।

तिगिच्छिसुरहिजसभरणिव कलुसिअतिगिए तिरिड्ढम्भि ।

10

तिचुअदुहा तुह रिऊ णइतित्तिरिआ जिमन्ति तिविडीए ॥ १२ ॥ [१२]

तिमिरिच्छतिमिच्छाहा करअपहिआ तिमिगिलो मीणे ।

तिण्हीकयम्भि तिकस्वालिअं तह तिरोवई वयन्तरिए ॥ १३ ॥

L. 1. XZ तालफली G om. तालफलीदासी G तिच X om. तिब्बं दुर्विषहम् cdd. तिब्बमत्यर्थमिति X तिब्बं मित्यर्थः मिति. L. 2. G वाहनः GZ तिणसं X मधुपटलं BF तिमिरं. L. 3. BCF तिणसं CX महुराई. L. 4. CGXZ विलियस्स B (F!) विलियस्स X पयणो CG व Z तिरिड्ढतिमिणेण. L. 5. BF तातिअंठइ C 1. hd. वालि BF भ्रमयतीति CGXZ भ्रमतीति G ति ति धा BFCX शेषूक्त इति नोक्तः (B नोक्तः). L. 6. A तिरिड्डी C तिरिड्डी C तिगिच्छी E तिगिच्छी GZ तिगिच्छी ABFGXXYZ तिगिआ C तिगिआ X कमलरए. L. 7. cdd. पुडिआ ABXY तिचुअं C (F!) GZ तिचुअं A ण्हाणुत्तिअं Y ण्हाणुल्लिअम्भि Z णोल्लिअम्भि EX णोल्लिअं च A तित्ति BF तित्तिरिअं GZ तित्तिरिअं ACEXY रियं. L. 8. C तिरिड्डी BF तिगिच्छी GZ om. तथा C तत्त्वा (sic) BF तिगिआ CGXZ तिगिआ GZ च कमल. L. 9. BCFX थर्चति BX तिचुअं CG (F!) Z तिचुअं B तित्तिरिअं C (F!) X रियं G ज्ञानाद्री. L. 10. C तिगिच्छि G तिगिच्छि Z तिगिच्छि C सिड्डुलियं G कलु XZ सलु BFGXZ तिचि BF तंगिए C तिरिड्ढि X ट्टिमि. L. 11. BF तिचुअं CZ तिचुअं GX तिचुअं X दुहा C रिणक णइतिअं Z णतित्ति cdd. रिआ. L. 12. ABFGXXYZ तिमिच्छि E च्छाडा cdd. पडिआ C 1. hd. पिडिआ B तिमिगिलो F तिमिगिलो Y तिमिगिलो. L. 13. ABFGXXYZ लिअं C लयं E विरो G वइ Z वयन्तरिए.

तिमिरिच्छो करञ्जप्रुमः । तिमिच्छाहो पथिकः । तिमिच्छओ इति कश्चित् । तिमि-
गिलो मीनः । मत्स्यविशेषवाचकस्तु संस्कृतसमः । तिक्खालिअं तीक्ष्णीकृतम् । तिरो-
वई वृत्त्यन्तरितः ॥ यथा ।

हणिओ तिमिगिलधण्ण एस तिक्खालिण्ण व सरेण ।

5 मुच्छइ तिमिरिच्छतले तिरोवइपिओ तिमिच्छाहो ॥ १३ ॥ [१३]

तुंगी रयणी तुण्ही अ सूअरे तुच्छमोमुक्क ।

तुलसी सुरसलयाए तुंडीरं मधुरबिम्बम्मि ॥ १४ ॥

तुंगी रात्रिः । तुण्ही सूकरः । तुच्छे अवशुष्कम् । अत्र तुदं उदरम् । तुंडं आस्यम् ।
तुंबी अलावूः । एते संस्कृतसमत्वाजोक्ताः । तुलसी सुरसलता । तुंडीरं मधुरबिम्बम् ॥ यथा ।

10 तुंडीरउट्ठि तुमए अतुच्छतुलसीहि अचिआ चण्डी ।

तुंगीवइपुण्णकलं जमाइतुण्हीवलं वरं लहसि ॥ १४ ॥ [१४]

तुण्हक्को मिउअचलम्मि तुलग्गं कागतालीए ।

तुच्छयतुच्छइआ रजिए जरघडम्मि तुंडूओ ॥ १५ ॥

तुण्हक्को मृदुनिश्चलः । तुलग्गं काकतालीयम् । तुच्छयं तथा तुच्छइअं रञ्जितम् ।

15 तुंडूओ जीर्णघटः ॥ यथा ।

L. 1. *cdd.* तिमिरिच्छो GZ करंजः GXZ तिमिच्छउ. L. 2. G तिमिगिलो X
तिमिगिलो X °विशेषः वा °*cdd.* °लिखं. L. 3. G वृत्त्यन्तरितः. L. 4. GX हणिउ B
तमिगिलोधण्ण F तमिगिलो° X तिमिगिलण्ण G स BF सरंमि. L. 5. C. मुच्छइ
BFGZ तिमिरिच्छ° C तिमिरिख्य° CGXZ °विउ C तिमि° G °च्छाउ Z °च्छाओ.
L. 6. BCF तुण्णी EGXYZ तुण्णी GYZ य BGXYZ सूयरे C (F1) सुयरे X
तुच्छमवमुक्के ABC 1. *hd.* (F1) °मोमुक्के. L. 7. A सरस° BF °सलयाए Z तुंडीरं
G °विबंमि. L. 8. BCF तुण्णी G तुंगी X तुण्णी Z तुण्णी Z तुयं BFGXZ तुंदमुदरं
C तुंदरं *cdd.* तुंदमारयं. L. 9. BFG तुंबी BFG अलावूः C 1. *hd.* अलावूः X
अलावू B °त्वात् नो° G तुंडी मधुर° G °विबं. L. 10. C तुंडीरउट्ठि B °उट्ठि
FZ °उट्ठि G उट्ठि or उट्ठि *cdd.* °तुलसीहि BFGZ अचिआ C अचिआ. L. 11. *cdd.*
तुण्णी BFGXZ °वलं C वरं. L. 12. Y मिओअ C °वलमि Y काकतालीए. L. 13. Y
तुय्ययतुय्यइया B °तुय्ययइया F °तुय्यइया ACEGXZ °इया X जरघडंमि A तुंडू BFX
तुंडूओ (X उ) E तुंडूओ Z तुंडूओ. L. 14. B काग° B *om.* तुच्छयं G तुय्ययं
BCFXZ तुच्छइयं G तुय्ययं. L. 15. BFX तुंडूओ (X उ) CZ तुंडूओ *corr* 2.
hd. in C. G तुंडूउ GZ *om.* यथा.

अस्मि तुलगादिहे तुच्छइआ मेष्टिकुण तंदुअं ।

किं अहिसरसि सहि तुमं ण तुच्छओ एस होहि तुण्हिआ ॥ १५ ॥ [१५]

तुणओ तूरविसेसे तंतुक्खुडिओ तुराजुत्ते ।

दारु तुसेअजंभं तूओ तह उच्छुक्कम्मयरे ॥ १६ ॥

तुणओ सुंखारुयस्तूर्यविशेषः । अत्र तुरो रसविशेष इति संस्कृतसमत्वाजोक्तः । तंतु- 5
क्खुडिओ त्वरायुक्तः । तुसेअजंभं दारु । तूओ इक्षुकर्मकरः ॥ यथा ।

तूओ वायइ तुणयं उच्छुणिवीडणतुसेअजंभठिओ ।

तं सुणिअ गोववहुआ तंतुक्खुडिआ अहिसरेइ ॥ १६ ॥

अत्र तूहो सरिदवतार इति तीर्थशब्दभवत्वाजोक्तः ॥ [१६]

पुरिसम्मि तूहणो तोलणो अ सिंवलितरुम्मि तूलिणिआ । 10

तेंदुअमवि तुम्बुरुए तोसं दव्वम्मि तोमरी वल्ली ॥ १७ ॥

तूहणो तथा तोलणो पुरुषः । तूलिणी शाल्मलिः । तेंदुअं तुम्बुरु । अत्र तेअवइ
प्रदीप्यत इति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । तोसं धनम् । तोमरी वल्ली ॥ यथा ।

तूहण तूलिणितेंदुअतोमरिगहणे गिरिम्मि किं ममसि ।

मुत्तूण तोलणवयं ण ह तोसं लम्मए कह वि ॥ १७ ॥ [१७] 15

L. 1. CX अस्मि BF अस्मि BF तुलाणं X तुलगिं G दिहे BF तुम्बइया
OGZ तुच्छइया X तुच्छया B मिष्टिकुण BFX तंदुअं CZ तंदुयं (Z अं). L. 2. X
सहसि C छडओ G तुलउ X तुउ BFX होइ (X इ) X तुण्हिओ. L. 3.
AGX तुणउ AC तं C विसेस BF तंतुक्खरिओ E सुडिओ G कुडिउ AX
डिउ C 2. hd. डिउ C जसे E जसे G जुण्णे. L. 4. BEFXZ दारु OGYZ
तुसेयं C तउ A, C 2. hd. तओ GX तूउ BF तूओ BF तुच्छं C उच्छु; corr 2. hd.
GZ तुच्छु X उच्छु C कम्मयरो. L. 5. G तुणउ X तुणउ BF उच्छुतां C कुंभां
(!) X जंभां C रुयमुयं Z तुवरो XZ विशेषः. L. 6. B तंतुक्खडिओ F तंतुक्खं
XZ डिउ C तंतु त्वाणं (sic) G om. तंतु त्वरां CGXZ तुसेयं X दा for दारु
C तूओ G तूइड X तूउ. L. 7. C तूउ GX तूउ CX वावइ BF उछं CX
नीवीडणं GZ तुसेयं BF विओ GXZ डिउ. L. 8. BCFXZ सुणिय G सुणेवि
cdd. वहुया BCFX तंतुक्खं cdd. डिया. L. 9. C 1. hd. अहो BZ तारा.
L. 10. Y तोणो ABCFGYZ य BCFGY सिंवलिं E चरुम्मि BCFGXZ तूलं
cdd. णिया. L. 11. AGY तेंदुअमवि BF तेंदुअमं C तंसयं 2. hd. तंपयं E तेंदुअयं
X तेंदुअं Z तंदुअं BF तुंवरं G तुंवं E तुमं X तुंवं BF तासं E दवम्मि. L. 12.
BF तथा तोहणो BFX तूलणी C 1. hd. तलिं BF तेंदुअं C तंदुअं 2. hd. तंपअं G
तेंदुअं Z तंदुअं BCF तंवरु X तंवरु BF तेवइ. L. 13. G पूकः X दवं for धनम्.
L. 14. BF तोहण C तूहणि XZ तूहणि C तलणि 2. hd. तूलणि X तूलणं BF तेंदुअं
GZ तेंदुअं X गिरिम्मि. L. 15. B मूत्तूण BF तोलवयं GZ न.

अणिमित्तत्परे तोक्कओ तहा तोडणो असहणम्मि ।

तोअयतोमरिआ वप्पीहयसत्थप्पमज्जएसुं च ॥ १८ ॥

तोक्कओ अनिमित्तत्परः । तोडणो असहनः । तोअओ चातकः । तोमरिओ रास्त्र-
प्रमार्जकः ॥ यथा ।

5 वम्महसरतोमरिण माणंसिणिमाणतोडणे काले ।

तोअय मज्झ अवत्थाकहणे दइअस्स तोक्कओ होहि ॥ १८ ॥ [१८]

॥ अधानेकार्थाः ॥

तंडं स्वलीणलालयसिरहीणसराहिएसुं च ।

गामणिसेज्जासु तलं तल्लं पल्ललयवरुअसेज्जासु ॥ १९ ॥

10 तंडं कविकालालकं शिरोविहीनं स्वराधिकं चेति व्यर्थम् । तलं ग्रामेशः शय्या च ।

तल्लं पल्लवं वरुकाख्यतृणं शय्या चेति व्यर्थम् ॥ [१९]

तप्परआएसेसुं तत्ती तमणी अ वाहुमुज्जेसु ।

तलिमो कुट्टिमसेज्जाघरोद्धभूवासभवणभट्टेसु ॥ २० ॥

तत्ती तत्परता आदेशश्च । तमणी भुजो भुजं च । तलिमो कुट्टिमं शय्या गृहोर्ध्व-

15 भूमिवासभवनं भ्राष्ट्रश्चेति पञ्चार्थः ॥ [२०]

L. 1. EX अणमित्तं X तप्परे B तोक्क GXZ तोक्क Z तोडणा. L. 2. Y तोअअ^०
BF om. तोअय cdd. रिया BFGZ वप्पीह^०. L. 3. GZ तोक्क Z X तोक्क BCFX
अनिमित्तं तत्परः BF असहनः G तोय Z तोअ Z तोयओ GX रित. L. 5.
C सरि^०. L. 6. C अवच्छा^० BCFX दइअस्स CGX तोक्क Z BCFX होइ.
L. 7. om. A; X धानेका^० given twice. E थां. L. 8. E स्वलीलाल^० AX
तालव^०. L. 9. EGXZ गामणि B सिज्जासु G तल C तं; corr 2. hd. GZ om.
तलं C तलं EX पल्लव^० BFX वरुअ^० GZ वरुअ^० Y चरुप^०. L. 10. BFG कविकला^०
G छालकं X तालकं Z लीलकं X चतुरर्थं for व्यर्थम् BF राज्या व. L. 11. C तलं
पल्लव BFZ चरुका^० GX वरुका^० BF शया G भेति. L. 12. BF तसणा for
तमणी BFY य G तमणीइ om. अ BFG वाहु^०. L. 13. A घरोज्ज^० C घरोद्ध^०
G घरोद्ध^० X घरोद्धभूमीवा^० CGX भट्टेसु X सट्टेसु. L. 14. G भुजो C भुजं
Instead of भुजं च one should expect to find भुजंअ cdd. गृहोर्ध्व^०. L. 15. C
भूमिवासिभं G भूमिवासं C भ्राष्ट्रश्चेति G भ्राष्ट्रस्येति X शब्दश्चेति.

कण्णाहरणविसेसे वरङ्गए चेअ तलवत्तो ।

तालूरो फेणकविट्टेसु तिरिडिअं सतिमिरविचिएसु ॥ २१ ॥

तलवत्तो कर्णाभरणविशेषो वराङ्गं च । तालूरो फेनः कपित्थतरुश्च । तालूरो आवर्त-
श्रेति केचित् । तिरिडिअं तिमिरयुतं विचितं च ॥ [२१]

कोउअविवाहसरिसवहविअसिणिद्धकुतुवसु तुप्पो वि ।

पीणम्मि तुरीसदो उवगरणे तूलिआणं च ॥ २२ ॥

तुप्पो कौतुकं विवाहः सर्पपो म्रक्षितः स्निग्धः कुतुपश्चेति षडर्थः । तुरी पीनं
तूलिकानामुपकरणं चेति द्वयार्था ॥ [२२]

णायव्वा तुंविल्ली महुपडले उक्खले चेअ ।

तेड्डो सलहपिसल्ला तउवट्टिअकण्णिआसु तोवट्टो ॥ २३ ॥

तुंविल्ली मधुपटलमुदूखलं चेति द्वयार्था । तेड्डो शलभः पिशाचश्च । तोवट्टो त्र्युपट्टि-
काख्यः कर्णाभरणभेदः कमलकर्णिका चेति द्वयर्थः ॥ [२३]

॥ अथ थादिः ॥

यग्घो गाधे णिलए थहो थरो दहिसरे थरू छरूए ।

थवं विसमे थक्कोऽवसरम्मि पसुम्मि थट्ठिथवा ॥ २४ ॥

- L. 1. Y कण्णाभरणं BF वेय C चेव AGYZ चेय. L. 2. cdd. °डियं (X डयं)
A समिमि° Z मतिमि° G °चिचिएसु. L. 3. X वगोः (sic) G कपित्थश्च. L. 4.
cdd. °डियं BF विचं C om. विचितं. L. 5. E कोउवि° ABCEFXYZ
°द्वयि° G °द्वयि° G सतिमि°. L. 6. C उवकरणे X °गरणा ABFXYZ
तूलियाणं C तल्लियाणं G तल्लियाणं. L. 7. cdd. म्रक्षितं CFX स्निग्धं BF
कुतुप° C 1. hd. छुतुप° X कुमप° X तुरी सदो पीनं From तुरी to द्वयार्था torn
off in G. L. 8. Z मूलिकानां C °कानामुपकरणं BCFXZ द्वयार्था. L. 9.
C णायव्वा तुम्बिल्ली E तुम्बिल्ली GZ तुंबेल्ली BF महुपडले C °पडिले ACFY चेय
B वेय. L. 10. BF तेडो C तेडु GZ तिड्डो cdd. °वट्टि (X ट्टि) यकण्णिआसु E तोवट्टो
C °ट्टो (1) From तोवट्टो to वट्टो 1. 11. torn off in G. L. 11. BF तंबेल्ली C तुम्बे°
2. hd. तुम्बि° X तुंबेल्ली Z तुंबेल्ली B °लमुदूखलं F °लमुदू BFX द्वयार्था BF तेद्यः CXZ
तिड्डो X शलभः G बाओपु चपु°. L. 12. B °पट्टिकारूपकण्णां GZ °भरणविशेषः.
L. 13. om. A. Y थकरादिः In G from अथ to पसुम्मि 1. 15 torn off. L. 14.
A वग्घो BF धप्पा C धप्पो. It will not be noted in this chapter that some of
the Mss. very often confound थ and प in the beginning of the words.
X गाधे ABF णिलवे Z निलए E थरो थहो दहि° AC थरू EY छरूए. L. 15. C
1. hd. थंथे ABC 2. hd. EFGZ थंथे X थंथे Z om. °C पसुम्मि BEFY थंथे° X थंथे°
Z थंथे° C थंथे.

थग्धो गाधः । थहो निलयः । थरो दधिसरः । थरु त्तरुः । थंवं विषमम् । थको
अवसरः । थट्टी तथा थवो पशुः ॥ यथा ।

दहिअं थरेण खग्गा थरूहि कूवा य थग्धसलिलेहिं ।

सोहन्ति थंवथक्का भडेहि थट्टीथवेहि गामथहा ॥ १९ ॥ [२४]

5 वित्थिण्णम्मि थसथसलथामा थविआ पसेविआए अ ।

थंडिल्लथमिअथलया मण्डलविम्हरिअमण्डवेसुं च ॥ २५ ॥

थसो थसलो थामो एते त्रयोऽपि विस्तीर्णार्थाः । थवी पसेविका । थंडिल्लं मण्ड-
लम् । थमिअं विस्मृतम् । थलओ मण्डपः ॥ यथा ।

थामत्थणथंडिल्ले थसकडि तुह थविअसुण्णहिअयाए ।

10 थलयामओ वि दइओ थमिओ किं थसलदोसो व्व ॥ २० ॥ [२५]

भल्लायए थउडुं वीसामे थत्तिअं चेअ ।

चञ्चूइ थग्गया थवइल्लो दीहोरुजुअलउवविट्ठो ॥ २६ ॥

L. 1. BF थग्धो C थग्धो X गाधः From निलयः to अ l. 3. torn off in G.
CXZ दधिसरः XZ थरु BF om. थरु त्तरुः BF थंवं CXZ थंवं. L. 2. B
थंडी F थंडी C om. यथा. L. 3. cdd. दहियं CZ थग्गा C थरूहिं X थरूहिं Z कूवा
B थग्गां Z पग्गं X थग्गालेहिं. L. 4. BF थंवं C थंवं X थंवक्का From व
to थसलो l. 7. torn off in G. B भडेहिं B थंडीं F थंडीं cdd. थवेहिं CZ
गामथहा. L. 5. ACX विच्छिं Y वित्थं Z विच्छिण्णम्मि BF थवथसलं E थंसथसलं
E थामो C 2. hd. थसो ABCFXYZ थविआ ABCFXYZ पसेविआए
ABCFYZ व. L. 6. A थंडिल्लमिवं REXYZ थमिवं F थमविं C थलिवं BF
मंडलया मंडलविम्हरियं X मंडलं ACEXYZ थियं. L. 7. X थसो G वसलो From
विस्तीं to गओ l. 10. torn off in G. L. 8. BFZ थमिवं CX थमिवं X थलउ.
L. 9. C थामच्छणं BF थमिवं C थडिवं X थडियं Z प्पदवं BF थुज्जं Z थुज्जं
cdd. थिययाए. L. 10. CGX गउ C दओ C 2. hd. X दउ C 2. hd. XZ थमिउ
Form ओ in थमिओ to मुजं l. 3. next page torn off in G. C 2. hd. व.
L. 11. Y रुडाअए Z भल्लायए थउडं BFYZ थत्तिअं X थत्तिअ BF चेव YZ चेव.
L. 12. Z वंचुइ X om. चञ्चूइ X थग्गासया AY थुवलं BF जमलं C दीहोरुजुथं
C 2. hd. Z थोसज्जुं BF उवविट्ठो.

थउडं भल्लातकम् । थत्तिअं विश्रामः । थग्गया चञ्चुः । थवइल्लो प्रसारितोरुद्धयो-
पविष्टः ॥ यथा ।

णिव तुह भएण णहा भुज्जिअ सुअथग्गअद्धखद्धफला ।

रिउणो कुणन्ति खिण्णा थवइल्ला थत्तिअं थउडुतले ॥ २१ ॥ [२६]

थरहरिअं कम्पिअए घणम्मि थारो थिरे थिमिअं ।

5

थिरणामो चलचित्ते दरिए थुण्णो अ वट्टिए थुल्लो ॥ २७ ॥

थरहरिअं कम्पितम् । थारो घनः । थाणयं आलवाल इति स्थानकशब्दभवः ।
थिमिअं स्थिरम् । थिरणामो चलचित्तः । यः कचिदपि धृतिं न वध्नाति । थुण्णो
दमः । थुल्लो परिवर्तितः ॥ यथा ।

थुणत्तणथुल्लमुहो माणिणिलोओ पिअम्मि थिरणामो ।

10

थारत्थाणिअं सोउं थरहरिअतणू हवेइ थिमिअमणो ॥ २२ ॥ [२७]

थुल्लमो दूसे थुक्किअमुण्णयए थुडुहीरमवि चमरे ।

थुरुणुल्लणयं सेज्जा वाअयभण्डम्मि थूरी अ ॥ २८ ॥

थुल्लमो पटकुटी । थुक्किअं उन्नतम् । अम्बूकृते तु थुक्किअं थूकृतशब्दमवमेव ।
थुडुहीरं चामरम् । थुरुणुल्लणयं शय्या । थूरी तन्तुवायोपकरणम् ॥ यथा ।

15

L. 1. C 1. hd. Z थउडं C 1. hd. मल्लकं *cdd.* थत्तिअं BF *om.* थग्गया
चञ्चुः X थग्गो अनुदिनः C चञ्चु B प्रसरि X "रुद्धयो". L. 3. *cdd.*
भुज्जिय BCFX सुयं CF अद्धखद्ध BFX "फले From ला to लो in थुल्लो
l. 6. torn off in G. L. 4. B रिउणो *cdd.* थत्तिअं X थउडुतल. L. 5.
Z थरि *cdd.* "हरिअं AEXY कंप्पियए C कंप्पियपयणंमि A थणंमि C *om.* थिरे E
थिमिय ABCFXYZ थिमियं. L. 6. C 1. hd. चलचित्ते 2. hd. चलचित्ते Z दरिअ E
थुण्णो XZ थुणो Y व CZ वट्टिए A वट्टि X चट्टिए A चुल्लो E थुल्लो. L. 7. *cdd.*
"हरिअं BF थनः From नः to तः in परिवर्तितः l. 9. torn off in G. C थालयं. L. 8.
B थमियं C (F!) XZ थिमियं B व BX थुणो. L. 9. XZ चुल्लो. L. 10. G
थुल्लत्तणं BF थुणत्तणं X पुणत्तणं X माणिल्लो C 1. hd. GX "लोउ *cdd.* पिअंमि
From थिरि to रमवि l. 12. torn off in G. L. 11. C थारत्थं X थारथं
cdd. "णियं B सोओ F साओ BF थरथरियं CXZ "हरियं *cdd.* थिमियं C गणो.
L. 12. C दूसे C 1. hd. थुक्केयसुण्णय 2. hd. "णय ABC 2. hd. FXYZ थुक्कियं
BEYZ "मुन्नयए X थुडुहीरं C 1. hd. "रमवि. L. 13. C थुरुणुल्लं 2. hd. "णुल्लं
E थुरुणुल्लयं GZ थुरुणूं Y थरणूं X "णय GYZ वायव्यं A थूरी ABF या GXYZ व.
L. 14. F "मो पटकुटी torn off in G. X पटकुटी C "कुटी *cdd.* थुक्कियं From नं in
उन्नतं to शय्या l. 15 torn off in G. BF अम्बू कृते *cdd.* थुक्कियं. X थूरुतं L. 15.
C थुडुडु X थुधुरं C "णुल्लं Z "णुल्लं B शय्या X शय्या C थूरी.

तुह धुक्किअंसरिउणो धुरुणुल्लणधुइहीरधुलमाइं ।

ओमुत्तूण णण्ठा धूरिकरा तन्तुवायवेसेण ॥ २३ ॥ [२८]

थूणो तुरए कोलम्मि थूलघोणो अ विन्दुए थेवो ।

थेरो के थेरासणथेवरिआ पउमजम्मतूरेसु ॥ २९ ॥

- 8 धुणो अश्वः । थूलघोणो सूकरः । थेवो विन्दुः । स्तोकावाचकस्तु थेवशब्दः स्तोका-
शब्दमव एव । थेरो ब्रह्मा । थूणो थेणो चोर इति स्तेनशब्दमवौ । थेरासणं पद्मम् ।
थेवरिअं जन्मनि तूर्यम् ॥ यथा ।

उक्कणिअ रविथूणाइ थूलघोणं अणज्जयणथेरं ।

थेरासणक्कजिग तुह थेवरिअं जणइ हरिसजलथेवे ॥ २४ ॥ [२९]

10

कमपिहुवट्ठे थोरो बलम्मि थोहं च खोलए थोलो ।

ठाणोण्डपिहुसु थाहो णिण्णेहदयदरिएसु थिण्णो वि ॥ ३० ॥

थोरो कमपृथुपरिवर्तुलः । स्थूलार्थस्तु स्थूलशब्दमव एव । थोहं बलम् । थोलो
वस्त्रैकदेशः ॥ यथा ।

15

थोरमुअथम्म इण्हि तुह थोहेणं रणे हयवईओ ।

सुअभिकखणिमित्तं रिउसुद्धन्तवहुउ थोलमुहुन्ति ॥ २५ ॥

L. 1. B धक्किअंसं C (F!) X धुक्किअंसं G धुक्किअंसं Z सक्किअंसं BF धुरु-
णल्लणं G ०णुल्लणं C ०धुइहीरं X ०धुइहीरं. L. 2. C 1. hd. GX उमुत्तूण
From वायं to लम्मि l. 3. torn off in G. L. 3. F धुणो BF तुरए X तुरए
CE थूलघोणो ABFGXYZ व BG विंदुए EX थेवो C 2. hd. थेवो. L. 4.
C 1. hd. थेसो C क cdd. ०रिया C ०जम्मतूरेसु. L. 5. BGZ अबः X थूलघोणो
G सूकरः C थेवो X om. शब्दः स्तोका. L. 6. BFX ०भवः om. एव C थेरा.
X थेरो B चोर C (F!) चोरः X चोरः C थेरोसणं X ०सण. L. 7. GXZ ०रियं
C (F!) ०रियं C सर्पा 2 hd. सर्पा G तूर्यं X तूर्यं. L. 8. BCFZ उक्कणिअ G उक्कणिअ
X उक्कणिअ BF धूमवोणंमि C धूमवोणं X धूमवोणं C अणज्जयणं X अज्जयणं B ०थेरं
C ०थेरा F ०थेरं. L. 9. X थेरासणंक्कजिग G त्वेव Z स्वेव cdd. ०रियं X ०जलथेव.
L. 10. E ०पिहिं BF ०चे EXY थेरा BF बलम्मि GZ बलम्मि C 1. hd. Z थोहं G
थोल C व G च रे बालो (sic) Z च रे बालर Z थालो EXY ins. here मथानेकार्थः
(Y om. s). L. 11. BF धोणोवपिहुसु C 1. hd. वाणडाविं 2 hd. टणउडं E ठाणोण्डं
GZ वाणोण्डं Y थाणोण्डं X ठणोउडविट्ठेसु थाहो GZ निज्जेहं X om. दय G ०दसेसु A थिणो
GZ थिल्लो. L. 12. X थेरो BF स्थूलार्थं तु Z स्थूलशब्दं BCFX ०भवः om. एव.
Z बलं X थेलो Z थालो. L. 14. BCFX ०भुवं G ०याम G बोएणं CG ०वईउ
X ०वई. L. 15. cdd. सुअं BCF ०वहुओ BF थोलमुहुन्ति G थोलमुहुन्ति X थोलमुहुन्ति.

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र थक्कइ तिष्ठति फक्कति चेति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । ठाणं स्थानम् ।
उण्डं गम्भीरजलम् । पृथु विस्तीर्णम् । तत्र त्रयेऽपि थाहराब्दः । थाहो दीर्घं
इत्यन्ये । थिण्णो निःस्नेहदयो दृप्तश्चेति द्वर्थः । थिप्पइ विगलति तृप्यति चेति धात्वा-
देशेषूक्तमितिह नोक्तम् ॥ [३०]

5

भयरहिअणिच्चरेसुं वद्धसिरक्क अ थिरसीसो ।

दरकुविअवयणसंकोअणमोणेसुं थुडुंकिअं चेअ ॥ ३१ ॥

थिरसीसो निर्भीको निर्भरो वद्धशिरस्त्राणश्चेति त्र्यर्थः । थुडुंकिअं दरकुपितवदन-
संकोचनं मौनं चेति द्वर्थम् ॥ [३१]

पासायसिहरवप्पीहएमु रप्फे तहा थूहो ।

10

थेणिल्लिअं हरिअभीएमु रजगमूलएमु थोओ वि ॥ ३२ ॥

थूहो पासादशिखरं चातको वल्मीकं चेति त्र्यर्थः । थेणिल्लिअं हतं भीतं च ।
थोओ रजको मूलकश्च ॥ [३२]

॥ अथ दादिः ॥

दरमद्धे दयमम्बू दंतो कडए दवो अ गगगरए ।

15

दच्छं तिवस्से सुत्तकणयम्मि दंडी दसेरो अ ॥ ३३ ॥

L. 1. om. A. L. 2. XZ तिष्ठति BF °देशेषूक्त इति X °देशेषूक्त BFG नोकः
G om. धात्वादेशेषूक्तमिति B थाणं. L. 3. GZ मणीरं जल (Z °लं) GZ त्रयो X
°शब्दाः । थोहो. L. 4. BF थिण्णो C थिन्नो 2. hd. थिण्णो X थिन्नो cdd.
निस्नेहं X निःस्नेहः द्रियो X विप्पइ. L. 5. B °शेषूक्त इतिह. L. 6.
cdd. °रहियं C °निम्भरेसुं BEFGZ वद्धं C (F!) वद्धं cdd. य C °सीमो.
L. 7. cdd. °कृवियं GYZ °संकोयगं EZ °मोणेमु G °मोणेसु Y °मउणेसुं A थुडुंकिं BF
थुडुंकिं C थुडुंकिं E थुडुंकिं GXZ थुडुंकिं Y थुडुंकिं AYZ चेष BF चेष C
चेष G चिय. L. 8. C 2. hd. °सीमो BCF निर्भीको corr C 2. hd. G निर्भीरा
BFG om. निर्भरो CXZ निर्भरः C वसशिरं G वस्सं शिरं XZ सशिरस्त्राणं BCEFZ थुडुंकिं
GX थुडुंकिं X दरसंकुपितं. L. 9. Z om. चेति. L. 10. C सौरसिहरं
CEGZ °वप्पीहं E रप्फे X रक्के. L. 11. A थणिल्लियं X थिणिल्लियं BCEFGYZ
°ल्लियं cdd. हरियं Z हरिभीएसु G °भीए XY रजकं GZ थोवो X थोउ A वि.
L. 12. X त्र्यर्थं cdd. थेणिल्लियं. L. 13. GZ थोवो X थोउ. L. 14. om. A.
Y has दकारादिः. L. 15. E दरमम्बे C °मद्धे Z °मद्धेउ AY दउमं B °मम्बू G °मं
E °मंम्बू X °मंम्बू BF दंतं A दत्तो cdd. य C गगगरए. L. 16. Z दच्छं BF
तिरेकसुत्तकर्षाणि ABCFGYZ य.

दरं अर्थम् । दयं जलम् । दयं शोक इत्यन्ये । दंतो पर्वतैकदेशः । दवो गद्रदः ।
परिहासवाचकस्तु दवो द्रवशब्दभवः । वनवह्निवाची तु संस्कृतसमः । दच्छं तीक्ष्णम् ।
दंडी तथा दसेरो सूत्रकनकम् । दंडी डंडीवत्सूचीसंघटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये ॥ यथा ।

दच्छतवं केण कयं दंते सहि दरदयम्मि को पडिओ ।

5 जो दंडिमण्डिअउरो सदसेरं दवसरं तुमं रमइ ॥ २६ ॥ [३३]

सोअम्मि दसू दयरी मुराइ दमओ दरिदम्मि ।

दत्थरदक्खज्जा करसाडयगिद्धेसु दंतिओ ससए ॥ ३४ ॥

दसू शोकः । दयरी सुरा । दमओ दरिद्रः । दत्थरो हस्तशाटकः । दक्खज्जो
गृध्रः । दंतिओ शशकः ॥ यथा ।

10 दक्खज्जेण अडप्पिअदत्थरसंछण्णदंतिअयमंसे ।

कुणइ दसुमारइन्ती दयरीपाणाउला दमयवेसा ॥ २७ ॥ [३४]

दवरदहिट्ठा तन्नुकविट्ठेसु दइअदयाइआ अविए ।

दडवडदहिउप्फदयावणा य धाडिणवणीअदीणेसु ॥ ३५ ॥

दवरो तन्तुः । दहिट्ठो कपित्थः । अत्र । दरिओ द्रम इति द्रमशब्दभवः । दंसइ
15 दशयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तौ । दइअं तथा दयाइअं रक्षितम् । दडवडो धाडी ।
दहिउप्फं नवनीतम् । दयावणो दीनः ॥ यथा ।

- L. 1. XZ अद्धं CX दअं B अं (sic) CGZ दअं शोक X दअ G पर्वतो पर्वतैकं. L. 2.
B वह्निवाची Z दत्थं C दी तथा Z दंती. L. 3. BFX डंडीवत् C दण्डीवत् see IV.
7. BF दच्छं G दच्छं BF संघटितवस्त्रयुगलं (F दृष्टिं). L. 4. BF दच्छतवं G
दच्छतव Z दत्थतवं G सेहि BF दरदअम्मि CXZ दरिदअम्मि G दरदम्मि GX पडिउ.
L. 5. X जं BF om. जो दंडि BFGZ मंदिं C मंदिं X मंडिउरो CX रमइं GZ
रमइ. L. 6. GZ सोअम्मि BF om. दसू GXZ दमउ Z दरिदम्मि. L. 7. CG दच्छरं X
दत्थरं B दंक्खज्जा F दंक्खज्जा C गिद्धेसु X गिद्धेसु G om. गिद्धेसु A दंत्तिउ G दंतिउ X
दंतिउ C 1. hd. समए X ससए. L. 8. G शोक cdd. दयरी G दमउ X दम्मिउ C
दच्छरो BF दयरी BF दंक्खज्जो. L. 9. GX दंतिउ X ससकः. L. 10. BF दंक्खं
G दक्खं BCFZ अडप्पियं C दच्छरं CGXZ संछण्णं BF दंतिअयमंसे C दंतिअयं GZ
दंतिअयं X दंतिअयमंसे. L. 11. Z कुणइं C मारइन्ती G रदंती BCF दयरीं GZ दमअं.
L. 12. E दहिट्ठा A कपित्थेसु E कपिं cdd. दइय (C चं) दयाइ (C ई) या C आदिए.
L. 13. BF दहिउप्फं C दयावणो BF धारिं G वारिं ABCEFX Y णवणीयं. L. 14.
GXZ दरिउ Z द्रमः GX om. द्रम इति X द्रमः शब्द B. om. शब्द X दंसय दशयतीति.
L. 15. C नोको cdd. दइयं तथा दयाइयं B धाडी.

दइअ दयावणय तुमे दवराहतणू दहिहवट्ठयणी ।

दहिउप्फकोमलल्ली विरहदडवडा दयाइउं जोग्गा ॥ २८ ॥ [३५]

दवहुत्तं गिम्हमुहम्मि दहित्थारो दहिसरम्मि ।

दहवोल्ली थालीए दरवल्लदयच्छरा य गामेसे ॥ ३६ ॥

दवहुत्तं ग्रीष्ममुखम् । दहित्थारो दहिसरः । दहित्थरो इत्यन्ये । दहवोल्ली स्थाली । 5
दरवल्लो तथा दयच्छरो ग्रामस्वामी ॥ यथा ।

सदहित्थारदहिणा णवदहवोल्लीइ विरइअकरम्मं । -

दवहुत्ते अलहन्तो दरवल्ल दयच्छरो सि कहे ॥ २९ ॥ [३६]

णिविडम्मि दरुम्मिल्लं दरमत्तदरंदरा हडोल्लासा ।

दरवल्लहो अ दइए दरवल्लणिहेलणं च सुण्णघरे ॥ ३७ ॥ 10

दरुम्मिल्लं धनम् । दरमत्ता बलात्कारः । दरंदरो उल्लासः । दरवल्लहो दयितः ।
दरवल्लणिहेलणं शून्यगृहम् ॥ यथा ।

दरवल्लहाइ तुह तइ ण सिणेहदरंदरो दरुम्मिल्लो ।

ता जइ दरमत्ताए दरवल्लणिहेलणम्मि तं रमसि ॥ ३० ॥

अत्र । दब्बीअरो सर्प इति दर्वीकरशब्दभवः । दक्खवइ दर्शयतीति धात्वादेशोपूक्त
इति नोक्तौ ॥ [३७] 15

- L. 1. *add.* दइय BF °तणू X दहिह° L. 2. Z दहिउप्फ° C दयाइउ X दयाइउं.
L. 3. E नेम्ह° X गिह° C °सुहंमि Z °मुहंमि E दइत्थारो C दहिच्छारो. L. 4.
ABFGXYZ °बोल्ली C °बोल्ली EX थालीए GZ सालीए BFY °दअत्थरा C °दअच्छरो GZ
°दयत्थरा C गामेसु X गामेसो. L. 5. C °सुहं C दहिच्छारो X दहित्थारा C दविच्छरो
BFG C 1. *hd.* XZ °बोल्ली C 2. *hd.* °बोल्ली G छली. L. 6. BX दअत्थरो C (F!)
दयच्छरो GZ दयत्थरो. L. 7. C सदहित्थार° XZ °रपदहिणा *add.* °बोल्ली *add.* विर-
इय° X विरइइ° BFG °करं. L. 8. G दवहुत्ते X अलहन्तो BFGXZ दअत्थरो.
L. 9. A निविड° X निविड° CEX दरुम्मिल्लं C दरमत्त° E दरमल्ल° E हवो°. L. 10.
GZ °वल्लहा BCFGYZ य A *om.* दर BFG सुण्णघरे Y सुण्णघरे Z सुण्णघरो. L. 11.
CG दरुम्मिल्लं BF दरमत्ता C °मत्तो X दरवल्लाहो. L. 12. X सुण्णगृहं G *om.* यथा.
L. 13. X तुह त ण सिणेह° C दरुम्मिल्लो. L. 14. G °मत्ता X दक्खल° C °वल्लि° X न G
रमसि. L. 15. X *om.* अत्र B दर्वीकर° CG दब्बी° GZ दर्शयति C °पूकाविनि X
पूकमिति. L. 16. G इति नो (sic) Z नोक्तः.

दाओ पडिहू कञ्चीइ दारदोरा य दालिअं णयणे ।

दारिअदारद्धंतादादलिआ वेसपेइअङ्गुलिआ ॥ ३८ ॥

- दाओ प्रतिभूः । दारो तथा दोरो कटिसूत्रम् । दालिअं चक्षुः । दारिआ वेश्या ।
अत्र दावइ दर्शयतीति धात्वादेशोपक्रममिति नोक्तम् । दारद्धंता पेडा । दादलिआ
5 अङ्गुलिः ॥ यथा ।

चलदालिअदादलिआण रणिरदाराण दारिअजणाण ।

दोररवो दारद्धंताए जणवत्थघल्लणयदाओ ॥ ३९ ॥ [३८]

दिअहम्मि दिओ सुण्णाराणत्येसुं दिअज्झदिप्पंता ।

दिव्वासा चामुण्डा जडे दिअलिओ दिआहमो भासे ॥ ३९ ॥

- 10 दिओ दिवसः । दिअज्झो सुवर्णकारः । दिप्पंतो अनर्थः । दिव्वासा चामुण्डा ।
दिअलिओ मूर्खः । दिआहमो भासपक्षी ॥ यथा ।

पुरिसदिआहम दिअलिअदिअज्झ दिक्खसि ण तीइ दिप्पंतं ।

जं दिव्वासाभवणे दिअन्तसमयम्मि णागओ सि तुमं ॥ ३९ ॥ [३९]

L. 1. AGX दाउ A पडिहू G पडिहू X दारोदोरा BF °दोरो X om. य cdd. दालिअं BF नयणे. L. 2. ABCFGXYZ दारिअ° E दोरिअ° A °दारद्धंता° BX °दारिद्धंता° F दारिद्धंता° C °दारद्धंता° BEFGYZ °दादलिआ C °दादलिआ G om. दाद° E वेसापइ° G वेसा अंगुलिम्मि दंदलिआ ABFGYZ °लिआ. L. 3. AG दाउ X दाऊ G प्रतिभू । दाउ तथा BFGZ दालिअं cdd. दारिआ. L. 4. X दाववइ B दारद्धंता F दारिद्धंता C दारद्धंता Z पेडा G om. पेडा and has here again । दारिआ वेश्या । G दंदलिआ C 2. hd. दादलिआ BFGZ °लिआ. L. 5. G अंलिः (sic). L. 6. cdd. °दालिअ° G दंदलिआणा Z °दंदलिआण cdd. दारिअ°. L. 7. G दाररउ Z दोररओ C दोरद्धंताए GZ °ताइ BF जणवत्थल्लण° C जणवत्थ° BFGX °दाउ. L. 8. E दिअम्मि ABCFGYZ दिअहम्मि X दिउ G दिवो GZ मुञ्जारा° ACFI° दिअज्झ° B दिअय° EGZ दिअज्झ° X दिअज्झ°. L. 9. B दिव्वासा ABCFGYZ दिअ° C 1. hd. X °लिउ cdd. दिअ° E °इमे Z भासो. L. 10. GX दिउ B दिअज्झो C (FI°) दिअज्झो GXZ दिअज्झो X चामुण्डा From चामुण्डा to इति torn off in G. L. 11. Before दिअलिओ C 2. hd. margin inserts जडशब्दो. cdd. दिअलिओ (X उ) CZ om. मूर्खः X जडः for मूर्खः cdd. दिआहमो X भासा for भासपक्षी X om. यथा and illustrative stanza following it. L. 12. cdd. °दिआहम दिअलिअ° BF °दिअय° OGZ °दिअज्झ BF दिक्खंतति. L. 13. C °मवं णे In G वणे दिअन्तसम is torn off. BCF दिअन्त° Z °सवणम्मि G °णम्मि BF णोगओ C णागउ From गओ to °हुत्तं L. 1. next page torn off in G.

सइभोअणे दिअसिअं पुव्वण्हयभोअणे अ दिअहुत्तं ।

बाले दिल्लिंदिलिओ अ दुद्धगंधिअमुहो चेअ ॥ ४० ॥

दिअसिअं सदाभोजनम् । दिअसिअं अनुदिनमित्यन्ये । दिअहुत्तं पूर्वाह्णभोजनम् । दिल्लिंदिलिओ तथा दुद्धगंधिअमुहो बालः ॥ यथा ।

मह दुद्धगंधिअमुहा दिल्लिंदिलिअस्स तस्स सेवाए ।

5

दूरे दिअसिअवत्ता दिअहुत्तकए वि तम्मन्ति ॥ ३३ ॥ [४०]

दिअधुत्तओ अ कागे कक्किंडे दीवओ चेअ ।

सङ्गम्मि दीहजीहो दुल्लं वत्थम्मि दुत्ति सिग्घम्मि ॥ ४१ ॥

दिअधुत्तो काकः । अत्र दिवाइत्ती चाण्डाल इति दिवाकीर्तिशब्दभवत्वाञ्चोक्तः । दीवओ कृकलासः । दीहजीहो शङ्खः । दुल्लं वस्त्रम् । दुत्ति शीघ्रम् ॥ यथा ।

10

ओ दीहजीहउज्जलदुल्लो गामणिजुआणओ दुत्ति ।

दिअधुत्तमुक्कमलकलुसमत्थओ दीवओ व्व उम्मुहइ ॥ ३४ ॥ [४१]

दुत्थं दुक्खं जहणे दुली अ कुम्मम्मि दुद्धओ णिवहे ।

माघण्हाणे दुक्करमवि दुव्वालो उवालम्भे ॥ ४२ ॥

L. 1. BCFNZ सयं BEFY भोयणे YZ ०णे दिवं BCEFX Y ०सियं C पुव्वण्हं E पुव्वण्हियां X पुव्वण्हिय cdd. ०भोयणे Y भोयणम्मि and om. अ. cdd. व दिवं ABCFY दिवहत्तं EF दिवहुत्तं. L. 2. BCFGZ बाले CGZ दिल्लं X ०दलिउ AC ०लिउ ABCF (G!) YZ व C दुद्धं A ०गंधियं BEFX YZ ०गंधियं G ०गंधयं BF ०मुहे G ०मुहे AGYZ चेय BF वेय C चेय. L. 3. B दिवं XZ दिवसिअं BGX ०सियं B दिवसियं From दिअं अनुं to गंधियं L. 4. torn off in G. Z ०मित्थेके BF दिवहत्तं Z दिवहुत्तं CX ०हत्तं C पूर्वाण्हं L. 4. Z दिल्लिंदिलिउ X ०दलिउ F दुद्धं BZ गंधियं C 1. bd. ०सुहो BF बालः. L. 5. BFGZ ०गंधियं In G दिल्लिंदिलिअ is illegible. BCFNZ ०लियस्स C सेवाए X सेवाए. L. 6. From रे to सिग्घ incl L. 8. torn off in G. BFX दिअसियं Z दिवसियं C दिवसेयवत्ता cdd. दिवं इत्तं C तम्मन्ति X तम्मन्ति. L. 7. ABCFX YZ दिवं E पदियं XZ ०धुत्तउ cdd. व X कक्किंडो BF दीवओ व चेय X दीवउ वेअ CZ चेय AY चेय. L. 8. C वच्छंमि X वत्थम्मि Z पुत्ति E सिग्घम्मि. L. 9. cdd. दिवं X कागः From व to मणि L. 11. torn off in G. Z चंडालः C om. शब्द. L. 10. C दिवओ X दीवउ X शब्दः. L. 11. C om. ओ XZ उ BF ०जीहभोज्जलं BF ०जुयाणउ Z ०जुयां CGX ०णउ. L. 12. BFX दिवं BF ०धुत्तमुक्कं C दिवधुत्तिं C ०मच्छओ X ०मत्थउ CXZ दीवउ cdd. व X om. व्व BF उम्मुहइ CX मुहइ (sic) In G from धुत्त to तथा L. next page torn off. L. 13. C दुव्वाउ X दुव्वे F दुत्तं X दुक्खं EX दुल्लि cdd. व BF कस्सेमि A दुइउ C दुइउ X दुइउ C णिवहो. L. 14. X माघण्हाणे A दुक्करं BCF ०स्मवि A दुव्वालो BFXZ दुव्वालो EY दुव्वो C दुव्वो EX उपां X ०लंमो.

दुत्थं तथा दुक्खं जघनम् । दुली कूर्मः । अत्र दुहं असुखमिति दुःखशब्दभवत्वा-
नोक्तम् । दुद्धो समूहः । दुक्करं माघे रात्रौ चतुर्यामस्नानम् । दुब्बोलो उपा-
लम्भः ॥ यथा ।

दुक्करवेविरतणुं पिह्दुत्थे णिअयदुक्खभारेण ।

5 जइ दुलिदुद्धयखुद्धा पडासि तुमं ता णु कस्स दुब्बोलो ॥ ३९ ॥ [४२]

दुदोली अ दुमाली दुल्लगं अघटमाणम्मि ।

दूहवजणम्मि दुत्थोहदूसला दूहलो चेअ ॥ ४३ ॥

दुदोली वृक्षपङ्क्तिः । दुल्लगं अघटमानम् । दुत्थोहो दूसलो दूहलो त्रयोऽप्येते
दुर्भगवाचकाः । दूहवशब्दस्तु दुर्भगशब्दभव इति नोपात्तः ॥ यथा ।

10 दूसल अदूहलाणं पेम्मं दुत्थोहए सुदुल्लगं ।

किं कह वि कया वि मरुत्थलम्मि पल्लवइ दुदोली ॥ ३६ ॥ [४३]

दुम्महदुमणीओ कविच्छुहासु दुग्घुट्टदूणया हत्थी ।

दुज्जायं वसणे दुक्कुहो असहणम्मि दुदमो दिअरे ॥ ४४ ॥

दुम्महो मर्कटः । दहिमुहराच्चोऽपि देश्यः कपिवाची कैश्चिदुक्तः । दुमणी सुधा ।

15 दुग्घुट्टो तथा दूणो हस्ती । दुज्जायं वसनम् । दुक्कुहो असहनः । अरोचकिन्यपि
लक्ष्येषु दृश्यते । दुदमो देवरः ॥ यथा ।

L. 1. C दुच्छं तथा तदुक्खं X जघनं From कूर्मः to विरं l. 4. torn off in G. X
दुक्खशब्दः. L. 2. CX दुद्धो (X उ) C 1. hd. दुक्करं BFXZ दुब्बोलो C
दुब्बोलो. L. 4. BF दुक्करवेविरतणुं C 1. hd. दुक्करं X दुक्करं X पिह्दुत्थे CG दुच्छे
BF निययं CX निययं Z णिअयं G णे and then torn off from अयं to
दूसला l. 7. L. 5. CX ण BFZ दुब्बोलो C दुब्बोलो X दुब्बोलो. L. 6. cdd. च
X दुल्लगा. L. 7. ACX दुच्छोहं A दुसहा A दूसलो AY चेअ BC 1. hd. F
वेअ X वेअ. L. 8. B दुदोली G दुल्लोली From वृक्षपङ्क्तिः to यथा l. 9. torn off in G.
C दुच्छोहो. L. 9. C दूहवं Z मवः BF om. मव X om. इति. L. 10. GZ
दूनलयदूहं cdd. दुच्छोहए G सुदुल्लगं. L. 11. From किं to दुज्जा incl. l. 13
torn off in G. X ह for कह C मरुच्छं Z मरुत्थलम्मि R दुदोली. L. 12.
BF दुम्महं C 1. hd. दुम्मदुमं 2. hd. दुम्महोदुमं AXZ णीउ B दुग्घट्टं Y दुग्घुट्टं Z
दूणया. L. 13. A दुक्कुहो X दुक्कुहो B दुदमो G दिअरे ABCEFXXY दिअरे. L. 14.
BFX दुम्महो BF मर्कटः From मर्कटः to दुक्कुहो l. 15. torn off in G. B देश्यं
Z दुमणी. L. 15. X दुग्घुट्टो Z दुग्घोहो BF दुक्कुहो X दुक्कुहो BF अरोचकिन्यपि CX
अरोचकिन्यपि. L. 16. G लक्ष्यं.

दुग्धुद्वृणतद्वा दुमणिसिअघरे तुह पिआ णद्वा ।

ता दुम्मुहवलदुदम विसेसु मा दुक्कुहत्तदुज्जायं ॥ ३७ ॥

अत्र दुमइ धवलयतीति धात्वादेशोपूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४४]

दुहओ खुण्णे दुण्णिक्कदुण्णिखित्ता य दुच्चरिआ ।

दुंदुमिणी रूववई गलगज्जिअयम्मि दुंदुमिअं ॥ ४५ ॥

5

दुहओ चूर्णितः । दुण्णिक्को तथा दुण्णिखित्तो दुश्चरितः । दुण्णिखित्तो दुर्दर्श इत्यन्ये । दुंदुमिणी रूपवती । दुंदुमिअं गलगर्जितम् ॥ यथा ।

दुण्णिक्क दुण्णिखित्तं भज तं चिअ मयणवाणदुहयक्को ।

सुकुलुम्भवदुंदुमिणिं ददुं किं करसि दुंदुमिअं ॥ ३८ ॥ [४५]

दुल्लसिआ दासीए दुरंदरं दुक्खउत्तिण्णे ।

10

दुद्धोलणी दुहिअदुज्झाए तिमिरे दुरालोओ ॥ ४६ ॥

दुल्लसिआ दासी । दुरंदरं दुःखोत्तीर्णम् । दुद्धोलणी या दुग्धापि दुहते । दुरालोओ तिमिरम् ॥ यथा ।

रक्खसु दुद्धोलणिअं दुल्लसिआपुत्त घणदुरालोए ।

जीइ पसाएण सया दालिइदुरंदरा अम्हे ॥ ३९ ॥ [४६]

15

L. 1. G दुग्धुद्वं X दुग्धुद्वं Z दुग्धुद्वृणतद्वा BFX दुग्धिं C दुग्धितद्वा CX इमणिं GZ दुग्मणिं BCFX सियं C घरेसु BF पिआ CXZ पिआ From पिआ to मा ।
2. torn off in G. CX नद्वा. L. 2. BX दुग्मइ B वलं Z चलं G इक्कुहत्तं X इक्कहत्तं Z हुत्तं C om. दुक्कुहत्तं CX दुग्जाय. L. 3. B नोक्क. L. 4. AX दुहउ GZ दुण्णिक्कदुण्णिं AE विसित्ता BF 2. hd. चाइ दुं BFGZ दुक्खं ABCEFFXYZ रिआ. L. 5. B दुंदुमिणी X दुदुमिणी G मिणी चई (रूव being torn off) EX गज्जिअं C 1. hd. गसियं ABC 2. hd. FGYZ गज्जियं cdd. दुंदुमियं Z दुंदुमियं. L. 6. GX दुहउ G दुण्णिक्को GZ दुण्णिखित्तो X दुण्णिखित्तो and om. दुश्चरितः G दुण्णिखित्तो X om. दुण्णिखित्तो X दुदरां L. 7. G दुमिणी BFX दुंदुमणी cdd. दुंदुमियं C om. गल. L. 8. G दुण्णिक्क दुण्णिं B विसित्तं G रज Z त विय cdd. विय cdd. वाणं. L. 9. X सुकुलुम्भवं G लुपुचं G मिणि X ददुं C करसि cdd. दुंदुमियं. L. 10. cdd. सिया A उत्तिण्णे C उत्तंण्णे. L. 11. C दुद्धोलणी X दुद्धोलणी G णां वा दुहिया वि दुज्झए Z णां वा दुहियावि दुज्झए ABCEFF XY दुहियं C 1. hd. उज्झए 2. hd. ओज्झए AX दुग्जाए G तिमिरे AC 2. hd. GX लोउ E लोए. L. 12. cdd. सिया X दुरोदुरं B दुक्खो G दुवो X चीणं C 1. hd. दुद्धोलणी 2. hd. दुद्धोलिणी G लाणं FZ लाणया X दुद्धोलिण्या Z om. या B दुग्धापि L. 13. GX लाउ L. 14. C दुद्धोलं GX दुद्धोलं cdd. गियं cdd. सिया X om. पण C लोओ 2 hd लोउव (sic). L. 15. BF जीए CX दुरंदरा BF अम्हे न,
26 [Desināmamālā]

सण्डे दुअक्खरो तह दुमंतओ केसवन्धम्मि ।

दुम्मइणीदुत्थुरुहंडाओ तह कलहसीलाए ॥ ४७ ॥

दुअक्खरो षण्डः । दुमंतओ केशवन्धः । दुम्मइणी तथा दुत्थुरुहंडा कलहसीला
स्त्री । दुत्थुरुहंडो पुरुषोऽपि ॥ यथा ।

5 दुत्थुरुहंडदुअक्खर दुम्मइणीए दुमंतए तीए ।

बन्धसु कुसुमामेलं अन्हे ण हु तुज्ज जोग्गाओ ॥ ४० ॥

अत्र । दुगुच्छइ दुगुच्छइ जुगुप्सते । दुहावइ छिनत्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति
नोक्ताः ॥ [४७]

सरिआइ दुंबवत्ती दुक्कुक्कणिआ पडिग्गहए ।

10 लज्जदुमणम्मि दूहट्टो देहणिदोहणीउ पङ्कम्मि ॥ ४८ ॥

दुंबवत्ती सरित् । दुक्कुक्कणिआ पतद्ग्रहः । दूहट्टो लज्जादुर्मनाः । अत्र दुमइ परिता-
पयतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । देहणी तथा दोहणी पङ्कः ॥ यथा ।

मा लज्ज दुंबवत्तीदोहणिखुत्ता चिरेण आविन्ति ।

धोएमि देहणिं तुह पयाण दुक्कुक्कणीइ दूहट्टु ॥ ४१ ॥

15 अत्र देक्खइ पश्यतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [४८]

- L. 1. X सडे E दुअक्खरो AZ दुमत्तओ G दुमत्तउ X °तउ BFG °बंधमि. L. 2.
C दुम्मइणी X दुम्मणीइ° A °दुत्थुरुहं° BFY °दुत्थुरुहं° C दुत्थुरुहं° G °दुत्थुरुहं° Z °दुत्थुरुहं°
AG °इउ X °डीउ BF तह य. L. 3. C षण्डः 2. hd. शण्डः GZ दुमत्तउ (Z ओ) X
°तउ G °वधः B दुत्थुरुहंडा F दुत्थुरुहंडा Z दुत्थुरुहंडा C पुत्थुरुहं° 2. hd. पुत्थुरुहं° G पुत्थुरुहंडा
X °हंडी B °सीला. L. 4. BF दुत्थुरुहंडा C दुत्थुरुहंडा G दुत्थुरुहंडा (sic) Z दुत्थुरु-
हंडा X °हंडा. L. 5. BF दुत्थुरुहंडा C दुत्थुरुहंडा G दुत्थुरुहंडा Z दुत्थुरुहंडा BF °दुअक्खर।
G om. दुअक्खर C दुमंतए तीए. L. 6. BFG वंधसु C om. from अन्हे to जो° X उ
for हु BF तुज्ज G जुग्गाओ X जोग्गाउ. L. 7. B यथा । अत्र BF दुगुच्छइ X दुगुच्छइ
X दुहावउ C पूकाः om. इति नोक्ताः. L. 9. E सारि° ACEFGXYZ °रियाइ BF
°रियाइ BF दुबं CE दुबं GZ दुम्भ° ABCFX दुक्कुक्क° edd. °जिया. L. 10.
AX लज्जा° A °दुम्भ° BF दूहट्टो ACGY दूहट्टो A वहं° C देहणीओ (sic; om. निदोहं).
L. 11. B दुम्भ° C(F!) दुम्भ° GZ दुम्भ° BCFX दुक्कुक्क° edd. °जिया C एतद्ग्रहः 2. hd.
परिग्रहः BCFX दूहट्टो BF लज्जदु° CX °मना BF दुमइ. L. 12. G °पवति घा° Z
°पवति इति B °पूकः C(F!)Z °पूक X °पूका edd. इति नोक्तः X दहणी. L. 13. BF
लज्ज BF दुबं C दुम्भ° G दुम्भ° Z तुंबवत्ता C °दोहणीखुत्ता C आविन्ति X अविन्ति.
L. 14. BF दोहणिं C 1. hd. दुक्कुक्क° BC 2. hd. FGXZ दुक्कुक्क° G °णीए Z °णीए BCF
(G)XZ दूहट्टु. L. 15. X अव for अत्र B °पूक इति नोक्तः.

पिक्कम्मि देवउप्फं पुप्फे दोग्गं च जुअलम्मि ।

कूवयसवउसहेसुं दोद्धिअदोहूअदोआला ॥ ४९ ॥

देवउप्फं पक्कपुप्पम् । दोग्गं युग्मम् । दोद्धिओ चर्मकूपः । दोहूओ शवः ।
दोआलो वृषभः ॥ यथा ।

दोहूअमुहा दोआलवाहणा गलिअवाहुदोग्गवला ।

5

जीअन्ति दोद्धिअवहा तुह रिउणो महुअदेवउप्फेहिं ॥ ४९ ॥ [४३]

दोवेली सायंभोअणम्मि तह दोणओ अ आउत्ते ।

जुण्हाइ दोसिणी कडिअडम्मि दोहासलं चेअ ॥ ५० ॥

दोवेली सायंभोजनम् । दोणओ आयुक्तः । हालिक इत्यन्ये । दोसिणी ज्योत्स्ना ।
दोहासलं कटीतटम् ॥ यथा ।

10

तुह दोहासलदंसणपरव्वसो गामदोणओ बहिणि ।

ता एहि मह धरे दोवेलिमिसा दोसिणी ण जा फुरइ ॥ ४९ ॥ [५०]

दोसाणिअं च विमलीकयम्मि दोणक्किआ सरहा ।

दोसाकरणं कोवे दोसणिजंतो अ चन्दम्मि ॥ ५१ ॥

दोसाणिअं निर्मलीकृतम् । दोणक्का सरधा । दोसाकरणं कोपः । दोसणिजंतो
चन्द्रः ॥ यथा ।

15

L. 1. B पिक्कम्मि X पुक्कम्मि C उप्फं E उप्फं A उप्फे EXY पुप्फे X दोग्गे ABEFYZ
जुअलम्मि G जअलम्मे. L. 2. Y कूअअं AY सवं BF ओसहेसुं C ओउसं BEY
दोद्धिअं F दोद्धिअं om. C 1. hd., C 2. hd. दोद्धिअं G दोद्धिअं X दोद्धिअं Z दोद्धिअं
BF दोहूअं Y दोहूअदोआला. L. 3. B पक्कपुप्पं F पक्कपुप्फे X पक्कपुप्फं X दाग्गं C
(BF) X दोद्धिओ (X उ) GZ दोद्धिउ (Z ओ) B दोहूओ F दोहूओ XZ दोहूउ.
L. 5. X दोआलं G वामुणा add. गलियवाहुदोग्गवला. L. 6. BCFXZ जीअन्ति
G जीअन्ति BF दोद्धिअं CXZ दोद्धिअं G दोद्धिअं GZ मुहा X रिउणो B पुक्फेहिं. L. 7.
OGYZ भोयणं E भोअम्मि GX दोणउ ABCFGY च आउत्ते. L. 8. A
जुण्हा व XY जण्हाइ Z जुण्हाइ ACEXY कडिअडम्मि G कडिअं Z कडिअम्मि X दोहासल
BF चेव ACY चेव. L. 9. B सायं G भोयणं GX दोणउ. L. 10. X
दोहासलं C कटीतटं. L. 11. G दोहासणं C 1. hd. परव्वसो C 1. hd. GX दोणउ
add. बहिणि. L. 12. X तो एहि. L. 13. BF दोसासिअं ACEGXYZ णिअं add.
क्किआ Y सरधा. L. 14. C दोसणं AZ जंतो add. य. L. 15. BF दोसालिअं C
GXZ णिअं C 2. hd. सरधा Z दोसणिजंतो.

दोसणिजंतयदोसाणिअसीलाए इमाइ अहरदलं ।

दोणक्काए दहुं दोसाकरणं करेसि किं इत्थं ॥ ४४ ॥ [५१]

॥ अथानेकार्थाः ॥

दलिअं णिकूणिअच्छे दारुम्मि अ अङ्गुलीए अ ।

5 दीहविरलेसु दरविंदरं च पसवणयणेसु दामणिआ ॥ ५२ ॥

दलिअं निकूणिताक्षं दारु अङ्गुली चेति व्यर्थम् । दरविंदरं दीर्घं विरलं च । दामणी पसवो नयनं च ॥ [५२]

उदेहिवाहहरिणीसु दीविआ दुहकडीसु दुग्गं च ।

जहणाट्ठिअम्मि वत्थे जहणे वि अ दुण्णिअत्थं च ॥ ५३ ॥

10 दीविआ उपदेहिका मृगाकर्षणी व्याधमृगी चेति द्वयार्था । दुग्गं दुःखं कटी च । दुण्णिअत्थं जघनस्थितवस्त्रं जघनं च ॥ [५३]

दुच्चंवालो कलही दुच्चरिओ फरुसवयणो अ ।

णेहट्ठावणभण्डे तुम्बीए तह य दुद्धिणिआ ॥ ५४ ॥

दुच्चंवालो कलहनिरतो दुश्चरितः परुषवचनश्चेति व्यर्थः । दुद्धिणिआ कप्रत्यया-
15 भावे दुद्धिणी स्नेहस्थापनभाण्डं तुम्बी चेति द्वयार्था ॥ [५४]

L. 1. Z दोसणिजंतं BF दोसणिघं CGXZ साणिघं X अहरदलं. L. 2. C दहे BF के for किं G अत्थ X इच्छा. L. 3. om. A; BE कार्था. L. 4. cdd. दलिअं CY निकू BF णियत्थे ACEGXY णियच्छे cdd. य ABCFY लीए च. L. 5. X दरविंदरे C वा C 1. hd. पम्ह 2. hd. पसवणं ABCFGXY दामणिअ. L. 6. cdd. दलिअं णिकू X विकूणिताक्षं X अर्थ for व्यर्थ G दरं च दार्घ्य. L. 7. X दामिणी. L. 8. B उदेहिं ABCEFXXY दीविआ GZ दविआ G कडी. L. 9. EX जहनं BF द्विधोक् ACEGXYZ द्विधम्मि C वच्छे BF om. अ EXZ य CY ह C दुण्णिअत्थे E दुण्णिअत्थे G दुन्नियत्थं X दुण्णिअत्थं Z दुन्निवाधं. L. 10. cdd. दीविआ G कषाणी BFZ मृगाति द्वयार्था X मृगाति द्वयार्थाः C मृगो X दुगा. L. 11. BF दुण्णिअत्थं C दुन्नियत्थं GZ दुन्नियत्थं X दुन्नियत्थं. L. 12. Z दुग्गं ABCFY वालो G चालो AGX रिउ AGZ वयणे ABFGY य C om. अ. L. 13. A नेहं C om. ने X ट्ठावणभण्डे G तुम्बीए AX णीया C दुद्धिं E दुद्धं F दुद्धिं BCEFGYZ णिया. L. 14. Z दुग्गं BCF वालो G चालो कलहनिरतः दुग्गं Z निरतः दुच्चं G वचनं X वचनेति अर्थः C दुद्धिं F दुद्धं X दुब्धिं cdd. णिया. L. 15. C दुद्धिणी F दुद्धिणी BFG तुम्बी X तुम्बी BX द्वयार्थाः.

दुच्चंडिओ अ दुल्ललिअम्मि तहा दुव्विअड्डम्मि ।

दुप्परिअल्लमसक्के दुउणम्मि तहा अणम्मसिए ॥ ५५ ॥

दुच्चंडिओ दुर्ललितो दुर्विदग्धश्च । दुप्परिअल्लं अशक्यं द्विगुणमनभ्यस्तं चेति
व्यर्थम् ॥ [५५]

दूणावेढमसक्के सरे अ दोसोऽद्धुकोवसु ।

5

दोहणहारी पाणिअहारीए पारिहारिणीए अ ॥ ५६ ॥

दूणावेढं अशक्यं तडागश्च । दोसो अर्धं कोषश्च । दोहणहारी जलहारिणी पारि-
हारिणी च ॥ [५६]

॥ अथ धादिः ॥

धरधव्वा तूलरया भमरे धंगधुअगायधूमंगा ।

10

धययंधा णरलज्जा धवलो जच्चोत्तमे घरे धयणं ॥ ५७ ॥

धरं तूलम् । धव्वो वेगः । धंगो धुअगाओ धूमंगो एते त्रयोऽपि भ्रमरार्थाः । धओ
पुरुषः । धंधा लज्जा । धवलो यो यस्यां जातावुत्तमः । धयणं गृहम् ॥ यथा ।

धयणधरसयणधंधा धयधवले चइअ कत्थ चलिआ सि ।

णिसि धंगकेसिचव्वा परिमलममिरधुअगायधूमंगि ॥ ५८ ॥ [५७]

15

L. 1. AG दुच्चंडिउ or दुव्वंडिउ X दुच्चंडिउ BF दुव्वंडिओ Y दुव्वंडिओ Z दुव्वंडिओ
EGXYZ च *cdd.* 'लिपंमि A दुव्विपडम्मि BEFYZ दुव्वियं C दुव्वियड्डम्मि GX दुव्वि-
यट्टम्मि. L. 2. ABEFGZ 'रियल्लं BF दुउणम्मि Y दुगुणम्मि E तहा च णं C
अणम्मसक्के. L. 3. G दुव्वंडिउ X दुव्वंडिउ Z दुव्वंडिओ C 1. *hd.* दुप्परि, *corr.* 2. *hd.*
BF 'वल्लं G 'वल्लमशक्यं । Z 'वल्लमशक्यं X 'मनस्यस्तं. L. 4. G चयथा. L. 5. C
'मसक्को *cdd.* च X दोसे A लद्धकोवेसुं XYZ इक्कोवेसु. L. 6. BCFG पाणो X
पाणिधं Y पाणीयं Z पाणिहारिणं B 'हारिणं C 'रीणं पाणिहारी Z पाणिहारिणी ABCFXY च.
L. 7. B दूणावेढमशक्यं GXZ 'वदमशक्यं GZ दोहणं GZ 'इहि C 'हारिणी च. L. 10.
C 'धवां Z भूलरया A भमरे वंगं BFY धंगं C 2. *hd.* X धुंगं E गंधं *cdd.* 'धुयगां
X 'दुवगां Z 'धूमगा. L. 11. ABCFGZ नरं AC धवले A जेवो C जेवुं X
जानो Y जच्चुं Z जच्चो A धयणं GZ धयणं. L. 12. C (G!) धवो CX धुंगो
CGXZ धुयं GX 'गाउ GZ भ्रमरार्थाः एते त्रयोपि BGX धउ. L. 13. X वस्यं B
धयणं G एही. L. 14. *cdd.* चइय C कच्छ BCFZ चलिआ X वलिआ From चलि
to मलं 1. 15. torn off in G. L. 15. BF धुगकेसिं C 'धवां CGXZ 'धुयं
BFX 'धूममि.

धणिअधरग्गा दहकप्पासेसु पिहुम्मि धसलधुत्ता य ।

धणिआ पिआइ धण्णाउसो कहिज्जन्तआसीसे ॥ ५८ ॥

धणिअं गाढम् । धरग्गो कार्पासः । धसलो तथा धुत्तो विस्तीर्णः । धणिआ प्रिया ।
धण्णाउसो कथ्यमानाशीर्वादः । धण्णाउसो आशीरेवेति केचित् ॥ यथा ।

- 5 धणिअधसलधणकलसं धुत्तणिअन्वं धरग्गसिअहसिअं ।
धणिअं लहिअ जुआणो मण्णइ धण्णाउसत्तणं सहलं ॥ ४६ ॥ [५८]

धंसाडिओ ववगए हंसे धवलसउणो लहुं धारं ।

धाराजिमुहे धाडी अ णिरसिए धाडिओ अ आरामे ॥ ५९ ॥

धंसाडिओ व्यपगतः । मुक्तार्थस्तु मुचिधात्वादेशासिद्धः । धवलसउणो हंसः । धारं
10 लघु । धारा रणमुखम् । धाडी निरस्तम् । धाडिओ आरामः । अत्र धाडइ निःसरतीति
धात्वादेशोक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

धाराइ धाडिअङ्गा अधारणिवधवलसउण तुह रिउणो ।

धंसाडिअसयलदुहा रमन्ति सुरधाडिए सुरवह्हिं ॥ ४७ ॥ [५९]

फलभेए धाणूरिअमिन्दाणी धुंधुमारा य ।

- 15 धुकुदुअधुकुदुगिआ उल्लसिए गजे धूणो ॥ ६० ॥

L. 1. A धणिअधरग्गा दहकप्पासेसु BCFGXYZ धणिअ C 1. hd. G धवल In G
धुत्ता य is torn off. X यं. L. 2. cdd. धणिआ पिआइ Z धन्नाउसो From धण्णाउसो
to विस्तीर्णः in l. 3 torn off in G. X कहिज्जन्त Y आसीसे. L. 3. cdd.
धणिअं BFXZ कर्पासः cdd. धणिआ G प्रियः. L. 4. G धन्नाउसो BX धण्णाउसा Z
धन्नाउसो G धन्नाउ and then torn off to इ in मण्णइ l. 6. Z धन्नाउसा X आशीरेवेति.
L. 5. BFXZ धणिअ C धणिआधसलधण B णिअन्वं Z णिअन्वं BFXZ सित्वं BCFXZ
हसित्वं. L. 6. cdd. धणिअं लहिअ Z जुआणो CX धण्णाउसत्तणं. L. 7. E साडिओ
AGXZ ङिउ A हस्ते X हस्ते From धवल to धवल l. 9. torn off in G. C 1. hd.
धारं. L. 8. C धाराजिमुहे Z जमुहे X धाडि ABEFGXY य Z इ C om. अ
ABCFGZ निरसिए E निरसिओ X निरसिए C 1. hd. X धाडिउ Y य X आसमे Z
आरामो. L. 9. X धंसाडिउ C स्तु विधा 2. hd. वि X विधा BF मुवि C धात्वादेशो
सिद्धं X हंसः. L. 10. From लघु to धवल l. 12. torn off in G. BF रणमुखं
B निरस्तं X ति इति. L. 12. Z धाडिअङ्गा BF अङ्गा धारणिवधवल तुह णिउणो From
उणो to मारा l. 3. next page torn off in G. L. 13. BFZ धंसाडिअ CX
लियं C रगति Z सुरधारिए. L. 14. E फलभेए cdd. रिअभि BF धुधु. L. 15.
C धुकुदुगिआ (sic) BF धुकुदुअधुकुदुगिआ X धुकुदुअधुकुधु AEZ धुकुदुअधु E धुकुधु
AEXYZ णिआ E उच्चिए गजे.

धाणूरिअं फलमेदः । धुंधुमारा इन्द्राणी । धुकुद्धुअं तथा धुकुद्धुगिअं उल्लसितम् ।
धूणो गजः । अत्र धूआ दुहितेति दुहितृशब्दभवत्वान्नोक्तम् ॥ यथा ।

धूणगय धुंधुमारापइसमविक्रम तुहारिणारीओ ।

धुकुद्धुअधाणूरिअमडान्ति धुकुद्धुगिअमया अडविं ॥ ४८ ॥ [६०]

णीहारे धूमरिधूमिआउ धूमसिहधूममहिमीओ ।

5

धूलीवट्टो तुरए धूमद्वारं गवक्खम्मि ॥ ६१ ॥

धूमरी धूमिआ धूमसिहा धूममहिमी एते चत्वारो नीहारार्याः । धूलीवट्टो अश्वः ।
धूरिअवट्टो इत्यन्ये । धूमद्वारं गवाक्षः ॥ यथा ।

धूममहिमीइ धूमरिअजले को चडइ धूमिआकाले ।

धूमसिहाओ भीओ धूलीवट्टे अ धूमद्वारे अ ॥ ४९ ॥ [६१]

10

धूरिअअं दीहे धूमद्वयमहिमीउ बहुलासु ।

भज्जापज्जत्तीसुं च्छयणीसङ्कए अ धणी ॥ ६२ ॥

धूरिअं दीर्घम् । धूमद्वयमहिमीओ कृत्तिकाः ॥ यथा ।

धूमद्वयमहिमीसुं गए दिण्णसे अधूरिआओ वि ।

पिअविरहविहुरिआणं रयणीओ जुगसमा हुन्ति ॥ ५० ॥ [६२]

15

L. 1. *edd.* 'रियं BF धुधुमारा BF धुकुद्धुअं C धुकुद्धुअं X धुकुद्धुअं Z धुकुद्धुअं BF धुकुद्धुअं C धुकुद्धुअं X धुकुद्धुअं (क्रा) धुगियं Z 'गियं. L. 2. C धूया. L. 3. F धुंधुधु In G पइसम is illegible. BF सुहारि BCF 'णारीओ XZ णारीउ From णारीओ to गव' incl. L. 6 torn off in G. L. 4. BF धुकुद्धुअं C धुकुद्धुअं X धुकुद्धुअं Z धुकुद्धुअं *edd.* 'रियं C 'मंडंति X 'मडंति Z 'मडंति BF धुकुद्धुअं C धुकुद्धुअं X धुकुद्धुअं BCFXZ 'गियं X डविं. L. 5. ABFY 'धूमिआउ Z 'धूमिआओ C 1. *hd. om.* धूमिआउ धूमसिह 2. *hd.* धूमिआ धूमसिह AXZ 'सीउ. L. 6. C धूलीं A 'धट्टो BY 'वट्टो BF 'द्वारं E गवक्खम्मि L. 7. GZ धूमिआ X धूमिआ C धूमसिहा धूममसिहा From मनहिं to मिआकाले l. 9 torn off in G. CXZ चत्वारोपि C धूलीं. L. 8. BF धूरिअवट्टो CX धूरिअवट्टो Z धूरिअं B धूमद्वारं. L. 9. CX 'महिमीय Z 'महिमीए *edd.* धूमरियं *edd.* धूमिआ. L. 10. GX 'मिहाउ भीउ C धूलीं BF (G!) 'वट्टे *edd.* य (twice, in Z only 1st.) From दारे to दीर्घम् incl. l. 13. torn off in G. L. 11. BCF धूरिअं E धूरिअं A धूरिअं Y धूरिअं Z धूरिअं C धूमद्वयं CEY 'सीओ EXY *add.* ॥ अधानेकार्थाः ॥ L. 12. A 'पज्जत्तीसुं B 'वट्टो BFZ वट्टं C वट्टं BF *om.* अ ACEXYZ य. L. 13. BFZ धूरिअं X धूरिअं CG धूमद्वयं X 'महिमी G 'सीउ X कृत्तिका. L. 14. C धूमद्वयं C दिणो स Z दिण्णसे य धूरिआओ From णेसे to पणतिं l. 1. next page torn off in G. BF, C 2. *hd.* 'रियाओ C 1. *hd.* X 'रियाउ. L. 15. *edd.* पिअविरहविहुरिआणं C 1. *hd.* X रयणीउ BF जुगसमा.

॥ अथानेकार्थः ॥

धणी भार्या पर्यामिर्वदोऽपि निःशङ्कश्चेति त्र्यर्थो धणीशब्दः ॥

चउरङ्गुलहत्यवणे चण्डिणरवलिम्भि धम्मओ तह य ।

धारावासो घणभेगेसुं धूमद्धओ सरे महिसे ॥ ६३ ॥

५ धम्मओ चतुरङ्गुलो हस्तत्रणश्चण्डीपुरुषोपहारश्च । यदाह ।

चोरा दुर्गापुरतो हत्वा पुरुषं तदङ्गरुधारेण ।

गहने कुर्वन्ति बलिं धर्मार्थं धम्मअं तं तु ॥

धारावासो मेघो भेकश्च । धूमद्धओ तटाको महिषश्च ॥

नकारादयस्तु देश्यामसंभविन एवेति न निबद्धाः । यच्च वादाविति सूत्रितमस्माभि-

१० स्तत्संस्कृतभवपाकृतशब्दपेक्षया न देश्यपेक्षयेति सर्वमवदातम् ॥ [६३]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां पञ्चमो वर्गः ॥

L. 1. *om.* A. L. 2. BCFX पर्यामिः B वदो G वदो F वदो GZ *om.* अपि Z निःशङ्कश्चेति X °श्रेति चतुरर्थो शब्दः. L. 3. C °हच्छ° X चण्डिणरवलिम्भि C °णल्ललिम्भि E °णल्लिण्णिम्भि BFGZ °वलिम्भि AG, C 2. *hd.* X धम्मउ From घण° to इत्त° 1. 4. torn off in G. L. 4. XY °भेकेसुं C(F) धूमद्धओ C 2. *hd.* °हउ X °हउ C भरे X महिसे X *adds* ॥ इति पंचमो वर्गः संपूर्णः ॥. L. 5. XZ धम्मउ X °वणन्वडी°. L. 6. B चोरा °पुरुषो X चोराः चण्डीपुरतो पुरुषं हत्वा तदंग°. L. 7. CG *om.* बलिं B धर्मार्थं धम्मअं GZ धम्मयं. L. 8. G *om.* भेकश्च C धूमद्धओ G धूमद्धउ X धूमद्धउ GZ तटाको. L. 9. X °मसंभवन CX सूचितम् [cfr. सिद्धहेमच° L. 229.]. L. 10. Z °भवः प्राकृत° X देश्यः पेक्ष° XZ *add* at the end of line उभयं (Z य) २२७ ॥ L. 11. BCFGXZ °तायां स्वोपज्ञदेशशब्द (X देशीवशब्द) संप्रहृतो B वर्गः । छ । घं २२९ ॥ G ॥ छ ॥ ॥ श्लो. २२९ ॥ छ ॥ X ॥ संघासं २२९ ॥ Z ॥ श्लो २२९ ॥ E has only ॥ इति पंचमो वर्गः ॥ Y has only ॥ पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ पादिः ॥

पड्डी पढमपसूआ पच्छी पिडिआ पलं पसेअम्मि ।

गामढ्ढाणे पढं धवल्ले पड्डमहिरोहिणी पज्जा ॥ १ ॥

पड्डी प्रथमपसूता । पच्छी पिडिका । पलं स्वेदः । पढं ग्रामस्थानम् । पड्डं धवलम् ।
पज्जा अधिरोहिणी । अधिकारवाचकस्तु पज्जाशब्दः प्रबन्धभेदवाचकपर्यायशब्दभव एव । 5
मार्गवाचकस्तु पद्वाराशब्दभवः ॥ यथा ।

पड्डीपयपड्डजसो पड्डवई एस जुवड्डपलजणणो ।

गुणपच्छी जस्संसे भुजपज्जाए चडेइ जयलच्छी ॥ १ ॥ [१]

पत्तिपसाइअपत्तपसाइअसदा पुलिन्दसिरपण्णे ।

पत्तपिसालसमित्थ य पंती वेणी गुहाइ पड्डसो ॥ २ ॥

10

पत्ती तथा पसाइआ तथा पत्तपसाइआ तथा पत्तपिसालसं इत्येते चत्वारः शब्दाः
पुलिन्दशिरसि यत्पर्णपुटं तद्वाचकाः । पंती वेणी । केशरचना । पड्डसो गिरिगुहा ॥ यथा ।

पड्डसे पत्तिकरो पत्तपसाइअसिरो रिऊ तुज्झ ।

पत्तपिसालसहत्थं सपसाइअपंतिअं रमइ सवरिं ॥ २ ॥ [२]

L. 1. Y has प्रकारादिः. L. 2. BF पंढी CGZ पट्टी Z मड्डम् ABCFGXYZ
पसूआ E पसूआ BX पड्डिया ACE(F)GZ पिड्डिया Y पड्डियाए ABCFGYZ पसेयम्मि
X पत्तयम्मि. L. 3. E गोमं BFZ पड्डाणे C पड्डाणे G पड्डाणे BCFGYZ पड्डं E पड्डं
X पड्डं BCF पड्डमड्डिं GZ पड्डमड्डिं X पड्डमड्डिं GXYZ पड्डमड्डिं. L. 4. BF पंढी CZ
पट्टी G पिड्डिका GZ प्रस्वेदः cdd. पट्टे. BCFX पड्डं L. 5. G रोहणी Z रोहणी. G
पड्डाशब्दं X पज्जाशब्द एव. L. 6. CZ पड्डम एव. L. 7. BF पंढी C पट्टी X
पड्डी is given twice. G पड्डेयं X पड्डेयं BF पड्डजसो X पड्डं C पड्डं cdd. पड्डवई
X पड्डवई X एस जवई. L. 8. XZ गुणपत्थी BFX चडेइ BF जयलच्छी C मुजलच्छी.
L. 9. cdd. पसाइयं (twice Z om. १ second time) E पुलिन्दं. L. 10. A
पत्तिनु BCFG पत्तिच्छ C गुहाइ पड्डसो X पड्डसे. L. 11. G पत्तिपसाइया तथा पत्तपसा-
इया तथा पत्तपिसालसं तथा इत्येते X पसाइया Z पसाइया C om. तथा पत्तपसाइया Z पत्त-
साइया PFX पसाइया (twice) X पत्तपिसा C लस X शब्दा. L. 12. BX पिसि
C यत्पर्णापुटं BX पंका. L. 13. C पड्डसे GZ पत्तिकरा BF om. पत्त cdd. पसाइयं
X पसायसिरो G पसिरो C तुज्झ. L. 14. BCF पड्डं GZ सपिसा cdd. साइयं C
पत्तिचं BEGXX पंतिचं Z रमइ CXZ सवरिं.

पलसू सेवा पणिआ करोडिआ पण्हओ अ थणधारा ।

पडिवेसिए पएसो पम्हारो पम्हरो अ अवमच्चू ॥ ३ ॥

पलसू सेवा । पणिआ करोडिका । पण्हओ स्तनधारा । पएसो प्रातिवेशिकः ।
पम्हारो तथा पम्हरो अपमृत्युः ॥ यथा ।

5 जह पण्हओ तहेही पम्हरभीए सुओ अपम्हारो ।

किज्जउ अज्ज पएसिणि सुरपलसु चइअ पणिअकम्माइं ॥ ३ ॥ [३]

कप्पासम्मि अ पलही पविआ खगपाणपत्तम्मि ।

पउठपऊढा गेहम्मि मिगविसेसम्मि पसओ अ ॥ ४ ॥

पलही कर्पासः । पविआ पक्षिणां पानभाजनम् । पउठं तथा पऊढं गृहम् । पउढो
10 गृहस्य पश्चिमप्रदेश इति केचित् । पसओ मृगविशेषः ॥ यथा ।

कत्थ य गुणमणिपउठं लायण्णणिही कलापऊढं सा ।

पसयसमपलहिदसणो पविआपाणो अ कत्थ तुमं ॥ ४ ॥ [४]

परडा सप्पविसेसे पडलं णिव्वे रविम्मि पच्चूहो ।

पहणं कुले दिणे पउओ पहणी संमुहागयणिरोहे ॥ ५ ॥

L. 1. G पलसू *cdd.* पणिआ ABCEFGXYZ °डिआ C °डिका 2. *hd.* °डिका C
पण्हपण्हओ AX पण्हउ *cdd.* य. L. 2. BF पडिवेसिओ पएसो or पएसो
ABCEFGXYZ पम्मारो BF प्हरो ACGYZ य. L. 3. *cdd.* पणिआ X करोडिआ
GX पण्हउ X °वेशिकं. L. 4. *cdd.* पम्मारो BF पण्हरो X प्हारो अपमृत्यु.
L. 5. C कुह GX पण्हउ BF तदेही X प्हार° C 1. *hd.* GX सुउ GZ य पम्मारो
BCF अपम्मारो X अम्मारो. L. 6. C किज्जओ X किज्जूर Z किज्जओ From
पएसिणि to चइअ incl. is given twice in X. *cdd.* चइअ Z चइअ BF पण्य°
X पिणिच° Z पणिच° CX °कंमाइं. L. 7. C प्पासम्मि X °सम्मि *cdd.* य ABF कलही
EX पहली *cdd.* पविआ X °पत्तम्मि L. 8. C पउठपऊढो X पउढा Y मिगविसेस°
G °वेसेस° X °विसेसम्मि ABCEFGX पसउ. C या ABCEFGYZ य. L. 9. BF
कलही *cdd.* पविआ C °भोजनं B पओढं. L. 10. BF गृहपश्चिम° X पश्चिमदेशः G पसवो
X पसउ. L. 11. BFGXZ °निही C °निहा X उढं. L. 12. BF °दसणे BFGXZ
पविच° C पविचाप् X °याणो GZ य. L. 13. E पडलं G पडल X पडल BF, C 2.
hd. णिव्वे A णिव्वे or निव्वे. L. 14 C 1. *hd.* पुले BF पओओ GXZ पउउ Y
पओउ ABCF °गअ° G °निरोहे Z °निरोह.

परडा सर्पविशेषः । पडलं नीत्रम् । पच्चूहो रविः । पहणं कुलम् । पडओ दिनम् ।
पहणी संमुखगतनिरोधः ॥ यथा ।

तइ पहणिअरिउवहुआ परडाउलजुण्णपडलउडएसु ।

पउअम्मि लिअन्ति सया डरिआ चालुकपहणपच्चूह ॥ ५ ॥ [५]

पयला णिद्वा पययं अणिसं पडवा पडकुडीए ।

5

पहिअं महिए पसिअं पूगफले पडुसं सुसंजमिए ॥ ६ ॥

पयला निद्रा । पययं अनिशम् । पडवा पटकुटी । पहिअं मयितम् । पसिअं पूग-
फलम् । पडुसं सुसंयमितम् ॥ यथा ।

पडवन्तरे धणिवहू पयलं मुत्तुण पडुसिअणीवि ।

वहिपहिअं विरयन्ती पययं पसिएण कागमुडवइ ॥ ६ ॥ [६]

10

पणिअं पयडे परिहो रोसे पणओ अ पडुम्मि ।

पयलो णीडे विपुले पइण्णपेडालपेज्जाला ॥ ७ ॥

पणिअं प्रकटम् । विकेतव्ये तु संस्कृतभवमेव । परिहो रोषः । पणओ पङ्कः ।
पयलो नीडम् । पइण्णो पेडालो पेज्जालो एते त्रयोऽपि विपुलार्थाः । पेडालं वर्तुलमिति
द्रोणः ॥ यथा ।

15

L. 1. Z °विसेपः BF तीव्रं G णीवि C 1. hd. नीलुं 2. hd. नित्यं G पच्चूहो Z
रेविः. BZ पओओ GX पउउ. L. 3. GZ तइं cdd. पहणियं BFGXZ °बहुवा C
°बहुवा BF, C 2. hd. परडाओलं Z परडलं C °लज्जुण्णं GZ °जुन्नं BF °उडुएसु.
L. 4. C पउयंमि X पउयंमि CX लिहंति GZ लिहंति cdd. डरिया. L. 5. B णिद्वा
GZ निद्वा In A द्वा पय is illegible Y पअअं BF om. पडवा. L. 6. A पडिच
BCEFGXYZ पहियं cdd. पसियं A पडुसे BF पंडसं. L. 7. X पयं X पडवा om.
पटकुटी cdd. पहियं. G मंथितं cdd. पसियं L. 8. BF पंडसं X पडसं BCF सुसंयमितं.
L. 9. BF धणिवहू C मुत्तुण BF पंडसियं CGX पडुसियं Z पडुसीयं X °णीवि.
L. 10. cdd. °पहियं G चिरं BCFX विरइन्ती Z पयं BF कागमुडवइ. L. 11. cdd.
पणियं AGX पणउ cdd. य. L. 12. BF णीडे OGYZ णीडे A डे (sic) X णीड C
पयण्णं G पडन्नं Z पडत्तं In A डालये is illegible. BF °पेज्जालं C °पेज्जालो.
L. 13. cdd. पणियं BFGX पणउ. L. 14. C पय नीडं CX पयण्णो Z पडलो X
om. पेडालो. G पडालं वर्त्ततमिति L. 15. X om. यथा.

पेढालखन्ध पेञ्जालवच्छ चालुक्क तइ पणिअपरिहे ।

रिउणो पइण्णपणए वसन्ति पयलाउले समुद्धतडे ॥ ७ ॥ [७]

चोरणिवहे पढीरो पत्तवहोलेसु पंखुडिपरक्का ।

चोरम्मि पलाओ पत्थरपडुलपडुआ चरणघाए ॥ ८ ॥

- 5 पढीरो चोरसमूहः । लिपिभ्रष्टास्तु चोरणिवहे पढीरं इति तरुवर्गे पठन्ति । पंखुडी पत्रम् । परक्कं अल्पं स्रोतः । पलाओ चोरः । पत्थरा पडुला पडुआ त्रयोऽप्यमी चरण-घातवाचकाः ॥ यथा ।

एस परक्कपढीरो पत्थरकुसलेण पड्डुअं दिन्तो ।

पंखुडिअ व्व विकिण्णो पलायरक्खेण पडुलाहिं पि ॥ ८ ॥ [८]

- 10 दरिअम्मि पहट्टो बालम्मि पडोओ पयामणुपुव्वे ।

कुसुमे पसूअमोलिजलणभेएसुं पडालिपप्फाडा ॥ ९ ॥

पहट्टो दृप्तः । पडोओ बालः । पयामं अनुपूर्वम् । पसूअं कुसुमम् । पडाली पङ्क्तिः । पप्फाडो अग्निभेदः ॥ यथा ।

जिणइ पसूअसरो वि हु भुवणपडालिं पयामथोरोह ।

- 15 एस पहट्टो मयणो अपडोअपयावपप्फाडो ॥ ९ ॥ [९]

L. 1 BFZ °वत्थ BF बालुक्क C बाउलुक्क X चाउलुक्क *edd.* पणिय°. L. 2. X रिउणो G पइन्° G पविसन्ति Z विसत्ति G पयइमाउले X °तटे. L. 3. BF चोर° C 1. *hd.* चार° C °निवहे EX °णिविहे G पत्तंढीरो E °बहोलेसु Y पंखुडि°. L. 4. A पलाउ GXZ पलाउ A पत्थरपडुलपडुलआ BF °पंडलपडआ C पच्छरपडुवा (sic) E °पडुवा GZ °पंडुआ X °पडुवा Y °पडुवा BF वरणप्पोए C चरणघाए L. 5. B चोरसमूह CX °भ्रष्टास्तु Z °चष्टास्तु BF चोर° CGZ चोर° X चोर° CX °निवहे *edd.* पढीरमिति G *om.* तरुवर्गे Z तरुवर्ग. C पडन्ति X पंखुली L. 6. BCFX श्रोतः GX पलाउ Z चौरः. C पच्छरो G पत्थला BF पंडला G पडुला BCF पडुआ G पडुवा Z पडुवा C एते त्रयो पि चरण° BF त्रयो पि प्यमी वरण° X त्रयोप्येते L. 7. G *om.* घात. L. 8. Z पत्त C °पढीरो पच्छर° BF पंडुअं GXZ पडुअं G दिन्तो Z दित्तो. L. 9. *edd.* पंखुडिय BCF च GZ विकिण्णो CX °रिक्खेण BF पंडलाहिं. L. 10. *edd.* दरिअम्मि EGXZ पहट्टो which is equally correct. *cf.* Siddhah. I, 130. BEFGXYZ बालम्मि BF परोओ AXZ पडोउ G डोउ (sic). L. 11. A कुसुमे EX पसूअं GYZ पसूअं GZ °जलण° E °जणभेरसु GXZ °सु E °पप्फाडा GZ °पप्फाला BF °पप्फारा. L. 12. C पहट्टो GXZ पहट्टो BF परोओ GX पडोउ BFGX बालः G आनुपूर्व Z आनुपूर्व *edd.* पसूअं L. 14 G *om.* हु G भुवणपडालि Z भुवण° CGX °रोह. L. 15. C. पत्त पहट्टो X पहट्टो BF अफडोअं G अपडोअवपप्फाडो BCF° पयाच°.

पत्थिअपसंडिपम्भोआ सिग्घसुवण्णभोएसु ।

पद्धरमुज्जू सददिट्ठे पद्दं पक्खरा तुरयकवचे ॥ १० ॥

पत्थिओ शीघ्रः । पसंडि कनकम् । पम्भोओ भोगः । पद्धरं ऋजु । पद्दं सदादृढम् ।
पक्खरा तुरगसंनाहः ॥ यथा ।

पक्खरिअपत्थिअहओ पसंडिगोरो रणे जयसिरीए ।

5

पम्भोअकए पद्दो सि पद्धरं कुमरवाल तुमं ॥ १० ॥ [१०]

सुरस्वायम्मि पद्दं पत्थीणं थूलवत्थम्मि ।

पव्विद्धं पेरिअए घणे पव्वो अ पज्जणं पाणे ॥ ११ ॥

पद्दं सुरस्वातम् । पत्थीणं स्थूलवस्त्रम् । सामान्येन पत्थीणं स्थूलमित्येके । पव्विद्धं
पेरितम् । पव्वो घनः । लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः । पज्जणं पानम् ॥ यथा ।

10

एसो पव्वहत्थो पत्थीणी तह य तेण पव्विद्धा ।

हयकामिणि किं वच्चसि पद्दं जलपज्जणमिसेण ॥ ११ ॥ [११]

पडिअपरेआ विहडिअपिसल्लएसुं च पंपुअं दीहे ।

पप्पीओ वप्पीहे पच्चूहो परिअली अ थालम्मि ॥ १२ ॥

L. 1. AB EF XYZ पत्थियं CG पच्छियं Z पसंडं B (F!) पम्भोअ BF मुवण्ण
X सुवण्णं GZ भेएसु. L. 2. C पद्धरमुज्जू 2. hd. रकज्जू X रकज्जू E सुज्जू G
दिट्ठे G पक्खारा C तुरअं BF कवचे X कवए Y कवए. In G कवचे is torn off.
L. 3. C पच्छिओ X पत्थिअ X om. from पसंडि to ऋजु incl. B reads: कनकं । पद्धरं
ऋजु । पम्भोओ भोगः Z पक्खोअ C पद्धरं ऋजु. L. 4. C पक्खारो BF तुरसंनाह.
L. 5. cdd. पक्खरियं BF पत्थरहओ C पच्छियं GX पत्थियहओ Z पत्थियं BF पसंडि
From जय to सुर l. 7 torn off in G. L. 6. BFZ पम्भोगं C पद्धरं. L. 7.
A पत्थीणं BCF पच्छीणं E थूलवत्थम्मि. L. 8. C वव्वहं E पव्विद्धं XZ पव्विद्धं F पव्विद्धं
cdd. पेरियए (X परि) BZ पव्वो C पव्वो F पव्वो A om. अ BCEFXZ य From अ
to रितम् l. 10. torn off in G. BF दयणं. L. 9. C पच्छीणं CX थूलं C पच्छीणं.
C पव्विद्धं F पव्विद्धं X पव्विद्धं L. 11. From एसो to परेआ l. 13 torn off in G.
C विहडिओ पच्छीणी X पत्थीणं C (F!) पव्विद्धा B पव्विद्धा. L. 12. X वप्पति पद्दम्मिं
CX पज्जणं. L. 13. BF पव्वडियं ACEXYZ पडियं cdd. परेया AB EFGX
YZ विहडियं C विहडियं X पिसूलं BCF व GZ पंपुअं Y दीए. L. 14. E वप्पीओ
AX उ From वप्पीओ to ली l. 2. next page torn off in G. Y वप्पीहे C पच्चूहो
BF परिअलि AZ परियली AB FYZ य C या घामि (sic; corr. 2. hand).

पडिअं विघटितम् । परेओ पिशाचः । पंपुअं दीर्घम् । पणीओ चातकः । पच्चूढो
तथा परिअली स्थालम् । भोजनमाण्डमिति यावत् ॥ यथा ।

अपडिअपंपुअपिम्मं जीइ समं मुत्तमेक्कपच्चूढे ।

तं किं परेअ णेच्छसि परिअलिपडिअं जलं व पणीओ ॥ १२ ॥ [१२]

5 पच्चुत्थं पडिवविए पद्धारो छिण्णणङ्गुले ।

पम्हलपसरेहा केसरे पवसिअम्मि परिउत्थो ॥ १३ ॥

पच्चुत्थं प्रत्युप्तम् । पद्धारो छिन्नलाङ्गूलः । पम्हलो तथा पसरेहो किञ्जल्कः ।
परिउत्थो प्रेषितः ॥ यथा ।

परिउत्थ चलसु काले केअइपसरेहणीमपम्हलिए ।

10 पच्चुत्थदुहा मरिही तुह दइआ चमरिअ व्व पद्धारा ॥ १३ ॥ [१३]

जीवाइ पडंचपडंसुआ य भल्ली पलासिपासाला ।

पत्तलपडुवइआ पत्तिसमिद्धं चेअ तिकस्वम्मि ॥ १४ ॥

पडंचा तथा पडंसुआ ज्या । प्रतिश्रुतिवाचकस्तु पडंसुआशब्दः प्रतिश्रुत-शब्द
भव एव । पलासी तथा पासाला भल्ली । पत्तलं पडुवइअं पत्तिसमिद्धं एते त्रयोऽपि
15 तीक्ष्णार्थाः । पत्तलं क्लृप्तमित्यन्ये । पत्तलं पत्रबहुलमिति तु पत्रलशब्दभवम् ॥ यथा ।

L. 1 CXZ पडिअं X परेउ B पिशाचः X पिशाच XZ पणीओ. L. 2. Z परिअली
X परिअली C थालं । भोजं X मांडमिमिति From यावत् to ०रो 1. 5 torn off
in G. L. 3. CXZ अगडिअ cdd. पंपुअं C जाइ CX मेकं X पणुसि Z पच्चूढे.
L. 4. X om. from वं to णेच्छसि incl. cdd. परेअ BFXZ परिअलि C परिअलि cdd.
पडिअं CZ च BF om. व BF पणीओ X परेउ Z पणीओ. L. 5. A पच्चुत्थं C
पच्चुत्थं X पच्चुत्थं Z पच्चुत्थं A क्वए पच्चारो Z छिन्नं C लंगुले From गुले to काले 1. 5.
torn off in G. L. 6. X पम्हलं AE पविं X पवे EX सवम्मि ABC FYZ
सिअम्मि C परिउत्थो. L. 7. C पच्चुत्थं Z पच्चुत्थं BF प्रलुप्तं C प्रत्युप्तं C लांगुलः C
C पम्हलो X पम्हलो. L. 8. C परिउत्थो X प्रेषितः L. 9. C परिउत्थं चलसु
XZ चलसु Z कयइ BF केअइपसरेहणीसि From सरेहं to व in पडुव 1. 12 torn
off in G. X पम्हलिए. L. 10. C पच्चुत्थं X पच्चुत्थं Z पच्चुत्थं cdd. दइआ
BF चमलिए XZ रिअ cdd. वं CF पद्धारा. L. 11. E जीजाइ X जीवाय BF
पडंसुआ ACEXY सुया Z अ BF पासाला. L. 12. A पडुवइआ C 1. hd. वडुं
2. hd पडं E पडुव BCFXYZ वइआ In G इआ is torn off. ACXY पत्तं
CF समिद्धं ABCFGYZ चेअ From तिकस्व to दं 1. 5 torn off in G. L. 13
BFZ पडंचा BF तथा पडंसुआ उता CXZ सुया C श्रुत्वाचं X. प्रतिसुतिवाचकस्तु पडंसुं Z
श्रुत्वाचं cdd. सुया cdd. श्रुतशब्दं (X श्रुतिं) Z पडंसुयाशब्दस्तद्वत्. L. 14.
C पडं cdd. वडयं (X चइय) cdd. पत्तं L. 15. From मित्यं to ण in उण
1. 2. next page torn off in G. BF वडुलं Z पत्रशब्दभव.

महुमासे ममरोली वम्हवीरस्स धणुपडं च ।

सहयारमञ्जरी उण पत्तिसमिद्धा पलासि च ॥ १४ ॥

तद्वा रणाउ रिउणो पडंसुअप्फालणे वि चालुक्क ।

पत्तलकोवो पडुवइपासालाहिं करेसि किं तुमयं ॥ १५ ॥

अत्र । पवित्रो धर्मः । पयरो शरः । इति पवित्रप्रदरशब्दभवौ । पल्लवो पल्लवो पर्यस्त 5
इति पर्यस्तशब्दभवौ । तथा पट्टइ पिबति । पंगइ गृह्णाति । परइ भ्रमति । इति धात्वादे-
शेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [१४]

पच्चेडं पच्चवरं मुसले पग्गेज्जपहयरा णिअरे ।

पलहिअपुरोहडा विसमे परिअट्ठो अ रजगम्भि ॥ १५ ॥

पच्चेडं तथा पच्चवरं मुसलम् । पग्गेज्जो तथा पहयरो निकरः । पलहिअं तथा पुरो- 10
हडं विषमम् । यदाह ॥ पलहिअं विषममसमं च पुरोहडं गदितम् ॥ इति । अत्र
चतुरक्षरपकारादिशब्दप्रस्तावे उकारसहितपकारादिपुरोहडशब्दपाठोऽर्थानुरोधात् । अन्ये
तु पलहिअं पुरोहडं इत्यन्योन्यपर्यायतया आवृतमहीवास्तुवाचकावित्याहुः । यदाह ॥
आवरिअमहीवन्धू पुरोहडो पलहिओ तह य ॥ पुरोहडं पच्छोक्कडमिति तु सातवाहनः ।
परिअट्ठो रजकः ॥ यथा ।

15

L. 1. X °वीरस्स cdd. °पडं च. L. 2. X उणा cdd. पत्तं CF °समिद्धा XZ पलास
C पलासय च Z च. L. 3. CGXZ तद्वा Z रणाउ BFX पडंसुय °C पडचप्फालणो
X °फालणे Z °णो From झुज° to ग in शरः l. 11 torn off in G. X चालुक्क Z °क्क.
L. 4. X पडुवइया° Z °पासालाहि C करेसि BF तुमय. L. 5. Z पवित्रो BFZ
पअरो CGZ शर C om. पल्लवो G पल्लवडो C पल्लवो. X पल्लवो. L. 6. From नि
to डं in पच्चेडं l. 8 torn off in G. C पर्यास्त° B पिबति Z परसइ Z एते for इति.
L. 8. C 2 hd. XZ पच्चेडं C 2. hd. Z पच्चवरं E मुसले C पग्गेज्ज° Z पग्गेज्ज° cdd.
णिअरे (Y निअरे) L. 9. ABCFXYZ पलहिअं G पल्लिहिअं °A °पुरोडा cdd.
परिअट्ठो य A रजगम्भि C रजग° Y रजकम्भि From गम्भि to ऊओ l. 10 torn off in G.
L. 10 XZ पच्चेडं Z पच्चवरं C पग्गेज्जो C पयहरो. cdd. पलहिअं BF पुहइ L. 11. G
om. यदाह । पल्लिअं विषमम् BCFFXZ पल्लिअं विषमं असं XZ गादितमिति BFG इति च.
L. 12. In G रसहित is torn off. cdd. °पाठः अर्थो (Z पाठः अनुरो°) BF °रोधाष
L. 13. cdd. पल्लिअं BCFFX °हडमिति अन्यो° (Z °हडमित्यन्यो°) CX आदत्त° G om.
मही. L. 14. C तदाह BF आचरिय° C आचरिय° GXZ आवरिय° C °महवीवन्धू G
°वन्धू BF पल्लिअो G पल्लिअं CX पल्लिअं X पुरोहडं Z पत्तो° GZ °क्कडमिति B नुसा सात°
L. 15. cdd. परिअट्ठो.

परिअइ सिलापहयरपुरोहडाओ जलं णईतूहा ।

सविलम्बं आणिज्जइ सुन्दर मा कुप्पसु इमाइ ॥ १६ ॥

तुह गयविसाणपच्चेडखण्डिआ पलहिआ वि रिउवप्पा ।

हयमडपग्गेजा हुन्ति पच्चवरपाणितुल्ल चालुक ॥ १७ ॥ [१५]

5 पडिसारपाडिसारा पडुआइ पडिच्छओ समए ।

पालिहस्सं पालिहाओ अ उद्धदारुम्मि पयवई सेणा ॥ १६ ॥

पडिसारो तथा पाडिसारो पटुता । पडिसारो पटुरित्यन्ये । पडिच्छओ समयः ।

पालिहस्सं तथा पालिहाओ ऊर्ध्वदारु । पयवई सेना ॥ यथा ।

पालिहायन्थमिआए अपाडिसाराइ कह वि तुह विरहे ।

10 तीइ णिसा वोलीणा कह मोसपडिच्छए होही ॥ १८ ॥

तुह कुमरवाल पयवइदंसणमित्तेण थम्मिअ व्व रणे ।

रिउणो गयपडिसारा जाया पालिहस्ससंठाणा ॥ १९ ॥ [१६]

एरण्डदुमे पंचंगुली अ घग्घरगलम्मि पडिसाओ ।

पंफुल्लिअं गविट्टम्मि पडिअरो चुल्लिमूलम्मि ॥ १७ ॥

15 पंचंगुली एरण्डवृक्षः । पडिसाओ धर्षरकण्ठः । पंफुल्लिअं गवेपितम् । पडिअरो चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

L. 1. BFXZ परिवट्ट C परिट्ट G परिवट्ट CZ सिलाए (Z प) इयपुरो^० GX^० इउ CX जलण्णइसहा BF नई^० L. 2. B^० लंभं G^० लंभं X अलिज्जइ G पमाइ^० L. 3. Z^० वेव्वेइ^० G^० क्खंडिया BCFXZ^० डिया cdd. ^०इया Z रिउवप्प, L. 4. Z इपमड^० XZ पक्कप^० X चालुका. L. 5. GZ^० पाडिसारा पडिसारा BFGXYZ पडुआइ AGZ पडिच्छउ BF पडछओ C पडुच्छओ X पाडिच्छउ, L. 6. C om. पलिहस्सं GX^० इस्स^० इमाइ ABEFGXYZ य C उद्ध^० G पयवई X पयवई C सेणो. L. 7. BF परिच्छओ GX^० चछउ. L. 8. X यथा for तथा X पालिहाइ G^० इमाइ C^० इमाओ अ. L. 9. BFZ पलिहायन्थि^० OG^० इयाच्छ^० X^० इयाच्छि^० BF^० मिसाए CGXZ^० मियाए GZ^० सारा पि. L. 10. C ताइ G णैसा CX मोस^० L. 11. cdd. थम्मिय (X थम्मिय) C वा 2. hd. व्या. L. 13. X एरड^० E^० गुलीइ ABCFGXYZ^० ली य Z घग्घरी^० पड^० AGX^० साउ. L. 14. A पपुल्लियं C कंक^० cdd. ^०ल्लियं A गविट्टम्मि E गवि^० Z गविट्टम्मि C गविट्ट पेडियरो ABEFGXYZ पडियरो ABF, C 1. hd. वुल्लि^० Y वुल्लि^० C^० मुल्लिमि. L. 15. B पंचंगुली B पडिसाओ X पडिसाउ G^० साउ BF घग्घरः कंठः G घग्घरि^० cdd ^०ल्लियं XZ पडियरो. L. 16. B वुल्लि^० C^० मुल्लि.

पडिसाइले पंचंगुलीसु किं कञ्चुअं गवेसेसि ।

पडिअरकम्मयरि तए वि कीस पंफुल्लिओ णलेसु इमो ॥ २० ॥ [१७]

पडिसुत्ती पडिसूरो पडिसंतं चेअ पडिकूले ।

पायवडणे परेवयपाडवणा पूअलम्मि पहएल्लो ॥ १८ ॥

पडिसुत्ती पडिसूरो पडिसंतं एते त्रयोऽपि प्रतिकूलार्थाः । पडिसंतं अस्तमितमिति तु ५ सातवाहनः । परेवयं तथा पाडवणं पादपतनम् । पहएल्लो पूपः ॥ यथा ।

पडिसुत्ती पडिसूरे परेवयपरम्मि जो अपडिसंतो ।

पाडवणं पहएल्लो य तस्स दिज्जन्तु गामजकखस्स ॥ २१ ॥ [१८]

इन्दुसुए पइहंतो लकखारत्तम्मि पल्लविअं ।

पडिहत्थी वुड्डीए पडिहत्थपडिकया पडिकिदीए ॥ १९ ॥ 10

पइहंतो जयन्तः । पल्लविअं लाक्षारक्तम् । पल्लविअं पल्लवाकारमिति तु पल्लव इवाचरतीति क्विबन्तसिद्धत्वाच्चोक्तम् । पडिहत्थी वृद्धिः । पडिहत्थो तथा पडिकओ पतिक्रिया । पडिहत्थो वचनमिति तु सातवाहनः ॥ यथा ।

तुमइ पडिकयकुसले पइहंतसरिच्छपत्तपडिहत्थि ।

पल्लविउल्लणिवसणा णमन्ति पडिहत्थअकखमा रिउणो ॥ २२ ॥ [१९] 15

पंडविअं पांडविअं जलउल्ले पल्लवम्मि पत्थरिओ ।

पक्खडिअं पप्फुरिए जडे पलिहओ पडित्थिरो सरिमे ॥ २० ॥

L. 1. Z पंचंगुलीसु C 2. hd. कंचुअं G कंचुअं (!) X कंचुअं. L. 2. BFGXZ पडियरं C पडियरं G, C 2. hd. X छिउ X नलेछु. L. 3. X पडिसुत्ती is given twice. B परिसंतं ABCFGXYZ चेअ Z पडिकूले L. 4 BCF परेवयं EGZ पूअलम्मि A पहएल्लो C 2 hd Z पहएल्लो. L. 5. C परिसूरो X परिसेवं CGXZ एते त्रयः प्रति X अस्तमितमिति सातं BCF om. तु. L. 6. CZ पहएल्लो. L. 7. X पडि-सुत्ती C पडिसूरो B परेवअं G परेवअं L. 8. C पहएल्लो. L. 9. A इन्दुसुए BF पइहंतो C पइते G पाइहंतो ABEFGYZ विअं X विअं. L. 10. C इच्छी BF वुड्डीए E वुड्डीए G इड्डीए BF पडिकया A कउ BF पडिकिदीए. L. 11. X पइहंतो BFGXZ पल्लविअं C om. पल्लं लाक्षं add. विअं L. 12. X क्विबन्तं BF इत्थिः CG इच्छी C पडिहत्थो GXZ कउ. L. 13. C पडिकिओ पतिवचनमिति X जडिक्कउ पतिवचनं Z पतिवचनं BFG om. तु. L. 14. BF पडिकयं GZ पडिकयं B कुराले X पइहंतं Z सरित्थं CX पल्लपडिहत्थो (X त्थे) BF पडिपत्तिव Z इत्थे. L. 15. BCFX उणं G नणा ण पडि L. 16. add. विअं (twice; Y only first time) E पल्लवम्मि C 1. hd. Z पच्छं GX रिउ. L. 17. G पक्खडिअं ABCEFX YZ इति BF पफुरिए C पफुरिए E पफुरिए B पडिहओ AGXZ इउ AG, C 1. hd. Z पडिहत्थो G ससे,

पंडविअं तथा पांडविअं जलाद्र्म । पत्थरिओ पल्लवः । पक्खडिअं प्रस्फुरितम् ।
पलिहओ मुखैः । पडित्थिरो सदराः ॥ यथा ।

पत्थरिअसत्थरे वि हु पंडविण् अंसुपांडविअसिहिणा ।

सा तप्पइ तुह पलिहय पक्खडिण् सिहिपडित्थिरे विस्से ॥ २३ ॥ [२०]

5 पडिवेसो विकखेवे पच्चत्तरं चाटु परिहणं वसणे ।

परिहट्टी आयट्टी पडिहारीए पडिच्छिआ चेअ ॥ २१ ॥

पडिवेसो विस्रेषः । पच्चत्तरं चाटु । परिहणं परिधानम् । परिहट्टी आकृष्टिः । पडि-
च्छिआ प्रतीहारी । पडिच्छिआ चिरप्रसूता महिषीत्यन्ये ॥ यथा ।

किं परिहणं जलोल्लसि सयणे किं करसि कमलपडिवेसं ।

10 कुणसु पच्चत्तरणिउणे पडिच्छिण् हिअयसल्लपरिहट्ठिं ॥ २४ ॥ [२१]

पण्फिडिअं पडिफलिए पडोहरं पच्छिमङ्गणए ।

पडुवत्ती पडिसारी जवणीइ पसेवओ वम्भे ॥ २२ ॥

पण्फिडिअं प्रतिफलितम् । पडोहरं गृहपश्चिमाङ्गणम् । पडुवत्ती तथा पडिसारी
जवनिका । पसेवओ ब्रह्मा ॥ यथा ।

15 बाहपडिसारिडुउणं पडोहरे चन्दिमाइ पडुवत्तिं ।

कुणइ मणोपण्फिडिए तइ मुणइ दिणं पसेवअदिणं सा ॥ २५ ॥ [२२]

L. 1. *add* °विषं (twice) X जलद्रं C पच्छं GX° रिठ *add*. °डिवे X प्रस्फुरित.
L. 2. GX °इउ X मुखैः BF पडित्थरो C पडिच्छिरो. L. 3. C (F!) पच्छ-
रियसच्छरे RGX °रिय° BCFXZ °विषं G °विष्णं X अंसुपाडं Z °विहसिं X °सिहिणा.
L. 4. X वणय for तप्पइ G पक्खलि Z पक्खलिण् CGXZ °पडिच्छिरे. L. 5. BF पडि-
सेसो A पच्चत्तरी BFZ पच्चत्तरं C पच्चत्तरं X पत्तरं Z चाटु A परिहणं L. 6. C °इट्टो A
आयट्टी B आयट्टो C (F!) आयट्टी GZ आयट्टी X आयट्टी G पडिहारी EX पडिच्छया
ABCFGYZ °च्छिया A चेअ BF वेय C वेया X वेअ Y वेय Z वेआ. L. 7. BC
FZ पच्चत्तरं X पच्चत्तरो C 1. *hd* X चाटु X परिहणं X पारिटो आकृष्टि BF आकृष्टि G
आकृष्टिः L. 8. *add*. °च्छिया CGXZ प्रतिहारी B पडिं *add*. °च्छिया. L. 9. CX
°ल्लसि य सयं G किं. L. 10. BF पच्चत्तरणिउणे CXZ पच्चत्तरं *add* द्वियं (Z°द्वियं)
G °परिवट्टि Z °परिहट्ठिं. L. 11. E पण्फिं G पण्फिं *add*. °डियं E पडोहरं. L. 12.
BF जवणीइ Y जवणीइ A पसेवओ C 1. *hd*. GXZ °वउ BF वनेका G वने. L. 13.
B F पसेवओ *add*. °डियं BZ om. गृह CX °गर्भं. L. 14. X पडोहरी जवनिका GX
°वउ. Z ब्रह्मा. L. 15. *add*. बाहं BF °पडिसारिडुउणं X °सारिडुउणं C 2. *hd*. वंदिं
X वंदिं CG पडिवत्तिं X पडुवत्तिं. L. 16. C °ककडिए X न for तइ GZ पसेवयं
X पसेवयां.

परिवाहो दुर्विणयस्मि पट्टिसंगं च कउहस्मि ।

रुद्रस्मि पंडरंगो पक्कग्गाहो अ मयरस्मि ॥ २३ ॥

परिवाहो दुर्विनयः । पट्टिसंगं ककुदम् । पंडरंगो रुद्रः । पक्कग्गाहो मकरः ॥ यथा ।

तद् पंडरंगविसपट्टिसंगसमखन्ध कुमरवाल णिव ।

सासिअजए जइ परं पक्कग्गाहद्धयस्स परिवाहो ॥ २६ ॥ [२३] 5

परिलिअपडिछंदा लीणमुहा पच्छेणयं च पाहेज्जं ।

समुहागमणे पच्चुद्धारो पच्चोवणी चेअ ॥ २४ ॥

परिलिओ लीनः । परिअरो लीन इत्यन्ये । पडिछंदो मुखम् । पच्छेणयं पाहेज्जं ।
पाषेयमित्यर्थः । द्वावि देश्यावन्योन्यापरीयतया निवद्धौ । पच्चुद्धारो तथा पच्चोवणी
संमुखामनम् । क्रियाशब्दावेतौ । तेन संमुखामते पच्चुद्धरिओ पच्चोवणिओ इत्याद्यपि 10
भवति ॥ यथा ।

लोअणचओरपच्छेणअन्तपडिछंदचन्दिमा कुणसु ।

हिअपरिलिआ वि पच्चुद्धारं पच्चोवणीपरे दइए ॥ २७ ॥ [२४]

पच्चुहिअं पण्हविए पडचरो सालसरिसस्मि ।

परिहायपरिच्छूढा झीणोक्खित्ता पडिक्खरो कूरे ॥ २५ ॥ 15

L. 1. BF दुर्विणयस्मि BEFGXZ पट्टिसंगं C पट्टिं BEF कउहस्मि G कउहस्मि Z
कउस्मि. L. 2. C पंडरंगो BF पक्कग्गा (sic) C पक्कग्गाहो ABEFGYZ य A मयरस्मि.
L. 3. BFG पट्टिसंगं Z पट्टिसंगं C 2. hd. पंडरंगो G पंडरंगो C पक्कग्गाहो X पक्कग्गाहो.
L. 4. X तइ BF पडिछंदासंय CZ पडिछंदा G पडिछंदा C निव X निवा. L. 5.
cdd. सासियं C om. जए X जइ परं पक्कग्गाहं C (F 1) हद्धयस्स. L. 6. cdd. परि-
लियं C पडिछंदा X पडिछंदा BF पच्छेणयं E पच्छेणयं X पच्छेणयं Y पच्छेणयं BFY
पाहेज्जं C 1. hd. पाहेज्जं 2. hd. इत्तं. L. 7. X समुहा A पचुं C 1 hd. पचुद्धारो
F, C 2. hd. पच्चुद्धारो X पच्चुद्धारो Z पचुं G पच्चोवणी X पच्चोवणी ABEFGYZ चेअ.
L. 8. GX लिउ BCFX परिवरो GZ परिपळो In G म्भे पडिं मु is torn off. BFX
परिछंदा CZ पच्छेदो BF पच्छेणयं GZ पच्छेणयं X पच्छेणयं C पाहेज्जं. L. 9. cdd. देश्यो
अन्यो. C (F 1) द्वारो GZ पचुं X पच्चोवणी Z पच्चोवणी समुहा L. 10. X
पचनक्रिया From कदाचै to इत्यां torn off in G. Z समुहागमने पचुद्धरिओ C (F 1)
द्वरिओ X द्वरिउ Z पच्चोवणिउ C णियो X णिउ. L. 12. OG लोपणं Z जोपणं
CGXZ चउरं Z पच्छेणयंतं G णयनपरिछंदं Z परिछंदं BE छंदं BFGZ चंदिया
CX चंदिया. L. 13. cdd. हिअपरिलिया Z पच्चुद्धारं C (F 1) द्वारं From पचुं to
दिवस्स l. 15 torn off in G. B परं देइ. L. 14 A पचुं Z पचुं cdd. हिअं C
णियो C 1. hd. Z पडचरो. L. 15. C परिहायपरिच्छूढा Y परिच्छूढा ABF छूढा
BF जीणो C विणो E जीणो X जीणे Y जीणुं BZ सित्ता E कूवे.

पच्चुहिअं प्रस्तुतम् । पच्चुअं प्रस्तुतमित्यन्ये । पडच्चरो श्यालप्रायो विदूषकादिः ।
परिहाओ क्षीणः । परिच्छूदो उत्क्षिप्तः । पडिक्खरो क्रूरः ॥ यथा ।

किं तं छुहपरिहाओ परिच्छूदकरो पडच्चर रडोसि ।

अपडिक्खरपच्चुहिआइ गद्धीए थणंधओ हेहि ॥ २८ ॥ [२५]

5 खेत्तसए परिवासो पयट्ठिओ तह पवट्ठिअए ।

पज्जत्तम्मि प्होइअमह खेत्ते पल्लवायपोरयया ॥ २६ ॥

परिवासो क्षेत्रशायः । पयट्ठिओ प्रवर्तितः । प्होइअं पर्याप्तम् । प्रभुत्वमित्यन्ये ।
पल्लवायं तथा पोरयं क्षेत्रम् । वल्लवायं इति दन्त्यौडचादि(प्ययामिति गोपालः
॥ यथा ।

10 परिवास सालिपोरयगोवीदंसणपयट्ठिअमणो जं ।

ण णिएसि दिवा वि मिगे प्होइअं पल्लवायरक्खाए ॥ २९ ॥ [२६]

पञ्चाहिअपण्णासाए पंचावण्णपणवण्णा ।

पप्फोडिअं च पक्खोडिअम्मि मुरयम्मि परभाओ ॥ २७ ॥

L. 1. GZ पच्चु^१ X पच्चु^२ *cdd.* °द्विषं C प्रस्तुतं GXZ प्रस्तुतं C पच्चुयं G (1) Z पच्चुयं
X पच्चुयं BXZ प्रस्तुतं CF प्रस्तुतं G प्रस्तुत or प्रस्तुतं C पडच्चरो Z पडच्चरो From इच्छरो
to कगे । 3. torn off in G. X विदूषादिः L. 2. X परिहाउ B परच्छूदो X उत्क्षिप्तः.
L. 3. XZ °परिहाउ BXZ परच्छूदं CZ पडच्चर Z डोसि for रडोसि. L. 4. BCFX
°पच्चुहिआइ Z °पच्चुहिआइ In G from पच्चु to पयट्ठिओ । 7. torn off. C गद्धीपथणंधउ
2 hd. °धओ XZ °धउ. L. 5. C परिहासो पयट्ठिओ 2. hd. °उ A पयट्ठिउ X पयट्ठिउ
Y पयट्ठिओ *cdd.* पयट्ठिपए (Z पयट्ठिपए). L. 6. BF पज्जत्तंनि C पज्जत्तंनि *cdd.* प्होइ-
अमह C सत्ते A °चोरयया E °पोरयया Y °पोरयया L. 7. BF पयट्ठिओ C पयट्ठिओ
GX पयट्ठिउ From नः to द्विषं । 9. torn off in G. BCFXZ प्होइयं. L. 8.
C (F 1) XZ पल्लवायमिति B °यमिति C (F 1) दंतो B दंत्योड्या° XZ दंत्योड्या° X
°ययामिति X यथाः L. 10 *cdd.* °पयट्ठिप (X °दि) OX °सणो GZ जं.
L. 11. X णण for ण From णिएसि to तथा । 1. next page torn off in G. Z
दिवा मितिगे प्हो° X मिगे for मिगे *cdd.* प्होइयं (X प्होयं) C °रक्खा य Z रक्खयए.
L. 12. *cdd.* °पंचाहियं Y °पंचासाए A °वण्णा व वणं X पंचवण्णा य वणवण्णा YZ
°पणवण्णा. L. 13. E पक्को° *cdd.* °द्विषं Z om. च *cdd.* °द्विषम्मि A °भाउ.

पंचावण्णा तथा पणवण्णा पञ्चाधिकपञ्चाशत् । पण्फोडिअं पक्खोडिअं निज्झाटि-
मित्यर्थः । परमाओ सुरतम् ॥ यथा ।

रद्धपण्फोडिअ परमायलुद्ध वेसाइ देसु दीणारे ।

पञ्च वि पणवण्णसमे पंचावण्णं पि मा खु पञ्चसमं ॥ ३० ॥ [२७]

पडिअलिपविरइआ तुरिए पुण्णम्मि पडिहत्थपोणिअया ।

5

पडिखंधं पडिखंधी जलवहणे मत्थयम्मि पवरंगं ॥ २८ ॥

पडिअली तथा पविरइओ त्वरितः । पडिहत्थो तथा पोणिओ पूर्णः । पडिखंधं
पडिखंधी जलवहनम् । जलमुह्यतेऽनेनेति जलवहनम् । इत्यादि । अन्ये जलवाहमाहुः ।
पवरंगं शिरः । उत्तमाङ्गत्वात् शिरोवाचकत्वेन नायं कवीनां रूढ इति देश्येषु निबद्धः ॥
यथा ।

10

अणपडिअलि पविरइअं अपोणिए कुण जलेण पडिहत्थे ।

पडिखंधे पडिखंधीणिउत्त किं कण्डुएति पवरंगं ॥ ३१ ॥ [२८]

णगरम्मि पइट्ठाणं रुक्खे पसुहत्तपरसुहत्ता य ।

पाणिअणिग्गमणम्मि अ परिहालो परिहलाविओ चेअ ॥ २९ ॥

L. 1 CX पणवण्णा GZ °वन्ना From ऋचाश्व to ण्णसमे । 4 torn off in G. *add.*
°डिअं C om. पक्खो° BFXZ °डिअं X निज्झाटि° L. 2. X परमाड. L. 3. *add.*
°डिअ B परिमाय° C °लुद्धा F °लुद्ध. L. 4. CX °पण्णसमे BFZ °वन्नासमे G °न्न°
X पेवाणं for पंचावण्णं G °वन्ने From समं to ओ त्वरितः । 7. torn off in G.
L. 5. *add.* पडिअलिपविरइया (Y °आल°) B तुरिए A पडइत्थ° C पडिहत्थ° E पडइत्थ°
add. पोणिअया (X °पोणिअ Y °पोणिअआ) L. 6. AO (F) °खंधं B परिखंधी E °वहणा
X पवरंगं Z पवरंगं. L. 7. BF पडिअली CXZ पडिअली X पविरइड BG पडइत्थो G
पुणिओ X पाणिउ Form डिअंधं to सपेप् । 9 torn off in G. BCF खंध. L. 8. Z
om. जलवहनम् B जलवह X जल-सते BXZ अनेनेने X इत्थादि X जलवाहमाहुः. L. 9.
Z °मागवच्छित्तो° B रुद्धः. L. 11. *add.* °पडिअलि BCF °रइयं G °इअ X °खंधं
From ए to ता । 13. torn off in G. CX कुणउ Z जणेण पड° X पडइत्थे C °इत्थे.
L. 12. RF °णिउत्त C °णियत्तात्ति X °णियत्त The above is D's reading. BF कि.
L. 13. CXY णयरम्मि C om. इसपरसु BF °परमइत्ता C °इत्ता. L. 14. *add.*
पाणिअ° X °णिग्गमणम्मि BF °णधि *add.* य C 1. *hd.* GXZ °विउ ABCFGXY
वेय Z. खेय.

पइहाणं नमरम् । पसुहत्तो तथा परसुहत्तो वृक्षः । परिहालो तथा परिहलाविओ
लानिर्ममः ॥ यथा ।

महिकप्पपरसुहत्तय गुरुभुअपसुहत्त तुह पइहाणे ।

वरपरिहलाविआ करिमदपरिहालेहि हुन्ति अप्फुण्णा ॥ ३२ ॥

- 5 अत्र पंगुरणं प्रावरणमिति प्रावरणशब्दभवत्वान्नोक्तम् । तथा । पञ्जरइ कथयति ।
पव्वायइ म्वायति । पल्हत्थइ विरेचयति । पलावइ नारायति । पणामइ अर्पयति । पयरइ
पम्हुइ स्मरति । पयलइ प्रसरति । पहलइ धूर्णति । पण्णाइ मृद्नाति । पइडुइ क्षुभयति ।
पञ्चारइ उपात्मते । पञ्चइ पच्छइ पइअ गच्छति । पल्लइ पल्हत्थइ पर्यस्यति ।
पउलइ पचति । पञ्जरइ पञ्चइ क्षरति । इत्येते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२९]

- 10 पणयत्तिअं पयडिइ इत्थीपणए पणामणिआ ।

परिवारिओ अ घडिइ पुलोअणे पसवडकं च ॥ ३० ॥

पणयत्तिअं प्रकटितम् । पणामणिआ स्त्रीषु प्रणयः । परिवारिओ घटितः । पसवडकं
विलोकनम् ॥ यथा ।

तीए रइसवस्सं पणयत्तिअपसवडकलीलाए ।

- 15 कह लइसि णिट्ठुरक्खर अणपरिवारिअपणामणिओ ॥ ३३ ॥ [३०]

पव्वइमेल्लं वालमयकण्डए तरुणिआइ पडुजुवई ।

चिरमुअमहिसी परिहारिणी अ पडिअज्झओ उवज्झाए ॥ ३१ ॥

L. 1. X पयहाणं From पइहाणं to सुहत्तय L. 3. torn off in G. B परसुहत्तो
C 2. hd. °हुत्तो X °विउ. L. 3. BF °परमुहं GZ मरुलअं C मुरुलअ G पहाणे G
पइहाणे X पयहाणे. L. 4. X चरः परि° BCFXZ °विआ In G आ is torn off. B
°हल्लेहि Z हल्लेहि From म्ति to स्द् L. 5. torn off in G. BF अप्फण्णा. L. 5. X
°नोक्ता. L. 6. B, C 1. hd. FG पव्वायइ X पव्वायइ. L. 7. X पम्हुइ In G पय-
इ स्मरति is torn off B पहलइ X पहल OX पण्णाइ G मृद्नाति X मृद्नाति C (FG)
पइडुइ (FG पइडु) Z पइडु L. 8. GZ पञ्चारइ cdd. पच्छइ B पछइ X पछइ G om.
पव्वइ. L. 9. B पओलइ C पउलइ. 2. hd. पओलइ BCF पञ्जरइ XZ पव्वइ X
नोक्ता L. 10. EX पणय° cdd. °त्तियं C 1. hd. इच्छा° cdd. °णिआ. L. 11. Z
परिवारिअओ घडि° C 1. hd. GX °रिउ cdd. य C पुलोयण BEF पलोयणे GZ पुलोयणं
X पलोयणे Y पलोयणे. L. 12. C पणय° G पणय° cdd. °त्तियं X पणाम° cdd.
पणिआ GX °रिउ X घटिः X पत्तरइकं. L. 14. X °सवस्सं GZ पणय° cdd. °त्तियं
X °इकं L. 15. G लइसि X कहसि BF णिट्ठुरक्खर cdd. °वारियं GXZ °णउ.
L. 16. In Z the whole stanza is omitted. A पव्वय° or पव्वय° XY पव्वय° C
पव्वय° BF वालमए कंडए ABCFG तरुणिआइ E तरुणिआइ A पडुजुवई G पडुजुवई B °जुवई.
L. 17. C वीरमुहअं AGY °मुय° cdd. अ A पडियज्जउ BFG पडिअज्जउ C पडिअज्जओ
X पडिअज्जउ Y पडियज्जओ AC उवज्झाए BF पज्जाए.

पञ्चइसेलं वालमयकण्डकम् । पडुजुवई तरुणी । परिहारिणी चिरप्रसूता महिषी ।
पडिअज्झओ उपाध्यायः ॥ यथा ।

पडिअज्झयं तुह सीसो परिहारिणिदुद्धपाणदुल्लिओ ।

पडुजुवईणं निमित्तं पञ्चइसेलाइ गुम्फेइ ॥ ३४ ॥ [३१]

पडिएल्लिओ कयत्थे भग्गे पडिरंजिअं चेअ ।

5

पज्जुणसरमुच्छुसरिसतिणम्मि पडिअंतओ अ कम्मयरे ॥ ३२ ॥

पडिएल्लिओ कृतार्थः । पडिरंजिअं भग्नम् । पज्जुणसरं इक्षुसदृशं तृणम् । पडिअंतओ
कर्मकरः ॥ यथा ।

पडिरंजिअपडिमाए किं रे पडिएल्लिआइ होइ फलं ।

पडिअंतय किं दिट्ठो पीडिअपज्जुणसराउ उच्छुरसो ॥ ३५ ॥ [३२] 10

पडिसारिअं सुमरिए परिळुवासो अ अमुणिअमइम्मि ।

वम्मीअयम्मि पडिलगलं वसन्तम्मि पउमलओ ॥ ३६ ॥

L. 1. C पञ्चइसेलं XZ पञ्चयं C वालमयं All the four Mss BCFG (also XZ) read कंडके (sic), D has कांडकं Perhaps 'काण्डकम्' to be read! Z परिहारिणी C चिरप्रसूता L. 2. BCF पडिअज्झओ GX 'अज्झओ B om. यथा, L. 3. BCF पडिअज्झयं C 'दुइ' GX 'लिउ. L. 4. C पडिजुव' CX निमित्तं C पञ्च' X पञ्चयं Z पञ्चइ' cdd. 'सेलाइ. L. 5. A पडि'लिउ RF पडिअलिओ C 2. hd. पडिअलिओ G 'पेलिउ X 'पलिउ Z 'पलिओ A कयत्थे BEF कयत्थे CG कयत्थे BF रुग्गे cdd. 'रंजिअं ABFGXYZ चेअ C चेअ. L. 6. C 'सरमुच्चु' cor. 2. hd. A 'सरमुसरिअं' BF 'तिअं ABXYZ पडिअं' AG, C2. hd. X 'तउ ABCFGXYZ च C कम्मयरे. L. 7. C पडिअलिओ X पडिअं Z 'पलओ GX 'लिउ cdd. 'रंजिअं (X रंजिअं) BF मअं BF इक्षुसदृशतृणं X 'सदृशतृणं GX 'तउ. L. 9. X पडिसारिअं' cdd. 'रंजिअं' X किं G पडेअ' X पडिअं' cdd. 'लिवाइ. L. 10. C पडिअंयय GZ पडिअंतय BFX पीडिअं' C पडिअं' GZ पीडिअं' BF 'पज्जुण' X 'पज्जुण' B उच्छु' X उच्छु' BF रते. L. 11. cdd. 'सारिअं' C 1. hd om. अं सुमरिए परि E पडिअं' cdd. च E अमुणिअं ABCFGXYZ अमुणिअं AX 'अयम्मि C 'गइमि. L. 12. BF अम्मिअं' A वम्मीअं' G वम्मीअं' X वम्मिअं' Z वम्मीअं' BF पडिलगलं X 'लगलं Between 'ग' and 'लं' the whole passage from 'न्तरिओ to माचक्षते (at 37 l. 5-42 l. 3) is inserted in G. A वसन्तम्मि Z वसन्तंमि BF पउमलओ AGXZ 'लउ.

पडिसारिअं स्मृतम् । परिल्लवासो अज्ञातगतिः । पडिलग्गलं वल्मीकम् । पउमलओ वसन्तः ॥ यथा ।

हिण्डसि परिल्लवासो पउमलए सुहय कत्थ जं तीए ।

पडिलग्गलं व अरई पडिसारिअत्तग्गुणाइ वट्टेइ ॥ ३६ ॥ [३३]

5 पवहाइअं पयट्टे पडिपिंडिअमवि पवुडुम्मि ।

पच्चवलोको पाडच्चरो अ आसत्तच्चित्तम् ॥ ३४ ॥

पवहाइअं पवृत्तम् । पडिपिंडिअं पवृद्धम् । पच्चवलोको तथा पाडच्चरो आसक्त-
चित्तः । चोरवाची तु पाटच्चरशब्दभवः ॥ यथा ।

पाडच्चरा तए सा पच्चवलोको तुमं सुहय तीए ।

10 अण्णोण्णं पवहाइअरसाण पडिपिंडिओ चिअ सिणेहो ॥ ३७ ॥ [३४]

पंथुच्छुहणी जा सामुराउ आणिज्जए वहू पढमं ।

पच्चुच्छुहणी पढममुरा गुज्झहरे पलोट्टजीहो अ ॥ ३५ ॥

पंथुच्छुहणी श्वशुरकुलात्प्रथममानीता वधूः । पच्चुच्छुहणी नवमुरा । पलोट्टजीहो
रहस्यभेदी ॥ यथा ।

L. 1. CGXZ °रियं GS ज्ञात° X अज्ञान° GX °लउ. L. 2. G om. यथा.
L. 3. BFX °चासो C कच्छ C ताए L. 4. CXZ च B अरइ G परिसाइतम्° Z
°साविधतम्° BF वट्टेइ C वट्टेइ GXZ वट्टेइ. L. 5. BF पचहा° cdd. °इयं (G °इय)
X पवहायपट्टे पडि° CZ पवट्टे G पवट्टे B पविपि F पविपं° X पडिपि° cdd. °डियमं (X °डियंमं)
A पवुडुम्मि E °ट्टुम्मि G °ट्टुम्मि X पवट्टुम्मि° L. 6. ACFGXY पचव° B पचव° Z
पचव° G °लोको BF पापाडच्चरो A पडच्चरो C पडच्चरो BCEFGXYZ य A om अ BF
°वित्तम्. L. 7. cdd. °हाइयं cdd. °डियं B पचव° CG (F) XZ पचव° G °लोको.
X असक्त°. L. 8. BF° वित्तः BXZ चोर° BF पाडच्चर° C पाटच्चर° G पाटतुर° X
पाटच्चरि°. L. 9. B पाडच्चरो X पाटच्चरा B पच्चवलोको CG (F) XZ पचव° BF
मुहप X सहय G नीसे. L. 10. CXZ अन्नोन्नं G अन्नुज्ज cdd. °हाइयं X परिपोट्ट
OGZ °ट्टिड BFZ चिय CGX चिय. L. 11. A पंथुत्थु° BF पंथुत्थु° C पंथुत्थु° G
पंथुत्थु° XZ पंथुत्थु° E सामुराउ A सामसउ G इ (sic.) Y यह AEG पढुमं. L. 12.
BF पंथुत्थु° G पंथुत्थु° or पंथुत्थु° C 2. hd. पंथुत्थु° X पच्चुत्थु Z पच्चुत्थु° BF गुज्ज° C
गुज्ज° 2. hd. गुज्ज° From पलोट्ट to °णी l. 13. torn off in G cdd. य. L. 13
X om. lines 13 and 14. BF पंथुत्थु° C पंथु-हणी Z पंथुत्थु° BF स्वसुर° C °ममनीता BF
पंथुत्थु° Z पच्चुत्थु° G पच्चुत्थु.

ण हु महपच्चुच्छुहणी पिज्जइ ता कह पलोड्जिहाहं ।

इअ कुलपंथुच्छुहणी सासुअगइपुच्छिराण कुप्पेइ ॥ ३८ ॥

अत्र पडिअम्भिअं मण्डितमिति प्रतिकर्मितशब्दभवमिति नोक्तम् । परिवाडइ घट-
यति । परिवालइ वेष्टयति । परिहट्टइ मृदाति । परिअलइ परिअलइ गच्छति । परि-
अंतइ श्लिष्यति । परिसामइ शान्यति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [३५] 5

पयलायभत्तपरिअट्टलिआ मोरपरिछिण्णेषु ।

कलकलिए पत्थरभल्लिअं पडिणिअंसणं च णिसिवत्थे ॥ ३६ ॥

पयलायभत्तो मयूरः । परिअट्टलिअं परिच्छिन्नम् । पत्थरभल्लिअं कोलाहलकरणम् ।
पडिणिअंसणं रात्रौ परिधेयवस्त्रम् ॥ यथा ।

पयलायभत्तसण्हय तीइ पडिणिअंसणं इहाणेसि ।

10

पत्थरभल्लिअमच्छउ परिअट्टलिओ सि चित्तेण ॥ ३९ ॥ [३६]

परिहारइत्तिआ रिउमईइ चूलाइ पासिपिच्छीओ ।

पारी दोहणभण्डे पाओ चक्के दिसाइ पाली अ ॥ ३७ ॥

L. 1. BF न CZ दु X जेपामेदु महपच्चु° BF महपल्लु° Z °पच्चुत्थु° From
उज्जइ to राण । 2 torn off in G. C °जहाहं हं XZ °जहा हं. L. 2. cdd. इय
X कुसलपच्चुच्छु° BF °पंछुच्छुहणी C 1. hd. °पछुहु° 2. hd. पच्चुहु° Z °पच्चुत्थु° cdd.
सासुप Z पत्थिराण. L. 3 BF पडिअंमियं C °यंमियं GXZ °यंमियं X पडिवाडइ
From परिवाडइ to परिसामइ । 5 torn off in G. CXZ घयति L. 4. B
परिवालं चेष्टयति BF गृह्णाति X गृह्णाति C परिहट्टइ परिहल्लइ (2 hd. परिअलइ) Z
परिहल्लइ परिअलइ X adds परिहल्लइ before the two froms given above. BF
om. परिअलइ. L. 5. Z परिअंतइ. BF शान्यति. B °पूकाः om. इति नोक्ताः G °काविति.
L. 6. From पयलाय° to °त्तो । 8 torn off in G. A °सत्त° E °रत्त° cdd.
°परिअट्टलिया (Y °अट्ट°) X मोरपरिछिण्णेषु ABF °छिजेसु CZ °छिजेसु. L. 7. CZ
कलिकलिए A पत्थरभल्लिअं BCFXYZ °भल्लियं BCFYZ °णियंसणं X °णियंसणं B, E
2. hd. Y णिस.° L. 8. CZ °लाइय° X °लाइभत्तो BCFXZ परिअट्ट° G परिअट्ट° cdd.
°लियं B °डन्ने BF °यत्थड° C परच्छ° BFX °भल्लियं CZ °भल्लियं Form पत्थर° to °ओ
सि । 11 torn off in G. L. 9. BF °णियंसणं CXZ °णियंसणं. L. 10. C
ताइ cdd. °णियंसणं. L. 11. C पच्छर° cdd. °भल्लियं BF °छओ X °चउ Z °त्थउ
cdd. परिअट्ट° C. 1. hd. GX °लित Z स for सि. L. 12. CZ परिहारि° cdd. °इत्तिआ
From आ to °ण्डम् । 1 next page torn off in G. C चूला पडि° X
चूलाइ A °विहोउ (1) XZ °विहोउ. L. 13. C पारि A दोहण° A णउ BCFXZ
पाउ BF चक्के X दिसाय ABCFYZ य X यः.

परिहारइतिआ ऋतुमती । पासी तथा पिच्छी चूडा । पारी दोहनभाण्डम् । पाओ
रथचक्रम् । पाली दिक् ॥ यथा ।

पारीहृत्यो पाअन्तरिओ पालीउ किं णिअसि गोव ।

चलपासिअ तुह पिच्छि लुणेमि परिहारइतिअं महसि ॥ ४० ॥ [३७]

- 5 पावो सप्पे सवचे पाणो पाणाअओ अ पुणई अ ।
णयणम्मि पायलं पाउअं हिमे पारयं सुराभण्डे ॥ ३८ ॥

पावो सर्पः । पाणो पाणाअओ पुणई इत्येते त्रयः श्वपचार्थाः । पायलं चक्षुः । पाउअं
हिमम् । पारयं सुराभाण्डम् ॥ यथा ।

पारयहृत्यो पाणो पाणाअयवाडयम्मि पुणइजुओ ।

- 10 पाउअपावयभीओ रत्तीए रत्तपायलो गाइ ॥ ४१ ॥ [३८]

पाडुंकी वणिसिविआइ पाइअं तुण्डवित्थारे ।

पाणद्धी रच्छाए पाडुच्ची तुरयमण्डणए ॥ ३९ ॥

L. 1. BF पारि° CXZ °हारि cdd. °इत्तिवा BFZ चूला C तली 2. hd. तलीओ
X तूला X दोहन° BFG, C 1. hd. X पाउ. L. 2. From कृ to म्तरिओ 1. 3
torn off in G. See note to stanza 331. 2. L. 3. Z परिहृत्ये णअंत° X
पाउअंत° GX °रिउ BF पलिओ C पालिउ Z पालीओ C णयसि BFGXZ णियसि.
L. 4. CX वल° cdd. °पासिय Z इ तुह C पिच्छि BF लुणेसि X परिहारि° cdd. °इत्तिवं.
L. 5. G पाउ BF सवचे C 1 hd. सवचे EZ सचवे C 1. hd. X °अउ GZ
°अवो. A om. अ BCEFGXYZ व E पुणइ cdd. व. L. 6. BF पावालं
CY पाअलं X णयणं AEGXZ पाउयं C पाउअं. L. 7. G पाउ Z पाओ G पाणयउ
Z पाणायओ X °अउ B पुणइ GZ om. इत्तु Z पन्वचार्थाः BCF पाअलं X पाअणं. GZ
पाउयं. L. 8. X विहिमं G °मांडी. L. 9. C °हच्छो G पाणोयय° B पाणाअअ°
Z पाणायय° C °वाडमि X °चाडयंमि. GX °नुउ. L. 10. BF पाओअं G पाउयं Z
पाओयं BF सावअं CX °पावअं CGX °मीउ BCFX °पादलो. L. 11. A पाडुंकी
E पाडुंकी G पाडुंकी वणि° X वण° CXZ °सिवि° cdd. °पाइ पाइयं (X पा°) C
विच्छारे. L. 12. C पाणद्धी X रत्तीए Z रत्थाए X पाडुच्ची C °मंडण.

पाडुंकी वणिशिविका । पाइअं वदनविस्तारः । पाणद्धी रथ्या । पाडुच्ची तुरग-
मण्डनम् ॥ यथा ।

तुह विरहे पाडुंकीजोगगा सा पाइअं ण पावेइ ।

मल्हसि पाणद्धीसुं तुमं तु पाडुच्चिअहएहिं ॥ ४२ ॥ [३९]

पायडमङ्गणए तह पामदा पायधण्णमलणम्मि ।

5

हत्थजुअलप्पहारे पाणाली पाहुणं च विक्रेज्जे ॥ ४० ॥

पायडं अङ्गनम् । पामदा पादाभ्यां धान्यमर्दनम् । पाणाली हस्तद्वयप्रहारः ।
पाहुणं विक्रेयम् ॥ यथा ।

खलपायडपामदं मोत्तुं पाहुणरत्थिमालविरो ।

पाणालीइ हणिज्जइ हलिओ विहागयाइ जायार ॥ ४३ ॥ [४०] 10

पारंकं सुरमाणयभण्डे मग्गीकयम्मि पाउकं ।

पाउग्गो सम्भे पासणिओ पासणिओ अ सक्खिम्मि ॥ ४१ ॥

पारंकं सुरामानभाण्डम् । पाउकं मार्गकृतम् । पाउग्गो सम्भ्यः । पासणिओ तथा
पासाणिओ साक्षी ॥ यथा ।

पासणिआ खु पमाणं भज्जइ पासणिएहि दिव्वं पि ।

15

पारंकयसङ्खभमे इअ पाउग्गेहि पाउकं ॥ ४४ ॥

L. 1. B पाडुंकी X पाडुंका BFX वणं BFG °शिविका cdd. पाइयं B वणद्धी F
वणद्धी C पाणद्धी. L. 3. B पाडुंकी GZ पाडुंकीजाया C सा प पाइयं BFGXZ पाइयं
GZ न BF पावेइ. L. 4. CF पाणद्धीसुं BGXZ पाडुच्चि° C (F!) पाडुच्चिअहएहिं.
L. 5. GZ पामदा GZ °पलं EY °मलिणम्मि. L. 6. E हत्थुं G हत्थं BFY
°जुवळं GZ °जयलं C °प्यहागे B पाणाली GZ पाहुडं A विक्रिज्जे. L. 7. GZ
अंगणं पामदा X पामदा. L. 8. B पाहुणयं. L. 9. GZ °पामदं Z मोत्तुं BF पाहु-
णयं GZ °रत्थिं C °रत्थिं CX °विगे. L. 10. BF पायालीइ C इणिज्जइ CX इलिउ.
L. 11. C 2. hd. °पाणयं X °भडे E माग्गी X मग्गी L. 12. E पाउग्गेसं
Z पाउग्गे BF सम्भे X मज्जे BF पासणिओ पाणिओ य Z पासणिओ AGX °णिउ A पास-
णिउ य GX °णिउ cdd. य B सक्खिं C सक्खिं. L. 13. G पारंकं CX °पलं BF
माग्गी C 1 hd. माग्गी GZ पाउक्को GX °णिउ (twice). L. 15. G पासं cdd.
°णिपा BFGXZ °णिएहिं C दिव्वं. L. 16. cdd. इय पाउग्गेहि.

अत्र पामरो कुटुम्बीति संस्कृतसमः । पाहुडं प्राभृतमिति प्राभृतशब्दभवम् । तथा पाडिकं पाडिएकं प्रत्येकमिति शब्दभवौ । पारइ शक्नोति । पासइ पश्यति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [४१]

पाउग्गिओ अ सहिए खलीणजुनाइ पाडिसिरा ।

5 पाहुहुओ पडिहुए मालाए पारिहच्छी अ ॥ ४२॥

पाउग्गिओ सभिकः । व्यूतकारयिता । अन्ये तु सहिअं सोढमाचक्षते । यदाह । पाउ-
ग्गिओऽपि सोढः ॥ पाडिसिरा खलीनयुक्ता । पाहुहुओ प्रतिभूः । पारिहच्छी माला ।
पाडिहच्छी शिरोमाल्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

पाउग्गिअ सारविउं पाडिसिरामणिअपारिहच्छीओ ।

10 पाहुहुअं पुण मग्गसि किमेस पडिहाइ तुह णाओ ॥ ४५ ॥ [४२]

पाउरणी कवचे पासावयपारावरा गवक्खम्मि ।

जो पिउहरा पइहरं णेइ वहुं पाडिअज्झो सो ॥ ४३ ॥

पाउरणी कवचम् । पासावओ तथा पारावरो गवाक्षः । पाडिअज्झो यः पितृगृहात्यति-
गृहं वधूं नयति ॥ यथा ।

L. 1. B कुटुम्बीति X कुटुम्बीति G om. प्राभृतमिति BF om. प्राभृत cdd. °भवः
L. 2. X पाडिकं Z पाडिकं BFGZ पाडिअक्कं X शक्नोति B एते. L. 3. X
°देशेषूक्ता°. L. 4. BF पाउग्गि (sic) AG, C 1. hd. X पाउग्गिउ cdd. य
(X प) X °जुनाइ Z °जण्णइ X पाडिसिरा Z पामिसिरा. L. 5. A पाहुहुओ
B पाहुहुउ F पडिहुउ X पाहुहुउ Y पाहुहुओ G पाहुहु AXYZ पारिहच्छी cdd. य.
L. 6. GXZ °ग्गिउ cdd. सभिको BF °कारपिता X °करइता cdd. सहिवं From
माचक्षते to °मित्त्वं l. 8 torn off in G. BF पाउग्गिओ C पाहुग्गिउ (2. hd.
°ओ) विग्ग सोढ XZ °ग्गिउ X सोढ. L. 7. Z सोढा C खलीन° C पडिहुओ C
2. hd. पा° X पाहुहुउ Z पाहुहुओ BF प्रतिभूः BFXZ पारिहच्छी C 1. hd. पाडि° XZ
°हच्छी. L. 9. From पाउ° to °म्मि l. 11 torn off in G. cdd. °ग्गिप
BCFX °विचं B पाडिसिरा° cdd. °मणिव° (X °मा°) XZ °हच्छीउ. L. 10.
BFXZ °हुयं C °हुयं BF परिहाइ X णाउ. L. 11. BF °पारा गव° C °परोवरा X
°पारावरा A गवक्ख°. L. 12. E पिउरा From इ to वहुइ l. 5 torn off in G.
ACY वहुं AC °अज्झो E °अवमो YZ °वज्झो X व for सो. L. 13. X पाउरणे
X पासावउ C गवाक्षे C °अवमो i. e. °अज्झो X °वज्झो य X विनृगृहान्.

पासावयप्पइटो वहुइ पारावरोवविटाए ।

रोमोगमपाउरणीइ पाडिअज्जो हुओ मलयपवणो ॥ ४६ ॥ [४३]

पायच्चा वीसामम्मि पाडिअग्गो अ पारुअग्गो अ ।

पारंपरो णिसिअरम्मि पारुअल्लो पहुंकम्मि ॥ ४७ ॥

पाडिअग्गो तथा पारुअग्गो विश्रामः । पारंपरो राक्षसः । पारुअल्लो पृथुकः ॥ यथा । 5

रे हलिअ पाडिअग्गं कुण इण्हिमपारुअग्गदाह तुमं ।

पारंपरो व्व तित्तिं ण मण्णसे पारुअल्लअसणम्मि ॥ ४७ ॥ [४४]

पालीहम्मं च वई मालीकयमाहु पारुहल्लं च ।

पालीबंधो अ सरे पायप्पहणो अ कुकुडए ॥ ४८ ॥

पालीहम्मं वृत्तिः । पारुहल्लं मालीकृतम् । पालीबंधो तटाकः । पायप्पहणो 10
कुकुटः ॥ यथा ।

लड्चइ जलहिं गरुडो पालीबंधं च पारुहल्लोम्मिं ।

पायप्पहण तुमं पुण पालीहम्मं पि कुडसि दुक्खेण ॥ ४८ ॥ [४५]

पाडलसउणो हंसे पिण्ही स्वामा जले पिच्चं ।

पिंचू पिक्ककरीरे पिल्हं लहुपक्खिरुअम्मि ॥ ४९ ॥

15

- L. 1. BCF पासावय° Z °णइटो. L. 2. G रोमु From गम° to पहुंकम्मि l. 4 torn off in G. Z रोमगमपाउर° X °गममपा° C अहसो Z °वज्जो C. 1 hd. X हुउ. L. 3. C पायच्चा विसा° A वीसामम्मि CEX पाडिअग्गो *edd.* य (X अ) C 1. hd. *om.* पारुअग्गो य 2 hd. marginal note and X पारुअग्गो A पारु° E °वग्गो *edd.* य. L. 4. AE पारंपरो A °वरम्मि BCEFX Y °यरम्मि BF पारिअल्लो CEZ पारुअल्लो G पहुंकम्मि. L. 5. CX पाडिअग्गो From विश्रामः to से l. 7 torn off in G. L. 6. *edd.* हलिअ पाडिअग्गं (Z °अग्गं) BF इण्हिमपा° CX इण्हिम° Z °पाय-पवण°. L. 7. Z पारंपरु BF तत्तिं C तित्तिं णं BFZ मण्णसे G तुसिणम्मि. L. 8. From वई to रुतम् l. 10 torn off in G. X पारुहल्लं. L. 9. BF °बंधो *edd.* य (*om.* X) C सरो X पायहणो *edd.* य (*om.* X) BF कुकुडओ C कुकुडए. L. 10. CX वृत्तिः BFGX °बंधो CX तटाकः GZ तटाकः. L. 11. C कुकुटः G कक्कुट° X कुक्कुटा. L. 12. G लड्चइ C जहिं X लहिं BX गरुडो In G लहिं गरु is torn off. BFG °बंधं य C पारमल्ल X पारह° BCEFX °ल्लोम्मि Z °ल्लोम्मि From हल्लो° to पाडल° l. 14 torn off in G. L. 13. BF °इणे BF *om.* पि BF कडसि C प्फुडसि. L. 14. A पाउल° C पाडुल° X हसे G पिण्णी ABCFX YZ पिच्चं G पिच्चं. L. 15. B पिंचू EX पक्क° GZ पेक्क° E पिण्डं G पिण्डं Z वित्तं B °रुअम्मि C °रुयम्मि Y °रुवम्मि.

पाडलसउणो हंसः । पिण्ही क्षामा । पिच्चं जलम् । पिच् पकरीरम् । पिल्हं
लघुपक्षिरूपम् ॥ यथा ।

पाडलसउणयपिल्हय तुमयं मरुमण्डलम्भि मा वच्च ।

- 5 तत्थ अपिच्चे पिचुअमित्तफले होसि पिण्हितणू ॥ ४९ ॥ [४६]

पिंडी अ मञ्जरीए पिरिडी सउलीइ पिच्छिली लज्जा ।

पिहुलं पिंसुलिपिंछोलीओ मुहपवणभरिअतिणवज्जे ॥ ४७ ॥

पिंडी मञ्जरी । पिरिडी शकुनिका । पिच्छिली लज्जा । पिहुलं पिंसुली पिंछोली
त्रयोऽप्येते मुखमारुतापूरिततृणवाद्यवाचकाः ॥ यथा ।

- 10 रमिरं पिहुलेण समं पिंछोलिमुहीहि पिंसुलिकराहिं ।

पिंडीहि पलोहन्तो अपिच्छिलीपिरिडिलोल किं महसि ॥ ५० ॥ [४७]

पिअणं दुद्धे आणाइ पिणाई दाडिमम्मि पिंडीरं ।

उण्णापिपीलिआए अ पिप्पडा मक्कडम्मि पिंगंगो ॥ ४८ ॥

पिअणं दुग्धम् । पिणाई आज्ञा । पिंडीरं दाडिमम् । पिंडरयं इत्यन्ये । पिप्पडा ऊर्णा-
पिपीलिका । पिंगंगो मर्कटः ॥ यथा ।

- 15 लिह पिंडीरं पिअणं पिएसु मा कुणसु पिप्पडासङ्कं ।

जाव पिणाई दिन्तो पिंगंगमुहो ण एइ धणिमट्ठो ॥ ५१ ॥ [४८]

L. 1. In G पिडयं चालम् 1 पि is torn off. BCFXZ पिच्चं X पिच् Z पिच्चं
for पिच्. L. 2. G करीरः GZ पिळ्. L. 3. BF पडलं CX पाडलिं X
सउणल्लिय. L. 4. C तच्छ अपिच्चि पिचुअपिच्चे पि मित्तं BF अपिच्चे पिचुउं X यपिच्चे
पितुअं GX om. the whole verse. L. 5. CE पिंडि cdd. य (X इ) X
मज्जीए पिरिडी Z पिरिडी C सउणेइ GZ सउली च X पिच्छली C लिज्जा. L. 6. BF
पिंसुलं पिच्छों C 1. hd लं सुलि पिच्छो 2 hd. पिंसुलिं Z पित्तलिं AGX लीउ C
सुहएवणं E एवभरिअं ABCFGXYZ भरियं Y तणं BF वज्जो. L. 7. B
पिछली G पिच्छिली X पिच्छली. L. 8. Z पिंछिली त्रयो B सुत्तं BF वाद्यं C
om. वाद्य X om. यथा. L. 9. BF रमिरं or चं C पिछलिमुहीहिं X पिच्छोलिं
GXZ डीहिं C पिंसुलीं Z पिंसुलिं L. 10. BFGXZ हिं C पिंडीहिं GZ
पलोअन्तो च पिच्छिं (Z छिं) BCFX परिडिं BF महसि. L. 11. cdd. पियणं
(Z as above) B दुद्धं C दुद्धं F दुद्धं CX आणाई Z पिणाइ. L. 12. cdd.
लिआए cdd. य C पिणाइ Z पिप्पला C पिंगंगो X पिंगो. L. 13. cdd. पियणं F दुद्धं
B दुद्धं C पिणाइ cdd. पिंडरयमित्यन्ये BF पिप्पडा GX ऊर्णा. L. 14. BFZ पिंगंगो.
L. 15. cdd. पियणं (X यं) C पिणाडा. L. 16. BF पिणाइ C पिगणाई X पिणाई
CX दंतो BF पिंगंगो मुहो C पिगंगमुहो G पिगंगुहो G एइ धणं X धणिमट्ठो.

बलकारम्मि पिणाओ पिअमा फलिणीइ पिंजिअं विहुए ।

पिलणं पिच्छिलदेसे सही पिडच्छा गुदम्मि पिट्ठंतं ॥ ४९ ॥

पिणाओ बलात्कारः । पिअमा फलिनी । पिंजिअं विधुतं । पिंजिअयं इत्यपि ।
पिलणं पिच्छिलो देशः । पिडच्छा सखी । पिट्ठंतं गुदः ॥ यथा ।

पिअमासामाइ इमाइ एस उअ पिंजिओ पिणाअपरो ।

5

पुरओ वि पिडच्छाणं पिट्ठंतमरेण पडइ पिलणम्मि ॥ ५२ ॥

अत्र पिहडो पिठरः । पिडच्छा पितृवसा । इति शब्दभ्रौ । तथा पिज्जइ पिवतीति
धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [४९]

पिंजरुडो भेरुण्डे जंकिंचिप्पडिअयम्मि पिप्पडिअं ।

तणुए पिहोअरो पङ्कसुरे पिट्ठखउरा य पेडा य ॥ ५० ॥

10

पिंजरुडो भेरुण्डः । वदनद्वयोपेतो भारुण्डाख्यः पक्षी । पिप्पडिअं यत्किंचित्पटि-
तम् । पिहोअरो तनुः । अत्र पिहुरोमो मीन इति पृथुरोमशब्दभवः । पिसुणइ कथय-
तीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । पिट्ठखउरा तथा पेडा कलुषा सुरा ॥ यथा ।

पिंजरुडो व्व दुवयणो पेढामत्तो सि पिट्ठखउरपिआ ।

सा तुह विरहुम्मत्ता पिहोअरा पिप्पडइ मिच्चं ॥ ५३ ॥ [५०]

15

L. 1. AGZ बलं BF बलं GXZ पिणाउ ABCDEFXY पिअमा GZ पिअमा Y
फलिणी ABDEFGXYZ पिंजियं C पिंजियं विहुए. L. 2. A पिलिण B पिल्लिलदेशे C
(F!) X पिच्छलं A पिच्छिणं X पिडिच्छा A अदम्मि X गुदम्मि ACGZ पिट्ठंतं E पेडंतं X
पेडंतं. L. 3. GX पिणाउ cdd. पिअमा B फलिणी BFGXZ पिंजियं C पिंजियं विधुतं.
BF पिंजियमित्यपि CGXZ पिंजियमित्यपि. L. 4. X पिपिलणं B पिडिओ X पिच्छलो
GZ पिट्ठंतं. L. 5. cdd. पिअमा C om. इमाइ BF पस ओअ cdd. पिंजिउ GZ पिणायं.
L. 6. BFG पुरउ X पुरउ BF पिडिछणं Z पिडिछाणं पिट्ठंतं G पिट्ठानं. L. 7. BF
पिहो X पिवतीति. L. 8. B पूका इति नोक्ताः. L. 9. GZ पिंजरुडो BFY
भेरुण्डे X भेरुण्डे BF जंकिंचि A पडि ABDEFGXYZ पडिअयं cdd. पडिअयं. L. 10.
CGZ पिहोअरो E पेडा X पिट्ठखउरा B पडिउरा C 1. hd. om. पेडा य 2. hd. adds
पेडा after पडिउरा BF पेडा EX पेडा Y पिडा. L. 11. BF भारुण्डो CGZ भेरुण्डो X
भेरुण्डे B पेते cdd. पिप्पडिअं. L. 12. X तनु C पिसुणइ X कथयति. L. 13.
B पूका इति CXZ पूकाविति G पूकाविति. BCFXZ नोक्ताः. GZ पिट्ठं BF पेडा
CG पेडा. L. 14. BF भिजमडो C पिजं BX दुवयणो CG पेडा BF पिट्ठखपिआ
CG पिट्ठं X पिट्ठखउरं CX पिआ. L. 15. C तुह विरहुम्मत्तो पिहोअरा C 1. hd.
(G!) मिच्चं X मिच्चं पि Z मिच्चं.

पिअमाहविपीणा विकिचउरंसा पीढमुच्छुजन्तम्मि ।

पीई तुरए पीलुट्टपीढरइआ य डडुचोरवहू ॥ ५१ ॥

पिअमाहवी कोकिला । पीणं चतुरस्रम् । पीढं इक्षुनिपीडनयन्त्रम् । पीई तुरंगमः ।
पीलुट्टं प्लुटम् । पीवलं पीतामिति तु पीतशब्दभवम् । पीढरई चोरमार्या ॥ यथा ।

5

पीणउरपीइरोहे पीढिआ पिक्खिऊण पीढरई ।

पिअमाहविकालमुही पीलुट्टं मण्णए पल्लि ॥ ५४ ॥ [५१]

पुंढे वच्चथे पुंढो गत्ते पिउसिआइ पुप्फा य ।

पुत्थं मिउ मेले पुंपुअं च पुव्वाडपुप्पुआ पीणे ॥ ५२ ॥

पुंढे इति शब्दो व्रजेत्यस्मिन्नर्थे । पुंढो गर्तः । पुप्फा पितृवसा । पुत्थं मृदु ।
10 पुंपुअं संगमः । पुव्वाडे तथा पुप्पुअं पीनम् ॥ यथा ।

पुव्वाडखन्ध पुप्पुअमुअ पुत्थालाव अण्णओ पुंढे ।

ण सहइ पुंपुअमहं पइपुप्फा पुंढसमगल्ला ॥ ५५ ॥ [५२]

L. 1. *cdd.* पिअं BF पडिमुछं Z °मुत्थुं A जेममि. L. 2. B पीई A पीलुट्टं BEXZ पीलुट्टं CF पीलुट्टं G *om.* पीलुट्टं BF पीई A °रईया E °रईया BCF GYZ °रईया ABF दडुं GZ दडुं X °पुट्टं Y डंडं B चोरं E रोत्तवाहू X °चोत्तवहू Z °वहू. L. 3. *cdd.* पिअं B चउरथं X चतुरस्रं F चउरस्रं BF रत्तुनिपीडणं. B पीई. GZ *om.* पीई तुं. L. 4. X पीलुट्टं G प्लुटं C °लं पीमिति GZ पीई G चोचोरं XZ चोरं. L. 5. BF °उरं C पीरई BFG °लिया CXZ °लिया C °रई. L. 6. *cdd.* पिअं X °महविं X पिल्लहं C मए GZ मण्णए X मयुए Z पल्लि. L. 7. C पुण्डे E पुण्डे C 1 *hd.* वच्छे 2 *hd.* वच्चच्छे G वयच्छे Z वयथे BXZ पुंढो. CE (F1) पुण्डो G मुंढे BF पिसियाइ ACGXY °सियाइ EZ °सिया य AX पुप्फा BF पुष्पा E पुत्था GZ पुष्पा. L. 8. CZ पुच्छं X पिच्छं C मउ E मिओ PF पुप्पुअं C 1. *hd.* पम्पुअं 2. *hd.* पम्पुअं Y पुंपुअं C 1. *hd.* *om.* पुव्वाड 2. *hd.* पुव्वाड G °ईं X °पुप्फा Y °पुप्पुआ. L. 9. X मज्झाब्धो BCFXZ पुंढो G *om.* पुंढो गतः BF पुष्पा. BCFX पुच्छं. L. 10. GZ पुंपुअं संगमः C पुव्वाडं BF तथा पुण्णओ X पुप्पुउ G पीना. L. 11. C पुव्वाडं C पुप्फां FG पुप्फुअं Z पुप्फुअं GZ *om.* मुअ BCFX पुच्छालाव C 1. *hd.* X अण्णउ G अण्णउ Z अण्णओ. L. 12. CX रुई G पुंपुअं X °महं Z एइपुप्फा X पुंढसगल्ला.

तरुणम्भि पुअंडो पेंडओ अ पवरे पुरिल्लो अ ।

असईए पुण्णाली अ पुण्णवत्तं पमोअहिअवत्थे ॥ ५३ ॥

पुअंडो तथा पेंडओ तरुणः । पेंडओ षण्ड इत्यन्ये । पुरिल्लो पवरः । पुण्णाली असती । पुण्णवत्तं पमोदहतवस्त्रम् ॥ यथा ।

पुण्णालिपुण्णवत्तं पुरिल्लपेंडय तुमं परिहिअण ।

5

मल्लसु पुअंडमण्णो सुहयत्तणमव्विओ किमम्हेहिं ॥ ५४ ॥

अत्र पुक्खरो सारस इति पुक्करशब्दभवः । पुंछइ पुंसइ पुसइ मार्टि । पुलोइ पश्यति । इति धात्वादेशेषूक्ता इति नोकाः ॥ [५३]

पुडइअपुंडइआ तह पेक्खीपेंडवालपेंडलिआ ।

पिण्डीकए पुआइणिपुआओ पुण पिसायगहिआए ॥ ५४ ॥ 10

पुडइअं पुंडइअं पेक्खी पेंडवालं पेंडलिअं एते पञ्च पिण्डीकृतार्थाः । पिंडलइअं इत्यपि । पुआइणी तथा पुआ पिशाचगृहीता । पुआइणी उन्मत्ता दुःशीला चेत्यन्ये ॥ यथा ।

पुंडइआ पेक्खीसदा पुडइअपेंडवालकचा ।

अपुआइणी वि पूअ व्व तुहारिवहु रुअन्ति पेंडलिअं ॥ ५७ ॥ [५४]

पुरुहुओ धूए पुडइणी अ णलिणी पुलामिओऽग्गिकणे । 15

असुरे पुरिल्लदेवो उक्कण्ठाए अ पुरुपुरिआ ॥ ५५ ॥

L. 1. E पुअंडो E पिंडओ AG, O 1. hd. पेंडइ X पिंडइ ABCEFY य (twice) X य (second time) L. 2. C अस्सए C °लीए CGZ om अ ABEFX Y य BF पुण्णवत्थं GZ °वत्त AEY पमोय° BFGYZ °द्विष° C °वच्छे. L. 3. BF पेडओ GX पेंडइ Z पेंडओ BF पिंडओ थं G पेंडइ सेंड X पेडइ Z पेंडओ पेंड. L. 4. G पुण्णवत्तः. L. 5. G °पुण्णवत्तं BF पुण्णवत्तं C °पुण्णवत्तं X विरिहिरुणे. L. 6. X मल्लसु C °गच्छिओ X °गच्छि Z °गच्छि (om. ओ) X किमम्हेहिं. L. 7. C पुक्खरो X सारसः C इति पुक्करस इति पुक्करशब्दभवः । G om पुंछइ CX पुंसइ C om. पुसइ XZ पुसइ. All mss. read पुलोइ. L. 8. GZ पश्यति धात्वा° G नोका. L. 9. ABEFGYZ पुडइय° C पुंडइय° A पुंडरिया X पुडापुंडइया E पुण्ड° BCEFGYZ °इया E नदा पर° X पेक्खी° ABCFGXYZ °वाल° A पिंड° GZ पेंड° cdd. °लिआ. L. 10. E पिण्डी° A पुआइ° GZ पुआइणि° AX °पुआइ GZ पुआइ X पिसाया° cdd. °गहिआए. L. 11. cdd. पुडइय° BFGXZ पुंडइय° G om. पेक्खी BFX पेंडवाली C °वाल° G पेंडवालं Z पेडुवालं BF पेडुवालं C पुण्डालियं GX पेंडालियं Z पेडुलिअं. L. 12. B पिंडालियमित्यपि CG (F1) Z पिंडलइयमित्यपि X पिंडलइयमित्यपि BF पुआणी Z पुआणी GZ पुआ C पुआइणा. CX सैन्यन्ये L. 13. cdd. पुंडइया GZ पेक्खीसदा (Z °द्धा) cdd. पुडइय° BC FX अपिंड° cdd. °वाल° C °कचा GZ. °कचा X °कवचा. L. 14. BF अपुआइणी GZ पुअ G व्वा CX मुक्कणि° BF पेडु° BCFXZ °लिअं. L. 15. AY पुर° GX °हुइ C पुओ cdd. य A पुणा° AG, O 1. hd. XYZ °सिअ BF अग्गि° L. 16. ACEYZ य AEGXYZ °रिया.

पुरुहूओ पुकः । पुडइणी नलिनी । संस्कृते तु पुटकिनीशब्दं केचिदेव निवक्षन्ति ।
पुलासिओ अग्रिकणः । पुरिल्लदेवो असुरः । पुरुपुरिआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

पुरुहूअपि काले पुरिल्लदेवारिविरहिआ राही ।

मयणपुलासिअतत्ता पुडइणिसयणे करेइ पुरुपुरिअं ॥ ५८ ॥

5 अत्र पुलअइ पश्यतीति धात्वादेशोक्तमिति नोक्तम् ॥ [५५]

आसीइ पुरिल्लपहाणा पूणी पिचुलया करी पूणो ।

पूरी वायगभण्डे पूअं दहिअम्मि पूरणं सुप्पे ॥ ५६ ॥

पुरिल्लपहाणा अहिदंष्ट्रा । पूणी तूललता । यन्मध्यात्सूत्रतन्तुर्निःसरति । पूणो
हस्ती । पूरी तन्तुवायोपकरणम् । पूअं दधि । पूरणं शूर्पम् ॥ यथा ।

10 पञ्चअपूरीपूरणपूणीहिं जे जिअन्ति ते वि वरं ।

खुत्तपुरिल्लपहाणो मरसि अलं मारुडेण णरपूण ॥ ५९ ॥ [५६]

पुरोड्डी कज्जवए पुंडरिअं पेसणं च कज्जम्मि ।

पेल्लिअमवि पीडिअए पेआलं पेज्जलं पमाणम्मि ॥ ५७ ॥

पुरोड्डी अवकरः । पुंडरिअं तथा पेसणं कार्यम् । पेल्लिअं पीडितम् । पेआलं तथा
15 पेज्जलं प्रमाणम् ॥ यथा ।

- L. 1. GX इड B मलीणी. C केचिदेव Z केचिदेव L. 2. BF मुला GX सिड
X अरिल्लदेवो. BF पुरुपुरिया X पुरिया Z उत्कंठा. L. 3. BF पुरुहूओअपि C इय
X पुरुहूअपि काले *add.* विरहिया. L. 4. *add.* पुलासिवं (X स) BF पुडइणी
C पुहाविणि X पुडवाणि *add.* णिवं L. 5. X om the whole line. L. 6.
A दुगिह In G पुणि पूणी is torn off. C पुणी. L. 7. C पूरी A वायग Y वायक
A पूअ BCEFGXYZ पूअ BCEFGYZ दहिअम्मि. L. 8. X पहाणो In G णी तू
is torn off. X पिचुलया B यन्मध्या B तंतु C (F!) X तंतु G ते and then
torn off to यथा incl 1. 9. L. 9. X पूअ BCFZ तूर्पे X तूर्प. L. 10
GZ पूअपूणीपूरणपू X पूरी is given twice. X पूणीहं BCFX जिवंति C ते चि
L. 11. X पणिल्ल From णो to पेज्जलं l. 2 next stanza torn off in G. C मलमि
वं गा X मारुडेण BCFXZ नरं L. 12. ABFY पुरोड्डी C पुरोड्डी Z पुरोड्डी BF
कज्जवए C कज्ज 2. hd. कज्ज BF पुंडरिअ ACE पुंडरिअं X पुंडरिअं Y पुंडरिअं Z पुंडरिअं
X पेसणं. L. 13 EX पेल्लियमं ABCFYZ पेल्लियमं BF पीडिअए CEXYZ पीडिअए
add. पेआलं G पेज्जलं पमाणम्मि. L. 14. BFGZ पुरोड्डी C पुरोड्डी B पुंडरिअं C (F!)
X पुंडरिअं Z पुंडरिअं C 1. hd. पेसणं 2. hd. णरण In G from पेसणं to अपेज्जलं
L. 17 torn off. C (F!) पेल्लियं BX पेल्लियं. BCFXZ पेआलं.

पूरोष्ठिमपेआलं पेसणअणहिज्जं घल्लसु सखेत्ते ।

दारिद्रेपेल्लिअ अपेजलकणिसेहि जइ अत्थि पंडरिअं ॥ ६० ॥ [५७]

पेरिज्जं साहिज्जम्मि पेच्छओ दिट्ठमित्तअहिलसिरे ।

पिच्छम्मि पेहुणं पंडलो रसे गोवयम्मि पंडारो ॥ ५८ ॥

परिज्जं साहाय्यम् । पेच्छओ दृष्टमात्राभिलाषी । पेहुणं पिच्छम् । पंडलो रसः । ५

यदाह गोपालः ॥ पेहुणपंडलशब्दौ पिच्छे च रसे च बोद्धव्यौ ॥ पंडलो अरस इति तु

अकारप्रश्लेषो मूढानाम् । पंडारो गोपः । पंडारो महिषीपाल इति देवराजः ॥ यथा ।

सिहिपेहुणावयंसो पीणो पयपंडलेण पंडारो ।

वम्भहक्यपेरिज्जो भत्तयहारीण पेच्छओ जाओ ॥ ६१ ॥ [५८]

पंडोलीपेरणपंडधवा कीलोद्धटाणसग्गेमु ।

10

पेडइओ कणवणिण पेसणआरी अ दृइए ॥ ५९ ॥

पंडोली क्रीडा । पेरण ऊर्ध्वस्वानम् । अत्र । पेच्छइ पश्यति । पेडइ क्षिपति । एतौ

धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । पंडधवो खड्गः । अत्र पंडवइ प्रस्थापयति । अयं धात्वा-

देशेषूक्त इति नोक्तः । पेडइओ कणादिविक्रेता वणिक् । पेसणआरी दूती ॥ यथा ।

L. 1. BXZ पूरोष्ठिं C (F1) पूरोष्ठिं BCFXZ पेआलं BF पेसणहिज्जं CX पेसणअणहिज्जं घल्लसु BF सुखेत्ते. L. 2 BF दारिद्रं BFXZ पेेल्लिअ GZ व पेज्जलं BF कलिसेहि GZ सेहि X कणिसे इज्जि C 2. hd. अत्थि From स्थि to प्रमात्रां । 3. next stanza torn off in G. CZ पुंडं X कुंडं cdd. स्थि (Z as above). L. 3. BF पेसिअ B साहिज्जंमि X साहिज्जंमि A पेत्थउ BFX पिच्छउ E पेच्छओ Z पेहुओ. L. 4. BY पेच्छंमि X पेच्छंमि Z पेहुलं A पंडलो BF पंडलो EXZ पंडलो BFX रसो X गोवयंमि A पंडारो BCFY पंडारो X पंडारो. L. 5. B साहाय्यं C पिच्छओ XZ पेच्छउ BF भिलासः BFX पेड. BFX पंडलो. L. 6. C पिडरशब्दो X पिडलशब्दो X व for च (twice). BF बोधव्यो X बोधव्यो BCFX पंडलो In G from पंडलो to महिषी । 7. torn off. L. 7. BF पंडारो गोपः । पंडारो X पंडारो (twice) CZ पालः From यथा to सग्गेमु । 10. torn off in G. L. 8. BF सिहू BF पेडलेण Z पंडलेण BFZ पंडारो CX पंडारो. L. 9. C 1. hd. X पेच्छउ X जाउ. L. 10. BF पेडां C पिडां X पडां Z पेडां BF पेडधवा X पेडधरो EX कीलोद्धटं C लोद्धं Z कीलोद्धं BCFE दृइए. L. 11. E पेडइअं X पेडइअं ACG इउ BF कणकणवणिण C कणवणिण (sic) From गण to सङ्गः । 5 torn off in G. YZ पेसणआरी ABEFGX व Y उ BZ दृइए F दृइए. L. 12. BF पेडोली BF उडं X ऊडं B क्षिपति ति एते. L. 13. BF पेडधरो X पंडधरो, C वचइ X पिचइ Form पति to स । 15 torn off in G. L. 14. B पूका इ नोक्तां X पूकाविनि नोक्तां. CX पंडवइ 2. hd. ओ X वणिणु BFZ पणारी X पूती.

पेडइअधूअपेडोलिलम्पडो परेणं कुणसि कीस ।

ण विणा पेसणआरिं हवन्ति कज्जाइ पेडधवहन्थ ॥ ६२ ॥ [५९]

पोट्टं उअरे पोच्चं मुकुमारे जूहणायगे पोंडो ।

काचम्मि होइ पोत्ती गामपहाणम्मि पोआओ ॥ ६० ॥

5 पोहं उदरम् । पोच्चं सुकुमारम् । पोंडो यूथाधिपतिः । पोत्ती काचः । पोआओ
ग्रामप्रधानः ॥ यथा ।

तं पोच्चं तणुपोट्टिं मेल्लिअ पोआअपोडं णिअवरिणि ।

हालिअमहिलं एअं रमसि ण तं मुणसि पोत्तिमणिभेअं ॥ ६३ ॥ [६०]

दुत्थम्मि पोसिओ पोणिआ य मुत्तभरिअम्मि तक्कम्मि ।

10 पोअंडो मुक्कभयम्मि पोउआ करिसअग्गिम्मि ॥ ६१ ॥

पोसिओ दुःस्थः । पोणिआ सूत्रमुत्तर्कुः । पोअंडो मुक्कभयः । पण्ड इत्यन्ये ।
पोउआ करीषाग्निः ॥ यथा ।

हालिअजालिअपोउअधूमं ददुण पोणिअं चइअ ।

पोसिअवरिणी छेत्तं उअ पोअंडा णिसाइ अहिसरइ ॥ ६४ ॥ [६१]

L. 1. BCFZ पेडइय° X पेडइय° X °धूधूयपिडोलि° C °धूयपिडोलि° Z °धूय° BF °पेडोलि°.
L. 2. BFGZ पेसणयारि° X पेसणहारि° C °आरि° य BCFXZ कज्जाइ
From कज्जाइ to मारम् L. 5. torn off in G. BF पेड° C °हच्छा° X °हच्छा°.
L. 3. A पोह EX ऊअरे Y उअरे Z उआ A णाच्च X पेच्च Z पुच्च X सुकुमार A जूहणा°
BF पोंडो C पोंड. L. 4. X कच्चं X पुत्ती A पोहाउ EX °उ Z पोआओ. L. 5.
X पोह BF पोहो X पेडो In G not quite legible. X कचे X पोआउ Z पोआओ
From आओ to त्यम्मि L. 9. torn off in G. L. 7. Z तपोच्चं X तण° BF, C 2.
hd. °पोट्टि BF मेल्लिअ C मेल्लिआ Z मेल्लिअ C पाआअ° Z पोपाय° B निप° C (F1) XZ
णिय° BX °परणि. L. 8. BCFZ हालिय° X होलिय° BCFXZ एअं C °महिलेति BF
न X न for ण BCFXZ °मेय. L. 9. C दुत्थंमि AGX पोसिउ cdd. पोणिआ
BCFGZ om. य cdd. °मरिम्मि BF तक्कमि From म्मि to पोउआ L. 2 torn off in
G. X तक्कम्मि. L. 10. X पोअंडो Z पोअंडो BFY पाउआ In G कर्ति° not legible.
L. 11. X पोसिउ In G पोसिओ not legible; from दुःस्थः to पोउआ L. 12. torn off.
BCF दुःस्थः X दुःस्थः BCFXZ पोणिआ B सूत्रभृतकर्कः C (F1) °भृतर्कु C 2 hd. °भृतर्कु
XZ भृतर्कर्कुः B पंड X पंड. L. 12. BF पाउआ. L. 13. BF होलिय° XZ
हालिय° C °जालिपोउअ° Z °जालिपोउअ X °जालि° In G °जालिपोउअधूमं द° is torn
off. C ददुण X ददुण BF पोणिअं Z पाणिअं BCFX चइअ GZ चअइ. L. 14. cdd.
पोसिअ° B °धरणी X च्छेत्तं C उअ From उअ to पोलिअ° L. 2. next page torn off
in G. C णिसाइ X णिसाइ C अहिसरइ Z आसइ.

पोआलो वसहे पोअंतो सवहम्मि पोत्तओ विमणे ।

पोलिअपोहणपोरच्छा सोणिअलहुअमच्छपिसुणेसु ॥ ६२ ॥

पोआलो वृषभः । पोअंतो शपथः । पोत्तओ वृषणः । पोलिओ सौनिकः । पोहणो लघुमत्स्यः । पोरच्छो दुर्जनः ॥ यथा ।

तं रे पोहणमन्धि सपोत्तपोआलउ ज्व रमिऊण ।

5

पोरच्छकम्म पोलिअ इण्हि पुण कुणसि पोअंते ॥ ६५ ॥ [६२]

पोइअपोअइआ णिइयरिलया पोइओ अ कन्दुइए ।

पोलच्चा खेडिअभू कुमुम्भरत्तम्मि पोमरयं ॥ ६३ ॥

पोइआ तथा पोअइआ निद्राकरी लता । पोइओ कान्दविकः । खद्योत इत्यन्ये । पोलच्चा खेडितभूमिः । पोमरं कुमुम्भरक्तं वस्त्रम् । अत्र पोकइ व्याहरतीति धान्वादेशे-10
पूक्तमिति नोक्तम् ॥ यथा ।

पोइअचुण्णमिसओ पोअइअवणम्मि पोइअघरिल्ली ।

पोलच्चछेत्तकण्ठे सुपोमरा पेच्छ अहिसरइ ॥ ६६ ॥ [६३]

॥ अथानेकार्थाः ॥

इरिअक्खमेसु पक्को पत्तणमिमुफलपयुद्धेसु ।

15

पइअं भच्छिअचक्केसु पप्फुअं दीहउड्डिअन्तेसु ॥ ६४ ॥

L. 1. X पोआले Z पोआलो BCF वसहो A पोअंतो (?) E सवहम्मि AXZ पोत्तउ.
L. 2. BF पोणियं CEGYZ पोलियं AZ पोसत्था X पोरिच्छा cdd. सोणियं CZ लहु.
मच्छं EGXY लहुयं BF मत्थं. L. 3. GX पोत्तउ X पोलिउ In G पोलिओ.
सोनि is torn off. BFX शोनिकः CZ शोनिकः L. 4. Z पोरत्थो. L. 5. X रो GZ
पोआलउ X पोत्तेपोआलउ BF, C 2. hd. XZ च. L. 6 Z पोरत्थं cdd. पोलिय.
L. 7. BCEFGXZ पोइअपोअइया Y पोअइया Z णिइयरि AX पोइं G अरि AGX
पोइउ E पोइओ C om. अ ABEFGXYZ य A कन्दइए BF कपेदुइए EX इए. L. 8.
Z पोलत्था cdd. खेडियं A कुसंमं E कुसुमं A पोमरयं GZ रज्ज. L. 9. cdd.
इया twice; (Z only 2nd time) B करि GX पोइउ X कान्दविकः B पद्योत.
L. 10. BFGZ पोलत्था C चो BF पेदितं. L. 12. CGXZ पोइअं C पुंरणं CGX
मिसउ X पाइयवणंमि CGZ अडवं cdd. पोइअं. L. 13. BFZ पोलत्थं BF पेत्त
CX पेत्तं Z पेत्थ C रइ. L. 14. om. A. L. 15. ABCFEFYX इणियं
C पत्तणंमिसु BF पुत्तासु L. 16. cdd. पइअं ABCFGYZ माच्छियं E माधियं X
माधियं Y चक्केसु AGZ पप्फुअं E पप्फुअं Y पप्फुयं BF उड्डियंतेसु ACGYZ उड्डियंतेसु.

पको द्रुमः समर्थश्च । पत्तणं वाणस्य कलं पुङ्खश्चेति व्यर्थम् । पइअं भत्तितं रथ-
चक्रं च । पप्फुअं दीर्वमुड्डीयमानं च ॥ [६४]

वइजवणीसु पडिल्ली पउणो वणरोहणिअमभेएसु ।

अइसोहन्ते भग्गे पिअंवए पक्कणी चेअ ॥ ६५ ॥

- 5 पडिल्ली वृत्तिस्तिरस्करिणी च । पउणो वणरोहो नियममेदश्चेति व्यर्थः । पक्कणी
अतिशयशोभमानो भग्नः प्रियंवदश्चेति व्यर्थः ॥ [६५]

गायरसविरलमग्गेसु पइट्टो गणगुहासु पच्चारो ।

कोकिलजारसु पंसुलो पउत्थं घरप्पवसिएसु ॥ ६६ ॥

- पइट्टो ज्ञातरसो विरलं मार्गश्चेति व्यर्थः । पच्चारो संघातो गिरिगुहा च । पंसुलो
10 कोकिलो जारश्च । पउत्थं गृहं प्रोषितं च ॥ [६६]

वइविवरे तह मग्गे दुरूभीले कण्ठदीणारे ।

कण्ठच्छिदम्मि तहा य दीणणाए पएरो अ ॥ ६७ ॥

पएरो वृत्तिविवरं मार्गो दुःशीलः कण्ठदीनाराख्यभूषणमेदः कण्ठे विवरं दीननाद-
श्चेति पठ्यर्थः ॥ [६७]

- 15 लहुपिठरम्मि पडुल्लं तह चिरकालप्पसूअम्मि ।

पत्तट्टो णायव्वो बहुसिक्खिअमुन्दरेसु च ॥ ६८ ॥

पडुल्लं लघुपिठं चिरप्रसूतं च । पत्तट्टो बहुशिक्षितः सुन्दरश्च ॥ [६८]

असहणममत्थएसु च पच्चलो पक्कणो चेअ ।

पव्वज्जो णहसरसिसुमिएसु गणमत्थरेसु पत्थारी ॥ ६९ ॥

L. 1. X द्रुमः BFG वाणस्य X वाणकलं CX व्यर्थः cdd. पइअं X भत्तितं
L. 2. GXZ पप्फुअं X दीर्वमुड्डीयमान. L. 3. E om. वइ BCF चइ ABFGYZ
“णियमं” C “णियमा”. L. 4. G भग्गे अंवए (sic) XYZ प्रियंवए ABCF वेय C 2
hd. Y वेय. L. 5. BCF वृत्तिरि। Z “स्करणी” GZ वणरोहो. L. 6. B “तोभ” B
दश्चे (sic). L. 7. A नाथं X पइट्टो Y पइट्टो BEF गुणगुहासु X पाउगगुहासु A
पचारो. L. 8. G “जासेसु” X “जारसु” Z “जासेसु” C पंसुलो C पउच्छं Zय उत्थं G “एव”
L. 9 G पइट्टो BF संघातः C गिरिगुहा संघातश्च. L. 10. X कोकिलो C पउच्छं X
प्रोषितं. L. 11. BCF चइ Z “विवरे” X कठं L. 12. C 1. hd. “छिदम्मि” X
“छिदम्मि” तहा ACGYZ च. L. 13. C पएरो य BFX दुःशील C दुःशीले X “दीगारय”
Z गरय भूषणं C “मेदः” BF om. दणि. L. 15. E “पिठरं” BCF पडुल्लं X पडुल्लं
GYZ “सूअम्मि”. L. 16. GZ पत्तट्टो EX नायव्वो C 1. hd. “वो” G बहु BF बहु
सिक्खियसु च X “सिक्खियं” YZ “सिक्खियं”. L. 17. BFX पडुल्लं C पडुल्लं C लहुं X
पत्तट्टो BG बहु B “सिक्खितः”. L. 18. C “समच्छएसु” BF om. च G पव्वज्जो Z पव्वज्जो
G पक्कणी ABCFY वेय. L. 19. C (A1) पव्वज्जो Y “मिगेसु” C गणपन्दरसु X
“सहरेसु” C पत्थारी.

पञ्चलो तथा पक्कणो असहनः समर्थश्चेति द्वावपि द्वार्थौ । पञ्चजो नखः शरो बालमृगश्चेति त्र्यर्थः । पत्थारी निकरः पस्तरश्च ॥ [६९]

कप्पासे सेए पलसं पीडिअपडिअभीरुमु परद्धं ।

पडुत्थी बहुदुद्धाए पारीहारिणीए अ ॥ ७० ॥

पलसं कर्पासफलं स्वेदश्च । परद्धं पीडितं पतितं भीरु चेति त्र्यर्थम् । पडुत्थी बहुदुग्धा ५ दोहनहारिणी चेति द्वार्था । अत्र परीइ भ्रमति क्षिपति चेति धात्वादेशोपूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७०]

परिहक्कं च विमाले एगन्ते तह य मुण्णम्मि ।

परिहच्छं पडुमण्णुसु भीअमग्गेसु पडिसिद्धं ॥ ७१ ॥

परिहक्कं विशालमेकान्तं शून्यं चेति त्र्यर्थम् । परिहच्छं पटमन्युश्च । पडिसिद्धं १० भीतं मग्नं च ॥ [७१]

पयलाओ हरसप्पेसु परिब्भंतो णिसिद्धभीरुसु ।

दाथायडुमाहिमीसु पयडुणिपारिहट्ठीओ ॥ ७२ ॥

L. 1. BF (G 1) Z पञ्चलो C पञ्चजो, C नख X नख L. 2. BFGX बाल
X मग्नश्चेति C पञ्चारी GZ स्तरश्च. L. 3. X से for सेए *add.* पीडियं BCF
पीडियं YZ पीडियं X पीडिएसु A भीरुसु E भीरुसु G भीरुसु. L. 4. AY पडुत्थी
BF पडुत्थी C पडुत्थी GZ पडुत्थी X पडुत्थी G वहुं A दुद्धाए C दुद्धाए X दोहनहारिणीए
ABCFGXYZ य. L. 5. C कर्पासं X कलः B श्वेदश्च B परिद्धं C परद्धं F परिद्धं
CX भीरुश्चेति. BF पडुत्थी CX पडुत्थी G पडुत्थी Z पडुत्थी BF बहुदुग्धा L. 6. Z
दोहनहारिणी B द्वारीणी X द्वार्थाः Z द्वार्थाः CXZ परीअइ. BF *om.* क्षिपति
GZ वृक्त L. 7. CGXZ नोक्तः. L. 8. E *om.* च BF मुण्णं पि C मुण्णं २ *hd.* मि G
सुत्तं Z मुत्तम्मि. L. 9. ABFYZ परिहक्कं CX पीडित्वं BF पडुत्तुसु E पडुत्तु A
मण्णुसु C 1. *hd.* मण्णुसु 2. *hd.* मण्णुसु GZ मण्णुसु X मण्णुसु Y भीयं B परिसिद्धं C
(F 1) सिद्धं. L. 10. GZ कान्तः BFZ परिहक्कं CX पीडित्वं. BF
पटमन्युश्च or टुं X पटमन्युश्च BF पीडित्वं. L. 12. C पडुलाओ AGX लाउ Y
पडुलाओ BF परिब्भन्तो A पडुत्तो GYZ परं X परिब्भन्तो C णिसिद्धं B भीरुसु. L. 13.
A दाथां BCEFGYZ दाथां X दाथां C (F 1) पडुत्तुं GXZ पडुत्तुं E माहिमी
GXYZ पयडुणि C (F 1) पयडुणि C द्वार्थाओ E द्वार्थाओ GZ द्वार्थाओ AX उ.

पयलाओ हरः सर्पश्च । परिच्यतो निषिद्धो भीरुश्च । द्वाःस्था प्रतीहारी । आकु-
ष्ठिराकर्षणम् । महिषी सामान्योक्तापि चिरप्रसूतेह गुह्यते । एषु द्वाःस्थादिषु त्रिष्व-
र्थेषु पयङ्गुणपारिहृष्टिश्च । यदाह गोपालः ॥ पयङ्गुणी स्यात्प्रतीहारी । आकृष्टिः
परिहृष्टी पयङ्गुणी चेति विज्ञेया ॥ द्वाःस्था च पारिहृष्टी आकृष्टिः
५ पारिहृष्टी स्यात् ॥ इति च । गोकुलप्रकरणे देवराजस्त्वाह । परिहारिणीपयङ्गुणपडि-
च्छिआ पारिहृष्टीए ॥ [७२]

वडमुक्सेमु परिअडी पहेणयं लाहणोसवेमुं च ।

पडुआलिअं पडुकयपरिताडिअधारिएमुं च ॥ ७३ ॥

परिअडी वृतिर्मुखश्च । पहेणयं भोजनोपायनमुत्सवश्च । अत्र । पञ्चालइ प्लाव-
10 यति छादयति च । पयलइ शिथिलीभवति लम्बते च । पम्हुसइ विस्मरति प्रमृशति
प्रमुष्णति च । पक्खोडइ विकोशयति शीयते च । पलोडइ प्रत्यामच्छति पर्यस्यति च ।
पाडिसाइ शाम्यति नश्यति च । एते धात्वादेशोपूक्ता इति नोक्ताः । पडुआलिअं पडु-
कृतं ताडितं धारितं चेति व्यर्थम् ॥ [७३]

परिहुत्तवडुविअपालिएमु पडिअग्गिअं चेअ ।

15 पविरंजिओ अ भणिओ सिणिद्धए कयणिसेहे अ ॥ ७४ ॥

L. 1. C पयलाओ G लाउ X पयलाउ इर X परिच्यतो B भीरुश्च BF द्वास्था-
ञ्ची C द्वास्था GXZ द्वास्था. L. 2. B रुवि X रुष्टि (om. आ) B om. वि
BFXZ द्वास्था C द्वास्था G द्वास्थादि BFX om. त्रिष्वर्थेषु C त्रिष्वर्थेषु L. 3. BCX
पयङ्गुणि F पयङ्गुणि GZ चट्ट B पारिहृष्टि F हृष्टि C हृष्टि BF om. शब्दो.
X गोपाल BF पयङ्गुणि CX हृष्टि GZ हृष्टि BX आकृष्टि L. 4. B परिहृष्टी G परिहृष्टी
X पारिहृष्टी BF चट्ट C हृष्टि GXZ हृष्टि X जेवा BFGXZ द्वास्था C द्वास्था BCF
व B हन्वी (twice) B हृष्टि G om. आकृष्टि पारि L. 5. cdd. स्यादिति. G om.
च G गोपाल CX प्रकरणे B द्वारिणी X परिहारिणी Z परिहारी B पयङ्गुणि CG
X हृष्टि Z हृष्टि. L. 6. BCF पडिस्थिया GZ स्थिया X पविस्थिया BF हृष्टिचट्टि.
L. 7. C 1. hd. मुक्सेमु cdd. पयिङ्गु (X as above) X पहेणय C 1. hd. X
लाहे C 2. hd. मोय. L. 8. EX पट्ट Z पट्ट cdd. लियं B पट्ट cdd. डिवं GZ
धाडिएसु च X धारिएसु. L. 9. BCFX पयिङ्गु G पडि PCF वृत्ति C मुक्से G मुक्से X
पहेण BF पञ्चालइ C पञ्चालइ GZX पञ्चालइ L. 10. CX पयलइ B सिद्धि X मयति
BFG लम्बते. GZ पम्हुसइ X पम्हुसइ L. 11. BF om. च after ण्णानि CZ विकोशयति.
C पलोडइ X गच्छति च C om. पर्यस्यति च X पर्यहयति L. 12. G डिसाइ (sic) BFX
पडिसाइ. B om. च B द्वाक्ताः BF पट्ट cdd. लियं BF पट्टकृतं C पट्ट L. 13.
X कृत परिताडितं. L. 14. BF परिमुक्त CX परिमुक्त AEXY वडुविअ B वडु-
विअ C (F1) वडुविअ 2. hd. हृष्टि GZ वडुविअ AEXY पडिअ BCFEY
मिथं From पडि to सेहे अ 1. 2 written twice in C. A चेषु BF चेषु C चेषु य
CY चेषु X वेअ. L. 15. ABF पंजित C परिपंजित 2. hd. ओ C पविपंजित E
पवि G रंजित X पडिपंजित CEGYZ च ABFG, C. 2. hd. मणिउ B सिणिद्धये C (F1)
द्वए X मणिद्धए A कयणिसेहे EX णिहे C णिमिहे ABCFGXYZ च.

पडिअग्गिअं परिमुक्कं वर्धापितं पालितं चेति व्यर्थम् । पडिअग्गिअं अनुव्रजित-
मिति तु अनुव्रजिधात्वादेशसिद्धम् । पविरंजिओ स्निग्धः कृतनिषेधश्च । पविरंजिओ
भग्न इति तु भञ्जिधात्वादेशसिद्धः ॥ [७४]

सरहे वग्घम्मि अ पक्कसावओ पासमच्छिविरुवेसु ।

पालो सुण्डिकजुण्णेसु भत्तउच्छसु पाऊ अ ॥ ७५ ॥

5

पक्कसावओ शरभो व्याघ्रश्च । पासं अक्षि विशोभं च । दन्तकुन्तयोरपि पासं
इच्छन्त्यन्ये । पालो शौण्डिको जीर्णश्च । पाऊ भक्तमिक्षुश्च । स्वार्थे के पाउअं
इत्यपि ॥ [७५]

चच्चपडुसु पाडुको विण्णुअपडिसारएसु पालप्पो ।

हंसो विसेम्भुजे पाडलो द्वारतिरिएसु पासल्लं ॥ ७६ ॥

10

पाडुको समालम्भनं पटुश्च । पालप्पो विधुतः प्रतिसारश्च । पाडलो हंसो वृषभः
कमलं चेति व्यर्थः । पासल्लं द्वारं तिर्यक् च ॥ [७६]

पुव्वकयकम्मपरिणइआहेइअपीडिएसु पारद्धं ।

तुल्लणिसेह सरिसे समुआचारे अ पाडिसिद्धी अ ॥ ७७ ॥

पारद्धं पूर्वकृतकर्मपरिणाम आखेटकः पीडितश्चेति व्यर्थम् । पाडिसिद्धी स्पर्धा 15
सदृशः समुदाचारश्चेति व्यर्थः ॥ [७७]

L. 1. G परि° cdd. °आगम्यं (Z as above) C वद्ध° XZ वद्ध° In G पालित
twice. cdd. °गम्यं (X as above). C add च after गम्यं X °व्रजत° L. 2.
X om. तु अनुव्रजि° CXZ °देशे सिद्ध BFX पडि° GX °रंजित. CX परि° GX °रंजित
L. 3. BX भञ्जित्वा°. CGXZ °सिद्ध. L. 4. BF वग्घम्मि ABEF GYZ व C र X
ये AGX °वउ C पासमिच्छ° A विससेसु BF °विरुवेसु CX °विरुवेसु G °विरुवेसु Z विरुद्धेसु.
L. 5. A मुण्डि° C सुण्डिकजुण्णेसु E भत्तओ उच्छसु C °उच्छसु E पाऊ ABCFEFX च Y
या. L. 6. X °सावउ In G सावओ श° is torn off. B सरभो BF पार°, BF
दंडकं° X दंत° C °पि णत्तमहंमित्थ° X पासमिच्छ° Z पासमिच्छ° L. 7. CX शौडि°
B शौडि° C भक्ता° In G मिलुअ is torn off. F भक्त इत्युअ BCFX पाउअमित्थापि G
पाउयमित्थापि Z पाऊयमित्थापि. L. 9. BF वग्घ° CZ वग्घ X चच्चपड पाडुको From दुक्को
to विसे 1. 10 torn off in G. C विण्णुअ° C 2. hd. E विण्णुअ° XY विण्णुअ° C °पडि-
पसा X °पडिसारसु. L. 10 X हंस A विसेम्भुजे E अंभुजे X अणुज In G जे पां द्वार
is torn off. BEF दुवार° E तिरिएसु BF पासल्ल Z पासल्ला. L. 11. BG पाडुको
Z पाडुको B समालने om. पटुअ From अ to पति° torn off in G. B हंस वृमअ कमलं.
L. 12 From मल्ले to रद्ध 1. 13 torn off in G. C व्यर्थाः X ज्ययाः X द्वार B
निषक्क X निषक्क. L. 13. BF °परिणय° ACXYZ °इय° E °इडि° A °पीणसु BF
°पीणसु F पाडु. L. 14. E उल्ल° X बुल्ल° CY समुवा° GZ समुदा° BF. C 1. hd.
°वसे ACEGXYZ च C °सिद्ध From पाडि° to ग 1. 1. next page torn off in
G. cdd. व L. 15. X पूर्ववत् L. 16. Z सद्धा. ज्ययाः read all Mss
(except X व्यर्थाः).

पाहुंगोरी विउणे मज्जामत्तम्पि दढवडं ए अ ।

मसउम्मत्तेसुं पिप्पओ अ पिचुपूणिआसु पिउली अ ॥ ७८ ॥

पाहुंगोरी विगुणो मयासक्तो दृढकृतावेष्टना च वृत्तिरिति व्यर्थः । यदाह ॥
पाहुंगोरी च वृत्तिर्दीर्घं ग्रन्था विवेष्टनं परितः ॥ पिप्पओ मशक उन्मत्तश्च । पिउली
५ कर्पासस्तूललतिका च ॥ [७८]

गण्डुतिणचीरिघम्मेसु पिळ्ळिरी पिप्परो विसे हंस ।

वज्जविसेसविण्णेसु पिहंडो वग्घसीहया पुळ्ळी ॥ ७९ ॥

पिळ्ळिरी गण्डुत्तंसं तृणं चीरी घर्मश्चेति व्यर्था । पिप्परो वृषभो हंसश्च । पिहंडो
वायविशेषो विवर्णश्चेति व्यर्थः पुळ्ळी व्याघ्रः सिंहश्च ॥ [७९]

10 तरुणोम्मत्तपिसल्लेसु पुआई वयणाविन्दुसु पुडिंगं ।

पूसो हालमुगेसुं पेडा भिन्नीदुवारमहिमीसु ॥ ८० ॥

पुआई तरुण उन्मत्तः पिशाचश्चेति व्यर्थः । पुडिंगं वदनं विन्दुश्च । पूसो सातवाहनः
शुकश्च । पेडा भित्तिद्वारं महिषी चेति व्यर्था । केचित्पेडाशब्देन महिषमाहुः ॥ [८०]

L. 1. X पाहुंगोरी E °गेगो जि° Y विगुण A °णो B °वडं From ए to एनं l. 4.
torn off in G. ACEYZ च. L. 2. BF मसजोउम्म° C 2. hd. °ओम्म° X मस-
उम्मत्तेसु Z °उम्मत्तेसुं ABGXZ पिप्पउ cdd. य (twice). C °पूणि° cdd. °वासु.
L. 3. Z पाहुंगोरी B मज्जा° C (F!) XZ °रुतवे° X °वेष्टना BF °ना य धृतिरिति CX
वृत्तिगिति B व्यर्थः (sic) Z वृत्तिरिव्यर्थः । L. 4. Z पाहुंगोरी B वृत्तिर्दीर्घं (sic) C
वृत्तिर्दीर्घं F वृत्तिर्दीर्घं (!) X वृत्तिर्दीर्घं Z °य च ग्रन्था G °एन BX पिप्पउ. B मशकः
From उन्मत्तश्च to णिरी l. 8 torn off in G. L. 5. Z च twice.
L. 6. BF गुंडु° E गुंडु° C °वीरि° 2 hd. °वारि° Z °वीरि° X °घम्मेसु BF पिळ्ळिरी
Y पिळ्ळिरी Z पेपरो X हंस. L. 7. BF विसेविसेविण्णेसु C 1. hd. वज्ज° C °विसेसुं
X °विण्णेसु. L. 8. X पिहंडो. C गण्डुत्तंसं X गण्डुत्तंसं Z गण्डुत्तंसं C वागी In
G. from घर्मश्चेति to पुडिंगं l. 11 torn off. CX व्यर्थाः. L. 9. B °विशेषा X
विवर्णश्चेति X व्यघ्र सिद्धः व्यर्थः. L. 10. A तरुणोम्मत्त° CYZ °णुम्म. EX
°णोम° CZ पुआई E पुई B वयणाविन्दुसु E °विन्दुसु BF पुडिंगं C पुडिंगं E पुडिंगं.
L. 11. E इले° A °सु From लसु° to रं l. 14 torn off in G. BF पेडा C पेडु महिमी-
दुवार° X पेडु Z पेडु (!) मेहिमीदुवार° X महिमी (sic). L. 12. CZ पुआई X
तरुणोम्मत्तः B व्यर्थः X व्यर्थाः BF वदनं X विन्दुश्चेति BF विन्दुश्च । पूसो सातवाहनं विन्दुश्च ।
पूसो सात° य° L. 13. BF पेडा C पिडा X पिडा BFX भित्तिद्वारं C °द्वारं.
L. 13. BX व्यर्थः From केचित् to पोओ l. 3 next page torn off in G. BF
°नोड° C °नोड° X °नोड°.

खण्डवलएमु पेंडं पोओ धवरुक्खलहुअसप्पेमु ।

अस्सिणमासोमवए अपुअए तह य पोअलओ ॥ ८१ ॥

पेंडं खण्डं वलयश्च । पोओ धवरुक्खो लघुसर्पश्चेति व्यर्थः । पोओ बाल इति तु पोतशब्दभवः । पोअलओ आश्विनमासोत्सवोऽपूपश्च । यदाह ॥ भर्ता भुङ्क्तेऽपुं यत्र गृहिण्याः करात्समादाय । आश्वयुजे पोअलओ स उत्सवोऽपूपमेवश्च ॥ पोअ- 5 लओ बालवसन्त इत्यभ्ये ॥ [८१]

॥ अथ फादिः ॥

फग्गू महुच्छणे फलही ववणी फसुलफंसुला मुक्के ।

फरओ फलयम्मि अ फंसुली अ णोमालिआए अ ॥ ८२ ॥

फग्गू वसन्तोत्सवः । फलही कर्पासः । फसुलो तथा फंसुलो मुक्तः । फरओ 10 फलकः । फंसुली नवमालिका ॥ यथा ।

किं रे फरेसि फरयं फलहीलयहत्थ फंसुलहिरी अ ।

फग्गुम्मि फंसुलिघणे खलन्ति कामफसुला सरा णेत्य ॥ ६७ ॥ [८२]

फलिआरी दुव्वाए फसलिअफसलाणिआ कयविहसे ।

फंफसओ लयमेए फिकी हरिसम्मि कारिमे फिप्पं ॥ ८३ ॥ 15

L. 1. X खडं E °वलएमु BF °मु पेंडं X पेंडो Z पेंडं BFXZ पोंड E °रुक्कं EXY °लहुय° Z °सप्पेमु. L. 2. E °वे य पुए ABCFY अपूपए X अपूप य Z पुए BF नड अ EZ पोअलओ Y पोअलओ X °लड. L. 3. B पेंडं X पेंडो X पोंड (twice) CX °सर्पश्च om. व्यर्थः From व्यर्थं to अयुजे l. 5 torn off in G. B बाल. L. 4. BXZ °लड C (F!) अश्विन° X मासोमासो अपू° Z अपूपश्च. L. 5. B गृहिण्याः. B पोअओ स ओत्सवो CGX लड° B अपूप° From अ to लिआए l. 9. torn off in G. L. 6. X °लड BX बाल° L. 7. om. A. X has अथ फादिः in com. L. 8. A फग्गू X फग्गू अ BF फग्गू महुच्छणे फलही ववणी C ववणी E ववणी Z ववणी BF °फंसुला C °फंसुला Z मुक्को. L. 9. E फरओ A फरड E फलयम्मि Y फलअम्मि Z फलअम्मि add. य BF फंसुलि वाए अ (sic) E फंसुली AECXYZ य °लिघाए य. L. 10. X °त्सव. कही From फलही to लाहरी l. 12. torn off in G. C कर्पासः BFX फंसुलो C फंसुलो BF om. तथा BF फंसुलो CX फंसुलो X फरड. L. 11. B फंसुली X फंसुला. L. 12. C कि BF फासि CZ फेरसि BCFZ फंसल° X फंसल° add. य. L. 13. C फग्गू X फंसुल° Z खलन्ति In G फंसुला सरा णेत्य is torn off. L. 14. add. कलिआरी E दुव्वाए add. °लिघ° From लाणिआ to इति° l. 15 torn off in G. ABCEFXYZ °णिवा BF कयविहरो. L. 15. A फंसुलं XZ °सड Y फिकी From मि to लिआरी l. 1 next page torn off in G. XY फिक्कं.

कलिआरी दूर्वा । फसलिओ तथा फसलाणिओ कृतविभूषः । फंसओ लताभेदः ।
किक्की हर्षः । कियं कृत्रिमम् ॥ यथा ।

फंसयमालफसलाणिओ अ कलिआरिआफसलिओ अ ।

किप्पमहिलो जणाणं विरइअ हासं जणइ किक्किं ॥ ६८ ॥ [८१]

5 फिड्डो वामणए फुक्का मिच्छा केसवन्धणे फुंटा ।
फुक्की रजई फुरिअं च णिन्दिए फुंफुआ करीसग्गी ॥ ८४ ॥

फिड्डो वामनः । अत्र । फिड्डइ फिड्डइ अश्रयति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ।
फुक्का मिश्या । फुंटा केशबन्धः । फुक्की रजकी । फुरिअं निन्दितम् । चलितदीप्तयोस्तु
स्फुरितशब्दभवमेव । फुंफुआ करीषामिः ॥ यथा ।

10 संकेअफुक्किअहरे फुक्काफिड्डं पियमफुरिअफुंटा ।
दइं विओअफुंफुअतत्ता तरुणी सुहाइ व णिवुड्डा ॥ ६९ ॥
अत्र फुड्डइ फुड्डइ अश्रयतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८४]

फुल्लंधुओ अली फूओ लोहारे दलिदिए फेल्लो ।
माउलवहुइ फेलाया वरुणे केणबंधेणवडा ॥ ८५ ॥

15 फुल्लंधुओ अमरः । फूओ लोहकारः । फेल्लो दरिद्रः । फेलाया मातुलानी ।
केणबंधो तथा केणवडो वरुणः ॥ यथा ।

L. 1. *cdd.* कलिआरी GX "लिउ GX "णिउ X फंसउ. L. 2. CG (F1)
XZ किक्कं X त्वन्निमं From यथा to सला L. 3. torn off in G. L. 3. C L. hd.
GXZ "णिउ BCFX च GZ उ *cdd.* कलिअ रिया" X "लिउ *cdd.* च (X अ) L. 4.
CG (F1) XZ किक्कं GZ "गडिल्लो *cdd.* विरइअ BF "हासो BF किक्कं C फाक्किं (sic)
L. 5. BF किडो C फिड्डो E वामणए Z मुच्छा BF "बेधणे G "बंधणे X फुंटा.
L. 6. B रजयी *cdd.* फुरियं (Z "च) ABF फुंफुआ CEGXYZ फुंफुआ X करीसग्गी.
L. 7. BF किणो C फिड्डइ for फिड्डइ X फिड्डइ CGZ अश्रयति. L. 8. BF फुंटा X
फुंटा BFG बंधो. *cdd.* कुरियं. L. 9. GZ फुंफुआ. L. 10. *cdd.* संकेयं
BF "पुक्कियं CGXZ "फुक्कियं BFZ "फिड्डं C "विडि X विडि *cdd.* पियमफुरियं B फुंटा.
L. 11. BCF विओयं GZ विउयं X विउअं BF फुंफुअं C "फुंफुअं GZ "फुंफुअं BF
णिवुड्डं C णिवुड्डं G णिवुड्डा X णिवुड्डा Z णिवुड्डा. L. 12. X अब BF फुड्डइ for फुड्डइ
CGZ अश्रयतीति X अश्रयतीति BF "ति इति CX एतौ धात्वा. L. 13. AGX "चउ E
धओ ACGX फुउ BF फुओ G लाहारे C दलिदुओए 2 hd. "दुउए Y दरिदुए X फेल्लो.
L. 14. E "वहुइ Y फेलाया C वरुणे बंधं G केणबंधं BCF केणवडा. L. 15. C फुल्लं
GX "धुउ F "धओ BF फुओ G उउ X फुउ X फेल्लो G फेलाया. L. 16. G
केणवणो Z केणवडो C *om.* तथा केणं G तथा केणबंधो Z तथा केणबंधो.

उअ फेलायाइ मुहं फेणवडदिसाइ फेळफअहरे ।

फुळंधुओ ख चुम्बइ एस गए फेणवंधतिसमके ॥ ७० ॥ [८५]

फेळुसणं पिलणे उगमम्मि फोसो भयदरवे फोंफा ।

फडमहिभोगफणेसुं फली अ लिङ्गम्मि उमहे अ ॥ ८६ ॥

फेळुसणं पिच्छिलो देशः । फेळुस इति पतनार्थः । क्रियाशब्दोऽयम् । स यदा 5
अधिकरणसाधनस्तदा फेळुसणं पिच्छिलो देशः । यदा तु भावसाधनस्तदा फेळुसणं
पतनमुच्यते । एवं च । फेळुसइ । फेळुसिऊण । इत्यादयो द्रष्टव्याः । फोसो उद्गमः ।
फोओ इत्यन्ये । फोंफा भीषयितुं शब्दः ॥ यथा ।

भूछत्तफोसकाले तरुणिं दृढण करइ तह फोंफं ।

जह फेळुसणे खलिअं धरेइ धुत्तो णिअम्बम्मि ॥ ७१ ॥

10

॥ अथानेकार्याः ॥

फडं सर्पस्य सर्वशरीरं फणश्च । फली लिङ्गं वृषमश्च ॥ [८६]

जुत्तमलिणेसु फंसणमह सारे थासए अ फसलं च ।

फेसो डरसम्भावेसु मुक्कवित्थारिएसु फोइअयं ॥ ८७ ॥

फंसणं युक्तं मलिनं च । फसलं सारं स्थासकश्च । अत्र । फंसइ विसंवदति 15
स्पृशति च । फुसइ मार्ष्टि भ्रमति चेति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । फेसो त्रासः
सद्भावश्च । फोइअयं मुक्तं विस्तारितं च ॥ [८७]

L. 1. BF ओअ CX उव C फेलायाहि X मुहं G 'वयं'दिसाइ X 'दिसाइ' पेळं
GZ 'कय.' L. 2. OGXZ 'धुड C च B धुवइ G 'धुवइ' BF गए चंचदिसं X एग
for गए GX 'बंध' L. 3. X फेळुसण C फेसो G फोसो AX भयदा OGXZ फोफा
EXY add here ॥ अथानेकार्याः ॥ L. 4. BF 'महिभं' C 'गकसुं'कसुं REFXX
कलि cdd. य (X उ) BF लिगंमि cdd. च L. 5. B पिच्छिलो X पिच्छिलो BCFX
फेळुसण इति (X 'छ') C पाननार्थः X पाननार्थ. L. 6. G 'सण. L. 7. CX
फेळु X फेळुसिऊण B 'व्या L. 8. GX कोव BFX फोंफो CZ फोफो G फोफा.
C भाषं X भीषयितुं G 'यितु. L. 9. GZ मुसत्तं G नरणिं C 'णि नंदं' G दृढण
X तह cdd. कोफ (X फोंफं). L. 10. X फेळुसणे cdd. खलिअं CX धरिए B णिअवम्मि
C (F1) णिअवम्मि G णिअवम्मि Z यम्मि. L. 11. om. A. L. 12. Z फंडं G सयंस्य
GZ सर्व शरीरं X वृषमश्च. L. 13. X फंसणमहि X वासए AREFGXYZ य C
कमलं वा. L. 14. E फोसो BCF फोइयं AEGXZ वोइययं Y फोइअयं. L. 15.
B मलिणं X मलिणं G फासलं X सार BF फसइ. L. 16. C फुसइ Z फुसइ.
OG (F1) फोसो फासो L. 17. BX फोइयं.

फोडिअयं राई धूमिअं च सीहाइरक्खणविही अ ।

बंधो भिच्चे वम्मो वद्धे वप्पवलिआ मुहडपीणा ॥ ८८ ॥

फोडिअयं राजिका धूमितं । शाकादि । रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षाप्रकारश्च ॥

॥ अथ वादिः ॥

5 बंधो भृत्यः । वम्मो वर्धः । वणो सुभटः । पितेत्यन्ये । वलिओ पीनः ॥ यथा ।

कासणिअबंधय तुमं गड्डीए चइअ वम्मकम्माइ ।

रे वलिअवप्पपरिणि जंपन्तो लहसि ज्ञत्ति फले ॥ ७२ ॥ [८८]

बंधोल्लो मेलयए वच्चाडो दाहिणकरम्मि ।

वहलं पङ्के हामम्मि वक्करं वद्धओ अ तउवट्टे ॥ ८९ ॥

10 बंधोल्लो मेलकः । वच्चाडो दक्षिणहस्तः । वहलं पङ्कः । वक्करं परिहासः । वद्धओ त्रपुपट्टाख्यः कर्णभिरणविशेषः ॥ यथा ।

वच्चाडग्गहणल्लणे वन्धुरबंधोल्लयम्मि तुज्झ पिए ।

चलवद्धयाण मयमयवहलिअआलीण वक्करं भरिमो ॥ ७३ ॥ [८९]

वप्पीहवंमणीओ चाअयहालाहलेसुं च ।

15 तुमुले वमालबोला य वच्चरी केसरयणाए ॥ ९० ॥

L. 1. CZ फोडिअय EGX फोडिअयं *edd.* धूमिअं C ^{विह} *edd.* च (*om.* X) EX add here ॥ अथ वादिः ॥ Y वकारादिः ॥ L. 2. Some of the Mss. constantly confound व with व or च in the beginning of the Deśī words of this varga. This will not be noted in detail. R मिले BF वच्चे Y वम्मो Z वम्मो E वद्धे X वद्धे (1) YZ वणं A ^{वलिआ} BCFGYZ ^{वलिआ} EX ^{वलीआ} G मुहः B मुहपीणा. L. 3. CGZ फोडिययं X फोडियअयं X शाकादिः. L. 4. *om.* A. G वादिः. L. 5. X मृः for भृत्यः CX वधः G वहलं. GX वलिउ Z पीनः. L. 6. *edd.* कासणियं *edd.* चइय G ^{कम्माइ}. L. 7. BGZ वलिषं C (F1) वलिषं X *om.* वलिअ B चरिणि CG (F1) X ^{चरिणि} CX जंपन्तो B ज्ञत्ति. L. 8. BF मेलवअए ACY मेलअए AB (G1) वच्चाडो C 1. *hd.* Y वच्चाडो 2. *hd.* वच्चाडो. L. 9. B वहलं A वक्करं च X वक्करं C वद्धउ 2. *hd.* ओ G वद्धउ X वद्धउ Z वद्धओ *edd.* च A तउवट्टे BF तओवट्टे C तउवट्टे G तउवट्टे Z तउवट्टे. L. 10. BFG वच्चाडो C वच्चाडो C वेहलं X वेहलं X वक्कर. BG वद्धउ C (F1) वद्धओ X वद्धउ. L. 11. BF त्रपुट्टाख्यः C त्रपुट्टाख्यः X त्रपुट्टाख्यः. L. 12. BG वच्चाडं C (F1) वच्चाडं G वंचुरं Z वंचुल्लं X ^{वंचुल्लयम्मि} C तुज्झ. L. 13. C वलं GZ वलं BCFXZ ^{लियं} G ^{लियां} X भरिमो. L. 14. AGXZ ^{णाउ} BF वाअयं AY वाअअ CG चाअयं Z वाअहालां CGZ ^{इलासुं}. L. 15. EX तुमुले X ^{बोलाबोला} A वच्चरी BF वच्चरी GZ वच्चरी X वच्चरी Y वच्चरी BF केशः.

बप्पीहो चातकः । बंमणी । स्वार्थे के बंमणिआ । हालाहलः । बमालो तथा
बोलो कलकलः । बच्चरी केशरचना । अत्र बप्पीहबमालबोलो दन्त्योष्ठचादयः
कैश्चिदिष्यन्ते ॥ यथा ।

सा बंमणि च तप्पइ तुह विरहोम्हाइ लुलिअच्चरिआ ।

बप्पीहबोलघणघणबमालकाले वि णेअ णिव्वाइ ॥ ७४ ॥ [९०] 5

उच्छुसमतिणे वरुअं गोकमलेसुं बडल्लबंमहरा ।

बलवट्टीबहुराणा सहिअसिधारा सिवाइ बहुरावा ॥ ९१ ॥

वरुअं इक्षुसट्टरातुणम् । बडल्लो बलीवर्दः । बंमहरं क्रमलम् । बलवट्टी सखी ।
व्यायामसहेत्यन्धे । बहुराणा खड्गधारा । बहुरावा सिवा । अत्र वरुअबलवट्टिशब्दै
दन्त्योष्ठचादी कैश्चिन्निबद्धौ ॥ यथा ।

10

कथुच्छु कथ वरुअं बंमहरं कथ कथ बहुराणा ।

बलवट्टी कथम्हं बडल्लबहुरावसइ कथ तुमं ॥ ७५ ॥ [९१]

बप्पाउलमइउण्हे हडे बलामोडिवलमट्टा ।

बहुमुहबालयवाउल्ली खलवणिउत्तपुत्तिआसुं च ॥ ९२ ॥

बप्पाउलं अतिशयोष्णम् । अवाप्पाकुलेऽपि वृत्तेर्नाथं बाप्पाकुलराक्षभः । बलामोडी 15

- L. 1. Z बंमणी Z बंमा^० *add.* "णिवा CGZ हालाहलः X "हल G बेमालो.
L. 2. Z बालो G कलकलः BF बच्चरी G बच्चरी X बच्चरी Z बच्चरी GZ *om.* अत्र. B
"हमाल^० X "वमाल^० CXZ दन्तो^० BGXZ "हया^० B "दिष्टधने. L. 4. BCF व GZ
विरहम्हाइ X "ह्माइ *add.* लुलिअ^० BF "वच्चरिया C "बच्चरिया G "वच्चरिया X बच्चरिया Z
"वच्चरिया. L. 5 X "बोल^० X "पणावमाल^० Z "बंमाल^० BFGZ णेअ CD णेअ C (G!)
णिवाइ. L. 6. EX अच्छु^० C उच्छुसमतिणे EY वरुअं X वरुअं Z वरुअं C बडल्ल.
L. 7. G बलवट्टी^० BF सहिअसिधारा C सहिअसि^०. L. 8. BG बली^०. L. 9. BF
व्यायामसहे^० BF बहुराणा B सिवा GZ वरुअं^० L. 10. CXZ दन्तो^०. *add.* "ह्यादी.
L. 11. BF कडल्ल CX कच्छउच्छु GZ कच्छउच्छु CX कपु वरुअं BF करु and X वरु for
वरुअं BF इरं कथ रवडगणा C कच्छ कच्छ वरु^० L. 12. X बलवट्टी^० BF बल्यम्हं C
कच्छम्हं G कथम्हं X कच्छम्हं BF कडल्ल^० GZ *om.* सट्ट C कच्छ X तुमं. L. 13
BCFX बप्पाउलं E बप्पा^० Y "मउण्हे X हडे Y वडे G "मोलि^० BF बलामट्टा Y
"बलमट्टा. L. 14. C खेल^० E "वणिउत्त^० Y "वणिपुत्त^० *add.* "पुत्तिआसुं (Z "मुं).
L. 15. B बप्पा^० C (F1) X बप्पा^० X "उलमत्तुम्हं. B "वाणम् X *om.* from अवाप्पा^०
10 "सदभयः C अवाप्पाकुलेऽपि वृत्तेर्नाथं BF बाप्पाकुल CGZ *om.* बाप्पाकुल and भय
they have only शब्दः X बलामोडि^० *om.* तथा.

तथा बलमडा बलात्कारः । बहुमुहो दुर्जनः । अत्र । बजरइ कथयति । बडबडइ विलपति । एतौ धात्वादेशेषूकाविति नोक्तौ । तथा बाहिं बहिरिति शब्दभवत्वाच्चोक्तम् । बालओ वणिक्पुत्रः । बाउली पञ्चालिका । अत्र बप्फाउलबाउलीराब्दी केषांचिदन्त्योठवादी ॥ यथा ।

5

अमरिसवप्फाउलिआ बहुमुह बाउलिअ व्व तुण्हिका ।

ण बलामोडीजोग्गा बालय पेम्मं खु हणइ बलमडा ॥ ७६ ॥ [९२]

विग्गाइविआया जुअदो कीडा बीलओ अ ताडइके ।

असणम्मि बीअओ बीजमलणखलयम्मि बीअजमणं तु ॥ ९३ ॥

विग्गाई । स्वार्थे के विग्गाइआ । तथा विआया युतौ कीटौ । यदाह । यौ
10 कीटौ संलग्नौ भ्रमतो विग्गाइआ ख्यातौ ॥ यस्तु । विग्गाइआ विआया । इत्य-
भिमानविह्वसूत्रे सति विग्गाइआ चलाचित्तेति व्याचष्ट उदाहरति च । यथा ॥

जहिमं तिरो वईए गुलुगुंछिअ गोविआ पुलोएसि ।

विग्गाइआइ काहिसि कायं तह कामवाणाण ॥ ७७ ॥

इति । स महासाहसिकः । यदभिमानविह्वेनैव स्ववृत्ताबुदाहृतम् ॥ यथा ॥

L. 1. C बलमडा BF 'मुहो कलिः । तं बड' वि' torn off in G. BF बडइ C बडबडइ
X बलबडइ. L. 2. G बाहिंवि X न्नको L. 3. G बालउ X बालउ X वणिक्पुत्र
Z वणिक्पुत्रः In G पुत्रः । बाउलो प is torn off. BFX बप्फाउलीराब्दी C बप्फाउल' Z
बप्फाउलबाउली' G बप्फाउलीबाउली' and then torn off to अ व्व l. 6. L. 4. Z
'द्वौ' BCFXZ 'एया' L. 5. BCF 'बप्फाउलिआ X 'बप्फाउलीया Z 'बप्फाउलीया
B बहुमुहु BF 'छिय Z 'छिव CX 'छिया च BF तुण्हिका. L. 6. CX न C 2.
hh. च CX om. च Z बलामोडो' C बाइय X बडय. L. 7. ABEF 'विआया C
1. hd. X 'विआ C 2. hd. 'विआया Y 'विआआ Z 'विआय AEXYZ जुअदो Z कील
AZ बोलउ BF बिलओ C बांडओ X बलउ EXYZ च. L. 8. X असणाम BFY
बीअओ X बीअउ BF 'सल्लयं विअ' Y 'सिल्लियम्म बीअ' Z बीअजमणं. L. 9. B
विग्गाइ edd. 'इया BXZ विआया C (F 1) विआया From आया to चित्त' l. 12 torn
off in G. CXZ युतौ द्वौ कटौ (C कीटौ misread for कीटौ). X चो for चो.
L. 10. BF भ्रमतः CX भ्रमतौ BCFZ 'इया Z इयारूपो तो for ख्यातौ BCFXZ 'इया
From विग्गाइआ to सति l. 12 omitted in X. BFXZ विआया C विआविआया
L. 11. Z इति अभिमान' edd. 'इया B इति बल' X चलचित' CX 'चितता चित. edd.
व्याचष्ट C om. च. From च to ह्वेनैव l. 3 next page torn off in G. L. 12.
CX जहयं D जाइयं Z जहम edd. 'छिव BFZ गोविआ C गोविआए लोएसि X गोविआए
लोएसि Z पुलोएसि. L. 13. BFXZ 'इयाइ C 'इयाइयाइ BFZ जाहिसि BF काम-
वाणाण CX कामवाणाण Z कामवाणाणोति. L. 14. C om. स BF om. वड BF
स्ववृत्ताव' From यथा to बोलओ l. 3 next page torn off in G.

सम्भावसंदिआओ णिअं चिअ संगयाउ होजाह ।

ण मुअन्ति एकमेकं पुत्तय बिगाइआओ वि ॥ ७८ ॥

अत्र विसकण्ठी बलाकेति संस्कृतसमात्वाचोक्तः । बीलओ ताडङ्कः । बीअओ
असनवृक्षः । बीअणो इत्यन्ये । अत्र बीहइ विभेतीति धात्वादेशोक्तमिति नोक्तम् ।
बीअजमणं बीजमलनखलम् । अत्रापि बीलयबीअजमणशब्दौ दन्त्योष्ठचादी केषां- 5
चित् ॥ यथा ।

बिगाइआ वि हु वरं विणा पिअं बीलएहि किं इत्य ।

इअ बीअजमणबीअयतलम्भि सलहइ बिआइअं बाला ॥ ७९ ॥ [९३]

बुत्ती पुप्फवईए बुक्का मुट्ठीइ बुक्कणो कागे ।

विन्दम्मि बुंबुअं बुंदिणी कुमारीसमूहम्मि ॥ ९४ ॥

10

बुत्ती ऋतुमती । बुक्का मुष्टिः । बीहिमुष्टिरित्यन्ये । बुक्कणो काकः । बुंबुअं वृन्दम् ।
बुंदिणी कुमारीसमूहः ॥ यथा ।

अज्ज वि ण हु बुत्ती सा बुंदिणिमज्झम्मि खेळए मुज्झा ।

दासीबुंबुअबुक्को विअ बुक्कण मा खु होहि उत्तालो ॥ ८० ॥

L. 1. 'संदिआओ CX 'संदिआउ Z निअं *edd.* चिअ (X विअ) B संचपाउ Z हुजाह.
L. 2. C ये Z न BF मयंति C सुयंति X घुणंति एकमेकं BF पत्तिय *edd.* 'इयाओ
(X 'इउउ). L. 3. B विसकंटी C (F !) विसकंटी B संस्कृते सम° BF बीहओ C
चाडओ G बीलउ XZ बीलउ G ताडेकः BFX बीअउ From ओ to णशब्दौ L. 5. torn
off in G. L. 4. BF सन° Z असनसंज्ञो वृक्षः । बीअणो X इत्यान्ये B विभेति धात्वा°
L. 5. Z बीअजमणं X 'मलणं C 'खलं Z बीअजमणं CZ दन्तो° B 'एषादो X
दन्त्योष्ठचादी Z 'एषादी From वचित् to ईए l. 9. torn off in G. L. 7. BCFZ
'इया X 'इया BFX धं BEZ पियं C बालं CXZ 'एहि C किं एहित्व. L. 8.
BCFXZ इय Z बीअजमणबीअय° BF 'बीअयसमिलं C सलहइ ये बाला BFXZ बिआइअं
X .. लं for बाला. L. 9. B पुप्फ° EXZ पुष्प° D 'वइए A बुट्ठीइ G बुट्ठीइ X मुट्ठीइ
From कागे to मूहः l. 12 torn off in G. L. 10. A बिंदुम्मि C (F !) बिंदुम्मि
A बिंबुअं BF बिंबुअं C बिंबुअं X बिंबुअं Z बुंबुअं L. 11. C l. *bd.* 'मत्ता X
बुक्कणो Z कागे C बुंबुअं BCFZ बुंदं X बुंदं. L. 12. B बुंदिणी L. 13. B
अज्ज C अज्ज From चो to शेपू l. 1 next page torn off in G. B 'मज्झंमि C
(F !) 'मज्झंमि C (F !) X मुट्ठा. L. 14. BF 'बुंबुअं C 'बुंबुअंको Z 'बुंबुअंको
X 'मुट्ठा *edd.* विअ C खु आ होहि. X उत्तालो.

अत्र । बुकड गर्जति । बुहुइ मज्जति । एतौ धात्वादेशोपूजाविति नोक्तौ ॥ [९४]

बुक्कासारो भीरु बुलंबुला बुब्बुए चेअ ।

बेली थूणा बेडो तरीइ मंसुम्मि वेहुबोडुरया ॥ ९५ ॥

बुक्कासारो भीरुः । बुलंबुला बुद्बुदः । बेली स्थूणा । बेडो नौः । दन्त्योष्ठ्यादिरयं
५ केषांचित् । वेहु तथा बोडुरं श्मश्रु ॥ यथा ।

रे वेडिअसुअ बोक्कडबोडुर किं तुज्ज उग्गया वेहु ।

णइजलबुलंबुलाओ बुक्कासारो सि बेलिविडिओ वि ॥ ८१ ॥ [९५]

धम्मिट्ठयम्मि बोडो बोव्वं खेत्ताम्मि चूचुए बोंडं ।

छागम्मि बोक्कडो बोदरं पिहु पवहणम्मि बोहित्थो ॥ ९६ ॥

10 बोडो धार्मिकः । तरुण इत्यन्ये । बोव्वं क्षेत्रम् । बोंडं चूचुकम् । बोंटणं इति
शीलाङ्कः । बोक्कडो छागः । बोदरं पृथु । बोहित्थो प्रवहणम् ॥ यथा ।

बोडाण पुण्णबोव्वे बोदरसंसारसिन्धुबोहित्थं ।

अवलम्बन्ताण समं वरबोंडा बोक्कडि व्व पडिहाइ ॥ ८२ ॥ [९६]

L. 1. X पअत्र C बुहुनाः । इ (sic) 2. hd. बुहुनाइ X °पूजाविति. L. 2. E
बुक्को° BCEF भीरु From भीरु to नौः । 4. torn off in G. A बुलंबुला Y °बुला A
बुहुए BF बुब्बुए C बुद्बुए 2. hd. बुद्बुए E बुब्बुए X बुब्बुए Y बुब्बुए Z बुब्बुए A चेव
BF चेव CYZ चेय. L. 3. A छूणा A विड° BE बेड° C बेड° X वेडुरया (om.
बोडु) A °बोटरया BYZ °बोण्टरया C बोडरिया F बाण्टरया. L. 4. C भीरु X
बेडा. Z दंतो° BGXZ °स्था° L. 5. C बेडो X बेडा From तथा to वि 1. 7. torn
off in G. B बेण्टरं CX बोण्डरं F चण्डरं Z बोण्टरं CX स्मश्रु. L. 6. BFZ बोहेय° C
वेडियमुय X वेडियसुय Z °सुय B बोक्कडबोण्टर C बोक्कडबोण्डर F बाक्कडबाण्टर X व्बोक्कडबोडुर
Z °बोण्टरं C तुक्कडप X बेडा Z बोडु. L. 7. B °बुलंबुलाओ Z °बुलंबुलाओ X °बुलाउ
C °ला उक्कासागे X बुक्कामा° BF °विडिओ C विडिउ D °विडिउ X °विडिउ Z °विडिओ.
L. 8. C °हु° G °हु° X °हुि° E बेडो G बोडो X बेडो AY बोचं BCFX बोचं Z
चाव्वं E खित्तं BF बुब्बुए C बुब्बुए E चूचुए Z बुब्बुए G चचु and then torn off to म्मि
बोक्क° 1. 9. A बोटे BF बोटे C बोडे E बोण्डं X बोई Y बोई Z बोण्टं L. 9. C बुक्कडो
AXZ बोदरं G बोदरं BFX पिहु C °हुए वह° From गम्मि to बोटणं 1. 10. torn off in
G. A बोडे° EX बोह° L. 10. BCFX बोचं Z बोक्कं BF बोटे° X बोचं CZ बोण्टं
C चूचुकं B बोटणमिति CZ बोटणमिति G बोटणमिति X बोडणमिति The correct reading
is probably बोंडणं इति. L. 11. G बोदरं Z बोदरं C वृथः BF प्रवहणः L. 12.
Z °बोव्वे X °बोव्वे In C बोव्वे, in G बोव्वे to हित्थं torn off. C बोदरं Z बोदरं
L. 13. BF अवलम्बन्ताण G °लम्बन्ताण समः BZ °बोण्डा C °बोण्ट FG °बोण्डा C व्बोक्कडि
च पडिच पडिहाइ 2. hd. व्व for च X पडिहाय.

सम्मज्जणीइ वोहारी वोहहरो अ मागहए ।

बहुणो चोरे धुत्ते अ मुहयपणसेमु वाणो अ ॥ १७ ॥

वोहारी सम्मार्जनी । वउहारी इत्यन्ये । अत्र । बोलइ कथयति । इति धात्वा-
देशेषूक्तमिति नोक्तम् । वोहहरो मागधः ॥ यथा ।

वोहहरमङ्गलज्जणीइ झत्ति मिहुणाण उट्टमाणाण ।

5

रयतुट्टहारमुत्ता उअ वोहारीहरीउ गेण्हन्ति ॥ ८३ ॥

॥ अध्यानेकार्थाः ॥

बहुणो चोरो धुत्तश्च । वाणो सुभगः पनसश्च ॥ [१७]

विंबोवणयं खोहे विकारऊसीसएमुं च ।

बुम्बिअकिडीसु बुंदी बुंदीरो महिसगरुएमु ॥ १८ ॥

10

विंबोवणयं क्षोभो विकार उच्छीर्षकं चेति व्यर्थम् । बुंदी बुम्बनं सूकरश्च । बुंदीरो
महिषो महोश्च ॥ [१८]

रुवमुहतणुसु बोंदी भूमिअआडोवएमु बोंगिल्लो ।

भल्लू रिच्छे भगं लित्ते भंभी अ असईए ॥ १९ ॥

बोंदी रूपं मुखं शरीरं चेति व्यर्था । बोंदं मुखमित्यन्ये । बोंगिल्लो भूषित 15
आटोपश्च ॥

L. 1. BF सम्मज्जइ C सम्मज्जणीइ EX °णीए G °ज्जणीइ *edd.* य X मागहिए EXY
add here अथानेकार्थाः. L. 2. BF बहुणे X बहुणो A बहुणो भोगे धुत्ते यो B C E F
G X Y Z य X मुहयपणसेमु Z °पणसेमु A वाणे *edd.* य. L. 3. B सम्मार्जनी X सम्मा-
र्जनी CX बहहारीत्यं GZ °रियं X बोलइ C *om.* इति G X Z °यतीति. L. 5. B
°ज्जणीइ X °ज्जणीइ BF झत्ति C झत्तं X मिहुणाण C उट्टमाणाण GZ उट्टमा. X मुहयाणो.
L. 6. X रयतुट्टहारं C °सुत्ता *edd.* उअ C बोहरी BF गिण्हन्ति CX मि. L. 7. *om.*
A. L. 8. X चोरो BF पनसपुक्षश्च X पनसश्च. L. 9. C बणिषं Z °वयणं A B F
G X Z °उसीसएमुं (X °सु) C °उसीसु E Y °ओत्ती. L. 10. A C E (F 1) Y Z
बुम्बियं B G बुम्बियं X बुम्बियं A °किरीसु C °कीडीसु B F °किडी C बुंदी E X बुंदी E बुंदीरो
X बुंदीरो A गुरुसु. L. 11. B F बिंबो G बिंबो G उच्छीर्षकं Z उच्छीर्षं X बुम्बनं.
G Z सूकरश्च B F बादिरो G महोश्च. L. 13. B F रुवुं E रुवुं A °सुहुं C 1.
hd. °महं 2. hd. °महं C तणसु A E बोदी A B C F G X Y Z भूमियं E भूमिआडो
C °आरोविणसु A बोंगिल्लो B F बोंगिल्लो C E °ला X adds here ॥ अथ भादिः ॥ Y
॥ नकारादिः ॥ L. 14. B F रिच्छे C रिच्छे *corr.* 2. hd. X लित्ते E X Y य C असईए.
L. 15. B F बोदी C सुभं B शरीरं B F व्यर्थाः C G X Z व्यर्थं B F बोदं C बोदं सुभमि B
बोंगिल्लो X बोंगिल्लो. B भूषितः. L. 16. B F आरोपिवश्च CX आरोपितश्च ।

॥ अथ भादिः ॥

मल्लु ऋक्षः । भगं लिप्तम् । भंभी असती ॥ यथा ।

मल्लुसरिच्छकेसे षड्भि अलसे सयालुए भंभी ।

चन्दणरसभगतणू उववइमहिसरइ जुण्हीए ॥ ८४ ॥ [९९]

5 भंभा भेरी भव्वो वहिणीतणए वड्डुगणे भंडं ।

भंडुं मुण्डणए भदं आमलयम्मि भट्टिओ कण्हे ॥ १०० ॥

भंभा तूर्यविशेषः । भव्वो भागिनेयः । भंडं वृन्ताकम् । भंडुं मुण्डनम् । भदं आम-
लकम् । भट्टिओ विष्णुः ॥ यथा ।

कयभंडुसिरो भंभासद्धो रे भव्व लिहइ तुह जणओ ।

10 भट्टिअमत्तिविउत्तो भदयएगारसीइ भंडाई ॥ ८५ ॥ [१००]

वरुअम्मि भमासो भल्लुंकी मसुआ भुरंडिआ य सिवा ।

पखलन्तम्मि भलंतं कलहावत्तेसु भंडणभममुहा ॥ १०१ ॥

भमासो इक्षुसटशतृणम् । भमसो इति धनपालः । भल्लुंकी मसुआ भुरंडिआ इत्येते
त्रयोऽपि शिवावाचकाः । अत्र भुरंडिआराद्धो मुकारादिरर्थानुरोधात्पठितः । भलंतं
15 पखलत् । भंडणं कलहः । अत्र भसलो भ्रमर इति भ्रमरशब्दभवः । भरइ भलइ
स्मरतीति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । भममुहो आवर्तः ॥ यथा ।

L. 1. om. A. L. 2. B ऋक्षः X भगं. L. 3. BZ 'सन्धि' BCF 'केसे X
पर्यमि BF सयालुए. 4. G जण्डाण. L. 5. C मञ्चो G भव्वो AB वहिणी G वाहणि
X वहिणए AGZ वयंगणे ABCFYZ भंडं which is probably equally correct,
see Amarakos' a II, 4, 4, 2. G भंडं E भण्डं X भंटे. L. 6. CGXZ भंडं E भण्डुं
From णए to नम् l. 7. om G. A भट्टं Z आमलयम्मि BEFY भट्टिओ C भविओ X
भट्टिउ Z भट्टिउ. L. 7. C मञ्चो CXZ भंडं B भुडं CXZ भंडं F भुडं. L. 8. BC
FX भट्टिओ (X 'उ') G भट्टिउ. L. 9. CGZ 'भंडं' C भस्तासद्धा C (G!) भव्व X
जणिउ Z जणउ. L. 10. BCFX भट्टियं CX 'एगारि' C 'सीई' G 'रसोइ' edd. भंडाई.
L. 11. ABCF वरुं E वरुं GZ वरुयम्मि A भल्लुंकी X भल्लुंकी ACEGXY मसुवा Z
मसुवा CE भुरंडिवा ABFGXYZ भुरंडिवा X सिधो. L. 12. E पखलं X पखलं A
कलहवं CZ भंडणंभमुहा X 'भमुहा. L. 13. CZ 'सटशे' तृणं X भमसो C om. इति
BF धनपालः G भल्लुंकी BFZ मसुवा. CGX मसुवा C भुरं X भुरं BCFGXZ
'डिवा L. 14. BF शिवाचकाः C भुरंडिवा BFGZ भुरंडिवा X भुरंडियं C भकारा
B 'यानुपरोधाप' C भलंतं X भलंतं L. 15. BF पखलन्तो X भंडणो. C भमसो BFX
om. भ्रमर इति BF भरइ लइ (sic) GZ भलइ भरइ रमं L. 16. BF 'देशेषूक्ताः
om. इति नो' G भममुहो CX भममुहो.

भण्डमममुहपाडिअं पेक्खिअ भल्लुंकिआइ सह भसुअं ।

णेइ भमासमलंतं तुह हयवेरिं भुरुंडिआ अण्णा ॥ ८६ ॥ [१०१]

भदाकरिभदसिरी दीहमलयजा भरोच्छयं तालं ।

भयवग्गामो मोढेरयम्मि जेद्ववहिणीवई भाओ ॥ १०२ ॥

भदाकरी प्रलम्बः । भदसिरी श्रीखण्डम् । भरोच्छयं तालफलम् । अत्र भम्मडइ ५
भमाडइ भमडइ भ्रमतीति धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । भयवग्गामो मोढेरकम् । भाओ
ज्येष्ठभगिनीपतिः ॥ यथा ।

भदाकरिभुअदण्डं भयवग्गामम्मि भदसिरिहत्थो ।

वीरजिणमच्च भाउअ भरोच्छयफलं चयणसुरसेवं ॥ ८७ ॥

अत्र भाइ विभेतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [१०२]

10

भासलभाविअभाउज्जा दित्तगाहिअयभाउजायासु ।

भासुंडी णीसरणे भाउअमासाढगोरिऊसवण ॥ १०३ ॥

भासलं दीप्तम् । भाविअं गृहीतम् । भाउज्जा भ्रातृजाया । भासुंडी निःसरणम् ।
भाउअं आषाढे गौर्या उत्सवविशेषः ॥ यथा ।

ओ पिच्छ जारभाविअसंकेआ मयणअग्गिभासलिआ ।

15

भाउअमिसेण भवणा भासुंडइ तुज्झ भाउज्जा ॥ ८८ ॥ [१०३]

L. 1. BF "मममुहं प" C "मुहं" X "ममुहं" cdd. "वडिअं" BFX पेक्खित्तय CGZ
पिक्खित्तय G भल्लुं X भल्लुं cdd. "किआइ" G ममुयं X ममुहं Z ममुयं. L. 2. X भमा-
इममलंतं Z भमासलमंतं BCF भुरुंडिआ GXZ भुरुंडिआ C 1. hd. अत्ता 2. hd. GZ अन्ना.
L. 3. BGZ भरोच्छयं X भरोच्छयं. L. 4. X भयवग्गामो Z भयवग्गामो EX
जिद्वं AGXYZ "वहिं" E "वई" AGZ भाऊ X भाउ. L. 5. BF सदाकरी अलंबः
C om. महुं प्रं G प्रलंबः Z प्रबंधः BF भदसिरी CX "गे चन्दनं" BF सरोत्थयं XZ "त्थयं",
X om. from अत्र to नोक्ताः । 6. L. 6. B भमाडइ भमाडइ भमड चमति । एते C मोढे
मोढेरकारणं स्थानं XZ मोढेरकारणं स्थानं GX भाउ L. 7. BGX ज्येष्ठ L. 8.
X भदाकरि BF "करिभुअं" C "भुअं" G "दंड" Z "मुअंदइ" C "ग्गामंति". L. 9. BF भासल
CGXZ भाउअ C भागेत्थयं G भगेत्थयं X भरोत्थयं Z भागेत्थयं G चयत्तुं Z चयत्तुसुरसुरं
BF "णसुसेवं". L. 10. B विभेति इति G विभे. L. 11. cdd. "भाविअं" BF
"भाउण्णा" (1) cdd. "गहिअं" (Y "ही") against metre. L. 12. BF भासुंडी B.
C 2. hd. F भा भोभमा EGXYZ भाउअ. L. 13. G om. भां गृं BCFXZ भाविअ
C भावृं C 1. hd. भासुंडी. L. 14. GXZ भाउअं B आसाढो X गोवा. L. 15.
GXZ उ Z पिच्छला C जामाविआ BFGXZ "भाविअं" cdd. "संकेआ" BF "भासलिआ" C
"भासलया" X "लिआ". L. 16. CXZ भाउअं C भासुंड BF तुज्झ भाउज्जा X भाउज्ज.

भायलभासिअभाइल्ला जच्चतुरंगदिण्णहल्लिएसु ।

भावइआ धम्मिअगेहिणीइ भिंगं च कसिणम्मि ॥ १०४ ॥

भायलो जात्यतुरंगमः । भासिअं दत्तम् । भाइल्लो हालिकः । अत्र भाइरो भीरुरिति
विभेतेभादिशे तून इरे सिद्धमिति नोक्तम् । भावइआ धार्मिकगृहिणी । भिंगं कृष्णम् ॥ यथा ।

5

इन्दिअभायलविवसो भावइआण णिअडे भम तुमं मा ।

भाइल्ला ताहि भासिअसावो कह होसि पाव भिंगमुहो ॥ ८९ ॥ [१०४]

भिसिआ चिसी भिसंतमणत्थे चीरीइ भिंगारी ।

वारम्मि भित्तरं टक्कुच्छिण्णे भित्तिरुवं च ॥ १०५ ॥

भिसिआ वृत्ती । भिसंतं अनर्थः । दीप्तार्थस्तु भासेभिंस इति धात्वादेशे सिद्धः ।

10 भिंगारी चीरी । मशक इत्यन्ये । भित्तरं द्वारम् । भित्तिरुवं टक्कुच्छिजम् ॥ यथा ।

भिंगारिसंकुलभित्तिरुवमुहभित्ते वसन्ताणं ।

भिसिआपरिग्गहाणं मुणीण कत्तो भिसंताई ॥ ९० ॥ [१०५]

भुजे भुअं छुहाए भुक्खा कोलम्मि भुंडभुंडीरा ।

भुत्तूणो भिच्चे भुरुहुंडिअमुद्धल्लिए चेअ ॥ १०६ ॥

L. 1. X भायल^० Y भायल^० cdd. भासियं^० Y भायल्ला^० Z जच्च^० E तुरंगं^० GZ
दिनं. L. 2. cdd. इया B धम्मियं^० C EFGYZ धम्मियं^० C गेहिणीइ^० C भिंगं^० X भंगं^०
A omits the whole verse. L. 3. BF भायलो^० C भायलो^० C 1. hd तुरंगः
2 hd. X तुरंगः cdd. भासियं^० BF भसइरो^० CX भायरो^० Z भाइरो^० X भीरुरिति L. 4.
G विभेतेभादिशे^० X विभेते^० CX तून^० X इतरे^० for इरे. cdd. इया BCF भिंगं. L. 5.
CGXZ इदियं^० BFGZ भाइलं^० X चल is given twice. C दिवसो cdd. इयाण
BF जियरे^० CGZ जियडे^० X जियममडे^० for णिअडे^० GZ भव^० X om. from म in भम to
भोसिअ^० incl. 1. 6. L. 6. BCF ताहि cdd. भासियं^० X पाव. L. 7. cdd.
भिसिया^० चिसी^० X भंसंतं^० GZ णक्खे^० C 1. hd. भिंगरी. L. 8. BF, C L. hd. वारम्मि
AG, C 2. hd. Z वारम्मि^० E भित्तरं^० Z भित्तिरं^० Y इकं^० AGZ च्छिण्णे^० C रुवं^० E रुवं.
L. 9. B भिसि^० CGXZ भिसिया^० F भिसी cdd. वृत्ती BGXZ भिसंतमनर्थः^० B दामा^० G
भासेभिंस इति^० देशसिद्धः^० X सिद्धं L. 10. BF चारी^० C om. चरिं^० X चीरी is
given twice. Z भित्तिरं^० X भित्तिरुवं^० BCF च्छिण्णं. L. 11. G रुवं^० CX
गहं^० Z भित्तिरे^० BF वसन्ताणं^० X वसन्ताणं. L. 12. cdd. भिसियां^० X मुणीमु^० Z
कात्ता^० BGX ताइ. L. 13. C 1. hd. मुजं^० Y मुजं^० X बुद्धं^० Z छुहाइए^० XZ मुजं^०
B भुंडीरा^० X भुंडीरो. L. 14. BF भिच्चो^० Y भिभिच्चो^० Z भिच्चो^० BF भुरुहुंडियमु^० ACEG
XYZ हुंडियं^० ABG दुल्लिए (1) F दुल्लिए^० E इल्लिए^० ABF चय^० C चया^० GYZ चय.

भुअं भूर्जम् । भुक्खा क्षुत् । भुंडो तथा भुंडीरो सूकरः । भुत्तूणो । ओत्संयोगे इति भोत्तूणो इत्यपि । भृत्यः । अत्र । भुमइ भ्रमति । भुलइ भ्रमयति । भुक्कइ भवति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । मुरुहुंडिअं उद्धूलितम् । मुरुकुंडिअं इत्यन्ये ॥ यथा ।

धूलिभुरुहुंडिआ जे भुक्खाए भुअकिसा य भुत्तूण ।

किं जाएहि बहूहि वि भुंडीरेहिं च तेहि भुंडीए ॥ ११ ॥ [१०६] 5

भुओ अ जन्तवाहे भूअण्णो किट्ठखलजण्णे ।

भूमिपिसाओ ताले भयालुए भेडभेज्जभेज्जलया ॥ १०७ ॥

भूओ यन्त्रवाहः । भूअण्णो कृटे खले यज्ञः । भूमिपिसाओ तालः । भेडो भेज्जो भेज्जलओ त्रयोऽप्येते मीरुवाचकाः । भेडराब्दो भेरराब्दमवोऽप्यस्ति ॥ यथा ।

भूमिपिसाए भूअं चडिअमभेडं बहू णिएऊण ।

10

भूअण्णपिक्खणमिसा अमेज्जला जाइ भेज्ज व्व ॥ १२ ॥ [१०७]

भेरुंडो दीवी भोअभोइआ भाडिगामपवरेसु ।

अहिआरिसम्बले भोल्लयं च भारुण्डयम्मि भोरुडओ ॥ १०८ ॥

भेरुंडो चित्रकः । भोओ भाटिः । भोइओ ग्रामप्रधानम् । भोल्लयं पबन्धप्रवृत्तं पाथे-
यम् । भोरुडो भारुण्डपक्षी ॥ यथा ।

15

L. 1. BCF भूअं X भूअं भूर्जं । C भूर्यो Z भूर्व CX भुंडीरो G सूकरः । भुत्तूणो भोत्तूणो X भुत्तूणो. *edd.* उत्संयो C ग G *om.* इति मो L. 2. B भुत्तूणो G भ्रमति for अ. CGZ भ्रमयति X *om.* भवति । भुक्क C भुक्कइपति 2. *hd.* इपति L. 3. C ० देपूक्ता From इति to रुकुंडिअं torn off in G. BF इडिअ CXZ हुंडिअं B उट्टु B मुरुकु *edd.* ०डिअमित्यं (X ०त्यां). L. 4. Z धूलिभुरु BF इडिआ CGXZ हुंडिआ X वे for जे GZ ०किसा ए C भोत्तूण. L. 5. In G जां व वि is torn off. BCFX जाएहि BZ बहूहि C (F1) बहूहि Z *om.* वि X भुंडीरेहि व *edd.* तेहि. L. 6. From भूओ to डभेज्ज l. 7 torn off in G. C 1. *hd.* X भूअ Z भूयो ABCFYZ य X जतं E ०बाहे BCF किट्ठ BF ०जलं L. 7. Z भूमिपिसाओ AX ०साउ BF भयालुए Z भयालुए X भेडभेज्ज BCEFGZ *om.* भेज्ज. L. 8. GX भूअ X यंत्रवाहनः । भूअण्णो वे BF कण्णे From वे to विसाए l. 10 torn off in G. X भूमिपिपिसाउ. L. 9. BF भेज्जलओ X भेज्जलउ Z त्रयोऽप्यर्मा C भेरराब्दं X शब्दोभवो. L. 10. BF त्रजं GXZ भूअं *edd.* चडिअमं G ०मभेयं CZ बहू CX णिएऊण From ण to च l. 13. torn off in G. L. 11. Z भूअण्णं C भेज्ज BF व C व्वा 2. *hd.* व्वा. L. 12. XZ भोवं CXYZ मोइया. L. 13. CEYZ अहिआरिं BF संचले CXZ संचले X भोल्लयं E भारुण्डयम्मि X भारुण्डयम्मि BGXZ भोरुडउ. L. 14. C भेरुंडो X भोः रुंडो (sic) From रुंडो to विज l. 1. next page torn off in G. X भोउ XZ मोइउ. Z पबंधवृत्तं L. 17. CXZ भोरुडो B ०डो भारुंडो पक्षी X भारुंडं Z भेरुंडं

अणुतिथं कयमोआ एकमुहीहविअ भोल्लयं लेह ।

मोहअभेरुंदा दोमुहभोरुडयाण पेच्छह अवायं ॥ १३ ॥ [१०८]

॥ अथानेकार्थाः ॥

छिण्णसिरवन्दिभूसासहिदोहिचेसु भंडो अ ।

5 भंडी सिरीसरुक्खो अडई असई अ गड्डी अ ॥ १०९ ॥

भंडो छिन्नमूर्धा मागधो मण्डनं सखा दौहित्रश्चेति पञ्चार्थः । भंडी शिरीषवृक्षोऽष्टवी असती गन्त्री चेति चतुरर्था ॥ [१०९]

भंभलसदो अप्पिअजडेसु भित्तं च देरगेहेसु ।

साणे सुरमाणे भुक्कणो अ आणतरिचेडिआ भेली ॥ ११० ॥

10 भंभलं अप्रियम् । भंभलो मूर्खः । भित्तं द्वारं गृहं च । भुक्कणो श्वा मयादिमानं च । भेली आज्ञा वेडा चेटी चेति त्र्यर्था । वेडायां भेलओ इत्यपि केचित् ॥ [११०]

॥ अथ मादयः ॥

मंती विवाहगणए मंठो सण्ठे पिहाणिआ मंडी ।

मंचो बन्धे मग्गो पच्छा मच्चं मले मलो सेए ॥ १११ ॥

15 मंती विवाहगणकः । मंठो शठः । मंडी पिधानिका । मंचो बन्धः । मंठो बन्ध इति केचित्तन्ति । मग्गो पश्चात् । मच्चं मलः । मलो स्वेदः ॥ यथा ।

L. 1. C °लिच्छं (!) कयं मूआ Z °मोआ इक्कं X एकमुहं (om. ही) cdd. °हविअ C om. भोल्लयं लेह BF भोल्लय X लेह. L. 2 BCFXZ मोइयं In G from अमे to डी अ l. 5 torn off. C मोइयमेडा B °भेरुंदायाण C (F!) X °भेरुंदायाण BCF पेच्छह Z अवीअं. L. 3. om. A. L. 4. Z छिन्नं BCF °सिरचेदिं Z °वदिं C °सिंहुं AEXYZ य. L. 5. B अडई cdd. व (twice) C गंडि या G टो च. L. 6. Z छिन्नमूर्धां C मागधो From मागधो to मातुलानीं l. 4 stanza 112 torn off in G. C संख्या C पञ्चार्थाः X शरीषं cdd. °वृक्षः BZ अटवी C (F!) अडवी X अडई. L. 7. BFX मंत्रा BCFXZ चतुरर्थाः. L. 8. cdd. अप्रियं (X as above) BF व ACXZ दारं BF °देहेसु. L. 9. X सुरमाणो cdd. य (Z अ) A °मीं A °भेडिआ CEXYZ °चेडिआ X भल्ली Z भेडी. L. 10. CXZ मूर्खः. L. 11. BF भोल्लया C भेला X भलिआ for भेली C वेडा 2. hd. चेडा C वेडी 2. hd चेडा C त्र्यर्थाः X त्र्यर्थाः BF चेडायां C वेडायां 2 hd. चे° X भेलड. L. 12. om. A. Y has only मकारादिः. L. 13. E विवाहं A मंडो AEX संडे but see Hemach. Abhidhānacintāmaṇi V. 376 com. BF पिता cdd °णिआ Y om. from आ in णिआ to मग्गो incl l 14 A मंडी L. 14. C. 2. hd. मंठो E मंचो B बंधे Z पेत्था C. 1. hd. मच्छं Z मच्चं X om. मले. L. 15. BF मंचो X om. मंठो शठः C om. मंचो बन्धः BF मंठो मंध L. 16. Z मच्चं B मल. B सेदः X स्वेदः

मंडीइ हणेमि सिरं जं मुण्डेऊण धम्मजायमलो ।

रे मंचजोगमच्चिअ मंति पुच्छेसि मग्गओ मंठ ॥ १४ ॥ [१११]

सिद्धविहीणे मट्टो मट्टमराला य अलसम्मि ।

मंखोऽण्डे मम्मि मल्लाणी मामा य मामीए ॥ ११२ ॥

मट्टो श्रृङ्गविहीनः । मट्टो तथा मरालो अलसः । मरालो हंस इति सातवाहनः । 5
मंखो अण्डः । मम्मि मल्लाणी मामा त्रयोऽप्यमी मातुलानीवाचकाः । मामीशब्दोऽपि
देश्यः । पर्यायमङ्गत्वात्पातः ॥ यथा ।

रेहसि मराल ण घरे मंखिल्लो मट्टमट्टउसहो व्व ।

इअ एस मम्मिमज्जे मामाहसिओ हणेइ मल्लाणि ॥ १५ ॥ [११२]

मइराइ मई मइमोहणी अ सीमाइ मज्जमेराओ ।

10

सेले मऊ इडे मत्तल्लिमिणायाइ अक्खमे महरो ॥ ११३ ॥

मई तथा मइमोहणी सुरा । मज्जा तथा मेरा मर्यादा । मऊ पर्वतः । मत्तल्ली तथा
मिणायं बलात्कारः । महरो असमर्थः ॥ यथा ।

मत्तल्लिमुक्कमज्जो मउमेराघोसदंसिअमिणाओ ।

पिअइ मइ मइमहरो मुसली मइमोहणीकुडयहत्यो ॥ १६ ॥ [११३] 15

L. 1. B मट्टइ B सिरं C जं ऊण BF मुण्डेऊण धम्म° X मुंडेऊण. L. 2. X
मंचजोगमच्चेय B °गमं BCF च्विय Z °व्विय BX मंति Z पुच्छेसि X मग्गाउ BF मंच.
L. 3. BF विट्ठणे मट्टो Y °विट्ठणे C मट्टमराला X मट्ट° E मट्ट From ला in °मराला to
मामीए omitted in X. L. 4. ABF मंखो डे CZ अंडे CZ मल्लाणी E मल्लाणी BF
मासा C मा (sic) या E मामीए. L. 5. CX मट्टो C मलारो इंसः BF om. इंस
इति. L. 6. BF मंखो डः BF मल्लाणी X मा for मामा Z एते त्रयो पि for
त्रयोऽप्यमी X °व्वेते BF मात्रीशब्दो dele मो before मी From च्छे to ह्वाणि l. 9 torn
off in G. L. 8. CXZ रहसि मराला C मट्टमट्ट° X मट्टमट्ट Z मट्टमट्ट° BF
°ओससहो C °ओसहे X °उसहे Z °उसहा C च. L. 9. add. इय BF °मज्जे ममा° C
मासा° CX °हसिउ हणेहि In G णि is torn off. L. 10. X om. from मइराइ to
अ incl. BF मइरा A मइरइ C 1. hd. °मोहणा ABCFGYZ व E इ X सीमाय B
मज्जे C (F!) मज्जे In G from मज्जे to मऊ l. 11. torn off. AXZ °मेराउ.
L. 11. BF सेले Z सेरे G ड मऊ YZ °मिणाआइ G °मिणाआ; from इ to मत्तल्ली l. 12.
torn off. ABCF °वाइ X °मक्खमे Z महुरे. L. 12. C मइ X मइरामई तथा C
°मोहिणी B मज्जा. L. 13. X बलात्कारः L. 14. BF मत्तल्लिमुक्को मऊमेरा° C
°मेरो BCFXZ °दंसिय° G °दंस; from अमि° to सली l. 15. torn off. X °मिणाउ.
L. 15. Z पियइ मइ X मयं C मयं गयमइरो.

मडिआ समाहयाए मउअं दीणम्भि पिउहरे महणं ।

मरुलो भूए मइअं च भच्छिण मंडलो साणे ॥ ११४ ॥

मडिआ समाहता । मउअं दीनम् । महणं पितुर्गृहम् । मरुलो भूतम् । पिराचादि ।
मइअं मत्सितम् । मंडलो स्वा । ॥ यथा ।

- 5 काममरुलमडिआ सा मउआ महणम्भि वसइ मइअसही ।
तं मंडलो व्व कत्थ वि भमेसि जाणसि ण वेअणं तीए ॥ १७ ॥ [११४]

मडयंमयडा उववणे चण्डिलए मज्झओ चेअ ।

सिरमालांइ मआई मउली अ हिअयरसोच्छलणे ॥ ११५ ॥

मडओ तथा मयडो आरामः । मज्झओ नापितः । मआई शिरोमाला । मउली
10 हृदयरसोच्छलनम् ॥ यथा ।

मज्झय मच्छयमन्धिअ हवेइ मउली तुमं णिअन्ताण ।

महसि सुअन्धिमआई मडयठिअं तं क्हं मयडवालं ॥ १८ ॥ [११५]

मंजीरं हिअरे वल्लिविसेसे मयाली अ ।

जारम्भि महालो मंजुआ य तुलसीइ मंतुआ लजा ॥ ११६ ॥

L. 1. *add.* मडिआ Y मउयं X पिउह (om. रे) A हं. L. 2. C मरुलो X
मेरुलो Y मूते ABCFGXYZ मइयं E मइयं C साणो. L. 3. BF मंडिया XZ मडिआ
C om, मडिआ स In G म is torn off. X इताः BF पितु (sic) C 2. hd. मरुलो.
L. 4. BF मइअं GZ मइयं X मइयं. L. 5. *add.* मडिआ X om, सा मउआ
GZ मउया *add.* मइयं C सहा, L. 6. G त मइं C च कच्छ C विअणं GZ वेअणं.
L. 7. BEF मंडअं Z मयडं C मउडा X मडया Z उववणे C चंडिलए GZ चडि-
लए X चंडिलए A मज्झओ C मसं GXZ उ ACY चेव BFX वेव GZ चेव. L. 8.
BF मआए GXZ मयाई *add.* म (Y अ) BF हिअसो ACEGXYZ हिअयं Y मसुच्छ-
लणे. L. 9. GX मडउ C 2. hd. तथा मउडो X अरामः B मयओ C मउओ GX
मज्झउ B मयाइ C (F1) GXZ मयाई B सितो. L. 11. BF मज्झ C मयय XZ
मन्धय BFX मन्धिय C मन्धिया G मन्धअ C हेवेइ *add.* णियंताण. L. 12. C म्भुयधि
X सुयवे BCFXZ मयाई G मयाइ BCFXZ ठियं BF कयं मइयं. L. 13. *add.*
व. L. 14. BCF मंजुस ABCFEZ अ [1] G मंजुआ Y मंजुया.

मंजीरं शृङ्खलकम् । मयाली निद्राकरी लता । महालो जारः । मंजुआ तुलसी ।
मंजिआ इत्यन्ये । मंतुआ लज्जा ॥ यथा ।

तइआ मयालिगहणे मंजुअदलचुण्डिरिं रमसि सुण्हं ।

विरयसि मंतुअमिणिहं महाल मंजीरघल्लिओ कीस ॥ १९ ॥ [११६]

करहम्मि महंगो मंडिल्लो पूवे लहुम्मि मडहं च ।

5

मउडी मुकुंडी मुरुमुंडो मोडो अ जूडम्मि ॥ ११७ ॥

महंगो उट्टः । मंडिल्लो अपूपः । मडहं लघु । मउडी मुकुंडी मुरुमुंडो मोडो इत्येते
चत्वारो जूटवाचकाः ॥ यथा ।

तीह सुमुक्कुंडीए मुरुमुंडं णिअ वि किं सुमोडकए ।

मंडिल्लमत्त मोडसि मडहं णिअकुमउडिं महंगोड ॥ १०० ॥ [११७] 10

मज्जोक्कमहिणवे मंगुसमुग्गुसुमुग्गसा णउले ।

मंगलमसिणा समरम्मा अग्घाडम्मि मउरमउरंदा ॥ ११८ ॥

मज्जोक्कं प्रत्ययम् । मंगुसो मुग्गुसु मुग्गसो त्रयोऽप्येते नकुलवाचकाः । मंगलं सद-
शम् । मसिणं रम्यम् । मउरो तथा मउरंदो अपामार्गः ॥ यथा ।

मंगुसमुअप्पमंगल मुग्गुसुमुग्गसिजुअं मसिणपुच्छं ।

15

मउरंदवणे मज्जोक्कमउरकण्ठयणहं हणन्तमहिं ॥ १०१ ॥ [११८]

L. 1. Z मेहालो BCF मंजिआ for मंतुआ Z मंजिआ. L. 2. G om. मंजिआ
इत्थं BF मंतुआ CX om. मंतुआ लज्जा. L. 3. cdd. तइया (Z as above) G
मंजिआ B कुंडिरिं L. 4. CX मंतुयमिं C मंजिारपल्लीओ X पल्लिउ G उं L. 5. Y
करहम्मि X हागो for महंगो X लअम्मि C महं च. L. 6. BFG मउली BEF
मुकुंडी X मुकुंडी A मुरुमुंडो E मोडो BEFGXYZ व Y जूडम्मि. L. 7. X मंडिल्लो
X लघुः BF मुकुंडी GZ मुक्कुंडी X मुकुंडी मुरुमुंडो. L. 8. B om. मोडो X जूडं
L. 9. BF सुमुक्कुंडीए C सुमुक्कुं X सुमुक्कुं C मुरुमंडं 2 hd. X मुरुमंडं C नय X निव
Z णिय G किं. L. 10. C मंडिल्लम (sic) C 1. hd. माडसि BCFX णियकुमउडिं
C महंगोच G महंगोच XZ गोव्व. L. 11. C मडो X मडिणवेसु A मंतुसं E
मंगुसु A मंगुसुमंगसा X मंगुसुमुगासा C मुग्गुस 1. hd. om. मुग्गसा 2. hd. मुग्गसो A
णउलो C णउले. L. 12. AX मसुणा C मसुणा EGYZ मसुणा X समरम्मा A अपां
C अग्घाडं A मउरंदा X मउरंदा. L. 13. C मडोक्कं BF मुग्गुसु CZ मुग्गसु G मुग्गसु
X मंगुसु CX मुग्गसो C प्येते X प्येते. L. 14. X सदस cdd. मसुणं (X मसुणं)
X मउरंदो X अपामार्गः. L. 15. CX मंगुल X om. मुग्गुसु C मंगुसिं G जयं
X जूअं Z जूअं cdd. मसुणं (X मसुणं) B पय्ये. L. 16. C मडो BX मज्जोक्कं
C कंठयणहं X कंठयणहं Z महि.

मंतेल्लीमयणसलाया सालहिआइ मल्हणं लीला ।

मंथायमहायत्ता अड्डे पड्डे महेडो अ ॥ ११९ ॥

मंतेल्ली तथा मयणसलाया सारिका । मल्हणं लीला । मंथाओ तथा महायत्तो
आड्यः । महेडो पड्डः ॥ यथा ।

5 एन्तम्मि महायत्ते मल्हन्ती णवमहेडुरुहणयणा ।

पाडइ मंथायवहू मयणसलायापिएत्थ मंतेल्ली ॥ १०२ ॥

अत्र । मक्कडो जालकारकृमिः । मडलो मुरजः । इति मर्कटमर्दलशब्दमवौ । मलइ
मडइ मडइ मृदाति । मडइ काङ्कति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [११९]

गव्वे मरट्टमडहरमडप्फरा मलहरो तुमुले ।

10 महिसंदो सिग्गुतरुम्मि महासद्धा सिवाए अ ॥ १२० ॥

मरट्टो मडहरो मडप्फरो त्रयोऽप्येते गर्ववाचकाः । मलहरो तुमुलः । महिसंदो
शिश्रुतरुः । महासद्धा शिवा ॥ यथा ।

महिस महिसंदमोडणमडहरिअ मडप्फरा मलहरेसु ।

हत्थिमरट्ट घरे होसि महासद्धमोअणं सीहे ॥ १०३ ॥ [१२०]

15 मज्झम्मि मज्झआरं महाविलं खे महाणडो गिरिसे ।

मडहरमलंपिआ गामणिगव्वीसु तरुणे महालक्खो ॥ १२१ ॥

- L. 1. BF मंतेल्ली C साहं X साला° ABCEFXXY °डियाइ GZ हियाए. L. 2.
G मंथाअं A महाअंता CY °महायत्ता BF अड्डे CEG अड्डे AC महेडो Y महेडो ABCEFX
XY य. L. 3. BF मंतेल्ली BF शारिका GX मंथाउ. BF महाअन्तो GZ महाअन्तो X
महायत्तो. L. 4. BF आयः C आड्यः BF महेडो CX महेडो. L. 5. BF इत्तंमि
CX इत्तंमि Z एन्तम्मि GZ महाअन्ते X महायत्ते CX मण्डन्ती C णवइ X °महेडु°. L. 6.
F पाडय CXZ मंथाइ° G om. मंथाय BFG °पिए एत्थ C °पिएच्छ BF मंतेल्ली. L. 7.
G °कृमिः X °कृमि B मडलो CZ मुरज X मरुज GZ मर्कटमुरजशब्द°. L. 8. BF om.
मडइ BF गृह्णाति C मुडइति G मृद्नाति X मुद्राति. L. 9. C °मरट्टरा E मडप्फरा G
°मंड° A मडमलहरो G मडहरो X मलरो EX तुमुले. L. 10. X महिसिंदो E सिग्ग° X
सिग्ग° A महासद्धा ABCFGYZ य. L. 11. C मडट्टो GZ मडट्टो X मरट्टो X पड्डट्टो C
एते त्रयोऽपि X तुमुलः. B महिसंदो G महिसंदो L. 12. CX सिग्ग° L. 13. C °मो-
णमडणमडइ cdd. °रिय L. 14. C 2. hd. इच्छि° BCF थट्टे GXZ घट्टे GZ °मोयं°. L.
L. 15. A मज्झम्मि C 1. hd. महंमि 2. hd. महंमि A मज्झआरं C 1. hd. महं 2.
hd. महं EGXZ मज्झआरं AEGZ महाविलं B गिरिसे. L. 16. X मडहरं Y मयहः°
Z मडहरं G om from मडहरं to महाणडो l. 1 next page BCEFGXYZ °रिया
BF गामणि° E गोमणि° Z तराण.

मञ्जुआरं मध्यम् । महाविलं व्योम । महाणडो रुद्रः । मङ्गरो ग्रामप्रवरः । मेहरो
इत्यन्ये । मलंपिओ गर्वी । महालक्खो तरुणः ॥ यथा ।

दिण्णा महाविलचरीसमा पिआ तुह महाणडपिआए ।

मङ्गह मलंपिओ तो ममसु महालक्खमञ्जुआरम्मि ॥ १०४ ॥ [१२१]

णलिणीइ महावल्ली मडवोज्झा जप्पजाणम्मि ।

5

मत्तम्मि मत्तबालो तह महुमुहमासिआ पिसुणे ॥ १२२ ॥

महावल्ली नलिनी । मडवोज्झा शिविका । मत्तबालो मत्तः । महुमुहो तथा मासिओ
पिसुनः ॥ यथा ।

रे मत्तबाल महुमुह मडवोज्झाजोग तुज्झ वि विओए ।

तम्मेइ महावल्लीसयणम्मि अमासिआ खु सा बाला ॥ १०५ ॥ [१२२] 10

कुसुमरए मयरंदो मम्मणिआ णीलमक्खिआए अ ।

मत्तालंबो तह मत्तवारणे महयरो णिउज्जवई ॥ १२३ ॥

मयरंदो कुसुमरजः । पुण्यरसवाचकस्तु संस्कृतभव एव । मम्मणिआ नीलमक्षिका ।
मत्तालंबो मत्तवारणः । महयरो गृह्यरपतिः ॥ यथा ।

कमलमयरंदगोरि मत्तालंबे इमं ण जइ रमसि ।

15

मम्मणिआउलरणे महयरभिच्चो व्व ता वरं भमिउं ॥ १०६ ॥ [१२३]

L. 1. C मञ्जु 2. hd. मञ्जु Z मञ्जुआरं *edd.* विलं (X as above) X याः मप्रवरो
GX मङ्ग BCFZ मेह. L. 2. GX विउ BFGX गर्वी C गर्वः X महालक्खो.
L. 3. GZ दिण्णा CG विलं X बलं C वरी *edd.* विआ *edd.* विआए. L. 4. CG
XZ विउ BFXZ मञ्जुआरं C मसुपा 2. hd. मसुपा. L. 5. A नलिणीइ A
मडवेज्जो C बोझा E बोझा X देज्जो. L. 6. In G मत्तम्मि is written twice
ABCFGXYZ मत्तबालो BF मुहुमुहुं EGZ महमुहुं C महुमुहुं *edd.* मासिआ.
L. 7. B नलिणी X णलिनी C बोझा X बोझो B शिविका G शिविका X शिविका BF
मत्तबालो CXZ बालो G मत्तबालो. C महुमुहुं 2. hd. महुमुहुं X मुहुमुहुं GZ मासिउ
L. 8. BG विमुत्त. L. 9 *edd.* मत्तबाल C महुमुहुं G महमुहुं X मुहुमुहुं C बोझा
C तुज्झ G om. वि CX वि उए G विउए (sic) Z विओए. L. 10. B तम्मेइ C वल्ली
edd. सिआ *edd.* बाला. L. 11. B कुसुमरए C 1. hd. कुसुमर 2. hd. कुहमं ABFG
XZ णिआ C णीया E मम्मिया *edd.* मक्खिआए ACEGXYZ य. L. 12. BG
लंबो E लम्बो E चारणे GZ महयरो Y महायरो BF णिउज्जवई Y णिउज्जवई. L. 13.
X मयरंदो X मयरं BX भमणिआ C (F 1) णीया GZ णिआ. L. 14. *edd.* लंबो
(XZ as above) GZ महयरो. L. 15. BF महरिंद G गोरि G लंबे CX न.
L. 16. BF ममालियाउरणे CGXZ णिआ GZ रत्ते BCFX महअरि GZ महपरं C
1. hd. मिव्वो Z भिव्वु In G च्वो व्व is torn off C ता र्वं ममिओ X भा for ता
BF भमिओ X भमिउ.

मज्झंतिअं च मज्झंदिणम्मि मग्गणिरो अ अणुगमिरे ।

मलवट्ठी तरुणीए महिसिकं महिसिणिवहम्मि ॥ १२४ ॥

मज्झंतिअं मध्यंदिनम् । मग्गणिरो अनुगमनशीलः । मलवट्ठी तरुणी । महिसिकं महिषीसमूहः ॥ यथा ।

5

मलवट्ठिसमं कीलन्तयस्य मज्झंतिअम्मि बोलीणे ।

ओ वच्चइ महिसिकं इमस्स मग्गणिरो हवसु गोव ॥ १०७ ॥ [१२४]

मण्डम्मि महत्थारं मज्झिमगंडं च उअरम्मि ।

महुरालिअं परिचिए रयस्सलाए मयलवुत्ती ॥ १२५ ॥

महत्थारं भाण्डम् । महत्थारं भोजनमिति सातवाहनः । अत्र । मयगलो हस्ती ।
10 मयवुत्तो क्रोष्टेति मदकलमृगधूर्तशब्दभवौ । मज्झिमगंडं उदरम् । महुरालिअं परि-
चितम् । मयलवुत्ती रजस्वला ॥ यथा ।

उअह महत्थारसरिसमज्झिमगंडं पुलोइअ भुअङ्गं ।

वेसा संमलिमहुरालिअं पि ण रमेइ मयलवुत्तिमिसा ॥ १०८ ॥ [१२५]

मंगलसज्झं तह वीअवावसेसम्मि खेतम्मि ।

15

मणिरइआ कश्चीए कन्दप्पे मयणिवासमिच्चलया ॥ १२६ ॥

L. 1. A मज्झं C मज्झं 2 hd. मज्झं cdd. तियं A om. च A मज्झं C मज्झं 2
hd. मज्झं C दिणम्मि A मग्गणिरो GZ मज्झान्निरो EXY य G अणुगमिरे (1) L. 2.
C वट्ठी BCEFGXY महिसिकं G महिसि X णिवहम्मि. L. 3. C मज्झं 2. hd. मज्झं
G मज्झं cdd. तियं B मग्गं GZ निरो From नुगमनं to हिसिकं torn off
in G. X मलवट्ठी cdd. महिसिकं. L. 5. C वट्ठी Z कीलन्तयस्य C मज्झं cdd.
तियम्मि CX बोलीणे. L. 6. CGX उ In G वच्चइ मं is torn off. CXZ महिसिकं
B मग्गणिरो X मग्गणिरो GZ निरो C हवसु. L. 7. From मण्डम्मि to ती 1. 8
torn off in G. C मज्झिम महत्थारं A मज्झिमं C मज्झिम BCF ओअरम्मि EXY
उअरम्मि. L. 8. cdd. तियं Y च परि A रयस्सला Y मडलं ABCFYZ वुत्ती
X वुत्ती. L. 9. CG महत्थारं G मांइ । महत्थारा, from रं to खेतं L. 3 page 264
torn off in G. X महत्थारं X om. हस्ती. L. 10. X मेदकलं B om. शब्द. C
मज्झिमं X मधुरा cdd. तियं. L. 11. CX मलपं cdd. वुत्ती C 2. hd. वुत्ती X
वुत्ती. L. 12. C महत्थारसरिसं मज्झिमं BF om. सरिस X ससि Z सरिसं cdd. पुलोइय
cdd. भुयंगं (XZ as above) L. 13. C संमलि cdd. तियं (X as above) C
मलपं cdd. वुत्ति (X वुत्ति) BF मिस. L. 14. ABXYZ सज्झं C (F!)
ससं ABEF वीअं C वीयं YZ वायं E वायं Z सेसम्मि BF विसंति X खेतम्मि Z
खेतम्मि. L. 15. cdd. रइया E मयणं CXYZ मेतलया E मत्तं

मंगलसज्जं बीजवापशेषं क्षेत्रम् । मणिरइआ कटीसूत्रम् । मयाणिवासो तथा मित्तलो
कन्दर्पः ॥ यथा ।

मंगलसज्जे गलिआ मणिरइआ तुज्ज पंसुलि सहेइ ।

मित्तलपिआणुहारिणि किर मोन्वी मयाणिवासधणुहस्स ॥ १०९ ॥ [१२६]

धूअम्मि महासउणो महालवक्खो अ सद्धपक्खम्मि ।

5

मकडबंधं गीवाविहसणे सङ्कलारुवे ॥ १२७ ॥

महासउणो उलूकः । महालवक्खो भाद्रपदे श्रान्दपक्षः । मकडबंधं शृङ्खलारूपं
ग्रीवभरणं सन्यापसब्धं यज्ञोपवीताकारम् ॥ यथा ।

सरएण महासउणो महालवक्खेण बम्मणा तह य ।

णवमकडबंधेण य मोअन्ते उप्पलच्छीओ ॥ ११० ॥

10

अत्र महमहइ गन्धः प्रसरतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [१२७]

मणिणायहरं जलही माला जुणहाइ रोमसे माई ।

माहं च कुन्दकुसुमे मायंदोऽम्बम्मि माडिअं गेहे ॥ १२८ ॥

मणिणायहरं समुद्रः । माला ज्योत्स्ना । माई रोमशः । माहं कुन्दकुसुमम् । अत्र ।
माई मार्थे । मामि सख्यामन्त्रणे । एतौ शब्दानुशासन उक्ताविति नोक्तौ । माही संनाह 15
इति माहीशब्दभव इति नोक्तः । मायंदो आम्रः । माडिअं गृहम् ॥ यथा ।

गुणमणिणायहर चुलुक तुज्ज मायंदकुञ्जमाडिअए ।

माएइ पुलयमाई खयरिजणो माहमालधवलजसं ॥ १११ ॥ [१२८]

L. 1. BFXZ 'सज्जं C 'सत्तं BFX बीजं X 'सेपे cdd. 'रइया C (F1)
कटिं. Z मित्तलो. L. 3. BFXZ 'सज्जे C 'सज्जे cdd. गलिआ 'रइया C तुज्ज X
सहेइ. L. 4. BF मित्तलल^० Z मित्तल^० cdd. 'पियां Z 'णुकारिणि BF मोरव्वी C मोन्वी
X व्वी (sic) BF मयाणिवासं. L. 5. CEYZ धूअम्मि BF धूअम्मि E तहा सउं B
महावलक्खो C (F1) महावलक्खो cdd व (X अ) C सद्धं. L. 6. A मकडं Z 'विभू-
सणे E 'रुवे. F. 7. B 'वलक्खो C (F1) 'वलक्खो X 'वलक्को. L. 9. X सरएण
Z 'सउणा cdd. महावलक्खेण (Z as above) BF अ. L. 9. X जेवं Z मोअन्ते BCFX
उप्पलच्छोए Z उप्पलच्छीउ. L. 11. C महमहइ X महमह (sic) B 'देव्हकं X नोक्ता.
L. 12. Y मणिणायहरं A जण्णाइ Y जण्णाइ EX जुणहा य A सेमसे. L. 13. A
कुंदकुसुमे X कुदं BF अम्मि Y अम्मि Z अम्मि A 'दोम्बम्मि E 'दो म्ब (sic) AB
C 2 hd. FXYZ माडिअं C 1 hd याडिअं BF गेहेइ C 1. hd गे (sic). L. 14. X
मणिणायहरं (sic) X कुंद is written twice. L. 15. BF माहं मार्थे X माहं written
twice. BCFX शासने BX उक्ता om. इति नोक्ता. CX मटी for माही X माही^०
L. 16. CXZ नोक्ता CX माहंदो B अम्बः cdd माडिअं. L. 17. BF 'णावर C पुत्तुक
X पुत्तु C तुज्ज BF माहंदं cdd 'माडिअं (Z 'दिं). L. 18. X पुलइमाई.

सिअवडपव्वइआए मायंदी आमलीइ माइंदा ।

मउए माइलिमाउच्छा माभाई अभयदाणे ॥ १२९ ॥

मायंदी श्वेतपटा प्रव्रजिता । माइंदा आमलकी । माइली तथा माउच्छो मृदुः ।
माउकं मृदु इति तु मृदुकशब्दभवम् । माभाई अभयप्रदानम् । अदूरविषकर्पात् माभी-
5 सिअं इत्यपि ॥ यथा ।

किं माइंदवएणं करेसु मरणभयमाइलिमणाण ।

माभाइं माउच्छो इअ मायंदी उवदिसेइ ॥ १२९ ॥ [१२९]

मालूरो अ कविट्ठम्मि माहिलो महिसिवालम्मि ।

मंसुम्मि मासुरी माणिअमणुहूअम्मि माहुरं साके ॥ १३० ॥

10 मालूरो कपित्थः । विल्ववाची तु संस्कृतसमः । माहिलो महिषीपालः । मासुरी श्मश्रु ।
माणिअं अनुभूतम् । माहुरं शाकम् ॥ यथा ।

जं सुअसि सुरयसमए माणिअमालूर माहुरयभोज्जो ।

ता माहिल तुज्ज मुहे किमुग्गया मासुरी एसा ॥ १३० ॥ [१३०]

अम्वाए मादलिआ सिसिरसमीरम्मि माहिवाओ अ ।

15 माअलिआ माउच्छाइ मारिलग्गा य कुच्छिइआ ॥ १३१ ॥

L. 1. *cdd.* सियवडपव्वइयाए ABEFX माअंदी BF आगलीइ BFXZ मायंदी.
L. 2. C *om.* माइलि ABFYZ 'माउत्था C साउच्छा. L. 3. CX माइंदी BF 'वत'
GZ मायंदी X माइंदी From आमलकी to पि 1. 5. torn off in G. BFZ माउत्थो C
1. *hd.* माच्छो. L. 4. X मदुः CXZ *om.* तु X मदुकं C अदूर विपं Z 'कषाण्मा'
BF सार्वासिअं XZ 'सिअं C माभीसियमित्यपि. L. 6. C माइणिमणाणा Z 'माइणिमणाण
X 'लिममाण In G लिममाण is torn off. L. 7. In G मा is torn off. G माइं Z
माभाई BFXZ माउत्थो *cdd.* इय B माइंदि C (F 1) X माइंदी C उदिसेइ X उदिसेइ In
G from दिसेइ to अनुभूतम् 1. 11. torn off. L. 8. *cdd.* य (X अ) C कविट्ठमि 2.
hd. ठमि (sic) X कविट्ठम्मि X माहिलो महिओ महिं BF महिं E 'वालम्मि. L. 9.
C मासुरी *cdd.* माणिअमं C 'णुहू' EXYZ 'हूअम्मि. L. 10. C मासुरी BF श्मश्रुः
CX स्मश्रु L. 11. *cdd.* माणिअं G साकं. L. 12. CXZ सुपसि BF सुसुरयं G
'सए BF माणिअमालूर CX साणिअं G माणेअं Z माणिअं BFX माहुरयअज्जो. L. 13.
C तुज्ज X किमुग्गया In G एसा is torn off. L. 14. 'A अम्वाए B अंवाए C (F 1)
अंवाए *cdd.* 'लिया (X as above) E सिसरं X ससिरं CGX 'बाउ ACEGXYZ य.
L. 15. ABEFGX माअलिया CGZ माअलिया A माउच्छा Z माउत्थाइ C मारिलग्गा Z
इ for य ABEFGZ कुच्छिइया C कुत्तिइया X कुच्छिइया.

मादलिआ माता । माहिवाओ शिशिरवातः । माअलिआ मातृष्वसा । मारिलग्गा
कुत्तिता ॥ यथा ।

सुन्दर अमारिलग्गा तुज्झ कए मयणअग्गिजलिआ सा ।

मादलिआमाअलिआ खेअकरी जलइ माहिवाए वि ॥ ११४ ॥ [१३१]

मालाकुंकुममाहारयणा वरघुसिणवत्येसु ।

5

मिरिआ कुडी घणगणे मिहिआ जेट्टम्मि मित्तिवओ ॥ १३२ ॥

मालाकुंकुमं प्रधानकुङ्कुमम् । माहारयणं वस्त्रम् । वस्त्रविशेष इत्यन्ये । मिरिआ
कुडी । मिहिआ मेघसमूहः । मित्तिवओ ज्येष्ठः ॥ यथा ।

मालाकुंकुममाहारयणेहिं भूसिआ वि कुलसुण्हा ।

मिहिआचुअन्तमिरिआइ लिअइ मित्तिवयदंसणसलज्जा ॥ ११५ ॥ [१३२] 10

समकाले मीअं घरवलए मुब्भो मिगीइ मुंडा य ।

मुंडी णीरङ्गी चुम्बणम्मि मुदी मुणी अगत्थिदुमे ॥ १३३ ॥

मीअं समकालम् । मीसालिअं मिश्रमिति तु मिश्रराज्यभवम् । मुब्भो गृहमध्ये
तिर्यग्दारु । मुंडा मृगी । मुंडी नीरङ्गी । अलम्बुपायां तु मुण्डितमुण्डसादृश्यान्मुंडी-
राज्यो लाक्षणिकः । मुदी चुम्बितम् । मुणी अगस्तिद्रुमः ॥ यथा ।

15

मुंडच्छीइ समुंडीइ मुणिवाणे पत्थिआइ फुल्लकए ।

मुदीलुद्धो मीअं मुब्भाणयणमिसओ जुवा चलइ ॥ ११६ ॥ [१३३]

L. 1. *cdd.* °लिया (twice) BF महि° GX °वाउ L. 3. CGZ छंदरि C तुस
cdd. °जलिवा. L. 4. *cdd.* °लिया (twice) X °साअलिया C °लिया सा माद-
लियामाअलिया *cdd.* सेव° L. 5. A चर° C °वच्छेमुं YZ °वच्छेसु. L. 6. ABC
FGYZ मिरिया EX मिहिया A यगणे BF घणगणे C °गाणे AEGXY मिहया BF मिहय
C महिया Z मिहिया RF जिह्मि X जिह्मि AGX °वउ. L. 7. C पधानं *om.*
कुङ्कुमम्. X वस्त्रविशेषः *cdd.* मिरिया L. 8. BCFZ मिहिया C मिहया X महिया X
मित्तिवउ BFGX ज्येष्ठः L. 9. BF म्मला° C मालाकुंकुममाहारयण° X °माहारयण° BF
°रघणहिं GZ °गेहिं BF धूसिया CGXZ मूसिया. L. 10. BF तिहआचुअन्त° C मिहआमु-
यन्त° GZ मिहयाचुयन्त° X मिहयामुयन्त° *cdd.* मिरियाइ BF लिहइ CGXZ लियइ BF °सिलज्जा.
L. 11. C मीयं X घरवलए मुस्सो BF मुद्वो निगोव BF अ Z इ. L. 12. B
नीरंगि ACE (F!) GZ नीरंगी A पुन° G मुव° ABFG अगच्छि° G °इमे. L. 13.
CGXZ मीयं CGXZ °लियं BF *om.* मिश्रमिति तु. BF मुज्झो X मुसो L. 14.
C निर्यक् दारु X मुडी B निरंगी. G अल्लु° *cdd.* °सायां CX च for तु G मुंडंत° BC
FX सादृश्यात्. L. 15. X ज्लाक्षणिकः. G अगस्तिद्रुमः. L. 16. BF मुच्छीइ
X मुंडस्थीइ मुंडाइ C मुणिवाणे BCF पच्छिपाइ GXZ पत्थिपाइ G फुल्लकए. L. 17. B
FX °लुद्धो CG °लुद्धो B मुब्भाणयणि° C (F!) X मुब्भाणयणि° GXZ °मित्तउ C जुवा X
जुवा B चलओ C (F!) चलइ.

मुहलं मुहे मुअंगी कीडी हिकाइ मुट्टिका ।

मुसहं मणआकुलया मुहिअं एमेअकरणम्मि ॥ १३४ ॥

मुहलं मुखम् । मुअंगी कीटिका । मुट्टिका हिका । मुसहं मनस आकुलता ।
मुहिअं । मुहिआ अन्येषाम् । एवमेवकरणम् ॥ यथा ।

5 विरहमुसहम्मि जाए डसइ मुअंगि अ पउममुहलं तं ।

दाहिणपवणो मुहिअं जरमज्जे एस मुट्टिका ॥ ११७ ॥ [१३४]

मुक्कयमणवहूवीवाहे मुरिअं च तुडिअम्मि ।

मुरइ असई मुलासिओ फुलिङ्गे मुआइणी डुम्बी ॥ १३५ ॥

मुक्कयं यासौ वोढुं प्रकृता तद्वर्जितानामन्यासां निमन्त्रितानां वधूनां विवाहः ।
10 मुरिअं व्रुदितम् । मुरइ असती । अत्र । मुणइ जानाति । मुरइ हासेन स्फुटति । एतौ
धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । मुलासिओ स्कुलिङ्गः । मुआइणी डुम्बी ॥ यथा ।

अमुरिअतेअमुलासिअ जयसिखिवीवाह मुक्कया तुज्ज ।

मुरइ अ ममइ किन्ती मुआइणी किं ण पालिदेसे वि ॥ ११८ ॥ [१३५]

मुग्घुरुडो मुक्कुरुडो रासीइ मुहत्थडी अ मुहवडणे ।

15 मुरुमुरिअं रणरणए भुमया मुहरोमराई अ ॥ १३६ ॥

L 1. A मुहलं GZ मुअंगी X कीडीइ GZ हिकाए X हिकाए C मुट्टिका E मुट्टिका G
मुट्टिका L 2. BF आकुलया X आकुलिवा ACEGYZ मुहिअं AGYZ एमेअ
L 3. X मुहल BF मुअंगी GZ मुअंगी X अंगी (sic) C मुट्टिका Z मन आकु (1)
L 4. *add.* मुहिअं मुहिआ BXZ अन्येषामेव BZ करणं X कारणं. L 5. X
मुसहम्मि BEGZ मुअंगि L 6. X दाहिणपवणो CGXZ मुहिअं C मज्जे G मुट्टिका.
L 7. BF मुक्कयमणं C मुक्कयमहं GZ मज्जे X चड्ढं BCFGXYZ मुरिअं
BCFGXYZ तुडिअम्मि. L 8. E मुरइ C असतीइ E असई य G मुलासिअ AX
सिअ B फुलिङ्गे मुआणी BX डुम्बी E डुम्बी G डुम्बी. L 9. GZ वोढुं X चोढुं G *om.*
अन्यासां L 10. *add.* मुरिअं C मुरइ X अण for अत्र. C स्फुटवति G स्फुटति B
om. एते. L 11. BF मुलासि GX सिअ. G डुम्बी. L 12. BXZ अमुरिअं C
(F1) अमुरिअं *add.* सिय Z जइसिअ C मुक्कया 2 *hd.* तुज्ज. L 13 B मुरइ B च
G च C (F1) *om.* य ममइ BF हियण CX किन्ती GZ किं ण B देसे. L 14.
E मुग्घुरुडो BFY मुक्कुरुडो C मुक्कुरुडो Y रासीइ BF मुहत्थडी CX मुहत्थडी E मुहत्थडी
BE *om.* अ ACG (F1) XYZ य E मुहवडणे, perhaps the better readings, *cfr.*
पाडवणं X मुहवडणे. L 15. X मुरुं *add.* रिवं BEGZ मुमआ *add.* य.

मुग्धुरुडो तथा मुक्कुरुडो राशिः । मुहत्थडी मुखेन पतनम् । मुरुमुरिअं रणरणकः ।
मुहरोमराई म्रुः ॥ यथा ।

सा सुमहरोमराई तुह विरहे पाव दोसमुग्धुरुड ।

गुणमुक्कुरुडा घणमुरुमुरिण मुहत्थडि पत्ता ॥ ११९ ॥

अत्र मुसुमुरइ मनकीति धात्वदेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [१२६]

5

मूसामूसाआइं लहुअदुवारम्मि मूसरी भग्गे ।

पीणम्मि मूसलो तह मूअल्लो मूअलो मूके ॥ १२७ ॥

मूसा तथा मूसाअं लघुद्वारम् । मूसरी भग्नः । मूसलो उपचितः । मूअल्लो तथा
मूअलो मूकः । अत्र मूरइ मनकीति धात्वदेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

मूअल ण अत्थि मूसाअसंचरी जेण मूसरी मूसा ।

10

मूअल्लिअणितरा वि हु कह सा मूसलथणी अहिसरेउ ॥ १२० ॥ [१३७]

मेंठी मेण्ठी मेली अ संहई वणिसहायए मेढो ।

हत्थिवए मेंठो मेअरमेअज्जा असहणधण्णेसु ॥ १३८ ॥

मेंठी मेण्ठी । मेण्ठीशब्दोऽपि यदि देश्यस्तदा पर्यायमङ्ग्या निबद्धः । मेली संहतिः ।
मेढो वणिकसहायः । मेंठो हस्तिपकः । मेअरो असहनः । मेअज्जं धान्यम् ॥ यथा । 15

मेअज्जहट्टवारे मेंठेणं कुञ्जराहिरुद्धेणं ।

मेंठीए हणिआए मेअरमेढाण हुन्ति मेलीओ ॥ १२१ ॥ [१३८]

- L. 1. BF मुक्कुरुडो C मुक्कुरुडो X राशिः C मुहत्थडी X पतितं X मुरं BCFXZ °रियं
G °रिय. L. 2. BF रोमरा. L. 3. X कुह. L. 4. BF °मुक्कुरुडा C °मुक्कुरु-
रणा GZ मुक्कुरुडो X °मुक्कुरुडा X °मुरइएण L. 5. C मूसमुरइ X मुसमुरइ B मनकि
इति. L. 6. G °आई X °आइ B, C 2. hd. EX लहुय° E °दुवार°. L. 7.
A मूसलो Z om. मूअल्लो EX मूअलो. L. 8. BF मूसी तथा अं GZ मूसायं X भग्गः
G °लो पां उप°. L. 9. C मूरइ B मनकि इति X om. इति X पूका. L. 10. G
XZ °संचरी. L. 11. G मूअल्लिय° Z मूअल्लिय° BCF °णिओरा C कल CXZ °ण्णी C
°सरेसई X सरेइ. L. 12. E मेण्ठी मेण्ठी G मेण्ठी BFX मेढी Z मेण्ठी B मेलि Z मेलि
corr. °ली ABCFGXYZ य E om. अ Y °सहाअए E मोढो GZ मेढो. L. 13. E
°हत्थिवए X °हत्थिविए A मेंठो CX मेंठो E मेण्ठो GZ मेण्ठो GZ °मेज्जा C °मेअसा Y
°मेअज्जा GXZ °धण्णेसु L. 14. G मेण्ठी मेण्ठी X मेंठी मेढी Z मेण्ठी मेण्ठी BF मेंठी-
शब्दो CZ मेढी° BF om. यदि BFX देश्यः L. 15. CZ मेंठो G मेण्ठो X वणिग्
Z हस्तिपकः BF मेअज्जं C मेअज्जं. L. 16. BF मेअज्जं C 1. hd. मेअज्जं 2. hd. °हट्ट°
°BFGZ °वारे CX °चारे C मेढेणं GZ मेंढेण B °रुद्धेण. L. 17. C मेढीए G मेण्ठीए Z
मेण्ठीए BCFX हणिआए G हणिआ Z हणेवाए BCF मेयर° BFGX मेलीउ.

मेडंभो भिगतन्तू मेहच्छीरं च णीरम्मि ।

मोचं च अद्धजङ्घी मोग्गरो चेअ मउलम्मि ॥ १३९ ॥

मेडंभो मृगतन्तुः । अत्र मेहइ मुञ्चतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । मेहच्छीरं जलम् । मोचं अर्धजङ्घी । मोग्गरो मुकुलम् ॥ यथा ।

5 मेडंभलिज्जन्ता मेहच्छीरं पि कह वि अपिअन्ता ।

भयमोग्गरिअमुहा तुह रिउणो मयमोचया वणे जन्ति ॥ १२२ ॥ [१९९]

सवचम्मि मोरमोरत्तया कसिणकणिआइ मोक्कणिआ ।

मसओलूएसु मरो मड्डा बलकारआणासु ॥ १४० ॥

मोरो तथा मोरत्तओ श्वपचः । मोरत्तओ चण्डाल इत्यन्ये । यदाह ॥ मोरत्तओ 10 श्वपाकश्चण्डालः केषुचिद्भूतः ॥ मोक्कणिआ असितं पद्मोदरम् ॥ यथा ।

रे कम्ममोर वम्मह णण्णो मोरत्तओ विरहिणीण ।

तावोवयारणिहयाइ मोक्कणीए वि ताउ जं डहसि ॥ १२३ ॥

अत्र । मोरउल्ला मुधा । इत्यन्यथेषु । मोट्टायइ रमते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्ता ।

L. 1. ABCFGXYZ मेडंभो X 'तंतु मिह' YZ मेहच्छीरं B णीरं पि C नीं
L. 2. A, C. 2 hd. मोवं Z व C 1 hd. अद्ध F अद्ध C 'जंघाइ BCEFY चेय AZ
वेय X चेव. L. 3. *edd.* मेडंभो CX 'पूकमिति नोक्तं. BX मेहच्छीरं L. 4.
BFZ मोवं G मोचं F अर्द्धजंघी XZ अर्द्धजंघी C मोयरो BF मुकुलं X यथा is given twice.
L. 5. *edd.* मेडंभं C 'लिष्ठ' XZ 'लिज्जन्ता In G लिज्ज is torn off. X पि
for पि BCF अपिअन्ता X अपिअन्ता Z य पिअन्ता. L. 6. *edd.* 'रिप' X 'मुह, om.
तुह C तुहज In G रिउणो is torn off, Z 'मोचया. L. 7. C om मोर ABE
XZ 'कणिआइ C(F!) 'कण्णयाइ G काणिआइ C. 1 hd. मोणिया ABEFG, C
2. hd. XZ 'णिआ Y मोक्कलिया In G from आ to आणासु l. 8 torn off.
EXY add here अयाजेकाथं: (X om.). L. 8. X मकरउलूएसु A 'उल्लएसु
Z 'उलूएसु A मडा E मड्डो X मड्डो CZ बल EX बलक्का X 'आणासु. L. 9.
In G मोरत्तओ श्व' मो' is torn off. C 'मोरत्तओ श्व' Z 'त्तउ श्व' X 'त्तउ (twice)
Z मोरउ. BCFX मोरत्तउ In G श्व' is torn off. L. 10. X 'श्रांडालः B 'चिद्रूपः
edd मोक्कणिआ In G from असिते to याइ l. 12. torn off. X पयोदरी. L. 11.
X कम्ममो BF वंसह C वड्डम Z णण्णो BFXZ मोरत्तउ CX विरहिणीण. L. 12. X
तातो B 'यारहयाइ G... यावि Z 'यारणिहियावि X 'णिहयाइ BCF मोक्कणिए BF ताओ G
om. ताउ BFZ दहसि CX बहसि G द and then torn off to वाचकस्तु l. 15 page
270. L. 13. BF मोरओल्ला Z मोरओल्ला CX मुपेत्तव्य RF इति अध्व X om.
इति after रमते.

॥ अथानेकार्थाः ॥

मरो मशक उलूकश्च । मडा बलात्कार आज्ञा च ॥ [१४०]

कण्ठे मुअम्मि अ मडो लज्जादुक्खेसु मंतक्खं ।

सिङ्खलमन्थाणेसु मंदीरं मम्मणो मयणरोसा ॥ १४१ ॥

मडो कण्ठो मृतश्च । मंतक्खं लज्जा दुःखं च । मंदीरं शृङ्खलं मन्थानश्च । मम्मणो 5
मदनो रोषश्च । अव्यक्तवचनार्थस्तु मन्मनशब्दभवः ॥ [१४१]

तुमुलमलिणेसु मइलो सारसिदूईसहीसु अ मराली ।

मक्कोडझुणी उणापिपीलिआजन्तगुम्फरासीसु ॥ १४२ ॥

मइलो कलकलो गततेजाश्च । मराली सारसी द्वीती सखी चेति व्यर्था । मक्कोडा
ऊर्णापिपीलिका । मक्कोडो यन्त्रगुम्फनार्थं राशिश्च । यदाह ॥ मक्कोडोऽपि हि राशिर्यन्त्र- 10
ग्रथनाय यः क्रियते ॥ इति ॥ [१४२]

मम्मक्का णायच्चा उक्कण्ठाए अ गव्वे अ ।

वुड्डे णिवहे पिहुले मुहले जलहिम्मि अ महल्लो ॥ १४३ ॥

मम्मक्का उत्कण्ठा गर्वश्च । महल्लो वृद्धो निवहः पृथुलो मुखरो जलधिश्चेति
पञ्चार्थः ॥ [१४३]

15

सिरिवयस्सगवन्दीसुं महुओ कडओवणेसु मलओ अ ।

लहुअक्खित्ते कुण्डे मलिअं मज्जिअमुदक्खिए पीए ॥ १४४ ॥

L. 2. C मेरो X मकर for मशक X बलात्कार Z बलात्कारः L. 3. BFZ
मुअम्मि C मुअम्मि Y मयम्मि ABFYZ य BF लज्जा L. 4. B सिङ्खल F सिङ्खल
X सिङ्खल BF र म्मणा C मंमण EYZ मम्मणा C रोसो L. 5. BF लप्पा दुक्खं च
C दुक्खं X श्रृंखलं Z श्रृंखला. C मंमणो. L. 7. X तुमुल BF मलिणासु Y मयलो
C सारसी YZ य. L. 8. A रणी Z कुणी XYZ उणापिपीलिआ BF पिपी-
लि मंत L. 9. X मलयो BF कलमलो C कलकलकलो X गतेजाश्च X सखी for सखी
CX व्यर्थाः L. 10. Z ऊर्णा B ससिश्च X इ for हि B राशिर्यन्त्र L. 11.
BCFXZ क्रियत. L. 12. C णायच्चा ACEXYZ य B गव्वे cdd. य L. 13. C
वुड्डे E वुड्डे Z वुड्डे AEYZ मुहरे X मुहरे Z जलहिम्मि C om. जल cdd. य. L. 14.
X उत्कठा. L. 15. X पंचार्थाः L. 16. E पण BCEFXZ वंदीसुं BF मुहुओ
X महुउ Z महुउ EX कडउव Z कडउणेसुं C l. hd X मलउ Z मओव EY य XZ या.
L. 17. B लहुअक्खित्ते C (F!) लहुअक्खित्ते YZ लहुअ cdd मलियं BF मधियमुदक्खिए C
मधियमुदक्खिए AEYZ मज्जियमुं X मेज्जियमुं EX मुदक्खिए.

महुओ श्रीवदाख्यः पक्षी मागधश्चेति द्वर्थः । श्रीरिति वदति । वाश्यते । स श्रीवदः । मलओ गिर्येकदेश उपवनं च । मलिअं लघुक्षेत्रं कुण्डं चेति द्वर्थम् । मज्जिअं अव-
लोकितं पीतं च ॥ [१४४]

मल्लयमपूवभेए सरावकोसुम्भचसएसु ।

5 मंगुलमणिट्टपावेसु मंथरं बहुकुसुम्भकुडिलेसु ॥ १४५ ॥

मल्लयं अपूपभेदः शरावं कुसुम्भरक्तं चपकश्चेति चतुर्थम् । मंगुलं अनिटं पापं च । मंगुलो चौर इत्यन्ये । मंथरं बहु कुसुम्भं कुडिलं चेति त्र्यर्थम् । मन्दवाची तु संस्कृतसमः ॥ [१४५]

ऊढाकुविए कलुमे असुइम्मि अ होइ महुहिअं ।

10 महुवइअं हयतिकखे मालो आराममञ्जुमञ्चेसु ॥ १४६ ॥

महुहिअं परिणीतायाः कोपः कलुषमशुचि चेति त्र्यर्थम् । महुवइअं हृतं तीक्ष्णं चेति द्वर्थम् । मालो आरामो मञ्जुर्मञ्चश्चेति त्र्यर्थः ॥ [१४६]

माणंसी माइअचन्दवहुसुं माउआ सहिउमासु ।

मुकलमुचिए सइरे अ मम्मुरो करिसकरिसअग्गीसु ॥ १४७ ॥

15 माणंसी मायावी चन्द्रवधूश्चेति द्वर्थः । मनस्विवाचकस्तु मनस्विशब्दभव एव । माउआ सखी दुर्गा च । मातृवाचकस्तु मातृकाशब्दभवः । मुकलं उचितं स्वरं च । मम्मुरो करीषं करीषाग्निश्चेति द्वर्थः ॥ [१४७]

L. 1. X मुहुउ Z पक्ष X मागधश्चेति Z यो वदति CX वदिति BF वाश्यते CZ वाशने. CX श्रीवद L. 2. X मलउ गिर्येकदेशे Z देशः BZ मलियं BZ मज्जियं C (F !) नक्षियं X मेज्जियं. L. 4. E °पूवने य X °पूवभेए YZ °पूवभेए BF सगच° ABF, C 1 hd. Z °वसएसु. L. 5. X मंगलं C मंथरं BCF बहु E °कुडिलेसु BF °कुडिले. L. 6 Z मल्लयं X अपूपभेदाः B चपकश्चेति X चतुर्थ्याः L. 7. C चौर C मंथरं F मथरं B बहु X सुभं (sic). Z मंथवाची. L. 9. A ऊढो BEF ऊढो X बुद्धो Y ऊढकुविए BF असुयंमि Y असुचिम्मि cdd. व A महु° or महु B महु° C मज्जु° F महु° FZ महु° X मज्जु° Y महु° C 1. hd °हि AB EF C 2 hd. XYZ °हियं L. 10. CE (A !) महु° cdd. °वइयं C °तिकखे C °संजु° L. 11. B महु° C मज्जु° Z महु° X महुहिअं BCFZ °हियं Z om. कोपः BF कलुषं अशुचि CXZ °वे अशुचि X अर्थ for त्र्यर्थ B महु Z महु° BCFXZ °वइयं. X हयं L. 12. B मंजुः मं° X मंजुमं° L. 13. BF माणंसी BCEFXYZ माइयं A माइचंद° BXZ °वहुसु EY °वहुसु EXYZ माउया Z सहिउमसु. L. 14. A मोकल° BF मुचिए C सइरे X सयरे ACXYZ य BF व E इ BF तुस्सरो Z मम्मुरो BF कविसकरिस° ACXZ om. करिस Y °अग्गीसु. L. 15. C मनस्वी X मनस्वि° cdd. om मनस्वि C शब्द-शब्दभव. L. 16. CGZ माउया X मातृवाचक (om स्तु) BF मुकलं From उचितं to करीषा l. 17 torn off in G. C स्वरं. L. 17. B मम्मुरो X करीषो करी°

सालीमाउलधूआपिउच्छपुत्तेसु मेहुणयसद्दो ।

मोओ अ अहिगयत्थे गिरिम्मि तह चिच्चमडार्डण ॥ १४८ ॥

मेहुणिआ पत्त्या भगिनी मातुलात्मजा च । मेहुणओ पितृवसुसुत इति लिङ्गपरि-
णामेन व्याख्येयम् । मोओ अधिगतश्चिभिंटादीनां बीजकोशश्चेति व्यर्थः ॥ [१४८]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां षष्ठो वर्गः ॥

5

L. 1. Z माली In A लधूआ illegible. BEFGXYZ 'धूवा' Y 'पितृव' BF
'पितृवसुत्तेसु' X मेहुणिआ for मेहुणयसद्दो L. 2. ACGXZ मोउ A om अ CEGXZ
य BGEFZ 'गवच्छे' E गिरिम्मि BF चिच्चमडार्डण EZ विदमं X 'ईणा. L. 3. add.
मेहुणिआ CX मेहुण GZ 'णउ BF 'वसुसुत' C 'वसु'. L. 4. GX मोउ Z माओ BF
'चिभिंटा' G बीज' ॥ L. 5. BCFGXZ 'तायां' स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तौ (GZ
om. स्वोपज्ञ) E X (in text), only ॥ इति षष्ठो (sic) वर्गः ॥ Y ॥ षष्ठो (sic) वर्गः ।
B adds संभाषं ७०४ GZ संख्या ७०४.

वर्गसंज्ञा चेह न व्याकरणप्रसिद्धा किं तु ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धचेहादृता । ते च
अकचटतपयशा इति । तत्र प्रथमः स्वरवर्गस्ततः कवगादयः पञ्च । सप्तमो वर्गो यका-
रादिः । यकारस्य प्राकृतेऽसम्भवात्ततो रेफादयः प्रस्तूयन्ते ॥ तत्र रादिः ।

रंगं तउए रत्ती आणा रण्फो अ वम्मीए ।

5 रंभो दोलाफलए कङ्गुए रल्लरालराअलया ॥ १ ॥

रंगं त्रपु । रत्ती आज्ञा । रण्फो वल्मीकः । रंभो अन्दोलनफलकम् । अभिमान-
चिह्नस्तु । अन्दोलनफलकयसिन्दुरं रंभो ॥ इत्याह । रल्ला तथा राला तथा राअला
प्रियङ्गवः ॥ यथा ।

मेळिअ राअलदलणं भज्जिअ रत्तिं च रल्लमोज्ज तुमं ।

10 रण्फमुह रंभचडिअं रालकरो रंगकुण्डलं णिअसि ॥ १ ॥ [१]

रद्धी वरे रसाला य मज्जिआ ण्हाविअम्मि रत्तीओ ।

भमरे रसाउरोलंवा य रसदं च चुल्लिमूलम्मि ॥ २ ॥

रद्धी प्रधानम् । रसाला मार्जिता । रत्तीओ नापितः । रसाऊ तथा रोलंबो भ्रमरः ।
रसाअशब्दोऽयमित्यन्ये । यद्रोपालः ॥ अलिरपि रसाओ स्यात् ॥ इति । रोलंबशब्दं
15 संस्कृतेऽपि केचिद्रतानुगतिकतया प्रयुज्यते । रसदं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

L. 1. G वर्गसंज्ञा X व्याकरणे B ज्योतिः° C 1. hd. ज्योतिशा° G °तिःज्योशास्त्रमा°
CXZ °सिद्धा इहा° BG (F 1) तिष्ठया इहा° GZ °दृताः X °दता. L. 2 BGX
प्रथमस्वर° XZ °वर्गः नतः L. 3. B यकादिः X यकारादि BCFX असंभ° BX
om. ततो. E अथ for तत्र, X adds अयगादिः Y रादिः L. 4. E तओए X तउयं
A रण्फो cdd. य (om. X). L. 5. X विद्यंगुए for कङ्गुए C रल्ल° C 1. hd.
om. राल, 2. hd. राला GYZ °रायलया X °राअलाराला. L 6 BX त्रपुः G आंदोलन°
L. 7. BCFX अंदोलन° (C अदो°) GZ °फलअ° X °सिंदूरं X रल्ल X om.
तथा राला B राल OGZ रायला. L. 9. BCFXZ मेळिय OGZ रायल° cdd.
मंजिय. L. 10. C रण्फमुह BCF रंभचडियं GZ °वडियं X °वडियं cdd. णियसि.
L. 11. C रद्धी Z वर BFGXYZ मज्जिया C 1. hd. मज्जिया 2. hd. °विष्ट° cdd. ण्हाविअम्मि
AGXZ रत्तीउ. L. 12. C रसाओरोलंवा AG °लंवा E °रोलंम्बा BF रासम्बं वा चुल्लि°
Y चुल्लि° L. 13. C रद्धी X रद्धी C रासाला मार्जित । रत्तीओ BF रत्तिओ GX रत्तीउ
X रसाउ B रोलम्बो C °लम्बो G °लंबो L. 14. GZ रसाय° GXZ रसाउ XZ स्वादिति
B रोलंब° C रोलम्ब° G रोलंब° X °शब्द L. 15. BCFX केचिद् गता° X °गतिकया,
G रसद्धी B चुल्लि° X चुल्ली°.

रोलं वो व्व महुषिओ रसाउवण्णाइ तीइ पिअ अहरं ।

रद्धिरसालं पुच्छसि रत्तीअ रसइवावडं किमिह ॥ २ ॥ [२]

रत्तयरग्गयरंजणरवया वन्धूअघट्टघडमन्या ।

रंदुअरयवलिरइगेल्ला रज्जुसिसुत्तणाहिलासेसु ॥ ३ ॥

रत्तयं वन्धूकम् । रग्गयं कौसुम्भवस्त्रम् । रंजणो घटः । रंजणं कुण्डमिति केचित् । 5
रवओ मन्थानः । रंदुअं रज्जुः । अत्र । रंभइ गच्छति । रंपइ रंपइ नक्ष्णोति । एते
धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । रयवली शिशुत्वम् । रइगेल्लं अभिलषितम् । रइगेल्ली
रतितृष्णेति केचित् ॥ यथा ।

रंजणथणिमरयवलं रग्गयवत्थं वहुं रवयहत्थं ।

रत्तयउट्ठिं रइगेल्लन्तो वज्झिहिसि रंदुएण हरे ॥ ३ ॥ [३]

10

रच्छामयरत्तक्खररप्फडिआ साणसीहुगोहासु ।

रयणिद्धयं च कुमुए राओ चडए रणे राडी ॥ ४ ॥

रच्छामओ श्वा । रत्तक्खरं सीधु । रप्फडिआ गोधा । अत्र रंखोलइ दोलयतीति
धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रयणिद्धयं कुमुदम् । राओ चटकः । राडी संग्रामः ॥ यथा ।

L. 1. C °लम्बो G °लंबु X °लंबो Z °लंबु C °ब X °महु° CX °पिउ GZ °महुपिउ BF °वण्णइ° C °रसाओ° GZ °वण्णाउ om. नी CGZ °पिउ GZ °य हरं. L. 2. C °रद्धि° X °रद्धि° BF °रत्तीअ सट्ट° Z °रत्तीअ C °रत्तीअ रत्तीअ रसइवा° L. 3. C °रत्ते° E °रंजण° C °णचया AEYZ °वंधूव° B °वंधूअ° G °वंधूय° BF °घट्टघट° E °घट्टघर° X °वन्धघड° C °मेज्जा. L. 4. A °रंदुअ° BCFXZ °रंदुअ° Y °रंदुय° BEF °रअवलि° C °रयचलि° C °गेल्ली G °गेल्लो Y °गिल्ला C °रज्ज° A °सिसु° BF °डिलासे L. 5. BF °रत्तअ° BF °वंधूक° C °वन्धुक° G °व° GZ °रग्गअ° BF °कौमवखं GZ °कुसुम° X °कोसुम°. L. 6. GX °रवउ CF °रंदुअ° X °रंदुअ° BF °रयः BFGZ °रंभइ ग° GZ °रंपइ रंभइ L. 7. C °रलवली. cdd. रइगिल्लं BFX °अभिलिखितं C °अभितस्थितं CX °गिल्ली. L. 9. BF °थणिधरमयवलि° C °थणिधरमयवलि° X °रंजणथणिधरमयवलि° BF °रंमिव° C °वन्धुं CX °वहुं GZ °रवय° X °हहत्थं. L. 10. GZ °रज्जु (Z तु) डि रयगिल्लतो C °गिल्लितो X °रइगिल्लितो BF °वज्झिपसि C °वज्झिहसि GZ °वज्झिहसि X °वज्झिहसि BF °रंदुएण CX °रंदुएण. L. 11. Z °रत्थामय° C °मया° E °यररत्त° C °वस्सरक्° cdd. °डिया A °सीड° C °साहु°. L. 12. A °णिधयं C °णिधयं BF °कुसुर EX °कुमए C 1. hd. GXZ °राउ A °वडर X °वट्ट. L. 13. Z °रत्थामओ GX °मउ B °शीधु X °रक्° cdd. °डिया BF °गोक्का. L. 14. B °णिधय C (F1) °णिधयं GX °राउ. X °वटकः.

रच्छामयर्पकडिआरयणिद्धयमोअणे खणे के वि ।

राय व्व कामअन्धा पिअन्ति रत्तक्खरं रइअ राडिं ॥ ४ ॥ [४]

राविअमस्साइअए रायगई तह जलोआए ।

रिंढी कन्थप्पाया रिप्पं पट्टे पवेसए रिग्गो ॥ ५ ॥

- 5 राविअं आस्वादितम् । राविअं रञ्जितमिति तु रञ्जे राव इति धात्वादेशे सिद्धम् ।
रायगई जलौकाः । रिंढी कन्थाप्राया । रिप्पं पृष्ठम् । रिग्गो प्रवेशः ॥ यथा ।

रायगइराविअस्सं पि तं जरो मन्द जं ण मिळेइ ।

रिंढीढंकिअरिप्पो ता कुण रिग्गं णिवायहरे ॥ ५ ॥ [५]

रिक्खो रिच्छो वुट्ठे रिक्कं थोवम्मि वायसे रिट्ठो ।

- 10 रिद्धं पिक्के रिद्धी संघाए रिग्गिअं भमणे ॥ ६ ॥

रिक्खो तथा रिच्छो वृद्धः । ऋसवाचकौ तु रिक्खरिच्छशब्दावृक्षशब्दभवौ ।
रिक्खो वयःपरिणाम इति केचित् । रिक्कं स्तोकम् । रिट्ठो काकः । रिद्धं पकम् । रिद्धी
समूहः । रिंढी खड्ग इति रिट्ठिशब्दभवः । रिग्गिअं भ्रमणम् ॥ यथा ।

रिक्खो वि खलोऽरिच्छो वि रिट्ठो रिद्धलिम्बरिद्धी अ ।

- 15 रिक्कं पि हु किं महुरा रिग्गन्तेहिं इमे दिट्ठा ॥ ६ ॥ [६]

L. 1. BF रच्छारपक् Z रत्थामयं cdd. 'डिवा' BF 'रयणियं' C 'णिद्धयं' GZ
'मोअणे B के वि X को. L. 2. B राओ F राउ C च BF कामं CX पियंति G
रत्तक्खर BFGXZ रइय C रइया. L. 3. cdd. राविअमं BEFGXZ 'स्साइअए
C 'म्माइअए E राइगई cdd. जलोयाए. L. 4. BF 'पया GZ 'प्पाआ C पडे 2. hd.
पडे G हेडे. L. 5. cdd. राविअं (twice) B रावमिति G 'देशसिद्धं. L. 6. BX
'गइ BF जलूका X जलौका cdd. पट्टे (Z as above). L. 7. BF रायमई X
रोयगइ Z राइगयं cdd. 'राविअस्सं B तं C तं (त 1) X त. L. 8 GZ रिंढी
cdd. 'डंकिअं GZ 'रिक्को X वा for ता G रिक्कं X रग्गं. L. 9. X रिक्को C 1. hd.
वुट्ठे 2. hd. वुट्ठे G वुट्ठे GZ थोवम्मि X च्छोवम्मि E रिट्ठे. L. 10. ABCF रिद्धं BF
पिक्के E पेक्के X पक्के ABCF रिट्ठो ACExYZ रिग्गिअं BFG रिग्गिअं. L. 11. X रिक्को
GZ ऋच्छो X 'वाचकस्तु BF तु रिच्छरिक्खशब्दभवौ G तु ऋक्षं. L. 12. X रिट्ठो BF
रिद्धं BCF रिट्ठो समूहः L. 13. G रिट्ठो सङ्ग X रिट्ठो Z रिट्ठो BF रिट्ठिशब्दं GZ
ऋट्ठिशब्दं. cdd. रिग्गिअं (X रिग्गिअं...) BF चमणं. L. 14. BCF वि CX वसलो cdd.
रिक्को C रिट्ठो GXZ 'उ B रिट्ठं X रिट्ठिहिं C (F!) रिद्धं B 'लिम्बं C 'लिबिं
F 'लिम्बं GX 'लिबं BFX 'रिट्ठो C 'रिद्धलिबरिट्ठो cdd. य. L. 15. BF रिग्गिअं
C दिट्ठा.

रिरिअं लीणे सडिअम्मि रिक्किअं रोविरम्मि रिमिणो अ ।

रिंछोली पंतीए अ रिच्छमल्लो अ रिच्छम्मि ॥ ७ ॥

रिरिअं लीनम् । रिक्किअं शयितम् । रिमिणो रोदनशीलः । रिंछोली पाङ्क्तिः । अत्र रिअइ प्रविशतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रिच्छमल्लो ऋक्षः ॥ यथा ।

रिमिणत्तरिक्किअच्छीउ रुक्खरिंछोलिमज्जरिरिआओ ।

5

मुच्छन्ति रिच्छमल्लयभीआ तुह कुमरवाल रिउवहुआ ॥ ७ ॥ [७]

रिचूडिअं च साडिअमवगणणा रीढमक्खिए रूढो ।

सहलम्मि रूढिअं रूंचणी घरट्ठी रुअरुइ उक्कण्ठा ॥ ८ ॥

रिचूडिअं शातितम् । रीढं अवगणनम् । अत्र रीरइ राजतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रूढो आक्षिप्तः । कितव इत्यर्थः । रूढिअं सफलम् । रूंचणी घरट्ठी । अत्र 10 रुंजइ रीतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । रुअरुइआ उत्कण्ठा ॥ यथा ।

रुअरुइआए रूढो गओ इमाए घराउ णीहरइ ।

ओ कयरीढं रूंचणिहत्थयरिचूडिओ अरूढिअओ ॥ ८ ॥ [८]

रूअं तूलेऽकदुमे रूवी रूववइआइ रूवमिणी ।

रेणी पक्के छिण्णम्मि रेसिअं रेवयं पणामम्मि ॥ ९ ॥

15

L. 1. *cdd.* रिरिअं *cdd.* सडिअम्मि रिक्किअं (Y रिक्कअं) ABCFGYZ रोइरम्मि BF रिमिणो *cdd.* य (X अ). L. 2. E रिंछोली *cdd.* य (om. X) Z रिच्छमल्लो *cdd.* य Z रिच्छम्मि. L. 3. *cdd.* रिरिअं *cdd.* रिक्किअं CX सातितं. L. 4. *cdd.* रिउवहु BGZ 'पूक्त इति नोक्तः X नोक्त BF कच्छ' Z रिच्छ'. L. 5. CXZ रिमिणत्ति' *cdd.* 'रिक्किअं' (X 'रिक्किअं') B 'ओ X 'ठीउ Z 'रूथोओ रिक्क' BFZ 'गिरियाओ G 'याउ X 'आउ. L. 6. GZ अच्छन्ति X मुच्छन्ति X 'मल्ल' Z 'मल्लीय' BFGZ 'भाया C 'वइआ GZ 'वहुया X 'वहुआ. L. 7. AEY रिचूडिअं B रिचूडिअं CXZ रिचूडिअं F रिचूडिअं G रिचूडि and अ च torn off. *cdd.* साडिअम' (X 'डो') C 1. hd. रीढ' ACG (F!) XYZ रूढो B रूढो. L. 8. X सहलम्मि YZ सहलम्मि ABFG रूढिअं C 1. hd. रूढि 2. hd. Z रूढिअं E रूढिअं XY रूढिअं ACG रुअरुइ X रुअरुअरुइय Y रुअरुइया Z रुअरुइ A उक्कण्ठा C 1. hd. उक्कण्ठा In G उ' torn off. L. 9. BF रिचूडिअं CXZ 'रिचूडिअं G रिचूडिअं BF आतिः X शातितं Z सातितं G रीढ X अवगणितं X भारिइ In G राज is torn off. L. 10. In G from शेष्' to कः torn off. BCFZ रूढो X रूढो BXZ रूढिअं C (F!) रूढिअं G रूढिअं. In G णी पर is torn off. L. 11. C रुंजइ In G from जइ to रूंचणि 1. 13 torn off X रुअरुअं *cdd.* 'रूइया (Z as above). X उक्कण्ठा. L. 12. CXZ 'रूइयाए CXZ रूढो BCFX गउ Z णीहरिअं. L. 13. CXZ उ X कइरीढं C रूंचणि' GZ 'इअयअ' B 'रिन्' X 'डिउ In G from चूडिओ to रूढि 1. 16 page 277 torn off. B 'रिचूडिअं CZ 'रिचूडिओ FX 'रिचूडिअं. L. 14. BCEF रुअं C बूले ABCFX कदुमे E कदुमे B रूवी Z रूई BEF रूव' A 'थइ' ACEZ 'इयइ X रुववइ BF 'सिणी. L. 15. Z छिण्णम्मि ABCFXYZ रेसिअं.

रुअं तूलम् । रुवी अर्कद्रुमः । रुवमिणी रूपवती । रेणी वङ्कः । रेसिअं छिन्नम् । रेवयं
प्रणामः ॥ यथा ।

मयरेणी रेसिअरुविरुअगुणभूसणे मुहा वहसि ।

सम्बद्धरेवयं कुण रुवमिणिमिमं जइ महेसि ॥ ९ ॥ [९]

३ माईसु रेवईओ रेवलिआ वालुआवट्टे ।

रेवज्जिअं उवालद्धे रेहिअअं च छिण्णपुच्छम्मि ॥ १० ॥

रेवईओ मातरः । अत्र रेहइ राजतीति धात्वादेशेपूकमिति नोक्तम् । रेवलिआ
वालुकावर्तः । रेवज्जिअं उपालम्भम् । रेहिअं छिन्नपुच्छम् ॥ यथा ।

रेहिअएण वि ण चलइ रेवलिआभिवट्टिओ जइ वड्डो ।

१० ता रेवईउ रेवज्जिएहि भो बम्भण भणेषु ॥ १० ॥ [१०]

रेअविअं खणगरिए तन्दुलपिट्टम्मि रोडं च ।

रोडं घरमाणे रोररोघसा रौकणो अ रङ्कम्मि ॥ ११ ॥

रेअविअं क्षणीकृतम् । मुक्तार्थे तु मुचिधात्वादेशे सिद्धम् । रोडं तन्दुलपिटम् ।
रोडं गृहप्रमाणम् । रोररोघसो रौकणो त्रयोऽप्येते रङ्कार्थाः ॥ यथा ।

१५ रेअविअसंपया तइ रिउणो रोर अरोघसघरेसु ।

रौकणमिलिआ कम्मन्ति रोडसुत्ताइ महिअ रोहकए ॥ ११ ॥ [११]

L. 1. BCF रुअं C om. तूलम् B रुवी Z रुई B रुविं रुव° BCFXZ रेसिअं
CX छिण्णं Z रेवइयं L. 2. B प्रानाणः. L. 3. BCFXZ रेसिअं BF रुचिरुअं
CX °रुचिरुव° X मुहा. L. 4. C °मिम जइ. L. 5. X माईसु AXZ ईउ E
स्वे° coll. °लिआ E वालुआ° ACXYZ वालुआ° C वट्टे. L. 6. ACEYZ रेवज्जिअं
(X F !) रेवज्जिअं B रेवज्जिअं C °लद्धे BF° सिद्धिअं CY रेहइयं X रेहिअं BF व E व BF
छिन्नपुच्छम्मि AZ छिन्न. L. 7. B रेवईओ XZ रेवईउ BF रेहइ BF रेवलिअं CXZ
°लिआ. L. 8. BF °ज्जिअ C °सिअ Z जिअं BCFXZ रेहइयं B पुच्छं. L. 9.
BCFXZ रेहइयण CXZ om. ण B चलइ BCFXZ °लिआ° Z °निअ° XZ °विउ BF
जइ लो. L. 10. BF रेवईओ X रेचई BF रेवज्जिएहि Z °जिएहि C °सिएहि रे वं भणेषु
X रो for भो BF बम्भण. L. 11. BF रेवविअं EX °विअं Y रेवविअं YZ तन्दुल°
B °विट्टे F °विट्टे C °विट्टिम E °वेट्टम्मि BF om. रोडं CZ रोडं BF व. L. 12.
A °रोघसरोकणा X °रोघसरोकणा CYZ रोकणो ACEXYZ च. X वत्तम्मि. L. 13.
BE रेवविअं CXZ °विअं BF तु मुवि° BFXZ °धात्वादेशेपूकमिति B° लं पिट्टं L. 14.
BF रो X रोरोरो BCF रौकणो. BFX अवि रंका° C इवि एते. L. 15. BFXZ
°विअं B तई X ता for तइ C रोरो Z यरोघस° L. 16. BF रोहण° BCF XZ
°मिलिआ CXZ °सुत्ताइ BCFXZ महिअ.

रोञ्जो अ रोहिओ रोमराइरोमूसला जहणे ।

रोअणिआ डाइणिआ रोमलयासयमुदरयम्मि ॥ १२ ॥

रोञ्जो रोहिओ इत्यन्योन्यपर्यायावश्यवाचकौ । अत्र रौचइ पिनटीति धात्वादेशो-
पूक्तमिति नोक्तम् । रोमराई तथा रोमूसलं जघनम् । रोअणिआ डाकिनी । अत्र
रोसाणइ मार्टीति धात्वादेशोपूक्तमिति नोक्तम् । रोमलयासयं उदरम् ॥ यथा । 5

पिहुरोमराइ तणुरोमलयासइए कथा वि इत्थ तुमं ।

रोञ्जि अ विअडरोमूसलरोअणिवाडयम्मि मा वच ॥ १२ ॥ [१२]

॥ अधानेकार्थाः ॥

हंसे वग्घे रत्तच्छो रइजोअजहणेसु रइलक्खं ।

दइअणिरन्तरसोहिअसणाहपलिएमु राहो वि ॥ १३ ॥

10

रत्तच्छो हंसो व्याघ्रश्च । महिषे तु संस्कृतमवः । रइलक्खं रतिसंयोगो जघनं चेति
व्यर्थम् । राहो दयितो निरन्तरः सोमितः सनाथः पलितश्चेति पञ्चार्थः ॥ [१३]

रायंवू वेडिससरहा रिक्खणमहिगमम्मि कहणे अ ।

विउलमुहलेसु रुंदो रेंकिअमक्खित्तलीणलज्जामु ॥ १४ ॥

रायंवू वेतसट्टुमः शरमश्च । रिक्खणं । इत एति रेक्खणं इत्यपि । उपलम्भः 15
कथनं च । रुंदो विपुलो मुखरश्च । अत्र रुंदइ भ्रमति रौति चेति धात्वादेशोपूक्तमिति
नोक्तम् । रेंकिअं आक्षिप्तं लीनं व्रीडितं चेति व्यर्थम् ॥ [१४]

L. 1. A रोञ्जो C रोहो ABCFXYZ य A रोहिउ In C रोहिओ twice. X रोहिउ
twice. A °राई°. L. 2. A रोआणिआ CX रोअणिआ YZ रोअणिआ cdd. डाइणिआ
(Y डाणिणिआ) BFZ रोमलिया° L. 3. C रोहो X रोहिउ C °पयावदूरय° XZ
°दूरय° BF रोवइ BF पिनटि इति. L. 4. BF (1) °पूक्त इति नोक्तः CZ °देशे
सिद्धा इति नोक्तः X रोमरोमाराई CZ रोय° BCFZ °णिआ. L. 5. B मार्टी इति X
मार्टीवि BZ °पूक्त इतीह नोक्तः L. 6. X तुम. L. 7. C रोहि C 1. hd. च BC
FXZ विचइ° BF °रोइणिवाडयम्मि Z °रोयणि C °वाडयम्मि B वचच Z वच. L. 8.
om. A. L. 9. A वग्घो E वग्घे स AE रत्तत्थो C रय° 2 hd. रयि° cdd °जोग°
(Y° जोग°) Y °जघणेसु A रई° L. 10. cdd. दइअणिरन्तरसोहिअ° (Y °गिरन्तर°)
C °पडिएसु X °फलिएसु E राहा. L. 11. X रत्तच्छ Z रत्तत्थो X इंस L. 12. X
व्यर्थः X निरन्तरः L. 13. A रायंवू BF रायंवू C रायंवू E रायंवू Z रायंवू A वेडिससरे
E °सरहा cdd. य. L. 14. CXY विपुल° Z वेउल° E °मुक्खलेसु ABEFXZ रेंकिअम°
C रेंकिअम° Y रेंकिअम° E °मक्खित्त° Y °त्तलीणलज्जामु X °लज्जामु. L. 15. BF
रायंवू C रायंवू X रायंवू Z रायंवू वेतसो ट्टुमः X रिक्ख (sic) Z रिक्खणइ । तपति । रेक्खणं
BF इति for इत एति BCFXZ रेक्खणमित्यपि. L. 16. BF विपुलो B मुखरअ.
X चेति is given twice. BZ °पूक्तः इति नोक्तः (Z om. :) X °डिति for °मिनि In G
from देशे° to किअं torn off. L. 17. BCFXZ रेंकिअ In G from क्षिप्तं to
व्यर्थम् incl. torn off. BF नीली for लीनं X व्रीडितेति व्यर्थः.

अच्छिणिकोचकरोडीसु रेसणी कलिरवेसु रोलो अ ।

रोडी इच्छसिविआसु कूणिअच्छे मले रोद्धं ॥ १५ ॥

रेसणी अक्षिनिकोचः करोटिकाख्यं कांस्यभाजनं च । रोलो कलहो रवश्च । रोडी
इच्छा वणिशिविका च । रोद्धं कूणिताक्षं मलश्च ॥ [१५]

5 रोहो पमाणणमणेसु रोक्कणी सिद्धिकूरकम्भेसु ।

णवदंपईण अण्णुण्णणामगहणोसवम्मि लयं ॥ १६ ॥

रोहो प्रमाणं नमनं च । प्रतिरोधवाची तु रोधशब्दभवः । रोहो मार्गण इत्यन्ये ।
रोक्कणी । के रोक्कणिओ । शृङ्गी नृशंसश्चेति व्यर्थः ॥

॥ अथ लादिः ॥

10 लयं नवदंपत्योः परस्परं नामग्रहणोत्सवः ॥ यथा ।

तुह कुमरवाल भ्रेणं इन्तं दट्टण णिसि पलायन्ता ।

अण्णोण्णणामगहणा रिउदंपईणो लयस्स सुमरन्ति ॥ १३ ॥ [१६]

लक्खं काए लग्गं चिन्धे लंचो अ कुकुडए ।

गण्डुअतिणम्मि लचयं लट्टयलडहा कुसुम्भरम्भेसु ॥ १७ ॥

L. 1. Z अत्थि^० C "निकोच" E "कोच" G "करोडिसु" C रेसुणी X रेसिणी C
रोला *cdd.* य. L. 2. C इच्छसिविआसू ABEFGYZ "सिविआसु" X सिविआसु *cdd.*
कूणिअच्छे (Z "न्धे") X मल AY रुद्धं C रोद्धं. L. 3. C सणी (sic) G रेसली X
रेसिणी BG कास्प^० C (F!) X काश्व^० B *om.* च after "भाजनं". Z सेडी L. 4. X
om. वणि G "शिविका" C रोद्धं BF कूणिकाख्यं X मलश्च. L. 5. B रोक्क^० सिद्धि^०
twice. X adds अथ लादिः ॥ Y ॥ ६ ॥ लकागादिः ॥ L. 6. Y नव^० RX अण्णुण्ण^० C
अण्णुणाम^० G अन्नुण^० Y अण्णोण्ण^० Z अचुण^० C "संभमि" A, C 2. *hd.* "संभमि" Y लभं.
L. 7. G "भव". L. 8. BFG *om.* रोक्कणी के X *om.* के BF रोक्कणीउ GX रोक्कणीउ
X नरोत्त^०. L. 9. *om.* A. L. 10. X परस्परे i. e. परस्परे X "ग्रहणो" BF
"णोत्सवः" C 1. *hd.* "णोत्सवः". L. 11. C तुमर^० CX सेणं G सेणं Z सिन्नं C इति X
इति C दट्टण F दट्टण. L. 12. G अण्णुण्ण^० Z अज्जुण्ण^० X "गहणे" रिउ^० X लयरम
BF सुमरणि. L. 13. C काये B चिन्धे E दिन्धे ACX लंचो E लंचु Z भंचो G "भंचो"
cdd. य X कुकुडए L. 14. A गंडव^० B गंडुत्त^० C (F!) गंडुव^० EGYZ गंडुव^० X
गंडुत्त^० CGXZ लचयं BF लट्टलडहा.

लक्षं कायः । लगं चिह्नम् । लगं अवदमानमित्यन्ये । लंचो कुकुटः । उत्कोच-
वाची तु संस्कृतसमः । लचयं गण्डुत्संज्ञं तृणम् । लडयं कुसुम्भम् । लडहं रम्भम् ।
लडहो विदग्ध इत्यन्ये ॥ यथा ।

कालम्भि लचयलग्ने उडिअलंचो व्व गन्तुमसहो सि ।

तो तुज्झ लडहलक्खा लडयवसणा कहं होही ॥ १४ ॥ [१७] 5

लल्लकं भीमे लसई कामे परिहिण लइअं ।

लसुअं तेले लइणी लयाइ लसकं तरुच्छीरे ॥ १८ ॥

लल्लकं भीमम् । लसई कामः । लइअं परिहितम् । लइअं अङ्गे पितृद्वामित्यन्ये ।
लसुअं तैलम् । लइणी लता । लसकं तरुक्षीरम् ॥ यथा ।

लइणीरसलसकलसुअपमुहेहिं किं इमाइ भेसज्जं ।

लल्लकलसइरोगे सो चिअ तरुणो तथा लइअहारो ॥ १९ ॥ [१८] 10

लंपिक्खो तह चोरे लंबाली पुण्फभेअम्मि ।

लउडम्मि लकुडं चिअ उसहे लइअल्ललाइल्ला ॥ १९ ॥

लंपिक्खो चौरः । लंबाली पुण्फभेदः । लकुडं लकुटः । अत्र । लइइ स्मरति ।
लहसइ संसते । इति धात्वादेशोपूकाविति नोक्तौ । लइअल्लो तथा लाइल्लो वृषभः ॥ यथा । 15

- L. 1. X लगं X चिह्नं (1) C om. चिह्नं । लगं CX नमित्येके । लंचो. L. 2.
X कुकुटः BCFX लचयं B गण्डुत्सं CGXZ गंडुत्सं B मडहं. L. 3. After इत्यन्ये B,
and, as it seems, also F add: लंचो कुकुटो उत्कोचवाची तु संस्कृतसमः L. 4.
CXZ कोलम्भि CX लचयं C (F!) उडिअं BZ उडिअं X उडिअं C (F!) X लंचु.
L. 5. X ता CX तुवम XZ लडलक्खा C om. लडह BF लक्खा. After होही । CXZ
add: इति मूलपाठः । दोसक्ख (X स) बलमालकवय लह (Z हि) अलड (X om. ड) इ
(Z adds लह) अ (X व) हरप तुहणभायां (X याणं) । लचु (X लंचु Z च) उ (Z ओ)
डचवियमुणिण (X व) मिय (X अ) निणेणलंबाइनोणिसंपत्ती. The same is found in D,
but still more corrupt. It is also found in HF. See Corrections at
the end. L. 6. A लल्लकं GZ लल्लकं B लसइ य कामे A लइअं BCEFXYZ
लइअं G लसयं. L. 7. A लसुअं EGXYZ लसुअं A तले Y निहे C लयणी Y लयाइ
L. 8. G भीमे GXZ लइअं G परिहिंसि C om. लं परिं add. लइअं अंगे. L. 9.
CX नमित्यन्ये C लेइणी G लक्ष्मी. L. 10. GZ लसयलसुअं BF लसइहिं GZ हिहिं C
इमाइं G भोसज्जं. L. 11. BF मिय C 1. hd. GX मिय C 2. hd. Z मिय BFGZ
लइअं X इरो. L. 12. E लंपिक्खो ABFG लंबाली X लंबाणी AEX पुण्फं C 1.
hd. Z पुण्फं 2. hd. पुण्फं GZ भेअम्मि. L. 13. In B लउडम्मि twice. BF लकुडं
BCF मिय GZ चिक्ख XY चिअ Z जोसहे EGXZ लइअल्ल. L. 14. G चोरे BF
GX लंबाली B पुण्फं GZ लकुडं X लउडं BF लकुडं CG लक्कुटः Z लक्कुटः CX लडहं
Z लडहं. L. 15. X संसते G पूका इति BFG लइल्लो तथा.

लंपिक्खहरिअलाइलधणे लइअल्ल कीस मूढो सि ।

लंवालीहिं जक्खं पूइअ अणुसरसु लक्कुडयहत्थो ॥ १६ ॥ [१९]

पउमकरा जत्थ वट्टु लिहिज्जए सो लयापुरिसो ।

लहुअवडो णग्गोहे लडहक्खमिअं विहडिअम्मि ॥ २० ॥

5 लयापुरिसो यत्र पद्मकरा वधूलिख्यते । लहुअवडो न्यग्रोधः । लडहक्खमिअं विध-
दितम् ॥ यथा ।

सा विची लहुअवड क्खमसु तुमं तुह णमो लयापुरिस ।

लडहक्खमिअप्पेम्मे पिअम्मि कह णाम जीविस्सं ॥ १७ ॥ [२०]

लामा य डाइणी लावंजमुसीरम्मि लाहणं भोज्जे ।

10 लालसलासयविहया मिउमोरेसुं वडोलए लिक्खा ॥ २१ ॥

लामा डाकिनी । लावंजं उशीरम् । लाहणं भोज्यभेदः । लालसं मृदु । लालसं
इच्छेत्यन्ये । लासयविहयो मयूरः । लिक्खा तनुस्रोतः । लिक्खं इत्यन्ये ॥ यथा ।

लामाउ लिक्खकण्ठे घणलावंजे कुणन्ति लाहणयं ।

तासिअलासयविहया अलालससरा विडालिख्खाओ ॥ १८ ॥ [२१]

15 बालम्मि लिंकलीवा लिची खग्गाइदोसम्मि ।

तणुईकयम्मि लिसयं लिट्ठिअलोलंठिआ य चाडुम्मि ॥ २२ ॥

L. 1. X लंपिक्खो^० *edd.* हरिय^० BF^० धण्णे GZ लइयल्ल. X अंसि. L. 2.
BFG लंवा^० X^० लीहि BFG पूइअ CX पूरिय^० X^० सारसु C लक्कुडइहत्थो X लक्कुडइहत्थो
L. 3. BF^० कगे EY वट्टु. L. 4. EGXYZ लहुव^० BF^० णिग्गोहो C^० पत्तमियं
X^० पत्तमियं ABIEFGYZ^० मियं E चिह^० *edd.* डियम्मि (X^० मिअम्मि). L. 5.
BFG वधूलि^० C^० न्येग्रोधः X लडहक्खं *edd.* मियं. L. 7. GZ लहुअवड BF ससु GZ
खमसु X खमस BFGZ नमो. L. 8. BF^० पत्तमिपेम्मे C^० पत्तमिपेम्मे GZ^० पत्तमिय
X^० पत्तमियेप्पेम्मे Z^० पम्मे *edd.* पियम्मि BCFX जीविस्सं. L. 9. G मा for लामा
EX लामाइ डा^० C^० मुशीरं. L. 10. C. लालसं 2. *hd.* लालसं A^० विडिया BCFY
मिअमो^० Y^० मोरेसु E वडोलए लेक्खा *corr.* from लेक्खो BFZ लिक्खो. L. 11. X
लमा डाकिनी । लावंजे GZ लावंजमुशीरं BX उशीरं BF भोज्जं C^० भेदे G मृदुः L. 12.
edd. लालसमिच्छे^० (X *om.* ला) GX^० विहड C तनुः श्रोतः 2 *hd.* श्रोतः X तनुः श्रोतः
BF^० श्रोतः BFGXZ लिक्खमित्थं C^० लिक्खमित्थं L. 13. X लामाइ GZ लोहणयं.
L. 14. *edd.* नासियं X^० लासायं CX अलाससरा Z अललतं OGXZ वि^० BF^० क^० B
FGX वाड. L. 15. BCFGXZ बालम्मि. L. 16. BF लसुअं C^० लिसियं A
(E!) लिट्ठियं BFGZ लिट्ठियं C^० लिट्ठियं C^० लोलंठियं Z^० लालंठिया ABFGY
दिवा E^० दिवा X^० लिया C *om.* य CZ वाडु^० X चाडुम्मि.

लिको तथा लीवो बालः । लिची खड्गादीनां दोषः । लिसयं तनूकृतम् । लिट्टिअं
तथा लोलंटिअं चाटु ॥ यथा ।

लोलंटिअहि रच्चसि ण मुणइ सा लिट्टिअं लिसयपेम्म ।

लिका लीव मयच्छी सलित्तिट्टुरिअ च्व किं चत्ता ॥ १९ ॥

अत्र । लिक्कइ लिक्कइ निलीयते । लिसइ स्वपिति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति 5
नोक्ताः ॥ [२२]

लीलो जण्णे लुंखो णिअमे सुत्तम्मि लुंको अ ।

लूणम्मि लुअं भग्गे लुगं तह णिण्णयम्मि लुंखाओ ॥ २३ ॥

लीलो यज्ञः । लुंखो नियमः । लुंको । उत ओति लोको । सुतः । लुअं लूनम् ।
लुगं भग्नम् । लुंखाओ निर्णयः ॥ यथा ।

10

लुअदम्भं लुगलयं णइपुलिणं कुणसु कीस लुंको सि ।

रे अलस इत्थ लीलो होहि ति सलुंखयाण लुंखाओ ॥ २० ॥ [२३]

लुरणी वज्जविसेसम्मि लुंकणी चेअ लयणम्मि ।

लूआ मयतण्हाए लेहुडलेहुकलेहुआ लोढे ॥ २४ ॥

L. 1. From लिको to यथा l. 2. only 2. hd margin in C. C लिंखो G लिक्खो X लीवोवो BCFX बालः G वा (sic) X खड्गादीनां BCF लिस्सिय G लिसयः X लिस्सियं X लिट्टियं C लिट्टियं F लिट्टियं GZ लिट्टियं L. 2. C om. तथा X om. तथा लोलंटिअं BF लोलंटियं (sic) C लोलच्छियं GZ ०टियं. L. 3. BCFX ०एहि BF रच्चसि CZ रच्चसि B लट्टियं C (F1) लिट्टियं GZ लिट्टियं X लिट्टियं BF लिस्सियं C लिस्सियं X लिस्सियं CXZ ०पेम्म. L. 4. BF लिह्वा C लिक्खी X लिका BFZ लीच BF मयच्छी CGZ सलित्ति X लियत्ति BF ०टुरिय C ०टुरिय 2. hd. ०टुरिस्सि GXZ ०टुरिय BCF च Z वत्ता. L. 5. C लिस्सति. L. 7. G लुंखो णियाम ABCEF XYZ णियामे B लुहो C (F1) लुहो C 2. hd. लुहो A लुहो odd. य L. 8. CEGXZ लुयं X मुग्गे E णिण्णयं X णिण्णयं Z णिण्णयं A लुंखाउं E लुंखाओ G ०उ X लुक्खाउ. L. 9. G लीलो G लुहो B ओत ओति CX उति G वत्ति Z ओत ओ इति C लोखो B लोहो X लुंको G om. लोको. L. 10. X मुगं G लुंखाउ X लुक्खाउ C 1. hd. निर्णयः G निस्सयः Z निस्सयः L. 11. G लुलुअं C लुगलयणं पुलिणं G om. कुणसु, has a gap after कीस and then repeats कीस B लुहो C लुहो 2. hd. लुहो G om. सि. L. 12 GZ हो ति X होहि ति CX सुलंस्सं G ०याणं BF लुंखाओ G ०उ X लुक्खाउ. L. 13. C वज्जं X वज्जं B ०विस्सें GZ ०पेम्मि BF लुङ्गणी or लुङ्गणी CX लुङ्गणी E लुङ्गणी ABCEFX चय. L. 14. Z लहुडं C ०लेहुकं E ०लेहुकं X ०लेहुकं In G लुहुकलेहु is torn off. G -या E ०लेहुमा YZ ०लेहुमा C om. आ लोढे 2. hd. ०ओ E लोढे G लो.

लुरणी वाद्यविशेषः । लुंक्णी लयनम् । अत्र लुंछइ लुहइ मारीति धात्वादेशेषूक्त-
मिति नोक्तम् । लूआ मृगतृष्णा । अत्र लूरइ छिनत्तीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ।
लेहुडो लेहुको लेहुओ त्रयोऽप्येते लोटवाचकाः ॥ यथा ।

हर लेहुके मा कुण लूअमया लुरणिसालुंक्कणिअं ।

5 पेसणलेहुडलेहुअस्वलणं मा हुज्ज इन्तदइअस्स ॥ २१ ॥ [२४]

लेढिअमवि संभरणे लोले लेहडयलोहिह्ला ।

लोढिअओ उवविट्ठे तह लोलुंचाविअं रइअतण्हे ॥ २५ ॥

लेढिअं स्मरणम् । लेहडो तथा लोहिह्लो लम्पटः । लोढिओ उपविष्टः । अत्र लोहइ
स्वपितीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् । लोलुंचाविअं रचितवृणम् ॥ यथा ।

10 महुरसलोलुंचाविअ लेहड णालिणीउ मसल चुम्बन्तो ।

इह लोढिअस्स मह रयलोहिह्लपिअस्स लेढिअं रयसि ॥ २२ ॥ [२५]

॥ अथानेकार्थाः ॥

लल्लं सप्पिहणूणेषु केसओसारएसु लंओ वि ।

अच्चासत्तमणोहरपिअंवएसुं तह य लट्ठो ॥ २६ ॥

L. 1. B लुङ्गणी C (F1) लुंक्णी X लुङ्गणी BF लुछइ X लुहइ B मारीति.
L. 2. X मृगतृष्णा B छिनत्ति इति From स्वादे° to लेहु। 3. torn off in G. B °पूक
इति नोक्तः L. 3. X लेहुको लेहुड BF लेहुको for लेहुओ. In G ते लो° यथा
is torn off. Z लोष्ठ° L. 4. From लेहु° to लालुं° torn off in G. B
लेहुके C (F1) लेहुक्क X लेहुके Z लूअमया X लुरणिसालुलुंक्कणियं BF °लुंक्कणियं C
°लुंक्कणियं Z °णियं. L. 5. BF लेहुअस्वलण C सणं. C हुस X हुज्ज BF इन्तदइअस्सा
CZ °दइअस्स X धंतदइअस्स. From असलणं to °छरीवि° 1. 14 page 248 torn off
in G. L. 6. A लेढियम° BCEFXYZ लेढिय° BF °अपि EX लोले इड°. L. 7. A लोढिउ BFXYZ लोढियअं (X °उ) C लोढियओ E °ट्टिय° BCF लोलंचाविअं
Z लोलुंचा° AY °चाविअं E °वाविअं X °वाविअं BCEFXZ रइअ° Y रउअ° L. 8.
BCFXZ लेढियं BF लोढिओ C लोढिओ XZ लोढिउ Z उपविष्टः X लोदइ Z लोहइ.
L. 9. B स्वपिती इति X स्वपतीति BZ °पूक इति नोक्तः X °पूकः ति. BFZ °चाविअं
CX °वाविअं B °वृणं X °वृ।-। L. 10. C (F1) लोलंचाविअं Z °लोलुंचाविअं X
°लोलुंचा° B °वाविअं C लेहड लिणीउ CX लसल C चुम्बन्तो. L. 11. BZ लोढियस्स
G (F1) लोढियस्स X लोढियस्स RFX °लोहिह्ल (X ल) स्स पियलेढियं CZ °पियस्स
लेढियं. L. 12. om. A. L. 13. C °नूणेषु E °हेत° ABX °उत्ता° B लंओ C
(F1) लंओ. L. 14. Z अच्चासत्त° cdd. °पिअंवएसुं X लट्ठो.

लल्लं सस्पृहं न्यूनं च । लंबा केशा लंबो गोवाटश्चेति द्वयर्थे लंबशब्दः । लट्टो
अन्यासको मनोहरः प्रियंवदश्चेति त्रयर्थः ॥ [२६]

लयणं तणुमिउवल्लीसु लाइआ भूसगहिअअजिणद्धा ।

लालंपिअं पवाले खलीणआकन्दिणसुं च ॥ २७ ॥

लयणं तनु मृदु वल्ली चेति त्रयर्थम् । लाइअं भूषा गृहीतं चर्माथं चेति त्रयर्थम् । ४
लालंपिअं प्रवालं खलीनमाक्रन्दितं चेति त्रयर्थम् ॥ [२७]

लिहिओ तणुसइणसुं लिंकिअमक्खित्तलीणेसु ।

लुंवी थवयलया लेसा लिहिआसत्थणिइणीसद्धा ॥ २८ ॥

लिहिओ तनुः सुप्तश्च । लिंकिअं आक्षिप्तं लीनं च । लुंवी स्तवको लता च । लेसो
लिखितमाश्वस्तो निद्रा निःशब्दश्चेति चतुर्थः । अल्पवाची लेशशब्दभवः ॥ [२८] 10

लेडुको लम्पडलुट्टणसु लोढो अ भरिअसइणसु ।

वंगवयवंढवट्टा वाइङ्गणगिद्धवन्धगरुणसु ॥ २९ ॥

लेडुको लम्पटो लोटश्च । लोढो स्मृतः शयितश्च ॥

॥ अथ वादिः ॥

वंगं वृन्ताकम् । वओ गृध्रपक्षी । वंढो बन्धः । वड्डो महान् ॥ यथा ।

15

चञ्चूइ विण्णवंढे आवणपिडिआउ वड्डुवंगमिमं ।

उग्घेत्तुआण उड्डु आमिसपिण्डन्ममेण वओ ॥ २३ ॥ [२९]

L. 1. BF लंबा C लंबा ३. hd. लंबा B, C 1. hd. X लंबो BX लंबं C (F!)
लम्बं X शब्द C लट्टो Z लट्टो X लट्टो. L. 2. B अन्यासं Z अत्यासको B मनोः.
L. 3. Y लयणं B लिओ ACEXZ लाइया cdd. गहिणं C (F!) णद्धा Z णद्धा.
L. 4. ABEFXZ पिणं C लालिहिणं ABCFXYZ पवाले Z आकन्दिणसु. L. 5.
BCF लयणं X लाइणं B त्रयर्थः X चर्माथः BCFXZ लाइयं X चर्माथं. L. 6. BCFX
पिणं BCFXZ प्रवालं B मक्रन्दिणं. L. 7. AX लिहिउ E सुइणसुं X सुइणसु A
एणु cdd. लिंकिअमं A क्खित्तं CX सित्तं. L. 8. B लुंवी E लुंवी X लुंवी A
थवयं X सूचयं AX लेसो ACEXYZ लिहियां BF हिलियां C सत्थं BF
णिइणीसद्धा. L. 9. C तणुः BCFXZ लिंकिअं B आक्षिप्तं B स्तवको X सूचको for
स्तवको C लेसा. L. 10. B अस्ते X अस्ते B चतुर्थः. B लेशशब्दं. L. 11.
Z लेडुको लम्पडं X लम्पडणसु A लुट्टणसु C लुट्टणसु Y लोढणसु E लोढो X लेडो
cdd. व भरिणं (X सारिणं Z सारिणं) BF सइणसु X adds अथ वादिः ॥ Y ट ॥ वका-
रादिः L. 12. X वड्डवड्डं A वड्डं BF वड्डं C वड्डं Z वड्डं BF वड्डा BF
वाइङ्गणं E वाइङ्गणं Z वाइङ्गणं X वाइङ्गणगिद्धवड्डगुरुं C गिद्धं AB वंधं L. 14.
om. A. L. 15. X वंगं B ओ for वओ X वड्डं Z वड्डो X वड्डो वड्डः BF महा व ॥
L. 16. C चञ्चू विण्णं Z चञ्चू विण्णवंढे X विण्णं for विण्णवंढे BCF विण्णं BCF विण्णियाउ Z
पिडियाउ C वड्डुवंगमिमं. L. 17. BF ओग्घेत्तुआण C 1. hd. X वड्ड.

वद्धी अवस्सकिच्चम्मि वंक्वंसा कलङ्कम्मि ।

वंसी अ सिरसि माला वच्छं पासे वऊ अ लायणणे ॥ ३० ॥

वद्धी अवश्यकृत्यम् । वंको तथा वंसो कलङ्कः । वंसी शिरसि माला । वच्छं पार्श्वम् । वऊ लावण्यम् ॥ यथा ।

5 वच्छे सवऊ दइआ सवंसिआ धम्मअत्यवद्धी अ ।

अण्णोण्णवाहवंको अवंसवंसाण ण हु होइ ॥ २४ ॥ [३०]

वन्हं रप्फे वत्थी उडए वल्लो सिमू वहु चिविडा ।

वहवट्ठा खन्धव्वणमग्गा सीमाइ वत्तिवइवेला ॥ ३१ ॥

वन्हं वल्मीकम् । वत्थी तापसानामुदजम् । वल्लो शिशुः । वहु चिविडा । गन्धद्रव्य-
10 विशेषः । वहो स्कन्धव्रणः । सामान्येन व्रण इत्यन्ये । वट्ठा पन्थाः । वत्ती तथा
वइवेला द्वावेतौ सीमवाचकौ ॥ यथा ।

वत्थीवइवेलाए वल्लयणिव्वत्तिआ मह बइल्ला ।

किं दिट्ठा बहुसयडे वट्ठाए वन्हखुत्तया अवहा ॥ २५ ॥ [३१]

वज्जा अहिआरे वल्लिवल्लरीवल्लरीउ केसेसु ।

15 वतुविच्छड्डा णिवहे वलहीववणीउ कप्पासे ॥ ३२ ॥

वज्जा अधिकारः । वल्ली वल्लरी विल्ली त्रयोऽप्येते केशवाचकाः । वतु तथा विच्छड्डो
निवहः । ऋद्धिवाची तु विच्छड्डो विच्छर्दशब्दभवः । अत्र वन्दं वृन्दमिति वन्द्रशब्द-
भवम् । वलही तथा ववणी कर्पासः ॥ यथा ।

L. 1. C (F!) वद्धी E वद्धो X अवसं E वंक्वं L. 2. *add.* य Y मालाए
AXYZ वन्धं E वच्छं X पासं C 1. *hd.* उऊ 2. *hd.* उवऊ YZ व BF लायणे Y लावणणे
L. 3. C (F!) वद्धो आवश्यकं BF वंकी CX वंशी; C *corr.* 2. *hd.* BFZ सिरसि CX
शिरसि XZ वन्धं. L. 4. B लावणं. L. 5. X वन्धे BCFXZ दइया BF सवंसि CX
संवसिया Z सवंसिया C° अहुं BCFX य. L. 6. BF° वाहवं अवसं CXZ° वाहं
B होइ. L. 7. X वल्लं E रप्फे C वच्छी C वेल्लो सिमु ABCF विविडा X चिविडा Z
वीडा. L. 8. E वहुं E (B!)° वट्ठा Y° वहु C सन्धव्वणं L. 9. X वल्ले
CZ वच्छी B° मुदजं B वल्ले BF वहु वीडा C विविडा Z चीडा L. 10. X वहा X
सामान्ये BX पन्था. L. 11. C वइवेलो Z सीमा°. L. 12. C वच्छी° BF° वइवेलाए
BF° णिवत्तिया CX° णिवत्तिया Z° णिव्वत्तिया BZ वइल्ला. L. 13. C दिट्ठा CX वहुं
C° सुयडे Z वट्ठाए C वन्हु X वल्लं Z वंमं. L. 14. C वसा 2. *hd.* वइसा CXYZ
अहिआरे E विल्लीवल्लरीउ C वल्लिवल्लरीओ Y° रिउ From केसेसु to ववणीउ incl. l. 15
is given twice in Z. L. 15. A वत्तं Z वरुं X वतुं BF° विच्छडा From वतु
to वं° torn off in G, and again from वणीउ to ववणे 16. X° ववणीउ
C° णीओ. L. 16. C वहा C° री वि वं 2. *hd.* *del.* वि GZ वहु C विच्छड्डो.
L. 17. In G वि° is torn off. C विच्छड्डो BF विविच्छर्दं X वल्लहं BCF चंद्रे X लुंद
CZ° मिति तु BCFZ चंद्रे In G वन्द्रश is torn off. L. 18 CXZ ववणी.

वरवल्लरीण विल्लरिवण्णवज्जाइ लज्जइ कुवल्ली ।

वलहिवतुं चुण्टन्ती ववणीविच्छइमज्जम्मि ॥ २६ ॥ [२२]

वडहो स्वग्गे वसलविडुविअलंबला य दीहम्मि ।

वप्पीओ वप्पीहम्मि वम्हलं केसरे चेअ ॥ ३३ ॥

वडहो पक्षिभेदः । वसलं विडुं विअलंबलं त्रयोऽप्यमी दीर्घार्थाः । विडुस्थाने ५
वित्तं अन्ये पठन्ति । वप्पीओ चातकः । वम्हलं केसरम् ॥ यथा ।

पुच्छइ वडहं वप्पीअयं च णवणीमवम्हलं दट्टुं ।

वसलसरं विडुच्छी विअलंबलमग्गइन्तपइवत्तं ॥ २७ ॥ [३३]

णिद्राकरीलयाए वयली वेली अ वट्ठिमं अहिए ।

वडओ पीए वलिआविलमा जीवाइ चुण्णिए वयरं ॥ ३४ ॥ 10

वयली तथा वेली निद्राकरी लता । वट्ठिमं अतिरिक्तम् । वडओ पीतः । वलिआ
तथा विलमा ज्या । वयरं चूर्णितम् ॥ यथा ।

वइए वयरवयलिदलवेलिफलरसे वि वट्ठिमं णिदं ।

ण लहइ विलमज्जुणीहि च तणुई कामस्स किट्ठवलिअस्स ॥ २८ ॥ [३४]

L. 1. C वलं G चरं BF विलरिं G वल्लणं Z वज्जणं C वज्जाइ 2. hd. वडहो
B लज्जइ G, C 1. hd. कुवल्ली. L. 2. CX वलहं GZ वरं CG वुट्ठन्ती G ववणीं
X ववणीं. L. 3. C विडुं GZ वडुं EX विअलं ABCFGXY लंबला.
L. 4. A वप्पीओ BF वप्पीहो GY वप्पीओ BF वप्पीहो CGZ वप्पीहं X वम्हलं E करे
ABEG (F!) XYZ चेअ B चेअ. L. 5. G वसल BFGX विडु BCFGXZ वियं
GXZ लंबलं X चत्वारोप्यमी CX विडुं G चिडुं. L. 6. cdd. वित्तमन्ये C 1. hd.
वप्पीओ G उ X वप्पीहो CX वल्लं G केशरचनं य ॥ L. 7. BF वडहं X वप्पीहो
BF om च C व BCFX नवं X णिमंवल्लं C दट्टुं G दट्टुं L. 8. BF सरं Z
विडुस्थी GZ वियं BGXZ लंबलं C ग्गइतं X ग्गइतं BF पइ वत्तं C वसुं X वसुं.
L. 9. GZ निद्रां Y वअली A वेल्ली B वेली E वेली cdd. य AY वट्ठिमं BF वट्ठिमं
X वडिमं. L. 10. AGXZ वडओ E वडओ Y पीने cdd. वलिआं C विमलमा AC
वुण्णिए ABGY वअरं C वअरं F वअरं. L. 11. GZ वअली C करिलता BF वट्ठिमं
GX वडओ RZ वलिआ C (F!) वलिआ. L. 12. G वइया X वलिय BF ज्जा BFX
वअरं C वअरं GX चूर्णियं. L. 13. X वइइ BFGXZ वअरं C om. फल GZ वट्ठि-
मणिदं. L. 14. Z लंजइ C विमलं BF ज्जुणीहि CGZ हिं X ज्जुणीहि BFZ व cdd.
किट्ठवलिअस्स.

वयडो अ वाडिआए वंफिअवलिआ य भुत्तम्मि ।

वाहाकुले वणायं च वद्धलं वक्कडं च दुद्धिणए ॥ ३५ ॥

वयडो वाटिका । वंफिअं तथा वलिअं भुत्तम्मि । वणायं व्याधाकुलम् । वद्धलं तथा वक्कडं दुर्दिनम् । वक्कडं निरन्तरवृष्टिरित्येके ॥ यथा ।

5

तुह वाणवक्कडे वद्धले व्व हंसो रिऊ चइअ समरं ।

वंफिअसुअवलिअफलो सुमरइ वयडं गओ वणायवणे ॥ २९ ॥ [३५]

रज्जे वंडुअमोलीइ वडाली अ वरओ कलमभेए ।

गोईइ वल्लई वद्धयं वरं वड्डिआ य कूवतुला ॥ ३६ ॥

वंडुअं राज्यम् । वडाली पङ्क्तिः । वरओ शालिभेदः । योऽसावणुरिति प्रसिद्धः ।
10 वल्लई गौः । वीणागोपीवाचकस्तु वल्लकीवल्लवीशब्दभवः । वद्धयं प्रधानम् । वड्डिआ कूपतुला ॥ यथा ।

गोवाल किं ण रक्खसि वद्धयवरणसु वल्लइवडालिं ।

किं वंडुअं व पत्तं वड्डिअणिअडे इमाइ जं लविओ ॥ ३० ॥ [३६]

वणवो द्वाणले वज्जरा णई वण्णयं च सिरिखण्डे ।

15

सण्डम्मि वड्डिओ तह वहडवणारा य वच्छयरे ॥ ३७ ॥

L. 1. *cdd.* य वाडयाए ABCFYZ वंफिअं EX विण्णियं G वंफियं *cdd.* वलिआ. L. 2. E वाङ्गं G वयाण Y वणाअं A *om.* च BF वद्धलं G वद्धलं C वक्कडं व C 1. *hd.* दुद्धि. L. 3. OGZ वंफियं X विण्णिय *cdd.* वलियं BF वणयं. C वद्धलं L. 4. C वक्कडं X वक्कडं B निरंतरं GZ रित्यन्वे. L. 5. *cdd.* वाणं (X as above) BF च BFGZ चइअ CX चइअ. L. 6. CGZ वंफियं X विण्णियं GXZ सुयं *cdd.* वलियं G सुमरइ Z सुमरय CGZ गउ C वणवोवणे GZ वणाअं X वणायणे. L. 7. A वंडुअं BCFX वंडुअं E वंडुयं GYZ वंडुवं X मालीइ BF वराली ACEGX YZ च BF इ GZ वरउ. L. 8. A गोईए X गोईइ A वण्णई BF वल्लयं Z वरुयल्लइ for वल्लई BF *om.* वद्धयं C वद्धयं G वद्धई E चरं ACX वड्डिया BF वड्डिया EY वड्डिया GZ वड्डिया Y च B तुलं F तुलं. L. 9. BCFX वंडुअं GZ वंडुअं B राज्ञं G वरउ X सावणुरिति B प्रसिद्धिः L. 10. X *om.* वल्लकं, G वल्लडीशं C (F 1) वद्धयं B वड्डिया C (F 1) X वड्डिया GZ वड्डिया. L. 11. B तुला. L. 12. X *om.* ण B न (F 1) वद्धयं G वरए. L. 13. BF वंडुअं C वंडुअं G वंडुअं X वंडुअं Z वंडुअं C च B वड्डियणियडे C (F 1) वड्डियणियडे GZ वड्डियणियडे X वड्डियणियडे Z इमई G लविउ Z लविविओ. L. 14. ABCFY द्वाणले A वज्जरा B वज्जरा C. 1 *hd.* वसं 2. *hd.* वसं C वणयं X संतो. L. 15. C सण्डम्मि B वड्डिओ C वड्डिओ A उ A *om.* तह X तहा BFY वस्थयो G अरे Z वस्थयो.

वणवो दवाभिः । वज्जरा नदी । वण्णयं श्रीखण्डम् । पिटातकचूर्णमित्यन्ये ।
वद्धिओ षण्डः । वहडो तथा वणारो दम्यो वत्सः ॥ यथा ।

वज्जरतडतिणमत्तो वहडिं मा सुंघ वद्धिअवणार ।

वणवापिलुटो पल्लवइ णेअ वण्णयतरू कह वि ॥ ३१ ॥ [३७]

वत्ताइ वगयं पउरे वग्गेज्जो दुमालिआ वणई ।

5

गोवन्दम्मि वणद्धी वच्चयमम्भोअमज्झम्मि ॥ ३८ ॥

वगयं वार्त्ता । वग्गेज्जो प्रचुरः । वणई वृक्षपङ्क्तिः । वणद्धी गोवृन्दम् । वच्चयं
कमलोदरम् ॥ यथा ।

वच्चयणिलीणममरे वणद्धिसंछण्णवणइमूलम्मि ।

गइवगयं पि मा कुण पिअ वग्गेज्जम्मि मज्झदिणतावे ॥ ३२ ॥ [३८] 10

लहुजलवहे वहोलो वाहलिविरया य वज्जिअं दिट्ठे ।

अत्यम्मि अ वच्चाडो पमहेसुं तह य वंगच्छा ॥ ३९ ॥

वहोलो वाहली विरओ त्रयोऽप्येते लघुजलप्रवाहवाचकाः । वज्जिअं अवलोकितम् ।

वच्चाडो अर्थः । वंगच्छा प्रमथाः ॥ यथा ।

मा वाहलीउ विरयं भमेसु किं इत्थ वज्जिअं कहसु ।

15

तुट्ठे वंगच्छेसे समयवहोलम्मि होइ वच्चाडो ॥ ३३ ॥ [३९]

L. 1. B वज्जरा C वज्जरा G सिरिखंडं X श्रीखंडः G °वृण्णामि° X °वृण्णामि°
L. 2. B वद्धिओ C (F!) वद्धिओ G °उ खंडः X षण्डः. L. 3 C वज्जरा 2. hd.
वज्जरा C °तणनिडमत्तो Z °तिणमेत्तो X गा for मा BXZ वद्धियं C वद्धियं F वद्धियं C °वणारे.
L. 4. C वेणव° BX °पिलुटो C (F!) °ट्ठो cdd. नेव BF वणयतरू CX वणई°.
L. 5. BF वत्ताइ CX वत्ता य Z वमइ BF वगयं C वग्गेज्जो X वगयं E वग्गेज्जा C
वग्गेज्जो A दुम्मा° cdd. °लिआ B वणई. L. 6. A गोवंडंमि BFZ °वेदंमि C °वदंमि
EX °वदंमि G °वेदंमि Y °वेदंमि CX वणद्धी E वणवद्धी A वसयमं BF °संभोयं E
°संभोयं X °संभोयं Y °संभोजं A °मज्झम्मि G °मज्झम्मि 2. hd. °मज्झम्मि E °मज्झम्मि Y
°मज्झम्मि. L. 7. C वगहं C वग्गेज्जो BFX प्रचुरं B वदद्धी F वदद्धी CX वणद्धी.
L. 9. X °णिलीनं CXZ वणट्ठि° BEGZ °संछन्नं X °संछण्णं BFG °वणई° L. 10.
cdd. पिअ BF चग्गे X वग्गेज्जम्मि C °ज्जम्मि मज्झ BCF °तावो. L. 11. X लहुजलवहे
A वहोलो E वहोलो वाहलि° A °विउ वि Y °विरजा AEGYZ वज्जियं B वज्जियं C वज्जियं
2. hd. वज्जियं C दिट्ठे. L. 12. C अच्छंमि cdd. य ABFFXY वच्चाडो C वच्छाडो
BF पमुहेसुं BFGY वंगच्छा. L. 13. G विउ. B वज्जियं C वज्जियं 2. hd. वज्जियं
XZ वज्जियं L. 14. BCF वच्चाडो BF अर्थः B वंगच्छा X वंगच्छा BCFX प्रमथा.
L. 15. BF वाहलीउ C वाहलीइ X वाहलीइ CX विरइ BCFXZ वज्जियं C वज्जियं.
L. 16. C तुट्ठे Z तुट्ठे BFG वंगच्छेसे Z वंगच्छे CX सयवहोलं Z समयं B वच्चाडो CZ
वच्चाडो G वच्चा (sic).

वप्पीहो थूवे वहुरा य सिवा वट्टिवं च परकज्जे ।

णउलम्मि अ वग्गोओ कणिट्ठसामू वहुव्वा य ॥ ४० ॥

वप्पीहो स्तूपः । मृदादिकूट इत्यर्थः । वहुरा शिवा । वट्टिवं परकार्यम् । वग्गोओ नकुलः । वहुव्वा कनिष्ठश्वश्रुः ॥ यथा ।

5 जं मण्णए वहुव्वाण वट्टिवं मज्झ कज्जवप्पीहं ।

तं सहि मग्गपयाहिणवहुरावग्गोअदंसणपहावो ॥ ३४ ॥ [४०]

वंजरवहुणिणवच्छीवा णीवीजेट्ठमज्जगोवेसु ।

वत्तारो वेडुल्लो अ गव्विए ववहिओ मत्ते ॥ ४१ ॥

वंजरं नीवी । वहुण्णी ज्येष्ठभार्या । वच्छीवो गोपः । वत्तारो तथा वेडुल्लो गर्वितः ।
10 ववहिओ मत्तः ॥ यथा ।

मा कट्ठ वंजरं मह ववहिअवच्छीव रूववेडुल्ल ।

ओ पेच्छइ कुडिलच्छी वहुणिआ मं सइत्तवत्तारा ॥ ३५ ॥

अत्र । वद्धणी संमार्जनी । वहरं वज्रम् । वसई रात्रिः । एते वर्धनीवज्रवसतिशब्द-
भवाः । वलवा वामीति वडवाशब्दस्य डस्य लत्वे सिद्धम् । वज्जइ त्रस्यति । वच्चइ
15 काङ्क्षति । इति धात्वादेशोपूकाविति नोक्तौ ॥ [४१]

L. 1. AE वप्पीहो C 1. hd. वप्पीहो 2. hd. वप्पीहो X धूवे AY चुरा E चहुरा B शिवा AY वट्टिवं BF वट्टिवं C वट्टिवं GZ वट्टिवं X वट्टिवं C व पत्तसे 2. hd. °ज्जे X परकज्जे. L. 2. AEX नउल° Z णउल्लो° cdd. य AGZ वग्गोउ In B णउ° य व° is written twice. X कनिट्ठ° AEY वहु° C वहुव्वा. L. 3. B वप्पीहो C °कूटं C 1. hd. X चहुरा B चच्छियं C (F1) वट्टियं GZ वट्टियं X वट्टियं GZ वग्गोवो. L. 4. G कुकुलः BF वहुव्वा C वहुव्वा cdd. कनिष्ठ° (Z °ष्ठ°) B °श्वश्रु C न्वसूः X °स्वसूः. L. 5. GZ मण्णए C वहुव्वाण B वच्छीयं CX वट्टियं F वच्छीयं GZ वट्टिवं C मज्झ. L. 6. C °वहुरा° cdd. °वग्गोव° C °पहावो. L. 7. C 2. hd. °वहुण्णी° GZ °वहुल्लि XY °वहुणि° BF °वत्थीवा X °वत्थीवो C 1. hd. णाजेट्ठे° 2. hd. णीवीजेट्ठे° Z णीवीजेट्ठे° C गोवेसु. L. 8. A वेडुल्लो cdd. य X गव्विए AG °हिउ BFXZ मत्ते. L. 9. BF वंजरी X वंजरी GZ वहुल्लो B ज्येष्ठ° CG (F1) X ज्येष्ठ° XZ वत्थीवो B वत्तारो. X वेडुल्लो. L. 10. G °हिउ. L. 11. BXZ कट्ठ C (F1) कट्ठ G कट्ठ cdd. ववहिअ (Z °ही°) XZ °वत्थीव B रुव°. L. 12. G उ BF पेच्छइ OG पिच्छइ Z पिच्छइ B वहुणिआ C (F1) X वहुणिआ GZ वहुल्लिआ BF °वत्तारो. L. 13. C (F) वद्धणी In G वट्टणी सं is torn off. X वट्टये BX वज्जं X रात्रि पतिः for रात्रिः । एते. B वर्जनी° XZ वट्टनी° L. 14. X °भवा. वलवा is torn off in Gand omitted in X. X वडवो° Z °शस्य (sic). BF वज्जइ GZ त्रस्यतीति OGX वच्चइ. L. 15. BZ °तीति धा° X एते for इति In C क्षति । इति धा° is torn off. C (F1) X °का इति C (F1) XZ नोक्ताः G नोक्ताः.

वंगेवडुवम्मीसरवडरोडा कोलकामजारेसु ।

हढमालिअवायालीसुं ववसिअवडुहुल्लिवहढोला ॥ ४२ ॥

वंगेवडु सूकरः । वम्मीसरो कामः । वडरोडो जारः । ववसिअं बलात्कारः । वडु-
हुल्ली मालाकारः । वहढोलो वाताली । वात्येति यावत् ॥ यथा ।

कयववसिएण वम्मीसरेण वंगेवडु व्व सरविद्धो ।

5

अणु वडुहुल्लिघरिणिं किं वहढोलो व्व भमसि वडरोड ॥ ३६ ॥ [४२]

वलयणिवलवाडिवलगंगणिआवाडीओ अ वईए ।

वलअंगिवलगणिआवेगीओ वइमईए अ ॥ ४३ ॥

वलयणी वलवाडी वलगंगणी वाडी एते चत्वारो वृत्तिवाचकाः । वलअंगी वल-
गणिआ वेगी त्रयोऽप्यमी वृत्तिमतीवाचकाः ॥ यथा ।

10

समिडवलगंगणिआवेगी खन्तिवलवाडिवलगंगी ।

दिहिवाडिवलगणिआ मणविर्त्तीवलयणी सुविहिआण ॥ ३७ ॥ [४३]

वडुइओ चम्मयरे वच्छिमओ गम्भसेज्जाए ।

सूलप्पोइअमंसे वउलिअमहिणववरम्मि वरइत्तो ॥ ४४ ॥

L. 1. AX वंगेवडु° BF वंगेवडुमीसर° G वंगेवडु° E वंगेवडु° Y °वम्मीसर° In G
वम्मी° कोल is torn off. BF °रोडो From जारेसु to अवडु° 1. 2. torn off in G.
L. 2. *add.* °मालिय° C 1. hd. वायालि° 2. hd. वायालि° AX °लीसु Y °वायालीसुं BF
(G)XYZ ववसिय° E °सियं° CEGZ वडुहुलि. X °वडुहुलि° BF °ढोलो C °वडुहुलो.
L. 3. X वंगेवडु From करः to मरणे 1. 9. page 291 torn off in G. B वम्मीसरो
BF ववसियं CXZ °सियं. X बलात्कारः X वडुहुल्ली Z वडुहुल्ली. L. 4. Z वहढोलो.
L. 5. BF °ववसि° C °विवासि° C च BF सारे° CF °विद्धो. L. 6. C वडुहुलि° X
वडुहुलिघरिणि Z °घरणि BF किं C °ढोलो च BF चडरोड. L. 7. BF °वलवाडि° C
वडवालि° E वडवाडि° Z °वलुगुंग° A °जिया° BEGXYZ °गणिवाडीओ C (F1)
°गणीवा° Y च A वईउ. L. 8. E वलयगिचलं° XZ वलयंगि° A °जियावेगीउ BF
°जियागीउ CXYZ °जियावे° E °जियाव° X °गाओ ACEXY च. L. 9. B वलयणी
वलयणी वलवाडी X वलगंगणि X चत्वारोपि C वृत्ति° Z वलयंगी. L. 10. BCFXZ
°जिया C वृत्तिमति° X *om.* मती and यथा. L. 11. Z समइ° BCFXZ °जिया° Z
°वंगी BF वंति° C °वाडिवलयंगी Z °वलयंगी. L. 12. X दहि° C °वलंगिया Z वलग-
गिया BFX °गजिया CX °वत्ती° BFZ °हियाण C °हियाए X °हयाए. L. 13. BF
वव C वडुइओ° 2. hd. वडुइओ AE °इउ X वडुइओ Z वडुइओ AXZ वम्मयरे E वम्मउयरे
A वडुइमउ Z वच्छिमओ B गम्भसिज्जाए F गम्भसिज्जाए. L. 14. BF वूल° CZ मूल C
2. hd. सुल° *add.* °इय° BEF चउलिघ° ACXYZ वउलिघ° E वरइत्तो Z वरइत्ता.

वट्टइओ चर्मकारः । रथंकारवाचकस्तु वर्धकिराब्दभवः । वच्छिमओ गर्भशय्या ।
वच्छिउडो गर्भाश्रय इत्यन्ये । वउलिअं शूलप्रोतं मांसम् । वरइत्तो अभिनववरः ॥ यथा ।
बहिणिवरइत्त किवणत्तवट्टइअ वच्छिमयगतु व्व तुमं ।

ण मुणेसि किं पि जं इह लिहेसि सूलं पि वउलिअपसङ्गा ॥ ३८ ॥ [४४]

5 वल्लादयं च अच्छाअणम्मि वत्थासयम्मि वत्थउडो ।

वक्खारयं रइधरे वट्टाविअमवि समाविअए ॥ ४५ ॥

वल्लादयं आच्छादनम् । वत्थउडो वस्त्राश्रयः । वस्त्रनिर्मित आश्रय इत्यर्थः ।
वक्खारयं रतिगृहम् । अन्तःपुरमित्यन्ये । वट्टाविअं समापितम् ॥ यथा ।

णववत्थउडयवक्खारयम्मि वल्लादयल्लपल्लङ्के ।

10 लुडिआ णिएइ वट्टाविअण्णकज्जा वहू दइअमगं ॥ ३९ ॥ [४५]

वक्कल्लयं च पुरओ कयम्मि वग्गंसिअं जुज्जे ।

वट्टुमासो जत्थ पई ण जाइ बाहिं णवोढवहुघरओ ॥ ४६ ॥

वक्कल्लयं पुरस्कृतम् । वग्गंसिअं युद्धम् । वट्टुमासो यत्र पत्नी रममाणो नवोढवधू-
गृहाद्धहिर्न याति । यदाह ॥ प्रथमोढायाः सद्नाद्यत्र पतिर्नापयाति बहिः । स स्याद्र-
15 मणविरोषो वट्टुमासो ॥ यथा ।

- L. 1. BF वट्टइओ CXZ वट्टं C (F!) वट्टकिं XZ वट्टकिं X शब्दरुचः
XZ वत्थिमओ. BF गर्भशय्याया । वच्छिओडो C om. गर्भशय्या । वच्छिउडो C 2. hd. adds
गर्भशय्या Z गट्टमशय्या L. 2. XZ वत्थिउडो C श्रयः BCFXZ वउलिअं. B वरेइत्तो
BF वरं Z वरः. L. 3. BCFZ बहिणिं X वेहिणिं BF वट्टइअ C वट्ट इय X
वट्टय Z वट्टय वत्थिं X गओ C व X om. व्व. L. 4. G मुणेसि BF शूलं X
मूलं BFXZ वउलिअं C ओवल्लिअं L. 5. ACX अच्छाअणं Y अच्छाअणं Z
अच्छाअणस्मे BCF वच्छासयम्मि C वच्छउडो E उडे. L. 6. BF वत्थारयं Y रइधरे
A वट्टां BF वट्टां C वट्टां X वट्टां Z वट्टां add. वियमवि AYZ विवए.
L. 7. X आच्छादितं C वच्छउडो BCFXZ वस्त्राश्रयो. L. 8. BF वक्खारयं X अतः-
पुरं BF वट्टाविअं C वट्टाविअं X वट्टाविअं Z वट्टाविअं L. 9. C वच्छउडो BF वल्लादइ-
पल्लंके Z वल्लादइल्लं L. 10. BCFX लुडिआ BF वट्टाविअं C वट्टावियण्णं X
वट्टावियण्णं Z वट्टावियण्णं BCFXZ दइअं L. 11. BF वक्कल्लयं om. च C पुरउ B
क्कल्लयं X कयम्मि (sic) BF वक्कल्लयं ACEXYZ सियं. L. 12. AEYZ वट्टुमासो
EX न B बाहिं BCFXZ बाहिं EX नवोढं A णवोढं AEXZ वट्टुं A वरउ.
L. 13. B वक्कल्लयं BCFXZ वग्गंसियं X जुज्जे C 1. hd. XZ वट्टुमासो Z नवोढवधू.
L. 14. C पतिर्नापयाति X पतिर्नापयाति Z पतिर्नापयाति. L. 15. CXZ वट्टुमासो.

जयसिरिणववहुआधरवगंसिअङ्गणा बहिमणिन्तो ।

किं वक्कल्लयमुअवल बहुमासं कुमरवाल पुण कुणसि ॥ ४० ॥ [४६]

मेहम्मि बहुवासो मुअम्मि वरउप्फवामा य ।

चण्डिलए वच्छीउत्तवारिआ तह फले वरेइत्थं ॥ ४७ ॥

बहुवासो मेघः । केचिदोष्ठचादिमेनं पठन्ति । वरउप्फो तथा वामो मृतः । वामस्या- 5
स्थीनि वामट्टिआइं । अत एव वामट्टीओ मृतास्थीनीति न वक्ष्यते । वच्छीउत्तो तथा
वारिओ नापितः । वरेइत्थं फलम् ॥ यथा ।

वामम्मि वारिए इह वच्छीउत्ति व्व बाहिममिर ग्हि ।

मह बहुवास वरउप्फमारणे तुज्झ किं वरेइत्थं ॥ ४१ ॥ [४७]

वप्पीडिअं च खेत्तम्मि वलविअवलमयवारुआ सिग्घे ।

10

वंसप्फालं पयडे चुल्लीमूले वडिसरं च ॥ ४८ ॥

वप्पीडिअं क्षेत्रम् । वलविअं वलमयं वारुअं एते त्रयः शीघ्राधीः । वंसप्फालं
प्रकटम् । ऋग्वित्यन्ये । वडिसरं चुल्लीमूलम् ॥ यथा ।

वप्पीडिआ वलविअं किमागओ वच्च वलमयं तत्थ ।

वंसप्फालं वुच्चइ वडिसरकम्मे ण वारुआ अम्हे ॥ ४२ ॥ [४८]

15

L. 1. B °नव° C °बहुया° Z °बहुया° X बहुघर° BCF °सिय° XZ °सियअंगणा
B बहिम° BCFX °मणिन्तो. L. 2. B °सुअवल C °भुयवल F °सुयवल X °मुअवल
Z °भुयवल CXZ बहु°. L. 3. YZ मुयम्मि E वरउप्फवामा. L. 4. X चंडिलए
Z चंडिलए E वाच्छ° X वत्थि° YZ वत्थी° ACEXY °वारिआ C वरेइच्छं. L. 5.
BCFXZ केचित् B उट्ठया° C 1. hd. उट्ठया° XZ ओट्ठयादि° X वरउप्पो. L. 6.
BZ वामाट्टियाई C (F!) X °ट्टियाई C वामोट्टिओ X वामाट्टिउ. B वक्षते XZ वत्थी°
L. 7. B वरेइत्थं C (F!) वरेइच्छं Z चरेइच्छं. L. 8. BF वामग्धि CX वामग्नि Z
वामग्नि XZ वत्थीउत्ति BCFXZ बाहि° BFZ °भमग्नि X हि. L. 9. CX बहुवास
From तुज्झ to सिग्घे 1. 10 torn off in G. C तुट्ठम C °इच्छं X वरेइत्थी.
L. 10. *edd.* डिअं X व BF शिन्तम्मि AEYZ वलविअं X चलविअं EX °मय° AYZ
°वारुआ E °चारुआ X °वरुअं A सिग्घे G सिग्घे. L. 11. In G पयडे वु is torn off.
BE चुल्लीमूलं चडि° From वडिसरं to एते torn off in G. X वा for च. L. 12.
BCFXZ °डिअं B चलविअं CFXZ वलविअं C वलमं B वारुअं X वारुअं L. 13. B.
वं सप्फालं X प्रकट In G टम् । ऋग्वित्यन्ये । is torn off. X चुल्लीमूलं. L. 14. *edd.*
°ट्टिया वलविअं CX कमागउ From गओ to वारुआ torn off in G. C वच्च वलमयं तच्छ Z
वच्च. L. 15. X वत्त° BCF वुच्चइ BF चडिसरे° CZ वडिसक्खस्से BF वारुआ C
वारुआ X वारुअं अम्मे.

थाम्मि ववत्थंभो कागे वसमुद्धविरसमुहा ।

कणभेअम्मि वरइओ वड्डणसालो अ छिण्णपुच्छम्मि ॥ ४९ ॥

ववत्थंभो बलम् । वसमुद्धो तथा विरसमुहो काकः । वरइओ धान्याविरोधः । अत्र बलगाइ आरोहति । वगोलइ रोमन्थयति । वमालइ पुञ्जयति । वसुआइ उद्धाति । एते ५ धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः । वड्डणसालो छिन्नपुच्छः ॥ यथा ।

वसमुद्धसइ किं तुह हल्लिअ ववत्थंमएण जं पडिआ ।

इह वरइएसु वड्डणसालवइल्ल व्व णेअ विरसमुहा ॥ ४९ ॥ [४९]

विमुवम्मि वओवत्थयवओवउप्फा वदिकलिअं वल्लिए ।

वहुहाडिणी वहुवरि ऊढा वहुघारिणी अ णववहुआ ॥ ५० ॥

10 वओवत्थं तथा वओवउप्फं विषुवत् । समरात्रिदिवः काल इत्यर्थः । वदिकलिअं वलितम् । वहुहाडिणी वध्वा उपरि या परिणीयते । वहुघारिणी नववधुः ॥ यथा ।

वहुघारिणिं च वहुहाडिणिं च मोत्तुं गओ वओवत्थे ।

मह पुत्तो दुइए वि हु वओवउप्फे ण इत्थ वदिकलिओ ॥ ४९ ॥ [५०]

L. 1. G थम्मि BF चव° C ववच्छंभो A वसमुद्ध° BF वुद्ध° C मुद्ध° X मुद्ध°. L. 2. E भेअम्मि GXYZ भेयम्मि CX विरइओ E वरइओ GZ इउ BF वन्दण° CX वद्धण° G वट्ठण° Z वट्ठण° ABFEYZ व From अ to काकः torn off in G. YZ छिन्न°. L. 3. C ववच्छंभो BF, C. 1 hd. वल्ले C मुद्धो X मुद्धो C om. तथा CF मुहो G वरइउ. L. 4. From सुआइ to सालो torn off in G. X उद्धाति. L. 5. BF वन्दण° CX वद्धण° Z वट्ठण° L. 6. BFX मुद्ध° C मुद्ध° cdd. हल्लिय BF ववत्थंमएण C ववच्छं X ववत्थंमएण cdd. पडिआ. L. 7. Z वरइएसु B वद्धण° perhaps the correct from. CFX वद्धण° GZ वट्ठण° BFZ वइल्ल CX वइल्ल व In G from वइल्ल to वउप्फा. L. 8. torn off. BCFXZ णेय BF विरेत्त° L. 8. BF विमुवम्मि X विमुवम्मि AZ वउवत्थं B वओवत्थं C वउवत्थं X वउवत्थं वउव° B वउव° CEFZ वउव° AE उप्फा C वप्फा G उप्फा X उप्फा cdd. कलियं. L. 9. BF om. वहुहाडिणी AYZ वहु° E वहुवरि Z वहुवरि EX वहुया° C 1. hd. वहुया° C रणी CG य Z व A वहुआ C वहुआ EGY वहुया X वहुया Z वहुया. L. 10. BF च-तवत्थं C वउवत्थं G वउवत्थं Z वउवत्थं BF वउव° CGZ वउव° C उप्फं X तुप्फं From प्फं to वहुहाडिणी torn off in G. X विषवत् X रात्रिदिव C दिवकालः. L. 11. BC FXZ लिप्पं BF कलितं Z वहुहाडिणी X भोपरि XZ वहुघारिणी. L. 12. B वघारिणि BG मोत्तुं C. 1 hd. गउ वउ° Z वउ° C वच्छे Z वच्छो. L. 13. C वि उ वउप्फे Z वउवउप्फे C इच्छ GZ लिउ.

वइरोअणो अ बुद्धम्मि वड्डणमिरं च पीणम्मि ।

वइवलओ दुण्डुहए वक्कडवंधं च कण्णआहरणे ॥ ५१ ॥

वइरोअणो बुद्धः । वड्डणमिरं पीनम् । वइवलओ दुन्दुमसर्पः । वक्कडवंधं कर्णा-
भरणम् ॥ यथा ।

करुणा वइरोअण तइ वड्डणमिरबाहुधरिअधरवलए ।

5

सेसो चलवक्कडवंधो वइवलउ व्व लुलउ जलहिम्मि ॥ ४५ ॥ [५१]

चूडम्मि वलयवाहु कलकण्ठी वणसवाई अ ।

वग्गोरमयं लुक्खे सरहे वणपक्कसावओ चेअ ॥ ५२ ॥

वलयवाहु चूडकाख्यं भुजामरणम् । वणसवाई कलकण्ठी । वग्गोरमयं रूक्षम्
वणपक्कसावओ शरभः ॥ यथा ।

10

वरवलयवाहु वग्गोरमयसरा तुह पुरो वणसवाई ।

तुज्झ पिअस्स य पुरओ ण सो वि वणपक्कसावओ सूरु ॥ ४६ ॥ [५२]

वाढी वणिअसहाए वायं गन्धम्मि उच्छुए वाऊ ।

मुहपुरिअतिणवज्जे वाली वामी अ इत्थीए ॥ ५३ ॥

L. 1. E चइरो C. 1. hd. °रोअणा 2. hd. रोअणा GYZ य C बुद्धम्मि G चु° BF
GZ वट्टणमिरं CX वट्टणसिरं Y °वट्टणमिरं E °मिणं C om. च. L. 2. B चइव° AGZ
°लउ ABFGXYZ दुण्डुहए C °मए B °वंधं C °वधं X °वध A व G कण्ण° X °हरणा.
L. 3. From वइरो° to वक्कड° torn off in G. X बुद्धः BF वट्टण° CX वट्टणसिरं Z
वट्टणमिरं B वइवलओ B °वंधं. L. 5. cdd. वट्टणमिरवाहु° (X °सिर°) BF
°धुरिष° CGXZ °धरिष°. L. 6. CG (F!) Z om. चल X वल° B °वंधो X
°वलओ C च X लुलओ In G from डवंधो to इ कल° l. 7. torn off. L. 7.
ABCFYZ °वाहु E °वाइ cdd. य. L. 8. C 1. hd. उग्गोर° AGZ °सावउ
GZ चेव X वेय Y चेव. L. 9. BGZ °वाहु CX जलका° From जामर° to ओ
(G उ) शरभः torn off in G. B चण° X वणसवाई BF °मया रूक्षं. L. 10. X
°सावउ Z °सवउ. L. 11. B चलवलय° F वलवलय° BX °वाहु C (F!) °वाहु X
वग्गोर° BF °सरा पुरो तुह. L. 12. C तुज्झ cdd. पिअस्स (X पिअस्स) GZ वि for
य G पुरउ° From पक्क° to ऊ in वाऊ l. 13 torn off in G. X स्सरो Z सूरु.
L. 13. E वाढी BCEFZ वणिष° X वणव° E वायं Y वाअं BEF उच्छुए C उच्छुए
Z उच्छुए A वाहु BF वाऊ. L. 14. ABFGXYZ °पुरिष° C पुरिष° C °वये X
°वज्जा F वाली cdd. य C इच्छीए.

वाढी वणिक्सहायः । वायं गन्धः । वाऊ इक्षुः । वाली मुखमारुतापूरिततृणवायम् ।
वामी स्त्री ॥ यथा ।

वाउअवाडे वाडिअ वालीसहेण अण्णवामीओ ।

किं रे गिरास कोकसि वोक्कडवायं णिएसि ण हु अपं ॥ ४७ ॥ [५३]

5 वारो चसए वाहा य वालुआ वाणओ वलयआरे ।

गीवाइ वाहणा वावडो कुडुम्बिम्मि वामरी सीह ॥ ५४ ॥

वारो चषकः । वाहा वालुका । अत्र वाइ स्लायतीति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ।
वाणओ वलयकारः । वाहणा ग्रीवा । वावडो कुटुम्बी । व्याकुलार्थस्तु व्यापृतशब्द-
भवः । वामरी सिंहः ॥ यथा ।

10 वाहामज्जे वामरिकडीउ वाणयवहुउ वारकरा ।

किं कम्बुवाहणाओ पेक्खिअ वावड विमूढो सि ॥ ४८ ॥ [५४]

वारिज्जो वीवाहे वासंदी वासुली अ कुन्दम्मि ।

वावयवावणिवासाणीओ आउत्तछिदरच्छामु ॥ ५५ ॥

वारिज्जो विवाहः । वासंदी तथा वासुली कुन्दः । वावओ आयुक्तः । वावणी छिद्रम् ।
15 वासाणी रथ्या ॥ यथा ।

L. 1. X वणिग् B चाअं F वाअं C 1. hd. om. वायं गन्धः C °मरुतापूरित° From
मारुता to सहेण l. 3 torn off in G. L. 3. BF वाओअवाडे XZ वाउयं BFX
वाडिअ C om. वाडिअ CGX अन्न°. L. 4. CX गिरास C कोकसि वोक्कसि CGZ वोक्कड°
X वोक्कवायं. L. 5. ABEX वसए CEXYZ वालुआ From लुआ to री सीहे l.
6 torn off in G. Z वालउ E वलय° Y वलयारे Z °आरो. L. 6. Z गीवाइ A
कुडिबि (sic). B कुडुविम्मि C (F!) कुडुविम्मि E कुडुविम्मि X कुडुयम्मि वामरी B, C 2.
hd. सीहो. L. 7. BFX वषकः G वाला In X from वाइ to नोक्तम् is written
twice X स्तापयतीति for स्लाय° (twice) BGZ °पूक इति नोक्तः L. 8. G
वाणउ From. कारः to वः वामरी l. 9 torn off in G. B कुडुंगी C कुडुम्बी F कुडुंगी X
कुडुम्बी C 1 hd व्याकुल° X व्याकुला Z व्याकुल°. L. 9. BF वमरी. L. 10.
G. वाहा° BF °वजे C 1. hd. °वसे 2. hd. °वसे BF °वडीउ C °वहुओ B चार°
L. 11. BF किं किनुवा° C किं किनु° G कंबुवाहणाउ X कुवाहणाओ BFXZ पेक्खिअ C
पेक्खिया G पक्खिय From ड वि° to वावय l. 1 next page torn off in G. CX
विमूढेउ. L. 12. AX वासुंदी cdd य C कंदमि. L. 13. Z वावाय. G वावयणि-
वणिवासा° ABFGX °णीउ C °णी उत्तच्छिदर° G छिट° A °छामु. L. 14. G वारिज्जो
BF वासली C कुन्दः GZ कंदः B वाचओ. Z व वेगी From वावणी to वासुलि° l. 1 next
page torn off in G. L. 15. BF रथ्या.

वावयकुमार वासंदिदन्त वासुलिदई वारिजे ।

जं दिक्खिओ सि ता मा वासाणि सुलहवावणि भमसु ॥ ४९ ॥ [५५]

वाउल्लो पलविरए वायारो सिसिरवायम्मि ।

वाणीरो जम्बू वायाडो कीरे किमिम्मि वाडिल्लो ॥ ५६ ॥

वाउल्लो पलपनशीलः । वायारो शिशिरवातः । वाणीरो जम्बूवृक्षः । वायाडो शुकः । 5
वाडिल्लो कृमिः ॥ यथा ।

वाडिल्लो व्व पुणो रम वाणीरवणम्मि तीइ असुचीए ।

तुममगणिअवाचारो णिग्धिण वायाडवाउल्ल ॥ ५७ ॥ [५६]

वालप्पं विप्पं तह णङ्गूले वाविअं पसारिअए ।

गण्डयमिगम्मि वाडिमविडोमिआ वायणं च लाहणए ॥ ५७ ॥ 10

वालप्पं तथा विप्पं पुच्छम् । वाविअं विस्तारितम् । वाडिमो तथा विडोमिओ
गण्डकमृगः । वायणं भोज्योपायनम् । अत्र वासाहू भेक इति वर्षाभूशब्दभवत्वा-
न्नोक्तः ॥ यथा ।

वाडिम विडोमिएसुं वालप्पत्थोडणाइ ताव कुण ।

वाविअविप्पे सीहे पुण जम्बुअवायणं होसि ॥ ५१ ॥ [५७]

15

- L. 1. B वाचयं BF दत्तीइ GZ द्नीइ CX दन्तीइ against metre.
L. 2. GZ दिक्खित्त BF सुलवावणि. L. 3. X वाउल्लो A पलवरए AY वाआरो
AB वाअंमि In G. from वायम्मि to वाउल्लो l. 5 torn off. L. 4. A वाणीरो
BG जंबू C जंबू वारो BF, C 2 hd. वायारो X वायडो E किमिम्मि BF वारिल्लो.
L. 5. G जंबू. BFX वायारो BF शुकः L. 6. G किमिः L. 7. BF ल्लोः
C च BF वाणीरमणंमि BX असुचीए From वाडिल्लो to मगणिअं l. 8. torn off in G.
L. 8. B तुमगणि BCFGXZ गणियं G वारा B णिग्धिणि Z वाउल्लो. L. 9.
E वालप्पं C 2. hd. लंगूले E णंगु ABFXYZ वाविअं C वाडियं E वाविअं G वाविअं
cdd. रिपए. L. 10. BF गड्डयं From म्मि to विप्पं l. 11. torn off in G.
B वाडिमं cdd. मिया A लाहणे. L. 11. B वाचियं CFGXZ वाविअं GZ मित्त.
L. 12. X गडकमृगः B भोज्यो G भोज्यायनयनं BF वसोहू From हू to मविडो l. 14.
torn off in G. C 1. hd. वर्षाभूशब्दं X वर्षाभूशब्दं. L. 13. CXZ न्नोक्तम्.
L. 14. BF विडामएसुं BFZ त्थोडणाइ C च्छोडणाइ G च्छोडणाइ X च्छोडणाइ.
L. 15. cdd. वाविअं BF विप्पे CZ जंबुयं G जंबुयं BF वाहणं.

वाडंतरा कुडीरे वामणिआ दिग्घकट्टवाडीए ।

वावडयं वोच्चत्थं विवरीअरयम्मि णिदिट्ठं ॥ ५८ ॥

वाडंतरा कुडीरम् । वामणिआ दीर्घकाष्ठवृत्तिः । वावडयं तथा वोच्चत्थं विपरीतरतम् ।
केचियुगपत्परिवर्तितमुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखेजघनकमाहुः । यदाह ॥ वोच्चत्थमौपरि-
५ ष्टकमाहुः स्त्रीपुंसयोः परस्परतः ॥ यथा ।

वामणिअन्तरवाडंतराइ सुण्णाइ तह तए रमिअं ।

जह सहि वावडयपिओ वोच्चत्थं अज्ज वि भरेइ ॥ ५९ ॥ [५८]

तुरयम्मि वासवारो सिरआहरणम्मि वालवासो अ ।

वावोणयं विकिण्णे णट्ठपडिग्गाहयम्मि वामणिओ ॥ ५९ ॥

10 वासवारो तुरगः । वालवासो शिरआभरणम् । वावोणयं विकीर्णम् । वामणिओ नष्ट-
प्रत्यादाता ॥ यथा ।

णट्ठाण रिउवड्ढणं वावोणयकणयवालवासाण ।

तुह वासवारवाला वामणिआ हुन्ति कुमरवाल णिव ॥ ५९ ॥ [५९]

साणम्मि वासवालो मुरणाहे वाणवालो अ ।

15 वारसिआ मल्ली कणए वालंफोसवालिआफोसा ॥ ६० ॥

L. 1. A कुडीए From कुडीरे to तरा कुडीरम् 1. 3 torn off in G. *add.* णिया
E दिष् B °कट्ठं. L. 2. B वोच्चत्थं CX वोच्चत्थं E वोच्चत्थं Z वोच्चत्थं *add.* विवरीयं.
L. 3. BF कुडीरं C कुडीरं From टीरम् to वं तथा torn off in G. BCFXZ वामणिआ
X °काष्ठं BCFX °वृत्तिः BZ वोच्चत्थं. In G विपरीतं is torn off L. 4. X केचित
युगं From युगप to द्वाः विसी 1. 4. stanza 61 torn off in G. B °पुंसयोः मुखेजं
C °योरिवजं X योः रेवजं Z °जघनमाहुः. C यदाहुः BZ वोच्चत्थं C (F!) वोच्चत्थं
C (F!) XZ °मौपरिष्टिकं. L. 6. C वामणियन्तरवाडंतराइ 2. *hd.* °तराइ (sic) X
वामणिअं Z °वाडंतरम्मि सुत्तम्मि तह C सुण्णाइ BCFXZ रमियं. L. 7. X वावडयिउ Z
°विउ BXZ वोच्चत्थं. L. 8. E सिरअहरणम्मि X °अहरणम्मि *add.* य. L. 9. E
वावो Z वावो X वावोणयं A णट्ठपडिं C णट्ठं X णट्ठगहं AZ °णित. L. 10. B
सिरं. X वामणिउ (°ठ 1). L. 12. C पट्ठाण B रिउं X रिओं. L. 13. CX
°वासवारा BCFXZ णिया Z *om.* हुन्ति X कुमरवाल. L. 14. BF सणंमि E
वासवालो *add.* य. L. 15. *add.* °सिया E वालं BF *om.* सवालिआफो A °वामिआ
CEXYZ °वालियां XZ °फोसो.

वासवालो श्वा । वाणवालो इन्द्रः । वारसिआ मल्लिका । वालंफोसं तथा वालि-
आफोसं कनकम् ॥ यथा ।

वारसिआइ महाबल मुवासवालरह वाणवालपिअ ।

तुममच्चिऊण वालंफोसपिओ लहइ वालिआफोसं ॥ ५४ ॥

अत्र वाहिण्ड व्याहियते । वावंफइ श्रमं करोति । इति धात्वादेशेषूक्ताविति 5
नोक्तौ ॥ [६०]

वाहगणो मन्ती द्दुरडे वायडघडो विसी सारी ।

विल्हं च धवलवण्णे विपित्तविहसिब्विआ विअसिअम्मि ॥ ६१ ॥

वाहगणो मन्त्री । कपत्यये वाहगणओ । वायडघडो द्दुरेकारूयो वायविशेवो
भस्ते प्रसिद्धः । विसी करिशारिः । विल्हं धवलम् । अत्र विसो आसुरिति वृषशब्द- 10
भवः । विड्डा लज्जेति व्रीडाशब्दस्य तैलादिपाठात् डस्य द्वित्वे सिद्धमिति नोक्तौ ।
विपित्तं तथा विहसिब्विअं विकसितम् ॥ यथा ।

तुह णिव विपित्तगुण विहसिब्विअविल्हजस चत्तकरिविसिआ ।

वाहगणएहि मुक्का वायडघडवायणा हुआ रिउणो ॥ ५५ ॥ [६१]

विच्छोहो विरहे विरसं वरिसम्मि विसडो अ णीराए ।

15

कमलासणो विसारी विठणा पण्ही चमूइ विसरो अ ॥ ६२ ॥

L. 1. Z इन्द्रः BCFZ °सिया X °सिय. L. 2. BCFXZ वालिया° X पोसं.
L. 3. BXZ °सियाइ C (F!) °सियाइ BX महाबल X मुवालहर Z मुवासरह C वाणपिय
(sic) Z °चाल° XZ °पिय. L. 4. X तुह° Z °मल्लिकुण C वालफोसपिउ लहइ X
वसियओ for वाल° Z °पेउ BCFXZ वाडिया° L. 5. CX वाहण्ड. L. 7. E
वाह° A °गणउ X °गणओ A द्दुरडाइ E द्दुरडे X द्दुर Z द्दुरडे A °घडो X °घडो
वित्तकरि सरी A सारे. L. 8. B व C °वण्णो A om. विपित्त Z विपत्त° B °विहसि° C
(F!) °विहि° ABEXYZ °ब्विया Y ब्विय° BCFXYZ °सिअंमि. L. 9. X वाह-
गणओ Z °गणउ C वाया° X °विशेषः L. 10. C 2. hd. मारने C प्रासेट्टम् C विशी X
वित्त C om. शाभिः X वित्ते for विरहं. From तसुरिति to विपित्तं l. 12. torn off in
G. X आसुरिति C वृथ्व° Z वृषभशब्द°. L. 11. BF विशा for विड्डा Z °पाठाड्डम् R
द्वित्वे Z सिद्धे इति. L. 12. BFGXZ °सिअंमि C °सिब्विअ X कथितं for विकसितं.
L. 13. GZ निव B °सिब्वियंविह° C 2. hd. FGXZ °विह° C 1. hd. °ब्विय X °विल-
जस BCFX वत्त° C (F!) °वित्तया BFZ °वित्तिया. From विविसिआ to णो in रिउणो
l. 14. torn off in G. L. 14. BF °णएहि X हुआ. L. 15. B विच्छोहे A
विरत AX विसम्मि E om. विरसं edd. व. L. 16. BF परहं चमूइ XYZ व From
अ to नीरेण torn off in G.

विच्छोहो विरहः । विरसं वर्षम् । विसदो नीरागः । नीरोग इत्यन्ये । विषमवाच-
कस्तु विषमशब्दभवः । विसारी कमलासनः । विदणा पार्णिगः । विसरो सैन्यम् ॥ यथा ।

विसद विदणा वि ण तुहं तप्पइ विच्छोहिआ तुमए ।

कामविसरेसमहुणो दिणं पि मण्णइ विसारिविरसं व ॥ ५६ ॥ [६२]

5 विहई वुन्ताकीइ विरुवे विक्खासविरुअवेलुंका ।

विलयविओलविहण्णा मूरत्थाविग्गपिअण्णेसुं च ॥ ६३ ॥

विहई वुन्ताकी । विक्खासो विरुओ वेलुंको त्रयोऽप्यमी विरुपार्थाः । विलओ
सूर्यास्तमयः । विओलो आविग्नः । विहण्णं पिञ्जनम् ॥ यथा ।

विक्खासविहइकच्छे विहण्णहत्थं पि सव्वविरुअं तं ।

10 विलए जं रमसि तओ वेलुंको तुह ण को वि अविओले ॥ ५७ ॥ [६३]

विग्गोवो आउलया विक्खणवितता य कज्जम्मि ।

विसिणो अ रोमसे फाडिए विरिक्कं च पिअिए विहयं ॥ ६४ ॥

विग्गोवो व्याकुलभावः । विक्खणं तथा विततं कार्यम् । विसिणो रोमराः । विरिक्कं
पाटितम् । विहयं पिञ्जितम् ॥ यथा ।

15 महविक्खणविग्गोवे तं अणुणिन्तीइ तइ कयं विततं ।

विहयालया सि जं सहि णक्खविरिक्का य पुलयविसिणा ॥ ५८ ॥ [६४]

L. 2. C विदणा X पार्णिग, G सौम्यं. L. 3. From वि to काम^o torn
off in G. BCFXZ विच्छोहिया CZ तुसा तुमए. L. 4. CXZ ^oसरेसमहुणो C
दिणंमि मण्णइ X दिणंमि BF मन्नइ G मन्नइ G विसारि^o X ^oविरस BCFZ च X व्वं.
L. 5. E वुन्ताकीइ Z चुंताकीइ BF विरुवे C विक्कोस^o E विक्खास^o A ^oविहअ^o EY
^oविहव^o X ^oविहय^o G ^oवेलुंका Z वेरुलुंका. L. 6. E विलयं ACEG (F!) XYZ
^oविउल^o From विहण्णा to विहई torn off in G. C मूरच्छा^o C ^oपिअण्णेसुं चा. L. 7.
B om. विहई G विरउ GZ विलयो. L. 8. B सूर्यास्तमसः C (F!) XZ सूर्यास्त-
समयः odd. विउलो X आविग्नः. L. 9. X विक्खास^o From सविहई^o to व्ववि^o torn
off in G. B विहण्णकच्छं BCF सच्च^o. L. 10. G ज CX वओ G तउ B वेलुंको
BG अविउले C (F!) Z अविउलो X अविओला. L. 11. EX ^oविहयता E कज्जम्मि.
L. 12. EX विसिणो BCEFGXYZ य From मसे to विहयं torn off in G. B विरिक्कं
A पंजारि (sic) B पिअिए Z पिअियं E विहियं. L. 13. X विग्गोवो B ^oभवः G विसणं
X विवतं B विसिणो. X विसिणो BF विरिक्कं. L. 15. From णविग्गोवे to विततं
incl. torn off in G. Z om. तइ. L. 16. G विहियालया B लक्खविरिक्का X
णविरिक्का BF पुलयविसिणा XZ ^oविसिणा च.

लज्जाइ विलिअविदूणावेदूणा तहेअ वेलूणा ।

सम्भाणुम्मि विडप्पो विडओ अ विहुंदुओ चेअ ॥ ६५ ॥

विलिअं विदूणा वेदूणा वेलूणा एते चत्वारो लज्जार्थाः । यत्तु विलिअं विप्रियं तत् व्यलीकशब्दभवम् । केचित् वेलणयं लज्जेत्याहुः । विडप्पो विडओ विहुंदुओ त्रयोऽप्येते राहुवाचकाः । विज्जुला विद्युत् । विलया वनिता । एतौ शब्दभवौ । तथा विराइ ५ विलीयते । इति धात्वादेशोक्त इति नोक्तः ॥ यथा ।

गयविदूणे गयवेदूणो विलिअसहिए सवेलूणो ।

विडयारिबल विहुंदुअघोरम्मि विडप्पघोरो सि ॥ ५९ ॥ [६५]

धट्टे विसारओ तह विरिज्जयविलुंपिआ अणुगइट्टा ।

भल्लायए विसमयं विप्पवरं तह य वेअडुं ॥ ६६ ॥

10

विसारओ धुट्टः । विरिज्जओ अनुचरः । विलुंपिअं अभिलषितम् । विसमयं विप्पवरं वेअडुं त्रयोऽप्यमी भल्लातकार्थाः ॥ यथा ।

अविरिज्जओ सि कुट्टिअ विसारय किम्मवए विलुंप्पेसि ।

विप्पवरोविअ गन्तुं वेअडुवणम्मि विसमयं मुञ्ज ॥ ६० ॥ [६६]

L. 1. C लज्जाइ X लज्जाव ABCFGYZ विलियं EX विलयं E (BG !)
 °विदूणा° X विदूणो° C °वेदूणा E °वेदूणा A वेदूणविदूणा Perhaps °विदूणावेदूणा is the
 correct reading. BCFGYZ तद्देशे EX तद् य A only य B वेलूणा E वेलूणा From
 लूणा to यत्तु torn off in G. X वेलूणा. L. 2. A विडउ C 1. hd. वितुड cdd.
 य A विहुंदउ CEFX विहुंदओ YZ विहुंदओ ABCFY चेय X वेअ Z चेव. L. 3.
 BZ विलियं C (F !) विलयं X विलय BCF विदूणा (B °हुं !) X विदूणा X वेदूणो
 BF वेलूणा BZ यत्तु BGXZ विलियं C (F !) विलय. L. 4. Z तट्टलीकं X om.
 शब्द CX अन्ये for केचित् Z केचित्तेलणयं B चेलणयं In G from वेलणयं to ण
 अंसुअ° l. 7. st. 71 torn off. Z विडउ C (F !) विहुंदओ Z विहुंदुओ.
 L. 5. BF विद्युली विज्जुव X विद्युला Z विज्जुली BF विराइ. L. 6. B °पूकः C
 (F !) XZ °पूका इति नोकाः. L. 7. B °विदूणे X °वेदूणे BCFXZ विलियं
 X सवेलूणो. L. 8. X om. विडयारिबल BCF °बल B विहुंदुं X विहुंदुं Z विहुंदुयं
 BF °अप्पोरंभि. L. 9. C विरिज्जय 2. hd. °स्सयं cdd. सिवा C °इहा. L. 10.
 Z भल्लायए C विसमयं A वेसट्टं BCFX वेयट्टं EY वेयट्टुं Z वेयट्टुं. L. 11. BX
 विरिज्जओ C विहंसओ 2. hd. °स्सं Z विरिज्जउ B अनुचर X विलुंप्पिवं BF अभिलिखितं.
 L. 12. BCF वेयट्टं X वेअट्टं Z वेयट्टं. L. 13. BX अविरिज्जओ C अविरिज्जउ 2. hd.
 °स्सउ Z अविरिज्जओ BCF कुट्टिय X कुट्टिय Z कोट्टिय BCFZ किम्मवए X किम्मवए C
 विलुंप्पेसि. L. 14. X विप्पवरोविअ चरोविअ BZ °विअ CFX °विअ BFXZ वेयट्टं C वेयट्टं
 वणं BF विस मुञ्ज C 1. hd. मुञ्ज.

सूईविद्धे विम्भेइअं चउरगइहयम्मि विक्रमणो ।

कीडे विलुंअओ णिसि च विड्डिरिल्ला विडंकिआ वेई ॥ ६७ ॥

विम्भेइअं सूच्या विद्धम् । विक्रमणो चतुरगतिस्तुरगः । विलुंअओ कीटः । विड्डिरिल्ला रात्रिः । विडंकिआ वेदिका ॥ यथा ।

5

एअं विडंकिअठिअं पलोइउं विड्डिरिल्लवइवयणं ।

किमविम्भेइअकण्णय विलुंअ दलसि विक्रमणगमणो ॥ ६१ ॥ [६७]

पच्छातावम्मि विणिच्चरं च कोसुम्भयम्मि विरहालं ।

विच्चोअयविम्भवणा उवहाणे तह विआलुओऽसहणे ॥ ६८ ॥

विणिच्चरं पश्चात्तापः । विरहालं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । विच्चोअओ तथा विम्भवणं
10 उपधानम् । विममणं इत्यन्ये । विआलुओ असहनः ॥ यथा ।

विम्भवणे विचोईकए भुए जूडके अ उल्लिहिए ।

जइ विरहालवईए कुवसि विआलुअविणिच्चरो होही ॥ ६२ ॥ [६८]

धाणा विलिंजराओ विअंगिअं णिन्दिअत्यम्मि ।

विकेणुअं च विकेज्जे विकराले विडिच्चिरं चेअ ॥ ६९ ॥

L. 1. C. om. विद्धे ABCFY 'इयं EXZ 'इयं BF चओर'. L. 2. B विलिपओ C 1. hd. विलुं A 'पउ AC om. च BF व A विडिरिल BF विड्डिरिल्ला C विड-
रिल्लि Z विडिरिल्ला B विडंकिअ AC (F 1) XYZ 'किया E विडंकिअ BCF वेई. L. 3.
BCFZ 'इयं X 'इयं सुन्वा' C चतुरगः X 'स्तुरगः. L. 4. X विड्डिरिल्ला B 'रिल्लो
BCFXZ 'किया. L. 5. BCFXZ एयं BCFXZ विडंकिअ B 'टिअं CF 'टिअं
BF 'इयं C पलोइ X पलोइयं Z पलोअं BCFX विड्डिरिल्लि Z विडिरिल्लि BF 'वइवइणं.
L. 6. BF किमति' C किमति' BFXZ 'वम्भेइयं C 'वम्भेइयं X 'कण्णया Z विलुंअ C 'गमणे.
L. 7. C पच्छता' A विणिच्चरं BF विणिच्चरं C णिमूरंवरं 2. hd. विणिच्चरं Y कोसुमं
E 'हाल. L. 8. A, C 2. hd. (B!) XY विच्चो' Z विच्चोययं add. दियां (Y 38
above) AZ 'लुउ BCEFXZ सहणे. L. 9. C विणिच्चरं X 'च्चिरं C 2. hd. X
विच्चो' Z विच्चोयओ. L. 10. BF विममणमित्यं CX विमायणमित्यं Z विममणमित्यं
BCFZ विआलुओ X विआलुओ. L. 11. BF, C. 2. hd. विच्चोई' X विच्चोई' Z
विच्चोई' X तूर for मूर Z व X ओल्लिहिए. L. 12. BF विआलुअं CX विआलुअं Z
विलुअविणिच्चरो C 'विणिच्चरो X विणिच्चरो C 'होहि. L. 13. E धाणो A 'राउ A विअंगंअं
YZ 'मिअं ABEFXYZ 'णिदिअं A 'छम्मि E 'त्यामि. L. 14. B 'णुअ EY 'णुअं
C विकिज्जे BF 'विडिच्चरं Z विडिच्चिरं ABFYZ चेअ C वेअ.

विलिजरा धानाः । विअंगिअं निन्दितम् । विक्केणुअं विक्रेयम् । विडिच्चिरं विक-
रालम् । विडिंचिअं इत्यन्ये ॥ यथा ।

विरहविडिच्चिर अङ्गे तीइ विअंगिअसहीइ फुट्टन्ति ।

मुत्ता विलिजराउ व तुमं तु विक्केणुएत्थिरयसत्तो ॥ ६३ ॥ [६९]

कोमलअवलङ्गीए विलिच्चिली विहरिअं च मुरयम्मि । 5

विष्काडिअं च विदंडिअं च विप्पिडिअं च णासिअए ॥ ७० ॥

विलिच्चिली कोमलनिःस्थामतनुः । विहरिअं मुरतम् । विष्काडिअं विदंडिअं विप्पि-
डिअं त्रयोऽप्येते नाशितार्थाः ॥ यथा ।

विष्काडिअसाहिम विदंडिअपारेवएहि कयरावं ।

विप्पिडिअमयलज्जं विलिच्चिलीविहरिअं भरिमो ॥ ६४ ॥ [७०] 10

पुव्वण्हभोअणजलोल्लेसु विआरिअविरल्लिआ चेअ ।

भच्छिअजलहिमु विमइअविसालया तह विहाडणमणत्थे ॥ ७१ ॥

विआरिआ पूर्वाह्नभोजनम् । विरल्लिअं जलाद्रा । विस्तारितार्थं तु तनोतेरादेशे
सिद्धम् । विमइअं भर्त्सितम् । विसालओ जलधिः । विहाडणं अनर्थः ॥ यथा ।

- L. 1. Z विलिजराः X धाना X अंगिअ for विअं CZ "गियं X निन्दितार्थं X
विक्केणुअं Z "णुयं Z विडिच्चिरं. L. 2. BF विडिंचिअं C विडिंचियमित्यन्ये X विडिंचियं
Z विडिंचियमित्यन्ये. L. 3. CDX विरहे BFZ "विडिच्चिरं CX "विच्चिरं Z वियं-
गियं BCFX "गियं CX मुट्टन्ति. L. 4. BF मुत्ता CDX मुत्ता Z विलजं BCFXZ
राओ BF विक्केणुएत्थिरयसत्तो C विक्केणुएत्थिरयसत्तो D विक्केणुइत्थिरयसत्तो X विक्केणुअदु
("ट्टुं !) रियसत्तो Z "थिरय". L. 5. BCFXYZ "अवलं E "लंगिए X लंगिए C
"चिली ACEXYZ विहरियं BF विरहियं. L. 6. X विष्कां cdd. "डियं ABEFXYZ
विदंडियं C "डिय प (delet 2. hd.) AY विप्पिडियं BF विप्पिडियं CEXZ "डिये B
नासिअए CE (F !) YZ णासिअए. L. 7. B विलिच्चिली C (F !) विलिच्चिली X
विलिच्चिली BCFXZ "निस्थामं BCFXZ विरहियं X म्थगतम् BF विष्काडियं X विष्कां
CXZ "डियं BCFXZ "डियं. L. 8. BCFX विप्पिडियं Z विप्पिडियं X नाशितनासि-
तार्थाः. L. 9. X विष्कां BCFXZ "डियं (twice) X om. साहिम विदंडिअं CZ
"सहिम BXZ "वएहि C (F !) "वोहि. L. 10. B "डिय C (F !) X विप्पिडियं Z
विप्पिडियं B विलिच्चिरं C (F !) "चिरि X विलिच्चिरं Z "विरहियं BCFX "रियं BF भरिमे.
L. 11. BF पुव्वण्हं CZ "भोयणं Y "जलोल्लेसु cdd. विआरियं C "विलिच्चि ABEYZ
"ल्लिया FX विरल्लिया ACYZ चेअ BF चेअ. L. 12. ABEFXYZ भच्छियं cdd.
विमइयं C 1. hd. "मणच्छे. L. 13. BCFXZ विआरिया BCFX पूर्वाह्नं C 2. hd.
पूर्वाह्नं BFZ विरल्लियं C विल्लियं 2. hd. विरल्लियं X विरहियं CXZ जलाद्रा. L. 14.
BXZ "देसासिद्धं BCFXZ विमइयं B भर्त्सितं CZ "डनं X विहाणनं.

गुणमणिविसालय तुहं विहाडणगयाण वेरिअसिसूण ।

विमइअगुरूण अंसुअविरल्लिआणं विआरिआ कत्तो ॥ ६५ ॥ [७१]

मलिणम्मि विसंवायं विअओलिअमवि विअंसओ वाहे ।

णट्टे विऊरिअं तह कोलाहलयम्मि विमलहरो ॥ ७२ ॥

- 5 विसंवायं तथा विअओलिअं मलिनम् । विअंसओ व्याधः । विऊरिअं नष्टम् ।
विमलहरो कलकलः ॥ यथा ।

मयणविअंसय विअओलिओ विसंवायकम्मणा तं सि ।

जलहरविमलहरविऊरिआ विरहिणीउ जं हणसि ॥ ६६ ॥

अत्र । विहोडइ ताडयति । विउडइ विप्पगालइ नाशयति । विच्छोलइ कम्पयति ।

- 10 विदवइ अर्जति । विरोलइ मथ्नाति । विअट्टइ विलोट्टइ विसंवदति । विसूरइ स्थिद्यते ।
विसट्टइ दलति । विहीरइ विरमालइ प्रतीक्षते । विडविडुइ रचयति । एते धात्वादेशोपूक्ता
इति नोक्ताः ॥ [७२]

काले कज्जअयाणे विलुत्तहिअओ तरङ्गए वीली ।

वीची लहुरच्छा वीसुं जुअए वीलणं च पिच्छिलए ॥ ७३ ॥

L. 1. Z विलडणं corr. विहाडणं C वरियसिसूणा X वेरियसिस्तण. L. 2.
BCFXZ विमइअं B 'गुरूण OGXZ अंसुअं cdd. 'ल्लियाणं BCFX विआरिया. L. 3.
From वायं to लिअं L. 5. torn off in G. A विअउलिअं विअंसउ B विअलिअमवि C
(F1) Z विअलियमवि C 2. hd. विउलिं X विअउं Y वियओं EXY 'लियमं EXY
विअंसओ ABF 'सउ C वाहो E वाहे. L. 4. Z णट्टे cdd. 'रियं. L. 5. BZ
तथा विउलिअं C (F1) X तथा विउलिअं X मलितं CX विअंसओ G 'सउ B 'रिय CG
(F1) XZ 'रियं. L. 6. B 'कल. L. 7. G 'वियंसय Z 'विअंसिय G
विअ-उ X विअओलिओ G विसंवायं BCF कम्मणा. L. 8. BCF 'हराविकुरिया X
'हरावि Z 'हराओविकुरिया B विरहिं Z विरहं C 'जीउं. L. 9. X ताडयति BCF
विओडइ BF विप्पगालइ नोडुयति. L. 10. BF विडइ CXZ अर्जयति In G from
अर्जति to विलोट्टइ torn off. BF विअट्टइ C विट्टइ X विट्टइ Z विअडइ X तिलोट्टइ X
विस्तरइ BFX स्थिद्यति. L. 11. X विसट्टइ Z विसट्टइ C विहारइ C विट्टं X विहविडुइ
G 'विट्टइ Z 'विट्टइ. L. 13. काले क torn off in G. E कज्जअयाणे X कज्जअं
A विलित्तं G विलुक्कं ACEXY 'हियओ GZ 'हियउ Z ठीली. L. 14. X ची for
वीची A 'रत्था BFX जुअए C जुअए E जुअए BF पवीलणं च पिच्छिलए.

विलुत्तहिअओ यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति । वीली तरङ्गः । वीची लघुरथ्या ।
वीसुं युतकम् । पृथगित्यर्थः । सामस्त्यवाचकस्तु वीसुंशब्दो विष्वक्शब्दमवः । वीलणं
पिच्छिलम् । अत्र । वीसालइ मिश्रयति । वीसरइ विस्मरति । एतौ धात्वादेशोपूकाविति
नोक्तौ ॥ यथा ।

जं गिसि वीचीए जलवीलीगयवीलणत्तणाइ तुमं ।

5

ण गओ सि हविअ वीसुं तं दइअं ता विलुत्तहिअओ सि ॥ ६७ ॥ [७३]

वुप्फं च सेहरे गहगहिए वेप्पो पसुम्मि वेंडी अ ।

वेलं च दन्तमंसे वेणो विसमे णईतुहे ॥ ७४ ॥

वुप्फं शोस्तरः । वेप्पो भूतादिगृहीतः । वेंडी पराः । वेलं दन्तमांसम् । वेलेत्यन्ये ।
वेणो विषमः सरिदवतारः ॥ यथा ।

10

वेंडिं हणितं जण्णे धावसि वेप्पो व्व विप्प जडवुप्फ ।

तो वेणाओ पडिओ पडिअदसणमूलवेल लहसु फलं ॥ ६८ ॥ [७४]

वेत्तं च अच्छवत्थे विडम्बणाए अ वेलंबो ।

वयणिज्जे वेणिअवेसणा य मउअम्मि वेअल्लं ॥ ७५ ॥

L. 1. BF विलुम् C 1. hd. विलुत्तहिअं C 2. hd. XZ °हियओ G °अउ X जानाति
From ली to युतकम् l. 2 torn off in G. L. 2. BF वीसं GZ सामस्त्यवाच°
G वीसुं BF विष्वक्शब्द° G विष्वक्° X विष्वग्°. L. 3. CX पिच्छलं C विसालइ.
B मिश्रययति C एते From पूकाविति to जलवीली° l. 5 torn off in G.
Z ७२ for यथा. L. 5. BCF निसि वीचीए Z वीचीइ C °मेव° Z बालत्तणाइ.
L. 6. X जे BF गागओ स CG गउ cdd. हविय BF दइ (sic) C दइअं GZ दइयं
X दइओ C °हिअउ G °हियउ Z °हियओ. L. 7. A वुप्फं F वुप्फं B व AG वेप्पो
BF वप्पो C विप्पो E वेप्पो X पसुं A वेंडी BCF वेडी X वेंटा Y वेंटा From डी to
णईतुहे l. 8 torn off in G. ABXYZ च C (F!) चा. L. 8. C 1. hd. X
च A दत्तमंसे Y दंतमासे which is equally correct C विसामणईत्तहे BF णई° A णईतारे
X णईतारे Y णईतुहे. L. 9. X शेपर B वप्पो C विप्पो X स्ततादिगृहीतः C (F!)
°हीताः BCFX वेंडी G वेणवी CZ °मांसं B चेले°. L. 10. G विणो X विषमसरि°.
L. 11. B वेंडि CG वेण्डि X वेडि B, C 2. hd. F हणिओ Form उं to पडिअं om.
G. BF वेप्पो CX विप्पो Z विप्पु C च BF जलवुप्फ. L. 12. cdd. वेणउ (X
as above) cdd. om. पडिओ cdd. पडियं BF °सुलं Z° सुणं X °मूणं G °मूण-
इसु X लसु. L. 13. E वित्तं Z अत्थं C °वच्छे BFZ विडंबणाए C विलंबणाए cdd.
च E चेलंबो B वेलंबो. L. 14. B विणिअं AEFGXYZ वेणिअं C वेणियां G °वेसया
ण मं BF, C 2. hd. मओअं EX वेयल्लं.

वेत्तं अच्छवस्त्रम् । वेत्तं विडम्बना । वेणित्रं तथा वेसणं वचनीयम् । वेअल्लं मृदु । वेअल्लं असामर्थ्यमित्यन्ये ॥ यथा ।

वेअल्लवेत्तमेअं अवेणित्रं पामराण दंसन्तो ।

अण्णाणत्तणवेसणवेत्तं लहसि वणिउत्त ॥ ६९ ॥

5 अत्र वेसणं ओष्ठ्यादिकं केचित्पठन्ति ॥ [७५]

वेसाइ वेल्लरी वेइआ सलिलहारिणीए अ ।

वेडिअवेप्पुअवेरिज्जा वेडिअसेसवासहाएमु ॥ ७६ ॥

वेल्लरी वेश्या । वेइआ जलहारिणी । अङ्गुलिमुद्रावाचकस्तु वेदिकाशब्दभवः । वेडिअं वेदितम् । वेप्पुअं शिशुत्वम् । भूतगृहीतमित्यन्ये । वेरिज्जो असहायः । एका-
10 कीत्यर्थः । वेरिज्जं साहायकमित्यन्ये । यदाह गोपालः ॥ असहायं वेरिज्जं साहायक-
मपि च केचिदिच्छन्ति ॥ यथा ।

अन्धारवेडिआमुं दिसासु जं भमसि दिअर वेरिज्जो ।

गयवेप्पुअ तं णूणं तं वेल्लरिवेइआहि हरिओ सि ॥ ७० ॥

अत्र वेल्लइ रमते इति धात्वादेशेषूक्तमिति नोक्तम् ॥ [७६]

L. 1. BG वेत्तं F वेत्तं C विलम्बना *add.* वेणित्रं X वसणं. In G नीयं वे^० torn off. L. 2. BGZ वेअल्लमसामं X वेअल्ल. L. 3. G वयल्लं Z वेयल्लं *add.* मेयं अवेणित्रं (Z मेयं) X दंसतो. L. 4. BF अल्लणत्तणं From णत्तण to चकस्तु L. 8 torn off in G. B वेत्तं C (F!) हलसि Z वहासि उत्ता. L. 5. BZ वेसणमोष्ठ्यादिकं (Z कं) C (F!) वेसणेणो X वेसणमोष्ठ्या. L. 6. BF वसाइ AZ वेल्लरी C 1. hd. विल्लरी EX विल्लरी *add.* वेइया X इरिणीए *add.* य. L. 7. A वेडिअं B वेडियं CE (F!) Z वेडियं X वेडियं Y वेडियं E वेप्पुवेरिज्जा ABCFXYZ वेडियं X उसहाएमु. L. 8. BCFZ वेडिरी X विल्लरी BF *om.* वेश्या BCFXZ वेइया X सलिलहारिणी X *om.* from अङ्गुलिं to भवा incl. L. 9. BF वेडियं C वेडियं C 2. hd. वेडियं GXZ वेडियं B वेडियं C वेडियं GZ गृहीतमित्यन्ये, From रिज्जो to असहायं l. 10 torn off in G. B उसहायः CZ असहाय X असहा. L. 10. X वेरिज्जा हायकं B सहायकं X असहाय Z वेरिज्जं B साहायकमव X साहायक. L. 11. BCFX *om.* च C *om.* from दिच्छन्ति to दिअर l. 12. L. 12. BF वेडियामुं GZ वेडियामुं (Z मुं) X वेडियामुं X नसि for भमसि CX दिअर X वेरिज्जे From रिज्जो to च वेल्लइ l. 14 torn off in G. L. 13. C वेत्तं वं X वं for तं Z वेप्पुअ वं B णूणं F णूणं BF वेत्तं CZ वेत्तं BCF XZ वेइयाहि B हरिओ सि C 1. hd. हरिउ. L. 14. C रमतेति X रमतीति Z रमत Bं दूक इति नोकः.

मणिआरघरोलीमुं वेडिअवेसंभराओ अ ।

वेलुलिअं वेरुलिए वेअडिअं तह य पच्चुत्ते ॥ ७७ ॥

वेडिओ मणिकारः । वेसंभरा गृहगोधा । वेलुलिअं वैदूर्यम् । वेअडिअं प्रत्युप्तम् ॥ यथा ।

वेसंभरासिरोमणिवेलुलिआहरणमुप्पलच्छीए ।

वेडिअ जइ देसि तुमं होसि तओ तीइ हिअयवेअडिओ ॥ ७९ ॥ [७७] 5

वेडइओ वाणिअए कलुससुराए ओ वेडसुरा ।

भमरम्मि वेणुणासो संकडए वेडिकिल्लं च ॥ ७८ ॥

वेडइओ वाणिजकः । वेडसुरा कलुषा सुरा । वेणुणासो भ्रमरः । वेडिकिल्लं संकटम् ॥ यथा ।

महुपाणन्धे अम्हे णिए वि वेडइअ वेणुणासे व्व ।

10

किं लोअवेडिकिल्ले वेडसुरं देसि पाणिअं खिविअ ॥ ७९ ॥ [७८]

वेवाइअमुल्लसिए वेल्लाइअमवि अ संकुइए ।

वेसत्तणम्मि वेसक्खिज्जं उसहम्मि वोवालो ॥ ७९ ॥

वेवाइअं उल्लसितम् । वेल्लाइअं संकुचितम् । वेसक्खिज्जं द्वेष्यत्वम् । अयमोष्ठ्यादिः प्रायेण । वोवालो वृषभः ॥ यथा ।

15

L. 1. BF मणिआरघरो CEGXYZ मणिकार° E °लीसं cdd. वेडिअ° ABFG, C 1. hd. Z °राउ cdd. य. L. 2. A वेरुलियं BCEFXYZ °लियं G °लिप ABFG XYZ °दियं From तह to संभरा 1. 3 torn off in G. X तह ये तह य EZ अ Z पच्चुत्त. L. 3. CG वेल्° BCFGXZ °लियं. XZ वेअडियं BF पलुसं. L. 4. C वेसंभरा° X शिरोमणि° cdd. °लुलिपाइ° BF °णत्तुणल°. L. 5. cdd. वेडिय From मं हो° to अडिओ torn off in G. C होसी CX तउ BCFXZ द्विययवेअडिओ. L. 6. AG वेडइउ EXZ वाणियए G चाणियए B कलस° E कलसु° cdd. य AXY वेट° EG वेण्ड° X °सुवा. L. 7. BF वेणुणासो B संकडए E वेडिकिल्लं X विडिकिल्लं व. L. 8. G °इउ X वेडइओ BCFX वेडसुरा G वेण्ड° From लुषा to वेडि° torn off in G. C 1. hd. वेणुणासो 2. hd. वेणुणासो. L. 10. C अम्ह X अम्हे णिए C ति G वे BFGXZ वेडइय C om. वेडइअ C °ण्णासे C 1. hd. च G व्वं. L. 11. C कि cdd. लोथ° BCFX वेट° G वेण्ड° B °सुरा C (F!) °सुर BCFX पाणियं G पाणिअं cdd. खिविय. L. 12. B वेवाविय° ACE (F!) XYZ वेवाइय° ABF वेल्लाइयम° C वेल्लाइयम° E वेल्लाइयम° In G from वाइअ° to वि torn off. cdd. य BF संकुयए Y संकुपिए. L. 13. ABCFY वेसत्त° EX वेसित्त° G वेसित्त° Z वेसत्त° BFG वेसत्तिज्जं C 1. hd. °सिद्धं 2. hd. °सिद्धं E वेसित्तिज्जं X °सिद्धं B उसहोसि Z ओसहम्मि E वोवा° X वोवाले. L. 14. cdd °इयं (twice) C वेसत्तेयं 2. hd. °इयं F °सिद्धं X °क्खेज्जं B अयमोष्ठ्या° Z °दया° From दया° to यथा torn off in G. L. 15. Z वृषभो.

अमुणिअवेसक्खिजं लज्जावेलाइअं इमं बालं ।

वेवाइअरोमञ्चो किं रे वोवाल छिप्पेसि ॥ ७३ ॥

अत्र वेरुलिअं वैदूर्यमिति शब्दमवम् । वेअडइ खचति । वेहवइ वञ्चति । वेमयइ भनक्ति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [७९]

५ वोक्खिल्लो घरसूरे तह वोज्झयवोज्झमल्लया भारे ।

अणुचिअवेसम्मि अ वोमज्झो वोरच्छवोद्रहा तरुणे ॥ ८० ॥

वोक्खिल्लो अलीकरूरः । वोज्झओ तथा वोज्झमल्लो भारः । वोमज्झो अनुचितो वेषः । वोमज्झिअं अनुचितवेषग्रहणमिति तु अस्यैव णिमन्तस्य सिद्धम् । वोरच्छो तथा वोद्रहो तरुणः । वोद्रहो ओष्ठचादिः प्रायेण ॥ यथा ।

१० वोक्खिल्लय वोरच्छय असिवोज्झं फलयवोज्झमल्लं च ।

किं वहसि वोद्रहीणं मज्जे एसो खु वोमज्झो ॥ ७४ ॥ [८०]

वोहारं जलवहणं णहसि अ चोदसिछणम्मि वोरल्ली ।

वोसेअमुच्चुआणे भरिउल्लट्टम्मि वोसट्टं ॥ ८१ ॥

L. 1. *cdd.* अमुणिअं CX °सिज्जं G °सिज्जः BFGXZ °लाइये C °लाइमं *cdd.* बालं (Z as above). L. 2. *cdd.* वेवाइअं C वोव BF छिप्पेसि C छिप्पेसि (1) X विप्पेसि. L. 3. BCFXZ °लिअं G °लिअं From ति to वइ torn off in G. X शब्दनवम् BF सज्जति C विहवइ C विमअइ GZ वेमयइ. L. 4. B °पूक्ताः. L. 5. X वोक्खिल्लो G तथा BF *om.* वोज्झयं C वोसयं E वोज्झयं Y वोज्झयचो C °वोस Z °वोस EX भारे From भारे to च्छवोद्रहा l. 6. torn off in G. L. 6. ABEXFY °चिअं CZ °विअं ABCFXYZ च BCFZ वोमज्झो C वोमज्झो YZ वोरत्थं C 2. *hd.* °वोद्रहा E °वोद्रहा BF भरणे. L. 7. C वोक्खिल्लो X विक्खिल्लो BCFX °सूरः B वोज्झओ C वोसं 2 *hd.* °इसं (F1) also next word. G °उ From तथा to णः torn off in G. BF वोमज्झो C °सो. BF अनुचितो From तो to सिद्धम् l. 8. torn off in G. L. 8. X वेष BF °ज्झियमनु C °ज्झियमनु X °ज्झियमनु वितं Z °ज्झियमनु. Z वोरत्थो C *om.* तथा. L. 9. From मा to जलं l. 12. torn off in G. B ओष्ठया G उल्लट्टं Z प्रायेणः L. 10. CX वोक्खिल्लय Z वोक्खिल्लय वोरत्थअ B °वोसं C °वोसं (F1) B °वोसं C °वोसं (F1). L. 11. X वोद्रहीणं BF मज्जे C महे BF वोमज्झो C वोमज्झो. L. 12. E वोहारं A जलवहणं EG XYZ च A चोदसि E °चोदसि C °छणंमि E °छणंमि चो X °छणंमि From चोदसि to काहुति l. 6. stanza 86 torn off in G. L. 13. ABCFXYZ वोसे. यमु (A सो 1) E वोसेयमु Z वासेयमु ABCFXYZ °मुच्चुआणे E °मुच्चुआणे Z °उल्लट्टं E वोसट्टं Z वोसट्टं.

वोहारं जलस्य वहनम् । वोरली श्रावणशुक्लपक्षचतुर्दशीभिव उत्सवविशेषः । केचि-
दिमामपि वोरलीमाहुः । वोसेअं उन्मुआणं । उन्मुखगतमित्यर्थः । वोसट्टं भुतोत्ति-
तम् ॥ यथा ।

अंसयवोसट्टच्छी वोसेअहिआ य विरहतावेण ।

कह पेच्छे वोरलिं वोहारमिसा किमित्थ सहि पेसि ॥ ७५ ॥

5

अत्र । वोक्कइ विज्ञपयति । वोल्इ गच्छति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८१]

वोकिळ्ळिअं च रोमन्थे तह वोभीसणो वरायम्मि ।

दारगेदसखेत्तेमु वडो अ वणोऽहिआरसवत्तेमु ॥ ८२ ॥

वोकिळ्ळिअं रोमन्थः । वोभीसणो वराकः ॥ यथा ।

उप्पाइउमसमत्था जे चव्विअचव्वणं कुणन्ति कई ।

10

वोभीसणा फुडं ते वोकिळ्ळिअकारिणो पसुणो ॥ ७६ ॥

॥ अथानेकार्याः ॥

वडो द्वारैकदेशः क्षेत्रं चेति द्वर्थः । वणो अधिकारः स्वपक्षश्च ॥ [८२]

वंठो अकयविवाहयणिण्णेहयस्सण्डगण्डमिच्चेमु ।

तणुवलिअभूअगहिण्णं वण्णो वण्णमच्छरत्तेमु ॥ ८३ ॥

15

L. 1. BZ om. पक्ष B उच्छव° B किंचिदिमामपि X केविदेमामपि. L. 2. Z
देनामपि BF वोरलीमाहुः C वेरल्लामाहुः X वोरल्लामाहुः BCFZ वोसेयं X वोसेय BXZ
उन्मु (X उम्) याणं C (F!) उन्मुयाणं. B उन्मुल° X उन्मुल (F!) X
भुतोत्तु°. L. 4. BF अंसुअ° XZ अंसुय° BCFXZ °हिवा C विहर° (F!)
L. 5. BF om. वोरलिं C वोरलिं C किमिच्छ X कमिच्छ B सह X पे (sic).
L. 7. B वेक्कि° E वोकि° add. लिंयं B व X तेह E वोभी° BF वोभीणो X वोभीसणे C
विरायम्मि XY add अथानेकार्याः ॥ L. 8. BF दारगेदस° B वडो BEFX व
C आ C 2 hd. वेगो ABF अहिआर° C अहिआर° Y अहिआर° Z हिआरसवत्तु Y °सवत्तेमु.
L. 9. B वोकिळ्ळयं C (F!) XZ °लिंयं. L. 10. BF उप्पाइयम° X उप्पाइयाम° C
°समच्छा BF चव्वियं Z चव्वियं CX चव्वियवचणं B कई. L. 11 Z वोभीसणो BF कुं
B वोक्किळ्ळयं CZ वोक्किळ्ळयं F वोक्किळ्ळयं X °लिंयकारणो C पिसुणो. L. 12. E अथाऽ-
नेकार्या om. A. L. 13. C वेडो C वेणो BZ अधिकारः X अधिकार. L. 14. A
वण्डो E वणो Z वणो C °णिण्णेहस° C 2. hd. del स. Z °निच्चेहयसड° BF °गंडमिभि°
Z °गंडसिच्चेह E °मित्तेसु X °मित्तेसु. L. 15. A °वलिअं BCEFZ °वलिं XY
°वलिं CX °भूय° BF °भूअगहिण्णं A °एसु Z °गहेएसु X वणम° BZ °मत्थरत्तेसु.

वंडो अकृतविवाहो निःश्लेहः खण्डो गण्डो भृत्यश्चेति पञ्चार्थः । वणो तनुर्वलवान्
भूतगृहीतश्चेति त्र्यर्थः । क्षेत्रवाचकस्तु वपराब्धभवः । वणं अच्छं रक्तं च । अत्र ।
वले निर्धारणनिश्चययोः । वणे निश्चयविकल्पानुकम्प्यसंभावनेषु । एतौ शब्दानुरासने
निपातावुक्ताविति नोक्तौ ॥ [८३]

5 झाडझडीसु वडप्पं वरडी तैलाडिदंसभमरेसु ।

विअसन्तकलयलेसु वयलो सेणणउलेसु वल्लाओ ॥ ८४ ॥

वडप्पं लतागहनं निरन्तरवृष्टिश्च । वरडी तैलाटी दंशभ्रमरश्च । दंशश्चासौ भ्रमर-
श्चेति विग्रहः । यदाह । वरडी तैलाटी स्यादिति । दंशभ्रमरविशेषो वरडीति च ।
वयलो विकसन् कलकलश्चेति द्व्यर्थः । वल्लाओ श्येनो नकुलश्च ॥ [८४]

10 खेत्ते घरे अ वलयं सुन्दरबहुसिक्खिएसु वत्तद्धो ।

वयणं मन्दिरसेज्जामु वप्पिणो खेत्तउसिएसु ॥ ८५ ॥

वलयं क्षेत्रं गृहं च । वत्तद्धो सुन्दरो बहुशिक्षितश्चेति द्व्यर्थः । वयणं मन्दिरं
शय्या च । वप्पिणो क्षेत्रमुषितश्च ॥ [८५]

वल्लरमरणमहिसक्खेत्तजुवसमीरणिज्जलवणेसु ।

15 सालविड्डेसु वरंडो साहेज्जविकचेसु वग्घाओ ॥ ८६ ॥

वल्लरं अरण्यं महिषः क्षेत्रं युवा समीरो निर्जलदेशो वनं चेति सप्तार्थम् । वरंडो
पाकारः कपोतपाली चेति द्व्यर्थः । वग्घाओ साहाय्यं विकसितश्च । अत्र । वलइ आरो-
पयति गृह्णाति च । वंफइ वलति काङ्क्षति च । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [८६]

L. 1. Z वंडो अकृतं BCFX निस्लेहः X भृत्यश्चेति B °र्वल°. L. 2. Z चेति
for च. L. 3. BF वलं C वेले X निर्धारणनिश्चययो C om. योः । वणे निश्चय. Z वण
BCFZ °कम्पस° X °ल्पानुकम्भावनेषु. L. 4. X निपातानुका°. L. 5. BF
झाडझडीसु A °साडीसु C °इंसभम° X °दंसभम°. L. 6. ABEFXYZ विपसंत°
C विलसंत° X वयणो Y वअलो A वण्णाउ Z वल्लाउ. L. 7. Z °वृष्टिश्चेति X
वरडी C तैलाटी X दंसभमरश्च CX दंसणश्चा°. L. 8. X वरडी C तैलाटी. X वरडी-
दिति, om. च L. 9 Z वेयलो. L. 10. cdd. च E वलयं BZ °बहु° E सक्खि-
एसु ABCFXXY वत्तद्धो (C °द्धो !) Z वत्तद्धो. L. 11. Y वअणं BF मंदर° Z वण्णो
EX सित्त° C खेत्ते E °ओसिएसु. L. 12. X क्षेत्रं घतं च BX वत्तद्धो C (F !) वेत्तद्धो
Z वत्तद्धो B बहु°. L. 13. X शज्जा B °मुक्षितश्च. L. 14. AD वडभरम° BC
EF °सखेत्त° B °णियल°. L. 15. BF °विडंकोसु E °विटंकेसु BCFXZ साहिज्ज°
EX °विकसेसु. L. 16. X अरण्यं BF निर्जदेशो C निर्जरदेशो X निर्जल°. CZ सप्तार्थः
X समार्थं BF वरंडो पाकार. L. 17. X वेति F द्व्य (sic) X साहाय्यं B विक शितश्च X
किसितश्च B चलइ. L. 18. B गृह्णाति C गृह्णाति BF वंफइ चलति CX वंफइ C वलयति.
BF काङ्क्षति Z वा for च. From च to णं अर्द्ध L. 3 next page torn off in G.

अङ्गमि वट्टमाणं गन्धद्व्याहिवासभेए अ ।

वत्याहरणमि तहा अचमुदयावेअणमि वट्टवणं ॥ ८७ ॥

वट्टमाणं अङ्गं गन्धद्रव्याधिवासभेदश्च । वट्टवणं वस्त्राहरणमभ्युदयावेदनं चेति
द्वर्थम् । अत्र वरहाडह निःसरति धातवोऽर्थान्तरेऽपीति [सिद्धहेम° VIII, 4, 259]
निषेधति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [८७]

5

वाउत्तो विडजारेसु विल्लमच्छे विलसिए अ ।

ठाणविचालेसुं विकस्वंभो दीहजघणेसु विक्खिण्णं ॥ ८८ ॥

वाउत्तो विटो जारश्च । वायउत्तो इत्यन्ये । विल्लं अच्छं विलसितं च । विकस्वंभो
स्थानमन्तरालं च । विस्तारवाचकस्तु विष्कम्भशब्दभवः । विक्खिण्णं आयतं जघनं च ।
अवतीर्णमित्यप्यन्ये ॥ [८८]

10

विडिमो सिमुमिअण्डेसु दिट्ठवीसन्तएसु विव्वाओ ।

खलभिकखवेज्जवाविअदाणेसुं विप्पयं चेअ ॥ ८९ ॥

विडिमो बालमृगो गण्डकश्चेति द्वर्थः । विव्वाओ अवलोकितो विश्रान्तश्च ।
विप्पयं खलभिक्षा वैद्यो वापितं दानं चेति चतुर्थम् ॥ [८९]

L. 1. B वट्टमाणं BF गंधं C गंधं ABEFX Y गंधद्व्या° Z गंधद्व्या° E
°भोए cdd. य. L. 2. C वट्टा° (F!) B °भरणमि A °णमि Y अचमुदयावे°
AEXYZ °वेयणमि ACXYZ वट्टवणं (F!) B वट्ट°. L. 3. C वट्टमाणं (F!)
B वट्ट° X वट्टमाणं Z °द्रव्यादिवात् BF वट्टवणं C वट्टअणं GXZ वट्टवणं From खाहरणं
to बोऽर्थो । 4. torn off in G. XZ °हरणं अभ्यु° L. 4. B धातवो अर्थोऽपीति
CX अर्थो° L. 5. X निषेधयति G निषेधति धाव-चेति. X °पूकाः, om. इति नोक्तः.
L. 6. A वाउत्तो X विडजारे cdd. य. L. 7. From ठाण° to घणेसु torn off in
G. AZ °विचालेसु BCF °विचालेसु AGY °जहणेसु Z दीहजघणेसु AC विक्खितं BF विक्खिण्णं
GZ विक्खितं. L. 8. BCDF वाउत्तो X वाउत्तो GZ अर्थं. L. 9. From
विष्कम्भ° to यतं torn off in G. C °शब्दः । B विक्खितं F विक्खिण्णं L. 10. X अव-
तीर्णी° CX °मित्यन्ये. L. 11. B सिमुं BCEFGXYZ °भिव° C दिट्ठ° G दिट्ठ° C
विच्चाओ G वेव्वाउ Z वेव्वाओ A °उ. L. 12. BFX °विज्ज° C 1. bd. °विस्° cdd.
°वाविय° GX °णेसु ABCFX YZ चेअ From चेअ to कश्चेति 1. 13 torn off in G.
L. 13. BZ बाल° Z गंधश्चेति BCF विच्चाओ G °उ. L. 14. X चतुर्थः

विहिरमाभोगरउद्देसु विलासजघनेसु विच्छेओ ।

विहिरगोसेसु विहाणो संझाचोरेसु अ विआलो ॥ ९० ॥

विहिरं आभोगो रौद्रं च । विच्छेओ विलासो जघनं च । विहाणो विधिः प्रमातं च । विआलो संध्या चौरश्च ॥ [९०]

5 विरहो रहकोसुम्भेसु वित्तई गव्विविलसिएसुं च ।

परिपाडिअम्मि विचिए विरलम्मि अ विच्छिअं होइ ॥ ९१ ॥

विरहो एकान्तं कुसुम्भरक्तवस्त्रं च । वित्तई गर्वितो विलसितं च । वित्तई गर्व इत्यन्ये । विच्छिअं पाठितं विचितं विरलं चेति व्यर्थम् ॥ [९१]

विमलिअमवि पण्णत्तं मच्छरभणिए ससदे अ ।

10 विसमिअममलोत्थरिएसु विलइअमहिज्जदीणेसु ॥ ९२ ॥

विमलिअं मत्सरभणितं सराब्दं चेति व्यर्थम् । विसमिअं विमलमुत्थितं च । विलइअं अधिज्यं दीनं च ॥ [९२]

हयविरलेसु विरिंचिरममलम्मि विरिंचिओ विरत्ते अ ।

फाडिअधारासुं विंचिणिअं वीअं च विहुरतकाले ॥ ९३ ॥

L 1. B विहिरमा C (F 1) विहिरमा GZ विहिरमा C °जहणेसु From घणेसु to सु विहा° L 2 torn off in G. BF विच्छेओ A विच्छेदउ. L 2. X विहिरगोसेसु A विहाणो विहिरगोहाए संझा° E संज्ञा° In A चोरेसु अ not legible. GYZ व BCFGXZ विहालो. L 3. BF विहिरगोसेसु C विहिरं G विच्छेओ. L 4. cdd. विहालो B संध्या. L 5. C °कोसुं C वित्तई Z वित्तई In G from विरहो to गर्विव° torn off. L 6. EX परि° BCFGXZ °डिअम्मि In G विचिए विर° twice. X विए विरलम्मि GYZ व BCFY विच्छिअं G विच्छिअ. L 7. X °रक्तं वस्त्रं B वित्तई C 1. hd. (F 1) X वित्तई From गर्वितो to च्छिअं torn off in G. C वित्तई L 8. cdd. विच्छिअं X परिपाठितं G चे (sic) L 9. cdd. °लियम° E पण्णत्तं C °णिए सदे In A ससदे not legible. cdd. य. L 10. cdd. °मियम° A °लोइ° CX °लोइ° Y °लोत्थरिएसु X °लोइलिए (1) ABCFXYZ विलइअम In G from अमहिज्ज° to समिअं torn off. L 11. BCFXZ °लियं X पण्णत्तं मत्सर° cdd. °मियं G विमलं समुत्थितं च वित्तं च । Z विमलं समुत्थितं च । BF विलइअं C विमलिवइयं GXZ विलइयं L 12. BF अधिवं X व. L 13. BF विरिंचिरममलम्मि C विरिंचिर° C विरिंचिओ G विरिंचिउ Z विरिंचिओ From विरत्ते to चितो L 1 next page torn off in G. cdd. य L 14. B फाडिअ° ACE (F 1) YZ फाडिअ° X फाडिअ° ABF °गसु C °गसु चि BFZ विचि° C विरि° E विचि° X विचि° cdd. °णियं ABCFX Y वीयं F वीयं Z om. वीअं C °रत्तकाले.

विरिंचिरो अश्वो विरलं च । विरिंचिरा धारेति केचित् । विरिंचिओ विमलो विर-
कश्च । विंचिणिअं पाठितं धारा च । अत्र विन्हरइ स्मरति विस्मरति चेति धात्वादेशो-
पूक्तमिति नोक्तम् । वीअं विधुरं तत्कालं चेति व्यर्थम् ॥ [१३]

वुण्णो भीआंविग्गेसु चोरमुसलेसु वेल्हू अ ।

वेल्हो केसेसुं तह पल्लववल्लीविलासेसु ॥ १४ ॥

5

वुण्णो भीत उद्दिग्गश्च । ओष्ठ्यादिरयं प्रायेण । वेल्हू चोरो मुसलं च । वेल्हा केराः ।
वेल्हो पल्लवः । वेल्हा वल्ली । वेल्हो विलासश्चेति चतुर्थो वेल्हशब्दः । अत्र वेव्वे भयवा
रणविषादामन्त्रणार्थेषु प्राकृतलक्षणे निपातेपूक्त इति नोक्तः ॥ [१४]

वेइद्धो उद्धीकयविसंतुलाविद्धसिद्धिलयंगेसु ।

वेआलोऽन्धतमेसुं वेआरिअमवि पयारिअकचेसु ॥ १५ ॥

10

वेइद्धो ऊर्ध्वीकृतो विसंस्थुल आविद्धः शिथिलतां गतश्चेति चतुर्थः । वेआलो
अन्योऽन्धकारश्च । वेआरिअं प्रतारितम् । वेआरिआ केराश्चेति द्वयो वेआरिअ-
शब्दः ॥ [१५]

L. 1. C विरिंचिरो X विरिंचिरो GZ अश्वो BF विरिंचिरेति कश्चित् CX विरिंचिरा CX
विरिंचिओ G 'चिउ. L. 2. X विरश्च BFZ विंचिणिअं C विंचिणयं X 'णिअं
From पाठितं to विलासी l. 4 next page torn off in G. XZ विहरइ CZ om.
स्मरति X om. विस्मरति L. 3. BCFXZ वीअं X विधुरितं. L. 4. B वुण्णो
E वुण्णो Z वुण्णो AXYZ भीउं BF 'विग्गेसु Z 'विग्गे C 'ग्गेसु चोरमुसलेसु 2 hd.
'मुलं E 'मुसलेसु E वेल्हू X वेल्हू अं Y वेल्हू व. L. 5. A वेल्हा वेल्हो Y वेल्हू.
L. 6. BF भीतः CX भीओ C 2. hd भीतो BXZ ओष्ठ्या C वेल्हू चोरो B वेल्हा X
वेल्हू X मुसलं. L. 7. C पल्लवश्च C वेल्हो. L. 8. C 'वाटरणं 2. hd. 'वातेरणं C
'दामंत्रं. C 'लक्षणा F 'लक्षणाणि X 'लक्षणातिपातेपूक्तः C 'पूक्ताः X om. इति नोक्तः.
L. 9. A वेइद्धो C वेइद्धो उद्धीं A 'विसंतुला B 'विइसंतुला C 'विसंतुलाविद्ध ABCFX
YZ 'सिद्धिलयंगेसु. L. 10. CEXYZ वेआलो, आलो not legible in A. BCFZ
अंधं ACEFXZ वेआरिअमवि CY वेआरिअमवि ABEYZ 'रिअं BCF 'कचेसु X 'रिअंके-
सेसु Z कचेसु. L. 11. C वेइद्धो BF उद्धीं CX ऊद्धीं BF विशंतुलः C विसंस्थुल Z
विरांस्थुलः B गतांश्चेति Z गतश्चेति B वेआलो Z विआलोऽश्वो. L. 12. X om. अन्यो BF
अंधकारं CX अंधकारं च BCFXZ वेआरिअं C वेआरिअं BF वेआरिअं के XZ वेवां CXZ
'रिआ C 2. hd. adds रिआ. B द्वयः BCFXZ वेआरिअं.

वेहविओऽणायरकोवणेसु वेलाइअं च मिउदीणं ।

वेल्हलो मउअविलासीसुं वोज्जरमईअभीएसु ॥ ९६ ॥

वेहविओ अनादरो रोषाविष्टश्च । वञ्चितार्थस्तु वञ्चिधात्वादेशसिद्धः । वेलाइअं मृदु
दीनं च । वेल्हलो कोमलो विलासी च । अत्र वेल्हइ उपालभते वञ्चति चेति धात्वा-
5 देशेषूक्त इति नोक्तः । वोज्जरं अतीतं भीतं च । अत्र वोज्जइ त्रस्यति वीजयति
चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ॥ [९६]

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायां सप्तमो वर्गः ॥

L. 1. X वेहविउ BCF अणायर° E णाय° *add.* °इयं BF, C 2. *hd.* मिओ°.
L. 2. X वेल्हलो BF, C 2 *hd.* मओअ° EX मिउय° Y मउय° Z °विलासीसु B वोज्जर
मंतीमीण्सु F वोज्जमंतीमी° A वोज्जर° C वोस्र° ACEXY °रमतीतमी° Z °रममीतमी° X
adds ॥ इति सप्तमो वर्गः । L. 3. BF अनादरो वृष्टश्च After °विष्टश्च C 2. *hd.* inserts
on margin : वेलाइयं मृदु दीनं (sic) च. X °सिट्ठाः X वेलाइयं मृदु BF, C 1. *hd.* Z
om. वेलाइअं मृदु दीनं च; see preceding note; X has these words after °विष्टश्च
in the preceding line. L. 4. From वइ उपा° to त्वाचा° 1. 7 torn off in G.
L. 5. BF वोज्जरं C वोस्रं C वोस्रइ XZ वोज्जइ X त्रेम्यति C विजयवि 2. *hd.* °यइ.
L. 7. In G विरचि and from देशी° to मुण्सु 1. 2 next page torn off- BC
FXZ °तायां स्वोपज्ञदेशशिब्दसंप्रहवृत्तो (X *om.* वृत्तो). A वर्गं ACX *add!* समाप्तः B
adds ॥ संधाये ॥ ३९५ ॥ छ ॥ द ॥ Z *adds* ॥ संधाये ॥ ३९५ ॥ E only has ॥ इति सप्तमो
वर्गः ॥ छ ॥ Y only सप्तमो वर्गः ॥

अष्टमवर्गे प्राकृते शेषौ न संभवत इति सादयः प्रस्तूयन्ते ।

सीहकुमुएसु सडिसंफा सहसंधारिआ जोगे ।

सत्ती वंकतिवयवडुलदारु सत्यसेहिआ य गए ॥ १ ॥

सडी सिंहः । संफं कुमुदम् । सहो तथा संधारिओ योग्यः । सत्ती वक्रपादत्रयं वृत्तं दारु । यदाह ॥ पलङ्कपायसरिसं तिदारुअं उद्धणिमिअआयरिसं । तं जाणसु सत्तिं ॥ ५ इति । गोपालस्तु ॥ सत्ती कलसाधारो दारु भवेत्तल्पसमसमुच्छ्रयणम् ॥ इत्याह । सत्थो तथा सेहिओ गतः ॥ यथा ।

संफच्छी सडिमज्झा संधारिअसयणसेहिए दइए ।

सत्तीसत्थं कलसं रयन्तसहवारिणा भरइ दइआ ॥ १ ॥ [१]

संगा संडी वग्गा संपा कश्ची सरा माला ।

10

संखो वन्दी सरली चीरीइ सरत्ति सहसत्थे ॥ २ ॥

संगा तथा संडी वल्गा । संपा काञ्ची । सरा माला । संखो मामधः । सरली चीरिका । सरत्ति सहसा ॥ यथा ।

L. 1. Y has simply सकारादिः ॥ X अष्टमे X शेषौ. L. 2. A सीहे कुं X सीहे कुं C 1. hd. कुसुं C °सडी° B °संफा CEX °सम्फा E °सपा° A °रया BCFEX YZ °रिया From आ जो° to कपाद्° l. 4 torn off in G. X जोगे. L. 3. EX °तिवयव° C °वदुल° X °वदुल° BFX °दारु A सच्छ° X सत्थि° add. °सेहिआ. L. 4. BCFX सम्फं Z सहे X संधारिओ B चक्र°. L. 5. From इ पलं° to तिदारुअं° torn off in G. X पलङ्कपाय° BF °सरिकं तिदा कण्यसरिसं तिदारुअं GZ °रुयं BF उद्धमिमिय° C उद्धनियमिय° F उद्धमिमिय° G उद्धानमिय° X उद्धमिमिय° Z उद्धनियमिय° From °आय° to समुच्छ्रय° l. 6 torn off in G. BF °आयरसं C आउरिसं Z °आहरसं L. 6. BCFXZ सत्तिमिति BF कलशा° X यदारु BF भवेत्तल्पसमुच्छ्रय° G समुच्छ्रय° X च्छ्रयणमिति आह Z °च्छ्रयणमित्याह C सच्छो. L. 8. CXZ सम्फच्छी G स्म्फ° From च्छी to यण° torn off in G. B °मज्झा C (F !) °मज्झा BCFXZ °रिय° X om सय C °सहिए L. 9. From सत्ती° to भरइ° torn off in G. CX °सच्छे BF कलसं add. दइया (X दया) L. 10. BF संडी CE सण्डी BF वग्गा E सप्पा GX सम्मा Z कंवी. L. 11. ABCFG वन्दी Z चेदी A वीरीइ C °विइ. L. 12. GX सगा C सण्डी BX वला X सम्मा From संपा to सरली° torn off in G. L. 13. X वीरिका.

समरो संस्ववहूए सरलिझुणीइ ददसंपसरिआए ।

सुहडे सरत्ति वालिअसंगे संडीइ धरिअए तुरओ ॥ २ ॥ [२]

सज्जोक्कं पच्चग्गे सउणं रूढे पसूणए सढयं ।

सलली सेवा सभरो गिद्धे सद्धाइ सगयं च ॥ ३ ॥

- 5 सज्जोक्कं प्रत्यग्रम् । सउणं रूढम् । सढयं कुसुमम् । सलली सेवा । सभरो गृध्रः । सगयं श्रद्धा ॥ यथा ।

तुह सज्जोक्के सढए सभरो मंससगएण सललिपरो ।

होइ विलक्खो किंसुअसउणमिणं वा मलमिसमुहाणं ॥ ३ ॥ [३]

सत्थरसंगोल्लीसंगेहो गिअरम्मि संगहो मोच्चे ।

- 10 सत्तल्ली सेहाली पसवजरा संभवो सुरा सविसं ॥ ४ ॥

सत्थरो संगोल्ली संगेहो त्रयोऽप्येते समूहार्थाः । शय्यार्थस्तु सत्थरो स्रस्तरशब्द-
भवः । संगहो गृहोपरि तिर्यग्दारु । केचित्तु संगहो मुक्तो इति पठन्तः संगहशब्दं
मुक्तपर्यायं व्याचक्षते । सत्तल्ली शोफालिका । संभवो प्रसवजरा । सविसं सुरा ॥ यथा ।

जायवसंगोल्लीणं खयं सुणन्ता वि खीवसंगेहो ।

- 15 बुद्धिविहूणा संभवगयं च सविसं विसं ति ण मुणन्ति ॥ ४ ॥

L. 1. X संस्ववहूए सरलिझुं BF °दुणीइ C °दुणीइ X ददसम्म° cdd. °सरियाए.
L. 2. BF सरत्ति BFGXZ वालियं C वालियं BF संडीइ CX सण्डीइ BCFZ धरियए
X धरिए From रिअए to उणं रूढे next line torn off in G. BF तुर (sic)
X तुपओ. L. 3. C ससो° 2. hd. °इसो° Z पच्चग्गे सउणं BF सडियं Y सडअं.
L. 4. C गिद्धे A गिद्धाइ C सद्धाइ. L. 5. C सज्जोक्कं. From समरो to इ सज्जो° l. 7.
torn off in G. X गधः L. 6. B अद्धा. L. 7. C ससो° G संभवो X सत्थरो
G मंससगएण. L. 8. Z विलक्खओ BFGZ किंसुअ° C °सउणिमिउणं (C 2. hd.
del उ°) चा सरालामसमुहाणं. L. 9. C सच्छरं BF °संगेहो X °संगेहो From गेहो
to the end of the line torn off in G. BCFXY गिअरंमि Y मुच्चे. L. 10. E
सत्तल्ली E यसव°. L. 11. C सच्छरो R संगेहो G संगेहो X शय्यार्थस्तु. C सच्छरो BF
श्रस्तशब्द° C °शब्दरु-सवः G °शब्दरुः X °शब्दरुः L. 12. From हो गृहो° to
संगहो torn off in G. C संगहो (F!) X संगहो. G पठंत C (F!) संगह° B
संगहं शब्द° X संगहशब्द°. L. 13. B सत्तल्ली. L. 14. G जायवस and
then torn off to the end of the line. C खयं Z खीवसंगेहो X °संगेहो.
L. 15. BFG बुद्धिं CZ °विहूणा G °विहूणा X °विहूणा संभवगयं C च C 1. hd. Z
om. विसं GZ न.

बहुणो वि ण कापुरिसा हुन्ति महारम्भकज्जभारस्समा ।

सचल्लिसत्थरेहिं ण संगहो होइ कइआ वि ॥ ५ ॥ [४]

सण्णिअमोल्ले दप्पोद्धुरे सराहो दिए सवासो अ ।

संफाली पंतीइ सयग्घिसयत्ता घरद्विमुइएसु ॥ ५ ॥

सण्णिअं आर्द्रम् । सराहो दर्पोद्धुरः । सवासो ब्राह्मणः । संफाली पङ्क्तिः । सयग्घी 5
घरद्वी । शतघ्नीशब्दो येषां संस्कृते प्रसिद्धस्तेषां न देशी । सयत्तो मुदितः ॥ यथा ।

होसि सराहसवासय ण सयत्तो भोअणेण जं तुज्झ ।

रदसंफालिसयग्घी ण हु थक्कइ सण्णिअम्मि सुके अ ॥ ६ ॥ [५]

सण्णेज्झो जक्खे सब्बला कुसी सम्भरम्मि संखालो ।

संकरसाहीओ रच्छाए णिअडे सगेइं च ॥ ६ ॥

10

सण्णेज्झो यक्षः । सब्बला कुशी । संखालो शम्भराख्यो मृगविशेषः । संकरो
तथा साही रथ्या । सगेइं निकटम् ॥ यथा ।

- L. 1. BFGZ बहुणो X नामो for ण. L. 2. C °सच्छरेहिं CX न C इ for
होइ From हो in संगहो to हो दप्पो° L. 3. torn off in G. BCFXZ कइआ
CX इ. L. 3. ABFZ सण्णिअमो° C सन्निव° E सल्लिमोल्ले X सल्लिव° Y सण्णिअमोल्ले
दप्पो° G दप्पो° Z दप्पो° ABEGXY °द्वुरे C °द्वुरे F °द्वुरे cdd. य (X अ). L. 4.
BCF सइग्घि° ABCFGZ °सइत्ता X परदि° BF °मुएसु. C 1. hd. ° सुएसु. L. 5.
BFGZ सण्णिअं X सल्लियं C सन्निअं G दप्पो° X दप्पो° Z ब्राह्मणः From हाणः to डी
torn off in G. L. 6. B थक्कइ. cdd. सइत्तो L. 7. BFGXZ सइत्तो
CXZ भोअणेण G भोअणेणं C तुज्झ. L. 8. Z रहं C °संफालिं Z न C सण्णिअय°
BFZ सण्णिअय° X सण्णिअम्मि From रदं to म्मि torn off in G. CZ मुक्के cdd. य.
L. 9. C सण्णेज्झो 2. hd. °स्सो GZ सन्ने° X सण्णेज्झो A सम्भर° BCFGZ संवर° EX
संवर° Y संवर°. L. 10. B °साहिउ AGYZ °हीउ X रच्छाए Z रत्थाए A णिअडे BCF
XY णिअडे EGZ निअडे E संगेइं GZ संगेइं. L. 11. C सण्णिअो BF जत्ता Z सब्बला
BF कुसी From लो to तथा torn off in G. BZ संवरा° C (F!) संवरा°
L. 12. C संगेइं G संगेइं.

वेससगेदे संकरमज्जे णं आसि तं सुहडमाणी ।

सव्वलहत्यो संखालमया किं भरसि साहिसण्णेज्झं ॥ ७ ॥ [६]

संखलिसंदेवा सङ्खपत्तसीमामु संगयं महे ।

सेणम्मि सवाओ संघाडी जुअले खलम्मि संभुल्लो ॥ ७ ॥

5 संखली शङ्खपत्रताडङ्कः । संदेवो सीमा । नदीमेलक इत्येके । संगयं मसृणम् ।

सवाओ श्येनः । संघाडी युगलम् । संभुल्लो दुर्जनः ॥ यथा ।

समरासंगय रिउखगसवाय गायन्ति मलयसंदेवे ।

चलसंखलिसंघाडीउ किण्णरी तुह जसं असंभुल्ला ॥ ८ ॥ [७]

अमुअन्धि संधिअं सउली चिल्ला वइअरम्मि संघोडी ।

10 संपण्णसंपणा घयउरत्थगोहूमपिट्टम्मि ॥ ८ ॥

संधिअं दुर्गन्धम् । सउली शकुनिका । संघोडी व्यतिकरः । संपण्णा तथा संपणा
घृतपूरार्थगोधूमपिट्टम् ॥ यथा ।

रक्खसु तुमं असंधिअसंपणपायम्मि सउलिसंघोडिं ।

जं अज्ज आगमिस्सइ वल्लहसंपण्णभोअणो दइओ ॥ ९ ॥ [८]

L. 1. C वेसमगेदे वं (del. 2 hd.) X वेसमगेदे Z वसं B °गेदे B °मज्जे C °महे 2. hd. °इहे C असि. L. 2. C सव्वलं G सव्वलहत्यो C °सणेसं Z °सण्णेज्झं From ण्णेज्झं to मामु torn off in G. L. 3. B महे C महे F महे. L. 4. BF सवाउ X सवाओ B संघाडी X संघडी EGYZ जुअले A संतुल्लो BCF संतुल्लो. L. 5. X om. संखली BFX संखपत्रं GZ °पत्रं X °रङ्कः X °मेलकः From संगयं to गलम् torn off in G. L. 6. BFZ सावउ C 1 hd. संतुल्लो G संभुल्लो. L. 7. G °खम्. L. 8. BCFX वलं B °सखलिं add. °डीओ (X °उ) BX किन्नरी CFGZ किन्नरी C असंतुल्ला. L. 9. From अमु to वइअं torn off in G. A अमुअन्धि Z असुअन्धि ABEFYZ संधियं X वं (sic) BF चिल्ला C 1. hd. Z चिल्ली C 2. hd. चिल्ली BF वइअरम्मि EX वइअर C संघोडी. L. 10. A °संपण्णा घउरं C 1. hd. °रखं C °विट्टम्मि EX °वेट्टम्मि G °विट्टम्मि. L. 11. add. संधियं (X °वे) BF संघोडी BF संपणा From ण्णा to रक्खसु torn off in G. C संपण्णा L. 12. BF °पूरार्थं CXZ पूरार्थं गो° L. 13. C रक्खसु BCFXZ असंधियं G असंधियं C °संघोडिं. L. 14. C असं Z आगमिस्सइ In G आगं वल्लहसंप is torn off. B संपण्णं C संपण्णे° GX °भोअणो Z °भोअओअणो GZ दइउ.

संजुद्धं सप्फन्दे सच्छहसरिसाहुला सरिसे ।

संभलिसण्हाईसहउत्थिअसुहउत्थिआउ दूर्इए ॥ ९ ॥

संजुद्धं ससन्दम् । सच्छहो तथा सरिसाहुलो द्वावप्येतौ सदशार्थौ । संभली सण्हाई सहउत्थिआ सुहउत्थिआ चत्वारोऽपि द्वतीवाचकाः ॥ यथा ।

संभलिसहउत्थिवरे सुहउत्थिअसच्छहेण कम्मेण ।

5

तं सण्हाई जं तुह मोणमसरिसाहुलं असंजुद्धं ॥ १० ॥ [९]

सत्तत्थो अहिजाए पडिवेसिअए सइज्झो अ ।

संजत्थो कुविए सद्दालं सिंदीरसिंखला णिउरे ॥ १० ॥

सत्तत्थो अभिजातः । सइज्झो प्रातिवेश्मिकः । सइज्झिअं तु प्रातिवेश्यम् । संजत्थो कुपितः । संजत्थो कोप इत्यन्ये । सद्दालं सिंदीरं सिंखलं त्रयोऽप्येते नूपुरार्थः ॥ यथा । 10

किं सत्तत्थे दइए संजत्था होसि राणिरसिंदीरे ।

तुह सद्दालपडिरवो ण सइज्झे सिंखलारवोऽण्णाए ॥ ११ ॥ [१०]

L. 1. From संजुद्धं to सरिसे torn off in G. ABFYZ संजद्धं C 1. hd. संद्धं 2. hd. संजद्धं E संयुद्धं A सफंदे E सफंदे BEF C 2. hd. X सत्थहं X °सरिसाहुला सरिसे. L. 2. Z °सहं BF सहउत्थिआउ (om. असुहउत्थि) CXY °सहउत्थिअसुहउत्थि (Y °च्छिं) याओ (X °उ) C 1. hd. Z °उत्थियसुं A °छिअसुहउत्थिआउ E °च्छिअं G सण्हाई स-हउत्थिआउ X दूर्इए (sic) In E fol. 19 containing stanza 9 from सुहउत्थि° to stanza 51 आसुं उलूअए is wanting. L. 3. BFGZ संजद्धं C संजद्धं X सजुद्धं From सन्दम् to उत्थिआ सुह 1. 5 torn off in G. BF C 2. hd. Z सत्थहो BF सरिसाहुलो B द्वावप्येतौ. L. 4. BFGXZ °उत्थिआ C °उत्थिआ BF om. सुहं CX °उत्थिआ G °ऊत्थिआ Z °उत्थिआ C च चत्वारो. In G °पिदुत्ती° is torn off. X द्वतीचकाः L. 5. From उत्थिवरे to जुद्धं torn off in G. BF °उत्थिं X °सुहउत्थिवर BCF °उत्थिअं X सुहउत्थिअसत्थहेण Z सुहउत्थिअसत्थं C °हेण. L. 6. X वं for तं C मोणेमं BF °साउलं BXZ असंजद्धं F °जद्धं. L. 7. cdd. °च्छो (XYZ as above) In G अहिजो is torn off. From वेसि to तु torn off in G. C °विसिअए BFXYZ °सिअए AX सइज्झो C सइद्धो Y सयज्झो cdd. य. L. 8. C सजज्झो X सद्दालं C संचीरं सिंखला X सिंजीसलारिं Z सिंजीरं L. 9. cdd. °च्छो (XZ as above) C 1. hd. om सत्तं अमिं C 1. hd. सइज्झो 2. hd. °द्धो BFXZ सइज्झिअं C °ज्झिअं BF om. तु. C संजच्छो From त्थो कु° to तु पा° 1. 16 page 319 torn off in G. L. 10. C संजच्छि कोप X इत्ये (sic) C 2 hd. सिंजीरं Z सिंजीरं C सिंखलं B अपि नूपु° X त्रयोपि नूपु° L. 11. cdd. °च्छे (X as above) Z दइए C संजच्छा BF °सिंदीरं. L. 12. C °पडिरवे णे BF सइज्झे C सइद्धे BCF सिंखला BCFX °वोण्णाए.

सयदा लम्बकचा संपत्थिअसयराहया सिग्घे ।

संपासंगं दीहे सलहत्यो दब्बिआइहत्यम्मि ॥ ११ ॥

सयदा लम्बकेशः । अत्र । सयली मीनः । सरडो कृकलासः । एतौ शकलिन्-
सरडशब्दभवौ । तथा । संस्वाइ संस्त्यायते । सहइ राजते । इति धात्वादेशेषूक्ताविति
५ नोक्ताः । संपत्थिअं तथा सयराहं शीघ्रम् । संपासंगं दीर्घम् । सलहत्यो दर्व्यादीनां
हस्तकः ॥ यथा ।

संपत्थिअ सयराहं तीइ धरे सावराह मा वच्च ।

जं अच्छइ वरसयदा संपासंगसलहत्यहत्था सा ॥ १२ ॥ [११]

सप्पे सराहओ संवेल्लिअसंवट्ठिआ य संवरिए ।

10 सरिवाओ सीहरओ आसारे पेरिए सउलिअं च ॥ १२ ॥

सराहओ सर्पः । संवेल्लिअं तथा संवट्ठिअं संवृतम् । सरिवाओ तथा सीहरओ
आसारः । सउलिअं प्रेरितम् ॥ यथा ।

सरिवायम्मि सराहयधेरे संवेल्लिअं कुणसु माणं ।

जं सीहरयसउलिओ कुवइ असंवट्ठिअं मयणो ॥ १३ ॥

L. 1. A असट्ठ। B असडा लं० X असडा Z सयदा X लंबकचा ABF संपच्छिअं
CY संपच्छिअं XZ संपत्थिअं C 1. hd. om. सय BF सिप्पे. L. 2. C 1. hd.
सलहत्यो 2. hd. सलहत्यो BXYZ दीर्घयाइ X हत्थिम्मि. L. 3. BF अदा (sic)
X असडा Z सयदा BF लं० X लं० Z केसाः BF सरलो कृकलासः BF शकलिन् CXZ
शकलिन्. L. 4. CXZ शरट् CX यति CX पूका इति Z पूकाः, om. इति नोकाः
L. 5. BFXZ संपत्थिअं C च्छिअं. L. 7. BFXZ संपत्थिअं C सपच्छिअं
B तीइ. L. 8. XZ वरसयदा C सप्पा BF संगडलहत्था (om. इत्थ) L. 9.
A इड BF संवेल्लिअं XYZ संवेल्लिअं A संवरिया BCFXYZ संवट्ठिआ. L. 10.
AZ वाउ A रउ RE रए Z असारे C पेरिए cdd. लिअं Z ends with सउलिअं the
remaining leaves of the Ms. being lost. L. 11. X स्माहउ सणं BF
संवेल्लिअं X संवेल्लिअं BCFX संवट्ठिअं C 1. hd. सीहओ आसार. L. 12. BCFX लिअं
L. 13. CX सरिवाहंमि C सराहयधेरे BCFX लिअं. L. 14. CX सीहरहसउ C कुवइ
B अंसं BCFX लिअं.

इह ॥ सराहयं जाण पयलायं ॥ इत्यभिमानचिह्नसूत्रपाठे स्थितेऽन्योन्यपर्यायतया
द्वावपि सर्पवाचकावित्यजानता पयलाओ सराहत इति व्याख्याय पाठोद्वखलेन यदु-
दाहृतम् ।

सरडो व्व विविहखो कओ सि तं जीइ सुहय तं चेअ ।

अणुणयसु मयणपयलाइअं हि मा मं कयत्थेसु ॥ १४ ॥

5

मयणपयलाइअं मदनशराहतामित्यर्थः । तदेतदसमञ्जसम् । यत्पूर्वदेशीयु पयलाओ
सराहओ इति सर्पनाममध्ये पठितम् । अभिमानचिह्नेनैव स्ववृत्तावुदाहृतम् ।

अइपच्चलो त्ति हसिओ वाहो पलीइ वाहवहुआए ।

दट्ठण अणिम्मिणं तिकखपलासीइ पयलायं ॥ १५ ॥

एवं च । अधुनातनदेशीकाराणां तद्व्याख्यातृणां च कियन्तः संमोहाः परिगण्यन्ते । 10
किं वा परदोषोद्धृतेन । मोहापसारणार्थं त्विदमुक्तमित्यलं बहुना ॥ [१२]

संघासयसमसीसी फट्ठाइ समुग्गिअं पडिक्खिए ।

सत्थइअं साणइअं तेअविए सुमरिअम्मि सरभेअं ॥ १३ ॥

संघासओ तथा समसीसी स्वर्धा । समुग्गिअं प्रतीक्षितम् । यदाह ॥ प्रतिपालितं
समुग्गिअं ॥ इति । अत्र प्रतिपालितशब्दस्य प्रतीक्षितमित्यर्थोऽस्माभिर्व्याख्यातः । 15
यदि तु पालनमात्रं प्रतिपालितशब्दस्यार्थस्तदायस्तु । केवलं सहृदयाः प्रमाणम् । सत्थ-
इअं तथा साणइअं उत्तेजितम् । सरभेअं स्मृतम् ॥ यथा ।

- L. 1. BCFX पयलायमित्य° BCFX अन्योन्य° L. 2. C पयलाइ सराहन्.
C चदत्तं. L. 4. C च C कउ C सुवइ BCF चेव X चेव. L. 5. X
मणय° BFX °लाइयं C °पायलइयं C कयच्छेसु X कयच्छेसु. L. 6. BCF मयणपयलाइयं
X °लाइयं BCF मदनशराहतमित्यर्थः BF यवपूर्वदेशेषु C पलाइओ L. 7. C 2.
hd. °इउ X om. सराहओ C om. इति C 1. hd. om. स of सर्व° B पठितः X
स्ववृत्तावुदाहृतं. L. 8. BF अयच्चलो X अइपच्चलो C हसिउ C वाहोवहुइ BCFX
°वहुआए. L. 9. C (F 1) दट्ठण C अणिम्मिणं X अणिम्मिणं BF °णं सपला°
C तिकखपलासी य. L. 10. X अधुनातेन° X °कराणां BX° स्यात्तृणां C (F 1) °तृणां.
L. 11. C °ट्ठेन X द्ठेन C गोहा X अपसारणार्थं तु इदं. L. 12. C संघासमसीसी 2.
hd. संघासओ A पच्चाइ B पट्ठाइ CF पट्ठाइ cdd. गियं° ACFXY °क्खिए B °सिपए.
L. 13. A सत्थइयं BCFXY सत्थइयं cdd. साणइयं A तेअविए BF तेअविए X तेयविए
Y तेजविए ABFX° °रियम्मि C 1. hd. सरभेअं X सुमरिए Y सरभेव. L. 14. X om
तथा C स्पट्ठे X स्पट्ठां BFX °गियं C सिमुग्गियं 2. hd. सिस्सुग्गियं. L. 15. BCFX
समुग्गियामिति. X अस्माभि° L. 16. From नमात्रं to घासप° 1. 1. next page
torn off in G. cdd. सत्थइयं L. 17. cdd. °इयं cdd. सरभेव.

साणइए सत्यइओ संधासयउद्धरे ससमसीसी ।

समरसमुग्गिअखिण्णारिभूवसरभेअसत्थो सि ॥ १६ ॥ [१३]

संखद्रहो अ गोलाद्रहम्मि लद्धम्मि संपडिअं ।

सच्चिल्लयसंधयणा सच्चसरिरेसु सहरला महिसी ॥ १४ ॥

5 संखद्रहो गोदावरीहृदः । संपडिअं लद्धम् । सच्चिल्लयं सत्यम् । संधयणं शरी-
रम् । सहरला महिषी ॥ यथा ।

संपडिअवम्महाणलतावा पीणत्थणी सहरल व्व ।

सच्चिल्लयसंकेआ संखद्रहं सरइ चारुसंधयणा ॥ १७ ॥ [१४]

संगोविअम्मि संजमिअं णिव्विवरम्मि संकडिल्लं च ।

10 साविहजन्तुम्मि अ सरलीआ संसप्पिअं च मङ्किअए ॥ १५ ॥

संजमिअं संगोपितम् । संकडिल्लं निश्चिद्रम् । सरलीआ स्वावित्संज्ञः प्राणी । कीट-
भेद इत्यन्ये । संसप्पिअं मङ्कितम् । उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः ॥ यथा ।

सरलीअसूलतिक्खिअणहक्खए संजमेसि जीइ तुमं ।

संसप्पिअं कुण पुणो तीए च्चिअ संकडिल्लपेम्माए ॥ १८ ॥ [१५]

L. 1. BF साणइओ X माणसए BF om. सत्यइओ C °च्छं C (F1) °उद्धरे
From सी to सहरला l. 4 torn off in G. L. 2. BCFX °ग्गिअ° BC
FX °मेय° L. 3. BFX Y संखद्रहो cdd. य (om X) BF °द्रहंमि X °द्रहम्मि
C लद्धम्मि cdd. °डियं. L. 4. BFX सच्चिल्लय° A °ल्लयं ABF C1. hd. X सच्चं.
L. 5. In G गोदा° is torn off. C गोदावरी° X गोदावरीद्रहः cdd. संपडियं G लव्व (sic).
B सच्चिल्लयं X सच्चिल्लयं From लव्वं to हिषी l. 6. torn off in G. BF संखयणं X सत्यं
for शरीरं. L. 6. From यथा to त्यणी l. 7. torn off in G. L. 7.
cdd. संपडियं X °वम्महाण° C पीणत्थणी G सहरले G च (1). L. 8. X सच्चि-
ल्लयसंकेआ In G यसंकेआ सं is torn off. BF °द्रहं CGX °द्रह C वारु° L. 9. B
संगोवि° ABCFX Y °वियम्मि In G from संगो° to विवरम्मि torn off. ABCFX Y
°मियं C णिव्वि°. L. 10. BCF °जन्तुमि ABCFX Y य XY सरलीआ ACGXY
°पियं BF °पिय and om. च G संसप्पियं च given twice. A कंमिषए BCFGXY
मंकिअए. L. 11. cdd. °मियं BF संगोपितं G संकोपितं B संकडिल्लं BF रलीआ (sic)
From आ to णी° torn off in G. X स्वावित्संज्ञ. B केटभेद L. 12. From न्ये
to था in यथा° torn off in G. cdd. °णियं (X संसाणिय) BF संकितंमुत्प्लुतगतमि° C
अङ्कितमुत्प्लुत्य° 2. hd. मुत्प्लुत्य° X मंकिनमुत्प्लुत्य. L. 13. G सरलीवश्ल° C °मूल°
BX °तिक्खय° CC (F1) °तिक्खियं C मंजमेसि. L. 14. cdd. पियं (X °पिय) C
कुण प्राणा G पुरो X पुणो BF तीइ cdd. विव.

घूअम्मि सहगुहो तह सत्तिअणा आहिजाईए ।

संखलयं सम्बूए संसाहणमवि अ अणुगमणे ॥ १६ ॥

सहगुहो घूकः । सत्तिअणा आभिजात्यम् । संखलयं शम्बूकः । शुक्तयाकारो
जलजः प्राणिविशेषः शम्बूकः । संसाहणं अनुगमनम् ॥ यथा ।

संखलयदन्त हिण्डसि जं बाहिं सहगुहो व्व राईसु ।

५

ता तं गयसत्तिअणो किमम्ह संसाहणं कुणसि ॥ १९ ॥ [१६]

संडोलिओ अणुगए सच्चविअं तह अहिप्पेए ।

संगोढणो अ वणिए समुच्छणी सोहणी अ वद्धणिआ ॥ १७ ॥

संडोलिओ अनुगतः । सच्चविअं अभिप्रेतम् । दर्शनार्थस्तु दृशेः सच्चवादेशासिद्धः ।
संगोढणो व्रणितः । समुच्छणी तथा सोहणी संमार्जनी । यस्तु ॥ वद्धणिअं जाण समु- 10
च्छणिं च बहुआरिअं तह य ॥ इति पाठे दृष्ट्वा वद्धणिसमुच्छणिशब्दौ बहुपर्यायत्वेन
व्याचष्टे स बहुआरीशब्दविप्रलब्धौ बहुआरीशब्दं संमार्जनीवाचकं नावगच्छति । तथैव
च लक्ष्यमुपलक्षयति । यद्धनपालः ॥ समुच्छणिआ वद्धणिआ बोहारी ॥ इति । गोपा-
लोऽपि समुच्छणी वर्धनीत्याह । देवराजोऽपि ॥ वद्धणिआ सोहणिआ बहुआरी तह य
मज्जणिआ ॥ इत्याह । द्रोणाचार्योऽपि ॥ वद्धणिसमुच्छणीओ बोहारी ॥ इत्याह । अभि- 15
मानचिह्नेनापि स्ववृत्तावुदाहृतम् । यथा ॥

L. 1. CXY घूयंमि From अम्मि to ईए torn off in G. A सहगुहो X om. तह
A सत्तिअणा Y सत्तिअणा B जाईए. L. 2. B संखलयं A संखलयं BG सम्बूए Y सम्बूके
cdd. व X अणुगमणा. L. 3. B अणाऽभिजा X आभिजात्यम् BG शम्बूकः C (F !)
X शम्बूकः C 1. hd. काग X शुक्तयाकारो. L. 4. From रो to हणं अनु^१ torn off
in G. B शम्बूकः. L. 5. cdd. बाहिं C सहगुहो च. L. 6. CX सत्तिअणो X
किमम्ह C संसाहणं X संसाहसं. L. 7. From संदो to व्वेए torn off in G. A लिड
BF लिड BX सच्च^२ ABXY विअं C अभिप्रेतम्. L. 8. A संगोढणो Y य (first
time) cdd. व (second time om. X) ACG वद्धणिआ B वद्धणिआ X वद्धणिआ Y
वद्धणिआ See VII, 41. L. 9. X सच्च^३ BCFX विअं X दर्शनार्थस्तु. B दृशे C दृशोः
F दृश BFX सच्चवा^४ From देश^५ to च्छणी torn off in G. X देशः C om. सिद्ध.
L. 10. B वद्धणिवं CG (F !) X वद्धणिवं B समुच्छणिं L. 11. BX बहु^६ cdd.
आरियं. X पाठः After दृष्ट्वा B erroneously inserts : वद्धणिसमुच्छणिं च बहुआरिअं तह
य इति पाठे दृष्ट्वा BCFX वद्धणिं G वद्धणिं B समुच्छणिं G शब्दो BF पर्यायन^७ X
पर्याय^८ From रयि^९ to शब्द 1. 12 torn off in G. L. 12. C स बहुआ^{१०} X
सच्चहुया^{११} BF बहु^{१२} L. 13. C om. च C लक्ष्यमुप^{१३} GX लक्ष्यमुप^{१४} BCFX यत् धन^{१५}
cdd. णिया BG वद्धणिआ CX वद्धणिआ F वद्धणिआ cdd. बोहारीनि From मुच्छणी to वद्ध-
णिआ 1. 14. torn off in G. L. 14. B वद्धणिआ CFGX वद्धणिआ cdd. सोहणिआ
(X णिण^{१६}) BG बहु^{१७} L. 15. B मज्जणिआया C (F !) GX णिया. B वद्धणिं C
(F !) वद्धणी^{१८} G वद्धणिं X वद्धणिआसं B समुच्छणिणं G णीत cdd. बोहारीत्याह.
From पि to समुच्छणिं 1. 1 next page torn off in G. L. 16. X वुदाहृतौ.

सुणइ समुच्छणिसइं जह जह सुणहा सइज्झयवरेसु ।

छिंछेण मुअइ तह तह पइं पहाए विसूरन्ती ॥ २० ॥

उअह पमुच्छन्तीए दवाइरिचाइ जंपमाणस्स ।

वद्धणिआइ पहारो दिण्णो असईइ दिअरस्स ॥ २१ ॥ इति ॥

- 5 तदेवं बहुदेशीपर्यालोचनेन समुच्छणीप्रभृतयो बहुकारिकापर्याया इति निश्चित-
मस्माभिः ॥ यथा ।

संडोलिओ सि तइआ समुच्छणिकराइ सोहणीहत्थ ।

लक्खिज्जइ सच्चविअं सिद्धं संगोढणाहरेण तुह ॥ २२ ॥ [१७]

परिताविअम्मि सण्णत्तिअं च संपत्तिआ बाला ।

- 10 संदट्ठयं च संलग्गयम्मि सच्चेविअं रइए ॥ १८ ॥

सण्णत्तिअं परितापितम् । संपत्तिआ बाला । पिप्पलीपत्रवाचकोऽपि संपत्तिआशब्दो
लक्ष्येषु दृश्यते । संदट्ठयं संलग्नम् । कप्रत्ययाभावे संदट्ठं इत्यपि । संदट्ठं संघट्ट इत्यन्ये ।
सच्चेविअं रचितम् ॥ यथा ।

L. 1. X सुणय G °सट्ठं C °सट्ठं सह सुणहा BF सहज्झय° C सयज्झय° X सयज्झय°.
L. 2. BFX छिंछेण BFG मुअइ CX C सुअइ G ततह B पइ C पइं (F1) B
विसूरन्ति G विमुयन्ती. L. 3. BF ओअह CX उअह BF पउच्छन्तीए CX समुच्छन्तीए
BX °रिचाइ C (F1) °रिताइं From पमाणस्स to असईइ torn off in G. L. 4.
B वद्धणिआइ C (F1) X वद्धणिआइ BCFX दिअरस्सोति G दिअरस्स and om. इति.
L. 5. B बहु° X चहु° C °प्रभृतयो (2. hd. °यः) किरिका° G बहु°. L. 6. X
निश्चितः and om. अस्माभिः X यथ. L. 7. C संडोलिउ From डो° to सोहणी
torn off in G. BCFX तइआ B समुच्छकराइ G सोहणीहणीहत्थ. L. 8. BF सच्चविअं
CX °विअं C (F1) सिद्धं BF संगोढणा° X संगोढणा° C °णाइहरेण X °णाइहरेण BCF तुह.
L. 9. cdd. °दियम्मि A सणत्तिव° B सणत्तिव° CF सणत्तिव° X सणत्तिव° Y सत्त-
णिव° G सत्त च सं° (sic) cdd. °त्तिआ BG बाला. L. 10. C संदिट्ठयं BF °ट्ठ° X
संवट्ठिव° Y संदट्ठयं BF व संल° From म्मि to पितम् । torn off in G. BY सच्चे°
ABC 1. hd. (F1) XY °विअं. L. 11. C सत्तत्तिव° BF °त्तिव° X संमत्तिव° cdd.
°त्तिआ BG बाला BF पिप्पलीपलीपत्र° X पिप्पली°. cdd. °त्तिआ° L. 12. BFG
°ट्ठ° C संदिट्ठयं X संदिट्ठयं G च सं° C लप्पं BF om. भावे BFG संदट्ठमित्थपि CX संवट्ठ-
मित्थपि From दट्ठं सं° to था in थया torn off in G. BFX °ट्ठ° C संघट्टमित्थन्ये°
L. 13. BX सच्चे° BCFX °विअं.

संपत्तिआइ सण्णत्तिअम्मि तुज्झ विरहग्गिणा हिएए ।

सच्चेविआउ माला संदट्टजलदया य सुक्कन्ति ॥ २३ ॥ [१८]

सइलंभं सइदिट्ठं सइसुहसइदंसणाइ मणदिट्ठे ।

संखवइल्लो हालिअच्छन्दोत्थाइरवइल्लम्मि ॥ १९ ॥

सइलंभं सइदिट्ठं सइसुहं सइदंसणं एते चत्वारोऽपि चित्तावलोकितार्थाः । संखवइल्लो 5
हालिकच्छन्दोत्थायी बलीवर्दः ॥ यथा ।

सहि णिसि सइसुहसउहे सइदंसणसयणयम्मि सइदिट्ठे ।

संखवइल्लो व्व पिओ सइलंभरई अ ता विहाणं जा ॥ २४ ॥

अत्र । संखुडइ रमते । संदाणइ अवट्ठं करोति । सण्णामइ आद्रियते । संगलइ
संघटते । संदुमइ संधुक्कइ प्रदीप्यते । संभावइ लुभ्यति । एते धात्वादेशेषूक्ता इति 10
नोक्ताः ॥ [१९]

ससराइअं च णिप्पिट्ठे समइच्छिअमइक्कन्ते ।

मोरे सइलासयसिंढा सन्दे सइसिलिंवो अ ॥ २० ॥

ससराइअं निष्पिट्ठम् । समइच्छिअं अतिक्रान्तम् । सइलासओ तथा सिंढो मयूरः ।
सइसिलिंवो स्कन्दः ॥ यथा ।

15

L. 1. *cdd.* °सिपाइ G संन° X मण्ण° *cdd.* °सियम्मि C 1. *hd.* तुज्झ BFX °हिग्गिणा CX हिएए. L. 2. BX सच्चे° BCF °वियाओ X °वियाउ BCFX सद्ध° CX सुक्कन्ति. L. 3. C 1. *hd.* om. सइदिट्ठं C 2. *hd.* सइसुह° Y सइदंसं° AC (F!) Y °णाइ From सुह° to हो° torn off in G. L. 4. BCFXY °वइल्लो BCFY हालिय° GX हालियं° CY °दोच्छाइर° AX °स्थाइवइ° BCFG °वइल्लम्मि. L. 5. G सयलंभं C 1. *hd.* om. सइसुहं 2 *hd.* adds it after सइदंसणं BFG चित्ता° L. 6. *cdd.* °वइल्लो BF हालियच्छंदोत्थायी C हालिकच्छंदोच्छाइ X! छंदोछाइ In G from हालिक° to णिसि L. 7. torn off. B बलिबर्दः X ब्वलीवर्दः L. 7. X णसि CX सइसुहसवडो CX °सइणयंमि. L. 8. *cdd.* °वइल्लो B द्र C च F द्र CG पिउ X पिउं C °रही *cdd.* च. L. 9. From सुडुइ to मइ आ° torn off in G. L. 10. C संधुक्कइ X संधुक्कइ In G इ लुभ्यति एते torn off, also from काः to पिट्ठे L. 12. L. 12. AXY °राइयं B व C (F!) च G °इ X °ट्ठं *cdd.* °च्छियम° (X °थि°) L. 13. BFX सयलासय° C सयलासिण्ढा A °सिंढा G °सिण्ढा X °सिण्ढो ARY °सिलिंवो C (F!) सिलंवो G °सिलि and then torn off to समइ° *cdd.* च. L. 14. BF समरा° BCFX° इयं X निःपिट्ठ From चिडअं to मयूरः torn off in G. BCFX °चिडयं CX सयलासओ C सिण्ढो X सिण्ढो. L. 15. BF सइसिलिंवो G °लिंवो From था to पिअ° torn off in G.

सइलासयपिअसमए समइच्छिअअवहिआगए दइए ।

ससराइअविरहदुहा सहि णच्चसु सइसिलिबसिंदो व्व ॥ २५ ॥ [२०]

कितवे सयकखगत्तो सेलूसो जलघरे समुदहरं ।

सवडंमुहो अहिमुहे धम्मच्चत्तोसहे सइरवसहो ॥ २१ ॥

5 सयकखगत्तो तथा सेलूसो कितवः । समुदहरं पानीयगृहम् । सवडंमुहो अभिमुखः ।
सइरवसहो धर्माय त्यक्तो वृषभः ॥ यथा ।

सेलूसहारिणहो सवडंमुहसइरवसहपकखलिओ ।

एसो सयकखगत्तो लुकइ वेसासमुदहरे ॥ २६ ॥ [२१]

सत्तावीसंजोअणामिन्दुं सवयम्मि समरसदहयं ।

10 जाण विसीए सारिं सालं साहाइ केसरे साइं ॥ २२ ॥

सत्तावीसंजोअणो इन्दुः । समरसदहओ समानवयाः । सारी वृषी । ऋषीणा-
मासनमित्यर्थः । सारी मृत्तिकेत्यन्ये । साला शाखा । साइं केसरम् ॥ यथा ।

सत्तावीसंजोअणमुही समरसदहय तुह कए सा ।

सालतले सारिडिआ अच्चइ चण्डि ससाइपउमेहिं ॥ २७ ॥ [२२]

15 सामुदो वरुए सावओ अ सरहम्मि सामिअं दड्डे ।

सामंती समभूमीइ सामरी सिंवलीए अ ॥ २३ ॥

L. 1. B सरलासय C (F!) X सयलासय^१ *edd.* 'पिय' BCFX 'च्छिप' From
अअवहि to हदु torn off in G. CX 'हियागए'. L. 2. BCFX 'राइय' X
'विरहदु' (sic) From हा सहि to कितवे L. 3 torn off in G. X णव्व (sic)
BF 'सिलिबि' C 'सिण्डो' F 'संदो' BCF च. L. 3. In G गत्तो सेलू and जलघरे
समुदहरे is torn off. A सेलूसो C 1. hd. सेलूसो. L. 4. AX सवडंमुहो C इमुहो In
G सव and then end of the Ms., the rest being lost. AY अभिमुहे X धम्मवत्तो
(om. सहे) A सइरवहो C 'वसेहो' X सयरवसहो. L. 5. B सेलूसो X कितः CX
सवडंमुहो. L. 7. X सेलूसो CX 'सयरवसहो'. L. 8. CX सयकख. L. 9.
C सत्ताविसंजोअणमिन्दुं AX 'मिन्दु' Y 'सदुहअं'. L. 10. *edd.* विसीए A सायं X
साइं. L. 11. C सत्ताविसंजोअणो X 'जोअण' X समरसदहओ C 'वयः' X सारिं. *edd.*
वृषी. L. 12. B मृत्तिकेत्य' C 1. hd. om. साला शाखा; 2 hd. adds it after
'मित्यर्थः' but reads साली X साला C केसरं. L. 13. C सत्ताविसं. L. 14.
BFX सारिडिआ C सारिविआ BF अच्चइ चण्डि X अच्चइ. L. 15. C सामुदो ABF
वरुए X वरुए A सावओ XY य ACXY सामियं BF सामिअ BF दत्ते X दिडे Y इड्डे.
L. 16. X समभूय B सिंवलीए *edd.* य.

सामुद्रो इक्षुसदृशतृणम् । सावओ शरभः । सामिअं दग्धम् । सामंती समभूमिः ।
सामरी शाल्मलिः ॥ यथा ।

सामरिसामुद्रघणं दवग्निणा सामिअं गइन्द वणं ।

इण्हि सामंतीए सावयभीओ कहं होसि ॥ २८ ॥ [२३]

साराडी आडीए साणूरं देवहरयम्मि ।

5

साउल्लो अणुराए सालंकी सालही अ सारिइआ ॥ २४ ॥

साराडी आडिः । साणूरं देवगृहम् । साउल्लो अनुरागः । सालंकी तथा सालही
सारिका ॥ यथा ।

साराडि व्व णइं सा तरिउड्डिअसालहि व्व साउल्ला ।

सालंकिफुडालावा आवइ संकेअसाणूरं ॥ २९ ॥

10

अत्र । सामत्थं सामर्थ्यमिति शब्दभवम् । तथा । साहइ कथयति । सारइ प्रह-
रति । एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [२४]

साइअमवि सक्कारे सायंदूला य केअईए अ ।

सासवुलो कविकच्छू सारमिअं संभराविअए ॥ २५ ॥

साइअं संस्कारः । सायंदूला केतकी । सासवुलो कविकच्छूः । सारमिअं स्मारि- 15
तम् ॥ यथा ।

L. 1. CX सामुद्रो X इक्षुसदृशं BFX सामियं. L. 2. BF सामरी. L. 3.
BCFX सामियं X वणे. L. 4. X इत्ता for इण्हि X सावमीओ कहं. L. 6.
Y अणुरागे cdd. य (X इ Y उ) cdd. सारिइया. L. 7. BFX आडिः X साणूरा
C 1. hd. दिवं B गृह. L. 8. BF सारिका. L. 9. X सोराडि BF तरिउड्डियं
CX तरिउड्डियं B 'सालहि व्व हि व्व सा' C व. L. 10. BF 'कुडालावा X 'पुडालावा
BF अपइ BCFX संकेव'. L. 11. C सामच्छं BF 'मवः. L. 13. A सायमवि
BFY साइयमवि C सावियमं X सारियमवि BF सयंदूला BF om. य ABF केयईए cdd.
य (X अ). L. 14. C सासवुलो X सासवुलो cdd. 'मियं (X 'वियं) ABFX Y
'वियं. L. 15. BCF साइयं X सारियं BF सायंदूला C साइयंदूला C सासवुलो X
सासवुलो कविकच्छू BFX सारियं C 'मियं.

थिरतत्तसाइआण वि उप्पाअन्तीइ कामकण्डूइ ।

सारमिआ सासवुलं सायंदूले तए अम्हे ॥ २० ॥ [२५]

सालंगणी अ अहिरोहिणीइ साहेज्जओ अ अणुगहिए ।

साइज्जिअमवलम्बिअमवगयमोहम्मि साहरओ ॥ २६ ॥

- 5 सालंगणी अधिरोहिणी । साहेज्जओ अनुगृहीतः । साइज्जिअं अवलम्बितम् । साहरओ गतमोहः ॥ यथा ।

साइज्जिअणेमिजिणो अम्बासाहेज्जओ अहिरुहेसु ।

सगमारोहणसालंगणिं च साहरय उज्जिन्तं ॥ ३१ ॥ [२६]

सारिच्छिअसेआलीओ दुव्वा सारहम्मि साहिलयं ।

- 10 सालाणओ थुए साहंजयसाहंजणा य गोखुरए ॥ २७ ॥

सारिच्छिआ तथा सेआली दूर्वा । साहिलयं मधु । सालाणओ स्तुतः । स्तुत्य इत्यन्ये । साहंजओ तथा साहंजणो गोखुरः ॥ यथा ।

साहिलयवयण सेआलिसाम सालाणय प्सिअ जमहं ।

साहंजणेहि सारिच्छिच्छण्णसाहंजए पहे खलिआ ॥ ३२ ॥

- L. 1. C विर C 2. hd. 'तत्' BFX 'साइयाण X उप्पायन्तीइ X 'कंडूय.
L. 2. BF om. सारमिआ CX 'मिआ C सासचूलं सायंदूले. L. 3. BFX सालंगणीइ
अं CY य A om. अ ABY 'रोहणीइ X अधिरोहणीइ A साइज्जओ C. 1. hd. 'अउ
2. hd. 'इसउ X साइज्जओ Y च X om. अ. L. 4. BFXXY साइज्जियमं C 1.
hd. 'सिय' 2. hd. 'स्सिय' BCF 'मवि' BCFXY 'लंघियमं X 'मवगमोहम्मि A
साहरउ C सारहओ. L. 5. BX 'रोहणी BF सहे' C साहिसओ BX साइज्जियं C
(F?) 'इसिअ. B 'लंपितं C सारहओ L. 6. B 'मोह. L. 7. BF साइज्जियं
C साइसियणेमिजिणो X साइज्जियणेमिजिणे B अंवा' X अंवा' C 'हिआओ X 'हिज्जओ.
L. 8. BF सगमारोहं C सगमा' BFX 'सालिंगणि BCF च X साहरइ C उज्जितं.
L. 9. A सारिच्छिअहिरिआलीउ BEXY 'च्छिय' C 'च्छियासयलीउ X 'सेयाली Y 'सेया'
ABF 'लीउ C च 2. hd. च दु' A दुवा BF दुवा BF साइइमि CY सारपंमि C साहि-
लियं. L. 10. A C 2. hd. 'णउ X 'णुओ A थुए BF थुए C थुए X थुए X
om. साहंजय A 'जगो BCFY च ABF गोखुरए. L. 11. BCFX 'च्छिया तथा
सेयाली C साहिलियं X सारथी for मधु X 'णउ BF स्तुतः । स्तुत्य X स्तुतः । स्तुत
L. 12. B साहंजओ X साहंजणओ. L. 13. BCFX सेयालि' C 'याम BCFX
प्सिय. L. 14. B 'ज.जेंहि CX 'रिच्छियच्छण्ण' (X 'ण्ण') BCFX सलिया.

अत्र । साहरइ साहइइ संवृणोति । सारवइ समारचयति । सामग्गइ श्लिष्यति ।
सामयइ प्रतीक्षते । एते धात्वादेशेषूक्ता इति नोक्ताः ॥ [२७]

सिग्गो खिण्णे सिंदू रज्जू कुक्कुडकिंसेमु सिहिंसिगा ।

मच्छम्मि सित्थिसीहंडया पलालम्मि सिप्पसिंवीरा ॥ २८ ॥

सिग्गो भ्रान्तः । सिंदू रज्जुः । सिही कुक्कुटः । सिंगं कृशम् । सिन्धी तथा ५
सीहंडओ मत्स्यः । यस्वेतो सिद्धिपिण्डिकावाचकावाह स देश्यन्तरानभिज्ञो भ्रान्त
एव । सिप्पं तथा सिंवीरं पलालम् ॥ यथा ।

जगजय सीहंडद्वय सिद्धिधय तुह सिंदुबद्धसिप्पमरो ।

सिग्गो सिंगो सिंवीरसेवले लुलइ सित्थिओ व्व रिऊ ॥ ३३ ॥ [२८]

सिंदीसिंदोला खज्जूरी सूईइ सिव्विसिक्खिणिआ ।

10

सिंदं मोडिअए सिंढासिंवाडीउ णासिआणाए ॥ २९ ॥

सिंदी तथा सिंदोला खज्जूरी । सिंवी तथा सिक्खिणी सूची । सिंदं मोदितम् ।
सिंढा तथा सिंवाडी नासिकानादः ॥ यथा ।

सिंदिवणे सिंदोलतले सिंदं सुणिअ सिव्विसममइणो ।

सिक्खिणिबुद्धी सिंदङ्गी सिंवाडीइ उत्तरं देइ ॥ ३४ ॥ [२९]

15

L 1. X साइइ सं^० BF^० सारइइ X सामगाइ. L. 3. X सम्गो C सिणे X खिण्णो
BX कुक्कुडं X^० क्किंसेमु. L. 4. C सिच्छिं C सोप्पं (F1) A^० सिंवीरा BFY
सिंवीरा C^० सिंधिरा X^० संदीरो. L. 5. C 1. hd. om. सिंदू रज्जुः 2. hd. adds it.
BF रज्जुः X रज्जु BFX सिही BF कुक्कुटः C सिच्छी. L. 6. C सिहंडओ X मत्सः ।
यस्वेतो B सिद्धिपिंडवाच^० X सिसिद्धिपिंडिकावाचकावा C om. स. L. 7. BF विणं B
सिंवीरं CX सिंदीरं F सिंवीरं C 1. hd. पलालं. L. 8. CX जयजग B सिद्धिं C
(F1) सीहंडद्वय C सिद्धिधय BF^० वद्धं C^० वद्धं. L. 9. B सिंवीरं BF सिद्धिधय C
सिच्छउ X सिच्छिउ BCF व. L. 10. C^० सिंदोला X^० सिंदूला खज्जूरी BF om. सिव्वि
C 1. hd. सव्वि A^० सिंवि (t) BF^० णिय ACXY णिया. L. 11. A सिंरं C सिंढं
edd. मोडिअए (X om. ए) C 1. hd. सिंवा^० A, C 2. hd. X सिंटा^० A^० सिंवा^० BF^०
सिंवा^० Y^० सेवा^० C^० सिंवाडिउ BF, C 2. hd. XY^० डीओ edd. णासिया. L. 12.
B सिंदोला X सिंदूला B खज्जूरी C 1. hd. सिंढा^० X सिंढी BF^० सिंविणी BF सूरी.
L 13. B सिंढा C (F1) X सिंढा BCF सिंवाडी B नासिकादयः X नासिका. L. 14.
C सिंदिवदे X सिंदिवले सिंदूलं CX सिंढं BCFX सुणिय BF^० सिव्विसममइणो C सिव्विसम-
इणो X सिव्विमइपइणो. L. 15. B बुद्धि C^० बुद्धी सिंढंणी B सिंवाडीइ C (F1)
X सिंवाडीइ.

परिपाडिअम्मि सिद्धं रज्जे सिज्जूरसिंदूरा ।

भूअगाहिअम्मि सिंपुअमुच्छे सिलओ सिमुम्मि अ सिलिंबो ॥ ३० ॥

सिद्धं परिपाटितम् । सिज्जूरं तथा सिंदूरं राज्यम् । सिंपुअं भूतगृहीतम् । सिलओ उच्छेः । सिलिंबो शिशुः ॥ यथा ।

5

सिद्धपरकुम्भिकुम्भत्थल हरिसिंदूरसारसिज्जूर ।

सिंपुअरूवा रण्णे जिअन्ति सिलएहि तुह रिउसिलिंबा ॥ ३१ ॥ [३०]

सिंगयसिंधुअसिंगिणिसिद्धत्था तरुणराहुगोरुदा ।

सिसिरं दहिम्मि सिहिणा थणेमु वरुणे सिअंगमुरजेद्दा ॥ ३१ ॥

सिंगओ तरुणः । सिंधुओ राहुः । सिंगिणी गौः । सिद्धत्थो रुद्रः । सिसिरं दधि ।

10 सिहिणा स्तनाः । सिअंगो तथा मुरजेदो वरुणः ॥ यथा ।

सिद्धत्थसिअंगाण वि सिह्णिज्जं सिंगिणीसिसिरखाय ।

पिहुसिहिणिं सिंगय सिंधुअमुह मुरजेददिसि णिअसु ॥ ३२ ॥ [३१]

डमरम्मि सिआली विडजलणेमु सिरिगंसिंदुवणा ।

हंसम्मि सिरिबओ सिरिमुहो मयमुहे सिरिदही पविआ ॥ ३२ ॥

L. 1. *cdd.* 'डियंमि (X 'डियम्मि) AC सिंदु F' सिद्धं A *om.* रज्जे X रेज्जे BF 'सिंदूरा C 'सिंदुरा. L. 2. XY भूअं *cdd.* 'हियंमि (X 'हिम्मि) B सिंपुअ X सिंपुअ Y सिंपुअ BF 'मुच्छे A सिलउ B सिसिमुम्मि *cdd.* अ B सिलिंबो C (F 1) 'लिम्बो. L. 3. C सिंदु BF परिपाडितं BF सिज्जूरं C सिंदुरं B सिंपुअं. L. 4. BF ओछ B सिलिंबो C (F 1) 'लिम्बो. L. 5. C सिद्धं F सिद्धं BF 'कुम्भिकुम्भिकुम्भत्थल X 'कुम्भिकुम्भत्थल C हसिंदूरं. L. 6. BF सिंपुअरूवा C 'रूव C जिअन्ति X जिअन्ति B सिलएहि X सिलरहि A 'सिलिंबा C (F 1) 'सिलिंबा X 'शिलंबा. L. 7. Y 'सिंधुअं X 'सिंधुयसिंधिणिं C 'सिद्धच्छा BF 'गोनद्दा C 1. *hd.* 'रद्दा. L. 8. B दहंमि A थणेमु C 1. *hd.* थणेमु X थणासु BFX सिअंगं C मुरजं X 'जेद्दा. L. 9. C सिंधुओ X सिंधुओ C सिद्धच्छा F सिद्धं BF रौद्रः X दधि. L. 10. BF सिहिणा स्तना X स्तना BF 'ज्येद्दो C 1. *hd.* 'ज्येद्दो. L. 11. C सिद्धच्छं X *om.* सिह C 'णिअं X सिंगिणीं CX 'सिसिरमाय. L. 12. C 'सिहिणं B सिंगय B णियसु X असु (*sic*). L. 13. *cdd.* सिआली BF सिरिगंसिंदुवणा C सिरिगं. L. 14. A हंसम्मि B सिरि A 'पउ X *om.* सिरिमुहो C मयमुहे X मयमुहे Y मयमुहे *cdd.* पविआ.

सिआली डमरः । सिरिंगो विटः । अत्र । सिहइ स्पृहयति । सिपइ सिञ्चति ।
एतौ धात्वादेशेषूक्ताविति नोक्तौ । सिंदुवणो अग्निः । सिरिवओ हंसः । श्रीवद्पाक्षि-
वाचकस्तु शब्दभवः । सिरिमुहो मदमुखः । मदो मुखे यस्येति विग्रहः । सिरिद्वही
खगपानभाजनम् ॥ यथा ।

ओ पिअइ रिऊ विरइअसिआलिए तुह पयावसिंदुवणे ।

5

सिरिमुहसिरिंगहसिओ पात्थिव सिरिवयसिरिद्वहीइ जलं ॥ ३७ ॥ [३२]

सिहरिणिसिहरिल्ला मज्जिआइ सिंगेरिवम्ममवि रण्फे ।

सिरिवच्छीवो मुद्धो गोवाले सित्थए सीअं ॥ ३३ ॥

सिहरिणी तथा सिहरिल्ला मार्जिता । सिंगेरिवम्मं बल्मीकः । सिरिवच्छीवो तथा
मुद्धो गोपालः । सीअं सिक्थकम् ॥ यथा ।

10

सिंगेरिवम्ममुहसिरिवच्छीवय मुद्धपुत्त एआए ।

सीअयमउअङ्गीए सिहरिल्लपिआइ सिहरिणिं देसु ॥ ३८ ॥ [३३]

पवरसिरक्कझडीसुं सीसयसीसक्कसीइआओ अ ।

सीउग्गयं मुजाए सीहलयं धूवजन्तम्मि ॥ ३४ ॥

सीसयं पवरम् । सीसकं शिरस्कम् । शिरस्त्राणमित्यर्थः । सीइआ झडी । निरन्तर-
वृष्टिरित्यर्थः । अत्र सीसइ कथयतीति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः । सीउग्गयं मुजा-
तम् । सीहलयं वस्त्रादिधूपयन्त्रम् ॥ यथा ।

L. 1. BCFX सियाली X विद्मः X सिपइ. L. 2. X नोक्ताः B अग्निः.
B सिसिवओ. L. 3. X शब्दभवः L. 4. X om. यथा. L. 5. CX उ C
पिय रिऊ X पियइ BCF विरइअसियालिए X सिरिवयसियालिए L. 6. C सिरि-
मुहसिओ B °सिरिंग° C पत्थिव BF सिरिव° C सारिव° X सिरिद्वहाइ (i.e. om. सिरिवय).
L. 7. ACXY मज्जिआइ (C 1 hd. °सि°) BF °याइ B रिण्फो C (F!) रण्फो.
L. 8. BF सिर° C (F!) मुद्धो C सिक्थए X सक्कए XY सीयं. L. 9. B सिहरिणी
F सिह° X सिहरिणी C सिहरिल्ला B सिंगेरि°. B सिर° L. 10. C (F!) मुद्धो C सिथं
सिच्छयं, 2. hd. सिच्छयं and adds शिक्षितं X सीयं सिक्कयं. L. 11. X सिंगेरिवम्म°
B °सिर° X °बल्मी° C (F!) मुद्ध° BCFX एआए. L. 12. B सिहरिल्ल° BX °पियाइ
C (F!) पियाइ C (F!) सिहरिणिं X सिहरिणिं. L. 13. BF °क्कझडीसुं C 1. hd.
°क्कझ° B °सीसक्क° B, C 2. hd. (F!) Y °सीइयाओ A, C 1. hd. X °इयाउ XY य.
L. 14. C मुउग्गयं Y मुजाते X साहलयं. L. 15. X om. सीसयं X साससक्कं BX सिरक्कं
X शिरणमित्यर्थः BCFX सीइया, X om. झडी here, BF सडी X निरन्तरवृष्टि झडीरित्यर्थः
L. 16. X कथयति B °पूक्तः । om. इति नोक्तः C सीउग्गयं L. 17. X °धूपितं,

उअ सीउग्गय तुह सरसीइअरइअविवराइ वेरीणं ।
रणसिरिसीहलयाइ व सीसयसीसक्कसीसाइ ॥ ३९ ॥ [३४]

सीमंतयं च भणिअं सीमन्तालंकरणभेए ।
सीलुट्टयं च तउसे करवन्दीए अ सीहणही ॥ ३५ ॥

- 5 सीमंतयं सीमन्ते भूषणभेदः । सीलुट्टयं । कप्रत्ययाभावे सीलुट्टे । त्रपुसम् । सीह-
णही करमन्दिका । तत्कुसुममित्यन्ये ॥ यथा ।

सीलुट्टयसीहणहीफलवणिअ मुणेसि किं ण अप्पार्णं ।
जं आसत्तो तीए मणिमयसीमंतयं पि मण्णेसि ॥ ४० ॥ [३५]

- 10 सीरोवहासिआ लज्जाए उक्का सुली सुई बुद्धी ।
सुहरा चडयाभेए सुढिओ सन्ते सुहे सुहेल्ली अ ॥ ३६ ॥

सीरोवहासिआ लज्जा । सुली उत्का । सुई बुद्धिः । सुहरा चटकाभेदः । यस्या
अधोमुखं नीढं भवति । सुढिओ श्रान्तः । सुहेल्ली सुखम् । सुहेल्लीत्यन्ये ॥ यथा ।

रण्णे दवसुलितत्ता गयसुइसीरोवहासिसुहेल्ली ।
सलहन्ति तुज्झ रिउणो सुढिआ सुहरं पि णेडुठिअं ॥ ४१ ॥ [३६]

- 15 सुंघिअसुलससुवण्णा य घाणकोसुम्भअज्जुणदुमेसु ।
संकेअम्मि सुवण्णा सुरंगिसोहंजणा य सिग्गुम्मि ॥ ३७ ॥

L. 1. BCF उअ BCFX "सीइय" BFX "रदय" C "गदय" BCFX "राइ".
L. 2. B "सिरी" BCF "लयाइ च C सीसांसक्क" X सीसइ. L. 3. *add.* भणिवं (X
नणिवं). L. 4. A सीलुट्टयं Y करवन्दीए *add.* य. L. 6. करमंदिका (X कर-
वंदिका) not करमंदिका is the reading of all the Mss. : BCDEHF. L. 7.
X सीलुट्टयं C "साहणही" CX "वणिअ C आप्पार्णं. L. 8. C "सीमंतयं. L. 9.
add. "सिया B सुई X सुई BX बुद्धी C (F1) बुद्धी. L. 10. BF सुहर C 1. *hd.*
मुं CX *om.* सुहे *add.* य. L. 11. C 1. *hd.* सां *add.* "सिया X सुती for सुली
BF सुई CX इद्धि. L. 13. C देव" BCFX "हासिय". L. 14. C तुज्झ BCFX
सुविया C सुहरं BFX "वियं C "ठियं. L. 15. B सुघियं AC (F1) XY सुंघियं
X "सुलस-वण्णा Y अ X "अज्जण" C "दुमेसि. L. 16. BCF संकेअम्मि B (F1)
सुवण्णे X सुवण्णा BF सुरंगिसोहंजणा AX सुरंगिं X सिग्गुम्मि.

सुंघिअं घातम् । सुलसं कुसुम्भरक्तं वस्त्रम् । सुवण्णो अर्जुनतरुः । सुवुण्णा संकेतः ।
सुरंगी तथा सोहंजणो शिग्रुतरुः ॥ यथा ।

मज्झसुवण्णसुवण्णं दाउं सुलसवसणाइ तीइ गओ ।

संकेअसुरंगिवणे भमेसि सोहंजणाइ सुंघन्तो ॥ ४२ ॥ [३७]

किंसारु सुंकयं सूअलं च सुअणा य अणित्ते ।

5

अम्वाइ सुव्विआ तह य सुद्धपूअम्मि सुद्धवालो अ ॥ ३८ ॥

सुंकयं तथा सूअलं किंसारुः । सुंकलं इत्यन्ये । सुअणा अतिमुक्तः । सुव्विआ
अम्वा । सुद्धवालो शुद्धपूतः ॥ यथा ।

सुअणावतंसिअमिमं दट्ठं किं करसि सुद्धवालत्तं ।

गाईसुव्विअ सूअलजीअण ण वहेसि सुंकए कीस ॥ ४३ ॥ [३८] 10

डुंवे सुदारुणो सूइओ अ सुविरे सुण्हसिअसोमइआ ।

सुज्झरओ धोवयए सुसंठिआ मुल्लमंसम्मि ॥ ३९ ॥

सुदारुणो तथा सूइओ चण्डालः । सुण्हसिओ तथा सोमइओ स्वपनशीलः ।
सुज्झरओ रजकः । सुसंठिआ शूलप्रोतं मांसम् ॥ यथा ।

सुण्हसिअसूइआए सुदारुणो रमइ सुज्झरअवहुअं ।

15

भसिरभसणस्स दिन्तो सुसंठिअं पुरजणम्मि सोमइए ॥ ४४ ॥

- L. 1. BCFX सुंघियं BF, C 1. hd. सुवण्णा. L. 2. X सुंकंगी तथा सोहंजणो
CX सिघुं. L. 3. C मसं BCF सुवण्णसुवण्णं X सुवण्णं BF, C in corr. दाओ
X वसणाइ. L. 4. CX संकेयं BF जमेसि BCF जणाइ B सुंघन्तो X सुंघाता.
L. 5. A सुंकयं BF सुंकयं X सुंकयं Y सुंकयं BF सुअलं BF सुअणा CXY
सुयणा ABFY अणित्ते C अणियुंते X अइमुत्ते. L. 6. A अम्वाइ B अंवाइ C (F1)
अंवाइ C (F1) सुंघिया A सुंघिया or सुंघिया BFX Y सुंघिया C सुद्धपूअंमि F सुद्ध (1)
X सुद्धअयम्मि C (F1) सुद्धवालो X वालो BFX Y य. L. 7. BCF सुंकयं X सुंकयं
B किंसारु X किंसारु BF सुंकलमित्यन्ये CX सुंकलमित्यं CX सुयणा, C सुंघिया X सुंघिया,
L. 8. BX अंवा BX शुद्धवालो C सुद्धं F शुद्धवाला. L. 9. BCFX सुयणावतंसि-
यमिमं BF दट्ठु BF सुद्धं. L. 10. BCFX सुंघियं C सुवल्लजोअ वहेसि X सुवल्लं.
L. 11. B डुंवे X सुदारुणा A सूइओ X सूइओ XY य A चिरे C सुचिरे BF सुण्हसिअं
ACXY सुण्हसिअं cdd. इया. L. 12. RF सुरज्जओ C सुलं A उअ रयए BFY
धोयए X धोवयए cdd. इया (Y विया). L. 13. X सुदारुणो C om. from सुण्हं to
सुज्झरओ excl. BF सुण्हं X सोमइओ. L. 14. C सुलं BCFX इया BFX सुलं
C सुलं. L. 15. BF सुण्हसिअं CX सुण्हसिअं BF सुइयाए C सुइयाए X सुइयाए
X सुदारुणो BF सुज्झरओ BF, C 2. hd. वहुयं X वहुयं. L. 16. BF भसिणस्स
BCF इयं X इओ.

अत्र सुगिम्हो फाल्गुनोत्सव इति सुग्रीष्मकशब्दमवः । दृश्यते चायं संस्कृते । यद्गामहः । सुग्रीष्मके न दृष्ट इति ॥ [३९]

कण्हे सुवण्णविंदू रूववईए सुदुम्मणिआ ।

सुकुमालिअं सुघडिए तुलसीए सुलसमंजरीआ ॥ ४० ॥

5 सुवण्णविंदू विण्णुः । सुदुम्मणिआ रूपवती । सुदुम्मणिएति शीलाङ्कः । सुकुमालिअं सुघटितम् । सुलसमंजरी तुलसी ॥ यथा ।

णवसुलसमंजरीए तइ चण्डी अच्चिआ सुदुम्मणिए ।

सुकुमालिअङ्गि जं तुह सुवण्णविंदूवमो वरो एस ॥ ४५ ॥ [४०]

01 मूला वेसा सई अ मञ्जरी सूरणो कन्दे ।

10 सूरंगो अ पईवम्मि सूअरी जन्तवीढम्मि ॥ ४१ ॥

मूला वेश्या । सई मञ्जरी । सूरणो कन्दः । सूरंगो प्रदीपः । सूअरी यन्त्रपीडनम् ॥ यथा ।

11 सूअरिअसूरणासणसूलाए लिहिअसूइगण्डाए ।

मयरद्धयसूरंगे मा तं सलहो व्व रे पडसु ॥ ४६ ॥ [४१]

15 मूलच्छं पल्लए मूलत्थारी अ चण्डीए ।

सूरद्धयो दिणे गणवइम्मि सेओ अ गामणी सेट्ठी ॥ ४२ ॥

L. 1. X सुनिहओ B फाल्गुत्सव C °मव इति । B संस्कृतः X यद्गामहः.
L. 3. X कण्हे A सुसुवण्ण° BF °विंदू or °विहू BF रुववईए A °वइए X सुदुम्मि° cdd.
°णिआ. L. 4. B सुकुमा° cdd. °लियं (X °य) X तुलसीइ cdd. °गिया. L. 5.
BF सुवण्णविंदूः X °विंदूः C सुदु° BCFX °गिया B रूप° BFX °गियेति. L. 6.
C सुकुसुमा° BFX °लियं. L. 7. X °मंजरीए BCFX अच्चिआ BF व सुदु° C सुदु°
X सुदुम्मणिआ. L. 8. BF °लियंगि C जं तु सुव° BF °विंदूव° C °विंदू° C वसे एस.
L. 9. B सई cdd. य. L. 10. BFX Y व C 1. hd. om. अ पईवम्मि 2. hd.
has पईवे BF पईवम्मि X पईवम्मि C 1. hd. अरी (sic). 2. hd. सुअरी X सुअरी CY
°पीडम्मि X °वाडम्मि. L. 11. BF om. सूरंगो प्रदीपः C 1. hd. सूरंगो 2. hd. सूरंगो.
CX सुअरी C यंत्रपीडं. L. 13. BF °णासलसूलाए BCFX लिहिव° BF मंडाए.
L. 14. C मयरद्धव° C °द्वो व्वा र X व CX कडसु. L. 15. XY मूलत्थं C पल्लए C
(F !) मूलच्छारी cdd. य. L. 16. A °द्वउ C °द्वओ X गणवइम्मि ABF, C 1.
hd. सेउ ACXY य A सेट्ठी.

सूलच्छं पल्लवम् । अत्र सूहवो सुमग इति सुमगराब्दभवः । तथा सूरइ सूडइ मन-
कीति धात्वादेशोष्काविति नोक्तौ । सूलत्थारी चण्डी । सूरद्धओ दिनः । सेओ
गणपतिः । सेटी ग्रामेशः ॥ यथा ।

सूलत्थारीसूरद्धए ससेआण पणमणमिसेण ।

सूलच्छतडकुडङ्गे ओ सेट्टिवहू अहिसरेइ ॥ ४७ ॥

5

अत्र सेहइ नश्यतीति धात्वादेशोष्क इति नोक्तः ॥ [४२]

सेवालसोमहिड्डा पङ्के कोकम्मि सेहरओ ।

चण्णुडिणाए सेंवाडओ अ सेज्जारिअं च दोलणए ॥ ४३ ॥

सेवालो तथा सोमहिड्डो पङ्कः । सेहरओ चक्रवाकः । सेंवाडओ चण्णुडिकानादः ।
यदाह ॥ अङ्गुष्ठमध्यमाङ्गुलिशाब्दः सेंवाडओ गदितः ॥ सेज्जारिअं अन्दोलनम् ॥ यथा । 10

सेज्जारिअं ण इच्छइ सेवालजयक्ख सोमहिडे अ ।

मरिही सेहरथणिआ कइवयसेंवाडएहि तुह विरहे ॥ ४८ ॥ [४३]

सेआलुओ उवाइअवमहम्मि धुरंधरम्मि सेरिभओ ।

सोत्ती गर्इइ सोअं णिदा मंसम्मि सोल्लसोमाला ॥ ४४ ॥

सेआलुओ उपयाचितसिद्ध्यर्थं वृषभः । उपयाचितं केनापि कामेन देवताराधनम् । 15
सेरिभओ । कप्रत्ययामावे सेरिभो । धुर्यवृषभः । सेरिभो महिषेऽपीत्यन्ये । सोत्ती
नदी । सोअं स्वपनम् । सोल्लं तथा सोमालं मांसम् ॥ यथा ।

- L. 1. X सूलत्थं पल्लवं । X स्तइवी (i. e. सूहवी). L. 2. B भगकि इति X
भतकीति X °ष्का इति नोक्ताः C नोक्तौ (F!). C (F!) सूलच्छारी. X वंडी C (F!)
सूरद्धओ X दिनकरः for दिनः L. 3. B सेटी. L. 4. C (F!) सूलच्छारीसूरद्धए
BCFX ससेयाण BF पणमिसेण. L. 5. X सूलत्थं X उ B सिट्टिवहू. L. 7.
AD om. dist. 43, but D has the commentary. Y °हेड्डा BF °हिड्डा पंको कमि
ने L. 8. cdd. वण्णुडि° (X चण्णुडि° Y as above) C सेंवाडउ 2. hd. °डओ
X सेंवाडउ Y सेंवाडयओ cdd. य (om. Y) X सेज्जाविरे° Y सेज्जायरे° cdd. °रियं.
L. 9. C °हिड्डा B चक्रवाचकः X वक्रवाकः C सेवाडओ. C वण्णुडिका° 2. hd. चुण्टकी° X
चण्णुडिका° L. 10. X अङ्गुलमध्यं C सेवा°. BCFX °रियं. L. 11.
BCFX °रियं BF सेवालजयक्ख CX सेवालजक्ख BF सोमहिडे C °हिड्डा X °हिड्डा BCFX
य. L. 12. X सरिही B °धणिआ C (F!) X °धणिआ B कइवइ° X कयवय° B °इएहिं
C सेंवाएहिं F °सेवाडएहिं X °सेवागहिं. L. 13. BCFX सेवालुओ A उवाइय° BCF
XY उवाइय° C °धुरंमि A °भउ B सेरिभओ. L. 14. C सोत्तोअं X सोअ Y णिदा
B मंसंमि. L. 15. BCFX सेवालुओ X om. कामेन. L. 16. X सेरिभओ.
CX महिषो L. 17 C स्वअ स्व°.

उवचिअसोमालो वि हु कुणेइ सेआलुओ सुहं सोअं ।

सोत्तीइ झीणसोछो वि सेरिमो वेअ कडूए भारं ॥ ४९ ॥ [४४]

सोसणसोमाणा पवणमसाणा सोव्वओ पडिअदन्ते ।

कडिउवकिदिउदरेसुं सोसणिसोवत्थसोमहिंदाइ ॥ ४५ ॥

- 5 सोसणो पवनः । सोमाणं श्मशानम् । सोव्वओ पतितदन्तः । सोसणी कटी ।
सोवत्थं उपकारः । सोवत्थं उपभोग्यमित्यन्ये । सोमहिंदं उदरम् ॥ यथा ।

अइ थूलसोमहिंदे सोव्वे सोसणयभग्गसोसणिए ।

सम्भलि कइआ तुमयं करेसि सोमाणसाणसोवत्थं ॥ ५० ॥

अत्र । सोमालं सुकुमारम् । सोअमल्लं सौकुमार्यम् । एतौ शब्दमवौ ॥ [४५]

- 10 सङ्खम्मि सोलहावत्तओ अ सोवण्णमक्खिआ सरहा ।

केसविसमयन्वेसुं सढो सिलाघुणिएसु सअयं च ॥ ४६ ॥

सोलहावत्तओ शङ्खः । सोवण्णमक्खिआ मधुमक्षिकामेदः ॥ यथा ।

चालुक सोलहावत्तसेअजस भग्गरज्जमहुत्ता ।

सोवण्णमक्खिआउ व दिसो दिसं जन्ति वेरिणो तुज्झ ॥ ५१ ॥

- 13 ॥ अथानेकार्थाः ॥

सढा केशाः । सढं विषमम् । सढो स्तम्बः । इति सढशब्दस्वर्यः । सअयं शिला
पूर्णितं च ॥ [४६]

L. 1. C उवविआसां 2. hd. °सो° BFX °चिच° B कुणेइ BCFX सेआलुओ BF सोओ, L. 2. CX सुत्ताइ C जणसोछो X जणसोछा BF धीण° B सेरिमो BF वेअ C वेअ X वेइ BF कडूए C कडूइ X कडूइ चरं, L. 3. CX सोमण° X °सोसोमाणा A सोव्वउ C सोव्वओ add. पडिअ, L. 4. A सोसाणि° C °सोवच्छ° C °दाइ X °सोम-हिंदाइ L. 5. C सोमणो X सोमणसो X सोमाण C श्मशानं C सोव्वओ, L. 6. C सोवच्छं BFX सोवत्थमुपभो° C सोवत्थमुपभो° X °भोग्यमित्ये, L. 7. C सोव्वो X सोव्वो CX सोमणय° BF °भग्गसणिए CX °भग्गसोसणिए, L. 8. BCFX कइआ B तुमयं C °सोवच्छं, L. 9. CX सोउमलं BF सौकुमार्यो, L. 10. BF °वत्तओ C 1. hd. °वत्तउ BCFXY व add. क्लिषा Y °सरपा XY add अथानेकार्थाः L. 11. A °विसमयन्वेसु BF °यन्वेसुं C यन्वेसुं X °यन्वेसुं BF °घुणिएसु C 1. hd. °घुणिएसु Y सअयं, L. 12. BCFX °मक्खिआ, L. 13. C चालुक °वत्तसोअजस BF सेअजस X भग्ग° C °रख° BCFX °महुत्ता, L. 14. BCFX °मक्खिआओ (X °उ) CX दिस्सि C तुज्झ, L. 16. C सढो केशाः BFX स्तंभ इति C स्तम्ब इति 2. hd. सूय इति, BX सिला.

सरहो वेडिससीहेसु सक्खिगामीणएसु सणिओ अ ।

ण्हाविअरजकपुरक्किअदिचेसुं सज्जिओ चेअ ॥ ४७ ॥

सरहो वेतसवृक्षः सिंहश्च । सणिओ साक्षी ग्राम्यश्च । सज्जिओ नापितो रजकः
पुरस्कृतो दीप्तश्चेति चतुरर्थः ॥ [४७]

हंसोघसरेसु सरेवओ अ संवाअआ णउलसेणा ।

5

सण्णिहिअमाविएसुं अणुणीए चेअ सण्णुमिअं ॥ ४८ ॥

सरेवओ हंसो गृहजलप्रवाहश्च । संवाअओ नकुलः श्येनश्च । सण्णुमिअं संनिहितं
मापितमनुनीतं चेति त्र्यर्थम् । प्रच्छादनार्थं तु च्छादिधात्वादेशसिद्धम् ॥ [४८]

तोसिअसारविअञ्जलिकरणेसु समुच्छिअं चेअ ।

पडिवेसिपओसेसुं वज्जे अ समोसिओ होइ ॥ ४९ ॥

10

समुच्छिअं तोषितं समारचितमञ्जलिकरणं चेति त्र्यर्थम् । समोसिओ प्रातिवेष्मिकः
प्रदोषो वध्यश्चेति त्र्यर्थः ॥ [४९]

चिन्तिअसण्णिज्जे सण्णाविअं समणिअरेसु समसीसं ।

अजसरएसु समुप्पिजलममएन्दुसु समुदणवणीअं ॥ ५० ॥

L. 1. Y वेडितं C गामिणएसु ACXY य. L. 2. *add.* ण्हाविअं C रजकं
ABFXY पुरक्किअं C पुरक्कयं X विचेसुं A सज्जिउ C सिंसिओ X सज्जिओ Y सज्जओ
BF वेअ CY चेय X वेय. L. 3. X वृक्ष B सिंहश्च X सर्पा BFX ग्राम्यश्च C ससिओ
BF नापितः L. 5. A हंसोघं X हंसोक्तं C घरेसु A सारवउ Y घ C संवाअअ X
संवाअओ Y संवाअआ BF णओलं. L. 6. ABXY सण्णिहिअं C (F!) संणिहाहिअं
add. चेय (X वेय) X सुण्णुं ACXY मिअं. L. 7. C सरवहो 2. *hd.* सरेवहो
C संवाअओ C 1. *hd.* सन्नुं X सुन्नुं BCFX मिअं. L. 8. X मापितं अनुं.
L. 9. BF तोसियतोसियसां A तोसियं CXY तोसियं *add.* विचंजलिं (X विं)
BF करेणेतु ABFXY समुच्छिअं C समच्छिअं ABFY चेय C चेयं X वेय. L. 10.
BF वेसिओपओं AC पउसेतु BF वज्जे AC वज्जे Y वउसे *add.* व C 1. *hd.* समोहिओ
C होइ. L. 11. BCFX च्छिअं X तोषितं समारविअं अंजलिं. L. 13. ABXY
चित्तिअं C चित्तिअं F चित्तयं ABF, C 1 *hd.* सण्णेज्जे C 2. *hd.* सण्हिज्जे BCFXY
विअं C जिअमं Y मिअमं. L. 14. BF जलसमं X ममवैदुसु X णवणीअं.

सण्णविअं चिन्तितं सांनिध्यं च । चिन्तिअसण्णिज्जे इति समाहारः । समसीसं
सदृशं निर्भरं च । अत्र समाणइ भुङ्क्ते समाप्नोति चेति धात्वादेशेषूक्त इति नोक्तः ।
समुप्पिजलं अयशो रजश्च । समुदणवणीअं अमृतं चन्द्रश्च ॥ [५०]

मरहट्टेसपट्टणभेए दूरे अ सायं च ।

5 साहो अ वालुआसुं उलूअए दहिसरे चेअ ॥ ५१ ॥

सायं महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषो दूरं चेति व्यर्थम् । केचित्तु सायंदूरं इति चतुरक्षरं
नाम पत्तनभेदवाचकमाहुः । साहो वालुका उलूको दधिसरश्चेति व्यर्थः । दधिसरो
दध्न उपरि सारम् ॥ [५१]

वत्थम्भुअसाहापिकिसरिससहीसु साहुली चेअ ।

10 सम्बूअयम्मि सालुअमह मुक्कजवाइअसिरम्मि ॥ ५२ ॥

साहुली वस्त्रं भूर्भुजः राखा पिकी सदृशः सखीचेति सप्तार्थः । सालुअं शम्बूकः
शुष्कयवादिशीर्षं चेति व्यर्थम् ॥ [५२]

सामग्गिअं च चलिए अवलम्बिअपालिएसुं च ।

सित्था लालाजीआसु हिमोसाएसु सिण्हा वि ॥ ५३ ॥

15 सामग्गिअं चलितमवलम्बितं पालितं चेति व्यर्थम् । आलिङ्गनार्थं तु श्लिषिधात्वा-
देशसिद्धम् । सित्था लाला जीवा च । सिण्हा हिममवश्यायश्च ॥ [५३]

L. 1. BFX 'विअं C 1. bd. only सण्ण X चिन्तितं X च for च BFX चित्तिअं
C चित्तयं B 'सण्णिज्जे इति C 'जे इति F 'ज्जेति X 'सण्णिज्जे C 1. bd. 'द्वाराः
L. 2. B निर्भरं CX 'वृक्षा X नोक्ताः L. 3. BF 'जलमयशो C 'पिजलमयशो X
'जल अजस X 'सेमुदणवणीयं BF 'अमृतं X 'अमृत. L. 4. C मरहट्टं X मरहट्टं
BF 'दोसं X 'पदणं cdd. य. L. 5. BF सहो आ C साहे CY य C वालु-
यासु B दहसरे ACY चेअ X वेअ. L. 6. BF साअं B व्यर्थं C (F!) X व्यर्थः.
BCFX सायंदूरमिति. L. 7. B 'मेदं वाचं B दधिसरश्चेति. L. 9. C वच्छ-
म्भूअं BF 'वम्भूअं E 'भुयं Y 'भुजं B 'सहीसुं X 'महासु ABCFY चेअ X
वेअ. L. 10. BF संभूअअंमि C संभूयसंअअंमि X संभूअम्मि Y संभूयअम्मि C 1. bd.
साच्छुअमह 2. bd. सालुअमह X सालुअमह Y सालुअमह cdd. 'जवाइयं. L. 11. CX
भूभुजः B सप्तार्थाः X वष्टार्थाः C सालुअं X सालुअं CX संबूकः C 2. bd. adds संयतं च BF
शंबूकः L. 12. C श्वश्रूजवशीर्षं X शुष्कयवशीर्षं. L. 13. cdd. 'ग्गियं A न वलिए
ABCIFY अवलंबियं E लम्बियं. L. 14. C सीच्छा X लीला EX 'जीवासु A
हिमोओसां X हिममवसाएसु. L. 15. BCFX 'ग्गियं X चलितं अवं X वेति.
L. 16. X 'देशसिद्धा C सिच्छा X लीला B सिण्हं.

सिंदुरयं णायव्वं रज्जूए तह य रज्जम्मि ।

बालम्मि दहिसरम्मि अ मोरे अ सिंहडइल्लो वि ॥ ५४ ॥

सिंदुरयं रज्जू राज्यं च । सिंहडइल्लो बालो दधिसरो मयूरश्चेति व्यर्थः ॥ [५४]

हिमकालदुद्धिणे तह झाडविसेसम्मि सीअल्ली ।

सीअणयं पारिमसाणा सिंहणोमालिआसु सीहलिआ ॥ ५५ ॥ 5

सीअल्ली हिमकालदुर्दिनं झाडविशेषश्चेति द्वयार्था । सीअणयं दुग्धपारी श्मशानं चेति द्वयम् । सीहलिआ शिखा नवमालिका चेति द्वयार्था ॥ [५५]

सुग्गं च अप्पकुसले णिव्विग्घविसज्जिएसुं च ।

रुप्परजगेसु सुज्जयमह वेसहरचडएसु सुहराओ ॥ ५६ ॥

सुग्गं आत्मकुशलं निर्विघ्नं विसर्जितं चेति व्यर्थम् । सुज्जयं रौप्यम् । सुज्जओ 10 रजकश्चेति द्वयार्थः । सुहराओ वेश्यागृहं चटकश्चेति द्वयार्थः ॥ [५६]

सूरल्ली मज्झणहे तिणभेए मसयरूवकीडे अ ।

मिगसिसुसरेसु सेल्लो दीहरभदाकिईसु सेरी अ ॥ ५७ ॥

सूरल्ली मध्याह्नो ग्रामणीतृणं मशकाकृतिकीटश्चेति व्यर्थः । सेल्लो मृगशिशुः शरश्चेति द्वयार्थः । सेरी दीर्घा भद्राकृतश्चेति द्वयार्था ॥ [५७] 15

गामपहाणे सण्णिज्झकारए तह य सेआलो ।

भूए भाविणि सोही सोवणमालयणसिविणमल्लेसु ॥ ५८ ॥

L. 1. A सिंदुरयं C सिंदुरयं णायव्वं A रज्जुम्मि C रज्जम्मि. L. 2. ABCF बालम्मि X दहिसारं cdd. रम्मि य ABCFY मोरे य EX मोरे इ C सिंहडं EX सहिडं. L. 3. BCFX सिंदुरयं X रज्जु B रायं व X सिंहडं B बालो दहिसरो C (F !) दधिसरो. L. 4. B काले दु C काडं EXY सीअल्ली. L. 5. A सीअणयं A सिंहमालि cdd. लियासु सीहलिया. L. 6. B झाडं CFX झाडं BX द्वयार्था. L. 7. BCF लिया X द्वयार्था. L. 8. A णिव्विग्घं BF विसज्जिएसुं. L. 9. A रूपं Y रजएसु AB सुज्जयं C (F !) सुसयं BF सुहरा C 1. hd. सहरा X हराओ A राड. L. 10. B निविघ्नं B सुज्जयं C (F !) सुसयं B सुज्जओ C (F !) सुसओ. L. 11. X व्यर्थः for द्वयार्थः (second time). L. 12. C (F !) मज्झणे A ज्जू (!) Y मज्झणह A मसयं cdd. य. L. 13. A मिगसिसुसरेसु C सिसुसरेसु 2. hd. सिससं EX सिसरेसु BF सिल्लो X सिल्लो BF किईसु Y गिईसु cdd. य. L. 14. C सुरल्ली CX मध्याह्नः C तृणं (om. ग्रामणी) X तृणभेदः (om. ग्रामणी) X मशकरूपकीटं. B शिशुः BF सरश्चेति. L. 15. CX द्वयार्था. L. 16. AB EF सण्णिज्जं C ससिण्णं cdd. सेआलो (X सेआसो Y सेआले),

सेआलो ग्रामप्रधानं सांनिध्यकर्ता च यक्षादिरिति द्वयर्थः । सोही भूते भाविनि च काले प्रयुज्यते । सामर्थ्यात्तदर्थं भवति । सोवणं वासगृहम् । सोवणो स्वप्नो मलश्रेति द्वयर्थः सोवणशब्दः ॥ [५८]

॥ अथ हादिः ॥

5

हडं अट्टिम्मि हरी कीरे दूरे हणं हडं हरिए ।

हत्थं हल्लप्फलिअं हुल्लिअं सिग्घम्मि हणु ससेम्मि ॥ ५९ ॥

हडं अस्थि । हरी शुकः । हणं दूरम् । हडं हतम् । हत्थं हल्लप्फलिअं हुल्लिअं त्रयोऽप्येते शीघ्रार्थाः । हल्लप्फलिअं आकुलत्वमित्यन्ये । हणु सावरोषम् ॥ यथा ।

10

हरिणासहडिअ महं अहणुधणेणं हडेण हत्थो वि ।

10

ण हणं वच्चसि हल्लप्फलिअं चलिअम्मि मइ पवणहुल्लि ॥ ५९ ॥

अत्र । हंडं गृहाणार्थे । हन्द्वा निर्वेदे । एतौ प्राकृते निपातेष्काविति नोक्ता ॥ [५९]

हत्थारं साहेजे कीलत्थं करगयम्मि हत्थल्लं ।

हक्कोद्धं अहिलसिए उप्पाडिअयम्मि हक्खुत्तं ॥ ६० ॥

हत्थारं साहाय्यम् । हत्थल्लं कीडया हस्ते गृहीतम् । हक्कोद्धं अभिलाषितम् ।
15 हक्खुत्तं उत्पादितम् ॥ यथा ।

- L. 1. BCFX सेआलो C संनिधं C भाविनी X व for च. L. 2. X सामर्थ्यात् नदर्थं F सोहणं BF रतिगृहं. L. 3. X सावणशब्दः. L. 4. om. A. Y has only हकारादिः. L. 5. C हडं 2. hd. हडु BF अट्टिम्मि C अट्टिम्मि EX अट्टिम्मि X हे for दूरे X om. हडं. L. 6. B हल्लं AXY लिअं BF फलिअं C फलिअं E फलिअं BF हुल्लिअं CEXY हुल्लिअं A सवसेम्मि X only सेसम्मि. L. 7. X दूरं C हडं X हतं BCF हडं BF फलिअं C हल्लिअं BF om. हुल्लिअं C हुल्लिअं. L. 8. X हक्खुत्तं BF फलिअं C फलिअं B सावरोषं. L. 9. BC FX हडिअ CX महं BCF हडिअ. L. 10. BCFX लिअं BCF चलिअम्मि X only मि for चलिअम्मि BF मेद. L. 11. C णार्थो हर्द्वा X णार्था इत्यथी F हर्द्वा CX निर्वेद. L. 12. C हल्लारं ACY साहाजे BF साहाजे C कीलत्थं करगयम्मि हल्लल्लं E इत्थल्ल L. 13. A हक्कोद्धं C हं F हं X मुप्पा odd. डिययं (X डियम्मि). L. 14. C हल्लारं X साहाय्यं C हल्लल्लं X गृहीतं C हक्कोद्धं 2. hd. F हं B लसितं. L. 15. C (F 1) X उत्पादितं.

अणवेक्खिअ हत्थारं हक्कोद्धजगज्जएण कामेण ।

ससिवयणे हक्खुत्ता तुमं सि हत्थल्लमल्लि व्व ॥ ५३ ॥ [६०]

सङ्गप्फंसयसवहम्मि हंजओ रासयम्मि हल्लीसो ।

हत्थल्ली हत्थविसी बहुजंपिरए हलप्पो अ ॥ ६१ ॥

हंजओ साङ्गस्पर्शः शपथः । हल्लीसो रासकः । मण्डलेन स्त्रीणां नृत्यम् । हत्थल्ली 5
हस्तवृत्ती । सारीशब्दो वृत्तीवाचक उक्तः । ततो हस्ते सारी हस्तसारीति न देश्येषु
वाच्यः । हलप्पो बहुभाषी ॥ यथा ।

तुह हंजओ अतुल्लं सोहग्गं तुज्झ ण हु हलप्पो हं ।

जं हत्थल्लीहत्था णिअन्ति मुणिणो वि तुज्झ हल्लीसं ॥ ५४ ॥ [६१]

गेहम्मि हम्मिअं तह चलिअसयणहेसु हल्लिअहलूरा ।

10

हासे हद्दयहसिरिअहासीआ मक्खिए हविअं ॥ ६२ ॥

हम्मिअं गृहम् । हल्लिअं चलितम् । हलूरो सतृष्णः । हद्दओ हसिरिआ हासीअं
त्रयोऽप्यमी हासार्थाः । हविअं भक्षितम् ॥ यथा ।

गुणहम्मिअ तुह विरहे सा हविअहलूरहल्लिएकमणा ।

ण णिएइ कुडयहद्दयकेअहसिरिअकयम्बहासीए ॥ ५५ ॥

15

L. 1. *cdd.* "विचय C हच्छारं C हक्कोट्टं F हक्कोद्धं X हक्कोट्टं C जगज्जएण.
L. 2. X मि for सि C हल्लल. L. 3. X *om.* dist. 61, but gives the com-
mentary. BF संगफंसयं E रफंसयं A हंजउ. L. 4. C हच्छल्ली हच्छं ABCFY
विसी E विसी B बहु E बहुं *cdd.* य. L. 5. B हंजउ CX रासको C नृत्यं X नृत्यं
X *om.* हत्थल्ली C हच्छल्ली हच्छ. L. 6. BCFX वृत्ती X *om.* सारीशब्दो वृत्ती
BCF वृत्ती X वाचक CX उक्तस्ततो Instead of इस्तसारीति we should expect
to find हत्थसारीति B देशेषु. L. 7. X हल्लप्पो. L. 8. X जंजओ C तुल्ल X
प्पो for हल्लप्पो. L. 9. C हच्छल्लीहच्छा X मुणिणो C तुल्ल. L. 10. X गेहम्मि
BF हम्मियं CEXY हम्मियं BCEFX Y चलिअं BX सजणहेसु *cdd.* हल्लियं.
L. 11. AX हद्दयं CF हद्दयं *cdd.* हसिरियहासीया Y मंसिए *cdd.* हवियं. L. 12.
B हम्मियं C (F!) X हम्मियं BCFX हल्लियं C हद्दओ F हद्दओ X हद्दय BCF रिया
X हसिय BCF हासीयं X हासीयं. L. 13. B हवियं. L. 14. B हम्मियं C
(F!) X हम्मियं X *om.* रहे सा हवि BCF हवियं X यहलूरा. L. 15. X तडपं
CF हद्दयं BF केयडं BCFX हसिरियकयंवाहासीए.

अत्र । हणइ शृणोति । हक्कइ निषेधति । हरइ गृह्णाति । एते धात्वादेशोपूक्ता
इति नोक्ताः ॥ [६२]

गहमेण हत्थिवओ लउडे हरिमिग्गहिरिवंगा ।

वंभणिइन्द्रगजेसुं हलाहलाहत्थिमल्ला य ॥ ६३ ॥

- 5 हत्थिवओ ग्रहभेदः । हरिमिग्गो तथा हिरिवंगो लगुडः । हलाहला वंभणिका ।
हत्थिमल्लो इन्द्रगजः ॥ यथा ।

जो ण गणइ हत्थिवयं जो पडिमल्लो अ हत्थिमल्लस्स ।

सो किं हरिमिग्गकरो हिरिवंगेण हलाहलं हणइ ॥ ५६ ॥ [६३]

हत्थल्लिअं च हत्थोसारिए कलयलम्मि हलबोलो ।

- 10 हरिआली दुव्वाए हत्थिहरिल्लो अ वेसम्मि ॥ ६४ ॥

हत्थल्लिअं हस्तापसारितम् । हलबोलो कलकलः । अत्र । हलिआरो हरिताल इति
हरितालशब्दभवः । हक्खुप्पइ उत्क्षिपतीति धात्वादेशोपूक्त इति नोक्तौ । हरिआली
दूर्वा । हत्थिहरिल्लो वेपः ॥ यथा ।

हरिआलिकयत्थरणा हत्थल्लिअकण्टया य रणम्मि ।

- 15 णिन्दिअहत्थिहरिल्ला तुह रिउडिम्मा करन्ति हलबोलं ॥ ५७ ॥ [६४]

हट्ठमहट्ठो कल्ले हत्थच्छुहणी णववहूए ।

हरिचंदणं च घुसिणे हत्थिअचक्खुं च वंकिट्ठम्मि ॥ ६५ ॥

L. 1. C (F1) X निषेधयति B गृह्णाति C गृह्णाति. L. 3. B गहमेण C
हत्थिवओ (F1) A वउ X हरिममाहिरि A हिरिवंगा BF हिरिवंगा C1. hd. हिरि
L. 3. BF वंभणि C वंभणि E पदगजेसुं C हत्थिमल्ला. L. 5. C हत्थिवओ
X हरिमग्गो CX हरिवंगो B लगुडः. Instead of वंभणिका we should expect to find
वाह्मणिका; but cfr. viii. 75. L. 6. C हत्थि. L. 7. C जा C हत्थि
(twice) BCFX य. L. 8. B हरिमिग्ग X हरिमग्ग C (F1) हिरिवंगेण BF हण
C हणइ. L. 9. BFX हत्थि C हत्थि cdd. हत्थि C हत्थि cdd. रियए C कयलयंमि
ABCFX बोलो. L. 10. cdd. हरिआली E दुव्वाए C हत्थि cdd. य. L. 11.
CX हत्थि BCFX हत्थि B बोला OFX बोला BF हत्थिआरो CX हरिआली. B om.
हरिताल इति. L. 12. X हरितालवद BF हक्खुप्पइ C हक्खुप्पइ X हक्खुप्पइ. X पूका
BCFX हरिआली L. 13. C हत्थि. L. 14. BCFX हरिआलि C कयच्छरणा
X कयत्थरणो BFX हत्थल्लिव C हत्थल्लिव BFX अ for य BF रणंमि. L. 15. BC
FX निदिप C हत्थि X रिउडिम्मा CX करिंति BCFX बोलं. L. 16. E महट्ठो C
हत्थमुहणी EX हत्थच्छुहणी EX नव C वहुए Y वहुए. L. 17. X चंदण घुसिणो
(om. च) ABEXY हत्थिव C हत्थिव (F1) A दिट्ठम्मि C दिट्ठम्मि E दिट्ठम्मि.

हठमहठो कल्पः । कल्पो नीरोमदक्षयोः । हत्थच्छुहणी नववधूः । हरिचंदणं कुङ्कु-
मम् । हत्थिअचक्खुं वक्कावलोकनम् ॥ यथा ।

हरिचंदणपिञ्जरिअं हत्थच्छुहणिं सहीउ सिकखन्ति ।

हठमहठं दइअं हत्थिअचक्खूहि पिच्छ तुमयं ति ॥ ५८ ॥ [६५]

सालाहणम्मि हालो हारा लिक्खाइ हालुओ खीवे ।

5

हिलहिल्लाओ तह वालुआमु हिका य रजगीए ॥ ६६ ॥

हालो सातवाहनः । हारा लिक्खा । हालुओ क्षीवः । हिला तथा हिल्ला वालुकाः ।
हिका रजकी ॥ यथा ।

हालचउरं पि हु पिअं असई चइऊण दइकयहिका ।

हारिल्लहिलावहहालुएहि ही रमइ हिल्लासु ॥ ५९ ॥ [६६]

10

हिड्डो वामणए हिज्जो कल्ले हित्थहीरणा लज्जा ।

विहुरे हिड्डो हिट्ठाहिड्डो अ लहरीइ हिल्लूरी ॥ ६७ ॥

हिड्डो वामनः । हिज्जो कल्पम् । भविष्यदतिक्रान्तं च दिनमित्यर्थः । हित्था तथा
हीरणा लज्जा । हित्थो लज्जित इत्यन्ये । यद्रोपालः । लज्जितभीतौ हित्थो ॥ व्रस्त-
वाची तु हित्थशब्दस्त्रस्तशब्दभवः । हिड्डो तथा हिट्ठाहिड्डो आकुलः । अधोवाचकस्तु 15
हिट्ठशब्दो अधःशब्दभवः । हिल्लूरी लहरी ॥ यथा ।

वम्महसरहिल्लूरीहिट्ठा सहि रमसि हिड्डमणहित्थे ।

हिज्जो आलीण पुरो वहसि अ हिट्ठाहिडा तु हीरणयं ॥ ६० ॥ [६७]

L. 1. BCFX कल्पः । कल्पो BX णव C वधू. L. 2. BX हत्थिय C (F!)
हत्थिअ. L. 3. BCFX रियं C 1. hd. हत्थच्छुहणिं 2. hd. 'हु' X हत्थच्छुहणि.
L. 4. C हठमहठ BCFX दइअं BF हत्थिय C (F!) हत्थिअ BF चक्खुंहि X
चक्खुंहि X उमय. L. 5. CX हलंमि BF हालो लि X हालओ C खीवे.
L. 6. X हिल्लाओ Y वालुआमु BF रजगी XY रजकीए. L. 7. BF हारो X
लिक्खा C हालो उत्क्षीवः BFX क्षीवः CX वालुका. L. 9. X हालचउरं om पि हु
CX दइकय. L. 10. C हिल्लाविहडा X विहडा BCFX लुएहि C हि CX राइ for
रमइ. L. 11. BCF हिड्डो C हिड्डो A हित्थं ही C हिच्छा. L. 12. B विहुरो B
हिट्ठाहिड्डो E हेट्ठा X हिट्ठाहिड्डो cdd. य A हिल्लूरी. L. 13. BF हिड्डो X हिड्डो C
हिड्डो BCFX कल्पं B त्थर्थ C हिच्छा. L. 14. X हीरणा BCF भीतो BC
FX हित्था. L. 15. X शब्दः व्रस्त C हित्थाहिड्डो or हिच्छा X हित्थाहिड्डो.
L. 17. BF वम्मह C हिट्ठा BCFX हिड्डम. L. 18. BF हिज्जो C हिड्डो X हित्थे C
पुरो इमि X हिट्ठाहिडा X हीरणय.

एकपयगमणकीलाइ हिंचिअं हिंविअं चेअ ।

हिरडी सउली हिक्किअहीसमणा हेसिअरवम्मि ॥ ६८ ॥

हिंचिअं तथा हिंविअं एकपदगमनक्रीडा । यदाह ॥ उत्क्षिप्य चरणमेकं यत्र शिशुर्वल्गति कीडा । कथिता हिंचिअहिंविअनामभ्याम् ॥ इति । हिरडी शकुनिका ।

5 हिक्किअं तथा हीसमणं हेणारवः ॥ यथा ।

तुज्झ रिऊ हिक्किरहयघणहीसमणे रणे सहिरडिम्मि ।

भरिअसिसुहिंचिओ हिंविण्ण णस्सइ सकण्टएकपओ ॥ ६९ ॥ [६८]

हिकासहिरिंवा पङ्कपल्ललेसुं हिसोहिमा फद्धा ।

हिंडोलयं च हिल्लोडणं च सेत्तमिगवारणारावे ॥ ६९ ॥

10 हिकासो पङ्कः । हिरिंवं पल्ललम् । हिसोहिमा स्पर्धा । हिंडोलयं तथा हिल्लोडणं क्षेत्रे मृगनिषेधरवः । हिंडोलं क्षेत्ररक्षणयन्त्रमिति केचित् ॥ यथा ।

हिंडोलण पइणो णट्ठेसु मिगेसु तुह इह हिरिंवे ।

हिकासयच्छि हिल्लोडणेइ जारो हिसोहिमाइ व्व ॥ ६९ ॥ [६९]

हिरिमंथा चणएसुं हीरो सईणिहे हुडो मेमे ।

15 हुत्तोऽभिमुहे हुड्डा पणम्मि हुड्डअहुड्डुमा पवाहधया ॥ ७० ॥

L 1. EX एकवयं AXY हिंचियं BF द्विवित्तयं C द्विवित्तयं 2. hd. द्विवित्तयं E द्विवित्तयं A द्विवित्तयं BF, C 1. hd. द्विवित्तयं C 2. hd. द्विवित्तयं EY द्विवित्तयं X om. हिंचिअं BCFXY चेय. L 2. A सउली cdd. हिक्किअं cdd. हेसियं L 3. BF, C 2. hd. द्विवित्तयं C 1. hd. X द्विवित्तयं BF तथा द्विवित्तयं CX द्विवित्तयं. L 4. CX शिशुर्वल्गति BF द्विवित्तयं and om. हिंचिअं C द्विवित्तयं द्विवित्तयं X द्विवित्तयं रनापभ्यामिति X हिरिडी. L 5. BCF हिक्किअं X द्विवित्तयं BF हेसमणं X हेणारवः. L 6. C तुज्झ X द्विवित्तयं रहयघणहीसमणे C om. रणे BCF सहिरिं X सहिरि. L 7. BCFX भरिअं BF सिसुहिंचिओ C हिंचिअं BF हिंविण्ण C द्विवित्तयं X द्विवित्तयं. L 8. BF हिकाहिं A रिव्वा BEFY रिव्वा C 1. hd. रिव्वा 2. hd. रिव्वा X रिव्वा ABEFX ल्लेसुं ABX फद्धा C (F!) फद्धा E फद्धा. L 9. AX हिंडोलयं C 1. hd. हिसो E हिण्डो EX om. च A हिल्लोडणं X हिंडोलणं B च A सेत्तमिगं C सेत्तमिगं X सेत्तमिगं C रावे. L 10. X हिकासो B हिरिंवे C (F!) हिरिंवे X हिरिंवे BX फद्धा. L 11. X केचित्. L 12. C णट्ठेसु BF om. इह BF हिरिंवे C द्विवित्तयं X ग्वि (sic). L 13. X हिकासयच्छि CX हिसाडि C 2. hd. च. L 14. ACX हिरिमंथा A चणएसुं X एसुं C मासे. L 15. E हुत्तो ABCFXY om 3 B हुड्डा ABEFY हुड्डअं C om हुड्डअं X हुड्डअहुड्डुमा.

हिरिमंथा चणकाः । हीरो सुचीमुखामं दार्वादिवस्तु । वज्रवाचकस्तु हीरशब्दः
संस्कृतसमः । हरवाचकस्तु हरशब्दभवः । केचित् हीरशब्दं भस्मन्यपि प्रयुज्जते ।
हुडो मेघः । हुतो अभिमुखः । हुडा पणः । हुडुओ प्रवाहः । हुडुमो पताका ॥ यथा ।

हुडसिङ्गहीर मइ कुण हुडं जसहुडुम तीइ तुह विरहे ।

णयणा जइ हिरिमंथ व्व णंसुहुडुण सूनया हुत्ता ॥ ६३ ॥ [७०] 5

हुरुडी विआउआ हुंकयहुंकुरुवा य अजलीए अ ।

पसवपराइ हुलुव्वी हुमो लोहारए जवे हेला ॥ ७१ ॥

हुरुडी विपादिका । हुंकओ तथा हुंकुरुवो अञ्जलिः । हुलुव्वी पसवपरा । हुमो
लोहकारः । हेला वेगः ॥ यथा ।

तुह हुंकुरुवो कामुअ इमाइ हुरुडीपयाइ हेलाए ।

10

जं करसि हुंकयं किर हुलुव्विआहूमिआइ रइलुद्धो ॥ ६४ ॥ [७१]

हेलुका हिका हेलुअं छिए गणवइम्मि हेरिंवो ।

सप्पसिरकरणिसेहे हेआलं हारणं वत्थे ॥ ७२ ॥

हेलुका हिका । हेलुअं क्षुतम् । हेरिंवो विनायकः । हेआलं सर्पशिरःसंज्ञेन हस्तेन
निषेधः । सर्पशिरा नाम हस्तकविशेषः । यदाह भरतः ॥ अङ्गुल्यः संहिताः सर्वाः 15
सहाङ्गुलेन यस्य तु । तथा निम्नतलश्चैव स तु सर्पशिराः करः ॥ हारणं वस्त्रम् ॥ यथा ।

L. 1. C हरिमंथा X हरिमथा X हीरः हरवाचकस्तु. L. 3. C 1. *hd. om.* हुडो
मेघः 2. *hd.* हुडो मासः X अभिमुख BF हुडाः पणः X पताका. L. 4. BF हुडुमिं
L. 5. B जइ रि हिं C हिरिमंथ X हरिमंथ CX च. L. 6. AC विआउआ ABY
हुंकुरुवा E हुंकुरुवा *add.* लीए य. L. 7. BF पसवं ACY हुलुव्वी C हुमो AX
लोहारए X हेला. L. 8. B हुंकुरुवो C (F 1) X हुंकुरुवो BCFX हुलुव्वी X पसवपराः
C हुमो. L. 9. C हेला. L. 10. B हुंकुरुवो C (F 1) X हुंकुरुवो BF कामुअ
X कोतुअ X हुलुडी L. 11. X ज BF हुंकयं C किर BCFX हुलुव्विआइ BFX
हुमिआइ C हुमिआइ BEX हुडो C लुद्धा. L. 12. C हेतुका BFX हिकाए A हेतुगं
E हेतुअ X हेलुअं Y हेतुव्वं AX छीए E छिए BF वयंमि E वयम्मि X वय (sic)
BF हेरिंवो C हेरिंवो E हेरिंवो X हेरिंवो. L. 13. ABCFY हेआलं X हेआलंआलं A
वत्थे C वत्थे E वत्थे. L. 14. X हेतु for हिका BF क्षतं BF हेरिंवो CX हेरिंवो BC
FX हेआलं C *om.* सर्पं नाम हस्तकं X हस्तकविशेषः L. 15. X अङ्गुल्यसंहिताः सर्वा
C *om.* संहिताः L. 16. B सहाङ्गुलेन X सहाङ्गुलेन BF निम्नतलं C निम्नतलं.

हेलुकहेलुअमुहे दुललिण् होरणञ्चलविलग्गे ।

हेरिबं पूअन्ती अम्बा वाले करेइ हेआलं ॥ ६५ ॥

॥ अथानेकार्थाः ॥

तत्र हंदि विषादविकल्पश्चात्तापनिश्चयसत्यगृहाणार्थेषु । हरे क्षेपसंभाषणरतिकल-
5 ह्यु । एतौ प्राकृतलक्षणे निपातेषूक्ताविति नोक्तौ ॥ [७२]

हत्थे कीलागहिअम्मि हत्थलो हत्थलोले अ ।

हत्थाभरणे हत्थप्पाहुडए चेअ हत्थोडी ॥ ७३ ॥

हत्थलो हस्ते कीडार्थं गृहीतः पदार्थो हस्तलोलश्चेति द्वर्थः । हत्थोडी हस्ताभरणं
हस्तप्राभृतं च ॥ [७३]

10 तुमुलम्मि कोउए हलहलं हडहडोऽणुरायतावेसु ।

हरपच्चुअं सुमरिए णामोदेसेण दिण्णे अ ॥ ७४ ॥

हलहलं तुमुलः कौतुकं च । हडहडो अनुरागस्तापश्च । हरपच्चुअं स्मृतं नामोदे-
शेन दत्तं च ॥ [७४]

जङ्गालदीहमन्थरविरएसुं हाविरो होइ ।

15 हालाहलसदो तह मालारे वंभणीए अ ॥ ७५ ॥

हाविरो जङ्गालो दीर्घो मन्थरो विरतश्चेति चतुर्थः । हावो जङ्गाल इत्यपि
कश्चित् । हालाहलो मालिकः । हालाहला वंभणिका चेति द्वर्थो हालाहल-
शब्दः ॥ [७५]

- L. 1. C °हेलुयसुहे X ° हेतुयसुहे B डळ° F डुळि° C दुललिप BF °णंवल°
L. 2. BF हेरिबं CX हेरम्बं X पूयंती B अंबा CX अंबा BX वाले C (F !) वाली BFX
इवालं C वालं (sic). L. 3. om. A; E अधाने° L. 4. X अत्र C °निश्चयसत्य°.
L. 5. C °लक्षणा X °लक्षण. L. 6. A हलकीला BF हत्थकीलाए गु° but ए del.
in B. C हत्थकीला° Y हत्थकीला (om. ए) cdd. °गहियम्मि (X °गिहियम्मि) C हच्छलो A
हललोले C हच्छलोले cdd. य (X या.) L. 7. C हच्छा° हच्छणा° or हत्थणा° ABCFX
चेय C हच्छोडी. L. 8. C हच्छलो हस्तकीडार्थं X गृहीत C हच्छलोलश्चेति C हच्छोडी.
L. 9. C °प्राभृतं च X ह्याभृतं च. L. 10. X तुमलंमि C कोउ (sic) X हलं (om हल)
After हलहलं C 2. hd. adds हलं BF हंडहडो अणुराय° ACE. om. ५. L. 11. A
हरपच्चुअं BF °पच्चुए E °पच्चुअ X परपच्चुप BF सुसरिए A नामुदे° BX नामो° ABF
दिन्ने cdd. य L. 12. BF हलंहलं X हलं तुमल C तुमलः C हडहडा B °रागः ता° X
हरपच्चुयं. L. 13. X दं for दत्तं L. 14. C 1 hd. °विरविरएसुं X हाविरो.
L. 15. C 1. hd. सालारे BF वंभणीए X वंभिणीए cdd. य. L. 16. BF वितरश्चेति.
L. 17. X हालाहलो As to वंभणिका cfr. note on VIII, 63. It is with purpose
that I have not written वंभणिका X द्वर्थे. L. 18. X °शब्दभवः.

रयणावलिसेत्तावणरवेमु हिंडोलणं हिंडोलणयं ।

हेरंवो णायव्वो महिसम्मि अ डिण्डिम चेअ ॥ ७६ ॥

हिंडोलणं तथा हिंडोलणयं रत्नावली क्षेत्ररक्षणनादश्चेति द्वावपि द्वर्थौ । हेरंवो महिषो डिण्डिमश्च ॥ [७६]

इअ रयणावलिणामो देसीसद्दाण संगहो एसो ।

वायरणसेसलेसो रइओ सिरिहेमचन्दमुणिवडणा ॥ ७७ ॥

इत्येष देशीशब्दसंग्रहः स्वोपज्ञशब्दानुशासनादृमाध्यायरोषलेखो रत्नावलीनामा-
चार्यश्रीहेमचन्द्रेण विरचित इति भद्रम् ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां देशीनाममालायामष्टमो वर्गः ॥

L. 1. C °लेत्तावण° B हिंडोलणं C (F!) om. हिंडोलणं CEY हिंडोलणयं against metre. X हिंडोलणयं. L. 2. B हेरंवो C (F!) हेरंवो E हेरंवो C णायव्वो Y णायव्वो cdd. य ABCFY चेय X चेय. L. 3. BFX हिंडोलणयं C हिंडोलणं C रत्नावलि CX °रक्षणनिनादश्चेति B हेरंवो C (F!) हेरंवो. L. 4. B महिषश्च. L. 5. cdd. इय BF रयणामो E रयणावलिनामो XY °नामो. L. 6. X वायरण is given twice. X °मुणिवडणा. L. 7. C इत्यशेषदेशी° BCFX °नामा. L. 8 आचार्य° C आचार्यहेमचन्द्रविरचित X आचार्यहेमचन्द्रेण BF °विरचितः. L. 9. A °लायां अष्टमो वर्गः गाथा ॥ ७८० ॥ श्लोकसंख्या १०५ ॥ ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १५२९ ॥ वर्षे श्री and then the rest of about a line is made illegible but for the end लेखि. B इत्या° स्वोपज्ञरत्नावलीना (sic) देशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो (sic) वर्गः. ८ ॥ छ ॥ शुभं भवतु कल्याणमस्तु । छ ॥ लेखकपाठकयोर्मगलं । छ । लिख्यते पाठि कल्याण । CX इत्या° स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः समाप्तः ॥ ८ । सन्ध्यायं ३३२० । संवत् १५८७ वर्षे..... छ छ । E इति अष्टमो वर्गः ॥ छ ॥ इति श्रीदेशीनाममाल (sic) संपूर्णमिति (sic) भद्रं ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ येयो (ः) स्तु लेखकपाठकयोः ॥ श्री ॥ ॥ देशीनाममालापत्र २० संपूर्ण ॥ १५१५ (१) ज्ञायां (१) ॥ (F!) X °तायां देशीनाममालायां अष्टमो वर्गः । समाप्तः ॥ ॥ शुभं भवतु लेखकरय ॥ : छ ॥ ॥ : श्री ॥ ॥ छा ॥ in the text. °नायां स्वोपज्ञदेशीशब्दसंग्रहवृत्तावष्टमो वर्गः समाप्तः ॥ हेमदेशीयनाममालाश्रुतिः ॥ पं० १००० ॥ : छा ॥ ॥ श्रीः ॥ : छा ॥ श्रीः ॥ शुभं भवतु ॥ : छा ॥ in the commentary. Y अष्टमो वर्गः ॥ संवत् १५८७ मत्तद्रव्यत्रिनयननयनपण्मुलमुलसज्जिर्गच्छंग (१) वर्षे ॥ श्रीबृहद्बृह-स्वरतरगच्छे श्रीजिनमणिक्कसूरिपटोदवागिरिशिखिरनमोमणिश्रीमज्जिनचंद्रसूरिसूरिसूत्रिमिलिकाना-मनेवासिना पंडितरत्ननिधानमणिना स्वपठनार्थमलेखि देश्यनाममाला ॥ छः ॥ श्री ॥ विक्रमनगरमध्ये ॥ कान्गुनमासि विशदपंचमीवासरे शुक्रवारे ॥ शुभं भवतु लेखकपाठकयोः ॥ श्रीः ॥ छः ॥

GLOSSARY

GLOSSARY

Glossary.

Abbreviations:— Can. = Canarese; cf. = compare; cogn. = cognate with; Dp. Pl. = Dhanapāla in his Pāṇinīyī; Dr. = Dravidian; f. = from; foll. = the following word; Hc. Gr. = Hemacandra in his Prakṛt Grammar; Mar. = Marāṭhī; Pehl. = Pehlavi; Pers. = Persian; prec. = the preceding word; prob. = probably; q. v. = which see; rt = root, Tam. = Tamil; Tel. = Telugu; Tr. = Trivikrama in his Grammar; ts. = tatsama or Samskr̥tasama.

अ

- अञ्ज i. 49. विस्तारितम्, extended; आदर-
णीयम्, respectful; त्यक्तम्, abandoned.
अञ्जो i. 13 निःश्रेयः, unkind.
अङ्गयं i. 57 मार्गपश्चाद्भागः, the back part
of the road; समागतम्, met; प्रविष्टम्,
entered. [f. अधिगत !]
अङ्गं i. 10 गिरितटम्, the slope of a
mountain. [f. अजिन.]
अङ्गिञ्ज i. 24 आनीतम्, brought [f. अति-
नीत !]
अङ्गे i. 16 आयुक्तः । रामेशादिः, an agent,
e. g. the headman of a village [f.
अधिराट् !]
अङ्गजुवई i. 48 नववधूः, a newly marri-
ed girl. [f. अधिरयुवति]
अङ्गारणी i. 58 इन्द्राणी, the wife of Indra;
इन्द्राणीव्रतसेविनी स्त्री, a woman engaged
in an act of devotion, entitled In-
drāṇī cf. पूराणी. [f. अधिराज्ञी !]
अङ्गिम्बो i. 26 कथाबन्धः, a tale.
अङ्गारा i. 34 विद्युत्, lightning. [by me-
tathesis f. अधिरामा.]
अङ्गडालमी i. 60 निःश्रेयः, unkind; अकृत-
विवाहः, unmarried.
अङ्गासि i. 8 पचांसि । कृतमलमिति यावत्,
enough.
अङ्कतं i. 9 प्रवृद्धम्, increased. [f. आक्रान्त]

- अङ्कदो i. 15 परित्राता, protector [f. आक्रान्त]
अङ्कसाला i. 58 बलान्कारः, force; ईपन्मत्ता
स्त्री, a woman slightly intoxicated.
अङ्का i. 6 भगिनी, sister [f. Dr. akka]
अङ्कुदं i. 11 अश्वसितम्, attributed [f.
आकृष्ट !]
अङ्को i. 6 दूतः, a messenger.
अङ्कोडो i. 12 डगः, a goat.
अङ्गलणवेलं i. 59 सुरतम्, sexual inter-
course; पदोपा, evening. [f. अङ्गल-
वेल] Dp. अङ्गलणिया = वावडया q. v.
अङ्गल्लिञ्जं i. 27 यतिकलितम्, reflected.
अङ्गलवाया i. 35 दिक्, a direction.
अङ्गो i. 6 दानवः, a demon [f. अङ्ग
HG ii. 174]
अङ्गिङ्गेडो i. 40 यौवनोन्मत्तः, in the mad-
ness of youth. (but Tr. = सुरतम्,
sexual intercourse)
अङ्गणो i. 31. कापालिकः, a follower
of a certain Saiva sect, character-
ized by carrying skulls of men
in the form of garlands and eat-
ing and drinking from them [f.
अङ्गण !]
अङ्गिला i. 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt.
अङ्गुत्तङ्गे i. 43 रहस्यनेदी, one who dis-
closes a secret. [Hc. f. अङ्गुत्तर but
Tr. f. गुह्यर with prefixed अ]

- अगमसंज्ञो i. 27 रणमुसम्, van of an army.
 (but Dp. = अनीक) [अपसङ्ग]
- अगमवेओ i. 29 नदीपरः, a river which has
 overflowed its banks [f. अयवेग or
 अरुजवेग]
- अगमहजं i. 17 अवगणना, अवज्ञा, con-
 tempt. [f. आग्रह (ण)]
- अगिओ i. 53 इन्द्रगोपकीटः, a kind of
 insect of red colour; मन्दः, slow.
 [f. अप्रिकाय]
- अम्पाहो i. 8 अपामार्गः, a kind of plant,
 Achyranthes Aspera (Mar. आषाडा)
- अम्पाणो i. 19 तृप्तः, satisfied.
- अंक्राओ i. 9 साहाय्यम्, help (Hindi अंकार)
- अंक्रिअं i. 11 परिस्मः, an embrace.
- अंकुतइअं i. 38 अङ्कुशाकारम्, hookshap-
 ed. [past. part. dem. f. अङ्कुरा]
- अंकेली i. 7 अशोकतरुः, the Asoka tree.
 [f. अंकेलि]
- अंको i. 5 निकटम्, proximity [ts]
- अंगवद्वुणं i. 47 रोगः, disease
- अंगवल्लिज्जं i. 42 अङ्गवलनम्, motion of
 the limbs [cogn. with अंगवल्ल]
- ✓ अंगलिअं i. 28 इक्षुखण्डम्, a piece of
 sugarcane (Tr. अंगलिअं)
- अंगुहो i. 6 अवगुण्ठनम्, शिरोत्रगुण्ठनमिति
 वाक्त्, veil [cogn. with अवगुण्ठन]
- अंगुथलं i. 31 अंगुलीयम्, a finger ring.
 (Pers. angushtai, Pehl. angust.
 Zend angusta) [cogn. with अंगुष्ठ]
- अंगलिनी i. 32 विषङ्गुः, a creeper [prob.
 by contamination f. विषङ्गु and
 कलिनी]
- अचलं i. 53 गृहम्, a house; उक्तम्, spoken;
 गृहपश्चिमपदेशः, the western part of a
 house; निहुरः, harsb; नीरसः, without
 juice.
- अच्छं i. 49 अत्यर्थम्, very much; रीघ्रम्,
 quickly.
- अच्छिवदणं i. 39 निमीलनम्, shutting the
 eyes [Hc. f. अक्षिपतन]
- अच्छिविअच्छी i. 41 परस्परमाकर्षणम्, mu-
 tual attraction. [prob. f. अंछ or
 अंच for रुच in आकर्षतिव्याकर्षति]
- अच्छिहस्तो i. 41. द्वेष्यः, an enemy; वेष्टः,
 dress [f. अक्षिहृ]
- अजरातरं i. 45 उष्णम्, heat.
- अजुअलवण्णा i. 48 अम्लिकावृक्षः, the ta-
 marind tree. [f. अयुगलपर्ण]
- अजुओ i. 17 सप्तच्छदः, name of a tree,
 Alstonia Scholaris [Hc. f. अयुक्
 (पर्ण)]
- अज्जओ i. 54 सुरसत्तणम्, गुरेटकत्तणम्, kinds
 of grass.
- अज्जो i. 5 जिनः, Mahāvira [Hc. f. अर्थ]
- अज्जओ i. 17 प्रातिवेशिकः, a neighbour.
- अज्जयो i. 10 आगतः, come (past part.)
- अज्जवसिअं i. 40 निवापितं मुसम्, shaven
 face.
- अज्जसिअं i. 30 दृष्टम्, seen.
- अज्जस्सं i. 13 आकुप्यम्, censured. Cf.
 index of verbal substitutes.
- अज्जा i. 50 असती, an unchaste wo-
 man; युना, beauty; नववधूः, a bride;
 तरुणी, a young woman; एषा, this
 (fem.)
- अज्जोहिआ i. 33 कोडामरणे मौक्तिकरचना,
 pearls in a chest-ornament.
- अज्जोहो i. 7 दुग्धदोहा धेनुः, या पुनः पुनर्दु-
 हते, a cow giving milk several
 times a day.
- अज्जिअं i. 14 आरुप्यम्, drawn near [a
 variant of अंच q. v. in the index
 of verbal substitutes, prob. f. अंच]
- अंजणइसिआ i. 37 ताम्रिच्छम्, the Tamāla
 flower.
- अंजणइसं i. 37 ताम्रिच्छम्, the Tamāla
 flower.

- अंजलिजा i. 37 ताम्रचिह्नम्, the Tamāla flower.
- अंजस i. 14 कञ्जु, straight [f. अंजसा but Tr. f. कञ्जु]
- अट्टं i. 50 रुधः, weak; गुरुः, great; शुक्रः, a parrot; सुखं, happiness; धृष्टः, bold; अलसः, lazy; शब्दः, a sound; असत्यम्, falsehood. [f. अट्ट]
- अट्टो i. 10 गतः, gone [f. अट् or अट्]
- अट्टवृत्तिर्जिह्वं i. 42 पुरुषावितम् । विपरीतरतम्, reversed sexual intercourse.
- अट्टवृत्तिर्जिह्वं i. 41 प्रतिजागरितम्, watchfulness
- अट्टणी i. 16 मार्गः, a way [f. अट्]
- अट्टयणा i. 18 असती, an unchaste woman [f. अट्]
- अट्टया i. 18 असती, an unchaste woman [f. अट्]
- अट्टाडो i. 19 बलात्कारः, violence, force.
- अट्टाकली i. 45 कट्यां हस्तनिवेशः, placing the hand on the hips (Dp अट्टाकली)
- अण्डिज्जिह्वं i. 44 अण्डिज्जम्, unbroken
- अण्डो i. 18 जारः, an adulterer. [f. अणुत]
- अणुतं i. 10 निर्माल्यम्, flowers used and cast off.
- अणुयो i. 12 तल्लः, a sword.
- अणुरामजो i. 45 अरतिः, dissatisfaction
- अणुराहो i. 24 शिरसि विचित्राट्टिका, a coloured cloth on the head.
- अणुरिक्तो i. 20 क्षणरहितः । निरवसरः, busy. [f. न-रिक्त]
- अणुहं i. 13 अक्षतम्, unhurt [f. अणुय]
- अणुहृत्पण्यं i. 48 अनष्टम्, not lost.
- अणुहारो i. 38 तल्लम् । निम्नमध्यम्, a pit.
- अणुहो i. 18 जारः, an adulterer [a variant of अण्डो q. v.]
- अणुहं i. 19 प्रभातम्, dawn.
- अणुहं i. 51 सदृशम्, similar; मुखं, the face, the mouth.

- अणुअलं i. 19 प्रभातम्, dawn.
- अणुआ cf. अणुओ.
- अणुइओ i. 21 चणकः the chick-pea. [f. अणु or Dr. anumu.]
- अणुओ i. 52 आकृतिः, form; धान्यविशेषः, a kind of grain (अणुआ चण्डिरियम्वे) [cf. prec.]
- अणुदिवं i. 19 प्रभातम्, dawn. (Tr. अणुदिवं)
- अणुवंधिअं i. 44 हिक्का, hiccough [f. अनु-बंध]
- अणुवज्जिअं i. 41 प्रतिजागरितम्, watchfulness. (Tr. अणुवज्जिओ)
- अणुवहुआ i. 48 नववधूः, a bride (Tr. अणु-रहु) [Tr. by metathesis fr. नववधू]
- अणुवो i. 19 बलात्कारः, violence, force (Tr. अणुओ)
- अणुसंधिअं i. 59 अविस्तम्, continually; हिक्का, hiccough
- अणुमुत्ती i. 25 अनुकूलः, favourable [f. अनु-म्.]
- अणुमुआ i. 23 अस्तन्नप्रसवा, about to be delivered [f. अनु-म्.]
- अणु i. 5 शालिभेदः, a kind of grain [f. अणु or Dr. anumu]
- अणुकल्लो i. 30 चञ्चलः, unsteady
- अणोलयं i. 19 प्रभातम्, dawn.
- अणुओ i. 16 मत्स्यः, a fish [f. अणुज]
- अणुइओ i. 19 मृतः, satisfied [Hc. अणु-चित Tr. अणुव-]
- अणुओ i. 55 तरुणः, a young man; धर्मः, a rogue. देवः, husband's brother. [f. Dr. anna]
- अणुपत्ती i. 17 अवगणना । अवज्ञा contempt.
- अणुमयं i. 28 पुनरुक्तम्, repetition. [f. अन्य-मय]
- अणुणार्णं i. 7 विवाहवधूदानम्, dowry or a present from the bride to the bridegroom for marriage.

- अणिजा i. 51 [formed by adding the suffix अ to अणी q. v.]
- अणी i. 51 देवनाभा, wife of husband's brother; नान्दा, a husband's sister; पितृश्वसा, a father's sister.
- अणोसरिञ्ज i. 39 अतिकान्तम्, past
- अण्णैअओ i. 21 भ्रान्तः, mistaken
- अत्ता i. 51 जननी, mother; पितृश्वसा, a father's sister; स्वशुरभार्या, mother-in-law; वयस्या, a female friend [ts. or f. Dr. attā]
- अत्थाई i. 14 अनवसरः, ill-timedness. [Hc. Gr. ii. 174=अकाण्डम्]
- अत्थायं i. 54 अगाधम्, very deep; आयामम्, length; स्थानम्, a place.
- अत्थयारिजा i. 16 सती, a female friend.
- अत्थारो i. 9 साहाय्यम्, help [f. स्तृ-प्रोत्तिपालनयोः + आ cf. Dp. 215]
- अत्थाई i. 54 अगाधम्, very deep; आयामम्, length; स्थानम्, a place [a variant of अत्थायं]
- अत्थई i. 9 लघु, light [f. तस्थूल!]
- अत्थुवई i. 23 मञ्जानकम्, the marking-nut plant Semicarpus Anacardium.
- अदंत्तो i. 29 चोरः, a thief [f. अदशन]
- अद्दो i. 15 आकुलः, agitated
- अद्दणो i. 15 आकुलः, agitated [a variant of अद्दो]
- अद्दाओ i. 14 दर्पणः, a mirror [f. Tel. addam]
- अद्दकत्तणं i. 34 प्रतीक्षणम्, waiting for. परीक्षणमिति केचित्, examining
- अद्दक्खिअं i. 34 संज्ञाकरणम्, gesture [f. अर्थाक्षिप]
- अद्दजंवा i. 33 मोचकम्, पादचानम्, a kind of shoe [f. अर्धजंवा!]
- अद्दतो i. 8 पर्यन्तः, boundary.
- अद्दविआरं i. 43 मण्डनम्, ornamentation. मण्डलकमिति कश्चित्, a circular ring.
- अतरिजं i. 35 कटोम्बम्, a woman's girdle. [f. अंतरीय]
- अतीहरी i. 35 दूती, a female messenger. (Tr. अतिहरी f. आर्तिहरी) [f. अंतिकहरी]
- अतेहो i. 55 मध्यम्, the middle; जठरम्, the belly; तरङ्गः, a wave [f. अन्तराल!]
- अतोहुत्तं i. 21 अधोमुखम्, having the face downwards.
- अंघं i. 18 कूपः, a well. [Hc. ts. or f. अन्ध 'juice' i. e. water + अन्ध]
- अपडिच्छिरो i. 43 जडमतिः, dull-witted.
- अपारमगो i. 43 विश्रामः, rest.
- अप्पगुत्ता i. 29 कपिकच्छुः, name of a plant, forget-me-not.
- अप्पज्जो i. 14 आत्मवशाः, depending on one's own will.
- अप्पो i. 6 पिता, father [f. अम्बा or Dr. appā]
- अप्पुण्णं i. 20 पूर्णम्, filled. [f. आ-सृ!]
- (Hc. Gr. iv. 258 = आकान्तम्)
- अच्चुदिसिरी i. 42 मनोरथाधिककलंगतिः, obtaining more than what is desired [f. अनुदृष्टी]
- अकमवत्तणं i. 31 अकान्तिः, infamy
- अदमपिताओ i. 42 राहुः, Rāhu [f. अन्न-पिशाच]
- अकमायत्तो i. 31 प्रत्यागतः, returned. पत्था-दूत इति गोपालः, one who has gone after.
- अभिण्णपुडो i. 44 रिक्तपुटः, an empty vessel made of leaves.
- अमओ i. 15 चन्द्रः, the moon [f. अमृत]
- अमकणिग्गमो i. 15 चन्द्रः, the moon [Hc. f. अमृतनिर्गम]
- अंबडो i. 16 कठिनः, hard-hearted.
- अवत्तमी i. 37 स्तीमितपर्यक्षितकणिका, cooked grain wet with being kept over a night [f. आम्लसम or अम्बुसम]

अंबिरं i. 15 आम्रम्, a mango. [He. Gr. ii. 56 f आम्र]

अंबुसु i. 11 शम्भः, a fabulous animal, said to have eight legs and to be stronger than a lion.

अंबेटी i. 7 मुष्टिवृत्तम्, a kind of game.

अंबेसी i. 8. एडद्वाकलदकः, a plank attached to the doorway.

अंबोच्चि i. 9 पुष्पलायी, a flower-gatherer. [He. f. आम्बोच्चि.]

अम्भण् अंबिअं i. 49 अनुगमनम्, following.

अम्मा i. 5 अम्मा, mother. [f. अम्मा or Dr. amma]

अम्माइआ i. 22 अनुमार्गगामिनी, going along the way.

अम्बो i. 6 दानवः, a demon [f. अम्बो!]

अम्बो i. 6 दानवः, a demon [by metathesis f. अम्बो]

अम्बो i. 18 कूपः, a well [f. अम्बो]

अम्बोचिअं i. 47 उपचितम्, fleshy.

अम्बोली i. 13 दुर्दिनम्, a cloudy day.

अम्बो i. 52 चीरी, a cricket; मराकः, a mosquito

अम्बोली i. 26 चीरी, a cricket

अम्बोदं i. 45 दीर्घम्, long. [f. अम्बोदं!]

अम्बोली i. 24 व्याघ्रः, a tiger [Tr. only अम्बो]

अम्बो i. 22 नूनम्, certainly. [f. अम्बो]

अम्बो i. 8 कमलम्, a lotus [ts. perhaps because it is red.]

अम्बो i. 11 कलङ्कारोपः, attribution of fault.

अम्बो i. 46 आलस्यवान्, a lazy person.

अम्बो i. 25 दुर्दान्तवृषभः, untamable bull (Tr. अम्बोवत्सरो) [f. अम्बो-वत्]

अम्बो i. 13 कुक्कुटः, a cock.

अम्बो i. 16 विद्रुमः, a coral.

अम्बो i. 52 मिवधकम्, bees' wax; कुसुम्-रक्तम्, saffron coloured.

अम्बोली i. 56 कस्तूरिका, musk, व्याघ्रः, a tiger [in the second sense a variant of अम्बोली]

अम्बोली i. 16 सती, a female friend. [f. अम्बोली]

अम्बोली i. 23 दुग्धम्, milk (Tr. अम्बोली)

अम्बोली i. 11 वृश्चिकः a scorpion [f. अम्बोली]

अम्बोली i. 27 शकटवृक्षः, a teak-tree.

अम्बो i. 5 दिनम्, a day.

अम्बो i. 12 परिचितः, acquainted.

अम्बोली i. 48 पार्श्वपरिवर्तनम्, turning round from one side to the other in bed (Tr. अम्बोली)

अम्बोली i. 54 जलद्वारा, a fan wetted with water; केयूरम्, an armlet.

अम्बोली i. 13 मयूरः, a peacock [f. अम्बोली!]

अम्बो i. 5 अम्मा, mother. (ts.)

अम्बोली i. 40 निवापितं मुखम्, shaven face.

अम्बोली i. 26 कक्षावस्त्रम्, the lower garment. कक्षावस्त्रम्, the waist.

अम्बोली i. 40 निवापितं मुखम्, shaven face. [a variant of अम्बोली]

अम्बोली i. 44 चर्मघटितः, disunited. (Tr. = अम्बोली) [f. अम्बो-गणित]

अम्बोली i. 26 उद्भूतलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.) सवदण्णो इति केचित्. [f. अम्बोली]

अम्बोली i. 38 विरहितम्, separated from.

अम्बोली i. 45 सरकः, spirituous liquor [f. अम्बोली]

अम्बोली i. 30 विस्तीर्णम्, extensive. [f. अम्बोली]

अम्बोली i. 20 अपराधः, an offence [ts.]

अम्बोली i. 15 कटाक्षः, a glance [f. अम्बोली]

अम्बोली i. 39 कोपे सति मङ्गला मणितम्, speaking in a round-about way with anger. [ts.]

अवज्जसं i. 56 कटी, the buttocks; कटिनं वस्तु, a hard substance.

✓ अवहंमो i. 36 ताम्बूलम्, betels with areca-nut (chunam and spices)

अवडो i. 20, 53 तृणपुरुषः, the form of a man made of grass; कूपः, a well; आरामः, a garden. [f. अवडो q.v.]

अवडहिंमो i. 47 कूपादौ निहतः, killed in a well. (Tr. अवडुहिंमं) [f. अवडो q.v.]

अवडाहिंमं i. 47 उक्तुष्टम्, cried out. [f. अवडो q. v.]

अवडिअं i. 21 सिन्नम्, distressed.

अवडुओ i. 26 उदुसलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.)

अवडो i. 53 कूपः, a well; आरामः, a garden cf. अवडओ [f. अवट, अवन]

अवणो i. 55 परिवाहः, overflow; गृहफलहकः, the plank of a house.

अवण्णं i. 17 अवगणना । अवज्ञा, contempt [f. अवगण्]

अवसथं i. 34 विस्स्थलम्, unsteady. [f. अ-वृत् !]

अवत्थरा i. 22 पादघातः, a kick. अवहत्थरा इत्यन्ये.

अवटुसं i. 30 उदुसलादि शूर्पप्रायमुपकरणजातम्, domestic utensils.

अवपुसिओ i. 39 संघटितः, joined.

अवयडिअं i. 46 रणहृतम्, seized in battle.

अवयरिओ i. 36 विरहः, separation (Tr. अवसरिओ)

अवयार्णं i. 24 आकर्षणरज्जुः, a cord to draw anything near.

अवयारो i. 32 माघ्यामृतसविविशेषो यस्मिन्निस्तु-
दंतघावनायाचारः क्रियते, a festival in the month of Magha (January-February)

अवयासिणी i. 46 नासांरज्जुः, nose-thread.

अवरज्जो i. 56 अतिक्रान्तं दिनम्, past day; भविष्यद्दिनम्, future day; दिनमुत्तमं, the dawn.

अवरत्तओ i. 45 पश्चात्तापः, repentance
अवरत्तेअं इति गोपासः [f. अपरक !]

अवरत्तेअं cf. prec.

अवराहो i. 28 कटी, the buttocks.

अवगिओ i. 20 क्षणरहितः । निरवसरः, busy. [f. अवगि]

अवरिज्जो i. 36 अद्वितीयः, matchless [f. अवर]

अवरिद्धपुसणं i. 60 अकीर्तिः, infamy; असत्यम्, falsehood; दानम्, a gift.

अवरुडिअं i. 11 परिरम्भः, embrace. [f. अवरुध्]

अवरोहो i. 28 कटी, the buttocks [ts.]

अवलये i. 23 गृहम्, a house.

अवलियं i. 22 असत्यम्, falsehood.

अवलुआ i. 36 कोपः, anger.

अवलापओ i. 38 अपलापः, concealment.
अवलापो अपि [cf. fol.]

अवलापो cf. prec. [f. अपलाप]

अवसमिआ i. 37 स्तीमिनपर्युषितकणिका,
cooked grain wet with being kept over a night. [f. आपः-सम !]

अवसहं i. 58 उत्सवः, a festival; नियमः, a vow

अवहहो i. 23 गर्वितः, proud. [f. अवधृष्ट]

अवहडं i. 32 मुसलम्, a pestle used for cleansing rice. [f. अवधृत]

अवहण्णो cf. अवअण्णो.

अवहत्थारा cf. अवत्थरा.

अवहाओ i. 36 विरहः, separation. [f. अपमाग]

अवहेअं i. 22 अनुक्रम्यम्, pitiable [f. अवधेअ]

✓ अवारो i. 12 आपणः, a market [f. अपाग]

अवारो i. 12 आपणः, a market. [cf. prec.]

अबाला i. 28 मुकः । ओष्ठपर्यन्तः, the corner of the mouth.

अवित्रं i. 10 उक्तम्, spoken.

अविणयवर्ग cf. fol.

अविणयवरो i. 18 जातः, an adulterer.

[He. f. अविनयवर्] अविणयवर् इति द्रोणः

[f. अविनयवर्णि]

अविलो i. 52 पशुः, an animal; कठिनः, hard.

अविहावित्रं i. 59 दानम्, wretched; अनाल्पनेऽपि दानम् [f. अविमात्रित !]

अवेसी i. 8 गृहद्वारफलहकः, a plank attached to the doorway.

अम्बा i. 5 अम्बा, mother. [f. Dr. avva]

असंगयं i. 34 वस्त्रम्, a cloth.

असंगो i. 55 अश्वः, a horse; अनवस्थितः, fickle. [f. असंगित]

असरासओ i. 40 सरहृदयः, hard-hearted. [f. असुराशय]

असारा i. 12 कदली, the plantain tree.

असिञ्जं i. 14 दात्रम्, a sort of sickle or knife. [f. असि]

अहं i. 6 दुःखम्, sorrow [f. अघ]

अहो i. 17 असमर्थः, incompetent. [f. अमर]

अहृत्वा i. 18 असती, an unchaste woman

अहिअलं i. 36 क्रोधः, anger. [f. अहिबल]

अहिआरो i. 29 लोकयात्रा, the course of worldly life. (Tr. अवआरो)

अहिक्खणं i. 35 उपालम्भः, censure. आमी-
ह्यमित्यन्ते, continued repetition
[f. अमीक्ष्य]

अहिपच्चुद्धं i. 49 अनुगमनम्, following.

अहिरीओ i. 27 विच्छाद्यः, pale.

अहिहिलं i. 57 अभिमवः, defeat, क्रोधः, anger.

अहिहो i. 10 ईश्वरः, a rich man.

अहिहणं i. 33 पीतारकम्, orange-coloured.

अहिविष्णा i. 25 कृतसापत्न्या, a woman whose husband has married another wife.

अहिंसणी i. 32 पीनःपुन्यम्, frequent repetition.

अहिसायं i. 20 पूर्णम्, full. (Tr. अहिरेइअं)

अहिसिञ्जं i. 30 यद्वाङ्मातृदिनम्, crying for fear of being possessed by a spirit. [f. अभि-सद्]

अहिहं i. 57 देवकुलम्, a temple; वल्मीकः, an ant-hill. [f. अहिगृह]

अहिहाणं i. 21 वर्णना, description [He. f. अमिधान]

अहंरणं i. 25 उत्तरीयम्, an upper cloth.

आ

आअं i. 73 अत्यर्थम्, excessive, very much; दीर्घम्, long; विषमम्, uneven; लोहम्, iron; मुसलम्, a pestle, (used for cleaning rice) (Tr. अतिदीर्घ as one)

आअट्टिअं i. 68 परवशचलितम्, moving at the instance of another.

आअरं i. 74 उदूसलम्, a wooden mortar used for cleansing rice (from the husk etc.) कूचम्, a brush. (Tr. only मुसलम्.)

आअली i. 61 झटभेदः, a kind of bower.

आअल्लो i. 75 रोगः, a disease; चञ्चलः, unsteady.

आअण्णं i. 78 पिष्टम्, a ground substance; उत्सवे गृहमण्डनार्थं सुधाछटा, whitewash. तंदुलपिष्टशीर्षं गृहमण्डनमित्यन्ये.

आअत्तं i. 71 उज्झितम्, abandoned.

आअरं i. 65 संग्रामः, a battle [f. आतुर !]

आअलं i. 62 अरण्यम्, a forest [f. आकुल]

आअसं i. 65 कूचम्, a brush.

आऊ i. 61 सलिलम्, water. (He. Gr. ii. 174 but Tr. आओ) [f. आप]

आऊडिअं i. 68 द्यूतपणः, a stake at gambling.

आऊरं i. 76 अतिशयम्, excess; उष्णम्, heat

आगत्ती i. 63 कूपनुला, a contrivance for

raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.)

आडाडा i. 64 बलाकारः, violence.

आहुआली i. 69 मिश्रीभावः, the state of being mixed.

आहोषिअं i. 70 आरोषितम्, angered [f. आरोषित]

आडिअं i. 74 इष्टम्, wished; गणनीयं, to be counted; अग्रमत्तम्, careful; गाढम्, intense [f. आड्य]

आणद्वडो i. 72 प्रथमं वध्वा रुधिरारुणितं वस्त्रम् । पथमपरिणये मर्वा कौमारे गृहीते यत्तत्परिमल-रुधिररञ्जितं वस्त्रम् चान्धवानानन्दयति तत्, a cloth stained with the first menstrual discharge of a girl. [f. आनन्दप्रदः]

आणाई i. 64 शकुनिकारूपः पक्षी, a kind of bird.

आणिअं i. 74 इष्टम्, wished; गणनीयं, to be counted; अग्रमत्तम्, careful; गाढम्, intense. [a variant of आडिअं !]

आणिङ्ग i. 61 तिर्यक्सुरतम्, sexual intercourse in an oblique posture (Tr. = only तिर्यक्)

आणुअं i. 62 मुखम्, the face. आकार इत्यन्ये form, appearance [f. आनन]

आणुवो i. 64 श्वपचः, a man of the lowest caste. [Tr. भाडारे]

आफरो i. 63 शूतम्, gambling.

आमडणं i. 68 पाण्डम्, a pot.

आमलयं i. 67 नूपुरगृहम्, dressing room.

आमेलो i. 62 लटः, the mass of twisted hair. [f. आपीड]

आमोको i. 64 हर्षः, joy [He. आमोद, but his remark is beside the point.]

आमोडो i. 62 लटः, the mass of twisted hair. [a variant of आमेलो q. v.]

आमोरओ i. 66 विशेषज्ञः, learned.

आयड्डी i. 64 विस्तारः, extension. [cogn. आयत]

आयामो i. 64 बलम्, strength. दीर्घ इत्यन्ये, long. [ts.]

आयावलो i. 70 बालातपः, morning sun

आयाततलं i. 72 इम्पेष्टम्, the top of a palace. [f. आकाशतल]

आयातलवो i. 72 पक्षिगृहम्, a nest, a cage-आरहिअं cf. आराडो.

आरणं i. 76 अधरः, the nether lip; फलकः, a slab [cogn. अरण]

आरणालं i. 67 कमलम्, a lotus. [f. आराव. ताल]

आरद्धं i. 75 अवृद्धम्, full-grown; सतृष्णम्, thirsty; गृह आगतम्, come home.

आरदरं i. 78 अनेकान्तम्, not alone; संकटम्, difficulty.

आरमिओ i. 71 मालाकारः, a garland-maker. (Tr. आरतिओ)

आराइअं i. 70 गृहीतम् taken. आसादितमित्यन्ये, obtained.

आराडो i. 75. विलपितम्, lamentation; चित्रयुतम्, decorated with paintings-आरडिअं इत्यन्ये.

आरिछो i. 63 अर्वाकृ । अर्वाङ्गालोत्पन्न इत्यर्थः, modren. (Tr. = वन्धः !)

आरेइअं i. 77 मुकुलितम्, budded; मुक्तम्, released; घान्तम्, roaming; सरोमाश्रम्, horripilated. [f. आरचित]

आरोगिअं i. 69. मुक्तम्, eaten [prob. f. Can. ārogaṇa (f. आइरण !)]

आरोडो i. 63 स्तनः, a breast. [f. आरोड]

आलं i. 73 अल्पस्रोतः, a small stream; मृदु, soft.

आलंकिअं i. 68 सञ्जीकृतम्, made lame.

आलत्थो i. 65 मयूरः, a peacock.

आलंबं i. 64 भूमिच्छत्रम् । यद्वान्तु परोहति, the fungus [f. आलम्ब]

आलयणं i. 66 वासगृहम्, the bedchamber.

आलातो i. 61 वृश्चिकः, a scorpion.

आलीलं i. 65 निकटं भयम्, danger at hand.

आलीवणं i. 71 प्रदीप्तम् । प्रदीपनकर्मित्वर्थः, illuminating.

आवंगो i. 62 अपामांगः, Achyranthes Aspera, a kind of plant.

आवृत्तिआ i. 77 नववधूः, a bride, परतन्त्रा, dependent [f. आ-वृत्]

आवृद्धिअं i. 78 संगतम्, united, सारम्, essence. [f. आपतित]

आवरेहआ i. 71 करिका । मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for distributing wine.

आवालं cf. fol.

आवालयं i. 70 जलनिकटम्, proximity to water. कप्रत्ययामावे आवाले इत्यपि.

आवि i. 73 प्रसवदुःखम्, the pangs of childbirth, नित्यम्, daily; दृष्टः, seen.

आविअं i. 76 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days), मथितम्, churned; प्रोतम्, stitched, pierced.

आविअञ्ज i. 77 नववधूः, a bride, परतन्त्रा, dependent.

आविद्धं i. 63 प्रेरितम्, urged. instigated. [ts.]

आसवस्त्रओ i. 67 श्रीवदारुणः पक्षिविशेषः, a kind of bird.

आसंगो i. 66 वासगृहम्, the bedchamber. [ts.]

आसंघा i. 63 इच्छा, desire. आस्थेय्यन्ये, regard, care. [Tr. f. आस्था]

आसवं i. 65 निकटम्, proximity. [f. आश्रय!]

आसगिओ i. 69 संमुखागतः, come face to face.

आसवणे i. 66 वासगृहम्, the bedchamber. (Tr. आसवण) [f. आ-वस् by metathesis]

आसिअओ i. 67 लोहमयः, made of iron. [Hc. by metathesis f. आयसिक]

आसीवओ i. 69 सूचीजीवकः, a tailor.

आहचं i. 62 अत्यधम्, very much.

आह्लित्यो i. 76 चलितः, shaken; कुपितः, angry; आकुलः, confused, agitated. (Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द) [f. आ + ह्लित्वा q. v.]

आहु i. 61 उलूकः, an owl.

आहुई i. 74 सीत्कारः, a sound made by drawing in the breath; पणितम्, a wager. [f. आहुत]

आहुडिअं i. 69 निपतितम्, fallen.

आहुंदुरु cf. fol.

आहुंदुरो i. 66 बालः, a tail. आहुंदुरु इत्यन्ये.

इ

इकणो i. 80 चोरः a thief.

इकुसं i. 79 नीलोत्पलम्, a blue lotus [Tr. इकुसं]

इग्नो i. 79 भीतः, frightened.

इग्धिअं i. 80 मर्तितम्, reproached. (Tr. इग्धुओ)

इंगाली i. 79 इक्षुसण्डम्, a piece of sugarcane.

इंघिअं i. 80 घ्रातम्, smelled.

इंदुडो i. 79 भ्रमरः, a bee.

इंदगाई i. 81 पुताः कीटाः । ये कीटाः संलग्ना भ्रमन्ति, insects which go about attached to each other.

इंदग्निधूमं i. 80 तुहिनम्, snow. [Tr. f. इन्द्रग्निधूम in one place but elsewhere he calls it a desi-word]

इंदग्नी i. 80 तुहिनम्, snow [cf. prec.]

इंदइलओ i. 82 इन्द्रोत्थापनम्, awakening Indra,

इदमइकामुओ i. 82 आ, a dog [f. इन्द्र-
मइकामुक]

इदमहो i. 81 कौमारः, कुमारी भवइति व्युत्पत्तेः,
born of a maiden. इदमहं कौमारमित्य-
वन्तिमुन्दरी, maidenhood. [f. इन्द्रमह]

इदोवत्तो i. 81 इन्द्रगोपकः, a kind of insect
of red or white colour (found
on rainy days) [cogn. with इन्द्र-
गोप !]

इम्भो i. 79 वणिक्, a merchant [f. इम !]

इरमंदिरो i. 81 करमा, a young elephant.

इरावो i. 80 गजः, an elephant [f. ऐरावत]

इरिआ i. 80 कुटी, a cottage.

इरिण i. 79 कनकम्, gold. [cogn. with
इरिण्य !]

इली i. 83 शार्दूलः, a tiger; सिंहः, a lion;
वर्षाशरणम्, a shelter from rain [f.
Dr. puli !]

इलीर i. 83 वृत्ती, the seat of an ascetic;
वृष्टिवारणम्, warding off of rain; गृह-
द्वारम्, a house-door. [cogn. with
Dr. illu !]

इल्लो i. 82 दरिद्रः, poor; कोमलः, tender;
प्रतीहारः, a doorkeeper; लवित्रम्, a
sickle; रुष्णवर्णः, black colour. [f.
Dr. illa.]

इ

इंसं i. 84 कीलकः, a wedge.

इंसओ i. 84 रोगहास्यो मृगः, a kind of
animal.

इंसरो i. 84 मन्मथः, Cupid, the god of
love [f. ईश्वर, Tr. connects with
स्मर]

इंसिअं i. 84 शबरशिरःपत्रपुटम्, a cup of
leaves on the head of a śabara;
वरापितम्, acting the part of a
woman.

उ

उअअं i. 88 कजु, straight [Tr. f. कजु]

उअक्किअं i. 107 पुरस्कृतम्, placed in
front. [f. पुरस्कृत !]

उअचित्तो i. 108 अपगतः, gone away.

उअरी i. 98 शाकिनी, a kind of female
demon or fairy.

उअह i. 98 पश्यत, see, 2 pl. impv. (cf.
उअ=पश्य in the index of particles.)

उअहारी i. 108 दोधौ, a milch cow.

उआली i. 90 अवतंसः, an ear-ornament.

उईतणं i. 103 उत्तरीयम्, an upper gar-
ment.

उई i. 85 पादपतनम्, prostration.

उईडा i. 92 लब्धा, a bribe.

उईंती i. 87 कूपतुला, cf. fol.

उईंदी i. 87 कूपतुला, a contrivance for
raising water from a well (in
which a horizontal beam, from
one end of which a bucket hangs,
see-saws on a vertical post.)

उका i. 87 कूपतुला cf. prec.

उकासिअं i. 114 उत्थितम्, risen.

उक्कुंडो i. 91 मत्तः, intoxicated.

उक्कुरुडी i. 110 अवकराशिः, a heap of
sweepings.

उक्कुरुडो i. 110 अवकराशिः । रत्नादीनामपि
राशिः a heap of sweepings, also
a heap of precious stones.

उक्करो i. 96 उपहासः, an offering.

उक्कोडा i. 92 लब्धा, a bribe.

उक्कोडी i. 94 प्रतिशब्दः, an echo.

उक्कोलो i. 87 धर्मः, warmth.

उक्कणिअं i. 115 कण्डितम्, threshed.

उक्कंडिअं i. 112 आकान्तम्, seized. उत
ओति ओक्कंडिअं इत्यपि.

उक्कंडो i. 126 सङ्घातः, a collection; स्थपुटः ।
विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised.

उक्कली i. 88 पिटरम्, a pot.

उक्लिषणं i. 130 अवकीर्णम्, scattered;
 छन्नम्, covered; पार्श्वपशिधिलम्, very
 loose at the sides. उत ओति ओक्लि-
 षणं इत्यपि.
 उक्लुङ्गो i. 125 उस्मुक्म्, a firebrand;
 निकरः, a heap, collection; वस्त्रैकदेशः,
 a part of a garment.
 उगृहीतं i. 104 निपुणगृहीतम्, cleverly
 caught. [f. rt. पृ१]
 उग्गाहिअं i. 137 गृहीतम्, taken; उत्थितम्,
 raised; प्रवर्तितम्, founded, set up,
 established. [f. उग्राहित]
 उगुलुङ्गिआ i. 118 हृदयरसोच्छलनम्, dis-
 turbance or upsetting of the heart.
 उगृहीतं i. 90 अवतंसः, an ear-ornament.
 उग्राओ i. 126 संग्राहः, a collection;
 स्थपुटः विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly rais-
 ed. [f. उद्ग्राहः]
 उगृहं i. 99 पुंसितम्, courage [Hc. f.
 उद्गृह]
 उचं i. 86 नाभितलम्, the navel.
 उचट्टिओ i. 106 उक्षिप्तः, raised, thrown
 up.
 उचत्तवरत्तं i. 139 पार्श्वयोः स्थूलम्, large at
 the sides; असमञ्जसविवर्तनम्, turning
 round in an improper manner.
 उचत्थो i. 97 दृढः, strong.
 उचणो i. 100 आरुढः, mounted.
 उचपिअं i. 116 दीपम्, long.
 उचाडो i. 97 विपुलः, extensive [f. उचट्ट
 rt.]
 उचारिअं i. 114 गृहीतम्, taken.
 उचारो i. 97 बिमलः, pure.
 उच्चुचो i. 99 दृप्तः, proud.
 उच्चुपिओ i. 100 आरुढः, mounted.
 उच्चुलउलिअं i. 121 कौमुदलेन त्वरितपातम्,
 hurrying with curiosity (Tr.
 उग्लिलवेलिअं)

उच्चुलं i. 127 उद्धिगम्, grieved; अविहृतम्,
 mounted; भीतम्, frightened.
 उचेलरं i. 136 शिलमूमी, waste land; जप-
 नरोमाणि, hair on the buttocks. उत
 ओति ओचेलरं इत्यपि.
 उचेलो i. 97 प्रकटः, apparent, undisguis-
 ed.
 उचोलो i. 131 नीवी, the knot of the
 wearing garment; सैदा, sorrow.
 उच्छंगिअं i. 107 पुरस्कृतम्, placed in
 front [f. उच्छङ्गित.]
 उच्छट्टो i. 101 द्रुतचौर्यम्, sleight of
 hand in stealing.
 उच्छट्टो i. 101 चोरः, a thief. उत ओति
 ओच्छट्टो इत्यपि.
 उच्छडिअं i. 112 चोरितं वस्तु, stolen pro-
 perty.
 उच्छडिअं i. 111 छिन्नत्वक्, skin torn off.
 उच्छविअं i. 103 शयनीयम्, a bed.
 उच्छाडो i. 92 सूत्रतन्तुः, a thread.
 उच्छित्तं i. 124 विक्षिप्तम्, scattered; उक्षि-
 तम्, raised. [f. उक्षिप्त]
 उच्छिडं i. 95 छिद्रम्, a hole [Hc. उच् +
 छिड q. v.]
 उच्छुअं i. 95 भयचौर्यम्, stealing with
 fear.
 उच्छुअरणं i. 117 इक्षुवाटः, a garden of
 sugar-canes. [f. इक्षु-अरण्य.]
 उच्छुआरं i. 115 सञ्छन्नम्, concealed.
 उच्छुच्छु i. 99 दृप्तः, proud.
 उच्छुडिओ i. 135 सपत्रितः । बाणादिनाति-
 व्यथितः, wounded with an arrow;
 अपहृतः, taken away.
 उच्छुरं i. 90 अविनश्यम्, indestructible.
 उच्छुरणं i. 117 इक्षुवाटः, a garden of
 sugar-canes. इक्षुरिति केचित्, sugar-
 cane [a variant of उच्छुअरणं q. v.]
 उच्छुलो i. 131 अनुवादः, repetition; सैदा,
 sorrow.

उच्छ्रु i. 85 वातः, wind.

उच्छेवणं i. 116 घृतम्, ghee (Tr. उत्थवणं)

उच्छो i. 85 अन्त्रावरणम्, the intestines.

उज्जगिरं i. 117 ओन्निद्र्यम्, wakefulness.

[f. उत्-जागृ.]

उज्जगुज्जं i. 113 स्वच्छम्, clear.

उज्जंगलं i. 135 बलात्कारः, force; दीर्घम्, long.

उज्जई i. 96 उद्दुसम्, banished, desolate [f. उज्ज्वल]

उज्जणिअं i. 111 वक्कीभूतम्, bent.

उज्जहा i. 97 बलात्कारः, violence (Hc. Gr. ii. 174 उज्जहो बली) [f. उज्ज्वल]

उज्जाणिअं i. 113 निम्नीकृतम्, made low, subdued.

उज्जोरिअं i. 112 निर्भत्सितम्, threatened.

उज्जूरिअं i. 112 क्षीणम्, thin. शुष्कमित्यन्ये, dry.

उज्जोमिआ i. 115 रश्मिः, a rope.

उज्जमणं i. 103 पलायनम्, running away.

उत ओति ओज्जमणं इत्यपि.

उज्जहरिअं i. 133 काणाक्षिदृष्टम्, looked askance; विक्षिप्तम्, scattered; क्षिप्तम्, thrown; त्यक्तम्, abandoned.

उज्जसो i. 95 उद्यमः, effort.

उंचहिआ i. 109 चक्रधारा, the periphery of a wheel.

उंचओ i. 98 छिम्पकास्वः कारुविशेषः, a dyer

उडिदो i. 98 माषधान्यम्, a kind of pulse, the black gram. [Tam. ulundu, Can. uddu.]

उडुहिअं i. 137 ऊढायाः कुपितम्, the anger of a married girl; ऊढायाः उच्छिष्टम्, the leavings of a married girl. उडुडुहिअं इत्यपि.

उडु i. 86 तृणपरिवारणम् । तृणावच्छादनमित्यर्थः covering made of grass.

उडुणो i. 123 दीर्घः, long; वृषभः, a bull. [f. वृद्ध !]

उडुसो i. 96 मत्कुणः, a bug.

उडुहणो i. 101 चोरः, a thief.

उडुओ i. 91 उद्गमः, rising

उडुणो i. 128 प्रतिशब्दः, an echo; कुरगः, an osprey; निष्ठा, devotion, application; गर्विष्ठः, proud; मनोरथः, desire. (Tr. उडुणो)

उडुसो i. 99 सन्तापः, distress.

उडुआहरणं i. 121 सुरिकायमुक्तं पुष्पं पादाङ्गुलिभ्यां गृहीत्वोत्पतनम्, catching hold with the toes of a flower thrown up by a knife [f. उडुपि-आहरण]

उडुहिअं a variant of उडुहिअं q. v.

उडो i. 85 कूपादितनकः, men who dig wells etc. [f. Dr. odde]

उडुलो i. 91 उल्लासः, joy

उडुहो i. 91 उल्लासः, joy [a variant of prec.]

उंडं i. 85 गम्भीरम्, deep.

उंडलं i. 129 मञ्चः, a bedstead; निकरः, a heap, collection.

उण्णमो i. 88 समुन्नतः, high [f. उन्नम्]

उण्णालिअं i. 136 रुक्षम्, lean, weak; उन्नमितम्, raised [cf. prec.]

उण्णुइओ i. 132 हुङ्कारः, uttering a humming sound; गगनोन्मुखस्य शुनः राब्दः, the howl of a dog.

उण्हिआ i. 88 कसरः, a dish made of sesamum, rice and milk.

उण्होदयभंडो i. 120 भ्रमरः, a bee.

उत्तणो i. 131 गर्वितः, proud; अधिकगुणः, full of good qualities [f. उत्तत्त्व or उत्तत्त.]

उत्तपिओ i. 102 सिन्नः, distressed उत्तम्मिअं सिन्नमित्यन्ये. [f. rt. उत्तम्]

उत्तम्मिअं cf. prec.

उत्तरणपरंदिआ i. 122 उडुपः । समुद्रनयादौ जलतरणोपकरणं यवहणादि, a boat [f. उत्तरण-वरण्डक]

उत्तलहओ i. 119 विटपः, a bush उत ओति
ओत्तलहओ इत्यपि.

उत्ताणपत्तवं i. 120 ऐण्डम् । ऐण्डस्येदमेण्डम् ।
पत्रप्राचम्, of the castor-oil plant.

उत्तालं i. 101 निरन्तरस्वरुदितम्, incessant
weeping. [ts.]

उत्ताहिओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown
up.

उत्तिरिचिही i. 122 ऊर्ध्वोर्ध्वम् । भाण्डादेः स्थाप-
नम्, one above the other.

उत्तुणो i. 99 दम्, proud (Tr. उद्गणो [f.
उद्गन])

उत्तुरिद्धी i. 99 दम्, proud. गर्वं इत्यन्ये, pride.

उत्तुहिअं i. 105 उत्स्रोटितम्, broken (Dp.
उड्डिहिअं=उत्क्षिप्तं, but Hc. says तकारसं-
योगस्थाने डकारसंयोगं केचित्पठन्ति । स च
लिपिधम एव).

उत्तुओ i. 94 अतटः कूपः, a steep well.

उत्त्यग्यो i. 93 संमर्दः, crowd. [f. उत्-स्थम्]

उत्थलिअं i. 107 गृहम्, a house. उन्मुखगत-
मित्यन्ये, moved towards. (Hc Gr.
iv. 174 = उत्थलितम्. cf. उत्थल in the
index to verbal substitutes.) [f.
उत्-स्थल]

उत्थलपत्थला i. 122 पार्श्वद्वयेन परिवर्तनम्,
turning on the sides. उत ओति ओरथ-
लपत्थला इत्यपि. [f. उत्स्थलपस्थला].

उत्थला i. 93 परिवर्तनम्, turning round
[cf. prec.]

उद्दु i. 123 जलमानुषम्, the humanity
of water; ककुदम्, the hump.

उद्दुरिअं i. 100 उत्खातम्, dug up. [f. उत्-
दारित].

उद्दण्णा i. 87 चुल्ली, the fireplace.

उद्दामो i. 126 सङ्घातः, a collection;
स्थपुटः । विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly rais-
ed. [ts.]

उद्दिक्षिअं i. 109 उत्प्रेक्षितम्, conjectured
[f. उत्-दिक्ष]

उद्देही i. 93 उपदेहिका, a minor body
(which grows on the diseased
parts of the body) [f. उपदेह]

उद्दच्छविअं i. 119 सज्जितम्, made ready.

उद्दच्छवी i. 114 विसंवादिता, inconsistent.

उद्दच्छिअं i. 111 निषिद्धम्, forbidden.

उद्दथो i. 96 विपलव्यः, disappointed (Tr.
उद्दच्छो, as all Mss of Hc. Dnm.)
[f. वृथा-अर्थ]

उद्दरणं i. 106 उच्छिष्टम्, leavings.

उद्दवओ i. 106 उत्क्षिप्तः, raised, thrown
up. [f. ऊर्ध्व]

उद्दविअं i. 107 अर्घितम्, made valuable
or venerable. [f. ऊर्ध्व.]

उद्दाओ i. 124 विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly
high place; आन्तः, tired; संघातः, a
collection.

उंदुरओ i. 105 दीर्घमहः, a long day.

उर्णको i. 130 पङ्कः, mud. उच्छ्रयः, height.
समूहः, a collection. बहलम्, abund-
ant [ts.]

उर्णिगालिआ i. 118 करोत्सङ्कः, interior or
inner surface of the hand.

उर्णिजलं i. 135 मुरतम्, sexual inter-
course. रजः, pollen. अक्रीतिः, infamy.
[f. विअर].

उर्णित्थं i. 129 व्रतम्, frightened. कुपि-
तम्, angry. विधुग्म्, distressed, depriv-
ed of.

उर्णीलो i. 126 संघातः, a collection. स्थपुटः ।
विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f.
उत्-पीड or -पिण्ड]

उर्णेह्वं i. 116 उद्भूतः, excellent. (Hc.
Gr. ii. 174 calls this a भाषाशब्द)

उर्णंदोलो i. 102 चलः, moving, unsteady.
[cogn. with सन्द.]

उर्णालो i. 90 दुर्जनः, a wicked person.

उर्णुकिआ i. 114 रजनी, a washerwoman

उर्णुडिअं i. 113 आस्तृतम्, spread.

- उष्णुर्णं i. 92 आपूर्णम्, filled. [probably a variant of अष्णुर्णं q. v.]
 उष्केतो i. 94 वासः, fear. अपवादाथोऽप्ययं लक्ष्येषु दृश्यते, censure [prob. f. केतो q. v. although Hc. Dnm. i. 95 contradicts it.]
 उष्कोओ i. 91 उद्गमः, rising. [cogn. with स्कोट !]
 उर्व्विचं i. 127 खिन्नम्, distressed. शून्यम्, empty. भीतम्, frightened. उद्भटम्, excellent. क्रान्तम्, gone. प्रकटवेपम्, undisguised appearance [f. उत्-विम्ब]
 उर्व्विचलं i. 111 कलुषजलम्, turbid water. (Dp. Pl. 89 उर्व्विचलं) [as prec.]
 उर्व्वुर्णं i. 128 मलपित्तम्, prattle. सङ्कटम्, difficulty. बलात्कारः, violence. (Tr. assigns only the first sense)
 उर्व्वरो i. 126 अधिकः, more or greater, abundant. सङ्घातः, a collection. स्थपुटः । विषमोन्नतप्रदेशः, unevenly raised. [f. Dr. ubbu ?]
 उर्व्वमगो i. 95 गुण्ठितः, covered
 उर्व्वमंती i. 95 श्लानः, weary.
 उर्व्वमाओ i. 96 शान्तः, tranquil [f. भाव !]
 उर्व्वमालणं i. 103 श्रुतिनोत्पन्नम्, winnowing. अश्रुतिमिति केचित्, strange. उत ओनि ओर्व्वमालणं इत्यपि. [f. उर्व्वालन !] (Tr. Gr. = पूर्णम्)
 उर्व्वमासुअं i. 110 गतशोभम्, devoid of beauty or grace.
 उर्व्वमुआणं i. 105 यदग्न्यादिना तप्तं दुग्धादि भाजनादुबलति, overflow of milk etc. when heated.
 उर्व्वमुगो i. 102 चलः, moving, unsteady.
 उर्व्वरं i. 90 बहु, much.
 उर्व्वरउष्कं i. 119 अभूताभ्युदयः, unreal fortune.
 उर्व्ववा i. 86 बन्धनम्, a bond.
 उर्व्ववी i. 86 पक्वगोधूमः, (ripe) wheat.

- उर्व्वमइअं i. 102 मूढम्, stupid, silly or confounded.
 उर्व्वमच्छं i. 125 असम्बद्धम्, unconnected मङ्गलीमणितम्, periphrasis. क्रोधः, anger.
 उर्व्वमच्छविअं i. 116 उद्भटम्, excellent.
 उर्व्वमच्छिअं i. 137 रुषितम्, enraged. आकुलम्, agitated.
 उर्व्वमड्डु i. 97 बलात्कारः, violence. [f. उत्-मर्द]
 उर्व्वमंडं i. 124 इठः, violence उद्भटम्, raised.
 उर्व्वमत्तो i. 89 चतुरः, the thorn-apple. एरण्ड इत्यप्ये, the castor-oil plant [f. Dr. ummetta; उर्व्वमत्त is also used in this sense.]
 उर्व्वमत्थं i. 93 अधोमुखम्, with the face downwards विपरीतमिति वाच्यम्, opposite, reverse. (Dp. Pl. ओमत्थं) [f. अवमस्त]
 उर्व्वमरिअं i. 100 उत्खानम्, dug up.
 उर्व्वमरो i. 95 गृहदेहली, the threshold of a house [f. Tam. ummārapadi.]
 उर्व्वमलं i. 91 स्थानम्, thick.
 उर्व्वमल्ला i. 94 तृष्णा, thirst.
 उर्व्वमलो i. 131 नृपः, a king; मेघः, a cloud; पीवरः, fat. बलात्कार इति केचित्, violence. [f. उत्-मल्ल]
 उर्व्वमुहो i. 99 दसः, proud. [f. उर्व्वमुत्त]
 उर्व्वमुविअं i. 117 मुरतम्, sexual intercourse.
 उर्व्वरं i. 86 आरम्भः, beginning.
 उर्व्वरत्तं i. 90 स्फाटितम्, burst.
 उर्व्वररी i. 88 पशुः, an animal.
 उर्व्वरुहो i. 134 अपूपः, a cake of flour mixed with sugar. धान्यमिश्रा, a mixture of rice and pulse, a medley (as of various grains)
 उर्व्वमि i. 108 भेरितम्, instigated.

- उरुसोहं i. 108 वेरितम्, instigated.
 उलिअं i. 88 निक्किताक्षम्, closed eyes.
 ✓ उलितं i. 89 उच्चस्थिताः कूपः, a well in a high place.
 उलुउंदिअं i. 119 प्रलुठितम्, rolled. विरोधितमिति यावत्, purged.
 उलुकसिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled with joy.
 उलुसंओ i. 107 उल्मुकम्, a firebrand.
 उलुकुंदिअं i. 138 विनिपातितम्, thrown down, killed; पशान्तम्, calm, tranquil.
 उलुहंतो i. 109 काकः, a crow [f. उलूक-इन्]
 उलुहलिओ i. 117 वृत्तिरहितः । यः कदापि वृत्तिं न जानाति, dissatisfied, one who is never satisfied with anything.
 ✓ उल्लरयं i. 110 कपदाभरणम्, an ornament made of cowries.
 उल्लिअं i. 104 शिथिलस्थिति, loose or severed condition.
 उल्लसिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled with joy [f. उल्लसित]
 उल्लो i. 87 चुल्ही, the fireplace. [f. चुल्ही]
 उल्लुक्कं i. 92 तुटितम्, broken.
 उल्लुट्टं i. 89 मिथ्या, false.
 उल्लुट्टिअं i. 109 सञ्चूर्णितम्, ground. [f. उत्-लुट्ट]
 उल्लुरुहो i. 105 लघुशंसः, a small conch-shell.
 उल्लुओ i. 100 आरुहः, mounted. अङ्कु-रित इत्यन्ये, sprouted. (Hc. Gr. iv. 259 उल्लुह = निःसरति) [f. उत्-रुह]
 उल्लेवओ cf. foll.
 उल्लेवो i. 102 हसः, laugh. स्वार्थे के उल्लेवओ इत्यपि.
 उल्लेहो i. 104 लंपटा, a libertine. [f. उत्-लिह]
 उल्लोचो i. 98 वितानम्, a canopy. [ts.]

- उल्लोहो i. 99 शत्रुः, an enemy [ts.]
 उल्लसिअं i. 116 उद्भटः, excellent. [f. उल्लसित]
 उवउज्जो i. 108 उपकारः, help, favour. [f. उपरु.]
 उवण्डा i. 118 मद्यपरिवेषणमाण्डम्, a pot for serving wine.
 उवकयं i. 119 सज्जितम्, made ready. कप्रत्यये उवकययं इत्यन्ये. [f. उपरुत]
 उवकसिओ i. 138 संनिहितः, placed near; परिसेवितः, served; सन्निवः, acquired.
 उवजंगलं i. 116 दीर्घम्, long.
 उवदीहं i. 106 अन्यद्वीपम्, a different part of the world. [f. उप-दीप]
 उवलमत्ता i. 120 वलपानि, rings.
 उवलपमणा i. 120 वलपानि, rings.
 उवललयं i. 117 मुरतम्, sexual intercourse.
 उवलुअं i. 107 सलज्जम्, bashfully.
 उवसुणो i. 113 मंदः, slow. [f. उप-म्]
 उवसेरं i. 104 रतियोग्यम्, fit for enjoyment.
 उविअं i. 89 शीघ्रम्, soon.
 उव्वं cf. foll.
 उव्वसं i. 129 नीरागम्, without colour or affection; गलितम्, dropped down
 उव्वं दान्तामिति केचित्. [f. उत्-व्व]
 उव्वरिअं i. 132 अधिकम्, more, abundant, अनीप्सितम्, undesired; निश्चितम्, settled; तापः, heat; अगणितम्, uncounted. [as prec.]
 उव्वरो i. 87 धर्मः, warmth.
 उव्वहणं i. 110 महानावेशः, a great passion or anger.
 उव्वा i. 87 धर्मः, warmth.
 उव्वाओ i. 102 सिन्नः, distressed. [f. उत्-वै] cf. Hc. Gr. iv. 240.
 उव्वावलं i. 134 गीतम्, sung, a song; उप-वनम्, a garden.

- उवाहुं i. 133 पराङ्मुखसुरतम्, sexual intercourse with the faces averted; निर्मयादिसुरतम्, indecorous sexual union.
- उवाहं i. 129 विस्तीर्णम्, extensive; गतदुःखम्, free from sorrow. केचिद्विपूर्वमेनं पठन्ति विउवाहं इति.
- उवाहिओ i. 106 उल्लिख्य, raised, thrown up. [f. उत् - वह]
- उवाहुलं i. 136 ओत्सुक्त्वं, eagerness; द्वेष्यम्, hateful. [f. उत् - व्याकुल !]
- उवाहो i. 87 धर्मः, warmth.
- उविहिमो i. 134 अधिकप्रमाणः, great in size; विमुक्तमर्यादः, indecorous.
- उव्हीहं i. 100 उन्नातम्, dug up.
- उव्बुण्णं i. 123 उद्विग्नम्, afflicted; उस्तिकम्, sprinkled. उद्भटम्, excellent. शून्यम्, empty. [f. उद्विग्न]
- उव्वेत्तालं i. 101 निरन्तरस्वरुदितम्, incessant weeping.
- उसणसेणो i. 118 बलमद्रः, Balarāma. [f. वृषण = strong !]
- उसीरं i. 94 बिसम्, the fibrous stalk of a lotus.
- उमुओ i. 89 दूषणम्, censure.

ऊ

- ऊआ i. 139 यूका, a louse [f. यूका]
- ऊणदिअं i. 141 आनन्दितम्, rejoiced [f. आनन्दित]
- ऊमुत्तिअं i. 142 उभयपार्श्वघातः, struck on both sides.
- ऊरणी i. 140 उरकः, a ram. [f. ऊर्णा]
- ऊरो i. 143 ग्रामः, a village; संग्रहः, a collection [f. Dr. ūru]
- ऊलो i. 139 गतिभङ्गः, stoppage.
- ऊसअं i. 140 उपधानम् । शयने मस्तकोत्तन्मनाव यन्निवेश्यते, a pillow.
- ऊसणं i. 139 रणरणकः, Cupid, the god of love.

- ऊसत्थो i. 143 जृम्भितं, yawning; आकुलः, agitated. [f. अस्वस्थ]
- ऊसलं i. 140 पीनम्, fat, stout
- ऊसलिअं i. 141 सरोमाश्रम्, thrilled with joy or horripilated [f. उल्लसित, cf. He. Gr. iv. 202]
- ऊसविअं i. 143 उद्बालन्तम्, bewildered; ऊर्ध्वारुतम्, raised [f. उत् - धपयति]
- ऊसाअंतो i. 141 वेदे सति शिथिलः, broken down with sorrow.
- ऊसाइअं i. 141 विक्षिप्तम्, scattered. उल्लिख्यमिति धनपालः raised, thrown up.
- ऊसारो i. 140 गर्तविशेषः, a pit. [a variant of कूसार q. v.]
- ऊसुक्किअं i. 142 विमुक्तम् released [f. उत् - शुष्क]
- ऊसुंमिअं i. 142 रुद्रगलं रोदनम्, low weeping [f. उत् - सुम्]
- ऊसुरुसुंमिअं i. 142 रुद्रगलं रोदनम्, low weeping [cogn. with prec. q. v.]
- ऊहहं i. 140 उपहसितम्, ridicule. [f. उपहस !]

ए

- एकधरिल्लो i. 146 देवरः, a husband's brother. [f. एक-गृह]
- एकणं i. 144 चन्दनम्, sandal. [f. एक - अङ्ग]
- एकण्डो i. 145 कथकः, a story-teller. [f. एक-नट]
- एकमुहो i. 148 निर्धर्मः, unrighteous. दरिद्रः, poor. प्रियः, dear. [f. एक-मुह]
- एकल्लुपुडिअं i. 147 विरलविन्दुवर्षः, a shower of rain. [एक - स्फुल !]
- एकसाहिळो i. 146 एकस्थानवासी, dwelling at the same place.
- एकसिबली i. 146 शास्मलीपुष्पेनैवकलिका, the form of a woman made of silk-cotton flowers.
- एकैकमं i. 145 अन्योन्यम्, mutually. [f. एक - एक]

एकः i. 144 स्नेहपरः, friendly. [f. एक]

एणुवासिओ i. 147 मेकः, a frog.

एतोष्य i. 144 एतत्पमृति, from now.

[cogn. with एतत्पमृति]

एमाणो i. 144 प्रविशन्, entering.

एमिणिआ i. 145 यस्याः स्त्रियाः सूत्रेण शरीर-
प्रमाणं गृहीत्वा दिक्षु पक्षिप्यते (कस्मिंश्चिद्देश
आचारविशेषे) सा, a woman the mea-
sure of whose body is thrown in
all directions.

एराणी i. 147 इन्द्राणी, the wife of Indra;
इन्द्राणव्रतस्था स्त्री, a woman, engaged
in an act of devotion, entitled
Indrani. [a variant of अद्राणी q. v.]

एलविलो i. 148 आड्याः, rich; वृषभः, a bull.
[f. ऐलविल or ts.]

एलो i. 144 कुशलः, clever.

ओ

ओअं i. 149 वार्ता, news.

ओअग्निअं i. 172 अभिभूतम्, defeated;
केशादीनां पुञ्जीकरणम्, collection of hair
(into a braid).

ओअग्निअं i. 162 घ्रातम्, smelled. [f.
अव-आघ्रात]

ओअंको i. 154 गर्जितम्, thunder.

ओअहो i. 165 पर्यस्तः, scattered over,
कम्पः, shaking; गोवाटः, a cowpen;
लम्बमानः, hanging. [f. अपचाल]

ओआअवो i. 162 अस्तसमयः, evening.
[f. अपानपः]

ओआओ i. 166 वामाधीशः, the headman
of a village; अपहृतः, taken away;
आज्ञा, order. हस्त्यादीनां बन्धनार्थं खातम्,
a pit for catching elephants. (Dp.
Pl. 203 उवओ)

ओआली i. 164 सङ्खटोपा, a defect in a
sword; पङ्क्तिः, a row.

ओआलो i. 151 अल्पं स्रोतः, a brook

ओआवलो i. 161 बालातपः, morning sun

ओइसं i. 155 परिधानम्, a garment.

ओइत्तणं i. 155 परिधानम्, a garment. [a
variant of prec.]

ओइलं i. 158 आरुढम्, mounted.

ओइणी i. 159 यूका, a louse.

ओइनि i. 151 उपितम्, habitation. वान्त-
मित्यन्ये, vomited.

ओइसंदिअं, a variant of उक्त्वंदिअं q. v.

ओइसण्णं, a variant of उक्त्सण्णं q. v.

ओगलो i. 151 अल्पं स्रोतः, a brook. [f.
उद्गार]

ओग्गिओ i. 158 अभिभूतः, defeated.

ओगीओ i. 149 नीहारः, mist, fog.

ओघसरो i. 170 अनर्थः, evil, misfortune.
गृहवाग्निवाहः, sewage of a house.

ओचुलं i. 153 चुल्लयेकदेशः, a part of the
fire-place. [f. अव-चुली !]

ओचेल्लं, a variant of उचेल्लं, q. v.

ओच्छटो, a variant of उच्छटो, q. v.

ओचउसं i. 152 दन्तधावनम्, cleaning the
teeth.

ओच्छिअं i. 150 केशविवरणम्, displaying
the hair.

ओज्जहो i. 154 बलवान्, strong. [f.
उज्जवल]

ओज्जाओ i. 154 गर्जितम्, thunder.

ओम्भं i. 148 अवोक्षम्, impure, unclean
[f. अवध्य.]

ओज्जमणं, a variant of उज्जमणं, q. v.

ओज्जरिअं, a variant of उज्जरिअं q. v.

ओज्जरी i. 157 अन्त्रावरणम्, the intes-
tines.

ओज्जायं i. 159 अग्रे प्रेष्यं वक्त्रेण गृहीतम्,
anything first offered to another
and then grasped with the hand.

ओइडुं i. 156 एकम्, attached [f. अव-
दम्भ]

- ओङ्गुणं i. 155 उत्तरीयम्, an upper garment.
- ओणिञ्चो i. 151 वल्मीकः । पिपीलिकोत्सातो मुद्राशिः, an anthill.
- ओणीवी i. 150 नीवम्, the eaves.
- ओणुणओ i. 158 अमिभूतः, defeated [f. अप-अनुनय]
- ओङ्गलं i. 150 केशगुम्फो धम्मिल्लपायः, braided hair.
- ओत्तलहओ, a variant of उत्तलहओ q. v.
- ओत्थओ i. 151 अवसन्नः, ended; ओत्थञं विहितमित्यन्वे, covered.
- ओत्थरिओ i. 169 आक्रान्तः, seized. आक्रममाणः, seizing.
- ओत्थरो i. 150 उत्साहः, effort, exertion.
- ओत्थलपत्थल्ल, a variant of उत्थलपत्थल्ल, q. v.
- ओद्धुपिञ्चं i. 171 आक्रान्तम्, seized; नष्टम्, lost.
- ओप्पा i. 148 शाणादिना मण्वादेमांजनम्, cleaning or polishing a precious stone with a touchstone [f. Can. oppu]
- ओम्भालणं, a variant of उम्भालणं q. v.
- ओमं i. 149 चारु, lovely [f. अपर]
- ओरत्तो i. 165 विदारितः, split. गर्विष्ठः, proud. कुसुम्भरक्तः, coloured with safflower. [f. अप-रक्त]
- ओरं पिञ्चं i. 171 आक्रान्तम्, seized; नष्टम्, lost. (Dp. Pl. 198 = ओरत्तं i. e. विदारितम्.)
- ओरली i. 154 दीपमधुरावनिः, a long and sweet sound. (Dp. Pl. 204 ओरिल्ल)
- ओरिल्लो i. 155 अचिरकालः, a short period.
- ओरुणे i. 156 नास्तीति भणितगमां कीडा, a gesture expressive of negation.
- ओलअणी i. 160 नववधूः, a bride. (Tr. adds इयिताभूताया च)
- ओलइअं i. 162 अङ्गे पिन्दुम्, put on or worn on the body.
- ओलइणी i. 160 दयिताभूता, beloved woman.
- ओलओ i. 160 श्वेनपक्षो, a hawk, falcon. अपलाप इत्यन्वे, concealment.
- ओलत्थो i. 156 विदारितः split.
- ओलावओ i. 160 श्वेनपक्षी, a hawk, falcon.
- ओलिच्छी i. 159 सङ्गादिदोषः, defect in a sword etc.
- ओलिप्पं i. 153 हसः laughter. [f. अवलिप्त]
- ओलिप्पती i. 159 सङ्गादिदोषः, a defect in a sword etc.
- ओलिमा i. 153 उपदेहिक्का, a minor body (which grows on the diseased parts of the body)
- ओली i. 148 कुलपरिपाटी, a family custom [f. आवलि]
- ओलुण्णो i. 164 सेवकः, a servant; निश्छायः, devoid of lustre; निरस्थामा, powerless, feeble. [f. अवरुण]
- ओलुंकी i. 153 छन्नमणम् । नङ्गा यत्र शिशवः क्रोडन्ति । चतुःस्थगनक्रीडोति केचित्, the play of hide and seek.
- ओलुं i. 164 अघटमानम्, impossible, cannot be effected; मिथ्या, false.
- ओलुं पओ i. 163 नापिक्काहस्तः, a go-between.
- ओलेइओ i. 172 अन्यासक्तः, attached to another (woman); वृष्णापरः, greedy; प्रवृद्धः, full-grown.
- ओल्लणी i. 154 मार्जिता, curds with sugar and spices.
- ओल्लरिओ i. 163 सुप्तः, slept.
- ओवं i. 149 गजादेवन्धनार्थं ज्ञातम्, a pit for catching elephants etc (Dp. Pl. उवओ)
- ओवट्ठिअं i. 162 चारु, pleasing, agreeable.
- ओवहो i. 152 मेघजलसेका, a shower of rain.

- ओवङ्गी i. 151 परिधानैकदेशः, a part of a garment esp. the knot.
 ओवरओ cf. foll.
 ओवरो i. 157 निकरः, a heap, collection.
 ओवसेरं i. 173 चन्दनम्, sandal; रतियोग्यम्, fit for enjoyment.
 ओविअं i. 167 आरोपितम्, raised; रुदितम्, weeping; चाटु, pleasing; मुक्तम्, released; हृतम्, taken away.
 ओसङ्गी i. 149 अपसृतः, gone away. [f. अप-सक !]
 ओसणं i. 155 उद्वेगः, agitation.
 ओसणं i. 156 छुदितम्, broken [f. अवसन्न]
 ओसरीअं i. 171 अधोमुखम्, with the face downwards; अक्षिनिकोचः, contraction of the eye; आकीर्णम्, scattered. [f. अप-सृ or उप-सृ !]
 ओसरिआ i. 161 अलिन्दः, a terrace before a house-door. [f. अप-सृ]
 ओसविअं i. 168 गतशोभम्, devoid of beauty or grace; अवसादः, fainting.
 ओसा i. 164 निशानलम्, dew; हिमम्, frost, snow.
 ओसायंतो i. 170 जुम्भालसः, idle and yawning. सीदन्, sinking down; सवेदनः, suffering from agony.
 ओसाओ i. 152 महारपीडा, pain of blows.
 ओसाणिहणं i. 163 विधिवदनुष्ठितम्, performed according to law.
 ओसारो i. 149 गोवाटः, a cowpen.
 ओसिओ i. 150. अवलः, weak. [f. अप-थि-क].
 ओसिचिअं i. 173 गतिव्याघातः, stoppage or obstruction; अरतिनिहितम्, placed in anxiety.
 ओसिचिअं i. 162 घ्रातम्, smelled.
 ओसिचं i. 158 उपलिप्तम्, anointed. [f. अवसिक्त]

- ओसीओ i. 158 अधोमुखः, with the face downwards.
 ओसांसं i. 152 अपवृत्तम्, turned away. [f. उत्-शर्ष !]
 ओसुंखिअं i. 161 उन्नेक्षितम्, conjectured. [cogn. with शंक !]
 ओसुद्रं i. 157 विनिपतितम्, fallen down. (Dp. Pl 194 ओसद्रं=पानितम्).
 ओहंसो i. 168 चन्दनम्, sandal; चन्दनपर्यण-शिला, a stone for preparing sandal-paste.
 ओहंको i. 153 हासः, laughter.
 ओहटिअं i. 159 अन्वं वेर्यं यन्करेण गृहीतम्, anything grasped with the hand having first offered it to another. [as foll.]
 ओहटो i. 166 अपसृतः, gone away; अवगुण्ठनम्, a veil; नीवी, the knot of the lower garment. [f. अप-हृ]
 ओहटो i. 153 हासः, laughter. [f. अव-हृ !]
 ओहडणी i. 160 कलहकार्गळा, a wooden bolt.
 ओहत्तो i. 156 अवनतः bent down. [f. अव-हत]
 ओहरणं i. 174 विनिपातनम्, throwing down. असम्भवतोऽपर्थस्य संभावनम्, fancying an impossible thing.
 ओहरिसो i. 169 घ्रातः, smelled; चन्दनपर्यण-शिला, a stone for preparing sandal-paste.
 ओहसिअं i. 173 वस्त्रम्, a cloth; घृतम्, shaken.
 ओहाइओ i. 158 अधोमुखः, with the face downwards.
 ओहाडणी i. 161 पिधानी, a lid.
 ओहारी i. 167 कच्छपः, a tortoise; नद्यादी-नामस्तद्वर्षिणम्, an island in a river; अंशः, a portion.

ओहितं i. 168 विषादः, sorrow; रमसः, haste; विचारितम्, thought or considered.

ओहोरिअं i. 163 उद्गोतम्, sung aloud. अवसन्नमित्यन्ये, sunk down.

ओदुओ i. 158 अभिभूतः, defeated [अपहृत]

ओदुई i. 157 विकलम्, fruitless.

ओदुरं i. 157 सिन्नम्, distressed; अवनतं स्रस्तं चेत्यवन्तिसुन्दरी, bent down, dropped down.

क

कइअंकसई ii. 13 निकरः, a heap, collection.

कइअंको ii. 13 निकरः, a heap, collection. [a variant of prec.]

कइउलं ii. 21 स्तोक्, a little.

कइलवइलो ii. 25 स्वच्छन्दचारी वृषभः, a bull roaming at will.

कउअं ii. 56 प्रधानम्, chief; चिह्नम्, a mark

कउले ii. 7 करीषम् । तच्च गोमयस्रण्डं तच्चूर्णं च, (a lump of) dried cowdung (or its powder).

कउई ii. 5 नित्यम्, daily.

ककुसरो ii. 14 दध्पोदनः, boiled rice mixed with curds and spiced.

ककुसो ii. 14 दध्पोदनः, boiled rice mixed with curds and spiced [a variant of prec.]

ककिडो ii. 5 रुकलासः, a chameleon.

कपसईगी ii. 19 सती, a female friend.

कपसडो ii. 11 पीनः, fat, stout. [f. कर्कश]

कम्पाडो ii. 53 अपामार्गः a kind of plant, Achyranthes Aspera; किलाटः, coagulated milk.

कम्पाबलो ii. 22 किलाटः, क्षीरविकारः, coagulated milk.

कंकेली ii. 12 अशोकवृक्षः, Jonesia Asoka. [ts.]

कंकोई ii. 7 (कंकोलम्!) a kind of plant.

कचं ii. 2 कार्यम्, work. [f. कृत्य]

कच्छरो ii. 2 पङ्कः, mud [a variant of कस्तो q. v.]

कच्छुरिअं ii. 16 ईर्षितम्, envied.

कच्छुरी ii. 11 कपिकच्छुः, a kind of plant, forget-me-not [f. कच्छु of कपिकच्छु!]

कज्जउडो ii. 17 अनर्थः, evil, misfortune.

कज्जवो ii. 11 तृणायुक्तरः, a stack of grass, etc. विष्टेऽन्ये, excrement.

कज्जालं ii. 8 शेवाला, moss

कंची ii. 1 मुसलमुखे लोहशलयम्, the metal ring at the end of a wooden pestle. [Tel. kanchu.]

कटारो ii. 4 क्षुरिका, a knife. [f. Dr. ka-(t)hāri or rt. रुन् or कटार.]

कटिओ cf. कंडिओ.

कडअली ii. 15 कण्ठः, the neck.

कडअलो ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper [a variant of कडइलो]

कडइओ ii. 22 स्थपतिः, a chief, king.

कडइलो ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper. [a variant of कडअलो]

कडच्छु ii. 7 अयोद्वी, an iron spoon. (Dh. Pl 231 कडुच्छुओ)

कडतला ii. 19 वक्रमेकधारं लोहायुधम्, a sickle.

कडंतं ii. 56 मूलकशाकम्, a radish, an esculent root; मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.

कडंतरं ii. 16 जीर्णशुष्पायुपकरणम्, worn out utensils.

कडंतरिअं ii. 20 दारितम्, torn, rent. [cogn. with prec.]

कडण्णो ii. 13 निकरः, a heap, collection वस्त्रकदेश इति केचित्, a part of a garment. [f. कलाप and कपट]

- कईमुअ ii. 20 कुटकठः । कुटस्वेव कण्डो यस्य सः
कुम्भप्रोवास्थो माण्डविशेषः, a kind of pot
पटस्वेव कण्डः इति शिलाङ्कः, the neck of
a pot.
- कडसो ii. 6 श्मशानम्, a cremation ground.
- कटारं ii. 10 नालिकेरम्, a coconut.
- कडाहपल्लवित्थिअं ii. 25 पार्श्वद्वयापवृत्तम्, turn-
ing on the sides.
- कडित्थंभो ii. 17 कटीन्यस्तो हस्तः, the hand
placed on the hips, कट्याघात इति
केचित्, striking on the hips. [f.
कटिस्तम्भ]
- कडिल्लं ii. 52 निश्चिद्रम्, without holes;
कटीवस्त्रम्, a lower garment; दौवारिकः,
a door-keeper; शत्रुः, an enemy;
आशीः, a benediction; गहनम्, dense,
thick; वनम्, a forest. [f. कटि]
- कडुआलो ii. 57 घण्टा, a bell; लघुमत्स्यः, a
small fish.
- कडो ii. 51 क्षीणः, thin, emaciated; मृतः,
dead.
- कणइअं ii. 57 आद्रं, wet; कृतम्, done; चित्रि-
तम्, spotted; कणाकीर्णम्, overspread
with grain [f. कण]
- कणइल्लो ii. 21 युक्, a parrot. [cogn with
the foll.]
- कणई ii. 5 लता, a creeper [f. कन्]
- कणओ ii. 56 कुसुमावचयः, gathering flow-
ers; इपुः, an arrow [f. कन्]
- कणयंदी, a variant of कलयंदी; q. v.
- कणिआरिअं ii. 24 काणाक्षिदृष्टम्, looked a-
skance.
- कणिसं ii. 6 किंशरुः, a heron.
- कणेड्डिआ ii. 21 गुञ्जा, the Gunja berry.
- कणोवअं ii. 16 उष्णोदकम्; उदकमुपलक्षणम् ।
तेन घृततैलाद्यप्युष्णं, hot water, ghee,
oil etc. [cogn. with कवोष्ण]
- कंटउत्ती ii. 17 कण्टकयोतः, pierced with
thorns [cogn. with कण्टक]
- कंटाली ii. 4 कण्टकारिका, Solanum
Jacquini.
- कंटोलं ii. 7 कंकोडं q. v. (Dp. Pl. 148
कंटुलं)
- कंटकुंची ii. 18 वस्त्रादीनां कण्ठे निबद्धो घन्धिः;
a knot of cloth etc. round the
neck कण्ठे समुत्पुङ्गे नाडिघन्धित्विन्ये, the
Adam's apple
- कंटमल्लं ii. 20 मृतपवहणम् । येन मृतकमुद्यते, a
vehicle for carrying corpses. सामा-
न्येन यातपात्रमिति केचित्, a ship.
- कंठिओ ii. 15 दौवारिकः, a door-keeper
अत्र टकारयुक्तं टकारं केचित्पठन्ति.
- कंठदीपारो ii. 24 घातिविवरम्, a hole, an
opening in a fence
- कंठो ii. 51 सुकरः, a pig; मर्यादा, limit.
- कंडपडवा ii. 25 यवनिका, a curtain [cogn.
with पट]
- कंडूरो ii. 9 वक्रः, a crane.
- कंडो ii. 51 दुर्बलः, weak; विपन्नः, dead;
केनः foam. (Tr. कंडो)
- कण्णच्छुरी ii. 19 गृहगोवा, a small house-
lizard.
- कण्णंवाले ii. 53 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an
ear-ornament. [f. कर्ण + Dr. vālī]
- कण्णस्तरिअं ii. 24 काणाक्षिदृष्टम्, looked a-
skance. कण्णोस्तरिअं इत्यन्ये. [f. कर्ण-उत्तर]
- कण्णाआसे ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि, an
ear-ornament [f. कर्ण-आवास]
- कण्णाईधणं ii. 23 कर्णस्याभरणं कुण्डलादि,
an ear-ornament [f. कर्ण-आधिह]
- कण्णासो ii. 14 पर्यन्तः, border.
- कण्णोच्छिआ ii. 22 दत्तकर्णा । या भाषणार्थं
परवाक्यं गृह्णाति, overhearing
- कण्णोड्डिआ ii. 20 नीरङ्गिका, a veil
- कण्णोडत्ती ii. 22 दत्तकर्णा । या भाषणार्थं पर-
वाक्यं गृह्णाति, overhearing
- कण्णोड्डी ii. 57 चञ्चुः, beak; अवतंसः, an
ear-ornament [f. कर्णावलि or कणालि]

कण्णोस्तरिअं, a variant of कण्णस्तरिअं,
q. v.

कतवारो ii. 11 तृणायुत्तरः, a stack of
grass etc.

कत्ता ii. 1 अन्धिकायूतकपर्दिका, a cowrie
used in gambling.

कद्दुमिओ ii. 15 महिषः, a buffalo. [f.
कद्दमित]

कंतू ii. 1 कामः, Cupid, the God of
love. [f. कान्त].

कंदलं ii. 4 कपालम्, the skull.

कंदी ii. 1 मुलकशाकम्, a radish, an escur-
lent root. [f. Tel. kanda]

कंदो ii. 51 दृढः, strong; मत्तः, intoxi-
cated; स्तरणेऽपीत्यन्वे, the act of scat-
tering.

कंदोटे ii. 9 नीलोत्पलम्, a blue lotus. [f.
कन्द-उट्ट or उत्थ, or ts.] (Hc. Gr.
ii. 174 कंदुट्ट = उत्पलम्)

कण्णरिअं ii. 20 दारितम्, torn, rent. [f.
सर्पर !]

कफाडो ii. 7 गुहा, a cave. [f. क-स्फाट]

कमडो ii. 55 दधिकलशी, a jar to hold
curds; पिठरम्, a pot; हलभृत्, Bala-
rāma; मुखम्, mouth, face. [f. कमठ]

कमणी ii. 8 निःश्रेणिः, a ladder [f. कम]

कमलो ii. 54 पिठरः a pot; पटहः, a drum;
मुखम्, mouth, face; हरिणः, a deer.
[f. कमठ, thro' कमड; also ts.]

कमिओ ii. 3 उपसर्पितः, approached.

कंपडो ii. 7 पथिकः, a traveller.

कंबरो ii. 13 विज्ञानम्, wisdom.

कम्हिओ ii. 8 मालिकः, a florist.

कवलं ii. 4 अलिअरः, a water-jar.

कवारो ii. 11 तृणायुत्तरः, a stack of
grass.

करपडी, a variant of foll.

करवरी ii. 16 रघूलवस्त्रम्, a coarse cloth.

केचिदन्त्यरेकस्थाने इकारं पठन्ति.

करइली ii. 17 शुष्कवृक्षः, a withered tree.

करकं ii. 55 भिक्षापात्रम्, a begging bowl;
अशोकवृक्षः, *Jonesia Asoka* [ts.]

करघापलो ii. 22 किलाटः। क्षीरविकारः, co-
agulated milk.

करंजो ii. 8 शुष्का त्वक्, dry skin or bark.

करडा ii. 55 लट्वा, a sparrow.

करडो ii. 55 व्याघ्रः, a tiger; कचुरः, spot-
ted, variegated. [f. Dr. karadi]

करणी ii. 7 रूपम्। आकार इत्यर्थः form.
[Hc. f. करण]

करमरी ii. 15 इठहूता स्त्री, a woman ab-
ducted by force [f. कर-मुदिन].

करमो ii. 6 क्षीणः, thin, emaciated.

करयंदी ii. 18 मलिका, a kind of jas-
mine.

कराइणी ii. 18 शाल्मलितरुः, the silk-cotton
tree. कारायणीति कश्चित्.

कराली ii. 12 दन्तपवनकाष्ठम्, a tooth-
brush. [f. Arabic khilāl]

करिआ ii. 14 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for
serving wine [f. करक]

करिहं ii. 10 वंशाङ्कुरः, a bamboo shoot.
[f. करी].

करेडू ii. 5 रुक्लासः, a chameleon.

करोडो ii. 3 कीटिकानेदः, a kind of small
worm.

करोडो ii. 54 नालिकेरम्, the cocoanut;
क्राकः, a crow; वृषभः, a bull.

कलओ ii. 54 अर्जुनवृक्षः, *Terminalia Ar-
juna*; सुवर्णकारः, a goldsmith.

कलंकवई ii. 24 वृत्तिः, an enclosure. [f.
the foll.]

कलंकी ii. 8 वंशः, a bamboo.

कलमो ii. 10 चोरः, a thief. [Hc. ts.]

कलंबू ii. 3 नालिकाभिधाना वल्ली, the stalk
of a lotus.

कलयंदी ii. 58 पाटला, the red *Lodhra*;

- प्रसिद्धः, famous. केचित्पाटलायां कणवंदी-
त्याहुः.
कलवू ii. 12 तुम्बीपात्रम्, a vessel made
out of gourd. [f. अलावू !]
कलहं ii. 5 प्रत्याकारः । असिपरिवार इति यावत्,
a scabbard.
कलिआ ii. 56 सखी, a female friend.
कलिओ ii. 56 गर्वितः, proud; नकुलः, a
mongoose.
कलिजं ii. 11 लघुदारु, a small piece of
wood [a variant of किलिचं]
कलिमं ii. 9 नीलोत्पलम्, a blue lotus [f.
क-ली]
कली ii. 2 शत्रुः, an enemy. [ts.]
कलेरो ii. 53 कङ्कालः, a skeleton; करालः,
dreadful. [f. कराल]
कल्विअं ii. 18 नीमितम्, made wet. विस्ता-
रितमित्यर्थे, extended [f. Dr. kal.]
कला ii. 2 मद्यम्. liquor, wine. [f. Dr.
kal-lu; Hc. f. कल्या]
कल्लो ii. 2 शत्रुः, an enemy. [ts.]
कल्लोडी ii. 9 वन्सतरी, heifer.
कल्लोडी ii. 9 वन्सतरः, a steer.
कवयं ii. 3 मूमिच्छत्रम् । यद्वर्षासु परोहति, a
mushroom.
कवासो ii. 5 अर्चजह्वा । मोचकमित्यर्थः, an
armour for the legs.
कविडं ii. 9 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western
courtyard of a house.
कविलो ii. 6 ब्वा, a dog. [f. कपिल]
कविसं ii. 2 कविसम्, liquor, wine.
[f. कपिश]
कविसा ii. 5 अर्चजह्वा । मोचकमित्यर्थः, an
armour for the legs.
कवाडो ii. 10 दक्षिणहस्तः, the right hand.
कवार्ल ii. 52 कर्मस्थानम्, a place of busi-
ness. गृहम्, a house.
कसई ii. 6 अरण्यचारीकलम्, a wild fruit.

- कसणसिओ ii. 23 चलमद्रः. Balarāma. [f.
कृष्ण-सित]
कसरो ii. 4 अधमबलीवर्दः, a bull of the
lowest quality.
कसव्वं ii. 53 स्तोकम्, a little आद्रम्, wet.
प्रचुरम्, abundant. वाष्पः, a tear.
कसिआ ii. 6 अरण्यचारीकलम्, a wildfruit.
कस्सवं ii. 12 प्राभृतम्, a present, gift.
कस्सो ii. 2 पङ्कः, mud. [f. Dr. kasa,
kasavu]
कहेहो ii. 13 तरुणः, a youth.
काइणी ii. 21 गुञ्जा, the *Guñja* berry.
काउछो ii. 9 वक्रः, a crane.
काओ ii. 26 लक्ष्यम् । वेध्यमित्यर्थः, an aim,
anything aimed at. अन्ये तु लक्ष्य-
शब्देन यो येन गुणेन लक्ष्यते तमुपमानमूतं पदा-
र्थमाहुः, the standard of comparison,
that with which anything is
compared.
काणच्छी ii. 24 काणाक्षिदृष्टम्, looked a-
skance [f. काणक्षि]
काणत्थेवो ii. 29 विरलाम्बुकणवृष्टिः, a shower
of rain.
काणट्टो ii. 28 परिहासः, joking.
कामकिसोरो ii. 30 गर्दभः, an ass. [f. काम-
किशोर]
कामिजुलो ii. 29 कामिजुलाख्यः पक्षी । जल-
पक्षिविशेषः, an aquatic bird.
कायंचुलो ii. 29 कामिजुलाख्यः पक्षी । जलपक्षि-
विशेषः, an aquatic bird.
कायंदी ii. 28 परिहासः, joking.
कायंचुओ ii. 29 कामिजुलाख्यः पक्षी । जलपक्षि-
विशेषः, an aquatic bird.
कायपिउच्छा ii. 30 कोकिला, a cuckoo. (Tr.
कायपिउला) [f. काक-पितृ]
कायगे, a variant of कायलो, q. v.
कायलो ii. 58 मियः, dear; काकः, a crow.
केचिगिये कायरो इत्याहुः, [f. कातर and
काक]

कारं ii. 26 कटुः pungent [f. Dr. kāra
or क्षार Tr. connects with कटु]

कारकडो ii. 30 पठुः, harsh. कप्रत्यये कारं-
कडओ [f. कार-कटुः cf. prec.]

कारा ii. 26 लेखा, a line, streak.

कारायणी a variant of कराइणी, q. v.

कारिमं ii. 27 रुचिम्, artificial. [f. रु]

कालं ii. 26 तमिस्रम्, darkness. [ts.]

कालओ ii. 28 धूर्तः । ठक इत्यर्थः, a rogue.

कालवट्टं ii. 28 धनुः, a bow. [f. काल-वर्त !]

कालिआ. ii. 58 शरीरम्, the body; कालान्त-
रम्, another time; मेघः, a cloud.
[f. काल]

कालिजनं, a variant of कालिजणी, q. v.

कालिजणी ii. 29 तापिच्छलता, the Tamāla;
Xanthochymus pictorius. केचित्का-
लिजनं तापिच्छमित्याहुः । कालेज्जं तापिच्छकु-
सुममित्यग्ये.

कालिओ ii. 59 शरीरम्, the body; मेघः, a
cloud.

कालेज्जं cf. कालिजणी.

कावलिओ ii. 28 असहनः, intolerant.

कावी ii. 26 नीलवर्णा, blue. [f. Dr. kāvī !]

कासारं ii. 27 सीतपत्रकम्, lead.

✓ कासिअं ii. 59 सूक्ष्मवस्त्रम्, a fine cloth;
श्वेतवर्णम्, the white colour.

कासिज्जं, ii. 27 काकस्थलानिधानो देशः,
name of a place.

काहलो ii. 58 मृदुः, soft; ठकः, a rogue.

✓ काहलो ii. 59 व्यवार्थे धान्यादि, grain etc.
for sale; तवणीति मसिद्धमपूपदिपन्न-
माण्डम्, a pan for baking bread.
[f. सलिका !]

✓ काहारी ii. 27 परिखन्धो । जलादिवाही कर्मकरः,
a man who carries water

✓ काहिलो ii. 28 गोपालः, a cowherd.

काहेणू ii. 21 गुञ्जा, the *Guñja* berry,
Abrus precatorius.

किङ्किडी ii. 32 सर्पः, a snake.

किङ्किअं ii. 31 धवलम्, white.

किङ्किलो ii. 31 शिरिषः, *Acacia Sirisa*.

किण्णं ii. 30 शोभमानम्, shining.

✓ किण्डं ii. 59 सूक्ष्मवस्त्रम्, a fine cloth; श्वेत-
वर्णम्, the white colour.

किंघरो ii. 32 लघुमत्स्यः, a small fish. [a
variant of कुंघरो]

किमिरायं ii. 32 लाक्षारकम्, red with lac.
[f. रुमिराय]

✓ किमिहरवसनं ii. 33 कोशेयं वस्त्रम्, a silk
cloth. [f. रुमिगृहवसनम्]

किंपओ ii. 31 रुपणः, poor, pitiable.

किबोडो ii. 31 स्खलितः, slipped.

किरो ii. 30 सूकरः, a pig. [f. किर or किरि;
Dr. kīru]

किरिदुरिआ ii. 61 कर्णोपकर्णिका, rumour;
कोतुहलम्, curiosity [onomatopoeitic
f. किरिकिरि]

✓ किलणी ii. 31 रथ्या, a road.

किलिबं ii. 11 लघुदारु, a small piece of
wood [a variant of कलिज.]

किलिमिअं ii. 32 कथितम्, told.

किविडं ii. 60 धान्यसलम्, a thrashing
floor; धान्यसले जातम्, grown in a
thrashing floor.

किविडी ii. 60 पार्श्वद्वारम्, a side door; गृह-
पश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard
of a house. [a variant of कविडं]

कीरो ii. 21 शुक्रः, a parrot. [f. कीर, Dr.
kili].

कालं ii. 21 स्तोकम्, a little.

कीलाणिआ ii. 31 रथ्या, a road. [a va-
riant of किलणी]

कीला ii. 33 नवधनुः, a bride.

कुडआ ii. 12 तुम्बीपात्रम्, a vessel made
out of a gourd.

कुऊळं ii. 38 नीरी, the knot of the
lower garment. परिहितवस्त्रपात इति

केचित्, the ends of a garment folded in.

कुकुला ii. 33 नववधूः, a bride.

कुक्कुडो ii. 37 मत्तः, intoxicated. [f. कुक्कुट]

कुक्कुडो ii. 13 निकरः, a heap, collection.

कुक्कुसो ii. 36 धान्यादिनुषः, the husk of grain.

कुक्कुसी ii. 34 कुक्षिः, the belly. [f. कुक्षि]

कुक्कुमई ii. 41 गर्भिणी, a pregnant woman. [f. कुक्षिमई or मती]

कुक्कुल्लो ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुक्षि]

कुक्कुलो ii. 36 मुकुलम्, a bud. [f. कुक्कु]

कुक्कुयी ii. 35 चण्डी, an angry woman. [f. कुक्कु]

कुक्कु ii. 35 चण्डी, an angry woman. [cf. prec.]

कुक्कुओ ii. 37 चर्मकारः, a shoe-maker, carrier.

कुडयं ii. 37 लतागृहम्, a bower of creepers. [f. कुटः, कुटङ्गक]

कुडिआ ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुटी!]

कुडिच्छं ii. 64 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence; कुटी, a cottage; वृद्धितम्, broken. [f. कुटः, कुटी]

कुडिलयं ii. 40 कुटिलम्, crooked. [f. कुटिल]

कुडीरं ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence. [f. कुटी]

कुडुचिअं ii. 41 मुरतम्, sexual intercourse (कुडुचिअं or कुडुविअं seems to be the correct reading.) [f. कुटुम्ब]

कुडु ii. 33 आश्चर्यम्, a wonder. केचित् कोडु इत्याहुः । तच्च उकारओकारविनिमये सिद्धम्. [f. कुतुक or कौतुक]

कुडुगिलोई ii. 19 गृहगोधा, a small house-lizard. [f. कुट-गिल]

कुडुलेवणी ii. 42 सुधा, white-wash [f. कुट-लेवन]

कुडो ii. 62 हृतानुगमनम्, following up stolen property; हृतत्याजकः, one who abandons stolen property.

कुणिआ ii. 24 वृत्तिविवरम्, a hole, an opening in a fence.

कुटारं ii. 40 म्लानम्, withered.

कुटी ii. 34 पोदलम् । वस्त्रनिबद्धं द्रव्यम्, a bundle.

कुंडे ii. 33 वेणुमयं जीर्णमिक्षुपीडनकाण्डम्, an old sugar-cane press made of bamboos.

कुंडिअपेसणं ii. 43 ब्राह्मणविष्टिः, sending a brahman. [f. the foll + पेसण]

कुंडिओ ii. 37 ग्रामाधिपतिः, the headman of a village.

कुंडयं ii. 63 चूली, the fireplace; लघु-माण्डम्, a small pot. (कुंडयं seems to be the correct reading.) [f. Tel kunda]

कुतत्ती ii. 36 मनोरथः, desire.

कुत्थरं, a variant of कोत्थरं, q. v.

कुत्थुहवत्थं ii. 38 नीबी, the knot of the lower garment.

कुट्ट ii. 34 समुत्तम्, abundant.

कुट्टणी ii. 38 रासकः, a kind of dance (practiced by Kṛṣṇa and the cowherdesses)

कुंतली ii. 38 करोटिकारूपं परिषेवणोपकरणम्, a serving cup.

कुंतलो ii. 36 सातवाहनः, King Hala. [ts!]

कुंती ii. 34 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. Tel gutti?]

कुंतीपोटलयं ii. 43 चतुष्कोणम्, a square.

कुंतो ii. 21 शुक्रः, a parrot.

कुंदओ ii. 37 रुशः, lean, weak.

कुंदीरं ii. 39 बिम्बयाः फलम्, the fruit of

the bimba plant, *Momordica monodelpha*.

कुंघरो ii. 32 लघुमत्स्यः, a small fish. [a variant of किंघरो]

कुण्ठो ii. 36 गृहाचारः, a custom prevailing in a family. समुदाचार इत्यन्ये, proper practice or usage.

कुप्परं ii. 64 कीलाघातः। कीला सुरत उरःपद्मा-
णनविशेषः, amorous stroke on the breast; समुदाचारः, proper practice or usage; नमः, sport.

कुमारी ii. 35 चण्डी, an angry woman. [ts. ?]

कुमुली ii. 39 चुली, the fireplace.

कुम्भिणी ii. 38 जलगर्तः, a hollow with water, a pond.

कुम्भिलो ii. 62 चोरः, a thief; पिशुनः, a backbiter, slanderer, wicked person. [ts.]

कुम्भिर्हं ii. 39 सननीयम्, to be dug.

कुम्भी ii. 34 सीमन्तालकादिः केशरचना, dressing the hair.

कुम्भणं ii. 40 म्लानम्, withered. [Tr. says that कुम्भ is a Pkt. substitute for म्ले.]

कुररी ii. 40 पशुः, an animal. [ts.]

कुरुकुरिअं ii. 42 रणरणकः, Cupid, the god of love.

कुरुचिहं ii. 41 ग्रहणम्, catching, seizing.

कुरुचिहो ii. 41 कुलीरः, a crab. [Dp. Pl. कुरुचिहो]

कुरुचं ii. 39 अनिष्टम्, an unwelcome thing. [f. कु-रोच्य]

कुरुडो ii. 63 निर्दयः, unkind. निपुणः, clever [f. Dr. kuruda]

कुरुमाणं ii. 40 म्लानम्, withered.

कुरुलो ii. 63 निर्दयः, unkind. निपुणः, clever. कुटिलकेशः, curly hair. [f. Dr. kurul, also ts.]

कुलकंसणो ii. 42 कुलकलङ्कः, a disgrace to a family. [f. कुलपांसुल]

कुलसंतई ii. 39 चुली, the fireplace.

कुलई ii. 63 चुली, the fireplace. लघु-
माण्डम्, a small pot.

कुलरिओ ii. 41 कान्दविकः, a confectioner.

कुलो ii. 61 शीवा, the neck. असमर्थः, incompetent. छिन्नपुच्छः, tailless [f. Tel. kullu.]

कुल्हो ii. 34 श्यालः, a jackal.

कुसर्णं ii. 35 तीमनम्, a sauce.

कुसुमणं ii. 41 कुङ्कुमम्, saffron. [f. कुसुम.]

कुसुमालिओ ii. 42 शून्यमनाः, absent-minded.

कुसुमालो ii. 10 चोरः, a thief [ts.]

कुसुमिलो ii. 40 पिशुनः, a backbiter. wicked person [f. कुसुम्]

कुहडो ii. 36 कुब्जः, humpback. [f. कुब्ज]

कुहिअं ii. 35 लिप्तम्, besmeared.

कुहिणी ii. 62 कर्पूरः, camphor. रथ्या, a road.

कुहेडो ii. 35 गुरेटकास्यो हरितकविशेषः, a kind of grass.

कुडो ii. 43 पाशः, a noose. [f. कुट]

कूणिअं ii. 44 ईषन्मुकुलितम्, half-closed. [f. कूणित]

कूलं ii. 43 सैन्यस्य पश्चाद्भागः, the rear part of an army. [f. कूल!]

कूवलं ii. 43 जघनवस्त्रम्, the lower garment.

कूवो ii. 62 हृतानुगमनम्, following up stolen property. हृतान्याजकः, one who abandons stolen property.

कूतारो ii. 44 गर्ताकारः, a pit. [f. कासार]

कैआ ii. 44 रज्जुः, a rope. [Dr. kayar]

कैआरबाणो ii. 45 पलाशः, the tree *Butea Frondosa*.

- केऊ ii. 44. कन्दः, a bulbous root.
 केली ii. 44 असती, an unchaste woman.
 [ts.]
 कोइला ii. 49 काष्ठाङ्गारः, charcoal. [f. कोकिल]
 कोउआ ii. 48 करीपाभिः, fire of dry cowdung.
 कोझासिअं ii. 50 विकसितम्, blown, fully opened.
 कोच्चणं ii. 46 अलीकहितम् false benefit.
 कोच्चणं ii. 46 स्त्रीरहस्यम्, woman's secret.
 कोच्चरिअं ii. 50 आपूरितम्, filled.
 कोट्टं ii. 45 नगरम्, a town [f. Dr. kōṭa; कोट]
 कोट्टिचो ii. 47 द्रोणी, a wooden tub.
 कोट्टी ii. 64 दौहः, milking. विषमारस्तलना, slipping.
 कोट्टुं ii. 47 कराहत्तं वारि, water stirred with the hand.
 कोडिअं ii. 47 लघुशरावः, a little platter.
 कोडिछो ii. 40 पिशुनः, a backbiter, wicked person [f. कुट्ट, कुटिल]
 कोहुवं ii. 2 कार्यम् work.
 कोहुं a variant of कुहुं q. v.
 कोणू ii. 26 लेखा, a line, streak.
 कोणो ii. 45 रुष्णवर्णः, black. लकुट इत्यन्ये a club [f. रुष्ण and ts.]
 कोडलिआ ii. 50 स्वाक्सिंझः प्राणिविशेषः a porcupine. कीट इत्यन्ये, a worm.
 कोडिओ ii. 48 भेदेन ग्रामभोक्ता । ऐकमत्वं ग्रामिणानामपान्य यो मायया ग्रामं मुनक्ति, one who creates disunion among the inhabitants of a village and earns his livelihood thereby. [f. Tel. koṇḍemu.]
 कोडुल्लू ii. 49 उलूकः, an owl
 कोण्णो ii. 45 गृहकोणः, the corner of a house [f. कोण.]
 कोत्तलका ii. 14 मद्यपरिवेषणभाण्डम्, a pot for serving wine.

- कोत्थरं, ii. 13 विज्ञानम्, knowledge, उदो-
 तोर्व्यत्यये कुत्थरं इत्यपि.
 कोत्थलो ii. 48 कुथलः, a granary [f. Tel. kottu]
 कोण्णो ii. 45 अपराधः, an offence, guilt.
 [f. कोण]
 कोमुई ii. 48 सर्वा पूर्णिमा, the full moon day [f. कोमुदी]
 कोलंचो ii. 47 पिठरम्, a pot, pan. गृह-
 मित्यन्ये, a house.
 कोलाहलो ii. 50 सगरुतम्, the cry of birds.
 [ts.]
 कोलिओ ii. 65 तन्तुवायः, a weaver. जाल-
 कारुमिः, a spider. [f. कौलिक]
 कोलित्तं ii. 49 उल्लुकम्, a firebrand [f. Dr. kolli]
 कोलीरं ii. 46 कुरुविन्दम् a ruby. [Tr. con-
 nects with कुरुविन्द]
 कोलो ii. 45 यीषा, the neck [f. कोल ?]
 कोछो ii. 47 पिठरम्, a pot, pan.
 कोन्दाहलं ii. 39 चिन्ध्याः फलम्, the fruit of the bimba plant, Momordica monadelpha
 कोन्दुओ ii. 65 इत्युनिपीडनयन्त्रम्, a sugar-
 cane mill. शृगालः, a jackal. [f. कोट्टु ?]
 कोविआ ii. 49 शृगाली, a she-jackal.
 कोसट्टारिआ ii. 35 चण्डी, an angry woman
 कोसथं ii. 47 लघुशरावः, a little platter.
 [f. कोष]
 कोसलं ii. 38 नीवं, the knot of the lower garment.
 कोसलियं ii. 12 प्राभृतम्, a present, gift.
 कोसलिआ इत्याकारान्तमित्यन्ये । लकारस्य द्विभवि कोसलिअं इत्यपि.
 कोसलिआ, a variant of the prec.
 कोसहिअं, a variant of कोसलिअं.
 कोत्तो ii. 65 कुसुम्भरक्तवस्त्रम्, a cloth coloured with safflower. जलधिः, the ocean.
 कोहली ii. 46 तापिका, a go-between.

स्व

सगिओ ii. 69 ग्रामेशः, the headman of a village.

सबलो ii. 69 अञ्जमलः, a bear.

सबोलो ii. 69 व्याघ्रः, a tiger.

सज्जिअं ii. 78 जीर्णम्, worn out. उपाल-
धम्, censured.

सज्जोओ ii. 69 नक्षत्रम्, a star [f. सज्योत]

संजणो ii. 69 कर्दमः, mud.

संजरो ii. 68 शुष्कद्रुमः, a withered tree.

सर्दं ii. 67 तीमनम्, a sauce

सर्दंगं ii. 68 छाया, shade.

✓ सट्ठिको ii. 70 सौनिकः, a butcher. [f. सट्टिकः Tel. katika]

सर्दं ii. 67 वृणम्, grass.

सड्डओ ii. 72 संकुचितः, contracted.

सड्डकी ii. 71 लघुद्वारम्, a small door,
window. [f. सड्डकिका; Tel. kitiki]

सड्डडी ii. 72 तरुमकंटः, a monkey.

सड्डुआ ii. 68 मौक्तिकानि, pearls.

सड्डु ii. 66 रम्यु, the beard. [f. Dr. gadda or katta]

सड्डा ii. 66 खानिः, a mine. पर्वतखानमि-
त्यन्ये, an excavation in a moun-
tain. [f. सन्; खान]

सड्डिओ ii. 67 मत्तः, intoxicated. सलगं-
डिओ मत्त इत्यन्ये.

सणुसा ii. 68 मनोदुःखम्, mental dis-
tress.

संदं ii. 78 मण्डम्, the head. मद्यमाण्डम्, a
liquor pot.

संदई ii. 67 असती, an unchaste wo-
man.

संडिओ ii. 78 मागधः, a bard. अनिवारः,
unavoidable.

सण्णं ii. 66 खानम्, dug. [cf. Tel. kan-
namu.]

सण्णुओ ii. 68 कीलकः, a wedge.

सत्तं ii. 66 खानम्, dug. [f. खान]

सदं ii. 67 भुक्तम्, eaten. प्रचुरार्थेऽपि लक्ष्येभु
दृश्यते, abundant.

संघग्गी ii. 70 स्थूलैवनाग्निः, conflagra-
tion. [f. स्कन्वाग्नि]

संघमंसो ii. 71 बाहुः the arm. [f. स्कंधमृश
or स्कंध-अंस]

संघयट्टी ii. 71 बाहुः, the arm. [f. स्कंध-
यट्टि]

संधीधारो ii. 72 अत्युष्णजलधारा, a stream
of hot water.

सण्णरो ii. 69 रुक्षः, rough, harsh. सण्णरो
इत्यन्ये.

सण्णुरो, a variant of the prec. q. v.

सम्मयसमो ii. 79 संग्रामः, a battle. मनोदुःखम्
mental distress. मनोदुःखविशेषोऽन-
यिनः न्यसितमित्यन्ये, the sighing of a
repentant person. [f. कर्म-क्षम!]

सरडिअं ii. 79 रुक्षम्, rough, harsh. भग्नम्,
broken.

सरडिओ ii. 72 पौत्रः, a grandson.

सरिअं ii. 67 भुक्तम्, eaten. [f. खादित]

सरुलं ii. 78 कठिनम्, hard. स्वपुटम्, un-
evenly raised.

सलअं ii. 71 रिक्तम्, devoid of [f. स्वलित!]

सलगंडिओ, a variant of सड्डिओ q. v.

सली ii. 66 तिलपिण्डिका, a (sesamum)
oil-cake.

सलं ii. 77 वृत्तिविवरम्, a hole, an open-
ing in a fence. विलासः, sport. [f. सल!]

सलइअं ii. 79 संकुचितम्, contracted. प्रह-
ष्टम्, pleased.

सल्ला ii. 66 चर्म, the skin.

सल्लिरी ii. 70 संकेतः, a sign, gesture.

सवओ ii. 67 स्कन्धः, the shoulder.

सवडिअं ii. 71 स्वलितम्, stumbling.

सवलिओ ii. 72 कुपितः, angry.

- सबो ii. 77 वामकरः, the left hand. रासभः, a donkey. [a variant of सबो]
 सवुहं ii. 68 मुखम्, the face.
 सवो ii. 77 वामकरः, the left hand. रासभः, a donkey.
 साइआ ii. 73 परिस्ता, a ditch [f. सात]
 साइअं ii. 73 प्रतिकलितम्, reflected.
 सारंकिडी ii. 73 गोघा, an alligator.
 सारयं ii. 73 मुकुलम् a bud.
 सिक्किंडो ii. 74 रुक्लसः, a chameleon.
 सिक्किरी ii. 73 दुम्बादीनां स्पर्शपरिहारार्थं चिह्न-
 यष्टिः, a stick in the hand of cha-
 dāla, as a sign of untouchability.
 सिंसिणी ii. 74 शृगाली, a she-jackal.
 सिज्जिअं ii. 74 उपालम्भः, censure. [f. सिद् !]
 सित्तयं ii. 79 अनर्थः, evil, misfortune.
 दीप्तम् । प्रज्वालनमित्यर्थः, inflaming.
 सुंखुणओ ii. 76 घ्राणसिरा, a nostril.
 सुंखुणी ii. 76 रथ्या, a road.
 सुट्टं ii. 74 चूडितम्, broken.
 सुट्टु ii. 74 लघु, small [f. Tam. kuttai]
 सुट्टिअं ii. 75 सुरतम्, sexual intercourse.
 सुणुक्कुडिआ ii. 76 घ्राणम्, the nose.
 सुंडयं ii. 71 स्तलितम्, stumbling.
 सुण्णं ii. 75 परिवेदितम्, surrounded.
 सुत्तं ii. 74 निमग्नम्, plunged, submerged.
 सुंपा ii. 75 तृणादिमयं वृष्टिनिवारणम्, a shel-
 ter from rain made of grass.
 सुसुडुक्कुडि ii. 76 मणयकोपः, amorous
 anger.
 सुलुहो ii. 75 गुल्फः, the ankle [cogn.
 with गुल्फ !]
 सुहं ii. 74 कुटी, a hut.
 सुहिरी ii. 70 संकेतः, a sign, gesture.
 सुवओ ii. 75 मण्डुत्संज्ञतृणसदृशं कण्टकितृणम्,
 a kind of grass.
 सेआलू ii. 77 निःसहः, unable to bear.

असहन इत्यन्ये, not enduring, jealous.

[f. सेदारु]

- सेलिअं ii. 76 हसितम्, laughter.
 सेट्टी ii. 77 दासी, a female servant.
 सोइपज्जाली ii. 70 स्थूलैक्यनाभिः, confla-
 gration. [f. स्थूलपवाली !]
 सोडो ii. 80 सीमाकाष्ठम्, a boundary post
 धार्मिकः, righteous. सत्रः, lame [ts.]
 सोलो ii. 80 लघुगर्दभः, a small donkey.
 वस्त्रैकदेशः, a part of a garment
 सोसलओ ii. 77 दन्तुरः, having long teeth.

ग

- गमरी ii. 89 गर्गरी, a water pot [He. f.
 गर्गरी]
 गज्जणसद्धो ii. 88 मृगभारणश्वनिः, a cry to
 prevent animals [f. गर्जनशब्द]
 गज्जो ii. 81 जवः, speed.
 गंडओ ii. 84 वरुडः, a man of a low caste.
 गंजिहो ii. 83 विधुरः, distressed.
 गंजो ii. 81 गहः, the cheek.
 गंजोलिअं ii. 100 रोमांचितम्, horripilated.
 हास्यस्थानेऽङ्गस्पर्शा, यत् मिलिमिलाविअं इति
 लोके ह्वम्, touching the body in a
 place where a cry of joy is pro-
 duced [cogn. with गर्जित]
 गडवडी ii. 85 वज्जनिर्घोषः, thunder.
 गडुरी ii. 84 डगी, a she-goat.
 गड्डी ii. 81 गन्त्री a car. [prob. f. गन्त्री;
 Can gādi]
 गड्डु ii. 81 शय्या, a couch.
 गहो ii. 81 दुर्गम्, a fortress.
 गणजाइआ ii. 87 चण्डी an angry woman
 गणसमो ii. 86 गोष्ठिरतः, addicted to soci-
 ety. [f. गणसम]
 गणापमहो ii. 86 विवाहगणकः, an astrolo-
 ger who fixes the days for ma-
 rriages. [f. गण-मह]

- गणोत्ती ii. 81 अक्षमाला, a string of beads, rosary. [f. गण]
 गंडीरी ii. 82 इत्तुसङ्गम् a piece of sugar-cane.
 गंडीर्व ii. 84 धनुः, a bow [f. गाण्डीव]
 गंडो ii. 99 वनम्, a forest- दण्डपाशिकः, an executioner. लघुमृगः, a small deer. नापितः, a barber
 गर्त ii. 99 ईषा, the pole or shafts of a carriage. पङ्कः, mud [f. Tel. gett-amu.]
 गताही ii. 82 गवादनी, a pasture. गाथिकेति गोपालः, a songstress [f. गात्री]
 गद्गद्मो ii. 82 कटुस्वनिः, disagreeable sound [f. गार्दन्त्य]
 गद्गद् ii. 83 कुमुदम्, the white lotus [f. गार्दम !]
 गद्धिओ ii. 83 गर्वितः, proud [f. गर्द्]
 गंदीणी ii. 83 चतुःस्थगनक्रीडा, the play of hide-and-seek
 गंधपिप्ताओ ii. 87 गान्धिकाः, vendor of perfumes [f. गन्धपिशाच]
 गंधलया ii. 85 नासा, the nose [f. गन्त्र]
 गंधिओ ii. 83 दुर्गन्धः, bad smell [f. गंधिक]
 गंधेही ii. 100 छाया, shade. मधुमक्षिका, the honey-bee.
 गंधोही ii. 99 इच्छा, desire. रजनी, night.
 गर्य ii. 99 घूर्णितम्, reeled मृतम्- dead [f. गत]
 गयणरई ii. 88 मेघः, a cloud. [f. गगनरति]
 गयसाउलो ii. 87 विरक्तः, disaffected. [f. गतस्वादु]
 गलत्यलिओ ii. 87 क्षिप्तः, thrown.
 गलिअं ii. 81 स्मृतम्, remembered.
 गल्लफोडो ii. 86 डमरुकः, a sort of small drum.
 गवचं ii. 85 घासः, grass. [f. गो-अद्]
 गहकलोलो ii. 86 राहुः, Rāhu. [f. गहकलोल]
 गहणं ii. 82 निर्जलस्थानम्, a desert.

- गहणी ii. 84 हठहता स्त्री, a woman carried off by force. [f. गहण]
 गहरो ii. 84 गृध्रः, a vulture [f. गृध्र]
 गहवई ii. 100 ग्रामोणः, a villager. राशी, the moon. [f. गृहपति ! and गहपति, though Hc. contradicts it.]
 गहिअं ii. 85 वक्रितम्, bent.
 गहिआ ii. 85 काम्यमाना स्त्री, a woman who is the object of desire. [f. ग्राह्या]
 गागेज्जं ii. 88 मथितम्, churned.
 गागेजा ii. 88 नवपरिणीता, newly married.
 गाडिओ ii. 83 विषुगः, distressed.
 गाणी ii. 82 गवादनी, pasture.
 गामउडो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्रामीण]
 गामगेहो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्राम + गोहो q. v.]
 गामणिमुओ, cf. foll.
 गामणी ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. [f. ग्रामीण] ग्रामणिसुअ-शब्दोऽपि ग्रामप्रधानवाचोत्पन्त्ये.
 गामरोडो ii. 90 छलेन ग्राममोक्षा । अन्तर्भेदं ✓
 छत्ता यो मायया ग्रामं भुनक्ति, one who creates disunion among the inhabitants of village and earns his livelihood thereby. (Tr. ग्रामरोडो)
 गामहणं ii. 90 ग्रामस्थानम्, a village site. [f. ग्रामस्थान]
 ग्रामेणी ii. 84 छापी, a she-goat. [f. ग्राम-एणी]
 ग्रामरी ii. 89 गर्मरी, a water-pot.
 गहली ii. 89 क्रूरजलचरः, a cruel aquatic animal. [f. गह !]
 गूडा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अधमः, lowest, vilest उत्तरोष्ठश्च, moustache.
 गुजेहिअं ii. 92 विगडोक्तम्, made into a lump.

गुडदालिअं ii. 92 पिण्डोरुतम्, made into a lump.

गुडोलद्विआ ii 91 चुम्बनम्, a kiss.

गुडी ii. 90 नीरङ्गी, a veil.

गुटो ii. 91 अघमद्वयः, a horse of inferior quality.

गुडं ii. 91 मुस्तोद्वयं लचकारुयं तृणम्, a kind of grass.

गुणहणं ii. 93 पितृभ्यो जलाजलिदानम्, offering libations of water to the manes.

गुत्ती ii. 101 बन्धनम्, bondage. इच्छा, desire, वचनम्, an utterance. लता, a creeper. शिरोमाल्यम्, a garland for the head. [f. Tel. gutti]

गुव्यं ii. 92 मासपक्षी, a kind of water-fowl.

गुदा ii. 101 बिन्दुः, a drop. अघमः, lowest, vilest.

गुणतं ii. 102 शयनीयम्, a conch. संमूढं, stupefied, bewildered. गोपितम्, concealed. [f. गुप्]

गुरुगुमिअं ii. 93 सुगन्धिः, fragrant. [f. Tel. gumagama]

गुमिलं ii. 102 मूढम्, stupefied, bewildered. गहनम्, deep, dense. मस्त्रालितम्, slipped. आपूर्णम्, filled up. [f. the Pkt. root गुम् = मुह]

गुपा ii. 101 बिन्दुः, a drop अघमः, lowest, vilest.

गुफ्फा ii. 91 शतपदी, a centipede.

गुफो ii. 90 गुप्तिः, concealing.

गुम्भद्विआ ii. 103 संचलितः, moved. स्त्रलितः, slipped. विघटितः, separated. पूरितः, filled. मूढः, stupefied. [f. the Pkt. root गुम् = मुह, or f. गुल्म]

गुम्भिअं ii. 92 मुलोत्तन्नम्, uprooted.

गुम्मी ii. 90 इच्छा, desire.

गुलं ii. 91 चुम्बनम्, a kiss.

गुलिआ ii. 103 चुसिका, chaff. विलोडितम्,

stirred. कन्दुकः, a ball. स्तवकः, a cluster. [f. गुटिक !]

गुलुगुलिअं ii. 93 वृत्त्यन्तरितम्, screened by a fence.

गुलुच्छं ii. 92 घमिनम्, turned round.

गेज्जं ii. 88 मथितम्, churned.

गेज्जलं ii. 94 घेवेपकम्, a neck-ornament.

गेडुं ii. 104 पङ्कः, mud. यवः, barley.

गेंदुअं ii. 93 स्तनयोरपरि बन्धयन्धिः, a knot of cloth over the breasts.

गेंदुलं ii. 94 कञ्जुकः, a bodice, jacket.

गेंडं ii. 93 स्तनयोरपरि बन्धयन्धिः, a knot of cloth over the breasts.

गेंडुई ii. 94 क्रीडा, play.

गेण्डिअं ii. 94 उरःसूत्रम्, a necklace of pearls hanging over the breast.

गोअगा ii. 96 रथ्या, a road.

गोअंटा ii. 98 गोचरणाः, tenders of cows.

गोअंटा स्थलशृङ्गाट इत्यन्वे, a kind of plant.

गोअला ii. 98 दुग्धविक्रयकर्त्री, a milkmaid.

गोआ ii. 89 गगरी, a water-pot.

गोआलिआ ii. 98 पावुषि कीटविशेषः, a kind of insect found in the rainy season.

गोबओ ii. 97 प्राजनदण्डः, a whip or its handle.

गोच्छा ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms [f. गुच्छ]

गोजी ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. गुंज]

गोणिक्को ii. 97 गोसमूहः, a herd of cows. [f. गोशोक]

गोणो ii. 104 साक्षी, a witness वृषमः, an ox. [Hc. f. गो-]

गोटी ii. 95 मञ्जरी, a cluster of flowers.

गोई ii. 94 काननम्, a forest [f. Tel. konda]

गोडो ii. 95 मञ्जरी, a cluster of blossoms. [f. Can. gonde]

गोदीणि ii. 97 मयूरपित्तम्, the bile of a peacock.

गोमहा ii. 96 रथ्या, a road

गोरकिडी ii. 98 गीघा, an alligator.

गोरा ii. 104 लाङ्गलपद्मनिः, a ploughshare.
चक्षुः, the eye. योवा, the neck.

गोला ii. 104 गोः, a cow. गोदावरी, the Godavery. नदी, a river. सखा, a female friend. [f. गो; and ts. Hc. Gr. ii. 174]

गोला ii. 95 मन्थनी, a churning vessel.

गोला ii. 95 साक्षी, a witness.

गोला ii. 95 बिम्बी, the Bimba fruit, Momordica monodelpha.

गोवरं ii. 96 करीषम्, dry cowdung. [f. गो !]

गोविओ ii. 97 अजल्पाकः, taciturn.

गोविहं ii. 94 कञ्चुका, a bodice, jacket.

गोवी ii. 96 बाला, a girl. [f. गोपी !]

गोसं ii. 96 प्रभातम्, the dawn, early morning. [ts.; Tr. also f. गोसर्ग]

गोसर्ग ii. 96 प्रभातम्, the dawn, early morning. [Hc. f. गोसर्ग]

गोसण्णो ii. 97 मूर्खः, a fool. [f. गोसंज्ञ]

गोहुरं ii. 96 गोविष्टा, cowdung. [f. गो !]

गोहो ii. 89 ग्रामप्रधानः, the headman of a village. भट इत्यन्ये, a warrior. पुरुष इत्येके, a man.

घ

घम्परं ii. 107 जघनस्थवस्त्रभेदः, a sort of lower garment.

घंघो ii. 105 गृहम्, a house.

घंघोरो ii. 106 ग्रमणशीलः, addicted to wandering.

घटो ii. 111 कुशुम्भरकं वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower नदीतीर्थम्, the stairs of a landing place in a river वेणुः a bamboo [f. Dr. ghaṭṭa]

घडिअघडा ii. 105 गोष्ठी, an assembly [f. घटितघटा]

घडी ii. 105 गोष्ठी, an assembly [f. घटा]

घणवाही ii. 107 इन्द्रः, Indra, king of the gods. [f. घनवाहन]

घण्णो ii. 105 उरः, the breast. रक्त इत्यन्ये, coloured, red.

घम्मोई ii. 106 गण्डुल्लंजं तृणम्, a kind of grass.

घम्मोडी ii. 112 मध्याह्नः, noon. मशकः, a mosquito, also a cricket cf. note

iii. 54. ग्रामणीसंज्ञं तृणम्, a kind of grass.

घरपेटो ii. 107 चटकः, a sparrow.

घरपेटो ii. 107 आदर्शः, mirror [f. गृहचन्द्र]

घरिली ii. 106 पत्नी, a wife. [f. गृह]

घरोलं ii. 106 गृहभोजनभेदः, a dish prepared at home.

घरोली ii. 105 गृहगोलिका, a small ball

घखो ii. 105 अनुरक्तः, devoted, attached.

घावणो ii. 108 गायनः, a singer. [Hc. (Gr. ii. 174) f. गायनः]

घारंतो ii. 108 घृतपूरः, a kind of sweetmeat.

घारी ii. 107 शकुनिकारुयः पक्षी, a hen-sparrow.

घारो ii. 108 प्राकारः, a wall, rampart [f. Tel. gōḍa !]

घिअं ii. 108 भर्त्सितम्, reproached.

घिटो ii. 108 कुटनः, a humpback.

घुगुच्छणयं ii. 110 वेदः, sorrow, pain.

घुगुरी ii. 109 मण्डूकः a frog [onomatopoeitic]

घुगुस्सुसर्वं ii. 109 साशङ्कमणितम्, doubtful speech.

घुगुरो ii. 109 ऊकरः, a heap.

घुट्टणुजिअं ii. 110 गिरेर्गडम् । घुशिला, a big stone or boulder.

घुणघुणिआ ii. 110 कर्णोपकर्णिका, rumour [onomatopoeitic !]

- पुतिअं ii. 109 गवेपितम्, searched.
 पुरुषुरी ii. 109 मण्डूकः, a frog [onoma-
 topoetic]
 पुतिणिअं ii. 109 गवेपितम्, searched.
 पुसिरसहं ii. 110 अवलानम् । मसुरादीनां पिष्टम्
 the flour of a certain pulse.
 घोरी ii. 111 शलमविशेषः, a kind of
 grasshopper.
 घोरो ii. 112 नाशितः, destroyed गृध्रपक्षी,
 a vulture. [f. घोर]
 घोलिअं ii. 112 शिलातलम्, a stone sur-
 face इट्ठलम् done violently.
 पोसाली ii. 111 शरदुद्रवो वलिभेदः, a kind
 of creeper growing in autumn.

च

- चउकं iii. 2 चतरम्, a courtyard. [Hc.
 f. चतुष्क and Tr. f. चतुष्यथ]
 चउकरो iii. 5 कार्तिकेयः, Kārtikeya [f.
 चतुरक्षर !]
 चउरचिवो iii. 7 सानवाहनः, a name of
 King Hāla. [f. चतुरचिह्न !]
 चकप्पा iii. 3 त्वक्, the skin.
 चकृणमयं iii. 7 नारङ्गफलम्, an orange.
 चकृणाहयं iii. 6 कर्मि, a wave,
 चकलं iii. 20 कुण्डलम्, an ear-ring. वतु-
 लम्, round. दोलाफलकम्, the board
 of a swing. विशालम्, extensive. [f.
 चक-ल]
 चक्कुलं iii. 5 सर्पविशेषः, a kind of snake
 चक्रोडा iii. 2 अग्निभेदः, fire.
 चक्कसिअं iii. 6 जीवितव्यम्, the possibility
 of living.
 चक्कपुट्टणं iii. 4 प्रेक्षणीयम्, beautiful to
 look at.
 चक्कुरक्कणी iii. 7 लज्जा, shame [f. चक्षुः-
 रक्षण]
 चंगं iii. 1. चारु, lovely, beautiful. [ts.]
 चबा iii. 19 स्यासकः, perfuming the
 body with fragrant unguents मसु-
 तहस्ताघातः, a slab with the hand
 [f. चर्चा]
 चचिकं iii. 4 मण्डितम्, adorned. [f. चर्चिका
 cf. Hc. Gr. ii. 174]
 चंचणरं iii. 4 असत्यम्, falsehood.
 चट्टु iii. 1 दाहस्तः, a wooden spoon.
 चडिआरो iii. 5 आटोपः, pride, arrogance.
 चडुला cf. the foll.
 चडुलानिलयं iii. 8 काञ्चनभृङ्गसलालम्बिरत्ननि-
 लकम्, a jewel hanging from a
 gold chain. चडुला रत्नतिलकमित्यन्ये, a
 jewel.
 चडो iii. 1 शिवा, the top-lock. [f. चट् !]
 चंडिओ iii. 3 रुत्तः, cut [f. चट्]
 चंडिफो iii. 2 रोषः, anger [f. चण्ड]
 चंडिज्जो iii. 20 पिग्नः, a villain. क्रोधः,
 anger [f. चण्ड]
 चंडिलो iii. 3 पीनः, fat.
 चत्तो iii. 1 तर्कुः, a spindle.
 चत्थरी iii. 2 हासः, laugh. [Hc. f. चत्तरि]
 चंदइहो iii. 5 मयूरः, a peacock.
 चंदहिआ iii. 6 भुजशिरसम्, the shoulder.
 स्तवक इत्यन्ये, a cluster.
 चंदवडाया iii. 7 अर्धपावृतदेहा, half cover-
 ed body.
 चंदिलो iii. 2 नापितः, a barber.
 चंदोज्जं iii. 4 कुमुदम्, the white lily.
 स्वार्थे के चंदोज्जयं [f. चन्द्र-उज्ज-]
 चण्कलं iii. 20 शेषरविशेषः, a garland for
 the head. असत्यम्, falsehood.
 चंभो iii. 1 हलस्काटितम्भिरस्ता, a furrow.
 चरुलेवं iii. 6 नाम, a name.
 चवेडी iii. 3 श्लिष्टं करसम्मुदम्, a cavity
 formed by joining the hands संपुट-
 मित्यन्ये, a cavity.
 चवेणं iii. 3 वचनीयम्, censure.
 चहुई iii. 2 निमग्नम्, immersed.
 चाउला iii. 8 तण्डुला, rice.
 चाडो iii. 8 मायावी, deceitful.

- चारणो iii. 9 ग्रन्थिच्छेदकः, a cutpurse, a pickpocket. कपट्ययाभावे चारणो.
 चारणो, a variant of the prec. q. v.
 चारवात्रो iii. 9 चाम्पानिलः, hot breeze.
 चारो iii. 21 पिवालवृक्षः, a kind of tree-
 बन्धनस्थानम्, a prison. इच्छा, desire.
 [ts.]
 चालवासो iii. 8 शिरोभूषणमेदः, a kind of
 head ornament.
 चासो iii. 1 इलरुकादिनूमिरेसा, a furrow.
 चिक्का iii. 21 अल्पं वस्तु, a small thing.
 तनुवारा, a small stream [f. Dr.
 chiru-, chikka- or f. चिड् !]
 चिकुत्तलो iii. 11 कर्दमः, mud.
 चिच्चं iii. 10 रमणम्, charming.
 चिच्चरो iii. 9 चिपिटनासः, flat-nosed. [a
 variant of चिच्चो]
 चिच्चो iii. 10 द्रुताशनः, fire [f. Dr. kiccu,
 ciccu]
 चिच्चो iii. 9 चिपिटनासः, flat-nosed. [a
 variant of चिच्चरो]
 चिच्चइओ iii. 13 चलितः, shaken, moved.
 चिच्चणी iii. 10 घट्टिका, a grinding
 stone.
 ✓ चिच्चो iii. 10 अम्लिका, the tamarind [f.
 Tel. cinta] cf. चिचिणी.
 चिचिणिचिच्चो, cf. the foll.
 ✓ चिचिणी iii. 10 अम्लिका, the tamarind.
 केचित् चिचिणिचिच्चोऽशब्दः समस्त एव अम्लि-
 कावाचकत्वेन प्रोक्तः.
 चिचिणो iii. 12 गुञ्जा, the Gunja berry.
 चित्तिओ iii. 12 परितोषितः, gratified.
 चित्तदाऊ iii. 12 मधुघटलम्, a beehive.
 चित्तलं iii. 4 मण्डितम्, adorned. रमणीय-
 मित्यन्वे, lovely, charming. [f. चित्र
 or चित्तं-ला]
 चिद्धविओ iii. 13 निर्माशितः, destroyed.
 चिधालं iii. 22 रम्यम्, agreeable. मुख्यम्,
 important.
 चिमिणो iii. 11 रोमशः, a ram, a hog.
 चिक्कुलणी iii. 13 स्त्रीणामधोरुक्कवस्त्रम्, a short
 petticoat, a cloth of females reach-
 ing to the middle of the thighs.
 चिरवा iii. 11 कुटी, a hut, cottage.
 चिरिक्का iii. 21 चर्ममयजलमाण्डम्, a leath-
 ern bag for water. तनुवारा, a small
 stream पत्न्युपः, morning.
 चिरिचिरा iii. 13 जलधारा, a stream of
 water [onomatopoeitic]
 चिरिचिरा iii. 13 जलधारा, a stream of
 water. [a variant of the prec.
 q. v.]
 चिरिड्डिड्डि iii. 14 दधि, curdled milk
 चिरिड्डिटी iii. 12 गुञ्जा, the Gunja berry.
 चिलिचिलं iii. 12 आर्द्रम्, wet.
 चिलिचिलं iii. 12 wet [a variant of
 the prec.]
 चिल्ला iii. 9 शकुनिकारूपः पक्षी, a hen-
 sparrow [onomatopoeitic]
 चिल्लिरी iii. 11 मशकः, a mosquito; also
 a cricket cf. note iii. 54.
 चिल्लुरं iii. 11 मुत्तलम्, a pestle used for
 cleaning rice.
 चिल्लो iii. 10 बालः, a boy.
 चीवटो iii. 14 भल्लो, a kind of crescent-
 shaped arrow.
 चीहो iii. 14 मुन्नोदवं तृणम्, a kind of
 grass.
 चुक्कुडो iii. 16 डगः, a goat.
 चुक्को iii. 14 मुष्टिः, the clenched hand.
 चुज्जे iii. 14 आश्चर्यम्, a wonder. ओत्स-
 योगे इति चीज्जे इत्यादि.
 चुच्चुओ iii. 16 शेरल, a garland for the
 head.
 चुच्चुणिआ iii. 23 द्युतम्, dropped. गतिरवः,
 resound of a crowd. रमणम्, charm-
 ing अम्लिका, the tamarind. मुष्टि-
 दूतम्, a kind of game. यूका, a louse.
 केचित् चुच्चुणिजं चलितेऽप्याहुः, shaken.

- चुचुमाली iii. 18 अलसः, lazy.
 चुचुलिअं iii. 23 अवधारितम्, ascertained, known. सतृणता, thirst with another.
 चुचुलिपूगे iii. 18 चुलुकः, the hand hollowed to hold water.
 चुचुली iii. 23 चञ्चुः, the beak. चुलुकः, the hand hollowed to hold water.
 चुंछो iii. 15 परिशोषितः, completely dried up.
 चुडुप्ता iii. 3 त्वक्, the skin. चुडुप् त्वम्बिद-
 लनमित्यन्ये, tearing the skin.
 चुडुली iii. 15 उल्का, a firebrand.
 चुणओ iii. 22 चण्डालः, a man of a low caste, a Chandāla. अल्पः, small. बालः a boy. मुक्तः, released. छन्दः, desire. अरोचकः, disgust. स्पतिकरः, mixture. चुणओ विअरओ इति धनपालः । आघ्रातायै ऽपीति केचित्, smelt.
 चुणिओ iii. 15 विधारितः, supported, continued to live.
 चुण्णइओ iii. 17 चूर्णाहितः, powdered [f. चूर्णापित]
 चुण्णाआ iii. 16 कला, an art.
 चुण्णासी iii. 16 दासी, maid servant [f. the prec. !]
 चुण्णलिअं iii. 17 नवरङ्गं वस्त्रम्, a newly coloured cloth.
 चुण्णलो iii. 16 शेषः, a garland for the head.
 चुण्णालओ iii. 17 गवाक्षः, a window.
 चुण्णो iii. 15 सखेहः, friendly.
 चुंमलो iii. 16 शेषः, a garland for the head.
 चुलुण्णो iii. 16 छागः, a goat.
 चुल्ली iii. 15 शिला, a stone.
 चुल्लो iii. 22 शिशुः, a child. दासः, a servant, slave. [f. चुल्लक f. शुल्लक]
 चुल्लोडओ iii. 17 ज्येष्ठः, elder (brother)

- चूओ iii. 18 स्तनशिक्षा, a nipple. [f. चुचुक]
 चूहो iii. 18 बलपावली, a bracelet. [f. चुडक]
 चेडो iii. 10 बालः, a boy. [f. चेद]
 चेलुं iii. 11 मुसलम्, a pestle used for cleaning rice.
 चोज्जे, a variant of चुज्जे, q. v.
 चोद्दी iii. 1 शिखा, the top-lock.
 चोडो iii. 19 बिल्वः, a kind of tree, Aegle Marmelos.
 चोत्तं iii. 19 प्रतोटः, a goad.
 चोष्कचो iii. 15 सखेहः, friendly. [f. Pkt. चुण्णो ! q. v.]
 चोरली iii. 19 श्रावणरुण्णचतुर्दशी, the fourteenth day of the dark fortnight of the month of Śrāvaṇa (July-August).
 चोलो iii. 18 वामनः, a dwarf.

छ

- छहलो iii. 24 विद्वन्, clever.
 छउअं iii. 25 तनु, thin, emaciated.
 छकुई iii. 24 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.
 छकुई iii. 24 कपिकच्छूः, a kind of plant.
 छडक्खो iii. 26 स्कन्दः, Kārtikeya.
 छडा iii. 24 विद्युत्, lightning. [f. छटा]
 छटो iii. 33 जलच्छटा, a quantity of water. शीघ्र, quick, swift. [f. छटा !]
 छद्दी iii. 24 शय्या, a couch.
 छण्णण्णो iii. 24 विद्वन्, clever. [f. पट्-पण्ण]
 छण्णती iii. 25 नियमविशेषो यत्र पद्मं लिख्यते, a religious observance in which the picture of a lotus is drawn.
 छमलओ iii. 25 समच्छदः, a kind of tree.
 छलिओ iii. 24 विद्वन्, clever.
 छल्ली iii. 24 त्वक्, the skin. [f. शल्प !]
 छवडी iii. 25 चर्म, the skin, leather.

- छादो iii. 35 यदीपः, a lamp, light. सदृशः, similar. ऊनः, deficient. मुरूपः, hand-some. [f. छाया]
- छाईओ iii. 26 मातरः, divine mothers
- छाओ iii. 33 बुभुक्षितः, hungry. रुशः, emaciated.
- छाणं iii. 34 धान्वादिमलनम्, grinding corn etc. गोमयम्, cow-dung. वस्त्रम्, a cloth. [f. Dr. cāni, śāni or f. छागन, छादन] छाणीत्यपि केनाचित्पाठः
- छाणी, a variant of the prec. q. v.
- छाया iii. 34 कीर्तिः, fame. धनरी, a female black bee.
- छारयं iii. 34 इशुशल्कम्, the bark of sugar-cane. मुकुलम्, a bud.
- छारी iii. 26 अच्छमलः, a kind of plant.
- छासी iii. 26 तक्रम्, buttermilk.
- छाही iii. 26 गगनम्, the sky.
- छिक्कं iii. 36 स्पृष्टम्, touched क्षुत्तम्, sneezing.
- छिक्कीअणी iii. 29 असहनः, jealous, envious.
- छिक्कीहल्ली iii. 37 अंहरवः, the sound of feet. पादाम्बा धान्यमलनम्, grinding corn by the feet. गोमयलण्डम्, cow-dung.
- छिक्कीलिअं iii. 25 तनु, thin, emaciated [f. Dr. cikka !]
- छिडओ iii. 36 देहः, the body जारः, an adulterer. केचिद् छिडयं शलाटुकलमाहुः, an unripe fruit. (cf. Hc Gr. ii. 174) [f. छिड = धिक्धिक्, or अक्षिक्खन]
- छिडतरमणं iii. 30 चतुःस्थगनक्रीडा, the play of hide-and-seek.
- छिडोली iii. 27 लघुजलरपाहः, a small stream of water.
- छिडं iii. 35 चडा, the hair on the top of the head. छत्रम्, an umbrella. धूरवन्धम्, a censer. संयोगे पर इदेतोः कामचार इति छेदं इत्यपि.
- छिण्णच्छोडणं iii. 29 शीघ्रम्, soon.
- छिण्णा cf. छिण्णी below.
- छिण्णाली cf. the foll.
- छिण्णालो iii. 27 जारः, an adulterer.
- छिण्णाली स्त्रीत्यपि [f. छिन्न-ला]
- छिण्णी iii. 27 जारः, an adulterer. छिण्णा स्त्रीत्यपि. [f. छिन्न]
- छिण्णोच्चमवा iii. 29 दूर्वा, the dūrva-grass. [f. छिन्नोद्व]
- छित्तं iii. 27 स्पृष्टम्, touched.
- छिद्दो iii. 26 लघुमत्स्यः, a small fish.
- छिणं iii. 36 भिक्षा, alms. पुच्छम्, the tail. [f. Dr. cippa, and पुच्छ]
- छिण्णंती iii. 37 व्रतभेदः, a certain religious observance उत्सवभेदः, a festival.
- छिण्णंदूरं iii. 38 गोमयलण्डम्, cow-dung. विषमम्, unevenness, difficulty.
- छिण्णालुअं iii. 29 पुच्छम्, the tail.
- छिण्णालो iii. 28 सरपासको गोः, a ox fond of eating corn.
- छिलिडी iii. 37 व्रतभेदः, a certain religious observance. उत्सवभेदः, a festival. विष्टम्, flour
- छिल्लीरं iii. 28 पलालम्, straw.
- छिल्लं iii. 35 छिद्रम्, a hole. कुटी, a hut. वृत्तन्तरमपीति केचिद्, an opening in a fence [f. Tel cilli, छिद्र]
- छिल्लरं iii. 28 पल्लवम्, a small pond or puddle. [f. prec]
- छिल्ली iii. 27 शिक्का, the top-lock.
- छिवजो iii. 36 समूहः, a collection. नीवी, the knot of the lower garment of women.
- छिविअं iii. 27 इशुलण्डम्, a piece of sugar-cane.
- छिवं iii. 27 रुचिमम्, artificial.
- छिबोलो iii. 28 निन्दार्थं मुलविकृत्यतम्, pursuing the mouth in contempt.

- विकृणितं मुलमेवेत्यन्वे, such a face.
 छिह्दओ iii. 29 दधिसरः, cream.
 छिहिदिमिलं iii. 30 दधि, curds.
 छुई iii. 30 चलाका, a crane.
 छुहुमुसयं iii. 31 रणरणकः, Cupid, the
 God of love.
 छुहुईरो iii. 38 शिशुः, a child. शरी, the
 moon.
 छुदं iii. 30 बहु, much, abundant.
 छुम्भयं, a variant of छोम्भयं, q. v.
 ✓ छुरमड्डी iii. 31 छुरहस्तः, having a razor
 in hand. नापित इति यावत्, a barber.
 [f. छुरमर्द]
 छुरहयो iii. 31 छुरहस्तः, having a razor
 in hand. नापित इति यावत्, a barber.
 [f. छुरहस्त]
 छुरिआ iii. 31 मृत्तिका, earth, clay.
 छुभिअं iii. 30 लिप्तम्, smeared.
 छेओ iii. 38 अन्तः, end, limit. देवरः, a
 husband's brother. [f. छेद]
 छेई, a variant of छिई, q. v.
 छेडा iii. 39 शिखः, the top-lock. नवमालिका,
 a kind of jasmine.
 ✓ छेडी iii. 31 लघुरथ्या, a small road, a
 lane.
 छेत्तरं iii. 32 जीर्णं शूर्पायुषकरणम्, unserv-
 iceable or worn out utensils. [f.
 Tel. cetta]
 छेतसोवणयं iii. 32 क्षेत्रे जागरणम्, watch-
 ing in the fields.
 छेओ iii. 39 स्वासकः, perfuming the
 body with fragrant unguents.
 चोरः, a thief. [f. छेद]
 छेमओ iii. 32 स्वासकः, perfuming the
 body with fragrant unguents.
 छेलओ iii. 32 छागः, a goat. कप्रत्ययामाये
 छेलो इत्यपि.
 छेली iii. 31 अल्पमृत्ना माला, a garland
 of a few flowers.

- छेलो a variant of छेलओ, q. v.
 छोइओ iii. 33 दासः, a slave, servant.
 छोरो iii. 39 समूहः, a collection. विस्तेपः,
 scattering. [f. क्षेम]
 छोम्भयं iii. 33 अप्रियम्, a disagreeable
 thing. हृदयः संयोगे इति छुम्भयं इत्यपि.
 छोम्भाइत्ती iii. 39 अस्पृश्या, an untouch-
 able woman. द्वेष्या, an enemy (f.)
 [f. the prec + खी]
 छोम्भो iii. 33 विशुनः, a backbiter, a
 wicked person.

ज

- जम्बरत्ती iii. 43 दीपालिका, the Divālī
 festival. [f. यक्षरात्रि]
 जगडिओ iii. 44 विद्रावितः। कदर्थित इत्यर्थः,
 tormented [f. Tel. jaga-damu]
 जगलं iii. 41 पक्विला सुरा, muddy or im-
 pure liquor. पक्विलसरको जगलं इत्यन्वे.
 जंकयसुकओ iii. 45 अल्पश्रुतप्राप्तः, obtain-
 able by small virtue.
 जंगा iii. 40 गोचरभूमिः, pasture land.
 ✓ जंगाछेओ iii. 43 चत्वरम्, a place where
 many roads meet.
 जंगामओ iii. 42 जंगालः, a courier. [f.
 जंगामय]
 जंगालुओ iii. 42 जंगालः, a courier [f.
 जंगालुङ]
 जज्जदणे iii. 52 अगरः, a kind of per-
 fume, Agallocham, Amyris Agall-
 ocha. कुङ्कुमम्, saffron.
 जज्जो iii. 40 पुरुषः, a man.
 जज्जदंओ iii. 43 स्वच्छन्दः, one's own
 will or pleasure. [f. स्वच्छन्द] कप्र-
 त्ययामाये जज्जदं.
 जज्जदं a variant of the prec. q. v.
 जडिअं iii. 41 त्रचितम्, inlaid, set,
 studded.
 जणउत्ती iii. 52 सामप्रधानपुरुषः, the head-

- man of a village विटः, a voluptuary [f. जननुग्रः]
- जण्णोहरो iii. 43 राक्षसः, a Rākṣasa. [f. यज्ञापहन् cf. यज्ञहन्] (Tr. जण्णोहरो f. यज्ञहन्)
- जण्हं iii. 51 लघुपिटरम्, a small pot रुष्णम्, black.
- जण्हली iii. 40 नीर्वी, the knot of the wearing garment of women.
- जंषणं iii. 51 अकीर्तिः, infamy. वक्त्रम्, the face.
- जपिच्छओ iii. 44 यथादृष्टमभिलषिता, desiring according to observation. [यत्-प्रेक्ष्-इच्छ]
- जपिच्छिमगिरो iii. 44 यो यद्यद्दृष्टं तदेव मृग-यते, one who seeks after whatever is seen [f. यत्-प्रेक्ष्-मार्ग]
- जंबालं iii. 42 जलनीली । शेवालमित्यर्थः, the duck-weed. [ts.]
- जंबुओ iii. 52 वेतसवृक्षः, the ratan, Calamus rotang. पश्चिमदिक्पालः, the lord of the western quarter, Varuṇa. [f. जंबुक]
- जंबुलं cf. the foll.
- जंबुलो iii. 41 बानीरः, the ratan, Calamus rotang जंबुलं मद्यमाजन्मिति सात-बाहनः, a liquor pot.
- जंमणवो iii. 44 यथेष्टवक्ता, speaking according to one's own pleasure. जंमणमणो इति केचित् [f. यत्-मण.]
- जंमणमणो, a variant of the prec. q. v.
- जंमलो iii. 41 जडः, dull [f. जंम]
- जंमो iii. 40 तुषः, chaff.
- जवणं iii. 40 हयसंनारः, caparison [f. जवण]
- जरडो, a variant of the foll. q. v.
- जरडो iii. 40 बुद्धः, old. जरडो इत्यन्ये. [ts.]
- जरलद्विओ iii. 44 ग्रामीणः, a villager.
- जरलविओ iii. 44 ग्रामीणः, a villager,
- जलणीली iii. 42 शेवालम्, duck-weed. [f. जलनीली]
- जवओ iii. 42 यवाङ्कुरः, a sprout of barley [f. यव !]
- जवणं iii. 41 इलशिखा, the handle of a plough
- जवरओ iii. 42 यवाङ्कुरः, a sprout of barley [f. यव !]
- जह्णरोहो iii. 44 ऊरुः, the thigh [f. जघन-रोह.]
- जह्णूसवं iii. 45 अर्धोरुकम्, a short petticoat [f. जघनांशुक]
- जहाजाओ iii. 41 जडः, dull. [f. यथाजात]
- जहिमा iii. 42 विदग्धरचिता गाथा, a stanza composed by a clever person
- जाई iii. 45 मृग, spirituous liquor.
- जाऊरो iii. 45 कपित्थः, the wood-apple tree.
- जाडी iii. 45 गुल्मम्, a cluster of trees.
- जालचडिआ iii. 46 चन्द्रशाला, a room on the top of a house [f. जाल-चदित]
- जिम्बिअं iii. 46 घ्रातम्, smelt at [f. जिम्बित]
- जिण्णोड्मवा iii. 46 दूर्वा, the Dūrvā grass [f. जीर्णोद्भव !]
- जीववमई iii. 46 मृगाकर्षणहेतुव्याधमृगी, a hunter's deer which attracts other deer.
- जुअलिअं iii. 47 द्विगुणितम्, doubled [f. जुगलिन]
- जुअलो iii. 47 तरुणः, a young man [f. युवन्]
- जुनुकुडो iii. 47 अगिरपहः, non-acceptance
- जुण्णो iii. 47 विदग्धः, a clever person
- जुरुमिलं iii. 47 गहनम्, difficult, grave. जुरुमिलयं इति गोपालः.
- जुअओ iii. 47 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.

- जुहूमिलयं, a variant of जुहूमिलं q. v.
 जेमणयं iii. 48 दक्षिणमङ्गलम् । हस्तादि, a right limb.
 जोत्रणं iii. 50 लोचनम्, the eye. [f. योतन]
 जोइओ iii. 50 ज्योतः, a fire-fly [f. योतिन or ज्योतिष्क]
 जोइक्को iii. 49 दीपः, a lamp, light. [f. ज्योतिष्क]
 जोहंगो, iii. 50 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days) [f. ज्योतिरिङ्गण !]
 जोइरो iii. 49 स्तलितः, slipped.
 जोइसें iii. 49 नक्षत्रम्, a star [f. ज्योतिष]
 जोई iii. 49 विद्युत्, lightning. [f. ज्योति or द्याव]
 जोओ iii. 48 चन्द्रः, the moon [f. योत]
 जोक्कं iii. 48 मलिनम्, dirty.
 जोणा iii. 48 चाट, pleasing, agreeable.
 जोइ iii. 49 नक्षत्रम्, a star [f. योत]
 जोडिओ iii. 49 व्याधः, a hunter.
 जोणलिया iii. 50 धान्यम्, corn [f. Tel. jonna]
 जो रं iii. 48 यः किरिन्धे, he who (cf. critical notes.)
 जोवारी iii. 50 धान्यम्, corn.
 जोवो iii. 52 बिन्दुः, a drop. स्तकम्, a little.
 जोव्वणणीरं iii. 51 वयःपरिणाम, old age.
 जोव्वणवेअं iii. 51 वयःपरिणामः, old age.
 जोव्वणोववं iii. 51 वयःपरिणामः, old age.

झ

- झक्किअं iii. 55 वचनीयम्, censure.
 झंकारिअं iii. 56 अवचयनम्, gathering (flowers, fruits etc.)
 झंझरो iii. 54 शुष्कतरुः, a withered tree.
 झंझरियं iii. 56 अवचयनम्, gathering (flowers, fruits, etc.) [prob. a variant of झंकारिअं]
 झंझो iii. 53 नुष्टः, pleased.

- झज्जरी iii. 54 स्वर्शपरिहारार्थं चण्डालादीनां इत्य-
 वष्टि, a stick in the hand of a Chan-
 dāla, as a sign of untouchability
 झडी iii. 53 निरन्तरवृष्टिः, incessant rain,
 [f. Dr. jadi]
 झंदलिया iii. 55 चङ्कनणम्, moving about.
 झंठअं iii. 55 म्हुनम्, beating, striking.
 झंटी iii. 53 लघुर्वर्कशाः, short and erect hair.
 झंझली iii. 54 असती an unchaste woman.
 झंझुओ iii. 53 पालुवुलः, a kind of tree, Careya arborea Roxb.
 झंझुली iii. 61 असती, an unchaste wo-
 man. क्रीडा, sport, play.
 झन्धं iii. 61 गतम्, gone. नष्टम्, lost.
 झमालं iii. 53 इन्द्रजालम्, magic.
 झंपणी iii. 54 परम्, an eyelash. [f. झप्]
 झंषिअं iii. 61 झुटितम्, broken. धिट्टितम्,
 shaken.
 झरओ iii. 54 सुवर्णकारः, a goldsmith.
 झरंको iii. 55 नृणमयः पुरुषः, grass shaped like a man. झरंतो इति केचित्.
 झरंतो, a variant of the prec. q. v.
 झरुओ iii. 54 मशकः, a mosquito; also a cricket, cf note in the book.
 झलझलिया iii. 56 झोलिका, a little pouch containing betel.
 झला iii. 53 मृगवृष्णा, a mirage.
 झलुकिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.
 झलुसिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.
 झसिअं iii. 62 पर्यस्तम्, scattered over.
 आकट्टम्, censured.
 झसुरं iii. 61 ताम्बूलम्, the betel leaves with areca-nut etc. अर्थः, object, purpose.
 झसो iii. 60 टंकच्छिन्नम्, cut with a chisel. अवशः, infamy. नटः, the bank. नटस्थः, situated on the bank, (fig) neutral. दीर्घगम्भीरः, very deep.

✓ साउले iii. 57 कर्पासफलम्, the cotton fruit.

साडे iii. 57 लतागहनम्, a bower of creepers [f. साट]

सामरो iii. 57 प्रवयाः, aged, old.

सामिअं iii. 56 दग्धम्, burnt.

सरुआ iii. 57 चीरी, a cricket.

सिसिअं iii. 55 वचनीयम्, censure. [prob. a variant of सक्किअं]

सिरिई iii. 57 जीर्णकूपः, an old well.

सिद्धिरिआ iii. 62 चीहीतृणम्, a kind of grass. मशकः, a mosquito; also a cricket cf. note iii. 54.

शीणे iii. 62 अङ्गम्, a limb. कीटः, a worm, an insect.

शीरा iii. 57 लज्जा, shame.

शुंलो iii. 58 तुणयारुयो वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument.

शुंशुंमुसयं iii. 58 मनोदुःखम्, mental distress. शुमुशुमुसयं इत्यन्ये. [onomatopoeic]

शुद्धं iii. 58 अलीकम्, falsehood.

शुंदणं iii. 58 प्रवाहः, a stream.

शुत्ती iii. 58 छेदः, cutting or breaking down.

शुमुशुमुसयं a variant of शुंशुंमुसयं, q. v.

शुल्लुगी iii. 58 गुल्मः, a cluster of trees.

सूरं iii. 59 कुटिलम्, crooked.

सूस्तरिअं iii. 62 अत्यधमं, very much. स्वच्छम्, pure.

शेंडुओ iii. 59 कन्दुकः, a ball. [f. Dr. candu]

सेरो iii. 59 जरघण्टः, an old bell.

शेही iii. 59 अर्धमहिषी, a species of she-buffalo.

शोडणो iii. 59 चणकधान्यम्, the chickpea. शुष्कचणकशाकमित्यन्ये, a curry made of dry chickpeas.

शोडिओ iii. 60 व्याधः, a hunter.

शेंडिलिआ iii. 60 रासकसदृशी क्रीडा, a play similar to rāsa.

शोलिआ iii. 56 शोलिका, a little pouch containing betel [He. f. शोलिका].

ट

टकारी iv. 2 अरणिकुसुमम्, a kind of flower.

टंकिअं iv. 1 प्रसृतम्, spread, diffused.

टंको iv. 4 सङ्गः, a sword. छिन्नम्, cut. सातम्, a pit. नङ्गः, the shank. सनिचम्, a spade. भित्तिः, a wall. तटम्, bank, shore. [ts.]

टट्टिआ iv. 1 तिरस्करीणी, a curtain.

टप्परओ iv. 2 करालकर्णः, having large or wide ears.

टमरो iv. 1 केशचयः, a mass or braid of hair.

टंवरओ iv. 2 भारिकः । गुरुस्त्वयं, heavy, large.

टसरं iv. 1 विमोटनम्, crushing, rubbing.

टसरोट्टं iv. 1 शेखरः, a garland for the head.

टारो iv. 2 अधमतुरङ्गः, a horse of inferior quality.

टिङ्गं iv. 3 तिलकम्, a mark on the forehead. शिरसि स्तवक इत्यन्ये, a bunch of flowers on the head.

टिम्बरो iv. 3 स्वविरः, an old man.

टिणी iv. 3 तिलकम्, a mark on the forehead.

टिबर iv. 3 तुम्बुर, the fruit of Diospyros embryopteris.

टुंदो iv. 3 छिन्नकरः, with mutilated hands.

टेक्करं iv. 3 स्थलम्, firm or dry ground.

टेडा iv. 3 द्यूतस्थानम्, a gambling place. ✓

टोक्कणं iv. 4 मद्यपरिमाणमाण्डम्, a pot to measure liquor. केचित् टोक्कणसंदं इत्याहुः ✓

योकुणसंदं, a variant of prec. q. v.
 टोलचो iv. 4 मधूकः, a kind of tree,
Bassia latifolia.
 टोलो iv. 4 शलमः, a grasshopper. पिशाच
 इत्यन्ये, a demon, fiend.

ठ

ठडओ iv. 5 उक्लिप्तः, raised. अवकाश इत्यन्ये,
 space room.
 ठरिअं iv. 6 गौरवितम्, honoured. ऊर्ध्व-
 स्थितम्, high.
 ठळो iv. 5 निर्धनः, poor.
 ठविआ iv. 5 प्रतिमा, a figure, statue.
 ठाणिज्जो iv. 5 गारवितः, honoured. थाणिज्जो
 इत्येके. [f. स्थानीय]
 थाणो iv. 5 मानः, honour.
 ठिअं, a variant of ठिविअं, q. v.
 ठिक्कं iv. 5 शिशुम्, the penis.
 ठिविअं iv. 6 ऊर्ध्वम्, above. निकटम्, prox-
 imity. हिक्का, hiccough. ऊर्ध्वार्थं ठिअं
 इत्यन्ये.

ड

डक्कं iv. 6 दन्तगृहीतम्, caught by the
 teeth.
 डगलो iv. 8 भवनोपरि मूमितलम्, the flat-
 top of a house.
 डडुडी iv. 8 द्वमार्गः, the place burnt
 over by conflagration. [f. दम्प.]
 डंडं iv. 7 सूच्या संपटितानि वस्त्रखण्डानि,
 pieces of cloth stitched together.
 डंडीत्यन्ये.
 डंडओ iv. 8 रथ्या, a road.
 डंडी, a variant of डंडं and डिंडी, q. v.
 डर्फे iv. 7 सेलारुपमायुधम्, a kind of
 weapon.
 डंबरो iv. 8 घर्मः, warmth, heat.
 डंभिजो iv. 8 द्यूतकारः, the keeper of a
 gambling house, a gambler [f.
 दाम्भिक]

डली iv. 7 लोष्टः, a clod, a lump of
 earth.

डल्लं iv. 7 पिटिका, a boil.
 डव्यो iv. 6 वामकरः, the left hand.
 डहरी iv. 7 अलिज्जम्, a water-jar.
 डहरो iv. 8 भिशुः, a child. [f. दहर]
 डाभलं iv. 9 लोचनम्, the eye.
 डाऊ iv. 12 कलिहंतकवृक्षः, a kind of
 tree. गणपतिपतिमाविशेषः, an image of
 Ganeśa.

डाली iv. 9 शाखा, a branch. [f. दल]
 डिअली iv. 9 स्थूणा, an image.
 डिडुरो iv. 9 भेकः, a frog. [f. दडुर]
 डिडिडिअं iv. 10 सलिलचिंतं यस्मिन्, a kind
 of cloth. स्सलिले हस्ते इति केचित्, slipp-
 ed hands.
 डिंडी iv. 7 सूच्या संपटितानि वस्त्रखण्डानि,
 pieces of cloth stitched together.
 डंडीत्यन्ये.

डिंकिअं iv. 9 जलपतितम्, fallen in water.
 डीणं iv. 10 अवतारणम्, descended.
 डीणोवयं iv. 10 उपरि, above.
 डीरं iv. 10 कन्दलः, the plantain tree.
 डुंगो iv. 11 शैलः, a mountain.
 डुंधो iv. 11 उद्भ्रान्तविशेषो तालिकेरमयः, a
 bucket made out of a cocoanut.
 डुंडुओ iv. 11 जर्जरपटः, an old bell.
 डुवो iv. 11 श्वपचः, a man of a very
 low caste.
 डोअणं iv. 9 लोचनम्, the eye. [Tr. f.
 लोचन]

डोओ iv. 11 दासदस्तः, a wooden spoon.
 [f. Tel doki]

डोंगिली iv. 12 ताम्बूलमाजनविशेषः, a betel-
 box. ताम्बूलिनोत्येके, a maid-servant
 who prepares the tāmṇūla.

डोंगी iv. 13 स्थानकः, perfuming the
 body with fragrant unguents.
 ताम्बूलमाजनविशेषः, a betel-box.

- डोला iv. 11 शिचिका, a palanquin. [f. दोला]
 डोलिओ iv. 12 रुष्णसारः, the spotted antelope.
 डोलो iv. 9 लोचनम्, the eye.

ढ

- ढंसयं iv. 14 अवशः, infamy.
 ढङ्कयं iv. 14 तिलकम्, a mark on the forehead.
 ढङ्कणी iv. 14 पिधानिका, a lid, covering.
 ढंकुणो iv. 14 मत्कुणः, a bug.
 ढंको iv. 13 वायसः, a crow.
 ढंखरी iv. 14 वीणाभेदः, a kind of Indian lute.
 ढड्डो iv. 13 मेरी, a kettle-drum.
 ढडणी iv. 13 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.
 ढंढरिओ iv. 15 कर्दमः, mud.
 ढंढरो iv. 16 पिशाचः, a demon, fiend. ईर्ष्या, jealousy.
 ढंढसिओ iv. 15 ग्रामवृक्षः, the spirit of a village. ग्रामवृक्ष इति केचित्, the village tree.
 ढंढो iv. 16 पङ्कः, mud. निरर्थकः, useless, unmeaning.
 ढमरं iv. 17 पिटरम्, a pot. उष्णजलम्, hot water.
 ढयरो iv. 16 पिशाचः, a demon, fiend. ईर्ष्या, jealousy.
 ढिक्रयं iv. 15 नित्यम्, daily.
 ढिडयं iv. 15 जलमव्यपतितम्, fallen in water.
 ढेका iv. 17 ईर्षः, joy. कूपतुला, a contrivance for raising water from a well (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.)
 ढेकी iv. 15 बलाका, a crane.

- ढेकुणो iv. 14 मत्कुणः, a bug [a variant of ढंकुणो, Tr. f. मत्कुण]
 ढेखो iv. 16 निचनः, poor.
 ढोषरो iv. 16 भ्रमणशीलः, addicted to wandering.
 ढोडिओ iv. 16 धूपितः, perfumed, incensed.

ण

- णहसाहयं iv. 23 जलोद्भवः कलभेदः, a kind of fruit growing in water.
 णको iv. 46 घ्राणम्, the nose. मूकः, a dumb person.
 णकस्तज्जमेमी iv. 22 विष्णुः, the god, Viṣṇu [f. नक्षत्रनेमि]
 णचिरो iv. 18 रमणशीलः, fond of sport. [f. नृत्]
 णज्वरो iv. 19 मलिनः, dirty.
 णज्जरो iv. 19 विमलः, pure, clear.
 णडिओ iv. 18 वञ्चितः, deceived. वेदित इत्यन्ये, distressed.
 णडुली iv. 20 कच्छपः, a tortoise द्वित्वे णडुली इत्यपि.
 णडूरी iv. 20 मेकः, a frog.
 णडुलं iv. 47 रतम्, sexual intercourse दुर्दिनम्, a cloudy day.
 णडुली, variant of णडुली, q. v
 णणो iv. 46 कूपः, a well. दुर्जनः, a wicked person ज्येष्ठो भ्राता, an elder brother [f. Dr. anna f. अपजन्म !]
 णत्था iv. 17 नासारज्जुः, a nose-string.
 णट्टिओ iv. 20 दुःखितः, distressed.
 णट्टववपं iv. 47 अधूणा, cruel. निन्दा, censure.
 णट्टो iv. 18 आरुढः, mounted.
 णंदं iv. 45 इक्षुनिर्पाडनकाण्डम्, a stick for squeezing sugar-cane. कुण्डालयो भाण्ड-विशेषः, kind of pot.
 णंदणो iv. 19 मृत्युः, a servant [f. नन्दन !]

गेदा iv. 18 गौः, a cow [f. नंद]
 गेदिअं iv. 19 सिंहस्तम्, the roar of a lion
 [f. नंद !]
 गेदिक्खो iv. 19 सिंह, a lion.
 गेदिणी iv. 18 गौः, a cow [f. नन्दिनी]
 गेदी iv. 18 गौः, a cow [cf. pree.]
 गेमसिअं iv. 22 उपयाचितकम्, a present
 promised to a deity for the fulfil-
 ment of a desired object, and
 generally to propitiate her. गवसिअं
 इत्यन्ये.
 गलये iv. 19 उशीरम्, Andropogon
 Muricatus. [f. नलद]
 गलिअं iv. 20 गृहम्, a house [f. निलय]
 गलये iv. 46 कर्दमितम्, made muddy.
 वृत्तिविपरम्, an opening in a fence.
 ययोजनम्, purpose, design. निमित्तम्,
 cause, motive.
 गवरिअं iv. 22 सहता, suddenly. [cogn
 with गवरि, Hc. Gr. ii. 188]
 गवलया iv. 21 नियमविशेषः, a religious
 observance, in which a woman
 who does not give out her hus-
 band's name, is beaten by people
 with branches of the palāsa (Bu-
 tea frondosa) tree.
 गवसिअं, a variant of गेमसिअं, q. v.
 गवोद्वरणं iv. 23 उच्छिष्टम्, leavings.
 गव्वाउत्तो iv. 22 ईश्वरः, a rich or great
 man. निचोगिमुत्त इत्यन्ये, son of an
 officer. (Tr. ग्वाउत्तो)
 गव्वो iv. 17 आयुक्तः, an agent or deputy
 गहमुडो iv. 20 यूकः, an owl.
 गहरी iv. 20 क्षुरिका, a knife.
 गहवल्ली iv. 22 विद्युत्, lightning. [f. नमस्
 -वल्ली]
 गाउडो iv. 47 सद्भावः, good nature. अभि-
 प्रायः, intention. मनोरथ इत्यन्ये, desire.
 गाउडो iv. 23 गोमान्, rich in cows

गाओ iv. 23 गर्विष्ठः, proud.
 गामोक्खसिअं iv. 25 कार्यम्, work.
 गारोडो iv. 23 बिलम्, a hole, cave. कूसार
 इत्यन्ये, a pit.
 गालेपिअं iv. 24 आक्रन्दितम्, weeping.
 [a variant of लालेपिअं, q. v.]
 गालंधी iv. 24 कुन्तलः, the hair of the
 head.
 गाहिदामं iv. 24 उल्लोचमध्यदाम, the cen-
 tral pendant of a canopy. [f. नाभि-
 दाम]
 गाहिचिच्छेओ iv. 24 जघनम्, the buttocks.
 गाहीए चिच्छेओ इति वाक्यमपि जघनवाचकम्.
 गिअंसणं iv. 38 वस्त्रम्, a cloth, garment.
 [f. निवसन]
 गिअक्कलं iv. 39 वरुलम्, round. [f. नि-
 चक-ल]
 गिअडी iv. 26 दुष्मः, deceit, feigning.
 [Hc. f. निरुति]
 गिअन्धं iv. 33 परिहितम्, worn.
 गिअंधणं iv. 38 वस्त्रम्, a cloth, garment.
 [f. निबन्धन]
 गिअयं iv. 48 रतम्, sexual intercourse.
 शयनीयम्, a bed. आश्वत्तम्, eternal. पटः,
 a pot [f. निवत]
 गिअरिअं iv. 38 निकरेण स्थितम्, heaped
 up, collected. [f. निकरित]
 गिअलं iv. 28 नूपुरम्, an anklet. [f.
 निगह]
 गिआणिआ iv. 35 कुतूणोद्वरणम्, weeding.
 गिआरं iv. 29 रिपुगृहम्, an enemy's
 house.
 गिउक्कणो iv. 51 वायसः, a crow. मूकः,
 dumb.
 गिउक्को iv. 27 तूष्णीकः, silent. [f. निमूकः]
 गिक्कज्जो iv. 33 अनवस्थितः, unsteady,
 fickle.
 गिक्कई iv. 29 कठिनम्, hard.
 गिक्कथं iv. 32 निहतम्, slain. [f. निक्षत]

निक्षस्रिओ iv. 41 मूषितः, robbed, plundered. अपद्रुतसार इति यावत्, robbed of the essence.

निक्षुब्धं iv. 28 अकम्पम्, not shaking.

निक्षुरिअं iv. 40 अदृढम्, weak, feeble.

निक्षो iv. 47 चोरः, a thief. काञ्चनम्, gold. [f. निष्क]

निगहो iv. 27 घर्मः, heat, warmth.

निग्मा iv. 25 इरिद्रा, turmeric.

निगिण्णं iv. 36 निर्गतम्, gone out.

निगहो iv. 34 कुशलः, clever.

निग्धोरो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

निग्धुडो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

निग्जो iv. 25 सुप्तः, slept.

निग्जाओ iv. 34 उपकारः, help, favour.

निग्जोओ iv. 33 प्रकरः, a heap. पुष्पाधकर इत्यन्ये, sweepings of flowers.

निग्जोमी iv. 31 रश्मिः । रज्जुरित्यर्थः, a cord.

निग्जरं iv. 26 जीर्णम्, old, worn out. निग्जरं इत्यन्ये.

निग्जाओ iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

निग्जरं, a variant of निग्जरं, q. v.

निट्टंके iv. 50 दङ्कुच्छिन्नम्, cut with a chisel. विषमम्, uneven, difficult.

निट्टुडिअं iv. 41 धूतम् । निट्टुतमित्यर्थः, spitting. [cogn. with निट्टुत]

निट्टुडो iv. 33 स्तब्धः, benumbed, stupefied.

निट्टो iv. 25 पिशाचः, a demon, fiend.

निण्णाला iv. 36 चञ्चुः, the beak.

निट्टिरिअं iv. 41 भ्रष्टितम्, broken.

निट्टिरिडो iv. 40 निरन्तरम्, incessant.

निट्टो iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house.

निट्टुधसो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless.

निट्टमणं iv. 39 गृहजलमवाहः, sewage of a house.

निट्टमाओ iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house. [a variant of foll.]

निट्टमो iv. 38 अविभिन्नगृहः, living in the same house.

निट्टम्मो iv. 35 एकमुत्सवायी, going in the same direction.

निट्टिणी iv. 35 रुतुणोद्धरणम्, weeding.

निट्टहो iv. 31 अधिकः, abundant, great.

निट्टच्छं iv. 49 कज्जु, straight; दृढम्, strong.

निट्टरितो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. [f. निट्ट-रितो]

निट्टेसो iv. 29 शब्दनिर्गमः, sound going forth.

निट्टमगं iv. 34 उद्यातम्, a garden.

निट्टमुगो iv. 32 भग्नः, broken. [f. नि-मुग]

निट्टेणं iv. 37 स्थानम्, place.

निट्टेलं iv. 30 दन्तमांसम्, the gums. निट्टेला इति धनपालः.

निट्टमओ iv. 34 गतः, gone.

निट्टमंसा iv. 35 चामुण्डा, the goddess Chāmunda, a terrific form of Durgā.

निट्टमं iv. 32 तरुणः, a youth. [f. निट्ट-रमश्च]

निट्टको iv. 49 चोरः, a thief. स्थितः, stood. पृष्ठम्, the back.

निट्टगी iv. 31 शिरोऽवगुण्टनम्, a veil. [f. निट्ट-गङ्ग]

निट्टवो iv. 49 पृष्ठम्, the back. उद्वेष्टितम्, surrounded, invested.

निट्टाओ iv. 50 प्रकटः, plain. कज्जु, straight. रिपुः, an enemy.

निट्टादो iv. 30 नष्टः, lost.

निट्टाहो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. (Tr. निट्टाहो and derives it f. नृशंस)

गिरिअं iv. 28 अविशेषितम्, similar, identical.

गिरिको iv. 30 नतः, bowed, bent.

गिरुतं iv. 30 निश्चितम्, decided, settled [f. निरुत]

गिरुली iv. 27 मकराकृतिपादः, an alligator.

गिरुवृत्तं iv. 41 अकृतम्, undone, not performed.

गिरुको iv. 31 पतद्वहः, a spittoon.

गिरुको iv. 31 पतद्वहः, a spittoon. [a variant of the prec.]

गिरुसिअं iv. 36 निर्गतम्, gone out.

गिरुच्छणं iv. 40 अवतारणम्, causing to descend.

गिरुहो iv. 26 समृद्धिः, abundance [f. निवह]

गिरुजो iv. 34 स्वेदः, sweat.

गिरुद्रो iv. 48 सुप्तोद्यतः, awakened from sleep. निराशः, devoid of hope. उद्भूतः, excellent, pre-eminent. क्रूरः, cruel.

गिरुव iv. 48 ककुदम्, the hump. व्याजः, disguise, pretence.

गिरुवो iv. 28 नमः, nude.

गिरुमिअं iv. 39 परिभुक्तम्, enjoyed.

गिरुलिअं iv. 51 जलधोतम्, washed with water. पविगणितम्, numbered. विघटितम्, separated.

गिरुवृणं iv. 39 विवाहः, marriage. [Tr. f. उद्भूत]

गिरुवणं iv. 33 दुःसहकथनम्, relating sorrow.

गिरुवृद्धं iv. 34 उचितम्, fit.

गिरुवित्तो iv. 32 सुप्तोद्यतः, awakened from sleep. [a variant of गिरुद्रो !]

गिरुवृद्धं iv. 29 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.

गिरुवो iv. 33 स्तब्धः, benumbed, stupefied.

गिरुवो iv. 28 नमः, nude [a variant of गिरुवो]

गिरुविरित्तो iv. 37 निर्दयः, unkind, merciless. अत्यर्थेऽपि दृश्यते, exceedingly.

गिरुवित्तो iv. 30 सन्तुष्टः, pleased.

गिरुमिअं iv. 27 श्रुतम्, heard [f. निशामित]

गिरुवृणं iv. 35 सुप्तसुप्तम्, deep sleep [f. निशा !]

गिरुवृणं iv. 27 श्रुतम् heard [f. निश्रुत]

गिरुवृद्धं iv. 36 पातितम्, thrown down (He. Gr. iv. 258 निमुहो)

गिरुवृद्धो iv. 32 निर्भरः, violent, vehement

गिरुवृद्धिअं iv. 40 क्षस्तम्, slipped.

गिरुवृद्धं iv. 27 कूलम्, a bank.

गिरुवृद्धो iv. 25 वल्मीकः, an ant-hill.

गिरुवृद्धो iv. 49 स्वेदः, sweat. समूहः, a collection, group.

गिरुवृद्धं iv. 50 निर्व्यापारम्, without employment, free from occupation. तूष्णीकम्, silently, सुरतम्, sexual intercourse. [f. निमृत]

गिरुवृद्धा iv. 26 कामिता, desired.

गिरुवृद्धं iv. 26 व्यापारः, business. ✓

गिरुवृद्धं iv. 26 सुरतम्, sexual intercourse.

गिरुवृद्धं iv. 51 गृहम्, a house जघनम्, the buttocks. [Tr. f. निलम्, cf. He. Gr. ii. 174]

गिरुवृद्धं iv. 43 बलिघटी, a small jar of offerings.

गिरुवृद्धो iv. 31 शिरोऽवगुण्ठनम्, a veil. [a variant of गिरुवृद्धो q. v.]

गिरुवृद्धो iv. 42 बाणवृक्षः, a kind of tree.

गिरुवृद्धा iv. 43 निःश्रेणी, a ladder. कर्म स्वयामावे गिरुवृद्धावे.

गिरुवृद्धा, variant of the prec. q. v.

गिरुवृद्धा iv. 42 परिश्रान्तजनपदम्, a calmed or exhausted city or country.

गिरुवृद्धो iv. 41 मण्डपः, an open hall consecrated to a deity.

जीसीमिओ iv. 42 निर्वातितः, expelled, banished.

जीह्वरिअं iv. 42 शब्दः, a sound.

जुवण्णो iv. 25 सुप्तः, slept.

जूला iv. 43 शाखा, a branch.

जेउडो iv. 44 रुद्रावः, good nature.

जेडाली iv. 43 पट्टासिता । शिरोरूपणभेदः, a kind of head ornament.

जेडुरिआ iv. 45 माद्रपदोज्ज्वलदशम्या कश्चिदुत्सवविशेषः, a festival on the tenth day of the first fortnight of Bhādrapada (August-September).

जेलच्छो iv. 44 षण्डः, a eunuch. वृषभ इत्यन्ये, a bull. (He. Gr. ii. 174 = षण्डकः) [f. नेलक्ष or निलक्ष]

जेलिच्छी iv. 44 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post.

जेवच्छणं iv. 40 अवतारणम्, causing to descend. [a variant of जिवच्छणं]

जेसत्थी iv. 44 वणिक्सचिवः, an adviser to a merchant.

जेसरो iv. 44 रविः, the sun. [f. Can. nēsar, Tam. nāyir]

जोमी iv. 31 शिखः । रज्जुरित्यर्थः, a cord.

जोलइआ iv. 36 चञ्चुः, the beak.

जोलच्छा iv. 36 चञ्चुः, the beak.

जोवो iv. 17 आयुक्तः, an agent, deputy. [a variant of जवो]

त

ताङ्गणा v. 4 इच्छा, desire.

तम्प v. 1 सूत्रम् । सूत्रमिति सामान्याभिधानेऽपि सूत्रकङ्कणमुच्यते, a bracelet of strings worn in marriages and other religious ceremonies.

तन्डिडं v. 3 करालम्, gaping, formidable.

तट्टी v. 1 वृत्तिः, a hedge fence. [f. Dr. tatti.]

तड्डडिअं v. 9 परितश्चलितम्, moving here and there.

तडमडो v. 7 तुभितः, agitated. [f. Tel. tada-badu]

तडवडां v. 5 आउलिवृक्षः, a kind of tree.

तण v. 1 उत्पलम्, a blue lotus. [f. तृण !]

तणयमुद्धिआ v. 9 अङ्गुलीयकम्, a finger-ring.

तण्णसी v. 6 प्रसारितम्, extended.

तणवरंडो v. 7 उडुपः, a boat.

तणसोली v. 6 मल्लिका, a kind of jasmine [f. तृणशूल्य]

तणेसी v. 3 तृणमकरः, a hay-stack [f. तृणराशि]

तंटे v. 1 पृष्ठम्, the back. [f. Tel. tuṇṭi]

तंडे v. 19 कविकालालकम्, fondling by the bit of a bridle. शिरोविहीनम्, headless, deprived of the head. स्वराधिकम्, loudly.

तण्णायं v. 2 आर्द्रम्, wet. [f. Tam. tanni; Tr. f. तिम्वति]

तत्तिहो v. 3 तत्परः, closely intent on, eagerly engaged in. [f. the foll.]

तत्ती v. 20 तत्परता, entire devotion or addiction to a thing. आदेशः, a command, order. [cogn. with तत्]

तत्तुडिडं v. 6 मुरतम्, sexual intercourse.

तद्धिअचयं v. 8 नृत्यम्, dancing.

तद्धिअसं v. 8 अनुदिवसम्, daily. अदूरविप्रकर्षात् तद्धिअसिअं तद्धिअहं इत्यपि. [f. तत्-दिवस]

तद्धिअसिअं, a variant of prec. q. v.

तद्धिअहं, a variant of तद्धिअसं, q. v.

तंतडी v. 4 कान्धः, flour mixed with curds.

✓ तनुक्खोडी v. 7 वायकतन्त्रोपकरणम्, an instrument used in weaving.

तमणं v. 2 चुल्हः, a fireplace. [f. तपन]

तमणी v. 20 भुजः, the shoulder. भूर्तम्, a birch tree.

तमो v. 1 शोकः, sorrow. [ts.]

तंबाकिमी v. 6 इन्द्रगोपः, a kind of insect of red or white colour (found on rainy days.) [f. ताम्रकृमि].

तंबकुमुमो v. 9 कुरवकः, a crimson species of amaranth. [f. ताम्रकुमुम]

तंबटङ्करी v. 4 शेकालिका, a kind of plant.

तंबरत्ती v. 5 गोधूमेण कुङ्कुमच्छाया, the saffron colour of wheat. [f ताम्रक !]

तंबा v. 1 गौः, a cow. [f. ताम्रा]

तंबिरा v. 5 गोधूमेण कुङ्कुमच्छाया, the saffron colour of wheat.

तंबेडी v. 4 शेकालिका, a kind of plant.

तंबटो v. 5 प्रपुनाटा, a kind of tree, Cassia Pera or Alata.

तमसं v. 4 मांसम्, flesh.

✓ तरिअव्वं v. 7 उडुपः, a boat.

तलं v. 19 ग्रामेशः, the headman of a village. शय्या, a bed [f. तल्पः a variant of तलं q. v.]

तलआगत्ती v. 8 कूपः, a well.

तलफलो v. 7 शालिः, rice.

तलवत्तो v. 21 कर्णभरणविशेषः, a kind of ear-ornament. वराङ्गम्, an elegant body.

तलसारिअं v. 9 गालितम् distilled. मृग-मित्यन्धे, simple, innocent, foolish.

✓ तलारी v. 3 नगराक्षकः, a town-watchman, superintendent of a town. [f. तलवार, Dr. taleyāri]

तलिमो v. 20 कुट्टिमम्, floor smoothed and plastered. शय्या, a couch. गृहोर्ध्व-म्निः, the flat top of a house. वास-

भवनम्, a dwelling-place, house. घ्राष्टः, a frying pan.

तलं v. 19 पल्लवम्, a small pond. चरुका-स्वनृणम्, a kind of grass. शय्या, a couch. [f. तल्प]

तलडं v. 2 शय्या, a couch. [f. तल्पः a variant of prec.]

तलिच्छो v. 3 तत्परः, closely intent on, eagerly engaged in. (Tr. तच्छिच्छो f. तच्छील) [f. तलिप्त or तच्छील]

तवओ v. 2 व्यावृत्तः, engaged in, busy with.

तवणी v. 1 भक्षणयोग्यम् । कणादि, anything eatable.

तसिअं v. 2 शुष्कम्, dry, withered.

तडरी v. 2 चङ्किला सुरा, muddy or impure liquor.

तड्डिआ v. 8 गोवाटः, a cowpen.

ताडिअवं v. 10 रोदनम्, weeping. [f. ताडितक]

तामरं v. 10 रम्यम्, pleasing, agreeable. [f. तामरस]

तामरसं v. 10 जलोद्वपस्पम्, any flower growing in water [ts.]

तामररो v. 10 मुहुर्तः, a moment.

तालफली v. 11 दासी, a female servant or slave [f. तालफली]

तालडलो v. 7 शालिः, rice. [a variant of तलफलो q. v.]

ताला v. 10 लाजाः, fried grain.

तालरो v. 21 केतः, foam. कपित्थतरुः, the wood-apple tree. आवर्तयेति केचित्, a whirlpool.

तिक्कालिअं v. 13 तीक्ष्णोक्तम्, sharpened. [f. तीक्ष्ण]

तिगिआ v. 12 कमलरजः, the pollen of a lotus.

तिमिच्छी v. 12 कमलरजः, the pollen of a lotus. (Hc. Gr. ii. 174 = पौष्प रजः)

तिमिसं v. 11 मधुपटलम्, a bee-hive.

तिमिच्छिञ्चं v. 12 स्नानार्द्रम्, wet with bathing.

तिक्ती v. 11 तारम्, essence.

तिक्तुञ्चं v. 12 गुरु, heavy.

तिमिगिलो v. 13 मीनः, a fish. [ts.]

तिमिच्छञ्चो, a variant of the foll. q. v.

✓ तिमिच्छाहो v. 13 पथिकः, a traveller.

तिमिच्छञ्चो इति कथितम्.

तिमिञ्चं v. 11 अर्द्रदारु, green wood.

तिमिरिच्छो v. 13 करञ्जद्रुमः, a kind of plant, *Pongamia glabra* Vent.

तिरिडिञ्चं v. 21 तिमिरयुतम्, dark. विचिन्तम्, searched.

तिरिडो v. 11 तिमिरवृक्षः, a kind of tree.

तिरिड्डी v. 12 दृष्णवातः, hot wind.

तिरोवई v. 13 दृष्ट्यन्तरितः, screened by a fence.

तिविडा cf. the foll.

तिविडी v. 12 पुटिका, a concavity. तिविडा सूचीति केचित्, a needle.

तिश्वं v. 11 दुर्विषयम्, difficult to bear. अत्यर्थमिति सातवाहनः, very much. [f. तीव्र]

तुङ्गी v. 14 रात्रिः, the night.

तुच्छं v. 14 अवशुष्कम्, very dry. [ts!]

तुच्छदञ्चं v. 15 रञ्जितम्, delighted, moved, excited.

तुच्छपं v. 15 रञ्जितम्, delighted, moved.

तुणञ्चो v. 16 तुङ्गारूप्यस्यविशेषः, a kind of musical instrument.

तुंदीरं v. 14 मधुरविम्बम्, charming fruit of the plant, *Momordica monadelphica*.

तुंडुञ्चो v. 15 नान्दण्डः, an old pot.

तुण्डिहो v. 15 मृदुनिश्चलः, gentle and unmoved. (Tr. = मृदुनिश्चलयोः, as two meanings) [f. तुण्डीक]

तुण्डी v. 14 सूकरः, a hog.

तुंतुक्कुडिञ्चो v. 16 त्वरायुक्तः, in haste, hasty.

तुप्पो v. 22 कौतुकम्, curiosity. विवाहः, marriage. सर्पपः, mustard. अक्षितः, anointed. निग्न्यः, attached, affectionate. कुतुपः, a small leathern bottle for oil. [f. Dr. tuppā. (f. तनूनप!)]

तुंबिहो v. 23 मधुपटलम्, a bee-hive. उद्बलम्, a wooden mortar for cleaning rice etc.

तुरी v. 22 पौनम्, fat, stout. तुलिकानामुपकरणम्, a painter's brush. [ts.]

तुलम् v. 15 काकतालीयम्, accidentally.

तुलसी v. 14 घुरसलता, a kind of plant, (*Ocimum Sanctum* ?) [ts.]

तुसेअजंभं v. 16 दारु, a log of wood.

तूञ्चो v. 16 इलुकर्मकरः, a worker at sugar-canes.

तूलिणी v. 17 शाल्मलिः, the silk-cotton tree. [f. तूल]

तूणो v. 17 पुरुषः, a man.

तेड्डो v. 23 शलभः, a grasshopper. पिशाचः, a demon, fiend.

तेडुञ्चं v. 17 तुंगुरु, a kind of tree, *Diospyros embryopteris*.

तोअञ्चो v. 18 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, *Cuculus melanoleucus*.

तोक्कञ्चो v. 18 अनिमित्तत्वरः, eagerly engaged in a thing without motive.

तोडणो v. 18 असहनः, jealous, envious.

नौतडी v. 4 करम्बः, flour mixed with curds. [a variant of नंतडी]

तोमरिञ्चो v. 18 शस्त्रज्जाजकः, a weapon-cleaner, armourer. [f. तोमर]

तोमरी v. 17 वल्ली, a creeper.

तोलणो v. 17 पुरुषः, a man.

तोवटो v. 23 अपुष्टिकाख्यः कर्णभरणमेदः, a kind of ear-ornament. कमलकर्णिका, the pericarp of the lotus.
तोषे v. 17 धनम्, wealth [f. तोष]

थ

थड्डुं v. 26 मल्लानकम्, the marking nut plant, Semicarpus Anacardium.
थङ्को v. 24 अवसरः, opportunity, the right time.
थगया v. 26 चञ्चुः, the beak.
थग्यो v. 24 गद्यः, shallow. (Dp. Pl. 249 = deep.)
थट्टी v. 24 पशुः, an animal, cattle.
थंडिलं v. 25 मण्डलम्, a circle, circular orb.
थत्तिअं v. 26 विधामः, rest.
थमिअं v. 25 विस्मृतम्, forgotten.
थंचं v. 24 विषमम्, uneven, bad.
थरहरिअं v. 27 कम्पितम्, trembling.
थरु v. 24 त्तरुः, the hilt of a sword [f. त्तरु]
थरो v. 24 दधिसरः, cream.
थलओ v. 25 मण्डपः, an open hall consecrated to a deity.
थवइल्लो v. 26 पसारितोरुद्वयोपविष्टः, sitting down with thighs stretched out.
थवी v. 25 पसेविका, a sack.
थवो v. 24 पशुः, an animal, cattle.
थसलो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.
थसो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.
थड्डो v. 24 निष्ठानः, a dwelling, house.
थाणिज्जो, a variant of ठाणिज्जो, q. v.
थामो v. 25 विस्तीर्णः, extensive.
थारो v. 27 घनः, compact, hard, full.
थाड्डो v. 30 स्थानम्, a place. गम्भीरजलम्, deep water. विस्तीर्णम्, extensive. दीर्घ इत्यन्ये, long.
थिण्णो v. 30 मिःक्षेहदयः, unkind sympathy. दृप्तः, proud. [f. स्तीर्ण]

थिमिअं v. 27 स्थिरम्, firm. [f. स्तिमित]
थिरणामो v. 27 बलचिन्तः । सः कञ्चिदपि धृतिं न बध्नाति, fickle-minded. [Tr. थिरणासो f. स्थिर-नास्ते]
थिरसीसो v. 31 निर्माकः, fearless. निर्भरः, excessive, violent. वट्टशिरस्त्रायः, with the helmet on. [f. स्थिरशीर्ष]
थुक्किअं v. 28 उन्नतम्, high.
थुडुक्किअं v. 31 द्रकुपितवदनसंकोचनम्, contraction of face due to slight anger. मौनम्, silent.
थुडुहीरं v. 28 चामरम्, a chourie or bushy tail of the Bos Grunniens.
थुण्णो v. 27 दम्भः, proud.
थुरुणुल्लण्वं v. 28 शय्या, a couch.
थुल्लो v. 28 पटकुटी, a tent.
थुल्लो v. 27 पखिवर्तितः, revolved, turned round.
थुणो v. 29 अश्वः, a horse.
थुरी v. 28 तन्तुवायोपकरणम्, a weaver's implement [f. तुरी !]
थूलघोणो v. 29 सुकरः, a hog. [f. थूलघोण, घोणिन्]
थूडो v. 32 पासादशिरम्, the top of palace or mansion. चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus. वस्तीकम्, an ant-hill.
थेणिहिअं v. 32 हृतम्, taken away. भीतम्, frightened.
थेरो v. 29 ब्रह्मा, the god Brahmā [f. स्थविर]
थेरासणं v. 29 पद्मम्, a lotus [f. स्थविरासन]
थेवो v. 29 बिन्दुः, a drop [f. स्तेप or स्तोक्]
थेवरिअं v. 29 जन्मनि नृत्यम्, instrumental music at birth (of a son).
थोओ v. 32 रजका, a washerman. मूलका, a radish, an esculent root.

धोरो v. 30 क्रमवृद्धपरिवर्तुलः, gradually becoming large and round [f. स्थूल, cf. He. Gr. ii. 99]

धोलो v. 30 वस्त्रकदेशः, a part of a garment.

धोहं v. 30 बलम्, strength.

द

दअच्छरो v. 36 ग्रामस्वामी, the headman of a village.

दअरी v. 34 सुग, spirituous liquor.

दइअं v. 35 रक्षितम्, protected. [a variant of दयाइअं]

दक्षज्जो v. 34 गृध्रः, a vulture.

दच्छं v. 33 तीक्ष्णम्, sharp, severe.

दइवहो v. 35 घातो, assault, attacking.

दंडी v. 33 सूत्रकनकम्, golden threads or strings. दंडीवन्मूचीसंपटितवस्त्रयुगलमपीत्यन्ये, a couple of cloths stitched together.

दत्थरो v. 34 हस्तशाटकः, a handkerchief. [Pers. dastār]

दंतिओ v. 34 शराकः, a hare.

दंतो v. 33 पर्वतकदेशः, a part of a mountain.

दमओ v. 34 दरिद्रः, a poor man.

दयं v. 33 जलम्, water. शोकइत्यन्ये, sorrow.

दयाइअं v. 35 रक्षितम्, protected. [f. दया-कृत !]

दरं v. 33 अर्धम्, half [ts.]

दरंदरो v. 37 उल्लासः, delight.

दरमचा v. 37 बलात्कारः, violence, force.

दरवह्निहिलणं v. 37 शून्यग्रहम्, a vacant house.

दरवहो v. 37 दयितः, a beloved person. [f. दरवहम्]

दरवहो v. 36 ग्रामस्वामी, a headman of a village.

दरविंदरं v. 52 दीर्घम्, long. विरलम्, thin, wide apart.

दरुमिहं v. 37 घनम्, thick.

दरुलिअं v. 52 निकृणिताक्षम्, with closed eyes. दारु, wood. अङ्गुली, a finger. [f. दलिक]

दवरो v. 35 तन्तुः, a thread.

दवंहुत्तं v. 36 श्रीष्ममुत्तम्, the beginning of summer.

दवो v. 33 गद्गदः, faltering.

दसु v. 34 शोकः, sorrow.

दसेरो v. 33 सूत्रकनकम्, golden threads or strings.

दइघोळी v. 36 स्याली, a cooking pot.

दइउर्फं v. 35 नवनीतम्, butter.

दइद्रो v. 35 कपित्थः, the wood-apple tree, Feronia elephantum.

दइत्थरो, a variant of the foll. q. v.

दइत्थरो v. 36 दधिसरः, cream. दइत्थरो इत्यन्ये.

दइमुहो cf. दुम्मुहो.

दाओ v. 38 प्रतिभूः, a surety.

दादलिआ v. 38 अङ्गुलिः, a finger.

दामणी v. 52 प्रसवः, delivery, birth. नयनम्, the eye.

दागदंता v. 38 वेदा, a bag, basket.

दारिआ v. 38 वेश्या, a harlot [f. दारिका]

दारा v. 38 कटिसूत्रम्, a waist-band. [f. Tel. dāramu]

दालिअं v. 38 चक्षुः, the eye.

दिअज्जो v. 39 सुवर्णकारः, a goldsmith.

दिअधुत्तो v. 41 काकः, a crow.

दिअलिओ v. 39 मूर्खः, a fool.

दिअसिअं v. 40 सदाभोजनम्, eating always. अगुदिनमित्यन्ये, daily.

दिअहुत्तं v. 40 पूर्वाह्नभोजनम्, the breakfast.

दिअहमो v. 39 भासपक्षी, a kind of water-fowl.

दिओ v. 39 दिवसः, a day. [f. दिव]
 दिण्तो v. 39 अनर्थः, evil, misfortune.
 दिङ्गिलिओ v. 40 बालः, a boy.
 दिव्वासा v. 39 चामुण्डा, the goddess,
 Chāmunda, a terrific form of
 Durgā.
 दीवओ v. 41 रुकलासः, a chameleon,
 दीषिआ v. 53 उपदेहिका, a secondary
 body (which grows on diseased
 parts of the body). मृगाकर्षणी व्याध-
 मृगी, a hunter's deer which at-
 tracts other deer.
 दीहजीहो v. 41 शङ्खः, a conch-shell.
 दुअस्तरो v. 47 पण्डः, a eunuch.
 दुह्म v. 42 माघे रात्रौ चतुर्थान्तरानम्, bath-
 ing in early morning in the
 month of Māgha (January-Fe-
 bruary.)
 दुक्कुणिआ v. 48 पतद्वहः, a spittoon.
 दुक्कुहो v. 44 असहन्तः, jealous, envious.
 अरोचक्रिन्त्यपि लक्ष्येषु दृश्यते, suffering
 from loss of appetite.
 दुक्खं v. 42 जघनम्, the buttocks.
 दुग्गं v. 53 दुःखम्, sorrow. कटी, the but-
 tocks. [f. दुक्ख]
 दुम्पुटो v. 44 हस्ती, an elephant [f. द्वि-
 पुट q. v. in the list of verbal sub-
 stitutes below]
 दुब्बडिओ v. 55 दुर्ललितः, ill-bred. दुर्विदग्धः,
 silly, vainly proud. [f. दुब्बडिक्क]
 दुब्बबालो v. 54 कलहनिस्तः, fond of quar-
 relling. दुश्चरितः, ill-behaved. परुष-
 वचनः, speaking harsh.
 दुज्जायं v. 44 व्यसनम्, fault, vice. [f.
 दुज्जाति or दुज्जाति]
 दुणिअत्थं v. 53 जघनस्थितवस्त्रम्, a cloth
 on the loins. जघनम्, the buttocks.
 दुणिअहो v. 45 दुश्चरितः, ill-behaved.

दुणिअसितो v. 45 दुश्चरितः, ill-behaved
 दुर्दशं इत्यन्धे, difficult to be seen,
 dazzling.
 दुत्ति v. 41 शीघ्रम्, soon.
 दुत्थं v. 42 जघनम्, the buttocks.
 दुत्थुरुहंदा v. 47 कलहशीला स्त्री, a quarrel-
 some lady. दुत्थुरुहंदा पुरुषोऽपि, a qua-
 rrelsome person.
 दुत्थुरुहंदा, cf. the prec.
 दुत्थोहो v. 43 दुर्भागः, unfortunate.
 दुद्दमो v. 44 देवः, a husband's brother.
 दुद्दोली v. 43 वृक्षपाङ्क्तिः, a row of trees,
 an avenue. [f. दुद्दोली]
 दुद्दओ v. 42 समूहः, a collection.
 दुद्दगंधिअमुहो v. 40 बालः, a boy [f. दुग्ध-
 गंधिकमुत्त]
 दुद्दिणिआ v. 54 ज्वेहस्थापनमाण्डम्, an oil
 pot. तुम्बी, a bottle-gourd. कम्पलया-
 मावे दुद्दिणीत्यपि.
 दुद्दिणी, a variant of the prec. q. v.
 दुद्दोलणी v. 46 वा दुग्धापि दुह्यते, a cow
 which allows to be milked repeat-
 edly. [cogn. with दुग्ध]
 दुन्दुमिअं v. 45 गलगर्जितम्, roaring with
 the throat.
 दुन्दुमिणी v. 45 रूपवती, a beautiful or
 lovely woman.
 दुण्णरिअहं v. 55 अशक्यम्, impracticable,
 impossible. द्विगुणम्, double. अनम्भ-
 स्तम्, not practised or learnt. [f.
 दुण्णरिकल्प]
 दुण्णोहो v. 42 उपालम्भाः, censure.
 दुमणी v. 44 सुधा, whitewash.
 दुमंतओ v. 47 केशबन्धः, a hair-band.
 दुंबवत्ती v. 48 नदि, a river.
 दुम्मइणी v. 47 कलहशीला स्त्री, a quarrel-
 some lady [f. दुमंति]
 दुम्मुहो v. 44 मर्कटः, a monkey. [f. दुग्धः

- मुस] दक्षिमुद्राब्दोऽपि देशः कपिवाची केचि-
दुक्तः.
दुःखं v. 46 दुःखोत्तीर्णम्, overcoming
sorrow.
दुःखलोभो v. 46 तिमिरम्, darkness.
दुली v. 42 कूर्मः, a tortoise.
दुल्लं v. 41 वस्त्रम्, a garment [f. दुकूल]
दुल्लभं v. 43 अपटमानम्, impossible,
cannot be effected.
दुल्लिखिता v. 46 दासी, a female servant
or slave.
दुल्लो v. 45 चूर्णितः, powdered, pounded.
दुष्साधेयं v. 56 अशक्यम्, impracticable,
impossible. तडागः, a tank.
दुणो v. 44 इस्ती, an elephant. [Tr. f.
द्विपान]
दुःखलो v. 43 दुर्मगः, unfortunate. [Tr.
f. दुर्मग]
दुःखो v. 48 लज्जादुर्मनाः, sad with shame.
दुःखलो v. 43 दुर्मगः, unfortunate. [f.
दुर्मग]
देवउर्णं v. 49 पङ्कपुष्पम्, full-blown flow-
ers. [f. देवपुष्प]
देहणी v. 48 पट्टः, mud.
दोआलो v. 49 वृषभः, a bull.
दोमं v. 49 युग्मम्, a pair, couple. [f.
युग्म or द्विक]
दोणो v. 50 आयुक्तः, an agent or de-
puty. हलिक इत्यन्ये, a ploughman.
दोणका v. 51 सरपा, a bee.
दोद्रिओ v. 49 चर्मकूपः, a pore of the
skin.
दोरो v. 38 कटिबन्धम्, a waist-band [a
variant of दारो]
दोवेली v. 50 सायमोजनम्, an evening
meal or supper.
दोसणिजंतो v. 51 चन्द्रः, the moon [f.
ज्योत्स्नायन्त्र]
दोसाकर्णं v. 51 कोपः, anger. [f. दोषा-
कर्ण]

- दोसाणिजं v. 51 निर्मलोरुतम्, made pure
or clean.
दोसिणी v. 50 ज्योत्स्ना, moonlight. [f.
ज्योत्स्ना]
दोसो v. 56 अर्धम्, half. कोपः, anger. [f.
दोष]
दोहणहारी v. 56 जलहारिणी, a water carri-
er. पारिहारिणी, a maker of garlands.
[f. दोहन-हृ]
दोहणी v. 48 पट्टः, mud [a variant of
देहणी]
दोहासलं v. 50 कर्तानटम्, the loins.
दोहूओ v. 49 शवः, a corpse.

ध

- धओ v. 57 पुरुषः, a man.
धंसादिओ v. 59 व्यपगतः, gone away,
departed. [f. ध्वस् or मुच् Hc. Gr.
iv. 91.]
धंगो v. 57 ब्रमरः, a large black bee. [a
variant of धूमंगो ! q. v.]
धणिजं v. 58 गाढम्, thick-set, hard. [f.
स्तन !]
धणिआ v. 58 प्रिया, beloved, wife. [f.
धन्या]
धणी v. 62 भार्या, wife: पर्याप्तिः, sufficien-
cy. चद्रोऽपि निःशङ्कः, fearless though
bound. [f. धन, स्तन]
धण्णाउसो v. 58 कथ्यमानाशीर्वाद्, expre-
ssion of or pronouncing a blessing.
आशीर्वेति केचित्, a blessing.
धंवा v. 57 लज्जा, shame.
धम्मओ v. 63 चतुरङ्गुली इस्तवणः, a cancer
on the hand. चण्डीपुरुषोपहारः, sacri-
ficing a human being to Chāṇḍī
or Chāmunda.
धरणं v. 57 गृहम्, a house.
धरं v. 57 तुलम्, cotton.
धरंगो v. 58 कापांसः, cotton or a cotton
cloth.

धवलसउणो v. 59 हंसः, a swan, goose.

[f. धवलशकुन]

धवलो v. 57 यो यस्यां जातवृत्तमः, the best of a kind. [ts.]

धवो v. 57 वेगः, speed.

धसलो v. 58 विस्तीर्णः, broad, extensive.

धाडिओ v. 59 आरामः, a garden.

धाडी v. 59 निरस्तम्, thrown away.

[cogn. with धा!]

धाणुरिअं v. 60 फलमेदः, a kind of fruit.

धारं v. 59 लघु, small.

धारा v. 59 रणमुत्तमम्, the front of a battle

धारावातो v. 63 मेघः, a cloud. मेका, a frog. [ts.]

धुअगाओ v. 57 भ्रमरः, a large black bee.

[f. धुवेगावक, Tr. धुअराओ f. धुवेराग]

धुक्कुदुअं v. 60 उलसितम्, shining, brandishing. [a variant of the foll.]

धुक्कुदुगिअं v. 60 उलसितम् shining, brandishing [onomatopoeic.]

धुत्तो v. 58 विस्तीर्णः, broad, extensive

धुंघुमारा v. 60 इन्द्राणी, the wife of Indra i. e. queen of the Gods. [f. धुंघुमार]

धुजो v. 60 गजः, an elephant. [f. द्यूण or द्यूल or rt. धू]

धुमंगो v. 57 भ्रमरः, a large black bee [f. धुम्राङ्ग or धुमाङ्ग]

धुमद्वारं v. 61 गवाक्षः, a window [f. धुम-द्वार]

धुमद्रुओ v. 63 तटाका, a tank. महिषः, a buffalo.

धुमद्रुमहिषीओ v. 62 रुत्तिका, the Pleiades [f. धुमद्रुमजमहिष्याः]

धुममहिषी v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धुम-महिषी]

धुमरी v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धुम]

धुमसिहा v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धुम-सिहा]

धुमिआ v. 61 नीहारः, fog, mist. [f. धुमिका]

धुरिअं v. 62 दीर्घम्, long.

धुरिअवटो, a variant of the foll. q. v.

धुलीवटो v. 61 अश्वः, a horse. धुरिअवटो इत्यन्ये. [f. धुरीववर्त]

प

पइअं vi. 64 मस्तिताम्, blame. रथचक्रम्, the wheel of a chariot.

पइहाणं vi. 29 नगरम्, a city. [f. प्रतिष्ठान]

पइहो vi. 66 ज्ञातरसः, of known taste.

विरलम्, thin, wide apart. मार्गः, the way.

पइण्णो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.

पइगिक्कं vi. 71 विशालम्, wide. एकान्तम्, lonely. शून्यम्, empty.

पइहंतो vi. 19 जयन्तः, Jayanta, the son of Indra.

पउओ vi. 5 दिनम्, a day.

पउडं vi. 4 गृहम्, a house. पउडो गृहस्य पश्चिमप्रदेश इति केचित्, the western part of a house.

पउडो a variant of prec. q. v.

पउणो vi. 65 व्रणप्ररोहः, growth of a wound or boil नियममेदः, a religious observance.

पउत्थं vi. 66 गृहम्, a house. पोषितम्, living away from home. [a variant of परिउत्थो q. v.]

पउमलओ vi. 33 वसन्तः, the spring.

पऊडं vi. 4 गृहम्, a house.

पएरो vi. 67 वृत्तिविवरम्, an opening in a fence. मार्गः, the way. दुःशीलः, of bad character. कण्ठदीनाराख्यभूषणमेदः, a kind of ornament. कण्ठे विवरम्, a hole in the neck. दीननादः, a pitiable cry or sound.

पएसो vi. 3 पानिबेशिमकः, a neighbour.

- पंसुलो vi. 66 कोकिलः, a cuckoo. जारः, a man of loose character, a paramour [f. पंसुल]
- पङ्कगाहो vi. 23 मकरः, a crocodile.
- पङ्कणी vi. 65 अतिशयशोभमानः, looking very beautiful. भ्रष्टः, broken. प्रियंवदः, speaking pleasing words.
- पङ्कणो vi. 69 असहन्, jealous, envious. समर्थः, competent (Hc. Gr. ii. 174 पङ्कलो=समर्थः)
- पङ्कसायजो vi. 75 शम्भुः, a fabulous animal with eight legs, stronger than a lion. व्याघ्रः, a tiger.
- पङ्को vi. 64 दृढः, proud. समर्थः, competent. [f. पङ्क]
- पङ्कडिअं vi. 20 प्रकुलितम्, trembling. (f. पङ्कडाड- in the list of verbal substitutes below)
- पङ्कसरा vi. 10 तुरगसंनाहः, the armour of a horse.
- पङ्गेजो vi. 15 निकरः, a collection.
- पङ्गुडो vi. 8 पत्रम्, a leaf.
- पङ्गुत्तरं vi. 21 चातुः, pleasing, agreeable.
- पङ्गुलो vi. 69 असहन्, jealous, envious. समर्थः, competent. (cf. पङ्कणो) [f. पङ्गुल]
- पङ्गवरं vi. 15 मुसलम्, a wooden pestle used for cleaning rice etc.
- पङ्गचलोक्को vi. 34 आसक्तचित्तः, having the mind fixed on any object.
- पङ्गुअं, a variant of पङ्गुडिअं, q. v.
- पङ्गुच्छुहणी vi. 35 नवमुद्रा, fresh liquor.
- पङ्गुत्तं vi. 13 प्रसृतम्, sown [f. पङ्गुत्त]
- पङ्गुद्गो vi. 24 संमुखागमनम्, coming face to face.
- पङ्गुडिअं vi. 25 प्रसृतम्, oozed, dropped. [cogn. with प्रसृत !]
- पङ्गुडो vi. 12 स्थालम् । भोजनमाण्डमिति यावत्, a plate or dish.
- पङ्गुडो vi. 5 रविः, the sun. [f. पङ्गुड]
- पङ्गेडो vi. 15 मुसलम्, a wooden pestle for cleaning rice etc.
- पङ्गोवणी vi. 24 संमुखागमनम्, coming face to face.
- पङ्गो vi. 1 पिटिका, a small bowl.
- पङ्गेणयं vi. 24 पाथेयम्, provisions for a journey. (पङ्गेणयं seems to be the correct reading) [f. पाथेय]
- पङ्गणे vi. 11 पानम्, drinking.
- पङ्गा vi. 1 अधिरोहिणी, a ladder. [f. पर्याय !]
- पङ्गुणसरं vi. 32 इत्युत्तदं तृणम्, a kind of grass resembling sugar cane. [f. प्रयुग्मशर]
- पङ्गुली vi. 17 एण्डवृक्षः, the castor oil plant [f. पङ्गाडुगुल]
- पङ्गावणा vi. 27 पञ्चाधिकपञ्चाशत्, fiftyfive. [f. पञ्चपञ्चाशत् cf. Hc. Gr. ii. 174]
- पङ्गितं vi. 23 ककुदम्, the hump.
- पङ्गुआ vi. 14 ज्या, bowstring.
- पङ्गुलं vi. 5 नीग्रम्, the edge of the thatch.
- पङ्गुा vi. 6 पङ्कुटी, a tent. (Tr. पङ्गु) [f. पङ्गु]
- पङ्गुली vi. 9 पङ्क्तिः, a row. [f. पङ्गुलि]
- पङ्गिअं vi. 12 विपटितम्, separated. [f. पङ्गित]
- पङ्गिअग्निअं vi. 74 परिमुक्तम्, eaten, enjoyed. वर्धोपितम्, caused to grow. पालितम्, protected, guarded.
- पङ्गिअज्जभो vi. 31 उपाध्यायः, a teacher. [fr. Dr. paḍi or baḍi and उपाध्याय]
- पङ्गिअंतओ vi. 32 कर्मकरः, a hired labourer.
- पङ्गिअरो vi. 17 बुद्धीमूलम्, the base of the fire-place.
- पङ्गिअली vi. 28 त्वरितः, quick, speedy.

- पडिपिडिओ vi. 32 कृतार्थः, successful, contented.
- पडिफुओ vi. 19 प्रतिक्रिया, retaliation, requital. [f. प्रतिक्रिया]
- पडिक्सरो vi. 25 क्रूरः, cruel.
- पडिसंघं vi. 28 जलवहनम्, जलमुद्यतेजेनेति जलवहनम् । इत्यादि, anything to carry water with, such as a leathern bag. अन्ये जलवाहमाहुः, a water-bearer.
- पडिसंधी vi. 28 जलवहनम्, anything to carry water with. (cf. the prec.) अन्ये जलवाहमाहुः, a water-bearer.
- पडिच्छओ vi. 16 समयः, time, opportunity.
- पडिच्छंदो vi. 24 मुखम्, the face. [f. पतिच्छन्द]
- पडिच्छिआ vi. 21 प्रतीहारी, a female door-keeper. चिरप्रसूता महिषीत्यन्वे, a she-buffalo which brought forth its young after a long time. [f. पतिच्छिका].
- पडिणिअंसणं vi. 36 रात्रौ परिधेयवस्त्रम्, a cloth to be worn in the night. [f. पतिनिवसन]
- पडिथिरो vi. 20 सदृशः, similar.
- पडिपिडिअं vi. 34 प्रवृद्धम्, full-grown
- पडिरीजिअ vi. 32 भग्नम्, broken.
- पडिलगलं vi. 33 वन्मीकम्, an ant-hill.
- पडिल्ली vi. 65 वृत्तिः, a fence, enclosure. निरस्कारिणी, a curtain.
- पडिवेसो vi. 21 विक्षेपः, scattering.
- पडिसंतं vi. 18 प्रतिकूलम्, unfavourable. अस्तमितमिति सातवाहनः, set.
- पडिसाओ vi. 17 वर्षरुक्ण्डः, having an indistinct voice. [Tr. f. प्रतिशब्दवत्]
- पडिसारिअं vi. 33 स्मृतम्, remembered.
- पडिसारी vi. 22 जवनिका, a curtain.
- पडिसारो vi. 16 पटुता, cleverness, skillfulness, पटुत्वित्यन्वे, clever, skilful. [a variant of पाडिसारो]
- पडिसिद्धं vi. 71 भीतम्, frightened, alarmed. भग्नम्, broken.
- पडिमुर्चा vi. 18 प्रतिकूलम्, unfavourable. [f. प्रतिक्रोत]
- पडिमूरो vi. 18 प्रतिकूलः, unfavourable. (Tr. पडिच्छरो f. प्रतिसर)
- पडिहृथी vi. 19 वृद्धिः, growth, increase.
- पडिहन्थो vi. 19, 28 प्रतिक्रिया, retaliation, requital. पूर्णः, full. वचनमिति (instead of प्रतिक्रिया) सातवाहनः, speech, word. [f. प्रतिहस्त]
- पडिगे vi. 8 चोरसमूहः, a gang of robbers.
- पडुआलिअं vi. 73 पटुतम्, acting the part of a clever person. नाडितम्, beaten. धारितम्, supported, held.
- पडुजुवई vi. 31 तरुणी, a young woman. [f. Tel. paduchu.]
- पडुळं vi. 68 लघुपिठरम्, a small pot. चिरप्रसूतम्, brought forth after a long time.
- पडुवईअं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp.
- पडुवत्ती vi. 22 जवनिका, curtain.
- पडोओ vi. 9 बालः, a boy.
- पडोहं vi. 22 गृहपश्चिमाङ्गणम्, the western courtyard of a house.
- पडुं vi. 1 ववलम्, white.
- पडुंसो vi. 2 गिरिगुहा, a mountain cave.
- पडुथी vi. 70 बहुदुग्धा, a cow which gives plenty of milk. दोहनहारिणी, a cow which avoids milking.
- पडुला vi. 8 चरणघातः, a kick.
- पडुलं vi. 6 सुसंयमितम्, well bound or restrained.
- पडुही vi. 1 प्रथमप्रसूता, a cow which is delivered for the first time [f. Tel. padda]
- पडुहुआ vi. 8 चरणघातः, a kick.

पणअत्तिअं vi. 30 प्रकटितम्, displayed, manifested.

पणओ vi. 7 पणः, mud.

पणवण्णा vi. 27 पञ्चाधिकपञ्चाशत्, fiftyfive [Hc. Gr. ii. 174 f. पञ्चमञ्चाशत्]

पणामणिआ vi. 30 स्त्रीषु पणयः, attachment to women.

पणिअं vi. 7 प्रकटम्, plain, apparent.

पणिआ vi. 3 करोटिका, a wine-serving cup (cf. कुंतली supra.)

पंडरंगो vi. 23 रुद्रः, Rudra [f. पाण्डराङ्ग]

पंडविअं vi. 20 जलाद्रंम्, wet with water.

पण्हओ vi. 3 स्तनधारा, a stream from the breast. [tr. मत्स्य]

पत्तटो vi. 68 बहुशिक्षितः, well-learned, well-trained. सुन्दरः, handsome.

[f. पाप्ताथं]

पत्तणं vi. 64 बाणस्य कलं, a kind of fruit. पुङ्खः, the feathered part of an arrow.

पत्तपसाइआ vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda [f. पत्ती + पसाइआ q. v.]

पत्तपिसालसं vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda [a variant of the prec.]

पत्तलं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp. कशमित्यन्ये, lean, emaciated.

पत्तिसमिद्धं vi. 14 तीक्ष्णम्, sharp. [f. पत्र-समृद्ध]

पत्ती vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda.

पत्थरभड्डिअं vi. 36 कोलाहलकरणम्, making a confused noise.

पथरा vi. 8 चरणपातः, a kick [Tr. f. प्रस्तर]

पथरिओ vi. 20 पटवः, a sprout, tender leaf.

पत्थारी vi. 69 निष्कारः, a heap, collection.

प्रस्तरा, a couch (of leaves or flowers) [f. प्रस्तर]

पत्थिओ vi. 10 शघिः, quick, swift.

पत्थणिं vi. 11 स्थूलवस्त्रम्, a coarse cloth सामान्धेन स्थूलमित्येके, stout, bulky.

पट्टं vi. 1. ग्रामस्थानम्, the site of a village.

पट्टरं vi. 10 कज्जु, straight.

पट्टारो vi. 13 छिन्नलाङ्गुलः, with the tail cut off.

पंती vi. 2 वेणी । केशरचना, a plait of hair [f. पङ्क्ति]

पंधुच्छुहणी vi. 35 श्वशुरकुलात्प्रथममानीता वधुः, a newly married girl who is brought from her father-in-law's house for the first time.

पण्यो vi. 12 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus.

पण्काडो vi. 9 अग्निमेदः, a kind of fire.

पण्डिडिअं vi. 22 प्रतिफलितम्, reflected.

पण्कुअं vi. 64 दीर्घम्, long. उड्डीपमानम्, flying up.

पण्कोडिअं vi. 27 पक्कोडिअं । निष्काशितमित्यर्थः, disentangled. (but cf. Hc. Gr. iv. 42, 130) [f. प्रस्कोटित]

पद्मारो vi. 66 संघातः, a group or collection. गिरिगुह्यं, a mountain cave.

पद्मोओ vi. 10 भोगः, enjoyment [f. प्र-भोग]

पंजुअं vi. 12 दीर्घम्, long.

पंफुलिअं vi. 17 गवेपितम्, searched.

पम्हरो vi. 3 अपमृत्युः, sudden or untimely death. [f. अपस्मार !]

पम्हलो vi. 13 किञ्जल्का, the filament of a lotus or any other plant. [f. पत्मल]

पम्हारो vi. 3 अपमृत्युः, sudden or untimely death. [a variant of पम्हरो q. v.]

पयट्ठिओ vi. 26 प्रवर्तितः, prompted. [f. प्रवर्तित]

पयङ्गुणी vi. 72 द्वाःस्था । प्रतोहारी, a female doorkeeper. आरुष्टिः । आकर्षणम्, attraction. महिषी । चिरप्रमृता, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

पयसं vi. 6 अनिशम्, always.

पयला vi. 6 निद्रा, sleep.

पयलाओ vi. 72 इन्द्रः, the God, Siva. सर्पः, a snake. [f. पदलाप]

पयलायमत्तो vi. 36 मयूरः, a peacock [f. the prec. + मर्ता]

पयलो vi. 7 नीडम्, a nest.

पयवई vi. 16 सेना, an army.

पयामं vi. 9 अनुपूर्वम्, regular, symmetrical.

परक्कं vi. 8 अल्पं स्रोतः, a small stream, a brook. [f. Pers. parak !]

परडा vi. 5 सर्पविशेषः, a kind of snake.

परद्वं vi. 70 पीडितम्, troubled. पतितम्, fallen. मीरु, timid. [f. अपराद्ध]

परमाओ vi. 27 भ्रुतम्, sexual intercourse. [f. परमाव]

परमुहत्तो v. 29 वृक्षः, a tree [f. परमुत्तव]

परिअट्टालं vi. 36 परिच्छिन्नम्, limited.

परिअट्टो vi. 15 रजकः, a washerman.

परिअड्डी vi. 73 वृत्तः, a fence, enclosure. मूर्खः, a fool.

परिअरो, a variant of परिअलो q. v.

परिअली vi. 12 स्थालम् । भोजनमाण्डमिति वाच्यम्, a plate or dish for eating.

परिउत्थो vi. 13 मोषितः, living away from home. [cf. पउत्थं]

परिच्छुडो vi. 25 उल्लिखितः, raised, thrown up.

परिडमंतो vi. 72 निषिद्धः, prohibited. मीरुः, timid. (Tr. परमतो f. परमक)

परिलिओ vi. 24 लीनः, adhered, completely absorbed.

परिह्वसो vi. 33 अज्ञातगतिः, of unknown movements.

परिवारिओ vi. 30 पटितः, joined, connected.

परिवासो vi. 26 क्षेत्रशयः, lying down in the field. [f. परिपार्श्व]

परिवाहो vi. 23 दुर्विनयः, misconduct, imprudence.

परिहृच्छं vi. 71 पटुः, clever, skilful मम्युः, anger. [f. परिहृस्त]

परिहृष्टी vi. 21 आरुष्टिः, attraction. (cf. परिहृष्ट in the list of Verbal substitutes below) [f. परिघट्ट]

परिहृणं vi. 21 परिधानम्, a garment; dress. [f. परिधान]

परिहृलाविओ vi. 29 जलनिर्गमः, water course, flow of water.

परिहृओ vi. 25 क्षीणः, emaciated.

परिहृरइत्तिआ vi. 37 ऋतुमती, a woman during her courses. [f. परिहृर-स्त्री]

परिहृरिणी vi. 31 चिरप्रमृता महिषी, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

परिहृल्लो vi. 29 जलनिर्गमः, flow of water, water course [a variant of परिहृलाविओ]

परिहो vi. 7 रोषः, anger.

परैओ vi. 12 पिशाचः, a fiend, demon [f. परेत]

परैवधं vi. 18 पादपतनम्, falling at the feet, prostration.

पलं vi. 1 स्वेदः, sweat.

पलसं vi. 70 कर्पासफलम्, a cotton fruit. स्वेदः, sweat.

पलसू vi. 3 सेवा, service.

पलहिअं vi. 15 विषमम्, uneven. अन्ये तु आवृतमहीवारुवाचक इत्याहुः, an enclosed site or house.

पलहो vi. 4 कपासः, cotton. [He. Gr. ii. 174.]

पलाओ vi. 8 चोरः, a thief. [f. पलायित]

पलासी vi. 14 मही, an arrow with a crescent-shaped head.

पलिहो vi. 20 मूर्खः, a fool. [f. उपलहृदय]

पलिहसं vi. 16 ऊर्ध्वदार, an upright piece of wood or post.

पलिहाओ vi. 16 ऊर्ध्वदार, an upright piece of wood or post.

पलोहो vi. 35 रहस्यमेदी, a discloser of secrets. (Tr. पलहो) [f. परस्मैजिह्व]

पलवायं vi. 26 क्षेत्रम्, a field. बलवायं इति दन्त्योष्ठ्यादिरप्यमिति गोपालः

✓ पलविजं vi. 19 लाक्षारकम्, dyed red with lac. [f. पलवित]

पवहो vi. 11 धनः, लोहकुट्टनोपकरणमित्यर्थः, an iron club.

पवरंगं vi. 28 शिरः, the head [He. f. प्रवराङ्ग]

पवहाइअं vi. 34 प्रवृत्तम्, gone forward, proceeded.

पविआ vi. 4 पक्षिणां पानभाजनम्, a vessel for watering birds.

पविइओ vi. 28 त्वरितः, quick, speedy.

पविरंजिओ vi. 74 स्निग्धः, attached, affectionate. कृतनिषेधः, prohibitor.

पवइसेहं vi. 31 बालमयकण्डकम्, a kind of flower

पव्वणो vi. 69 नखः, a nail. शरः, an arrow. बालमुगः, a young deer.

पव्विइं vi. 11 प्रेरितम्, urged, instigated.

पसओ vi. 4 मृगविशेषः, a kind of animal.

पसंदि vi. 10 कनकम्, gold. (Dp. Pl. 50 पसिदि) [f. Tel. pasidi.]

पसरोहो vi. 13 किञ्जल्कः, the filament of a lotus or any other plant.

पसवडहं vi. 30 विलोकनम्, looking, observation.

पसाइआ vi. 2 पुलिन्दशिरसि पर्णपुटम्, a cup of leaves on the head of a Pulinda.

पसिअं vi. 6 पूगफलम्, the betel-nut, Areca faufel.

पसुहत्तो vi. 29 वृक्षः, a tree [a variant of परसुहत्तो q. v.]

पसुअं vi. 9 कुसुमम्, a flower [f. प्रसूत]

पसेवओ vi. 22 ब्रह्मा, the God Brahmā.

पहएहो vi. 18 पूषः, a cake.

पहो vi. 9 दमः, proud [f. प्रवृष्ट]

पहणं vi. 5 कुलम्, family, lineage.

पङ्गणी vi. 5 संमुत्तागतनिरोधः, obstruction to one coming near.

पहदं vi. 10 सदादृश्यम्, seen always.

पहम्मं vi. 11 सुरसातम्, a natural pond.

पहपरो vi. 15 निकरः, a collection, heap

पहिअं vi. 6 मथितम्, churning. [Tr. f. मथित]

पहेणयं vi. 73 भोजनोपायनम्, present of food उत्सवः, a festival.

पहोइअं vi. 26 पचांसम्, adequate, sufficient. पमुत्त्वमित्यन्ये mastery, ascendancy.

पाइअं vi. 39 वदनविस्तारः, broadening of the face.

पाउअं vi. 38 हिमम्, frost, snow. Also a variant of पाऊ, q. v.

पाउङ्कं vi. 41 मार्गकृतम्, led, guided.

पाउगिओ vi. 42 समिकः, द्यूतकारयिता, a gambling-house keeper. सोढ इत्यन्ये, endured, put up with. [a variant of the foll.]

पाउगो vi. 41 सम्पः, a gambling-house keeper.

पाउरणी vi. 43 कवचम्, an armour. [He. (Gr. i. 175) f. प्रावरण]

पाऊ vi. 75 नकम्, distributed, allotted इत्तुः, the sugar-cane स्वार्थे के पाउअं इत्यपि.

पाओ vi. 37 रथचक्रम्, the wheel of a chariot.

पाइचरो vi. 34 आसक्तचित्तः, having the mind fixed on any object

पाइलसउणो vi. 46 हंसः, a swan, a goose [f. पाटलशकुन cf. the foll.]

पाइलो vi. 76 हंसः, a swan, goose. वृषभः, a bull कमलम्, a lotus [f. पाटल]

पाइवणं vi. 18 पादपतनम्, prostration, falling at the feet. [f. पादपतन]

पाडिअग्गो vi. 44 विश्रामः, rest.

पाडिअउओ vi. 43 यः पितृगृहात्पतिगृहं वधुं नयति one who leads a girl from her father's to her husband's house.

पाडिसारो vi. 16 पटुता, cleverness, skillfulness.

पाडिसिद्धो vi. 77 स्वर्चा, rivalry, jealousy. सदृशः, similar. समुदाचारः, proper practice or usage. [f. प्रतिस्पर्चा]

पाडित्तिरा vi. 42 सलीनयुक्ता, furnished with or having the bit of a bridle

पाडिहच्छो, a variant of पाडिहच्छो, q. v.

पाडुको vi. 76 समालम्बनम्, smearing the body with unguents. पटुः, clever, skilful.

पाडुकी vi. 39 वणिशिषिका, a litter for the wounded.

पाडुगोरी vi. 78 विगुणः, worthless. मयासक्तः, fond of liquor. दृढकृतविष्टना वृत्तिः, a strong fence.

पाडुचो vi. 39 तुरगमण्डनम्, adorning a horse.

पाडुओ vi. 42 प्रतिभूः, a surety.

पाणदो vi. 39 गथ्या, a road.

पाणाअओ vi. 38 स्वपचः, a man of a low caste.

पाणाली vi. 40 हस्तद्वयमहारः, beating with both the hands.

पाणो vi. 38 स्वपचः, a man of a low caste.

पांडविअं vi. 20 जलाद्रंम्, wet with water [variant of पंडविअं q. v.]

पामद्धा vi. 40 पादाम्भां धान्यमर्दनम्, crushing grain with feet [f. पादमृद्]

पायडे vi. 40 अङ्गनम्, a courtyard.

पायण्हणो vi. 45 कुक्कुटः, a cock. [f. पाद-ग्रहण]

पायलं vi. 38 चक्षुः, the eye.

पारंके vi. 41 सुरामानमाण्डम्, a measuring cup or vessel for liquor.

पारदं vi. 77 पूर्वकृतकर्मपरिणामः, result of actions done before. आसैटकः, a hunter. पीडितः, troubled.

पारंपरो vi. 44 राक्षसः, a Rākṣasa, an evil spirit.

पारयं vi. 38 सुरामाण्डम्, a liquor pot.

पारावरो vi. 43 गवाक्षः, a window.

पारिहच्छी vi. 42 माला, a garland of flowers. पाडिहच्छी शिरोमाल्यमित्यन्ये, a garland worn on the head.

पारिहृटी vi. 72 द्वार्या । प्रतीहारी, a female doorkeeper. आकृष्टिः । आकर्षणम्, attraction. महिषी । चिरप्रमुता, a she-buffalo which has brought forth a long time ago.

पारी vi. 37 दोहनमाण्डम्, a milking vessel [ts]

पारुअग्गो vi. 44 विश्रामः, rest.

पारुअहो vi. 44 पृयुकः, rice parched and flattened.

पारुहं vi. 45 मालीकृतम्, made into a series or row.

पालणो vi. 76 विप्लुतः, submerged, drowned. पतिसारः, repelling, applying remedies to a wound.

पाली vi. 37 दिक्, a direction or point of the compass. [ts !]

- पालीबंदो vi. 45 तटाकः, a tank. [ts.]
 पालीहम्मं vi. 45 वृत्तिः, a fence or enclosure.
 पालो vi. 75 शौण्डिकः, a seller of liquor, जीर्णः, old, worn out.
 पावो vi. 38 सर्पः, a snake. [f. Dr. pā-mu or pāvu]
 पासं vi. 75 अक्षि, the eye. विशोभन्, devoid of lustre or brilliance. [f. पश्य्]
 पासणिओ vi. 41 साक्षी, a witness. [f. पार्श्वनीत]
 पासहं vi. 76 द्वारम्, a door. तिर्यक्, transverse, horizontal.
 पासाणिओ vi. 41 साक्षी, a witness [a variant of पासणिओ q. v.]
 पासाला vi. 14 मल्ली, an arrow with a crescent shaped head.
 पासावओ vi. 43 गवाक्षः, a window. [f. पासं q. v. + आपद्]
 पासी vi. 37 चूडा, the hair on the top of the head, the top-lock.
 पाहुणं vi. 40 विक्रेयम्, saleable.
 पाहेजं vi. 24 पाथेयम्, provisions for a journey [f. पाथेय]
 पिअणं vi. 48 दुग्धम्, milk. [f. पिब् !]
 पिअमा vi. 49 कलिनी, the Priyangu creeper.
 पिअमाहारी vi. 51 कौकिला, the female cuckoo. [f. प्रियमाधव]
 पिउली vi. 78 कर्पासः, cotton. तूललतिका । यन्मध्यासूत्रतन्तुर्निसरति, a roll of cotton drawn out in spinning.
 पिसुली vi. 47 मुसुमाकृतापूरितवृणवाद्यम्, a wind-instrument made of straw.
 पिंगो vi. 48 मकंटा, a monkey. [f. पिङ्गवः]
 पिच्छली vi. 47 लज्जा, shame.

- पिच्छी vi. 37 चूडा, the hair on the top of the head, the top-lock. [f. पुच्छ]
 पिच्चू vi. 46 पक्करीम्, the fruit of a thorny plant growing in deserts, Capparis aphylla, Roxb.
 पिछोली vi. 47 मुसुमाकृतापूरितवृणवाद्यम्, a wind-instrument made of straw.
 पिजरुडो vi. 50 मेरुण्डः । वदनद्रुणोपेतो मारुण्डाक्ष्यः पक्षी, a fabulous bird with two heads.
 पिजिअं vi. 49 विधुतम्, shaken. पिजिअयं इत्यपि.
 पिजिअयं, a variant of the prec.
 पिहसउरा vi. 50 कलुषा मुरा, muddy liquor.
 पिहृतं vi. 49 गुदः, the anus. [f. इष्टान्त]
 पिइच्छा vi. 49 सखा, a female friend.
 पिणइं vi. 48 आज्ञा, an order.
 पिणाओ vi. 49 बलात्कारः, violence, force.
 पिंहरथं, a variant of पिंहीरं q. v.
 पिंडलइअं, a variant of पेंडलिअं q. v.
 पिंडी vi. 47 मञ्जरी, a cluster of blossoms.
 पिंहीरं vi. 48 दाहिमम्, the pomegranate fruit. पिंहरथं इत्यन्ये.
 पिण्ही vi. 46 क्षामा, thin, lean.
 पिणओ vi. 78 मशका, a mosquito. उन्मत्तः, mad. Also a cricket cf. note, iii. 54
 पिण्डा vi. 48 कर्णापिपांलिका, a spider.
 पिण्डिअं vi. 50 यत्किञ्चित्पठितम्, anything read. [onomatopoeitic f. पिठिपिठित]
 पित्तरो vi. 79 वृषभः, a bull. ईंसः, a swan, goose.
 पिडवं vi. 46 जलम्, water [f. पिब्]
 पिरिडी vi. 47 शकुनिका, a bird.
 पिलणं vi. 49 पिच्छली देशः, slimy land.
 पिछिरी vi. 79 गण्डुस्तंजं वृणम्, a kind of

- grass. चीरी, a cricket. धर्मः, warmth, heat.
- पिल्ल vi. 46 लघुपक्षिरूपम्, a young bird. [f. Tel. pillā]
- पिहंडो vi. 79 वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument विवर्णः, colourless, pale.
- पिहूलं vi. 47 मुलमारुतापूरिततृणवाद्यम्, a wind instrument made of straw.
- पिहोअरो vi. 50 तनुः, the body.
- पीई vi. 51 तुरङ्गमः, a horse.
- पीइइई vi. 51 चोरभार्या, a wife obtained by stealth.
- ✓ पीईं vi. 51 इक्षुनिपीडनयन्त्रम्, a sugarcane press.
- पींगं vi. 51 चतुरस्रम्, square. [f. पीन]
- पिल्लुई vi. 51 प्लुष्टम्, burnt.
- पुअंडो vi. 53 तरुणः, a youth. [f. पीगण्ड]
- पुआइणी vi. 54 पिशाचगृहीता, possessed by a demon or fiend. उन्मत्ता दुःशीला चेत्यन्ये, mad, reprobate. [f. पिशाचिनी (or पूवादिन् !)]
- पुआई vi. 80 तरुणः, a youth. उन्मत्तः, mad. पिशाचः, a fiend, demon. [f. पिशाच]
- पुइइअं vi. 54 पिण्डोरुतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यादि.
- पुइइणी vi. 55 नलिनी, a lotus plant. [He. f. पुटकिनी]
- पुइइं vi. 80 वदन्तम्, the face. बिन्दुः, a drop.
- पुणई vi. 38 स्वपचः, a man of a low caste.
- पुण्डअं vi. 54 पिण्डोरुतम्, made into a lump. पिंडलइअं इत्यादि.
- पुंडे vi. 52 गतः, go, depart.
- पुंडो vi. 52 गर्तः, a hollow, hole. [f. Tam. puṇḍai]
- पुणवत्तं vi. 53 ममोदहृतवस्त्रम्, a cloth taken away as a sign of joy. [f. पूर्णपात्र]
- पुण्णाली vi. 53 अचर्मा, an unchaste woman. [Tr. f. पुंअर्ला]
- पुण्यं vi. 52 मृदु, soft.
- पुण्णं vi. 52 पीनम्, fat, stout.
- पुण्ण vi. 52 पितृश्वसा, father's sister (Tr. पुण्णी f. पितृश्वसा)
- पुण्णं vi. 52 संगमः, union.
- पुरिहदेवो vi. 55 असुरः, an Asura, demon. [f. पुरंदेव]
- पुरिहपहाणा vi. 56 अहिदंष्ट्रा, the fang of a snake.
- पुरिहो vi. 53 पक्वः excellent or distinguished.
- पुरुगुरिआ vi. 55 उत्कण्ठा, longing, anxiety. [onomatopoeitic]
- पुरुहो vi. 55 पुकः, an owl.
- पुरोहई vi. 15 विषमम्, uneven. अन्ये तु आवृतमर्हवास्तुवाचक इत्याहः, an enclosed site or house. पच्छोक्कडमिति तु सातवाहनः
- पुलासिओ vi. 55 अग्निकणः, a spark of fire.
- पुली vi. 79 व्याघ्रः, a tiger. सिंहः, a lion. [f. Dr. puli]
- पुव्वाइ vi. 52 पीनम्, fat, stout.
- पुअं vi. 56 दधि, curds.
- पुआ vi. 54 पिशाचगृहीता, possessed by a demon or fiend.
- पुणी vi. 56 तूललता । यन्मध्याम्युन्नतनुर्निसरति, a roll of cotton drawn out in spinning.
- पुणो vi. 56 हस्ती, an elephant.
- पुण्णिरिअं vi. 57 कार्यम्, work.
- पुण्णं vi. 56 शृपम्, a winnowing basket. [ts.]
- पुणी vi. 56 तन्तुवाद्योपकरणम्, a weaver's implement.

- पूरोही vi. 57 अवकरः, sweepings.
 पूसो vi. 80 सातवाहनः, King Hāla. शुक्रः,
 a parrot.
 पेआलं vi. 57 प्रमाणम्, size [f. प्राय]
 पेच्छओ vi. 58 दृष्टमात्रमिलायी, one who
 desires a thing as soon as it is
 seen. [f. Pkt. पेच्छ]
 पेज्जलं vi. 57 प्रमाणम्, size. [f. प्राज्य !]
 पेज्जालो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.
 पेडइओ vi. 59 कणादिविक्रेता वणिक्, a mer-
 chant dealing in grains.
 पेड्डा vi. 80 मितिः, a wall. द्वारम्, a door.
 महिषी, a she-buffalo. केचित्पेड्डाब्देन
 महिषमाहुः
 पेडालं cf. the foll.
 पेडालो vi. 7 विपुलः, wide, extensive.
 पेडालं वतुलमिति द्रोणः, round.
 पेडं vi. 81 षण्डम्, a piece. वलयः, a ring.
 [f. Dr. peṇḍara]
 पेडओ vi. 53 तरुणः, a youth. षण्ड इत्यन्ये,
 a eunuch.
 पेडधवो vi. 59 खड्गः, a sword.
 पेडवालं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a
 lump. पिडलइअं इत्यपि.
 पेडलो vi. 58 रसः, juice.
 पेडलिअं vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a
 lump. पिडलइअं इत्यपि.
 पेडामो vi. 58 गोपः, a cowherd. महिषीपाल
 इति देशाजः, a buffalo-herd, a keeper
 of she-buffaloes.
 पेडोली vi. 59 क्रीडा, sport, play.
 पेडा vi. 50 कलुषा सुरा, muddy liquor.
 पेरणं vi. 59 ऊर्ध्वस्थानम्, an elevated
 place.
 पेस्जिअं vi. 58 साहाय्यम्, help.
 पेस्ज्जी vi. 54 पिण्डीकृतम्, made into a
 lump. पिडलइअं इत्यपि.
 पेस्ज्जिअं vi. 57 पीडितम्, troubled.
 पेसणं vi. 57 कार्यम्, work. [f. पेण]

- पेसणआरो vi. 59 दूती, a female messen-
 ger. [f. पेणकारो]
 पेहुणं vi. 58 पिच्छम्, a feather of a tail
 पोअइआ vi. 63 निद्राकरीलता, a kind of
 creeper.
 पोअंडो vi. 61 मुक्तमयः, free from fear,
 fearless. षण्ड इत्यन्ये, a eunuch
 पोअंतो vi. 62 शपथः, an oath.
 पोअलओ vi. 81 अश्विनमासोत्सवः, a festi-
 val in Āśvina (September-October)
 in which the husband eats a cake
 received from the hand of his
 wife. अरूपः, a small round cake.
 बालवसन्त इत्यन्ये, the early spring.
 पोआओ vi. 60 ग्रामप्रधानः, the headman
 of a village.
 पोआलो vi. 62 वृषभः, a bull.
 पोइआ vi. 63 निद्राकरी लता, a kind of
 creeper.
 पोइओ vi. 63 कान्दविकः, a baker, con-
 fectioner. सद्योत इत्यन्ये, a firefly.
 पोउजा vi. 61 करीषामिः, the fire of dry
 cowdung.
 पोओ vi. 81 घववृक्षः, a kind of tree,
 Grislea tomentosa लघुनरपः, a small
 snake. [Hc. f. पोत]
 पोबं vi. 60 सुकुमारम्, very delicate,
 soft.
 पोटे vi. 60 उदरम्, the belly. [f. Dr.
 potta; (or f. पुट !)]
 पोणिआ vi. 61 सूत्रभूतकं, a spindle, with
 thread wound round it.
 पोणिओ vi. 28 पूर्णः, full.
 पोडो vi. 60 द्यूताधिपतिः, the leader of a
 troop or band.
 पोसओ vi. 62 वृषणः, the testicles.
 पोत्तो vi. 60 काचः, glass.
 पोमं vi. 63 कुसुम्भकं वस्त्रम्, a cloth dyed
 with safflower.

पोरच्छो vi. 62 दुर्जनः, wicked person, or back-biter. (Tr. पोरच्छो = मत्सरी f. पौरस्थ.)

पोर्यं vi. 26 क्षेत्रम्, a field.

पोलसा vi. 63 सेदितभूमिः, consumed land.

पोलिओ vi. 62 सौनिकः, a butcher.

पोसिओ vi. 61 दुःस्थः, poor, miserable.

पोइणो vi. 62 लघुमत्स्यः, a small fish.

फ

फंसणं vi. 87 युक्तम्, joined, united. मलिनम्, dirty.

फंसुली vi. 82 नवमालिका, a kind of jasmine.

फंसुलो vi. 82 मुक्तः, released, left.

फम्पू vi. 82 वसंतोत्सवः, the vernal festival.

फटं vi. 86 सर्पस्य सर्वशीरम्, the whole body of a snake. फणः, the hood. [f. फट]

फंकसओ vi. 83 लतामेदः, a kind of creeper.

फरओ vi. 82 फलकः, a board, slab [f. फरक prob. a variant of फलक]

फलही vi. 82 कर्पासः, cotton.

फलिआरी vi. 83 दूर्वा, the dūrvā-grass, Panicum dactylon.

फली vi. 86 लिङ्गम्, a sign, mark. वृषभः, a bull.

फसलं vi. 87 सारम्, the essence. रथासकः perfuming the body with fragrant unguents.

फसलाणिओ vi. 83 कृतविभूषः, adorned.

फसलिओ vi. 83 कृतविभूषः, adorned.

फसुलो vi. 82 मुक्तः, released, left.

फिह्री vi. 83 हर्षः, joy.

फिड्डो vi. 84 वामनः, a dwarf [f. Tel. potti!]

फिपं vi. 83 रुचिमम्, adopted, feigned.

फुक्का vi. 84 मिथ्या, false. [onomatopoeic!]

फुक्की vi. 84 रजकी, washerwoman.

फुंटा vi. 84 केशबन्धः, a hair-band.

फुंफुआ vi. 84 करीपात्रिः, the fire of dry cowdung.

फुरिअं vi. 84 निन्दितम्, censured.

कुलंधुओ vi. 85 अमरः, a black bee. [f. कुलंधय]

कओ vi. 85 लोहकारः, a blacksmith.

केणवंधो vi. 85 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean. [f. केनवन्धु]

केणवडो vi. 85 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean.

केलाया vi. 85 मानुलानी, the wife of maternal uncle.

केहो vi. 85 दरिद्रः, poor.

केन्तुसणं vi. 86 पिच्छिलो देशः, slimy land. पतनम्, falling down, a fall.

केसो vi. 87 त्रासः, fear. सद्भावः, good disposition or nature.

कोइअयं vi. 87 मुक्तम्, released, left विस्तारितम् extended.

कोओ, a variant of कोसो, q. v.

कोडिअयं vi. 88 राजिका, black mustard, Sinapis racemosa. घूमितं । शाकादि, darkened (curry etc.). रात्रावटव्यां सिंहादिरक्षामकारः, protection from lions etc. at night in the forest.

कोंका vi. 86 मोषयितुं शब्दः, a noise for terrifying.

कोसो vi. 86 उद्गमः, going up, rising. कोओ इत्यन्ये.

व

वइहो vi. 91 बलीवर्दः, an ox [Hc. Gr. ii 174 f. बलीवर्दः]

वउहारी, a variant of घोहारी, q. v.

वक्करम् vi. 89 परिहासः, joking, jest.

- बहुवासो a variant of बहुवासो, q. v.
 बद्धओ vi. 89 ब्रपुपट्टाख्यः कर्णभरणविशेषः, a kind of ear-ornament. [f. बद्ध]
 बंधो vi. 88 मृत्युः, a servant [Pers. bandak f. बन्ध !]
 बंधोहो vi. 89 मेलकः, an assemblage. [f. बंध]
 बणोहो vi. 90 चातकः, a bird supposed to live only on rain-drops, Cuculus melanoleucus. दन्त्योष्ठयादिः कैश्चिदिष्यते.
 बणो vi. 88 समरः, a warrior. पितृव्ये, father. [f. वप]
 बण्णउलं vi. 92 अतिशयोष्णम्, very hot. केषांचिद्वन्त्योष्ठयादिरयम्. [f. बाष्पाकुल though Hc. contradicts it.]
 बडवरी vi. 90 केशरचना, dressing the hair.
 बन्धो vi. 88 बन्धः, a leather strap.
 बमालो vi. 90 कलकलः, a confused noise. दन्त्योष्ठयादिः कैश्चिदिष्यते.
 बंमणिआ, a variant of the foll. q. v.
 बंमणी vi. 90 हालाहलः, a kind of lizard. स्वार्थे के बंमणिआ.
 बंमहरं vi. 91 कमलम्, a lotus [f. बल्लग्रह] (Tr. बम्हहरं)
 बरुअं vi. 91 इलुसदशमृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane दन्त्योष्ठयादिः कैश्चिन्निबद्धः.
 बलमड्डा vi. 92 बलात्कारः, violence, force [f. बल-मुद् or- मुद्]
 बलवट्टी vi. 91 सखी, a female friend व्यापामसहेचन्ये, exerting. दन्त्योष्ठयादिः कैश्चिन्निबद्धः.
 बलामोडो vi. 92 बलात्कारः, violence, force [f. बलामोडा f. बलात्-मुद्]
 बलिओ vi. 88 पतः, fat, stout. [f. बल, Tel. balisina]

- बव्वाहो vi. 89 दक्षिणहस्तः, the right hand.
 बहलं vi. 89 पक्कः, mud.
 बहुणो vi. 97 चोरः, a thief. धूर्तः, a rogue. (Tr. बहुजाणो f. बहुज्ञान)
 बहुमुहो vi. 92 दुर्जनः, a wicked person. [f. बहुमूल]
 बहुराणा vi. 91 सङ्गधारा, the edge of a sword.
 बहुरावा vi. 91 शिवा, a jackal. [f. बहुरव]
 बाउल्ली vi. 92 पाञ्चालिका, a doll. केषांचिद्वन्त्योष्ठयादिः [f. व्यापृ]
 बाणो vi. 97 सुभगः, lovely, fortunate. पनसः, the breadfruit tree, the jack.
 बालओ vi. 92 वणिक्पुत्रः, son of a merchant. [f. बालक]
 बिआया vi. 93 युतो कीटो, insects which go about closely attached to each other.
 बिगाइआ, a variant of the foll. q. v.
 बिगाई vi. 93 युतो कीटो, insects which go about closely attached to each other. स्वार्थे के बिगाइआ.
 बिबोक्कयं vi. 98 शोभः, disturbance, agitation. विकारः, modification, transformation उच्छीर्षिकम्, a pillow.
 बीअओ vi. 93 असनवृक्षः, a tree, Terminalia alata tomentosa. बीअणो इत्यन्ये [f. बीजक]
 बीअजमणं vi. 93 बीजमलनसलम्, a threshing floor. दन्त्योष्ठयादिः केषांचित्. [f. बीजमलन !]
 बीअणो a variant of बीअओ, q. v.
 बीलओ vi. 93 ताडकः, an ornament for the ear. दन्त्योष्ठयादिः केषांचित्.
 बुक्कणो vi. 94 काकः, a crow. [f. बुक्कन !]
 बुक्का vi. 94 मुष्टिः, the fist. बीहिमुष्टिरित्यन्ये, a fistful of rice.
 बुक्कसारो vi. 95 मीरुः, a coward.
 बुण्णो, a variant of बुण्णो, q. v.

बुत्ती vi. 94 ऋतुमती, a woman during her courses.

बुंदिणी vi. 94 कुमारीसमूहः, a group of maidens.

बुंदी vi. 98 चुम्बनम्, kissing, a kiss सूकरः, a pig.

बुंदीरो vi. 98 महिषः, a buffalo. महान्, great, large. (Tr. बुद्धिरो) [f. बुद्ध]

बुंबुअं vi. 94 वृन्दम्, a multitude, a group.

बुलंबुला vi. 95 बुद्बुद्, a bubble. [onomatopoetic cf. Tel. bulabula]

बेडो vi. 95 नौः, a ship दन्त्योष्ठ्यादिरयं केवाचित्.

बेड्डा vi. 95 श्मश्रु, the beard.

बेली vi. 95 स्तूणा, a post, pillar.

बेसविसज्जं, a variant of वेसविसज्जं, q. v.

बेसणं, a variant of वेसणं, q. v.

बोक्कडो vi. 96 छागः, a goat. [f. वक्कर]

बोंगिहो vi. 99 भूषितः, adorned, ornamented. आटोपः, pride, arrogance.

बोडो vi. 96 धार्मिकः, righteous, virtuous. तरुण इत्यन्ये, a youth.

बोडुरं vi. 95 श्मश्रु, the beard.

बोटणं, a variant of the foll. q. v.

बोंडं vi. 96 चुचुकम्, the nipple of a breast. बोटणं इति शीलाङ्कः.

बोदुरं vi. 96 पृथु, great, wide, expansive.

बोदुरो, a variant of बोदुरो, q. v.

बोंदं, a variant of the foll. q. v.

बोंदी vi. 99 रूपम्, form. मुखम्, the face. शरीरम्, the body. बोंदं मुखमित्यन्ये. [f. Dr. bondi]

बोलो vi. 90 कलकलः, a confused noise. दन्त्योष्ठ्यादिः केन्निदिष्यते. [prob. a variant of बमालो]

बोव्वं vi. 96 क्षेत्रम्, a field.

बोह्मरो vi. 97 मागधः, a bard.

बोहारी vi. 97 संमार्जनी, a broom. बटहारी इत्यन्ये.

बोहित्यो vi. 96 प्रवहनम्, a litter or carriage, a conveyance.

भ

भग्नं vi. 99 लिप्तम्, smeared.

भट्टिओ vi. 100 विष्णुः, the God Vishnu. Cf. Hc. Gr. ii. 174. [f. भट्टक]

भंडे vi. 100 वृन्नाकम्, the egg-fruit

भंडणं vi. 101 कलहः, a quarrel [f. भण्डन]

भंडी vi. 109 शिरीषवृक्षः, a kind of tree, Acacia sirisa. अटवी, a forest. असती, an unchaste woman. गन्त्री, a car drawn by oxen. [f. Dr. vandi or bandi]

भंडुं vi. 100 मुण्डनम्, tonsure, shaving.

भंडो vi. 109 छिन्नमूर्त्यः, decapitated. मागधः, a bard. भण्डनम्, adorning. सखा, a friend. दोहित्रः, a daughter's son.

भंदं vi. 100 आमलकम्, a fruit of the tree, Emblic Myrobalan.

भदुसिरी vi. 102 श्रीसण्डम्, sandal-wood. [f. भद्रथी]

भट्टाकरी vi. 102 पलम्बः hanging down, pendulous.

भममूहो vi. 101 आवर्तः, a whirlpool.

भमसे, a variant of the foll. q. v.

भमासो vi. 101 इलुमदशतृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane. भमसे इति धनपालः.

भंभलं vi. 110 अविश्वम्, an unfriendly act.

भंभलो vi. 110 मूर्खः, a fool.

भंभा vi. 100 तूर्यविशेषः, a kind of drum

भंभी vi. 99 असती, an unchaste woman.

भयवगामो vi. 102 मेधिरकम्, name of a place.

भरोच्छयं vi. 102 तालफलम्, the fruit of the palmyra tree, *Borassus flabelliformis*. [f. भस्-उच्छय]

भल्लनं vi. 101 भल्ललत्, stumbling, staggering.

भल्लुंकी vi. 101 शिवा, a jackal.

भल्लू vi. 99 कृशः, a bear [f. भल्लूक, भल्ल]

भव्यो vi. 100 भागिनेयः, a sister's son. [f. भव्य]

भसुआ vi. 101 शिवा, a jackal [f. भस्-उक]

भाइहो vi. 104 हालहः, a ploughman, cultivator.

भाउअं vi. 103 आषाढे गौयां उत्सवविशेषः a festival to Gauri in the month of Āṣāḍha (June-July)

भाउज्या vi. 103 भ्रातृजाया, a brother's wife [f. भ्रातृजाया]

भाओ vi. 102 ज्येष्ठभगिनीपतिः, an elder sister's husband. [f. Dr. bāva or bhāva; भाव]

भापलो vi. 104 जात्यतुरंगमः, a horse of good race.

भावइआ vi. 104 धार्मिकगृहिणी, a virtuous housewife.

भावित्रं vi. 103 गृहीतम्, taken, caught [f. भावित]

भासलं vi. 103 दीप्तम्, glowing, illuminated. [f. भास]

भासिअं vi. 104 दत्तम्, given.

भासुंडी vi. 103 निःसरणम्, going, departing.

भिंगं vi. 104 कृष्णम्, black. [f. भृङ्ग or भिङ्ग itself.]

भिगारी vi. 105 चीरी, a cricket मशक इत्यन्ये, a mosquito [f. भृङ्गारी]

भित्तं vi. 110 द्वारम्, a door गृहम्, a house. [ts.]

भित्तं vi. 105 द्वारम्, a door.

भित्तिरुवं vi. 105 दृक्छिन्नम्, cut with a chisel or axe

भित्तं vi. 105. अनर्थः, evil, misfortune.

भिसिआ vi. 105 वृत्ती a mat or cushion of grass, the seat of an ascetic [f. वृत्ती 1]

भुअं vi. 106 भूर्जम्, the birch-bark.

भुङ्गणो vi. 110 खा, a dog. मयादिमानम्, a measuring cup for wine etc. [f. भुङ्गण]

भुक्ता vi. 106 क्षुत् hunger. [f. भुमुक्ता]

भुंडीसे vi. 106 सूकरः, a pig.

भुंडो vi. 106 सूकरः, a pig.

भुत्तणो vi. 106 भृत्यः, a servant. ओत्संयोगे इति भोत्तणो इत्यपि. [f. भुत् !]

भुरुकुंडिअं, variant of भुरुकुंडिअं, q. v.

भुरुंडिआ vi. 101 शिवा, a jackal

भुरुहुंडिअं vi. 106 उद्दालितम्, sprinkled with dust. भुरुकुंडिअं इत्यन्ये.

भुअणो vi. 107 रुष्टे खले यज्ञः, a sacrifice in ploughed field.

भुओ vi. 107 यन्त्रवाहः, one who bears or controls a machine.

भूमिपिसाओ vi. 107 तालः, a palmyra tree. [f. भूमिपिसाच]

भेज्जलो vi. 107 भीरु, timid. [f. भी]

भेज्जो vi. 107 भीरु, timid [f. भी]

भेडो vi. 107 भीरु, timid.

भेरुंडो vi. 108 चित्रकः, a tiger.

भेलओ, a variant of the foll. q. v.

भेली vi. 110 आज्ञा, an order. बेडा, a boat. बेटी, a female servant. बेडायां भेलओ इत्यपि केचित्.

भोइओ vi. 108 ग्रामप्रधानम्, the headman of a village. [f. भोगिक or भोगी]

भोओ vi. 108 मातः, wages, hire.

भोत्तणो, a variant of भुत्तणो q. v.

भोरुडो vi. 108 मारुण्डपक्षी, a fabulous bird with two heads. [f. भेरुड !]

मोहयं vi. 108 प्रवन्धप्रवृत्तं पाथेयम्, provisions for a journey.

म

मआई vi. 115 शिरोमाला, a garland for the head.

मइअं vi. 114 मर्हितम्, reproached, abused.

मइमोहणी vi. 113 सुरा, liquor. (Tr. मइ-मोहणी) [f. मतिमोहनी]

मइलो vi. 142 कलकलः, a confused noise, गततेजाः, devoid of lustre [f. मलितः, मलिन]

मइहरो vi. 121 ग्रामपवरः, the headman of a village. मेहरो इत्यन्वे [f. मतिहर]

मई vi. 113 सुरा, liquor. [f. मति cf. मइ-मोहणी]

मउअं vi. 114 दीनम्, poor, miserable.

मउडी vi. 117 जूटः, the mass of matted hair. [f. मकुट or मुकुट]

मउरंदो vi. 118 अपामार्गः, Achyranthes Aspera; a kind of plant.

मउरो vi. 118 अपामार्गः, a kind of plant, Achyranthes Aspera.

मउली vi. 115 हृदयरसोच्छलनम्, disturbance or upsetting of the heart.

मऊ vi. 113 पर्वतः, a mountain.

मकुडबंधं vi. 127 शृङ्खलाकरं प्रोवाभरणं सञ्वाप-सन्धं चक्षोपवीताकारम्, a chain ornament worn across (like the sacred thread) over the left and under the right shoulder.

मक्कोडा vi. 142 कर्णादिपीलिका, a spider.

मक्कोडो/वि. 142 यन्त्रगुम्फनार्थं राशिः, a heap for stringing together by a machine.

मम्मणिरो vi. 124 अनुगमनशीलः, addicted to follow (others).

मंगो vi. 111 पश्चात्, afterwards. [f. मार्गतः]

मंछो vi. 112 अण्डः, an egg.

मंगलं vi. 118 सदृशम्, similar, resembling.

मंगलसज्जं vi. 126 बीजवापशेवं क्षेत्रम्, a field ready for sowing seeds.

मंगुलं vi. 145 अनिष्टम्, disliked, unwellcome. पापम्, sin. मंगुलो चोर इत्यन्वे, a thief.

मुंगुलो cf. the prec.

मुंगुतो vi. 118 नकुलः, a mungoose, an ichneumon. [f. Dr. mungisa]

मषं vi. 111 मलः, dirt, impurity.

मज्जा vi. 113 मर्यादा, boundary, limit. [f. मर्यादा]

मज्जिअं vi. 144 अवलोकितम्, looked at. पीतम्, drunk. [f. मारजित, Tel. marjjiga]

मज्जोक्कं vi. 118 पश्यमानम्, fresh, new.

मज्जआरं vi. 121 मध्यम्, middle [f. मध्य.]

मज्जओ vi. 115 नाशितः, a barber.

मज्जतिअं vi. 124 मध्यदिनम्, the noon. [f. मध्यदिन !]

मज्जिमण्डं vi. 125 उदरम्, the belly [f. मध्यमण्ड or क्राण्ड]

मंचो vi. 111 बन्धः, a bond, fetter. मंटो बन्ध इति केचित्पठन्ति.

मंजिआ a variant of मंजुआ. q. v.

मंजीरं vi. 116 शृङ्खलकम्, a chain, fetter

मंजुआ vi. 116 तुलसी the Tulasi plant, Ocimum Sanctum. मंजिआ इत्यन्वे. [f. मञ्जुक]

मटुहिअं vi. 146 परिणीतायाः क्रोधः, the anger of a married woman कलुषम्, muddy, turbid अशु tear.

मटो vi. 112 शृङ्खलीनः, hornless. [f. Tam. mottai]

- मदो vi. 112 अलसः, lazy [f. मृज्-त, or Dr. maddi]
 मडओ vi. 115 आगमः, a garden [a variant of मयडो]
 मडण्करा vi. 120 गर्वः, pride [He. Gr. ii. 174 calls it a मायाशब्द] [f. मदस्कर]
 मडवोज्झा vi. 122 शिबिका, a palanquin [f. मृत-वह !]
 मडहं vi. 117 लघु, small.
 मडहरो vi. 120 गर्वः, pride.
 मडिआ vi. 114 समाहता, struck
 मडुवडजं vi. 146 हनम्, killed तीक्ष्णम्, sharp.
 मडो vi. 141 कण्ठः, the neck. मृतः, dead. [f. Tel. meda and मृत]
 मड्डा vi. 140 बलात्कारः, violence, force आज्ञा, an order. [f. मृद्]
 मणिणायहरं vi. 128 समुद्रः, the ocean. [f. मणिनागगृह]
 मणिरङ्गा vi. 126 कटीसूत्रम्, a waistband [f. मणिरचित]
 मंडो vi. 111 शठः, a rogue, knave. बन्ध इति केचित्, a bond, fetter
 मंडलो vi. 114 श्वः, a dog. [ts.]
 मंडिलो vi. 117 अपूपः, a small round cake. [f. मंडिल]
 मंडी vi. 111 विधानिका, a lid, cover. [f. Tel. mandī-ga]
 मत्तबालो vi. 122 मत्तः, intoxicated, mad [f. मत्तबालः]
 मत्तलो vi. 113 बलात्कारः, violence, force.
 मत्तलेवो vi. 123 मत्तवारणः, a wild elephant.
 मत्तवसं vi. 141 लज्जा, shame. दुःखम्, sorrow.
 मंती vi. 111 विवाहगणकः, an astrologer who fixes days for marriages [f. मन्त्री !]
 मंतुआ vi. 116 लज्जा, shame.
 मंतेखी vi. 119 सारिका, a kind of bird, Turdus Salica and Gracula religiosa.
 मंथरं vi. 145 बहु, much कुसुमम्, safflower. कुटिलम्, crooked.
 मंदीरं vi. 141 शृङ्खलम्, a chain, fetter मन्थनः, a churning-stick
 मंघाओ vi. 119 अढ्यः, wealthy.
 मम्मका vi. 143 उत्कण्ठा, longing, anxiety. गर्वः, pride. [f. मर्म]
 मम्मणिआ vi. 123 नीलमक्षिका, a blue fly.
 मम्मणो vi. 141 मदनः, Cupid, the god of love. रोषः, anger. [f. मम्मन]
 मम्मी vi. 112 मातुलानी, the wife of the maternal uncle.
 मयडो vi. 115 आगमः, a garden [a variant of मडओ]
 मयणसलाचा vi. 119 सारिका, a kind of bird, Turdus Salica and Gracula religiosa. [f. मदनसलाका]
 मयणिवासी vi. 126 कन्दर्पः, Cupid, the god of love. [f. मदनवास]
 मयरंदो vi. 123 कुसुमरजः, the pollen of a flower. [f. मकरन्द !]
 मयलवुत्ती vi. 125 रजस्वला, a woman during her courses. [f. मलिनपुत्री]
 मयाली vi. 116 निद्राकरी लता, a kind of creeper.
 मरटो vi. 120 गर्वः, pride. [f. मद्-वर्त !]
 मराली vi. 142 सारसी, the Indian crane, Ardea sibirica. दूती, a female messenger. सखी, a female friend. [ts.]
 मरालो vi. 112 अलसः, lazy. हंस इति सात-वाहनः, a swan, goose [f. मराल]
 मरलो vi. 114 भूतम् । पिशाचादि, a demon, fiend.
 मरो vi. 140 मशकः, a mosquito. उलूकः, an owl.

मलओ vi. 144 गिर्देकदेशः, a part of a hill. उपवनम्, a garden. [f. Tam. malai]

मलंपिओ vi. 121 गर्वी, proud, haughty.

मलवटी vi. 124 तरुणी, a young woman.

मलहरो vi. 120 तुमुलः, a tumult.

मलिअं vi. 144 लघुक्षेत्रम्, a small field. कुण्डम्, a jar, water-pot.

मलो vi. 111 स्वेदः, sweat. [ts.]

मल्लयं vi. 145 अपूपमेदः, a kind of round cake. शरवम्, a shallow dish, platter. कुमुन्मरकम्, coloured red with safflower. चपकः, a drinking vessel.

मल्लाणी vi. 112 मातुलानी, the wife of the maternal uncle. [f. मातुलानी]

मल्लणे vi. 119 लीला, sport, play.

मसिणे vi. 118 रम्यम्, beautiful. [f. मसुण]

महअरो vi. 123 गहरपतिः, the lord of the forest or cave.

महंगो vi. 117 उष्ट्रः, a camel. [f. महाङ्ग]

महणं vi. 114 पितुर्गृहम्, the father's house.

महत्थारं vi. 125 माण्डम्, a pot. भोजनमिति सातवाहनः, eating food, food.

महरो vi. 113 असमर्थः, weak, incompetent.

महलो vi. 143 वृद्धः, old, aged. निबद्धः, a multitude, collection. पृथुलः, wide large. मुत्तरः, talkative. जलधिः, the ocean. [f. महत्]

महाणडो vi. 121 रुद्रः, the god Rudra.

महाधिलं vi. 121 व्योम, the sky.

महायत्तो vi. 119 आढ्यः, rich, wealthy.

महालक्खो vi. 121 तरुणः, a youth. [f. महालक्ख]

महालवक्खो vi. 127 माद्रपदे आद्रपक्षः, the second or dark fortnight of Bhādrapada (August-September) in

which Śrāddhas are performed to the dead relatives. [f. महालवक्ख]

महालो vi. 116 जारः, a man of loose character.

महावल्ली vi. 122 नलिनी the lotus plant. [ts.]

महासउणो vi. 127 उल्लकः, an owl. [f. महासकुन]

महासद्धा vi. 120 शिवा, a jackal.

महिसंदो vi. 120 शिषुतरुः, a kind of tree, Morunga guilandina.

महिसिक्खो vi. 124 महिषीसम्भः, a herd of she-buffaloes. [f. महिषी]

महुओ vi. 144 श्रीवद्वासः पक्षी । श्रीरिति वदति वाश्यते स श्रीवद्, a kind of bird which cries Sri, Sri मागधः, a bard

महुमुहो vi. 122 पिशुनः, a back-biter, wicked person. [f. मधुमुत्त]

महुरालिअं vi. 125 परिचितम् familiar, acquainted with.

महेट्टो vi. 119 पङ्कः, mud.

माअलिआ vi. 131 मातृध्वसा, mother's sister [f. मातृ !]

माइदा vi. 129 आमलकी, a kind of tree, Emblic Myrobalan. [f. माकन्दी]

माइली vi. 129 मृदुः, soft, delicate.

माई vi. 128 मेमशः, hairy [f. Tam. mayir or masir !]

माउआ vi. 147 सत्ती, a female friend. दुर्गा, the wife of Śiva. [f. मातृका]

माउच्छो vi. 129 मृदुः, soft, delicate.

माडिअं vi. 128 ग्रहम्, a house [f. Can. māḍi, Tam. mādam]

माण्णी vi. 147 मायावी, deceitful. चन्द्रवधुः, the wife of the moon. [f. मनस्वि]

माणिअं vi. 130 अनुभूतम्, experienced [f. मानित]

मादलिआ vi. 131 माता, the mother [f. मातृ !]

- मामाई vi. 129 अभयप्रदानम्, giving a promise of protection. अदूरविक्रयति मामीसिञ्जं इत्यपि. [f. मा-मी.]
 मामीसिञ्जं, a variant of the prec. q. v.
 मामा vi. 112 मातुलानी, the maternal uncle's wife. [f. Dr. māmā]
 मामी vi. 112 मातुलानी, maternal uncle's wife. [f. Dr. (am-) māmī]
 मायंदो vi. 128 आश्वः the mango tree [f. माकंद Cf. Hc. Gr. ii. 174 माकन्दशब्दः संस्कृतेर्पात्यन्ये]
 मायंदी vi. 129 श्वेतपटा प्रयजिता, a female mendicant wearing white garments.
 मारिलगा vi. 131 कुस्तिता, contemptible, mean.
 माला vi. 128 ज्योत्स्ना, moonlight.
 मालाकुंकुमं vi. 132 प्रधानकुंकुमम्, the chief saffron paint.
 मालूरो vi. 130 कपित्थः, the woodapple tree *Feronia elephantum* [ts.]
 मालो vi. 146 आरामः, a garden. मञ्जुः, charming. मञ्जः, a bedstead, a scaffold.
 मासिओ vi. 122 विशुनः, a back-biter, wicked person.
 मासुरी vi. 130 श्मश्रु, the beard. [f. Tam. maśir; Hc. Gr. ii. 86 श्मश्रु = मास्]
 माई vi. 128 कुन्दकुसुमम्, the flower of a kind of Jasmine.
 माहारयणं vi. 132 वस्त्रम्, a garment. वस्त्र-विशेष इत्यन्ये, a particular kind of cloth.
 माहिलो vi. 130 महिर्षीपालः, a keeper of she-buffaloes.
 माहिवाओ vi. 131 शिशिरवातः, cold wind [f. माघवात]
 माहुरो vi. 130 शाकम्, a vegetable.
 मिणायं vi. 113 बलात्कारः, violence, force.

- मित्तलो vi. 126 कन्दर्पः, Cupid, the god of love.
 मित्तिवओ vi. 132 ज्येष्ठः, an elder.
 मिरिआ vi. 132 कुटी, a cottage
 मिद्रिआ vi. 132 मेघसमूहः, a group of clouds.
 मीअं vi. 133 समकालम्, at the same time
 मुअंगी vi. 134 कीटिका, a small worm
 मुआदणी vi. 135 कुम्भी, a woman of the lowest caste, a *chandāli*. [f. मृगादिनी]
 मुकुर्यं vi. 135 यासौ बोहुं प्रकृता तद्वर्जितानाम-
 स्वासां निमन्त्रितानां वधूनां विवाहः, the marriage of girls invited for the marriage of another girl
 मुकलं vi. 147 उचितम्, fit, proper स्वरम् as one likes, self-willed.
 मुक्कुंडी vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.
 मुक्कुरडो vi. 136 राशिः, a heap, collection
 मुगसो vi. 118 नकुलः, mongoose [cf. मंगुसो]
 मुगुम् vi. 118 नकुलः, a mongoose. [a variant of the prec.]
 मुगुरडो vi. 136 राशिः, a heap, collection. [a variant of मुक्कुरडो]
 मुद्रिक्का vi. 134 हिक्का, hiccough.
 मुणी vi. 133 अस्तिद्रुमः, a kind of plant, *Sesbana* (or *Æschynomene*) *Grandiflora*.
 मुंडा vi. 133 मृगी, a female deer
 मुंडी vi. 133 नीरङ्गी, a veil.
 मुद्री vi. 133 चुम्बितम्, a kiss. [f. Tel. muddu.]
 मुदुमो vi. 133 गृहमध्ये तिर्यग्दारु, the beam of a house.
 मुमुरो vi. 147 करीषम्, dry cowdung करीषाग्निः, fire of dry cowdung.

मुरई vi. 135 असती, an unchaste woman

मुरिअं vi. 135 झुटितम्, broken

मुरुमुंडो vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मुरुमुरिअं vi. 136 रणरणकः, Cupid, the god of love.

मुलासिओ vi. 135 स्फुलिङ्गः, a spark of fire.

मुसहं vi. 134 मनस आकुलता, agitation of mind.

मुद्वधई vi. 136 मुसेन पतनम्, falling on the face. [f. मुस-!]

मुहरोमगाई vi. 136 भ्रूः, the brow [f. मुस-रोमराजि]

मुहलं vi. 134 मुसम्, the face [f. मुस]

मुहिअं vi. 134 एवमेवकरणम्, doing just so. मुहिआ अन्येषाम्.

मुहिआ, a variant of the prec.

मूजलो vi. 137 मूकः, a mute. [f. मूक]

मूजलो vi. 137 मूकः, a mute [a variant of the prec. q. v.]

मूसरी vi. 137 मस्रः, broken

मूसलो vi. 137 उपचितः, collected, gathered. [Tr. f. मंसल]

मूसा vi. 137 लघुद्वारम्, a small door.

मूसाअं vi. 137 लघुद्वारम्, a small door [a variant of the prec.]

मेअज्जं vi. 138 धानवम्, grain, corn.

मेअरो vi. 138 असह्नः, jealous, envious.

मेडंओ vi. 139 मृगतन्तुः, a doe-snare [f. मृगदन्म]

मेडो vi. 138 वणिक्सहायः, one who helps a merchant.

मेडी vi. 138 मेडी, an elephant-keeper's wife.

मेडो vi. 138 हस्तिपकः, an elephant-keeper or driver.

मेडी a variant of मेडी q. v.

मेरा vi. 113 मर्यादा, boundary, limit. [from Tel mēra; (or मर्या; मर्यादा 1)]

मेली vi. 138 संघतिः, union, meeting. [f. मेल or मोला]

मेहच्छीरं vi. 139 जलम्, water. [f. मेघ-क्षीर]

मेहरो, a variant of मइहरो, q. v.

मेहुणओ cf. the foll.

मेहुणिआ vi. 148 पत्न्या भगिनी, a wife's sister. मातुलामता, a maternal uncle's daughter. मेहुणओ पितृवमुसुत इति लिङ्गपरिणामेन व्याख्येयम्, paternal aunt's son. [f. मेधुन]

मोओ vi. 148 अधिगतः, obtained, reached. चिर्भिटादीनां बीजकोशः, the seed-vessel of cucumbers.

मोकणिआ vi. 140 असितं पद्मोदरम्, the pericarp of a coloured lotus.

मोगरो vi. 139 मुकुलम्, a bud. [f. Dr. mogga and Tel. mogada]

मोचं vi. 139 अर्धजङ्घा, a tall-boot.

मोडो vi. 117 जूटः, the mass of matted hair.

मोरतओ vi. 140 खरचः । चण्डाल इत्यन्ये, a man of a very low caste; a Chanḍāla.

मोरो vi. 140 खपचः, a man of a very low caste.

र

रहगेहं vii. 3 अनिलपितम्, desired. रहगेहो रतिवृणोति केषिद्, thirst for sexual enjoyment. [f. रति]

रहगेहो cf. the prec.

रहलक्त्वं vii. 13 रतिसंयोगः, sexual intercourse. जघनम्, the buttocks [f. रतिलक्ष्य]

रगयं vii. 3 क्रोमुम्भवस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

- रंगे vii. 1 त्रपु, tin. [ts.]
 रच्छामओ vii. 4 स्वा, a dog. [f. रथ्यामय]
 रंजणं, a variant of the foll. q. v.
 रंजणो vii. 3 घटः, a pot. रंजणं कुण्डमिति
 केचित्, a basin or bowl.
 रंजुअं vii. 3 रज्जुः a cord.
 रत्तकहरं vii. 4 चीध, spirit distilled from
 molasses.
 रत्तच्छो vii. 13 हंसः, a swan, goose.
 व्याघ्रः, a tiger. [f. रक्षाक्ष]
 रत्तयं vii. 3 बन्धूकम्, a flower of the
 Bandhūka tree.
 रत्ती vii. 1 आज्ञा, an order.
 रत्तीओ vii. 2 नापितः, a barber.
 रद्दी vii. 2 प्रधानम्, chief, best. [f. Dr.
 reddi ?]
 रक्कडिआ vii. 4 गोधा, the alligator.
 रक्को vii. 1 वल्मीकः, an anthill
 रंभो vii. 1 अन्दोलनफलकम्, a swinging
 plank or board.
 रथणिद्रयं vii. 4 कुमुदम्, the white water-
 lily [f. रजनीध्वज]
 रथवली vii. 3 शिशुत्वम्, childhood.
 रत्ता vii. 1 पिषङ्गवः, a kind of creeper.
 रथओ vii. 3 मन्थानः, a churning stick.
 रसद्वं vii. 2 चुलीमूलम्, the base of the
 fireplace.
 रसाऊ vii. 2 अमरः, the large black bee.
 रसाअशब्दोऽयमित्यन्ये [f. रसाद्]
 रसाओ, a variant of the prec. q. v.
 रसाला vii. 2 मारिजा, curds with sugar
 and spices.
 राअला vii. 1 पिषङ्गवः, a kind of creeper
 राओ vii. 4 चटकः, a sparrow.
 राडी vii. 4 संश्रानः, a fight. [f. रादि]
 रायगई vii. 5 जलोकाः, a leech.
 रायंबू vii. 14 रत्नसद्रुमः the ratan, cane.
 शरमः, a fabulous animal said to

- have eight legs and to be stronger
 than a lion.
 राला vii. 1 पिषङ्गवः, a kind of creeper.
 राविअं vii. 5 आस्वादितम्, tasted, enjoyed.
 राहो vii. 13 दयितः, beloved, dear. निर-
 न्तरः, uninterrupted शोभितः, adorn-
 ed, graced. सनाथः, possessed of a
 protector. पलितः, grey.
 रिक्कं vii. 6 स्तोकम्, little, small.
 रिक्किअं vii. 7 श्रुतितम्, dejected, weary.
 रिक्कणं vii. 14 उपलम्भः, acquisition. कथ-
 नम्, narration. इत एति रेक्कणं इत्यपि.
 रिक्को vii. 6 वृद्धः, aged, old. वयः परिणाम
 इति केचित्, old age.
 रिग्गो vii. 5 प्रवेशः, entrance.
 रिगिअं vii. 6 अमणम्, turning round.
 रिच्छमलो vii. 7 कक्षः, a bear [f. कक्ष +
 भल]
 रिच्छो vii. 6 वृद्धः, aged, old.
 रिछोली vii. 7 पङ्क्तिः, a row, line. [f. कक्षालि]
 रिट्टो vii. 6 काकः, a crow. [f. अरिष्ट]
 रिडी vii. 5 कन्धापाया, an old or patched
 garment.
 रिट्टिअं vii. 8 शान्तितम्, destroyed.
 रिद्वं vii. 6 पक्कम्, ripe, cooked
 रिद्वी vii. 6 समूहः, collection. [f. कादि !]
 रिपं vii. 5 पृष्ठम्, the back, hinder part.
 रिमिणो vii. 7 रोदनशीलः, addicted to
 weeping [f. रुद्]
 रिरिअं vii. 7 लीनम्, hid, concealed.
 रीदं vii. 8 अवगणनम्, contempt, censure.
 रुअरुआ vii. 8 उत्कण्ठा, longing, anxi-
 ety. [f. रुद्रहिक्का]
 रूचणी vii. 8 चरटी, a grinding stone.
 रुडिअं vii. 8 सफलम्, fruitful, success-
 ful.
 रुडो vii. 8 आक्षिप्तः। कितव इत्यर्थः, one
 who plays at dice, a gambler.

रुंदो vii. 14 विपुलः, wide, extensive
मुखरः, talkative.

रुअं vii. 9 तुलम्, cotton.

रुमिणी vii. 9 रूपवती, a beautiful woman (Tr. रुमिणी, which appears to be the correct reading) [f. रूप]

रुभी vii. 9 अर्कद्रुमः, a kind of tree, *Calatropis gigantea*.

रेअविअं vii. 11 क्षणाकृतम्, momentary, transient. [Hc Gr. iv. 91 रेअविअं = मुकम्]

रेक्सणं, a variant of रक्सणं, q. v.

रैकिअं vii. 14 आक्षिप्तम्, thrown down. लीनम्, hid, concealed. ब्रूदितम्, put to shame.

रेणी vii. 9 पट्टः, mud. [f. रेणु !]

रेवईओ vii. 10 मातरः, mothers.

रेवजिअं vii. 10 उपालम्बम्, censured.

रेवयं vii. 9 प्रणामः, prostration.

रेवलिआ vii. 10 बालुकावर्तः, a place filled with sand.

रेसणी vii. 15 अक्षिनिकोचः, contraction of the eye. करोटिकारूपं कांस्यमाजितम्, a serving cup made of bronze.

रेसिअं vii. 9 छिन्नम्, broken, cut.

रेहिअं vii. 10 छिन्नपुच्छम्, with tail cut off.

रोअणिआ vii. 12 डाकिनी, a kind of female demon.

रोक्कणिओ a variant of the foll.

रोक्कणी vii. 16 शृङ्ग, horned. नृगंसः, cruel.

रोचतो vii. 11 रङ्गः, beggar, wretch.

रोक्को vii. 11 रङ्गः, a beggar, wretch.

रोजो vii. 12 कश्यपः, a white-footed antelope.

रोई vii. 11 तन्दुलपिष्टम्, rice flour. [f. रुच्य !]

रोई vii. 11 गृहप्रमाणम्, the size of the house, the whole length of the house.

रोही vii. 15 इच्छा, desire वणिशिविका, a litter for the wounded.

रोहं vii. 15 कृणितक्षम्, with eyes closed मलः, dirt, filth.

रोमराई vii. 12 जघनम्, the buttocks [f. रोमराजि]

रोमलयासवं vii. 12 उदरम्, the belly.

रोमसलं vii. 12 जघनम्, the buttocks. [f. रोम]

रोरो vii. 11 रङ्गः, a beggar, wretch. [f. रु]

रोलंबो vii. 2 धमरः, a large black bee [Hc. ts.]

रोलो vii. 15 कलहः, a quarrel. रवः, noise [f. रु]

रोहिओ vii. 12 कश्यपः, a white-footed antelope.

रोहो vii. 16 प्रमाणम्, size, measure. नमनम्, salutation.

ल

लईअं vii. 18 परिहितम्, worn. अङ्गे विनद्धमित्यन्ये, put on or attached to the body.

लइअडो vii. 19 वृषभः, a bull.

लइणी vii. 18 लता, a creeper.

लक्कुई vii. 19 लकुटः, a club, cudgel. [f. लकुट]

लक्कं vii. 17 कायः, the body.

लगं vii. 17 चिह्नम्, a sign, mark अघटमानमित्यन्ये, impossible, cannot be effected.

लचयं vii. 17. गण्डुसंज्ञं तृणम्, a kind of grass (लचयं appears to be the correct reading cf. Dp. Pl. 256.)

- लंघो vii. 17 कुक्कुटः, a cock.
 लहयं vii. 17 कुसुमम्, safflower.
 लहो vii. 26 अन्धासक्तः, attached to another (woman) मनोहरः, lovely, charming. प्रियंवद्, speaking sweetly.
 लडहं vii. 17 रम्यम्, pleasing, agreeable.
 लडहो विद्वा इत्यन्ये, a wise or learned man. [Tr. f. लस]
 लडहकस्मिन्नं vii. 20 विघटितम्, separated.
 लडहो a variant of लडहं q. v.
 लंपिक्खो vii. 19 चोरः, a thief.
 लंवा vii. 26 केशाः, hair. [f. लम्]
 लंवाली vii. 19 पुष्पभेदः, a kind of flower.
 लंघो vii. 26 गोवाटः, a cowpen.
 लयं vii. 16 नवदंपत्योः परस्परं नामप्रदणोत्सवः, the festivity of the newly married couple giving out the names of each other.
 लयणं vii. 27 तनु, small. मृदु, soft. बल्ली, a creeper. [Tr. f. लता]
 लयापुरिसो vii. 20 वज्र पद्मकरा वधुर्लिलयते, wherein a woman with a lotus in hand is drawn. [f. लतापुरुष]
 ललं vii. 26 तत्पृष्टम्, eagerly न्यूनम्, less, in a less degree.
 ललकं vii. 18 भीमम्, terrible [Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द]
 ललई vii. 18 कामः, love or desire of sensual enjoyments. [f. लम्]
 ललकं vii. 18 तरुक्षीरम्, the juice of trees.
 ललुअं vii. 18 तैलम्, oil.
 लहुअवडो vii. 20 न्यग्रोधः, the Indian fig tree, Ficus indica.
 ललअं vii. 27 मृग, an ornament. गृहीतम्, taken, caught hold of चर्मार्धम्, half of a skin.
 लललो vii. 19 वृषभः, a bull [a variant of लललो]

- लामा vii. 21 डाकिनी, a kind of female demon.
 लालंपिअं vii. 27 प्रवालम्, a sprout, coral.
 ललीनम्, the bit of a bridle. आक्रन्दितम्, weeping [f. लप्]
 लालसं vii. 21 मृदु, soft. इच्छेत्यन्ये, a wish or desire. [ts.]
 ललवंजं vii. 21 उशीरम्, the root of a fragrant grass, Andropogon muricatum.
 ललतव पेड्डओ vii. 21 मयूरः, a peacock [f. ललतकविहग]
 लाङ्गणं vii. 21 भोज्यभेदः, a kind of food.
 लिक्खं, a variant of the foll. q. v.
 लिक्खा vii. 21 तनुस्रोतः, a small stream.
 लिक्खं इत्यन्ये.
 लिक्खिअं vii. 28 आक्षिप्तम्, cast or thrown down. लोनम्, concealed.
 लिको vii. 22 बालः, a boy.
 लिङ्गिअं vii. 22 वाटु, pleasing, agreeable (words).
 लिक्खी vii. 22 सङ्गादीनां दोषः, a defect in a sword, etc.
 लिसवं vii. 22 तनूकृतम्, lessened.
 लिङ्गिओ vii. 28 तनु, the body. सुप्तः, slept.
 लोलो vii. 23 यज्ञः, a sacrifice.
 लीवो vii. 22 बालः, a boy.
 लुअं vii. 23 लूनम्, cut off. [f. ल्]
 लुगं vii. 23 भग्नम्, broken.
 लुङ्कणी vii. 24 लयनम्, rest, repose.
 लुङ्को vii. 23 सुप्तः, slept. उत ओति लोङ्को इति च.
 लुङ्गाओ vii. 23 निणयः, decision, settlement.
 लुङ्गो vii. 23 नियमः, a rule, law.
 लुङ्गी vii. 28 स्तवकाः, a cluster लता, a creeper.

लुरणी vii. 24 वाद्यविशेषः, a kind of musical instrument.

लूआ vii. 24 मृगवृष्णा, mirage.

लेडुओ vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth [f. लेष्ट]

लेडुफो vii. 29 लम्पटः, covetous, greedy. लोष्टः, a clod, a lump of earth.

लेडिअं vii. 25 स्मरणम्, remembrance.

लेडुफो vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth. [f. लेष्ट]

लेसो vii. 28 लिखितम्, written, drawn. आश्वस्तः, consoled. निद्रा, sleep. निःशब्दः, silence [f. लप् !]

लेहडो vii. 25 लम्पटः, greedy, covetous. लेहडो vii. 24 लोष्टः, a clod, a lump of earth.

लेंको a variant of लुंको, q. v.

लोडिओ vii. 25 उपविष्टः, seated.

लोडो vii. 29 स्मृतः, remembered शयितः, sleeping, asleep.

लोलंदिअं vii. 22 चातु, pleasing, agreeable (words)

लोलुंचाविअं vii. 25 रचितवृष्णम्, having a desire for, desirous of.

लोहिलो vii. 25 लम्पटः, greedy, covetous.

व

वडओ vii. 34 पतिः, drunk.

वडरोअणो vii. 51 बुद्धः, the Buddha [f. वैरोचन]

वडरोडो vii. 42 जारः, an adulterer [f. पति-रोट]

वडबलओ vii. 51 दुन्दुभसर्पः, a kind of water-snake.

वडवेला vii. 31 सीमा, boundary. [f. वेला]

वडलिअं vii. 44 भूलपोतं मांसम्, a piece of flesh roasted on a rod.

वऊ vii. 30 लावण्यम्, loveliness, charm.

वओ vii. 29 गृध्रवह्नी, a vulture [f. वृक !]

वओवउष्कं vii. 50 विपुवत् । समरात्रिदिवः काल इत्यर्थः, the equinox.

वओवउष्कं vii. 50 विपुवत् । समरात्रिदिवः काल इत्यर्थः, the equinox.

वंसणालं vii. 48 वक्रटम्, apparent, undisguised ऋग्विद्यन्ये, straight.

वंसी vii. 30 शिरसि माला, a garland on the head.

वंसो vii. 30 कलङ्कः, a stain, spot.

वकडं vii. 35 दुर्दिनम्, a cloudy day. निरन्तरवृष्टिरित्येके, incessant rain.

वङ्कडवंधं vii. 51 कर्णाभरणम्, an ear-ornament.

वङ्कडवंधं vii. 46 पुरस्कृतम्, put in front or at the head.

वक्तालयं vii. 45 रतिगृहम्, a pleasure-house. अन्तःपुरमित्यन्ये, the harem.

वग्गंसिअं vii. 46 युद्धम्, a war, battle.

वग्गयं vii. 38 वार्ता, news.

वग्गेज्जो vii. 38 मङ्गुरः, much, abundant.

वग्गोओ vii. 40 नकुलः, a mungoose, ichneumon.

वग्गोरमयं vii. 52 क्लृप्तम्, harsh, cruel.

वग्गाम्रो vii. 86 साहाय्यम्, help. विकसितः, opened, full blown.

वंको vii. 30 कलङ्कः, a stain, spot. [f. वक]

वंगं vii. 29 वृन्ताकम्, the egg-fruit. [f. Dr. vaṅga]

वंगच्छा vii. 39 यमथाः, the attendants on Īva.

वंगवडू vii. 42 सूकरः, a hog.

वन्डं vii. 30 पार्श्वम्, the side.

वन्डिउडो, a variant of the foll. q. v.

वन्डिमओ vii. 44 गर्भाशया, the uterus.

वन्डिउडो गर्भाशय इत्यन्ये, the womb. [f. वत्समय]

वन्डीउत्तो vii. 47 नापितः, a barber. [f. वासीपुत्र]

- वल्लीवो vii. 41 गोपः, a cowherd [f. वत्सीय]
 वज्जरा vii. 37 नदी, a river.
 वज्जा vii. 32 अधिकारः, authority.
 वज्जिअं vii. 39 अवलोकितम्, seen.
 वजरं vii. 41 नीवी, the knot of the lower garment.
 वटमाणं vii. 87 अङ्गम्, the body, a limb of the body. गन्धद्रव्याधवासमेदः, the scent of fragrant substances.
 वट्टा vii. 31 पन्थाः, a path, road. [f. वृत्]
 वट्टिमं vii. 34 अतिरिक्तम्, surpassed, excelled.
 वट्टिवं vii. 40 परकार्यम्, the work of others. [वट्टिय seems to be the correct reading] [f. Tel. vetṭi]
 वट्टपं vii. 84 लतागहनम्, a bower of creepers निरन्तरवृष्टिः, incessant rain.
 वट्टो vii. 33 पक्षिमेदः, a kind of bird.
 वडाली vii. 36 पङ्क्तिः, a row, line.
 वडिसरं vii. 48 चुल्हामूलम्, the bottom of the fire-place.
 वडो vii. 82 द्वारकदेशः, a part of a door. क्षेत्रम्, a field.
 वट्टवासो vii. 47 मेघः, a cloud. केचिदो-ष्ठपादिभेदं पठन्ति.
 वट्टुल्लो vii. 42 मालाकारः, a garland-maker.
 वट्टो vii. 29 महान्, big, great. [f. Tel. oddu]
 वट्टुडो vii. 44 चर्मकारः, a shoemaker, currier.
 वट्टुणमिरं vii. 51 पीनम्, fat, stout [f. वर्धन + मेग !]
 वट्टुणसालो vii. 49 छिन्नपुच्छः, with the tail cut off, tailless.
 वट्टुवर्णं vii. 87 वस्त्राहरणम्, taking a cloth away. अन्युद्ययावेदनम्, informing

- of good fortune or prosperity [f. वर्धमान]
 वट्टुविअं vii. 45 समापितम्, completed. [f. prec.]
 वट्टुआ vii. 36 कूपतुला, a contrivance for raising water from a well, (in which a horizontal beam, from one end of which a bucket hangs, see-saws on a vertical post).
 वणई vii. 38 वृक्षपङ्क्तिः, a row of trees [Tr. f. वनराजि]
 वणद्वी vii. 38 गोवृन्दम्, a drove of cattle
 वणपक्कावओ vii. 52 शरमः, a fabulous animal, said to have eight legs and to be stronger than a lion. [f. वन + पक्कावओ q. v.]
 वणवो vii. 37 द्वाग्निः, a forest conflagration. [f. वन - प ?]
 वणसवाई vii. 52 कलकण्ठी, the female cuckoo. [f. वनन्वपाची]
 वणार्यं vii. 35 व्याधाकुलम्, agitated by a hunter.
 वणारो vii. 37 दम्बो वस्तः, a young bull-ock requiring training.
 वंडो vii. 83 अरुतविवाहः, unmarried. निःस्नेहः, unkind. सण्डः, a piece. गण्डः, the cheek. मृत्यः, a servant.
 वंडुअं vii. 36 राज्यम्, a kingdom.
 वंडो vii. 29 बन्धः, a bond, fetter.
 वण्णं vii. 83 अच्छम्, pure, clear. रक्तम्, red, blood.
 वण्णर्यं vii. 37 श्रीसण्डम्, sandal-wood. पिष्टातकचूर्णमिन्धन्ये, scented powder.
 वन्नु vii. 32 निबद्धः, a heap, collection.
 वत्तदो vii. 85 सुन्दरः, handsome, lovely. बहुशिक्षितः, well-trained.
 वत्तारो vii. 41 गर्वितः, proud.
 वत्ती vii. 31 सीमा, boundary, limit.

- वधउडो vii. 45 वस्त्राश्रयः, । वस्त्रनिर्मित आश्रय इत्यर्थः, a shelter made of cloth, a tent [f. वस्त्र-उडज]
- वथी vii. 31 तापसानामुदजम्, a hermitage
- वदिकलिअं vii. 50 बलितम्, moving or turning round.
- बहुलं vii. 35 दुर्दिनम्, a cloudy day.
- बद्धयं vii. 36 प्रधानम् chief, important.
- बद्धिओ vii. 37 पण्डः, a eunuch.
- बद्धी vii. 30 अवश्यकृत्यम्, to be necessarily done.
- बप्पिणो vii. 85 क्षेत्रम्, a field उषितः dwelt [f. बप्प, बप्पि]
- बप्पीओ vii. 33 चातकः, a bird supposed to live only on rain drops, Cuculus melanoleucus [a variant of बप्पीओ q. v.]
- बप्पीडिअं vii. 48 क्षेत्रम्, a field.
- बप्पीहो vii. 40 स्तूपः । मृदादिकूट इत्यर्थः, a mound or heap of earth. Also a variant of बप्पीहो, q. v.
- बप्पो vii. 83 तनुः, the body बलवान्, a strong person भूतगृहीतः, possessed by a devil.
- बण्काउलं, a variant of बण्काउलं, q. v.
- बण्मयं vii. 38 कमलोदरम्, the interior of a lotus.
- बमालो, a variant of बमालो, q. v.
- बंकिअं vii. 35 मुकम्, eaten [f. बप्पित]
- बम्मीसरो vii. 42 कामः, Cupid, the god of love.
- बम्हं vii. 31 बलमीकम्, an ant-bill.
- बम्हलं vii. 33 केसरम्, the filament of a lotus or any other plant. [prob. a variant of बम्हलो, q. v.]
- बयडो vii. 35 वाटिका, a garden.
- बयणं vii. 85 मन्दिरम्, an abode or dwelling. शय्या, a couch

- बयरं vii. 34 चूर्णितम्, powdered.
- बयली vii. 34 निद्राहरी लता, a kind of creeper.
- बयलो vii. 84 विकृतम्, opening. कलकलः, a confused noise.
- बरइओ vii. 49 धान्यविशेषः, a kind of grain.
- बरइत्तो vii. 44 अभिनववरः, a bridegroom. [f. बरइतृ-क]
- बरउण्को vii. 47 मृतः, dead.
- बरओ vii. 36 शालिमेदः । योःसावणुरिति प्रसिद्धः, a kind of grain.
- बरडो vii. 84 तेलारी, a wasp. दंशत्रमः, a stinging bee.
- बरंडो vii. 86 प्राकारः, a surrounding wall, rampart. कपोतपाली, an aviary. [ts.]
- बरुअं, a variant of बरुअं, q. v.
- बरेइत्थं vii. 47 फलम्, use, profit, good.
- बलअंगी vii. 43 वृत्तिमती, having a fence or enclosure.
- बलगंगणी vii. 43 वृत्तिः, a fence or enclosure.
- बलगणिआ vii. 43 वृत्तिमती, having a fence or enclosure.
- बलमयं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
- बलयं vii. 85 क्षेत्रम्, a field. गृहम्, a house.
- बलयणी vii. 43 वृत्तिः, a fence or enclosure.
- बलयबाहु vii. 52 चूडकारुयं मुजामरणम्, a bracelet [f. बाहुबलय]
- बलवटी, a variant of बलवटी, q. v.
- बलवाडो vii. 43 वृत्तिः, a fence, enclosure.
- बलविअं vii. 48 शीघ्रम्, soon.
- बलही vii. 32 कपासः, cotton.
- बलिअं vii. 35 मुकम्, eaten.
- बडिआ vii. 34 व्या, the bow-string.
- बडई vii. 36 गौः, a cow.

बहिरं vii. 86 अरण्यम्, a forest. महिषः, a buffalo क्षेत्रम्, a field. युवा, a youth. समीरः wind. निर्जलदेशः, a desert. वनम्, a wood.

बहरी vii. 32 केशः, the hair [ts.]

बह्वार्यं, a variant of बह्वार्यं, q. v.

बहाओ vii. 84 श्येतः, a hawk. नकुलः, a mongoose, ichneumon.

बह्मदपं vii. 45 आच्छादनम्, a covering.

बह्मी vii. 32 केशः, the hair. [f. बह्मी.]

बह्मी vii. 31 शिशुः, a child.

बवणी vii. 32 कपांसः, cotton.

बवर्धनो vii. 49 बलम्, strength.

बवसिर्जं vii. 42 बलात्कारः, violence, force.

बवहिओ vii. 41 मत्तः, intoxicated, mad.

बव्वाडो vii. 39 अर्थः, purpose, object.

बसमुद्रो vii. 49 काकः, a crow.

बसलं vii. 33 दीर्घम्, long.

बह्मो vii. 37 दम्बो वस्तः, a young bull-
ock requiring training.

बह्मोलो vii. 42 वाताली, a whirl-wind.
वात्येनि वावव, a storm.

बहुचारिणी vii. 50 नववधूः, a bride. [f. वधू]

बहुष्णी vii. 41 ज्येष्ठभार्या, the elder brother's wife. [f. Dr. vadina, mardini or वधू, वधुनी]

बहुमासो vii. 46 यत्र पत्नी रममाणो नवोदवधूः
गृह्णाद्दिनं यति, the period of honey-
moon (when the lover does not
leave the bride's house) [f. वधू-मास]

बहुग vii. 40. शिवा, a jackal.

बहुष्वा vii. 40 कनिष्ठस्वश्रुः, the youngest mother-in-law; i. e. the wife of the youngest brother of the father-in-law. [Tr. f. वधू]

बहुद्वादिणी vii. 50 बम्बा उपरि वा परिणीयते, a second wife. [f. वधू.]

बहू vii. 31 चिचिडा । गन्धद्रव्यविशेषः, a kind of fragrant substance.

बहो vii. 31 स्कन्धव्रणः, a wound on the shoulder. सामान्येन व्रण इत्यन्ये, a wound.

बहोलो vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water.

बाउत्तो vii. 88 विटः, a voluptuary. जारः, an adulterer. बायउत्तो इत्यन्ये.

बाउल्ली, a variant of बाउल्ली, q. v.

बाउल्लो vii. 56 प्रलपनशीलः, talkative. [f. बाच्]

बाऊ vii. 53 इक्षुः, sugar-cane.

बाईतरा vii. 58 कुटीरम्, a hut, cottage.

बाडिमो vii. 57 गण्डकमुगः, a rhinoceros.

बाडिलो vii. 56 रुमिः, a worm

बाडी vii. 43 वृत्तिः, a fence, enclosure.
[f. वृत्ति]

बाडी vii. 53 वणिक्सहायः, one who helps a merchant.

बाणओ vii. 54 बलयकारः, a maker of bracelets.

बाणबालो vii. 60 इन्द्रः, Indra, king of the gods.

बाणीगे vii. 56 जम्बूवृक्षः, the rose-apple tree, Eugenia jambu.

बामट्टीओ, a compound formed by adding अस्थि to बाम. cf. बामो.

बामणिआ vii. 58 दीर्घकाष्ठवृत्तिः, a fence made of long poles.

बामभिओ vii. 59 नष्टप्रत्यादाता, one who receives what is lost.

बामरी vii. 54 सिंहः, a lion.

बामी vii. 53 स्त्री, a woman. [f. बामा or ts.]

बामो vii. 47 मृतः, dead. Hence बामट्टीओ मृतास्थानि, the bones of a dead person.

बायं vii. 58 गन्धः, smell. [f. बात !]

बायउत्तो, a variant of बाउत्तो, q. v.

वायड्यडो vii. 61 दर्दुरकास्यो वायविशोयो
भरते मसिद्धः, a kind of musical in-
strument.

वायणं vii. 57 भोज्योपायनम्, present of
food. [उपायन]

वाचाडो vii. 56 शुक्रः, a parrot. [f. वाचाट]

वायारो vii. 56 शिशिरवातः, a cold wind.

वासिआ vii. 60 माँलका, a kind of jas-
mine.

वारिओ vii. 47 नापितः, a barber.

वारिजो vii. 55 विवाहः, marriage. [f.
वार्य or वृ]

वारुओ vii. 48 शीघ्रम्, soon.

वारो vii. 54 चपकः, a drinking vessel.

वालणं vii. 57 पुच्छम्, a tail. [f. वाल]

वालंकोसं vii. 60 कनकम्, gold.

वालवासो vii. 59 शिरआभरणम्, an orna-
ment for the head.

वालिआकोसं vii. 60 कनकम्, gold.

वाली vii. 53 मुखमारुतापूरितनृणवायम्, a wind
instrument made of straw.

वावओ vii. 55 आपुक्रः, an agent or
deputy.

वावडयं vii. 58 विपरीतरतम्, inverted sex-
ual intercourse. केचिशुगपत्परिवर्तित-
मुखयोः स्त्रीपुंसयोर्मुखेनचनकमाहुः, man and
woman lying in opposite direc-
tions. [f. व्यावृत्तक]

वावडो vii. 54 कुटुम्बी, a householder.
[f. व्यावृत्तः although He. denies it]

वावणी vii. 55 छिद्रम्, a hole

वाविअं vii. 57 विस्तारितम्, amplified,
extended. [f. व्यापित]

वावोणयं vii. 59 विकीर्णम्, scattered, dis-
persed.

वासंदी vii. 55 कुन्दः, a kind of jasmine.
[f. वासन्दी]

वासवारी vii. 59 नुरगः, a horse.

वासवालो vii. 60 आ, a dog

वासाणी vii. 55 रथ्वा, a road.

वासुली vii. 55 कुन्दः, a kind of jasmine.

वाहगणओ, a variant of the foll.

वाहगणो vii. 61 मन्त्री, a minister. कप्रत्यये
वाहगणओ.

वाहणा vii. 54 घोवा, the neck.

वाहली vii. 39 लवुजलप्रवाहः, a small
stream of water.

वाहा vii. 54 बालुका, sand.

विअओलिअं vii. 72 मलिनम्, dirty.

विअंसओ vii. 72 व्याधः, a hunter.

विअंगिअं vii. 69 निन्दितम्, censured.

विअलंबले vii. 33 दीर्घम्, long.

विआरिआ vii. 71 पूर्वाह्नभोजनम्, morning
meal, breakfast.

विआलुओ vii. 68 असह्यः, jealous, en-
vious.

विआलो vii. 90 संध्या, twilight. चोरः, a
thief.

विउव्वाइ, a variant of उव्वाइ q. v.

विऊरिअं vii. 72 नष्टम्, lost.

विओलो vii. 63 आविभः, distressed.

विह्मणो vii. 67 चतुरगतिस्तुङ्गः, a swift-
running horse.

विक्रेणुअं vii. 69 विक्रेयम्, saleable. [f.
विक्री]

विकसणं vii. 64 कार्यम्, work.

विकसंसो vii. 88 स्थानम्, place. अन्तरालम्,
interval. [f. विकस्य]

विकसासो vii. 63 विकृष्टः, ugly, deformed.

विकिसणं vii. 88 आघतम्, long. जघनम्,
the buttocks. अवतीर्णमित्यप्यन्ये, des-
cended.

विम्भोवो vii. 64 व्याकुलमादः, agitation,
distracted.

विओअओ vii. 68 उपधानम्, a pillow.

विच्छद्दो vii. 32 निवहः a heap, collection.

[f. विच्छर्द]

विच्छिन्नं vii. 91 पाटितम्, broken, torn

विचिन्तम्, searched. विरलम्, thin, rare.

विच्छेओ vii. 90 विलासः, sport, play.

जघनम्, the buttocks.

विच्छेदो vii. 62 विरहः, separation.

विचिणिन्नं vii. 93 पाटितम्, broken, torn

धारा, a stream.

विहओ vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

विहङ्किआ vii. 67 वेदिका, a sacrificial altar.

विहणो vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.

विहिचिरं vii. 69 विकरालम्, very dreadful or frightful. विहिचिरे इत्यन्य.

विहिचिरे, a variant of prec q. v.

विहिमो vii. 89 बालमृगः, a doe. गण्डकः, a rhinoceros.

विहोमिओ vii. 57 गण्डकमृगः, a rhinoceros.

विह्वं vii. 33 दीर्घम्, long. विह्वस्थाने वित्तं अन्ये पठन्ति.

विह्वरं vii. 90 आमोगः, expanse, extension. रोद्वम्, terrible. (Hc. Gr. ii. 174 calls it a भाषाशब्द) [Tr. f. विस्तार]

विह्विरिआ vii. 67 रात्रिः, night.

विहणा vii. 62 पाणिः, the heel.

विणिज्वरं vii. 68 पश्चात्तापः, repentance.

वित्तं vii. 64 कार्यम्, work

वित्तं, a variant of विह्वं, q. v.

वित्तई vii. 91 गर्वितः, proud विलसितम्, appearance, manifestation गर्व इत्यन्ये, pride.

विह्वडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विह्वणा vii. 65 लज्जा, shame.

विपित्तं vii. 61 विकसितम्, full blown, opened.

विष्यं vii. 57 पुच्छम्, the tail.

विष्यं vii. 89 सलमिक्षा, alms given in the thrashing floor. वैद्यः, a doctor. वापितम्, sown. दानम्, gift.

विष्यवरं, vii. 66 मल्लानकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.

विष्णिडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विष्णाडिअं vii. 70 नाशितम्, destroyed.

विट्मवणं vii. 68 उपधानम्, a pillow विममणं इत्यन्ये.

विट्मेडिअं vii. 67 सूच्या विट्म्, pierced with a needle.

विममणं, a variant of विट्ममणं, q. v.

विमदअं vii. 71 मस्तिनम्, threatened.

विमलहरो vii. 72 कलकलः, a confused noise [ts.]

विमलिअं vii. 92 मत्सरमणितम्, spoken with jealousy सशब्दम्, with a loud noise.

विरओ vii. 39 लघुजलप्रवाहः, a small stream of water. [f. विरत]

विरडिअं vii. 71 जलाद्रा, wet with water

विरसं vii. 62 वर्षम्, rain. [f. वर्ष !]

विरसमुहो vii. 49 काकः, a crow.

विरहालं vii. 68 कुतुम्भकं वस्त्रम्, a cloth dyed with safflower.

विरहो vii. 91 एकान्तम्, alone कुतुम्भकवस्त्रम् a cloth dyed with safflower. [ts.]

विरिक्कं vii. 64 पाटितम्, broken, torn.

विरिज्जओ vii. 66 अनुचरः, a follower.

विरिचिओ vii. 93 विमलः, pure. विरक्तः, free from passion, indifferent.

विरिचिरा, cf the foll.

विरिचिरो vii. 93 अश्वः, a horse. विरलम्, thin, rare विरिचिरा धारेति केचित्, a stream. [cogn. with विरेचित]

- विरुओ vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.
 विलइअं vii. 92 अधिज्यम्, strung (as a bow) दीनम्, wretched, pitiable.
 विलओ vii. 63 सूर्यास्तमयः, sunset. [f. विलय]
 विलमा vii. 34 ज्या, the bow-string.
 विलिअं vii. 65 लज्जा, shame. केचित् वेलणवं लज्जेत्याहुः [f. वीडित !]
 विलिजरा vii. 69 धानाः, fried grain.
 विलिविली vii. 70 कोमलनिःस्वामतनुः, a tender and weak body.
 विलुत्ताहिअओ vii. 73 यः काले कार्यं कर्तुं न जानाति, one who does not know to do a thing at the proper time [f. विलुप्तहृदय]
 विलुपओ vii. 67 कीटः, an insect.
 विलुपिअं vii. 66 अभिलषितम्, desired.
 विल्लं vii. 88 अच्छम्, clear, pure विलसितम्, appearance, manifestation [f. Dr. vella]
 विल्लरी vii. 32 केशः, the hair [a variant of वल्लरी, q. v.]
 विल्लं vii. 61 धवलम्, white [a variant of विल्लं q. v.]
 विव्वाओ vii. 89 अवलोकितः, seen विश्रान्तः, rested.
 विसवायं vii. 72 मलिनम्, dirty.
 विसवो vii. 62 नीरागः, devoid of love. नीराग इत्यन्ये, free from sickness.
 विसमयं vii. 66 मल्लानकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.
 विसमिअ vii. 92 विमलम्, pure, clear उब्धितम्, risen.
 विसरो vii. 62 सैन्यम्, an army. [ts.]
 विसारओ vii. 66 धृष्टः, impudent or faithless husband.

- विसारी vii. 62 कमलासनः, the God Brahma.
 विसालओ vii. 71 जलधिः, the ocean.
 विसिणो vii. 64 रोमशः, hairy.
 विसी vii. 61 करिभारिः, an elephant's housings.
 विहई vii. 63 पुन्ताकी, the egg-plant.
 विहणं vii. 63 पिञ्जनम्, a bow-shaped instrument used for cleaning cotton.
 विहयं vii. 64 पिञ्जितम्, dyed or coloured.
 विहरिअं vii. 70 मुरतम्, sexual intercourse.
 विहिसिअं vii. 61 विकसितम्, full-blown, opened.
 विह्वाणं vii. 71 अनर्थः, evil, misfortune.
 विह्वाणो vii. 90 विधिः, command, injunction यमातम्, dawn.
 विह्हुओ vii. 65 राहुः, the demon Rāhu.
 वीअं vii. 93 विभुरम्, separation (from a wife or husband) तत्कालम् immediately.
 वीअजमणं, a variant of वीअजमणे q. v.
 वीची vii. 73 लघुरध्या, a narrow lane.
 वीलओ, a variant of वीलओ q. v.
 वीलणं vii. 73 पिन्डिलम्, slimy, slippery.
 वीली vii. 73 तरङ्गः, a wave [f. वीचि]
 वीसुं vii. 73 युतकम् । पृथगित्यर्थः, each of a pair,
 वुण्णो vii. 94 भीतः, frightened, afraid.
 उद्दिप्तः, afflicted. ओद्धृष्टादिर्यं प्रायेण.
 वुष्क vii. 74 रोत्तरः, a garland for the head.
 वेअडिअं vii. 77 पद्मुषम्, inlaid, studded. (cf. list of Verbal Substitutes below.)
 वेअडुं vii. 66 मल्लानकम्, the marking-nut plant, Semicarpus Anacardium.

वेअल्लं vii. 75 मृदु, soft, delicate. असामर्थ्य-
मित्यन्ये, inability, feebleness. [f.
वेकल्य]

वेआरिअं vii. 95 प्रतारित, cheated, de-
ceived.

वेआरिआ vii. 95 केशाः, hair.

वेआलो vii. 95 अन्धः, blind अन्धकारः,
darkness.

वेइआ vii. 76 जलहारिणी, a female water
carrier.

वेइदो vii. 95 ऊर्ध्वकृतः, raised. विसंस्थुलः,
unsteady, agitated. आविद्रः, pierced
शिथिलता गतः, enfeebled, weak.

वेगी vii. 43 वृत्तिमती, having a fence or
enclosure.

वेइओ vii. 78 वाणिजकः, a merchant.

वेडिओ vii. 77 मणिकारः, a jeweller.

वेडिकिहं vii. 78 संकटम्, difficulty.

वेहुओ vii. 41 गर्वितः, proud.

वेडो, a variant of वेडो q. v.

वेणिअं vii. 75 वचनीयम्, censure. [f. वच्]

वेणुणातो vii. 78 भ्रमरः, a large black
bee. [Tr. वेणुसाओ f. वेणुशब्द]

वेणो vii. 74 विषमः सरिद्वतारः, a danger-
ous landing place in a river.

वेहमुरा vii. 78 कलुषा मुरा, muddy liquor.

वेडिअं vii. 76 वेष्टितम्, surrounded, en-
closed. [f. वेष्टित]

वेडी vii. 74 पशुः, an animal.

वेत्तं vii. 75 अच्छवस्सम्, a clean cloth.

वेदूणा vii. 65 लज्जा, shame. [a variant
of विदूणा] वेलणयं इत्यन्ये.

वेणुअं vii. 76 शिशुत्वम्, childhood. भूत-
गृहीतमित्यन्ये, possessed by a devil.

वेप्पो vii. 74 भूतादिगृहीतः, possessed by
a devil. [a variant of वप्पो]

वेरिज्जं cf. the foll.

वेरिज्जो vii. 76 असहायः, एकाकीत्यर्थः, alone.

वेरिज्जं साहायकमित्यन्ये, help, assistance.

वेले vii. 74 दन्तमांसम्, the gums. वेले-
त्यन्ये.

वेलणयं, a variant of वेदूण or वेदूणा, q. v.

वेलेचो vii. 75 विडम्बना, deception, im-
posture.

वेला, a variant of वेले, q. v.

वेलाइअं vii. 96 मृदु, soft, tender. दीनम्,
wretched, pitiable.

वेली vii. 34 निद्राकरी लता, a kind of
creeper [a variant of वयलो]

वेलुको vii. 63 विरूपः, ugly, deformed.

वेलुलिअं vii. 77 वेडूर्यम्, Lapis Lazuli.
[f. वेडूर्य]

वेलू vii. 94 चोरः, a thief. मुसलम्, a
wooden pestle used for cleaning
rice.

वेलूणा vii. 65 लज्जा, shame वेलणयं इति
केचित्.

वेखरी vii. 76 वेश्या, a harlot. [Tr. f. वेष्ट]

वेखहलो vii. 96 कोमलः, tender. विलासी,
sportive, wanton woman. [f. वहलम्]

वेखा vii. 94 केशाः, hair. वखो, a creeper.
[prob. a variant of वखी q. v.]

वेखाइअं vii. 79 संकुचितम्, contracted.

वेखो vii. 94 पल्लवः, a sprout. विलासः,
sport, pastime. [the same word
as वेखा above]

वेवाइअं vii. 79 उल्लसितम्, delighted.

वेसविसज्जं vii. 79 द्वेष्यत्वम्, enmity. अयमो-
ग्रहादिः प्रायेण

वेसणे vii. 75 वचनीयम्, censurable. ओष्णा-
दिकं केचित्पठन्ति.

वेसंभरा vii. 77 गृहगोधा, a small house
lizard.

वेदविरो vii. 96 अनादरः, disrespect, contempt. रोषादिः, filled with anger. (cf. list of Verbal Substitutes below.)

वोकिञ्चिं vii. 82 रोमन्धः, chewing.

वोकिञ्चो vii. 80 अलीकशूरः, a false or pretended hero.

वोच्चस्य vii. 58 विपरीतरतम्, inverted sexual intercourse. केचियुगपत्परिवर्तितनु-
सयोः स्त्रीपुंसयोर्मुक्ते जयनकमाहुः, man and woman lying in opposite directions.

वोञ्जओ vii. 80 भारः, burden.

वोञ्जमहो vii. 80 भारः, burden.

वोञ्जरं vii. 96 अतीतम्, past. नीतम्, terrified, afraid.

वोद्रहो vii. 80 तरुणः, a young man
ओष्ठ्यादिः प्रायेण. (Hc. Gr. ii. 80)

वोमीसणो vii. 82 वराकः, wretched or vile.

वोमजिञ्चं cfr. the foll.

वोमज्जो vii. 80 अनुचितो वेषः, improper dress. वोमज्जिञ्चं अनुचितवेषग्रहणमिति तु
अस्यैव णिगन्तस्य सिद्धम्.

वोरच्छो vii. 80 तरुणः, a young man.

वोरह्णी vii. 81 श्रावणयुक्पक्षचतुर्दशीमिव उत्सव-
विशेषः, the festival on the fourteenth day of the first fortnight of Śrāvaṇa (July-August) केचिदि-
मामपि वोरह्णीमाहुः the fourteenth day
itself.

वोली, a variant of बोली, q. v. [f. वमालो]

वोवाली vii. 79 वृषभः, a bull.

वोस्तई vii. 81 भृतोन्मुद्रितम्, supported
and rolling. (Hc. Gr. iv. 258 =
विकसितम्)

वोसेञ्चं vii. 81 उद्युमुआणं । उन्मुसगतमित्यर्थः,
going eagerly, eager.

वोहारं vii. 81 जलस्य वहनम्, carrying
water.

स

सअञ्चं viii. 46 शिला, a stone घूर्णितम्,
reeled.

सइञ्चिञ्चं cf. the foll.

सइञ्चो viii. 10 प्रातिवेशिकः, a neighbour

सइञ्चिञ्चं तु प्रातिवेश्यम्, neighbourhood.

सइदंसणे viii. 19 चित्तावलीकितम्, seen with
the mind or imagined [f. स्मृतिदर्शन]

सइदिदं viii. 19 चित्तावलीकितम्, seen with
the mind or imagined. [f. स्मृतिदृष्ट]

सइरवसहो viii. 21 धर्माय स्वको वृषभः, a bull
allowed to roam freely [f. स्वैरवृषभ]

सइलंमं viii. 19 चित्तावलीकितम्, seen with
the mind or imagined. [f. स्मृतिलम्भ]

सइलासओ viii. 20 मयूरः, a peacock
[f. सदालासक]

सइसिल्लिओ viii. 20 स्कन्दः, name of Kār-
tikeya.

सइसुई viii. 19 चित्तावलीकितम्, seen with
the mind or imagined. [f. स्मृति-
सुस !]

सउणं viii. 3 रुद्धम्, grown up, develop-
ed.

सउलिञ्चं viii. 12 प्रेरितम्, urged, insti-
gated.

सउली viii. 8 शकुनिका, a kind of bird.
[f. शकुनि]

संवट्टिञ्चं viii. 12 संवृतम्, covered [f. संवृत]

संवाञ्चओ viii. 48 नकुलः, a mongoose.
ichneumon, श्येनः, a hawk.

संवेष्टिञ्चं viii. 12 संवृतम्, covered. [cf.
list of Verbal Substitutes below.]

संसपिञ्चं viii. 15 मङ्कितम् । उत्प्लुत्य गतमित्यर्थः,
bound away.

संसाहणं viii. 16 अनुगमनम्, following or
going after. [f. सम-साधन]

- सगर्वं viii. 3 अद्वा strong desire. [f. सद्वा]
 सगेदं viii. 6 निकटम्, proximity.
 संकटिलं viii. 15 निश्चिद्रम्, uninterrupted.
 संकरो viii. 6 रथा, a road. [ts.]
 संसद्रहो viii. 14 गोदावरीह्रदः, a pool in the Godāvery. [f. शङ्खह्रदः]
 संसवह्रलो viii. 19 ह्रालिकच्छन्दोत्थायी बलीवर्द्धः, a ploughing ox which gets up at will.
 संसलथं viii. 16 शम्बुकः । शुक्याकारो जलजः प्राणिविशेषः, a kind of shell-fish.
 संसली viii. 7 शङ्खपत्रताडकः, a kind of ear ornament. [f. शङ्खः]
 संसालो viii. 6 शम्बराख्यो मृगविशेषः, a kind of deer.
 संसो viii. 2 मागधः, a bard.
 सग्नहो, a variant of संगहो, q. v.
 संगर्वं viii. 7 मृणम्, soft, mild.
 संगहो viii. 4 गृहोपरि तिर्बन्दाहः, a beam.
 केचित्तु सग्नहो मुक्तः इत्याचक्षते, released.
 संगो viii. 2 वन्गा, a bridle.
 संगेहो viii. 4 समूहः, a group, collection
 संगोदणो viii. 17 व्रणितः, wounded.
 संगोहो viii. 4 समूहः, a group, collection.
 [prob. a variant of संगेहो f. संघात]
 संघवर्णं viii. 14 शरीरम्, the body. [f. संघटन or better still संहन]
 संघाडी viii. 7 युगलम्, a pair.
 संघासओ viii. 13 स्पर्धा, rivalry, jealousy.
 संघोडी viii. 8 व्यतिकरः, intermixture.
 सञ्चयिअं viii. 17 अभिप्रेतम्, intended. (cf. list of Verbal Substitutes below).
 सञ्चिअं viii. 14 सत्यम्, true. [f. सत्य]
 सञ्चेविअं viii. 18 रचितम्, arranged, strung together.

- सञ्चहो viii. 9 सदराः, similar. [f. साहसक]
 सञ्जिओ viii. 47 नापितः, a barber. रजकः, a washerman. पुरस्तुतः, placed in front. दीप्तः, bright, shining.
 सञ्जोकें viii. 3 प्रत्ययम्, new, fresh.
 संजत्थो viii. 10 कुपितः, angry. कोप इत्यन्ये, anger.
 संजमित्रं viii. 15 संगोपितम्, well concealed or protected. [f. संयमित]
 संजुद्धं viii. 9 सस्पन्दम्, throbbing, trembling.
 सठं viii. 46 विषमम्, difficulty.
 सदयं viii. 3 कुसुमम्, a flower. [Tr. = कुमुदम्, along with गद्धं and संकं q. v.]
 सडा viii. 46 केशाः, the hair. [f. सटा]
 सडी viii. 1 सिंहः, a lion. [f. सटा]
 सडो viii. 46 तम्बाः, a clump of grass.
 सणिओ viii. 47 साक्षी, a witness, observer. याम्यः, relating to a village.
 संडी viii. 2 बल्गा, a bridle.
 संडोलिओ viii. 17 अनुगतः, followed.
 सण्णसिअं viii. 18 परितापितम्, heated, pained.
 सण्णविअं viii. 50 चिन्तितम्, thought.
 सान्धिअम्, proximity.
 सणिअं viii. 5 आर्द्रम्, wet.
 सण्णुमिअं viii. 48 संनिहितम्, placed or lying near. मापितम्, caused to be measured. अनुनीतम्, conciliated.
 सण्णेज्जो viii. 6 यक्षः, Yaksha, an attendant on Kubera.
 सण्हाई viii. 9 दूती, a female messenger
 सत्तत्थो viii. 10 अभिजातः, of noble descent.
 सत्तहो viii. 4 शेकालिका, a kind of plant
 सत्तावीसजोअणो viii. 22 इन्दुः, the moon.
 [f. सप्तविंशति-युज्.]

सत्तिअणा viii. 16 अभिजान्यम्, nobility of birth.

सत्ती viii. 1 वक्रपादत्रयं वृत्तं दाह, a tripod stand.

सत्थइअं viii. 13 उत्तेजितम्, excited.

सत्थरो viii. 4 समूहः, a group, collection.
[Tr. f. संस्तर]

सत्थो viii. 1 गतः, gone, resting on.

सदुम्मणिआ, a variant of सुदुम्मणिआ q. v.

सद्दालं viii. 10 नूपुरम्, an anklet. [f. शब्दाल]

संदटं, a variant of the foll. q. v.

संदट्यं viii. 18 संलग्नम्, adhered. कप्रत्य-
यामावे संदटं इत्यपि । संदटं संघट इत्यन्ये,
clashing together.

संदेवो viii. 7 सीमा, boundary. नदीमेलक
इत्येके, the confluence of two rivers.

संधारिओ viii. 1 योग्यः, fit, suitable.

संधिअं viii. 8 दुर्गन्धम्, bad smell.

समरो viii. 3 गृध्रः, a vulture.

समइच्छिअं viii. 20 अतिक्रान्तम्, past, gone
beyond.

समरसद्दहओ viii. 22 समानवयाः, of equal
age.

समसीसं viii. 50 सदृशम्, similar निर्भरम्,
excessively, intensely. [f. समशीर्ष]

समसीसी viii. 13 स्पर्धा, rivalry, jealousy.
[as prec.]

समुग्गिअं viii. 13 प्रनीक्षितम्, expected.

समुच्छणी viii. 17 संमार्जनी, a broom.

समुच्छिअं viii. 49 तोषितम्, pleased. समार-
चितम्, arranged. अञ्जलिकरणम्, putt-
ing the hands together.

समुद्गवणीअं viii. 50 अमृतम् nectar, the
beverage of the gods. चन्द्रः, the
moon. [f. समुद्गवनीत]

समुद्गहरं viii. 21 वानीचगृहम्, a place where
water is distributed [f. समुद्गृह]

समुप्पिजलं viii. 50 अपराधः, infamy रजः,
dust, pollen of flowers.

समोसिओ viii. 49 प्रातिवेशिकः, a neigh-
bour. प्रदोषः, evening. वध्वाः, to be
killed. [f. समुपित]

संपडिअं viii. 14 लब्धम्, obtained.

संपणा viii. 8 घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम्, wheat
flour for preparing sweet-meats.

संपण्णा viii. 8 घृतपूरार्थगोधूमपिष्टम्, wheat
flour for preparing sweet-meats.

संपत्तिआ viii. 18 बाला, a girl पिप्पलीपत्र-
वाचकोऽपि संपत्तिआशब्दो लक्ष्येषु दृश्यते the
leaf of long pepper.

संपत्थिअं viii. 11 शीघ्रम्, soon.

संपा viii. 2 काश्ची, a waist band.

संपासंगं viii. 11 दीर्घम्, long.

संफं viii. 1 कुमुदम्, the white lily.

संकाली viii. 5 पाङ्क्तिः, a row.

संमली viii. 9 दूती, a female messen-
ger.

संमवो viii. 4 प्रसवजरा, the after-birth.
[ts]

संभुल्लो viii. 7 दुर्जनः, a wicked person.

संयस्सगत्तो viii. 21 कितवः, a rogue.

सयग्घी viii. 5 परट्टी, a kind of weapon.
[f. शतघ्नी]

सयदा viii. 11 लम्बकेशाः, with pendent
hair. [f. स-जट]

सयत्तो viii. 5 मुदितः, pleased.

सयराहं viii. 11 शीघ्रम्, soon.

सरत्ति viii. 2 सहसा, suddenly.

सरभेअं viii. 13 स्मृतम्, remembered.

सरली viii. 2 चौरिका, a cricket.

सरलीआ viii. 15 श्वावित्संज्ञः प्राणी, a porcupine. कीटभेद इत्यन्ये, a kind of insect.

सरहो viii. 47 वेतसवृक्षः, the ratan tree. सिंहः, a lion. [f. शरभः]

सरा viii. 2 माला, a garland. [f. सरः Tel. saramu]

सराइओ viii. 12 सर्पः, a snake.

सराहो viii. 5 दर्पोद्गुरः, puffed up.

सरिचाओ viii. 12 आसारः, a sharp-driving shower.

सरिसाहली viii. 9 सदृशः, similar. [f. सदृशः]

सरेवओ viii. 48 हंसः, a swan. गृहजलप्रवाहः, sewage of a house.

सलली viii. 3 सेवा, servitude.

सलहन्धो viii. 11 दब्बादीनां हस्तकः, the handle of ladles etc.

सलइमुहो viii. 21 अभिमुखः, facing, turned towards.

सबाओ viii. 7 श्येनः, a hawk.

सबातो viii. 5 ब्राह्मणः, a Brahman, a man of the highest caste.

सविसं viii. 4 सुरा, liquor.

सखला viii. 6 कुशी, a sort of ladle.

ससराइअं viii. 20 निषिष्टम्, oppressed.

सहउत्थिआ viii. 9 दूती, a female messenger [f. सहोत्थिता]

सहगुहो viii. 16 घृकः, an owl.

सहरला viii. 14 महिषी, a she-buffalo.

सहो viii. 1 योग्यः, fit, suitable.

साइअं viii. 25 संस्कारः, training, education.

साइजिअं viii. 26 अवलम्बितम्, depending upon, trusting to.

साई viii. 22 केसरम्, the filament of a lotus or any other plant.

साउलो viii. 24 अनुरागः, attachment-love. [f. स्वादु]

साणइअं viii. 13 उत्तेजितम्, excited.

साणूरं viii. 24 देवगृहम्, a temple.

सामिगिअं viii. 53 चलितम्, moved. अवलम्बितम्, supported. पालितम्, protected. (cf. the list of Verbal Substitutes below.)

सामंती viii. 23 सममूमिः, level ground.

सामरा viii. 23 शाल्मलिः, the silk-cotton tree [f. शाल्मलि]

सामिअं viii. 23 दग्धम्, burnt.

सामुद्धो viii. 23 इक्षुसदृशवृणम्, a kind of grass resembling sugar-cane.

सायं viii. 51 महाराष्ट्रदेशे पत्तनविशेषः, a town in Mahārāstra country. दूरम्, distance. केचित्तु सायंदूरं इति चतुर्दशरं नाम पत्तनमेदवाचकमाहुः.

सायंदूरं, a variant of the prec. q. v.

सायंदूला viii. 25 केतकी, a kind of tree, Pandanus odoratissimus.

सारमिअं viii. 25 स्मरितम्, reminded.

साराही viii. 24 आदिः, a kind of bird. [f. शरादि]

सारिच्छिआ viii. 27 दूर्वा, the dūrva-grass, Panicum dactylon.

सारी viii. 22 वृत्ती । ऋषीणामासनमित्यर्थः, a mat of kusa grass. मृत्तिकेत्यन्ये, earth.

सालकीं viii. 24 सारिका, a kind of bird. [f. शारिका or सारिका]

सालगणी viii. 26 अधिरोद्धिणी, a ladder.

सालही viii. 24 सारिका, a kind of bird. [cf. सालकीं]

साला viii. 22 शाखा, a branch.

सालाणओ viii. 27 स्तुतः, praised. स्तुत्य इत्यन्ये, praiseworthy.

सालुअं viii. 52 शम्बुकः, a small shell.

शुष्कयवादिरावम्, corn-cob, husk.

सावओ viii. 23 शरभः, a fabulous animal said to have eight legs and to be stronger than a lion.

सासवुलो viii. 25 कपिकच्छूः, a kind of plant, forget-me-not.

साहजओ viii. 27 गोक्षुरः, a cow's hoof.

साहजणो viii. 27 गोक्षुरः, a cow's hoof.

साहरओ viii. 26 गतमोहः, free from confusion or delusion.

साहिलये viii. 27 मधु, honey.

साही viii. 6 रथ्या, a road.

साहुली viii. 52 वस्त्रम्, a cloth. धूः, the eye-brow. भुजः, the arm. शाखा, a branch. विकी, a female cuckoo. सदृशः, similar. सखी, a female friend. [He. Gr. ii. 174 f. शाखा]

साहेजओ viii. 26 अनुगृहीतः, favoured.

साहो viii. 51 बालुका, sand. उलूकः, an owl. दधिसरः, दध्रु उपरि सारम्, cream.

सिअंगो viii. 31 वरुणः, Varuṇa, the god of the ocean and the western quarter.

सिआलो viii. 32 डमरः, a riot, tumult.

सिगो viii. 28 श्रान्तः, tired, fatigued.

सिखलं viii. 10 नूपुरम्, an anklet.

सिंगे viii. 28 रुशम्, lean, emaciated.

सिंगओ viii. 31 तरुणः, a youth.

सिंगिणी viii. 31 गौः, a cow.

सिगेरिक्कम् viii. 33 बन्मीकः, an anthill.

सिधुओ viii. 31 राहुः, Rāhu, a demon.

सिज्जूरं viii. 30 राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिई viii. 29 मोडितम्, crushed.

सिडा viii. 29 नासिकानादः, a sound by the nose.

सिंदो viii. 20 मयूरः, a peacock. [f. शिसण्ड or शिषण्डम्]

सिण्हा viii. 53 हिमम्, frost, snow. अव-
स्थावः, hoar-frost, dew.

सित्था viii. 53 लाला, saliva. जीवा, a bow-string.

सित्थी viii. 28 मत्स्यः, a fish.

सिट्ठं viii. 30 परिपाटितम्, split or broken.

सिट्ठये viii. 31 रुद्रः, Rudra, a form of Śiva.

सिंदी viii. 29 सज्जरी, the date-palm.

सिदीरं viii. 10 नूपुरम्, an anklet.

सिदुरयं viii. 54 रज्जुः, a rope राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिदुवणो viii. 32 अग्निः, the fire.

सिदू viii. 28 रज्जुः, a rope.

सिदूरं viii. 30 राज्यम्, a kingdom, sovereignty.

सिंदोला viii. 29 सज्जरी, the date-palm.

सिणं viii. 28 पलालम्, straw, husk [f. Can. sippe]

सिंपुअं viii. 30 मूनगृहीतम्, possessed by a devil.

सिंवाडी viii. 29 नासिकानादः, a sound by the nose.

सिंवीरं viii. 28 पलालम्, straw, husk. [f. Can. sippe]

सिरिगो viii. 32 बिटः, a voluptuary.

सिरिद्धही viii. 32 जगपानभाजनम्, a basin for watering birds.

सिरिमुहो viii. 32 मदमुक्तः, an intoxicated face.

सिरिषओ viii. 32 हंसः, a swan.

सिरिवच्छीओ viii. 33 गोपालः, a cowherd.

सिलओ viii. 30 उच्छः, gleaned grains.

सिलिबो viii. 30 शिशुः, a child.

सिखिणी viii. 29 सूची, a needle. [a variant of the foll q. v.]

सिखी viii. 29 सूची, a needle [Tr. सिणी f. सूची]

सिसिरं viii. 31 दधि, curds. [f. शिसिर]
 सिंहडङ्गो viii. 54 बालः, a boy. दधिसरः,
 cream. मयूरः, a peacock [f. शिखण्ड]
 सिहरिणी viii. 33 मार्जिता, curds with
 sugar and spices.
 सिंहलिङ्गा viii. 33 मार्जिता, curds with
 sugar and spices.
 सिहिणा viii. 31 स्तनाः, female breasts.
 [f. शिखिन्]
 सिही viii. 28 कुक्कुटः, a cock. [f. शिखिन्]
 सीअं viii. 33 सिक्ककम्, bee's wax.
 सीअणअं viii. 55 दुग्धपारी, a milk-pail.
 श्मशानम्, a cremation ground.
 सीअळी viii. 55 हिमकालदुर्दिनम्, a cloudy
 day in winter. साटविशेषः, a kind
 of bower. [f. शीत]
 सीइआ viii. 34 सड़ी । निरन्तरवृष्टिरित्यर्थः,
 incessant rain.
 सीउण्णयं viii. 34 सुजातम्, of high birth,
 beautiful.
 सीमंतयं viii. 35 सीमन्ते मूषणभेदः, an orna-
 ment for the fore part of the
 head. [f. सीमन्त]
 सीरोवहासिआ viii. 36 लज्जा, shame.
 सीलुट्टं, a variant of the foll q. v.
 सीलुट्टयं viii. 35 अपुसम्, cucumber.
 कप्तययाभावे सीलुट्टं इत्यपि.
 सीसक्कं viii. 34 शिरस्कम् । शिरस्त्राणमित्यर्थः,
 a helmet. [f. शीर्षक or शीर्षत्र]
 सीसयं viii. 34 श्रवरम्, excellent, best.
 सीहण्डी viii. 35 करमाण्डिका, a kind of
 tree. नत्कुसुमित्यन्ये, its flower.
 सीहंडओ viii. 28 मत्स्यः, a fish.
 सीहरओ viii. 12 आसारः, a sharp driv-
 ing shower.
 सीहलयं viii. 34 वस्त्रादिधूपयन्त्रम्, a con-
 trivance for perfuming cloths etc.

सीहलिआ viii. 55 शिखा, the top-lock.
 नवमालिका, a kind of jasmine.
 सुअणा viii. 38 अतिमुक्तः, a kind of
 creeper, Gaertnera racemosa.
 सुई viii. 36 बुद्धिः, understanding,
 mind.
 सुकुमालिअं viii. 40 सुघटितम्, well made.
 सुगं viii. 56 आत्मकुशलम्, one's own wel-
 fare. निर्विघ्नम्, absence of imped-
 iment. विसर्जितम्, abandoned. [f.
 सुस !]
 सुंकअं viii. 38 किंशारः, a beard of corn,
 an arrow. सुंकलं इत्यन्ये.
 सुंकलं, a variant of the prec. q. v.
 सुंषिअं viii. 37 घ्रातम्, smelled.
 सुज्जओ viii. 56 रजकः, a washerman.
 [prob. a variant of सुज्जओ]
 सुज्जयं viii. 56 रौप्यम्, silver.
 सुज्जओ viii. 39 रजकः, a washerman.
 सुदिओ viii. 36 श्रान्तः, tired.
 सुण्हसिओ viii. 39 स्वप्नशीलः, addicted
 to sleeping. [Tr. f. स्वप्न or साक्षा]
 सुदारुणो viii. 39 चण्डालः, a man of a
 low caste, a Chāṇḍāla.
 सुदुम्मणिआ viii. 40 रूपवती, a beautiful
 woman. सदुम्मणिएति शिलाङ्कः.
 सुद्ववालो viii. 38 शुद्धपूतः, clean and
 purified. [f. शुद्धवाल]
 सुद्धी viii. 33 गोपालः, a cowherd.
 सुङ्गी viii. 37 शिपुतरुः, a kind of tree,
 Morunga guilandina.
 सुरजेट्टो viii. 31 वरुणः, Varuṇa, the god
 of the ocean and the western
 quarter. [f. सुरज्येष्ठ]
 सुलसं viii. 37 कुसुमरक्तं वस्त्रम्, a cloth
 dyed with safflower.

सुलसमंजरी viii. 40 तुलसी, the holy basil, *Ocimum Sanctum*.

सुली viii. 36 उन्का, a firebrand.

सुवर्णविंदु viii. 40 विष्णुः, Vishnu.

सुवर्णो viii. 37 अर्जुनतरुः, *Terminalia Arjuna*.

सुवर्णा viii. 37 सङ्केतः, a place of meeting.

सुखिआ viii. 38 अम्बा, mother.

सुसंठिआ viii. 39 शुलघोने मांसम्, a piece of flesh roasted on a rod.

सुहउत्थिआ viii. 9 दूती, a female messenger [a variant of सहउत्थिआ q. v.]

सुहरा viii. 36 चटकाभेदः । यस्या अधोमुखं नीढं भवति, a hen-sparrow.

सुहराओ viii. 56 वेश्यागृहम्, the house of a harlot. चटकः, a sparrow. [Tr. सुहरओ f. सुलरात]

सुहली, variant of the foll. q. v.

सुहली viii. 36 सुखम्, happiness. सुहली-त्यन्ते. [f. सुख]

सुअरी viii. 41 यन्त्रपीडनम्, pressing by a machine.

सुअलं viii. 38 किंशारः, a beard of cotton, an arrow.

सुअओ viii. 39 चण्डालः, a man of a low caste, *Caṇḍāla*.

सुई viii. 41 मञ्जरी, a cluster of blossoms.

सूरंगो viii. 41 पदीपः, a light. [f. सूरङ्ग]

सुरणो viii. 41 कन्दः, an esculent root. [ts.]

सुरद्रओ viii. 42 दिनः, a day. [f. सुरद्रवज]

सुरली viii. 57 मध्याह्नः, noon. घामणीतृणम्, a kind of grass. मशकाकालिकीटः, a kind of insect resembling the mosquito.

[f. सुर]

सुलच्छं viii. 42 पञ्चलम्, a small pond, puddle.

सुलन्धारी viii. 42 चण्डी, *Durgā*. [f. सुलन्धारिणी]

सुला viii. 41 वेश्या, a harlot. [f. *Can. sūle*]

सेअली viii. 27 दूर्वा, the *Dūrva* grass, *Panicum dactylon*.

सेआलुओ viii. 44 उपवाचितसिद्ध्यर्थं वृषभः । उपवाचितं केनापि कामेन देवताराधनम्, a bull dedicated to a God for the attainment of an object.

सेआलो viii. 58 ग्रामप्रधानम्, the chief of a village, सन्निध्यकर्ता पक्षादिः, a *Yakṣa* etc. who is in attendance.

सेओ viii. 42 गणपतिः, *Gaṇeśa*.

सेंवाइओ viii. 43 चणुटिकानादः, the sound produced by snapping the thumb and the middle finger.

सेज्जारिअं viii. 43 आन्दोलनम्, swinging.

सेट्टी viii. 42 ग्रामेशः, the headman of a village. [prob. f. *सेट्टि*; Dr. *setti*]

सेरिभओ viii. 44 धर्षवृषभः, a carriage ox. कप्रत्ययामावे सेरिभो । सेरिभो महिषेऽपीत्यन्ते, a buffalo.

सेरी viii. 57 दीर्घा, long. मद्राकृतिः, good features.

सेलूसो viii. 21 किनवः, a rogue. [f. *शेलुष*]

सेल्लो viii. 57 मृगशियुः, a fawn. शरः, an arrow. [f. *शल्य*]

सेवालो viii. 43 पङ्कः, mud. [Tr. f. *जन्वाल*]

सेहरओ viii. 43 चक्रवाकः, the ruddy goose, *Anas casarca*.

सेहिओ viii. 1 गतः, gone, resting on.

सोअं viii. 44 स्वपनम्, sleeping, sleep.

सोत्ती viii. 44 नदी, a river. [f. *स्रोतम्*]

सोमइओ viii. 39 स्वपनशिलः, addicted to sleeping. [f. *Tel. somari* ?]

- सोमहिदो viii. 43 पङ्कः, mud.
 सोमहिदं viii. 45 उदरम्, the belly.
 सोमार्णं viii. 45 श्मशानम्, a cremation
 ground [f. श्मशान]
 सोमालं viii. 44 मांसम्, flesh.
 सोलहावत्तओ viii. 46 शङ्खः, the conch-
 shell.
 सोल्लं viii. 44 मांसम्, flesh.
 सोवणं viii. 58 वातगृहम्, the inner apart-
 ments of a house, such as the
 bed-chamber.
 सोवणो viii. 58 स्वप्नः, sleep, a dream.
 मल्लः, a strong man, wrestler.
 सोवणमक्षिजा viii. 46 मधुमाक्षिकामेदः, a
 kind of bee. [f. मधुवर्णमक्षिका]
 सोवन्धं viii. 45 उपकारः, help, favour.
 उपभोग्यमित्यन्ये, an object of enjoy-
 ment.
 सोव्वओ viii. 45 पतितदन्तः, with fallen
 teeth, toothless.
 सोसणी viii. 45 कटो, the buttocks.
 सोसणो viii. 45 पवनः, wind. [f. स्वसन]
 सोईजणो viii. 37 शियुतरुः, a kind of
 tree, Morunga Guilandina.
 सोहणी viii. 17 संमार्जनी, a broom.
 सोही viii. 58 मूले भाविनि च काले प्रयुज्यते ।
 सामर्थ्याच्चदर्थं भवति, indicates past or
 future time according to the con-
 text.

ह

- हङ्कोदं viii. 60 अमिलचितम्, desired.
 हक्खुत्तं viii. 60. उत्ताटितम्, pulled out. [f.
 उत्तिष्ठ, cf. the list of Verbal Substi-
 tutes below.]
 हज्जओ viii. 61 साङ्गमणः शपथः, an oath
 on the whole body.

- हट्टमहट्टो viii. 65 कल्यः, । कल्यो मरीगदक्षयोः,
 healthy, clever.
 हई viii. 59 हृतम्, taken away.
 हडहडो viii. 74 अनुरागः, attachment, love.
 तापः, heat [onomatopoeitic]
 हड्डं viii. 59 अस्थि, a bone
 इणं viii. 59 दूरम्, distance.
 इणु viii. 59 सावशेषम्, incomplete, unfi-
 nished.
 इत्थं viii. 59 शीघ्रम्, soon.
 इत्थच्छुहणी viii. 65 नववधूः, a bride.
 इत्थलो viii. 73 इस्ते कीडार्थं गृहीतः पदार्थः,
 a toy in hand इत्तलोलः, with an
 eager hand. [f. इत्तल]
 इत्थलं viii. 60 कीडया इस्ते गृहीतम्, taken
 hold of for play. (cf. the prec.)
 इत्थलिअं viii. 64 इस्तापसारितम्, removed
 by the hand.
 इत्थल्ली viii. 61 इस्तचूली an ascetic's staff
 to support his hand.
 इत्थारं viii. 60 साहाय्यम्, help.
 इत्थिअचक्खुं viii. 65 वक्रावलोकनम्, an ob-
 lique glance.
 इत्थिमल्लो viii. 63 इन्द्रगजः, the elephant
 of Indra.
 इत्थिवओ viii. 63 पदभेदः, change of pla-
 net.
 इत्थिहहिल्लो viii. 64 वेपः, dress. (हच्छिहहिल्लो
 seems to be the correct reading,
 cf. अच्छिहहिल्लो)
 इत्थोडी viii. 73 इस्ताभरणम्, a wrist orna-
 ment इस्तमामूतम्, a present, gift.
 हड्डओ viii. 62 हासः, laughter.
 इम्मिअं viii. 62 गृहम्, a house [f. इम्ह]
 हरपचुअं viii. 74 स्मृतम्, recollected.
 नामोद्देशेन दत्तम्, given by specifying
 the name,

हर्माली viii. 64 दुर्वा, the durva grass,
Panicum dactylon. [f. हरिताली]

हरिचंदणं viii. 65 कुङ्कुमम्, saffron.

हरिमिगो viii. 63 लगुडः, a club.

हरी viii. 59 शुकः, a parrot [f. हरि]

हलण्यो viii. 61 बहुभाषी, a talkative person

हलबोलो viii. 64 कलकलः, confused noise
[onomatopoetic.]

हलहलं viii. 74 तुमुलः, a tumult. कौतुकम्,
curiosity.

हलाहला viii. 63 चंभणिका, a kind of lizard.

हलुरो viii. 62 सन्तृणः, thirsty.

हलण्कलिअं viii. 59 शीघ्रम्, soon. आकुलव-
मित्यन्ये, agitation. (Hc. Gr. ii. 174
calls it a भाषाशब्द)

हल्लिअं viii. 62 चलितम्, shaken, moved.

हल्लीनो viii. 61 रासकः । मण्डलेन स्त्रीणां नृत्यम्,
a kind of circular dance by wo-
men. [f. हल्लीश]

हल्लिअं viii. 62 मक्षितम्, smeared.

हल्लिरिआ viii. 62 हासः, laughter

हलरो viii. 66 लिखा, a nit, a young louse

हलुओ viii. 66 क्षीबः, intoxicated.

हलाहला viii. 75 चंभणिका a kind of
lizard.

हलाहलो viii. 75 मालिकः, a flower gather-
er, a florist.

हालो viii. 66 सातवाहनः, King Hala.

हाविरो viii. 75 जङ्घालः, a courier दीर्घः,
long मन्थरः, slow विरतः, ceased.

हासिअं viii. 62 हासः, laughter. [f. हास]

हिका viii. 66 रजकी, a washerwoman.

हिकासो viii. 69 पङ्कः, mud.

हिक्रिअं viii. 68 हेयारवः, neighing [f. हिका]

हिज्जो viii. 67 कल्यम् । भविष्यदतिक्रान्तं च
दिनम्, yesterday. tomorrow [f. ह]

हिचिअं viii. 68 एकपद्गमनक्रीडा, a play
of walking with one leg.

हिट्टाहिट्टो viii. 67 आकुलः, agitated.

हिट्टो viii. 67 आकुलः, agitated.

हिडोलणयं viii. 76 रत्नावली, a necklace
of jewels. क्षेत्रक्षणादः, a noise
made to scare away birds etc.
from fields.

हिडो viii. 67 वामनः, a dwarf [Tal-
potti]

हिडोलं, cf. हिडोलयं

हिडोलणे viii. 76 रत्नावली, a necklace of
jewels क्षेत्रक्षणादः, a noise made
to scare away birds etc. from
fields. [a variant of हिडोलणयं]

हिडोलयं viii. 69 क्षेत्रे मृगनिषेधरवः, a noise
in a field to scare away animals.
हिडोलं क्षेत्रक्षणावन्त्रमिति केचित्, a con-
trivance to scare away birds etc.
from fields.

हिन्धा viii. 67 लज्जा, shame. हिन्धो लज्जिन
इत्यन्ये, ashamed.

हिन्धो cf. the prec.

हिचिअं viii. 68 एकपद्गमनक्रीडा, a play of
walking with one leg.

हिरडी viii. 68 शकुनिका, a vulture

हिरिमंथा viii. 70 चणका, chick-peas.

हिरिबं viii. 69 पल्लवम्, a small pond,
puddle.

हिरिवंगो viii. 63 लगुडः, a club [a vari-
ant of हरिमिगो]

हिला viii. 66 बालुका, sand.

हिला viii. 66 बालुका, sand [a variant
of the prec.]

हिल्लुरी viii. 67 लहरी, a wave.

हिल्लोडणं viii. 69 क्षेत्रे मृगनिषेधरवः, a noise

- in a field to scare away animals.
[a variant of हिडोलय]
- हिडोहिडा viii. 69 स्वधा, rivalry, jealousy.
- हीरणा viii. 67 लज्जा, shame. [f. ह्री]
- हीरो viii. 70 सूचिमुखामं दावादिवस्तु, anything sharpened into a point, such as a piece of wood. केचित् हीर-शब्दं मस्मन्पि प्रयुज्जते, ashes.
- हीसमणे viii. 68 हेपारवा, neighing.
- हुकओ viii. 71 अञ्जलि, the cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms.
- हुकुरयो viii. 71 अञ्जलि, the cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms.
- हुडुओ viii. 70 प्रवाह, a stream.
- हुडुमो viii. 70 पताका, a banner.
- हुडो viii. 70 मेघ, a ram.
- हुड्डा viii. 70 पण, a stake.
- हुत्तो viii. 70 अभिमुख, facing, turned towards.
- हुतडी viii. 71 विपादिका, a sore or tumour on the foot.
- हुलिअं viii. 59 शीघ्रम्, soon. [f. लघु !]
- हुलुब्बी viii. 71 प्रसवपरा, occupied in begetting.
- हुमो viii. 71 लोहकार, a blacksmith.
- हेआलं viii. 72 सर्पशिरःसंज्ञेन हस्तेन निषेध, prohibition with a gesture of the hand. सर्पशिरा नाम हस्तकविशेष, a particular position of the hand (resembling the hood of a snake.)
- हेरबो viii. 76 महिष, a buffalo. डिडिम, a kind of drum. [ts.]
- हेरिबो viii. 72 विनायक, Gaṇeśa. [f. हेरम्ब]
- हेला viii. 71 वेग, speed.
- हेलुअं viii. 72 स्नुतम्, sneezing.
- हेलुफा viii. 72 हिक्का, hiccough.
- हेरणं viii. 72 वस्त्रम्, a cloth.

APPENDICES

RECEIVED

Appendix I.

Words considered as *deśyas* by others but
as *tadbhavas* by Hemacandra.

अ

- अइराइ i. 34 विद्युत्, lightning [f. अवि-
रामा]
अम्मा i. 6 अम्मा, the mother. [ts.]
अच्छमलो i. 37 कछु, a bear [ts.]
अच्छलं i. 20 अनपराधः, innocence [ts.]
अच्छोइणं i. 37 मृगया, hunting. [f. आच्छो-
दन]
अजुअलवण्णो i. 48 समच्छदः, a kind of
tree [f. अयुगलपर्ण]
अज्जा i. 5 गौरी, the Goddess Gāuri. [f.
आर्पा]
अज्जो i. 5 अर्यः, master, lord. [f. अर्य]
अडो i. 6 कूपः, a well. [f. अवट]
अणं i. 6 कणम्, debt. [f. कण]
अण्णाणं i. 7 मोरुपम्, stupidity [f. अज्ञान]
अमिलायं i. 37 कुरण्टककुसुमम्, the yellow
amaranth.
अंभोच्ची i. 9 आम्रपुष्पलायी, mango flower
gatherer [f. आंभोच्ची]
अलवं i. 16 कुटिलकेशः, curly hair. [f.
अलक]
अलसी i. 20 लुमा, linseed. [f. अतसी]
अलिजरं i. 37 कुण्डम्, a bowl. [ts.]
अवज्झाओ i. 37 उपाध्यायः, a teacher [f.
उपाध्याय]
अवरिल्लं i. 25 उत्तरीयम्, an upper cloth.
[f. उपरि]
अह = असौ, i. 6 that (m.) [f. अदत्त,
He. Gr. iii. 87]

आ

- आमेलो i. 62 शेखरः, an ornament for
the head. [f. आपांड]

- आमोजो i. 64 परिमलः, fragrance. [f.
आमोद]
आणालं i. 67 काञ्चिकम्, sour gruel. [f.
आरनाल]
आरालिओ i. 71 मृपकारः, a cook [f.
आरालिक]
आरोहो i. 63 नितम्बः, the buttocks [ts.]
आलिहो i. 66 आल्लिष्टः, embraced. [f.
आल्लिष्ट]
आसेअणवं i. 72 अविश्रुतदर्शनम्, charming
appearance [f. आसेचनक]
आहम्मिअं i. 71 आगतम्, come. [f. आह-
मित]

इ

- इणं i. 79 एतत्, this [f. एतत्, He. Gr.
iii. 85]
इणमो i. 79 एतत्, this [f. एतत्, He. Gr.
iii. 85]
इण्हि i. 79 इदानीम्, now. [f. इदानीम् He.
Gr. ii. 134]
इदिदिरो i. 79 धमरः, a large black bee.
[ts.]

उ

- उक्केरो i. 96 समूहः, a collection. [f. उक्कर]
उच्चयं i. 102 नीवी, the knot of the
lower garment. [ts.]
उच्छुण्णं i. 102 विमर्दितम्, crushed [f.
उच्छुण्ण]
उच्छू i. 85 इक्षु, the sugar-cane. [f. इक्षु]
उण्होद्वमंडो i. 120 पिटरम्, a pot [f. उण्हो-
द्वमण्ड]

- उत्तालो i. 101 उद्गतः, raised [ts.]
 उत्साहे i. 102 उत्साहः, strenuous effort.
 [f. उत्साह]
 उद्भासिअं i. 115 पुलकितम्, thrilled. [f. उद्भू-
 पित]
 उंदुरो i. 102 आसुरः, a rat [ts.]
 उर्ध्वं i. 86 ऊर्ध्वम्, above [f. ऊर्ध्व, He.
 Gr. ii. 59]
 उद्वेगे i. 86 वृथम्, you [He. Gr. iii. 91]
 उद्वेगं i. 90 देशली, the threshold. [f.
 उद्वेग]
 उस्मा i. 86 धेनुः, a cow [f. उस्मा]

ऊ

- ऊहसिअं i. 140 उपहसितम्, laughed. [f.
 उपहसित]

ए

- एकवर्ध i. 145 रथ्वा, a road [f. एकवर्ध]
 एकास्रो i. 144 अयस्कारः, a blacksmith.
 [f. अयस्कार He. Gr. i. 166]
 एताहे i. 144 इदानीम्, now. [f. इदानीम्, He.
 Gr. ii. 134]
 एदहं i. 144 इयत्, this much. [f. इयत्,
 He. Gr. ii. 157]

ओ

- ओजस्रो i. 160 निक्षेपः, a mountain to-
 rrent [f. निक्षेप]
 ओमालं i. 160 निर्मान्यम्, remains [f.
 निर्मान्य]
 ओली i. 148 पङ्क्तिः, a row [f. आली]
 ओसत्तो i. 160 अवसक्तः, suspended from.
 [f. अवसक्त]

क

- कवसडो ii. 11 कर्कशः, harsh, hard [f.
 कर्कश]
 कणिसं ii. 6 धान्यशीर्षम्, an ear of corn.
 [f. कणिसं]

- कमठो ii. 55 कच्छपः, a tortoise, भिक्षुमाज-
 नम्, an ascetic's bowl. देव्यः, an
 Asura [f. कमठ]

- कम्मणं ii. 15 वश्यादि, a dependent etc.
 [f. कर्मण]

- करडो ii. 55 काकादिः, a crow etc.
 [f. करट]

- कलावो ii. 15 तूणः, a quiver. [f. कलाप]

- कलिओ ii. 56 ज्ञातः, known [f. कलित]

- कव्वाओ ii. 15 राक्षसः, a demon [f.
 कव्वाद्]

- काहलो ii. 58 कातरः, confused, afraid.
 [f. कातर]

- काही ii. 58 अतीति भविष्यति च, past and
 future [f. क]

- किडी ii. 31 सूकरः, a boar [f. किरि]

- किमिरायं ii. 32 रुधिरोद्भवकीटमुत्सोद्धान्ततन्तुनि-
 श्यन्नं रक्तम्, red colour got from the
 thread issuing from the month of
 a kind of worm. [f. रुमिराग]

- कुडो ii. 35 घटः, a pot [f. कुट]

- कुण्णिसो ii. 40 कञ्चुकः, a bodice. [f.
 कुण्णित]

- कुण्णलं ii. 36 मुकुलम्, a bud [f. कुण्णल]

- कूरं ii. 43 भक्तम्, boiled rice [ts.]

- केदुहं ii. 44 कियत्, how much [f. कियत्
 He. Gr. ii. 157]

- कोओ ii. 45 चक्रवाकः, the ruddy goose.
 [f. कोक]

- कोहंडी ii. 50 कूष्माण्डी, a kind of pump-
 kin [f. कूष्माण्डी]

- कोहली ii. 50 कूष्माण्डी, a kind of pump-
 kin [f. कूष्माण्डी]

ख

- खंजणो ii. 69 खंजरीटः, the wagtail [f.
 खंजन]

ससिओ ii. 71 साधितः, set, studded. [f. साधित]

सुडिअं ii. 71 सण्डितम्, cut. [f. सण्डित]

ग

गगरो ii. 85 गद्गद्, faltering [f. गद्गद्]

गजिओ ii. 85 कल्पपालः, a distiller [f. गात्रिक]

गठिच्छेओ ii. 86 गन्धिच्छेदकः, cutpurse [f. गन्धिच्छेदक]

गंधुत्तमा ii. 86 सुग्, liquor. [f. गन्धोत्तमा]

गयसाउल्लो ii. 87 विरक्तः, free from passion [f. गत + साउल्ल q. v. in G.]

गहिलो ii. 85 ग्रहिलः, obstinate [f. ग्रहिल]

गुञ्जहरो ii. 93 रहस्यभेदी, one who discloses secrets. [f. गुह्यहर]

गुलुंछो ii. 92 गुच्छः, a cluster [ts.]

गोइलो ii. 98 गोमान् possessing cows [गोमान्, Hc. Gr. ii. 159]

गोमुहं ii. 98 उपलेपनम्, smearing [f. गोमुख]

घ

घुमिणं ii. 109 कुङ्कुमम्, saffron. [f. घुमण]

घूओ ii. 110 उलूकः, an owl. [f. घूक]

घोडो ii. 111 अश्वः, a horse [f. घोट]

च

चंचरीओ iii. 6 भ्रमरः, a large black bee [f. चञ्चरीक]

चंदसाला iii. 6 जालकृता गृहोपरि कुटिका, an upstairs room of lattice work. [f. चन्द्रशाला]

चंद्रिमा iii. 4 चन्द्रिका, the moonshine. [f. चन्द्रिका]

चलणाउहो iii. 7 कुक्कुटः, a cock [f. चलाणव]

चपला iii. 4 बिद्युत्, lightning [f. चपला]

चुच्छ iii. 15 तुच्छम्, worthless, mean. [f. तुच्छ]

चुष्णिओ iii. 17 रेणुविच्छुरितः, coated with powder [f. चूर्णित]

छ

छणो iii. 24 उत्सवः, a festival [f. क्षण]

छाही iii. 26 छाया, shade [f. छाया]

ज

जगरो iii. 41 संनाहः, an armour [ts.]

ड

डक्के iv. 6 दष्टम्, bitten [f. दष्ट]

डीणं iv. 10 उड्डीनम्, flown [f. डीन]

डोला iv. 11 आन्दोलनम्, a swing [f. दोला]

ण

णक्को iv. 46 ग्राहः, a crocodile [f. नक्र]

णक्सा iv. 18 नखाः, the finger nails [f. नख Hc. Gr. ii. 99]

णिक्वं iv. 48 पटलान्तम्, the edge of the thatch or roof. [f. नीत्र]

णिब्विट्ठं iv. 34 उपभुक्तम्, enjoyed [f. निर्विष्ट]

णिसायो iv. 35 चण्डालः, a man of a low caste, a Candāla. [f. निपाद]

णीहम्मिअं iv. 43 निर्गतम्, gone, departed. [f. निहमित]

णेहूं iv. 44 नीडम्, a nest [f. नीड]

त

तलिणं v. 5 सूक्ष्मम्, small [f. तलिन]

तामरसं v. 10 पद्मम्, a lotus [ts.]

तिमिगिलो v. 13 मस्यविशेषः, a whale [ts.]

तुंदं v. 14 आस्पम्, the face, mouth. [ts.]

तुंदं v. 14 उदरम्, the belly [ts.]

तुंबी v. 14 अलावः, the bottle-gourd [ts.]

तुषरो v. 16 रसविशेषः, astringent taste [ts.]

तूहो v. 16 सरिद्वनारः, a landing place in a river [f. तीर्थ]

थ

थाणयं v. 27 आलवालः, a trench for water round a tree [f. स्थानक]

थुक्किर्त्तं v. 28 अम्बुकृतम्, sputtering. [f. थल्लन]

थूगो v. 29 चोरः, a thief. [f. स्तेन]

थेणो v. 29 चोरः, a thief. [f. स्तेन]

थेवो v. 29 स्लोकः, a little. [f. स्लोक]

थोगो v. 30 स्थूलः, stout. [f. स्थूल]

द

दरिओ v. 35 दृप्तः, proud. [f. दृप्त]

द्वो v. 33 परिहासः, joking [f. द्वव] वन-
बहिः, a forest conflagration. [ts.]

द्वीभरो v. 37 सर्पः, a snake. [f. दर्वाकर]

दिवाइती v. 41 चाण्डालः, a man of a low caste, a Caṇḍāla [f. दिवाक्रीर्त्ति]

दुहं v. 42 अमृत्सम्, unhappiness [f. दुःख]

दूहवो v. 43 दुर्भगः, unfortunate. [f. दुर्भग]

ध

धआ v. 60 दुहिता, a daughter [f. दुहितृ]

प

पंगुरणे vi. 29 प्रावरणम्, an upper garment [f. प्रावरण]

पञ्जा vi. 1 अधिकारः, a topic, a section [f. पर्याय] मार्गः, a way, road. [f. पया]

पडमुत्रा vi. 14 प्रतिश्रुतिः, a promise, an echo [f. प्रतिश्रुत]

पांडुअग्निर्त्तं v. 35 मण्डितम्, adorned [f. पानिकर्मित]

पणिअं vi. 7 विक्रेतव्यम्, saleable [f. पणिन]

पत्तलं vi. 14 पत्रपट्टलम्, full of leaves [f. पत्रल]

पयरो vi. 14 शरः, an arrow. [f. प्रदर]

पलट्टो vi. 14 पर्यस्तः, scattered about. [f. पर्यस्त]

पल्लवो vi. 14 पर्यस्तः, scattered about. [f. पर्यस्त]

पल्लविअं vi. 19 पल्लवाकारम्, resembling a flower. [f. पल्लविन]

पवित्तो vi. 14 दुर्मः, kuśa grass. [f. पवित्र]

पाडचरो vi. 34 चोरः, a thief. [f. पाडचर]

पाडिक्कं vi. 41 प्रत्येकम्, singly [f. प्रत्येक]

पाडिक्कं vi. 41 प्रत्येकम्, singly [f. प्रत्येक]

पामरो vi. 41 कुटुम्बी, a man of large family [ts.]

पाहुई vi. 41 प्राभृतम्, a present, an offering. [f. प्राभृत]

पितच्छा vi. 49 पितृश्वसा, a father's sister [f. पितृश्वसा]

पिहडो vi. 49 पिटरः, a pot [f. पिटर]

पिहुरोमो vi. 50 मीनः, a fish [f. पृथुरोम]

पीवलं vi. 51 पीतम्, drunk [f. पीत]

पुक्करो vi. 53 सारसः, a crane [f. पुक्कर]

पोओ vi. 81 बालः, a youth [f. पोत]

फ

फुरिअं vi. 84 चलितम्, moved दीप्तम्, bright, brilliant. [f. स्फुरित]

ब

बाहिं vi. 92 बहिः, outside [f. बहिः]

बिसकण्टो vi. 93 बलका, a crane [ts.]

भ

भसलो vi. 101 भमरः, a large black bee [f. भमर]

भाइरो vi. 104 भीकः, a coward [f. भीकतु]

म

- मकड़ो vi. 119 जालकारकृमिः, a spider [f. मकट]
 महुलो vi. 119 मुरजः, a drum [f. मदल]
 मंथरं vi. 145 मन्दम्, slowly [ts.]
 मन्मणो vi. 141 अव्यक्तवचनम्, indistinct speech [f. मन्मन]
 मयगलो vi. 125 हस्ती, an elephant [f. मदकल]
 मयधुत्तो vi. 125 क्रोष्ट, a jackal. [f. मृगधूर्त]
 मयर्दो vi. 123 पुष्परसः, the juice of flowers [f. मकरन्द]
 माउआ vi. 147 माता, the mother [f. मातृका]
 माउकं vi. 129 मृदु, soft [f. मुदुक]
 माडी vi. 128 संताहः, an armour [f. माठी]
 माणसी vi. 147 मनस्वी, high-minded [f. मनस्विन्]
 मालूरो vi. 130 बिल्वः, the wood-apple tree [ts.]
 मीसालिअं vi. 133 मिश्रम्, mixture [f. मिश्र]
 मुंदी vi. 133 अलम्बुषा, a kind of fruit. [ts.]

र

- रस्तच्छो vii. 13 द्विषः, a buffalo [f. रकाक्ष]
 रिक्सो vii. 6 कक्षः, a bear [f. कक्ष]
 रिच्छो vii. 6 कक्षः, a bear [f. कक्ष]
 रिट्टी vii. 6 खड्गः, a sword [f. रिष्टि]
 रोहो vii. 16 प्रतिरोधः, obstruction [f. रोध]

ल

- लेचो vii. 17 उत्क्रोचः, a bribe [ts.]
 लेसो vii. 28 अल्पम्, a little [f. लेष]

व

- वडरं vii. 41 वज्रम्, a diamond [f. वज्र]
 वड्डुओ vii. 44 रथकारः a carpenter [f. वर्धकि]
 वड्डणी vii. 41 संमार्जनी, a broom [f. वर्धनी]
 वड्द्रं vii. 32 वृन्दम्, a group. [f. वन्द्र]
 वणो vii. 83 क्षेत्रम्, a field. [f. वण]
 वलवा vii. 41 वाम्नी, a mare [f. वडवा]
 वल्लइं vii. 36 वीणा, the Indian lute [f. वल्लकी] गोपी, a cowherdess [f. वल्लवी]
 वसईं vii. 41 रात्रिः, the night [f. वसति]
 वामट्टीओ vii. 47 मृतास्थीनि, the bones of the dead. [f. वामास्थि]
 वावडो vii. 54 व्याकुलः, engaged in [f. व्यापृत]
 वासाहू vii. 57 मेकः, a frog. [f. वषांभू]
 विक्खंमो vii. 88 विस्तारः, expanse [f. विष्कम्भ]
 विच्छट्टो vii. 32 कट्टिः, increase [f. विच्छद]
 विज्जुला vii. 65 वियुत्त, lightning [f. वियुत्त]
 विड्डा vi. 61 लज्जा, shame [f. व्रीडा]
 विलवा vii. 65 वनिता, a woman [f. वनिता]
 विलिअं vii. 65 विमियं, a disagreeable act [f. व्यलीक]
 वित्तो vii. 62 विषमः, uneven, difficult. [f. विषम]
 वित्तो vii. 61 आरुः, a rat [f. वृष]
 वीयुं vii. 73 सामन्त्यम्, totality [f. विष्वक्]
 वेइजा vii. 76 अङ्गुलिमुद्रा, a seal ring. [f. वेदिका]
 वेरुलिअं vii. 79 वेइयं, lapis lazuli. [f. वेइयं]

स

- सन्धरो viii. 4 शय्या, a couch [f. स्तर]
 सषली viii. 11 मीनः, a fish [f. शकलिन्]
 सरडो viii. 11 रुकलासः, a chameleon.
 [f. सरट]
 सामर्थ्यं viii. 24 सामर्थ्यम्, ability, capacity.
 [f. सामर्थ्य]
 सिरिवओ viii. 32 श्रवदः, a kind of bird
 [f. श्रवद]
 सुमिहओ viii. 39 फाल्गुनोत्सवः, a festival
 in Phālguna (February-March)
 [f. सुमीधक]

- सुहवो viii. 42 सुभगः, fortunate [f. सुभग]
 सोभमलं viii. 45 सौकुमार्यम्, tenderness.
 [f. सौकुमार्य]
 सोमालं viii. 45 सुकुमारम्, tender [f.
 सुकुमार]

ह

- हलिआरो viii. 64 हरितालः, a kind of
 yellow coloured pigeon. [f. हरिताल]
 हिदो viii. 67 अधः, below [f. अधः]
 हित्यो viii. 67 चस्तः, terrified [f. चस्त]
 हीरो viii. 70 वज्रः, a diamond [ts.] इरो,
 the God Siva [f. इर]

Appendix II.

Alphabetical list of Verbal Substitutes
taught by Hemacandra in his Grammar and in this work.

The numbers in brackets refer to the Grammar.

अ

अइच्छ = गम्, 'go' i. 37 (iv. 162) अइ-
च्छइ = गच्छति.

अई = गम्, 'go' i. 20 (iv. 162) अईइ =
गच्छति.

अक्कुस = गम्, 'go' i. 37 (iv. 162)
अक्कुसइ = गच्छति.

अक्खोड = रुप् (असिबिषयस्य), 'draw (a
sword)' i. 37 (iv. 188) अक्खोडइ
(Hc. Gr. °डइ) = असिं कोशात्कर्षति.

अम्भ = राज् 'shine' i. 20 (iv. 100)
अम्भइ = राजते.

अम्भव = पू 'fill' i. 37 (iv. 169) अम्भ-
वइ = पूरयति.

अम्भाड = पू 'fill' i. 37 (iv. 169) अम्भा-
डइ = पूरयति.

अंगुम = पू 'fill' i. 37 (iv. 169) अंगुमइ =
पूरयति.

अच्छ = आस् 'sit' (iv. 215) अच्छइ =
आस्ते.

अज्जस्स = आ-कुश् 'cry' i. 13 अज्जस्सइ =
आकोशति.

अंच = रुप् 'draw' i. 20 (iv. 187)
अंचइ = कर्षति cf. अञ्छिअं in the gloss-
ary.

अट् = कथ् 'boil' i. 20 (iv. 119) अट्
'wander' (iv. 230) अट्इ = कथति;
परिअट्इ = पर्यटति.

अडुक्क = क्षिप् 'throw' i. 37 (iv. 143)
अडुक्कइ = क्षिपति.

अणच्छ = रुप्, 'draw' i. 37 (iv. 187)
अणच्छइ = कर्षति.

अणुरुज्ज = अनुरुप् 'obstruct' (कर्मणि
भावे च) (iv. 248) अणुरुज्जइ = अनुरु-
ध्यते.

अणुवज्ज = गम् 'go' i. 41 (iv. 162)
अणुवज्जिअं = गतम्, अणुवज्जइ = गच्छति.

अण्ह = भुज् 'eat' i. 20 (iv. 110) अण्हइ
= भुङ्क्ते.

अप्पाह = संदिश् 'send a message' i. 37
(iv. 180) अप्पाहइ = संदिशति.

अण्कुण्ण = आ-कम् 'seize' i. 20 (iv. 258)
अण्कुण्णो = आक्रान्तः.

अदिभड = सं-गम् 'meet' i. 37, 78 (iv.
164) अदिभडइ = संगच्छते.

अट्ठमुत्त = स्ना, 'bathe' प्रदीप् 'blaze'
i. 58 (iv. 14, 152) अट्ठमुत्तइ = स्नाति,
प्रदीप्यते.

अयंछ = रुप् 'draw' i. 37 (iv. 187)
अयंछइ = कर्षति.

अह्मथ = उत्-क्षिप् 'throw up' i. 37 (iv.
144) अह्मथइ = उत्क्षिपति.

अल्लिअ = उप-सृप् 'approach' आ-ली
'settle down upon' i. 58 (iv.
139, 54) अल्लिअइ = उपसर्पति, आलीयते
(Hc. Gr. अल्लीअइ = आलीयते)

अल्लिव = अप् 'offer' (iv. 39) अल्लिवइ =
अपयति.

अवअक्क = दृश् 'see' i. 48 (iv. 181)
अवअक्कइ = परयति.

अवअच्छ = ह्राद् 'rejoice' (ष्यन्तस्याण्यन्तस्य च), दृश् 'see' i. 59 (iv. 122, 181)

अवअच्छइ = ह्रादते, ह्रादयति, पश्यति.

अवअञ्ज = दृश् 'see' i. 48 (iv. 181)

अवअञ्जइ = पश्यति.

अवआस = दृश् 'see', श्लिप् 'embrace' i. 59 (iv. 181, 190. cf. ii. 174)

अवआसइ = पश्यति, श्लिष्यति.

अवक्ल = दृश् 'see' i. 37 (iv. 181)

अवक्लइ = पश्यति.

अवज्जस = गम् 'go' i. 48 (iv. 162)

अवज्जसइ = गच्छति.

अवरुंड = परि-रम् 'embrace' i. 11 अवरु-

डइ = परिमते, अवरुंडिज्जइ = परिभ्यते, अव-
रुंडिऊण = परिभ्य.

अवसेह = गम् 'go', नश् 'perish' i. 59

(iv. 162, 178) अवसेहइ = गच्छति,
नश्यति.

अवह = रच् 'arrange' i. 37 (iv. 94)

अवहेइ (Hc. Gr. ६इ) = रचयति.

अवहर = गम् 'go', नश् 'perish', i. 59

(iv. 162, 178) अवहरइ = गच्छति, नश्यति

अवहाव = कृप् 'pity' i. 48 (iv. 151)

अवहाविइ = कृपते (कृपां करोतीत्यर्थः)

अवहेइ = मुच् 'release' i. 48 (iv. 91)

अवहेइइ = मुञ्चति.

अवुकु = वि-ज्ञा (ष्यन्तस्य) 'tell respect-

fully' i. 37 (iv. 38) अवुकुइ = विज्ञ-
पयति.

अहिकल = दह् 'burn' i. 48 (iv. 208)

अहिकलइ = दहति.

अहिरच्चअ = ग्रह् 'take' आ-गम् 'come'

i. 60 (iv. 209, 163) अहिरच्चुअइ =
गृह्णाति, आगच्छति.

अहिरेम = पू* fill 'i. 48 (iv. 169) अहि-

रेमइ = पूरयति.

अहिलंस = काङ्क्ष् 'desire' i. 48 (iv. 192)

अहिलंसइ = काङ्क्षति.

अहिलंस = काङ्क्ष् 'desire' i. 48 (iv. 192)

अहिलंसइ = काङ्क्षति.

अहेसि = आसीत् 'was' i. 20.

आ

आअडु = व्या-पृ 'be engaged' i. 71, 68

(iv. 81) आअडुइ (Hc. Gr. ६इ)
= व्याप्रियते.

आइग्घ = आ-प्रा 'smell' i. 71 (iv. 13)

आइग्घइ = आनिघ्रति.

आइछ = रुप् 'draw' i. 71 (iv. 187)

आइछइ = कर्दति.

आउडु = मरन् 'plunge' i. 71 (iv. 101)

आउडुइ = मज्जति.

आडव = आ-रम् 'begin' i. 71 (iv. 155)

आडवइ = आरभते.

आडण = आ-रम् 'begin' (कर्माणि मावे च)

i. 71 (iv. 254) आडणइ = आरभ्यते.

आयज्ज = वेप् 'tremble' i. 71 (iv. 147)

आयज्जइ = वेपते.

आयंच = वेप् 'tremble' i. 71 (iv. 147)

आयंचइ = वेपते.

आरंम = आ-रम् 'begin' (iv. 155) आरं-

मइ = आरभते.

आरोअ = उल्लस् 'sport' i. 71 (iv. 202)

आरोअइ = उल्लसति

आरोल = पुञ्च् 'heap' i. 71 (iv. 102)

आरोलइ = पुञ्चयति.

आलिह = स्पृश् 'touch' i. 71 (iv. 182)

आलिहइ = स्पृशति.

आलुंस = दह् 'burn' स्पृश् 'touch' i. 78

(iv. 208, 182) आलुंसइ = दहति, स्पृशति.

आविलुंस = काङ्क्ष् 'desire' i. 72 आविलुंसिअं

= अभिलषितम्.

आसंघ = सं- 'conjecture' i. 71 (iv. 35) आसंघइ = सम्भावयति.

आइ = काइष् 'desire' i. 66 (iv. 192) आइइ = काइक्षति.

आहोइ = तइ 'beat' i. 71 (iv. 27) आहोइइ = ताइयति.

इ

इच्छ = इम् 'wish' (iv. 215) इच्छइ = इच्छति.

उ

उक्कुइ = उत्-स्था 'get up' (iv. 17) उक्कुइइ = उत्तिष्ठति.

उकुस = गम् 'go' i. 117 (iv. 162) उकुसइ = गच्छति.

उकुसं = उत्कृष्टम्, 'drawn out' (iv. 258) उकुसुइ = तुइ 'break' (iv. 116) उकुसुइइ = तुडति.

उग = उद्घट् 'open' (ष्वन्तस्य) i. 102 (iv. 33) उगइ = उद्घाटयति.

उगह = रच् 'arrange' i. 104 (iv. 94) उगहइ = रचयति.

उगुस = मृज् 'wipe off' i. 117 (iv. 105) उगुसइ = मार्षति.

उंघ = निद्रा 'sleep' i. 102 (iv. 12) उंघइ = निद्राति.

उड्डे = उड्डी 'fly up' (iv. 237) उड्डेइ = उड्डयते, उड्डेति = उड्डीयन्ते.

उट्टे = उत्-स्था 'get up' (iv. 17) उट्टेइ = उत्तिष्ठति.

उत्थंघ = उत्-क्षिप् 'throw up' रुध् 'obstruct' i. 137 (iv. 144, 133) उत्-नम् 'raise' (iv. 36) उत्थंघइ = उत्क्षिपति, रुणद्धि, उन्नमयति.

उत्थल = उच्छल् 'fly upwards' (iv. 174) उत्थलइ = उच्छलति.

उत्थार = आ-क्रम् 'occupy, seize' i. 117 (iv. 160) उत्थारइ = आक्रामति.

उद्दाल, a variant of ओद्दाल, q. v.

उद्दुमा = पू 'fill' i. 117 (iv. 169) उद्दुम्मा 'blow' (iv. 8) उद्दुमाइ = पूरयति (Hc. Gr. पूरयति), उद्दुमति.

उप्पेल = उत्-नम् 'raise' i. 117 (iv. 36) उप्पेलइ = उन्नमयति.

उप्काल = कथ् 'tell' i. 117 (iv. 2) उप्काल but in ii. 174 उप्काल) उप्कालइ = कथयति.

उप्भाव = रम् 'rejoice' i. 117 (iv. 168) उप्भावइ = रमते, उप्भावविजं = मुरतम्.

उप्भुत्त = उत्-क्षिप्, 'throw up' i. 117 (iv. 144) उप्भुत्तइ = उत्क्षिपति.

उप्मच्छ = वञ्च्, 'sneak' i. 117 (iv. 93) उप्मच्छइ (Hc. Gr. उप्म*) = वञ्चति.

उप्मत्थ = अभ्या-गम्, 'come face to face' i. 117 (iv. 165) उप्मत्थइ = अभ्यागच्छात.

उल्लाल = उत्-नम् 'raise' i. 117 (iv. 36) उल्लालइ = उन्नमयति.

उल्लुक्क = तुइ 'break' i. 92 (iv. 116) उल्लुक्कइ = तुडति; उल्लुक्क = तुडितम्.

उल्लुंड = वि-रिच् 'purge' i. 117 (iv. 26) उल्लुंडइ = विरेचयति. cf. ओलुंड.

उल्लूर = तुइ 'break' i. 117 (iv. 116) उल्लूरइ = तुडति.

उवरुत्त = उप-रुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 248) उवरुत्तइ = उपरुध्यते.

उवत्तम = उप-शम् 'cease' (iv. 239) उवत्तमइ = उपशाम्यति.

उवह्थंघ = समा-रच्, 'arrange' i. 119 (iv. 95) उवह्थंघइ = सञ्जितम्; उवह्थंघइ = समारचयति.

उव्वाअ = उत्-वा 'blow' (iv. 240) उव्वाअइ = उद्वाति.

उन्विष = उन्-विञ् 'be grieved' (iv. 227) उन्विषद् = उद्विजते.

उन्वेष्ट = उन्-वेष्ट् 'surround' (iv. 223) उन्वेष्टद् = उद्वेष्टते.

उन्वेष्ट = प्र-स् 'follow forth' i. 117 (iv. 77) उन्-वेष्ट् 'surround' (iv. 223) उन्वेष्टद् = प्रसरति (in this sense Hc. Gr. उवेष्टद्), उद्वेष्टते.

उत्सिक्क = मुच् 'release' उन्-क्षिप् 'throw up' i. 137 (iv. 91, 144) उत्सिक्कद् = मुञ्चति, उत्क्षिपति.

ऊ

ऊसल = उन्-लस् 'sport' i. 141 (iv. 202) ऊसलिअं = उलसितम्; ऊसलद् = उलसति.

ऊसुंभ = उन्-लस् 'sport' i. 142 (iv. 202) ऊसुंभिअं = उलसितम्; ऊसुंभद् = उलसति.

ओ

ओअवस = दृश् 'see' i. 163 (iv. 181) ओअवसद् = दृशयति.

ओअग्ग = वि-आप् 'pervade' i. 163 (iv. 141) ओअग्गद् = व्याप्नोति.

ओअंद् = आ-छिद् 'cut off' i. 163 (iv. 125) ओअंद्द् = आच्छिनति.

ओग्गाल = रोमन्थ 'chew' (प्यन्तस्य) i. 163 (iv. 43) ओग्गालद् = रोमन्थयति.

ओद्दाल = आ-छिद् 'cut off' i. 163 (iv. 125) ओद्दालद् (Hc. Gr. उद्दाल) = आच्छिनति.

ओब्बाल = छद् 'cover' (प्यन्तस्य) प्लु 'float' (प्यन्तस्य) i. 174 (iv. 21, 41) ओब्बालद् = छादयति, प्रोवयति.

ओरस = अव-तृ 'descend' i. 163 (iv. 85) ओरसद् = अवतरति.

ओरुम्मा = उद्-वा 'vomit' i. 163 (iv. 11) ओरुम्माद् = उद्वाति.

ओलुंइ = वि-रिच् 'purge' i. 163 (iv. 26) ओलुंइ = विञ्चयति. [prob. a variant of उल्लुंइ]

ओवास = अव-काश् 'be visible' i. 163 (iv. 179) ओवासद् = अवकाशते.

ओवाह = अव-गाह् 'plunge into' i. 163 (iv. 205) ओवाहद् = अवगाहते.

ओसुक्क = तिञ् 'sharpen' i. 163 (iv. 104) ओसुक्कद् = तेजयति.

ओह = अव-तृ 'descend' i. 160 (iv. 85) ओहद् = अवतरति.

ओहाम = तुल् 'weigh' i. 163 (iv. 25) ओहामद् = तोलयति.

ओहाव = आ-कप् 'occupy, seize' i. 163 (iv. 160) ओहावद् = आक्रामति.

ओहीर = नि-द्रा 'sleep' i. 163 (iv. 12) ओहीरिअं = निद्रा; ओहीरद् = निद्राति.

क

कड = कथ् 'boil' (iv. 220) कडद् = कथति

कड्ढ = कृप्, 'draw, pull' (iv. 187) कड्ढद् = कर्षति.

कथ = कथ् 'tell' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) कथद् = कथ्यते.

कमवस = स्वप् 'sleep' ii. 23 (iv. 146) कमवसद् = स्वपिति.

कम्म = क्षुर-क 'shave' मुञ् 'eat' ii. 56 (iv. 72, 110) कम्मद् = क्षुरं करोति, मुह्क (in this sense Hc. Gr. कम्मेद्)

कम्मव = उप-भुञ् 'enjoy' ii. 23 (iv. 111) कम्मवद् = उपभुङ्क्ते.

कर = कृ 'do' (iv. 234, 239) करद् = करोति.

करंज = मञ्ज् 'break' ii. 23 (iv. 106) करंजद् = मनकि.

करिस = कृप् 'draw, pull' (iv. 235) करिसद् = कर्षति.

कव = कु 'hum' (iv. 233) कवइ = कोनि.
का = रु 'do' (भूतमविष्यत्कालयोः, क्कानुम-
तव्येषु च) (iv. 214) काहीअ = अकार्पाति,
अकरोत्, चकार; काहिइ = करिष्यति, कर्ता;
काकण = रुत्ता; काउं = कर्तुम्; कापव्वं =
कर्तव्यम्.

किण = क्री 'buy' (iv. 52) किणइ =
क्रीणाति.

किलिक्किच = रम् 'rejoice' ii. 32 (iv.
168) किलिक्किचइ = रमते.

कीर = रु 'do' (कर्मणि भावे च) (iv. 250)
कीरइ = क्रियते.

कुक्क, a variant of कोक्क q. v.

कुज्ज = कुप् 'be angry' (iv. 217)
कुज्जइ = कुप्यति.

कुण = रु 'do' (iv. 65, 239) कुणइ =
करोति.

कुप्प = कुप् 'be angry' (iv. 230)
कुप्पइ = कुप्यति.

केलाय = समा-रच् 'arrange' ii. 44 (iv.
95) केलायइ = समारचयति.

कीआस = वि-कस् 'open' ii. 50 (iv. 195)
कीआसइ = विकसति.

कोक्क (ह्रस्वत्वे कुक्क) = व्या-ह् 'speak' ii. 50
(iv. 76) कोक्कइ (कुक्कइ) = व्याहरति.

कोट्टम = रम् 'rejoice' ii. 50 (iv. 168)
कोट्टमइ = रमते.

ख

सउर = सुम् 'be agitated' ii. 72 (iv.
154) सउरइ = सुभ्यति.

सडु = मुद् 'press' ii. 71 (iv. 126)
सडुइ = मुद्राति.

सम्म = सन् 'dig' (कर्मणि भावे च) (iv.
244) सम्मइ = सन्यते

सा = साद् 'eat' (वर्तमानभविष्यद्विषयायैकवचन
एव) (iv. 228) साइ = सादति; साहिइ =
सादिष्यति, साउ = सादतु.

सिज्ज = सिद् 'be afflicted' (iv. 224)
सिज्जइ = सिद्यते

सिर = सर् 'flow' ii. 74 (iv. 173)
सिरइ = क्षरति

सुट्ट = सुद् 'break' ii. 75 (iv. 116)
सुट्टइ = तुडति

सुइ = सुद् 'break' ii. 75 (iv. 116)
सुइइ = तुडति.

सुप्प = मस्ज् 'plunge' ii. 75 (iv. 101)
सुप्पइ = मज्जति.

सेट्टु = रम् 'rejoice' ii. 77 (iv. 168)
सेट्टुइ = रमते.

ग

गच्छ = गम् 'go' (iv. 215) गच्छइ = गच्छति
गड = घद् 'happen' (iv. 112) गडइ =
घटते

गंठ = गन्ध् 'tie' (iv. 120) गंठइ = यन्नाति
गमेस = गवेष् 'search for' (iv. 189)

गमेसइ = गवेपयति.

गम्म = गम् 'go' (कर्मणि भावे च) (iv. 249)
गम्मइ = गम्यते.

गलत्थ = क्षिप् 'throw' ii. 87 (iv. 143)
गलत्थिअं = क्षिप्तम्; गलत्थइ = क्षिपति.

गा = गै 'sing' (iv. 6) गाइ = गायति.

गिज्ज = गृप् 'covet' (iv. 217) गिज्जइ =
गृप्यति.

गुंज = हस् 'laugh' ii. 92 (iv. 196)
गुंजइ = हसति.

गुंजुल (Hc. Gr. गुंजोल, ह्रस्वत्वे तु गुंजुल)
= उत्-लम् 'sport' ii. 93 (iv. 202)
गुंजुलइ = उलसति.

गुंठ = उट्टलि 'sprinkle with powder'
ii. 92 (iv. 29) गुंठइ = उट्टलपति.

गुम = घम् 'turn round' ii. 92 (iv.
161) गुमइ = घ्रमति.

गुम्म = मुह् 'faint' ii. 92 (iv. 207)
गुम्मइ = मुखति.

गुम्भड = मुद् 'faint' ii. 93 (iv. 207)
गुम्भड = मुहति.

गुलल = रु 'do' (चातुर्विधस्य) ii. 93 (iv. 73) गुललइ = चातु करोति.

गुलुगुंळ = उन्-तम् 'rise' (उन्नतस्य) उत्क्षिप्
'throw up.' ii. 93 (iv. 36, 144)
गुलुगुंळअं = उन्नमितम्, गुलुगुंळइ = उन्नमयति
उत्क्षिपति.

गेण्ड = ग्रह 'take, seize' (iv. 209) गेण्डइ
= गृह्णाति.

घ

घत्त = क्षिप् 'throw' गवेप् 'search for'
ii. 112 (iv. 143, 189) घत्तइ = क्षिपति,
गवेषयति.

घिस = यस् 'swallow' ii. 108 (iv. 204)
घिसइ = यसते.

घुट (Hc. Gr. घोट of which घुट is the
shortened form) = पा 'drink' ii.
109 (iv. 10) घुटइ = पिबति.

घुम्भ = घूर्ण 'reel' ii. 109 (iv. 117)
घुम्भइ = घूर्णते.

घुल = घूर्ण 'reel' ii. 109 (iv. 117)
घुलइ = घूर्णते [a variant of घोल q. v.]

घुसल = मन्थ 'churn' ii. 109 (iv. 121)
घुसलइ = मथ्नाति

घेत् = ग्रह 'take, seize' (स्कातुमुत्तव्येषु)
(iv. 210) घेतुण = गृहीत्वा, घेतुआण =
गृहीत्वा, घेतुं = गृहीत्वा, ग्रहीतुम्; घेतुव्यं =
ग्रहीतव्यम्.

घेण = ग्रह 'take, seize' (कर्मणि भावे च)
(iv. 256) घेणइ = गृह्णते.

घोल = घूर्ण 'reel' ii. 111 (iv. 117)
घोलइ = घूर्णते [from this घुल q. v.
is formed by shortening.]

च

चक्रम = भ्रम् 'turn round' iii. 6 (iv.
161) चक्रमइ (Hc. Gr. च्रम्भइ) = भ्रमति.

चक्क = आ-स्वद् 'taste' (iv. 258)
चक्कम्मिअं = आस्वादितम्.

चच्चुण्ण = क 'go' (उपगन्तव्यस्य) iii. 6 (iv.
39) चच्चुण्णइ = अर्पयति.

चच्छ = तक्ष 'chop' iii. 4 (iv. 194)
चच्छइ = तक्ष्णाति.

चज्ज = दृश् 'see' iii. 4 चज्जइ = पश्यति.
चड = आ-रुह 'ascend' (iv. 206)

चडइ = आरोहति.

चड्ड = मुद् 'press' भुज् 'eat' णप् 'grind'
iii. 20 (iv. 126, 110, 185) चड्डइ =
मृदाति, मुह्यते, पितति.

चमड = भुज् 'eat' iii. 6 (iv. 110) चम-
डइ = मुह्यते.

चय = शक् 'be able' iii. 4 (iv. 86)
चयइ = शक्नोति.

चल = चल् 'move' (iv. 231) चलइ =
चलति.

चव = कथ 'tell' iii. 4 (iv. 2) च्चु
'fall down' (iv. 233) चवइ = कथ-
यति, चववते.

चिच्च = मण्ड 'adorn' iii. 11 (iv. 115)
चिच्चइ = मण्डयति.

चिच्चअ = मण्ड 'adorn' iii. 13 (iv. 115)
चिच्चअओ = मण्डितः, चिच्चअइ = मण्डयति.

चिच्चिल्ल = मण्ड 'adorn' iii. 13 (iv. 115)
चिच्चिल्लइ = मण्डयति.

चिद्ध = स्था 'stand' (iv. 16) चिद्धइ =
तिष्ठति.

चिण = चि 'collect' (iv. 241) चिणइ =
चिनोति.

चिम्म = चि 'collect' (कर्मणि भावे च) (iv.
243) चिम्मइ = चीयते.

चिच्च = चि 'collect' (कर्मणि भावे च) (iv.
242) चिच्चइ = चीयते.

चुक्क = चंग 'be lost' (iv. 177) चुक्कइ =
व्यस्यति.

चुण = चि 'collect' (iv. 238) चुणइ =
चिनोति.

चुंब = चुम्ब 'kiss' (iv. 239) चुंबइ =
चुम्बति.

चुलुचल = स्पन्द 'throb' iii. 18 (iv. 127)
चुलुचलइ = स्पन्दते.

चोण्ड = चक्षु 'rub' iii. 19 (iv. 191)
चोण्डइ = चक्षति.

छ

छज्ज = राज् 'shine' iii. 25 (iv. 100)
छज्जइ = राजति.

छड्ड = मुच् 'release' iii. 25 (iv. 91)
छड्डइ = मुञ्चति.

छित्तं = स्पृष्टम् 'touched' (iv. 258)

छिन्द = छिद् 'cut' (iv. 216) छिन्दइ =
छिनति.

छिप्प = स्पृश् 'touch' (iv. 257) (कर्मणि
भावे च) छिप्पइ = स्पृश्यते.

छिव = स्पृश् 'touch' iii. 28 (iv. 182)
छिवइ = स्पृशति.

छिह = स्पृश् 'touch' iii. 28 (iv. 182)
छिहइ = स्पृशति.

छुंद = आ-कम् 'occupy' (iv. 160) छुंदइ =
आकामति.

छुप्प = छुप् 'touch' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) छुप्पइ = छुप्यते.

छुड्ड = क्षिप् 'throw' (iv. 143) छुड्डइ =
क्षिपति.

ज

जअइ = त्व 'make haste' iii. 44 (iv.
170) जअइइ = त्वरते, जअइन्तो = त्वरमाणः

जग्ग = जागृ 'be awake' (iv. 80) जग्गइ
= जागर्ति.

जच्छइ = यम् 'restrain' (iv. 215) जच्छइ
= यच्छति

जई = त्यक्तम् 'abandoned' (iv. 258)
जंप = कथ् 'tell' iii. 41 (iv. 2) जंपइ =
कथयति.

जंमा = जृम् 'yawn' (iv. 157) जंमाइ =
जृम्भते.

जंमाअ = जृम् 'yawn' (iv. 240) जंमाअइ
= जृम्भते.

जम्म = जन् 'be born' (iv. 136) जम्मइ
= जायते.

जर = जृ 'humiliate' (iv. 234) जरइ =
जरति.

जव = या 'go' (व्यन्तव्य) iii. 41 (iv.
40) जवइ = यापयति.

जा = जन् 'be born' (iv. 136) जाइ = जायते

जाअ = जन् 'be born' (iv. 240) जाअइ
= जायते.

जाण = ज्ञा 'know' (iv. 7) जाणइ =
जानाति.

जिण = जि 'conquer' (iv. 241) जिणइ
= जयति.

जिम = मुज् 'eat' iii. 46 (iv. 110)
जिमइ = मुङ्क्ते [the shortened form
of जेन]

जिम्म = जिम् 'eat' (iv. 230) जिम्मइ =
जेमति.

जिब्ब = जि 'conquer' (कर्मणि भावे च) (iv.
242) जिब्बइ = जीयते.

जीर = जृ 'humiliate' (कर्मणि भावे च)
(iv. 250) जीरइ = जीर्यते.

जीह = लज्ज 'be ashamed' iii. 46 (iv.
103) जीहइ = लज्जते

जुज्ज = युज् 'yoke' (iv. 109) जुज्जइ =
युनक्ति.

जुज्ज = युध् 'fight' (iv. 217) जुज्जइ =
युध्यते.

जुंज = युज् 'yoke' (iv. 109) जुंजइ =
युनक्ति.

जुग = युज् 'yoke' (iv. 109) जुगइ = युजि.

जूर = सिद् 'be afflicted' कृध् 'be angry' iii. 52 (iv. 132, 135) जूरइ = सिद्यते, कृधयति.

जूरव = वञ्च् 'sneak' iii. 47 (iv. 93) जूरवइ = वञ्चति.

जे = जि 'conquer' (iv. 237) जेरुण = जित्वा.

जेम = भुज् 'eat' (iv. 110) जेमइ = भुङ्क्ते.

झ

संस = सम्-तप् 'be distressed, 'विलप्, 'lament, 'उपा-लम् 'censure' निः-श्वस् 'sigh' iii. 62 (iv. 140, 148, 156, 201) संसइ = संतप्यते, विलपति, उपालभते, निःश्वसिति.

सड = शद् 'perish' iii. 55 (iv. 130) सडइ = शीयते.

संट = अम् 'turn round' (iv. 161) संटइ = अमति.

संप = अम् 'turn round' iii. 55 (iv. 161) संपइ = अमति.

सर = स्मृ 'remember' श्वर् 'flow' iii. 62 (iv. 74, 173) सरइ = स्मरति, श्वरति.

शा = श्ये 'contemplate' (iv. 6) शाइ = ध्यायति.

शाअ = ध्ये 'contemplate' (iv. 240) शाअइ = ध्यायति.

शुण = जुगुप्स् 'despise' iii. 58 (iv. 4) शुणइ = जुगुप्सते

शूर = स्मृ 'remember' iii. 59 (iv. 74) शूरइ = स्मरति.

शोस = श्लिप् 'throw' (iv. 258) शोसिअं = श्लिम्.

ट

टिरिटिळ = अम् 'turn round' iv. 3 (iv. 161) टिरिटिळइ = आम्न्यति.

टिविटिक्क = मण्ड् 'adorn' iv. 3 (iv. 115) टिविटिक्कइ = मण्डयति.

ठ

ठा = स्था 'stand' (iv. 16) ठाइ = तिष्ठति. Also ठाअ.

ड

डज्ज = दद् 'burn' (कर्मणि भावे च) (iv. 246) डज्जइ = दहते.

डर = अस् 'fear' iv. 8 (iv. 198) डरइ = अस्वति

डल्ल = पा 'drink' iv. 8 (iv. 10) डल्लइ = पिबति.

डिंभ = संस् 'slip down' iv. 9 (iv. 197) डिंभइ = संसते.

ढ

ढंस = वि-वृत् 'turn round' iv. 14 (iv. 118) ढंसइ = विवर्तते.

डक्क = छद् 'cover' iv. 14 (iv. 21) डक्कइ = छादयति.

ढंडल्ल = अम् 'turn round' iv. 15 (iv. 161) ढंडल्लइ = अमति.

ढंडोल = गवेप् 'search for' iv. 15 (iv. 189) ढंडोलइ = गवेपयति.

डिक्क = गर्ज् 'bellow' (वृषभकर्तृकस्य) iv. 15 (iv. 99) डिक्कइ = वृषभो गर्जति.

ढुंदुल्ल = अम् 'turn round' गवेप् 'search for' iv. 17 (iv. 161, 189) ढुंदुल्लइ = अमति, गवेपयति.

ढुम = अम् 'turn round' iv. 15 (iv. 161) ढुमइ = अमति.

ढुस = अम् 'turn round' iv. 15 (iv. 161) ढुसइ = अमति

ण

णज्ज = ज्ञा 'know' (कर्मणि भावे च) iv. 20 (iv. 252) णज्जइ = ज्ञायते.

णड = गुप् 'hide' iv. 20 (iv. 150) णडइ = गुप्यति.

णव = नम् 'salute, ' (iv. 226) 'bend' (भाराक्रान्ते कर्तरि) (iv. 158) णवइ = नमति, भाराक्रान्तो नमति.

णव्व = ज्ञा 'know' (कर्मणि भावे च) iv. 20 (iv. 252) णव्वइ = ज्ञायते.

णिअ = दृश् 'see' iv. 38 (iv. 181) निअइ = पश्यति (Hc. Gr. निअ)

णिअच्छ = दृश् 'see' iv. 40 (iv. 181) णिअच्छइ = पश्यति. (Hc. Gr. निअच्छ)

णिआर = कृ 'do' (काणेक्षितविषयस्य) iv. 40 (iv. 66) णिआरइ = काणेक्षितं करोति.

णिउड्डु = मस्न् 'plunge' iv. 40 (iv. 101) णिउड्डुइ = मज्जति.

णिच्छल्ल = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिच्छल्लइ = छिनत्ति.

णिज्जर = क्षि 'decay' destroy' iv. 40 (iv. 20) णिज्जरइ = क्षीयते (Hc. Gr. क्षयति)

णिज्जोड = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिज्जोडइ = छिनत्ति.

णिट्ठुह = वि-गल् 'get loose' iv. 40 (iv. 175) णिट्ठुहइ = विगलति.

णिट्ठुह = कृ 'do' (निष्कम्भविषयस्य) iv. 40 (iv. 67) णिट्ठुहइ = निष्कम्भं करोति.

णिट्ठुअ = क्षर् 'flow' iv. 40 (iv. 173) णिट्ठुअइ = क्षरति (Hc. Gr. णिट्ठुअ)

णिम = नि-अम् 'place' iv. 38 (iv. 199) णिमइ = न्यस्यति.

णिम्मव = निर्-मा 'create' iv. 40 (iv. 19) णिम्मवइ = निर्मिमीते (Hc. Gr. निम्मव)

णिम्मइ = गम् 'go' iv. 40 (iv. 162) णिम्मइइ = गच्छति.

णिम्माण = निर्-मा 'create' iv. 40 (iv.

19) णिम्माण = निर्मिमीते (Hc. Gr.) निम्माण)

णिरप्प = स्था 'stand' iv. 40 (iv. 16) णिरप्पइ = तिष्ठति (Hc. Gr. निरप्प)

णिरिण्ण = नि-ली 'hide' iv. 40 (iv. 55) णिरिण्णइ = निलीयते.

णिरिणज्ज = पिप् 'grind' iv. 41 (iv. 185) णिरिणज्जइ = पिनष्टि.

णिरिणास = गम् 'go' पिप् 'grind' नश् 'perish' iv. 51 (iv. 162, 185, 178) णिरिणासइ = गच्छति, पिनष्टि, नश्यति.

णिरुवार = ग्रह् 'take, seize' iv. 41 (iv. 209) णिरुवारइ = ग्रह्णाति (Hc. Gr. निरुवार)

णिलीअ = नि-ली 'hide' (iv. 55) णिलीअइ = निलीयते.

णिलुक्क = तुड् 'break' नि-ली 'hide' iv. 51 (iv. 116, 55) णिलुक्कइ = नुडति, निलीयते.

णिल्लस = उत्-ल्स 'sport' iv. 40 (iv. 202) णिल्लसइ = उल्लसति.

णिल्लुण्ण = मुच् 'release' iv. 40 (iv. 91) णिल्लुण्णइ = मुञ्चति.

णिल्लूर = छिद् 'cut' iv. 40 (iv. 124) णिल्लूरइ = छिनत्ति.

णिवह = गम् 'go' पिप् 'grind' नश् 'perish' iv. 51 (iv. 162, 185, 178) णिवहइ = गच्छति, पिनष्टि, नश्यति.

णिव्वइ = भू 'become' (पृथक्भूते स्वप्ने च कर्तरि) iv. 40 (iv. 62) णिव्वइइ = पृथक् स्वप्ने वा भवति.

णिव्वर = कम् 'tell' (दुःखविषयस्य) छिद् 'cut' iv. 51 (iv. 3, 124) णिव्वरइ = दुःखं कथयति, छिनत्ति.

णिव्वल = मुच् 'release' (दुःखविषयस्य) निष्-पद् 'be produced' क्षर् 'flow' iv. 51 (iv. 92, 128, 173) णिव्वलेइ =

दुःखं मुञ्चति, निष्पद्यते, क्षरति (Hc. Gr. निष्कलद in the latter two senses)
 निष्वा = वि-अस् 'rest' iv. 38 (iv. 159)
 निष्वाइ = विश्रामयति.
 निष्कल = कृ 'do' (मन्युना करणेन पदोष्ट-
 मालिन्यं तद्विषयस्य) iv. 40 (iv. 69)
 निष्कलइ = मन्युनोष्टं मलिनं करोति.
 निम्बुड = नम् 'bend' (भाराकान्ते कर्नरि) iv.
 40 (iv. 158) निम्बुडइ = भाराकान्तो
 नमति.
 निहव = कम् 'desire' iv. 40 (iv. 44)
 निहवइ = कामयते.
 निहोड = नि-वृ 'surround' पव् 'fall'
 (पयन्तयोः) iv. 51 (iv. 22) निहोडइ =
 निवारयति, पातयति.
 नी = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) निइ =
 गच्छति.
 नीण = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162) नीणइ =
 गच्छति.
 नीरंज = भञ्ज् 'break' iv. 43 (iv. 106)
 नीरंजइ = भनक्ति (Hc. Gr. नीरंज)
 नीरव = भुज् 'eat' (आचारकिञ्चन्तस्य) आ-
 क्षिप् 'throw down' iv. 51 (iv. 5,
 145) नीरवइ = बुभुक्षते, आक्षिपति.
 नीलुक्क = गम् 'go' iv. 43 (iv. 162)
 नीलुक्कइ = गच्छति.
 नीलुंछ = निष्-पव् 'come out' आ-बुद्ध
 'crack the fingers' iv. 51 (iv. 71)
 नीलुंछइ = निष्पतति, आच्छोदयति.
 नीसर = रम् 'rejoice' (iv. 168) नीसरइ =
 रमते.
 नीहर = निस्-सृ 'issue' आ-कन्द 'lament'
 iv. 51 (iv. 79, 131) नीहरइ = निः-
 सरति, आकन्दति.
 णुम = नि-अस् 'place', छद् 'cover'
 (पयन्तस्य) iv. 51 (iv. 199, 21) णुमइ =
 न्यस्यति, छादयति.

णुमज्ज = नि-सद् 'sit down' (iv. 123)
 णुमज्जइ = निषादति.
 णुल, a shortened form of णोल q. v.
 णुव्व = प्र-काश् 'shine' (पयन्तस्य) iv. 43
 (iv. 45) णुव्वइ = प्रकाशयति.
 णूम = छद् 'cover' (पयन्तस्य) iv. 43
 (iv. 21) णूमइ = छादयति (a variant
 of तूम, q. v.)
 णोल = क्षिप् 'throw' iv. 45 (iv. 143)
 णोलइ = क्षिपति (ह्रस्वे तु णुल).

त

तच्छ = तक्ष् 'chop' v. 5 (iv. 194) तच्छइ =
 तक्ष्णोति.
 तड = तन् 'stretch' v. 5 (iv. 137)
 तडइ = तनोति.
 तडु = तन् 'stretch' v. 5 (iv. 137)
 तडुइ = तनोति.
 तडुव = तन् 'stretch' v. 5 (iv. 137)
 तडुवइ = तनोति.
 तमाड = भ्रम् 'turn round' (पयन्तस्य)
 (iv. 30) तमाडइ = घामयति.
 तर = शक् 'be able' v. 5 (iv. 86) तृ
 'cross' (iv. 234) तरइ = शक्नोति,
 तरति.
 तलअंट = भ्रम् 'turn round' v. 9 (iv.
 161) तलअंटइ = भ्रमति.
 तलिअंट = भ्रम् 'turn round' (पयन्तस्य)
 v. 11 (iv. 30) तलिअंटइ = घामयति.
 (भ्रमति in the text seems to be a
 mistake cf. the reading of BF in
 the critical notes)
 तीर = शक् 'be able' (iv. 86) तृ 'cross'
 (कर्मणि भावे च) (iv. 250) तीरइ =
 शक्नोति, तीर्यते.
 तुड = तुह, बुद्ध 'break' (iv. 116, 230)
 तुडइ = तुडति, बुध्यति.

तुर = त्वर् 'make haste' (अन्त्यादौ) (iv. 172) तुरिओ = त्वरितः; तुरन्तो = त्वरमाणः.

तुवर = त्वर् 'make haste' (iv. 170) तुवरइ = त्वरते.

तूह = त्वर् 'make haste' (स्यादौ शतरि च) (iv. 171) तूरइ = त्वरते; तूरन्तो = त्वरमाणः.

तूस = तृप् 'be pleased' (iv. 236) तूसइ = तुष्यति.

तेअव = प्रदीप् 'blaze forth' v. 17 (iv. 152) तेअवइ = प्रदीप्यते.

तोड = तुड् 'break' (iv. 116) तोडइ = तुडति.

थ

थक्क = स्था 'stand' कक्क 'creep' v. 30 (iv. 16, 87) थक्कइ = तिष्ठति, कक्कति.

थिप्प = वि-गल् 'drop down' तृप् 'be satisfied' v. 30 (iv. 175, 138) थिप्पइ = विगलति, तृप्यति.

थुण = स्तु 'praise' (iv. 241) थुणइ = स्तौति.

थुव्व = स्तु 'praise' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) थुव्वइ = स्तूप्यते.

द

दंस = दृश् 'see' (अन्त्यादौ) v. 35 (iv. 32) दंसइ = दर्शयति.

दक्खव = दृश् 'see' (अन्त्यादौ) v. 37 (iv. 32) दक्खवइ = दर्शयति.

दह = दृश् 'see' (कान्तानुमत्तव्येषु) (iv. 213) दहण = दह्या; दहुं = द्रष्टुम्; दहव्वं = द्रष्टव्यम्.

दाव = दृश् 'see' (अन्त्यादौ) v. 38 (iv. 32) दावइ = दर्शयति.

दुउच्छ = गुप् (desid.) 'despise' (iv. 4) दुउच्छइ = जुगुप्सते [a variant of दुगुच्छ, q. v.]

दुउंछ = गुप् (desid.) 'despise' (iv. 4) दुउंछइ = जुगुप्सते [a variant of दुगुंछ, q. v.]

दुगुच्छ = गुप् (desid.) 'despise' v. 47 (iv. 4) दुगुच्छइ = जुगुप्सते.

दुगुंछ = गुप् (desid.) 'despise' v. 47 (iv. 4) दुगुंछइ = जुगुप्सते.

दुम्म = दुह् 'milk' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) दुम्मइ = दुह्यते.

दुम = धवल 'make white' (अन्त्यादौ) v. 44 (iv. 24) दुमइ = धवलयति.

दुहाव = छिद् 'cut' v. 47 (iv. 124) दुहावइ = छिनत्ति.

दूम = परि-तम् (=द्) 'burn, suffer pain' v. 48 दू 'suffer pain' (अन्त्यादौ) (iv. 23) धवल 'make white' (iv. 24) दूमइ = परितापयति, दावयति, दूमिअं = धवलितम्.

दूत = दुप् 'be corrupted' (iv. 236) दूतइ = दुप्यति.

दे = दा 'give' (iv. 238) देइ = ददाति.

देक्ख = दृश् 'see' v. 48 (iv. 181) देक्खइ = पश्यति.

ध

धंसाइ = मुच् 'release' v. 59 (iv. 91) धंसाइइ = मुञ्चति.

धर = धृ 'bear' (iv. 234) धरइ = धरति.

धा = धाव् 'run' (वर्तमानभविष्यद्विध्याद्येकवचन एव) (iv. 228) धाइ = धावति; धाहिइ = धाविष्यति; धाउ = धावतु.

धाअ = धा 'place' (iv. 240) धाअइ = दधाति.

धाइ = निः-स् 'issue' v. 59 (iv. 79) धाइइ = निःसरति.

धुण = धृ 'shake' (iv. 241) धुणइ = धुनोति.

धुव = धृ 'shake' धाव् 'run' (iv. 59, 238) धुवइ = धुनोति, धावति.

धुव्व = धृ 'shake' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) धुव्वइ = धूप्यते.

न

नच = नृत् 'dance' (iv. 225) नचइ = नृत्यति.
नट = नट् 'dance' (iv. 230) नटइ = नटति.
नस्त = नश् 'perish' (iv. 230) नस्तइ = नश्यति.

नास = नश् 'perish' (iv. 238) नासइ = नश्यति [a variant of the prec.]

नासव = नश् 'perish' (ष्यन्तस्य) (iv. 31)
नासवइ = नाशयति.

निच्छई = उद्धृतम्, 'raised up' (iv. 258)
निण्व = नि-ह्नु 'hide' (iv. 233) निण्वइ = निह्वते.

निमिअं = स्थापितम् 'placed' (iv. 258)
निमुट्टो = निपातितः, 'thrown down' (iv. 258)

निहव = नि-ह्नु 'hide' (iv. 233) निहवइ = निह्वते.

नील = निः-सृ 'issue' (iv. 79) नीलइ = निःसरति.

नूम = छद् 'cover' (ष्यन्तस्य) (iv. 21)
नूमइ = छादयति [cf. णूम]

ने = नी 'lead, carry' (iv. 237) नेइ = नयति; नेन्ति = नयन्ति; नेऊण = नीत्वा.

प

पउल = पच् 'cook' vi. 29 (iv. 90)
पउलइ = पचति.

पक्खोड = वि-क्रोश 'uncovered,' (ष्यन्तस्य)
शद्, 'perish' vi. 73 (iv. 42, 130)
पक्खोडइ = विक्रोशयति, शीयते.

पंग = ग्रह् 'take, seize' vi. 14 (iv. 209) पंगइ = गृह्णाति.

पच्चइ = क्षर् 'flow' vi. 29 (iv. 173)
पच्चइइ = क्षरति.

पच्चहु = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162)
पच्चहुइ = गच्छति.

पच्चार = उपा-लम् 'censure' vi. 29 (iv. 156) पच्चारइ = उपालभते.

पच्छंद = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162)
पच्छंदइ = गच्छति.

पज्ज = पद् 'attain' (iv. 224) संपज्जइ = संपद्यते.

पज्जर = कथ् 'tell' vi. 29 (iv. 2) पज्जरइ = कथयति.

पज्जर = क्षर् 'flow' vi. 29 (iv. 173)
पज्जरइ = क्षरति.

पट् = पा 'drink' vi. 14 (iv. 10) पट्टइ = पिबति.

पट्टव = प्र-स्था 'start' (ष्यन्तस्य) (iv. 37)
पट्टवइ = प्रस्थापयति.

पड = पत् 'fall' (iv. 219) पडइ = पतति.

पडिअग्ग = अनु-वज् 'follow' vi. 74 (iv. 107) पडिअग्गइ = अनुव्रजति.

पडिसा = शम् 'be calm, cease' नश् 'perish' vi. 73 (iv. 167, 178) पडि-साइ = शाम्यति, नश्यति.

पडुह = क्षुभ् 'be agitated' vi. 29 (iv. 154) पडुहइ = क्षुभयति.

पणाम = क् 'go' (ष्यन्तस्य) vi. 29 (iv. 39) पणामइ = अपंयति.

पण्णाड = मृद् 'press' vi. 29 (iv. 126)
पण्णाडइ (Hc. Gr. पन्नाडइ) = मृदाति.

पदअ = गम् 'go' vi. 29 (iv. 162)
पदअइ = गच्छति.

पक्खाल = फ्लु 'float' छद् 'cover' (ष्यन्तयोः)
vi. 73 (iv. 41, 21) पक्खालइ = प्राव-यति, छादयति

पम्हुट्टो = प्रमृष्टः, 'rubbed' प्रमुदितः, 'stolen' (iv. 258)

पम्हुत्त = वि-स्मृ 'forget' प्र-मृश 'rub'
प्र-मृप् 'steal' vi. 73 (iv. 75, 184)

पम्हुत्तइ = विस्मरति, प्रमृशति, प्रमुष्णाति.

पम्हुह = स्मृ 'remember' vi. 29 (iv. 74) पम्हुहइ = स्मरति.

पयस् = स्मृ 'remember' vi. 29 (iv. 74)
पयस् = स्मरति.

पयस् = प्र-सृ 'flow forth' शिथिलीन् 'become loose' लम्ब 'hang down' vi. 29, 73 (iv. 77, 70) पयस् = प्रसरति, शिथिलीभवति, लम्बते.

पर = ध्रु 'turn round' vi. 14 (iv. 161) परस् = ध्रुमति.

परिअत = श्लिप् 'embrace' vi. 35 (iv. 190) परिअतस् = श्लिष्यति.

परिअल = गम् 'go' vi. 35 (iv. 162) परिअलस् = गच्छति.

परिअल = गम् 'go' vi. 35 (iv. 162) परिअलस् = गच्छति.

परिवाड = घट् 'join' (ध्वन्तस्य) vi. 35 (iv. 50) परिवाडस् (Hc. Gr. परिवाडेइ) = घटयति.

परिवाल = वेष्ट् 'surround' (ध्वन्तस्य) vi. 35 (iv. 51) परिवालस् (Hc. Gr. परिआलेइ) = वेष्टयति.

परिसाम = शम् 'be calm' vi. 35 (iv. 167) परिसामस् = शाम्यति.

परिहट् = मृट् 'press' vi. 35 (iv. 126) परिहट्स् = मृट्नाति.

परी = ध्रु 'turn round' क्षिप् 'throw' vi. 70 (iv. 161, 143) परीस् = ध्रुमति, क्षिपति.

पलाव = नश् 'perish' (ध्वन्तस्य) vi. 29 (iv. 31) पलावस् = नाशयति.

पलोट् = प्रस्था-गम् 'return' परि-अस् 'throw round' vi. 73 (iv. 166, 200, 258) पलोट्स् = प्रस्थागच्छति, पर्यस्यति, पलोट्स् = पर्यस्तम्.

पल्लट् = परि-अस् 'throw round' vi. 29 (iv. 200) पल्लट्स् = पर्यस्यति.

पल्लन्थ = वि-रिच 'purge' परि-अस् 'throw round' vi. 29 (iv. 26, 200, 258)

पल्लन्थस् = विरेचयति, पर्यस्यति, पल्लन्थस् = पर्यस्तम्.

पविर्ज = भञ्ज् 'break' vi. 74 (iv. 106) पविर्जस् = भनक्ति.

पव्वाय = स्ले 'fade' vi. 29 (iv. 18) पव्वायस् = म्लायति.

पहल्ल = घूर्ण् 'reel' vi. 29 (iv. 117) पहल्लस् = घूर्णति.

पहुण् = प्र-भू 'arise' (iv. 63) पहुण्स् = प्रभवति.

पाअ = पा 'protect' (iv. 240) पाअस् = पाति.

पार = शक् 'be able' vi. 41 (iv. 86) पारस् = शक्नोति.

पाव = प्र-आप् 'obtain' (iv. 239) पावस् = प्राप्नोति.

पास = दृश् 'see' vi. 41 (iv. 181) पासस् = पश्यति.

पिज्ज = पा 'drink' vi. 49 (vi. 10) पिज्जस् = पिबति.

पिसुण = कथ् 'tell' vi. 50 (iv. 2) पिसुणस् = कथयति.

पुंस = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुंसस् = मारि.

पुच्छ = प्रच्छ् 'ask' (iv. 97) पुच्छस् = पृच्छति.

पुंछ = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105) पुंछस् = मारि.

पुण = पू 'purify' (iv. 241) पुणस् = पुनाति.

पुलअ = दृश् 'see' vi. 55 (iv. 181) पुलअस् (Hc. Gr. पुलएइ) = पश्यति.

पुलआअ = उत्-लस् 'sport' (iv. 202) पुलआअस् = उल्लसति.

पुलो = दृश् 'see' vi. 53 (iv. 181) पुलोस् (Hc. Gr. पुलोएइ) = पश्यति.

पुष्प = पू 'purify' (कर्मणि भावे च) (iv. 242) पुष्पइ = पूयते.

पुस = मृज् 'wipe' vi. 53 (iv. 105)
पुसइ = मारि.

पुस = पुष् 'nourish' (iv. 236) पुसइ = पुष्यति.

पेच्छ = दृश् 'see' vi. 59 (iv. 181)
पेच्छइ = पश्यति.

पेडव = म-स्था 'start' (ण्यन्तस्य) vi. 59
(iv. 37) पेडवइ = मस्थापयति.

पेल = क्षिप् 'throw' vi. 59 (iv. 143)
पेलइ = क्षिपति.

पोक्क = व्या-ह् 'speak' vi. 63 (iv. 76)
पोक्कइ = व्याहरति.

फ

फंस = विसं-वद् 'differ' स्पृश् 'touch' vi. 87 (iv. 129, 182) फंसइ = विसंवदति,
स्पृशति.

फरिस = स्पृश् 'touch' (iv. 182) फरिसइ
= स्पृशति.

फास = स्पृश् 'touch' (iv. 182) फासइ
= स्पृशति.

फिट = घंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177)
फिटइ = घश्यति.

फिड = घंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177)
फिडइ = घश्यति.

फुट = घंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177)
फुट् 'break' (iv. 231) फुटइ = घश्यति,
फुटति.

फुड = घंश् 'fall from' vi. 84 (iv. 177)
फुडइ = घश्यति.

फुडं = स्पष्टम् 'perceived clearly' (iv. 258)

कुम = घम् 'turn round' (iv. 161)
कुमइ = घमति.

कुस = मृज् 'wipe' घम् 'turn round'

vi. 87 (iv. 105, 161) कुसइ = मारि
घमति.

केल्लुस = पत् 'fall' vi. 86 केल्लुसइ = पतति;
केल्लुसिऊण = पतित्वा.

व

वज्जर = कथ् 'tell' vi. 92 (iv. 2 but
वज्जर) वज्जरइ = कथयति.

वज्जस = बन्ध् 'bind' (कर्मणि भावे च) (iv. 247) वज्जसइ = बध्यते; वज्जिह्दिइ = बन्धिष्यते

वडवड = वि-लप् 'bewail' vi. 92 (iv. 148 but वडवड) वडवडइ = विलपति.

वीह = भी 'fear' vi. 93 (iv. 53) वीहइ
= बिभेति.

वुक्क = गर्ज् 'roar' vi. 94 (iv. 98)
वुक्कइ = गर्जति.

वुज्जस = बुध् 'know' (iv. 217) वुज्जसइ =
बुध्यते.

वुड्ड = मरज् 'piunge' vi. 94 (iv. 101)
वुड्डइ = मज्जति.

वोल्ल = कथ् 'tell' vi. 97 (iv. 2) वोल्लइ
= कथयति.

भ

भण = भण् 'speak' (iv. 239) भणइ =
भणति.

भण्ण = भण् 'speak' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) भण्णइ = भण्यते.

भम = घम् 'turn round' (iv. 239)
भमइ = घमति

भमड = घम् 'turn round' iv. 102 (iv. 161) भमडइ = घमति.

भमड = घम् 'turn round' vi. 102 (iv. 161) भमडइ = घमति.

भम्मड = घम् 'turn round' vi. 102 (iv. 161) भम्मडइ = घमति.

भर = स्मृ 'remember' vi. 101 (iv. 74)
भरइ = स्मरति.

भल = स्मृ 'remember' vi. 101 (iv. 74) भलइ = स्मरति.

भा = भी 'fear' vi. 102, 104 (iv. 53) भाइ = विभेति; भाइरो = भीरु.

भिन्द = भिद् 'break' (iv. 216) भिन्दइ = भितति.

भिस = माम् 'shine' vi. 105 (iv. 203) भिसइ = भासते.

मुक्क = मप् 'bark' vi. 106 (iv. 186) मुक्कइ = भवति.

भुज्ज = भुज् 'eat' (कर्मणि भावे च) (iv. 249) भुज्जइ = भुज्यते.

भुंज = भुज् 'eat' (iv. 110) भुंजइ = भुङ्क्ते.

भुम = घम् 'turn round' vi. 106 (iv. 161) भुमइ = भ्रमति.

मुल्ल = घृष् 'fall from' vi. 106 (iv. 177) मुल्लइ = घृश्यति.

भोत् = भुज् 'eat' (क्त्वानुभूतयेषु) (iv. 212) भोत्तूण = भुक्त्वा; भोत्तुं = भोक्तुम्; भोत्तव्वं = भोक्तव्यम्.

म

मड्ड = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126) मड्डइ = मृद्राति.

मड = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126) मडइ = मृद्राति.

मण = मन् 'think' (iv. 7) मणइ = मन्यते.

मर = मृ 'die' (iv. 234) मरइ = म्रियते.

मरिस = मृप् 'bear, suffer' (iv. 235) मरिसइ = मृष्यति.

मल = मृद् 'press' vi. 119 (iv. 126) मलइ = मृद्राति.

मह = काङ्क्ष् 'desire' vi. 119 (iv. 192) महइ = काङ्क्षति.

महमह = प्र-सृ 'spread' (गन्धविषये) vi. 127 (iv. 78) महमहइ = गन्धः प्रसरति.

मिलाज्ज = म्ले 'fade' (iv. 240) मिलाज्जइ = म्लायति.

मिल्ल = मील 'close' (पादेः परस्य) (iv. 232) वमिल्लइ = वमीलति; निमिल्लइ = निमीलति; संमिल्लइ = संमीलति; उम्मिल्लइ = उन्मीलति.

मुञ्ज = मुह् 'faint' (iv. 217) मुञ्जइ = मुह्यति.

मुण = ज्ञा 'know' vi. 135 (iv. 7) मुणइ = जानाति.

मुर = स्फुट् 'split, burst' (हासकरणस्य) vi. 135 (iv. 114) मुरइ = हासेन स्फुटति.

मुस = मुप् 'steal' (iv. 239) मुसइ = मुष्णाति.

मुसुमुर = मञ्ज् 'break' vi. 136 (iv. 106) मुसुमुरइ = मर्नाकि.

मूर = मञ्ज् 'break' vi. 137 (iv. 106) मूरइ = मनकि.

मेलव = मिश्र् 'mix' (उपान्तस्य) (iv. 28) मेलवइ = मिश्रयति.

मेल्ल = मुच् 'release' vi. 139 (iv. 91) मेल्लइ = मुञ्चति.

मोहाय = रम् 'rejoice' vi. 140 (iv. 168) मोहायइ = रमते.

मोत् = मुच् 'release' (क्त्वानुभूतयेषु) (iv. 212, 237) मोत्तूण = मुक्त्वा; मोत्तुं = भोक्तुम्; मोत्तव्वं = भोक्तव्यम्.

र

रंसोल = दुल् 'swing' (उपान्तस्य) vii. 4 (iv. 48) रंसोलइ = दौलपाति.

रंप् = तक्ष् 'chop' vii. 3 (iv. 194) रंप्इ = तक्ष्णाति.

रंक्क = तक्ष् 'chop' vii. 3 (iv. 194) रंक्कइ = तक्ष्णाति.

रंम् = गम् 'go' vii. 3 (iv. 162) रंम्इ = गच्छति.

रव = रु 'cry' (iv. 233) रवइ = रोति.

राव = रञ्ज् 'dye' vii. 5 (iv. 49)
(ष्यन्तस्य) राविअं = राजितम्; रावेइ = राज-
यति.

रिअ = प्रविश् 'enter' vii. 7 (iv. 183)
रिअइ = प्रविशति.

रीइ = मणइ 'adorn' (iv. 115) रीइइ =
मणइयति.

रीर = राज् 'shine' vii. 8 (iv. 100)
रीरइ = राजति.

रुज्ज = रुध् 'obstruct' (iv. 218) रुज्जइ
= रुज्जति.

रुंज = रु 'cry' vii. 8 (iv. 57) रुंजइ = रौति
रुं = चम् 'turn round' रु 'cry' vii.
14 (iv. 57) रुंइ = घ्रमति, रौति

रुन्ध = रुध् 'obstruct' (iv. 218, 239)
रुन्धइ = रुण्धति.

रुढम = रुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च)
(iv. 245) रुढमइ = रुध्मते.

रुम्भ = रुध् 'obstruct' (iv. 218) रुम्भइ =
रुण्धति.

रुव = रुद् 'cry' (iv. 226) रुवइ = रोदिति
रुव्व = रुद् 'cry' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) रुव्वइ = रुयते.

रुस = रुप् 'be angry' (iv. 236) रुसइ
= रुसपति.

रेअव = मुच् 'release' vii. 11 (iv. 91)
रेअविअं = मुकम्; रेअवइ = मुञ्चति.

रेह = राज् 'shine' vii. 10 (iv. 100)
रेहइ = राजति.

रौच = विप् 'grind' vii. 12 (iv. 185)
रौचइ = विनाश.

रोत् = रुद् 'cry' (क्वातुमुत्त्वेषु) (iv. 212)
रोत्तुण = रुदिन्वा; रोत्तुं = रोदितुम्; रोत्तव्वं =
रोदितव्यम्.

रोव = रुद् 'cry' (iv. 238) रोवइ = रोदिति.
रोसाण = मृज् 'wipe' vii. 12 (iv. 105)
रोसाणइ = मारि.

ल

लग्ग = लग् 'adhere' (iv. 230) लग्गइ
= लगति.

लद = स्मृ 'remember' vii. 19 (iv.
74) लदइ = स्मरति.

लब्भ = लभ् 'obtain' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) लब्भइ = लभ्यते.

लिक्क = नि-ली 'hide' vii. 22 (iv. 55)
लिक्कइ = निलीयते.

लिढ्म = लिह् 'lick' (कर्मणि भावे च) (iv.
245) लिढ्मइ = लिखते.

लिप्प = लिप् 'smear' (iv. 149) लिप्पइ =
लिप्पति.

लिस = स्वप् 'sleep' vii. 22 (iv. 146)
लिसइ = स्वपति.

लुअं = लूनम् 'cut' (iv. 258)

लुक्क = नि-ली 'hide' तुइ 'break' (iv.
55, 116) लुक्कइ = निलीयते, तुडति.

लुम्भो = रुज्जः 'afflicted' (iv. 258)

लुंछ = मृज् 'wipe' vii. 24 (iv. 105)
लुंछइ = मारि.

लुण = ल् 'cut' (iv. 241) लुणइ = लुनति
लुव्व = ल् 'cut' (कर्मणि भावे च) (iv. 242)

लुव्वइ = लूयते.

लुह = मृज् 'wipe' vii. 24 (iv. 105)
लुहइ = मारि.

लूर = छिद् 'cut' vii. 24 (iv. 124)
लूरइ = छिनत्ति.

ले = ला 'take' (iv. 238) लेइ = लाति.

लोइ = स्वप् 'sleep' vii. 25 (iv. 146)
लुद् 'wallow' (iv. 230) लोइइ =
स्वपिति; पलोइइ = पलोदति.

ल्हस = संस् 'drop or slip down' vii.
19 (iv. 197) ल्हसइ = संसते.

लिक्क = नि-ली 'hide' vii. 22 (iv. 55)
नश् 'perish' (iv. 258) लिक्कइ =
निलीयते; लिक्को = नश्.

व

वग्गोल = रोमन्थ 'chewing' (ण्यन्तस्य) vii.

49 (iv. 43) वग्गोलइ = रोमन्थयति.

वच्च = काङ्क्ष 'desire' vii. 41 (iv. 192)

वञ्ज् 'depart' (iv. 225) वच्चइ = काङ्क्षति, व्रजति.

वज्ज = अस् 'fear' vii. 41 (iv. 198)

दृश् 'see' (iv. 181) वज्जइ = अस्वति, परयति.

वज्जर, a variant of वज्जर, q. v.

वडवड, a variant of वडवड, q. v.

वड्डु = वृष् 'grow' (iv. 220) वड्डइ = वर्धते

परिवर्धते

वमाल = पुञ्ज 'heap' vii. 49 (iv. 102)

वमालइ = पुञ्जयति.

वंक = वल् 'approach' काङ्क्ष 'desire' vii.

86 (iv. 176, 192) वंकइ = वलति, काङ्क्षति.

वर = वृ 'choose' (iv. 234) वरइ = वृणोति.

वरहाइ = निः-स् 'issue' vii. 87 (iv. 79)

(नि-सिष् 'prevent' vii. 87) वरहाइइ = निःसरति, (निषेधति)

वरिस = वृष् 'rain' (iv. 235) वरिसइ = वर्षति.

वल = आ-रू 'ascend' (ण्यन्तस्य) ग्रह 'take,

seize' vii. 86 (iv. 47, 209) वलइ = आरोपयति, गृह्णाति.

वलग्ग = आ-रू 'ascend' vii. 49 (iv. 206)

वलग्गइ = आरोहति.

वमुआ = उव्-वा 'blow' vii. 49 (iv. 11)

वमुआइ = उद्वाति

वा = व्ले 'fade' vii. 54 (iv. 18) वाइ = म्लायति.

वावंक = कृ 'do' (श्रमविषयस्य) vii. 60

(iv. 68) वावंकइ = श्रमं करोति

वाह्वि = व्या-हृ 'speak' (कर्मणि भावे च)

vii. 60 (iv. 253) वाह्विइ = व्याह्वियते.

विअट्ट = विसं-वद् 'differ' vii. 72 (iv. 129) विअट्टइ = विसंवदति.

विउड = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vii. 72

(iv. 31) विउडइ = नाशयति.

विक्रिण = वि-क्री 'sell' (iv. 52) विक्रिणइ

= विक्रीणीते.

विक्रे = वि-क्री 'sell' (iv. 52) विक्रेइ =

विक्रीणीते.

विक्रेअ = वि-क्री 'sell' (iv. 240) विक्रेअइ

= विक्रीणीते

विच्छोल = कम्प् 'shake' (ण्यन्तस्य) vii.

72 (iv. 46) विच्छोलइ = कम्पयति,

विडविडु = रच् 'arrange' vii. 72 (iv. 94)

विडविडुइ = रचयति.

विडत्तं = अर्जितम् 'earned.' (iv. 258)

विडप्प = अर्ज् 'earn' (कर्मणि भावे च) (iv. 251)

विडप्पइ = अर्जते.

विडव = अर्ज् 'earn' vii. 72 (iv. 108)

विडवइ = अर्जति.

विष्यगाल = नश् 'perish' (ण्यन्तस्य) vii. 72

(iv. 31) विष्यगालइ = नाशयति.

विम्हर = स्मृ 'remember' वि-स्मृ 'forget'

vii. 93 (iv. 74, 75) विम्हरइ = स्मरति,

विस्मरति.

विर = भञ्ज् 'break' गुप् 'hide' (iv. 106, 150)

विरइ = भनक्ति, गुपयति.

विरमाल = पति-ईष् 'expect' vii. 72 (iv. 193)

विरमालइ = प्रतीक्षते.

विरल्ल = तन् 'stretch' vii. 71 (iv. 137)

विरल्लइ = तनोति, विरल्लिअं = विस्तारितम्.

विरा = वि-ली 'adhere' vii. 65 (iv. 56)

विराइ = विलीयते.

विरोल = मन्ध् 'churn' vii. 72 (iv. 121)

विरोलइ = मन्नाति.

विलुप्प = काङ्क्ष 'desire' (iv. 192) विलुप्पइ

= काङ्क्षति

विलोट = विसं-वद् 'differ' vii. 72 (iv. 129) विलोटइ = विसंवदति.

विसट् = दल् 'split' vii. 72 (iv. 176) विसटइ = दलति.

विसूर = सिद् 'be afflicted' vii. 72 (iv. 132) विसूरइ = सियते.

विहीर = मति-ईष् 'expect' vii. 72 (iv. 193) विहीरइ = प्रतीक्षते.

विहे = वि-भा 'shine' (iv. 238) विहेइ = विभाति.

विहोइ = तड् 'beat' (पयन्तस्य) vii. 72 (iv. 27) विहोइइ = ताडयति.

वीसर = वि-स्मृ 'forget' vii. 73 (iv. 75) वीसरइ = विस्मरति.

वीसाल = मिष् 'mix' (पयन्तस्य) vii. 73 (iv. 28) वीसालइ = मिश्रयति.

वुडभ = वह 'bear' (कर्मणि भावे च) (iv. 245) वुडभइ = उद्यते.

वेअड = लच् 'appear' vii. 79 (iv. 89) वेअडइ = लचति.

वेड = वेष्ट् 'surround' (iv. 221) वेडइ = वेष्टते.

वेमय = भञ्च् 'break' vii. 79 (iv. 106) वेमयइ = भनक्ति.

वेलथ = उपा-लम् 'censure' वञ्च् 'sneak' vii. 96 (iv. 156, 93) वेलथइ = उपा-लभते, वञ्चति.

वेल् = रम् 'rejoice' vii. 76 (iv. 168) वेल्इ = रमते.

वेहव = वञ्च् 'sneak' vii. 79, 96 (iv. 93) वेहवइ = वञ्चति; वेहविओ = वञ्चितः.

वोह् = वि-ज्ञा 'tell respectfully' (पयन्तस्य) vii. 81 (iv. 38) वोहइ = विज्ञापयति.

वोज्ज = वस् 'fear' वीज् 'fan' vii. 96 (iv. 198, 5) वोज्जइ = वस्पाति, वीज-यति.

वोत् = वच् 'speak' (कृत्वातुमन्वेषु) (iv. 211) वोत्तूण = उक्त्वा; वोत्तुं = वक्तुम्; वोत्तव्यं = वक्तव्यम्.

वोल = गम् 'go' vii. 81 (iv. 162) वोल्इ = गच्छति.

वोलीणो = अनिक्रान्तः, 'passed beyond' (iv. 258)

वोसट् = वि-कस् 'open' (iv. 195, 258) वोसटइ = विकसति; वोसटो = विकसितः.

स

संरुज्ज = संरुध् 'obstruct' (कर्मणि भावे च) (iv. 248) संरुज्जइ = संरुधयते.

संवेल्ड = सं-वेष्ट् 'surround' (iv. 222) संवेल्डइ = संवेष्टते.

सक्क = शक् 'be able' (iv. 230) सक्कइ = शक्नोति.

संत्ता = सं-स्ये 'be collected' viii. 11 (iv. 15) संत्ताइ = संस्रवायते; संत्तायं = संस्रवायितम्.

संयुड्डु = रम् 'rejoice' viii. 19 (iv. 168) संयुड्डुइ = रमते.

संगल = सं-घट् 'meet' viii. 19 (iv. 113) संगलइ = संघटते.

संघ = कथ् 'tell' (iv. 2) संघइ = कथयति.

सञ्चव = दृश् 'see' viii. 17 (iv. 181) सञ्चविओ = दृष्टम्; सञ्चवइ = पश्यति.

सड् = सट् 'sit' (iv. 219) सडइ = सीदति. सण्णाम = आ-ट् 'respect' viii. 19 (iv. 83 but सञ्चम) सण्णामइ = आद्रियते.

सण्णुम = छद् 'cover' (पयन्तस्य) viii. 48 (iv. 21 but सन्नुम) सण्णुमिओ = छादितम्; सण्णुमइ = छादयति.

सट्टह = अद्-धा 'believe' (iv. 9) सट्टहइ = अद्धानि; सट्टहमाणो = अद्धानः.

सद्बुद्धा = श्रद्धा 'believe' (iv. 238)

सद्बुद्धानं = श्रद्धाधानम्.

संदाण = कृ 'do' (अवष्टम्भविषयस्य) viii.

19 (iv. 67) संदाणइ = अवष्टम्भं करोति.

संदुम = प्रदीप् 'blaze' viii. 19 (iv. 152)

संदुमइ = प्रदीप्यते.

संधुक्क = प्रदीप् 'blaze' viii. 19 (iv. 152)

संधुक्कइ = प्रदीप्यते.

समाण = भुज् 'eat' सम्-आप् 'obtain'

viii. 50 (iv. 110, 142) समाणइ =

भुङ्क्ते, समाप्नोति.

समार = समा-रच् 'arrange' (iv. 95)

समारइ = समारचयति.

संभाव = लुम् 'covet' viii. 19 (iv. 153)

संभावइ = लुम्भयति.

सर = सू 'move' (iv. 234) सरइ = सरति

सलह = श्लाप् 'praise' (iv. 88) सलहइ =

श्लाष्यते.

सव = सु 'bring forth' (iv. 233) सवइ

= सूते; पसवइ = प्रसूते.

सह = राज् 'shine' viii. 11 (iv. 100)

सहइ = राजते.

साअड्ड = रेप् 'draw' (iv. 187) साअड्डइ

= कर्षति.

सामग्ग = श्लिप् 'embrace' viii. 27, 53

(iv. 190) सामग्गइ = श्लिष्यति; सामग्गिअं

= आलिङ्गितम्.

सामय = प्रति-ईश् 'expect' viii. 27 (iv.

193) सामयइ = प्रतीक्षते.

सार = प्रह् 'beat' viii. 24 (iv. 84)

सारइ = प्रहरति.

सारव = समारच् 'arrange' viii. 27 (iv.

95) सारवइ = समारचयति.

साह = कथ 'tell' viii. 24 (iv. 2) साहइ =

कथयति.

साहट = सं-वृ 'conceal' viii. 27 (iv. 82)

साहटइ = संवृणोति.

साहर = सं-वृ 'conceal' viii. 27 (iv. 82)

साहरइ = संवृणोति.

सिज्ज = स्विद् 'perspire' (iv. 224)

सिज्जिरोए = स्विज्जाया;

सिज्ज = सिच् 'be accomplished' (iv.

217) सिज्जइ = सिध्यति.

सिच = सिच् 'sprinkle' (iv. 96, 239)

सिचइ = सिञ्चति.

सिण = लिट् 'love' सिच् 'sprinkle' (कर्माणि

भावे च) (iv. 255) सिणइ = लिप्यते,

सिचयते.

सिप = सिच् 'sprinkle' viii. 32 (iv.

96) सिपइ = सिञ्चति.

सिर = सृज् 'create' (iv. 229) निसिरइ =

निसृजति; बोसिरइ = अवसृजति; बोसिरामि =

अवसृजामि.

सिब्ब = सिप् 'sew' (iv. 230) सिब्बइ =

सीड्यति.

सिह् = स्पृह् 'desire' (उपनिरस्य) काङ्क्ष

'desire' viii. 32 (iv. 34, 192)

सिहइ = स्पृहयति, काङ्क्षति.

सीस = कथ् 'tell' viii. 34 (iv. 2) शिप्

'leave' (iv. 236) सीसइ = कथयति,

शिनापि.

सुण = श्रु 'hear' (iv. 241) सुणइ =

शृणोति.

सुमर = स्मृ 'remember' (iv. 74) सुम-

रइ = स्मरति.

सुब्ब = श्रु 'hear' (कर्माणे भावे च) (iv.

242) सुब्बइ = श्रूयते.

सूड = भञ्ज् 'break' viii. 42 (iv. 106)

सूडइ = भनक्ति.

सूर = भञ्ज् 'break' viii. 42 (iv. 106)

सूरइ = भनक्ति.

सूस = शुष्प् 'become dry' (iv. 236)

सूसइ = शुष्यति.

सेह = नश् 'perish' viii. 42 (iv. 178)
सेहइ = नश्यति.

सो = श्रु 'hear' (iv. 237, 241) सोऊण =
श्रुत्वा.

सोह = पच 'cook' (iv. 90) क्षिप्
'throw' (iv. 143) सोहइ = पचति,
क्षिपति.

ह

हक्क = नि-पिप् 'prevent' viii. 62 (iv.
134) हक्कइ = निषेधति.

हक्कयुण्य = उत्-क्षिप् 'raise' viii. 64 (iv.
144) हक्कयुण्यइ = उक्षिपति.

हण = श्रु 'hear' viii. 62 (iv. 58)
हणइ = शृणोति.

हम्म = हन् 'kill' (कर्तरि, कर्मणि, भावे च)
(iv. 244) हम्मइ = हन्ति, हन्त्यते; हम्मि-
हिइ = हनिष्यते.

हर = ग्रह 'take, seize' viii. 62 (iv.
209) हइ 'take away' (iv. 234,
239) हरइ = गृह्णाति, हरति.

हरिस = हृप् 'rejoice' (iv. 235) हरिसइ
= हर्षति.

हव = भू 'be, become' (iv. 60) हवइ
= भवति.

हस = हस् 'laugh' (iv. 239) हसइ = हसति

हस्स = हस् 'laugh' (कर्मणि भावे च) (iv.
249) हस्सइ = हस्यते.

हारव = नश् 'perish' (ष्यन्तस्य) (iv. 31)
हारवइ = नाशयति.

हिव = भू 'be, become' (iv. 238) हिवइ
= भवति.

हीर = हृ 'take away' (कर्मणि भावे च)
(iv. 250) हीरइ = ह्रियते.

हीसमणं = हेपितम् 'neighed, neighing'
(iv. 258)

हु = भू 'be, become' (विद्वर्जे प्रत्यये) (iv.
61) हुंति = भवन्; हुंतो = भवन्तः

हुण = हु 'sacrifice' (iv. 241) हुणइ =
जुहोति

हुल = मृन् 'wipe' (iv. 105) क्षिप् 'throw'
(iv. 143) हुलइ = मार्ष्टि, क्षिपति.

हुव = भू 'be, become' (iv. 60) हुवइ =
भवति.

हुव्व = हु 'sacrifice' (कर्मणि भावे च) (iv.
242) हुव्वइ = हूयते

हू = भू 'be, become' (के) (iv. 64)
हूअं = भूतम्; अणुहूअं = अनुभूतम्; पहूअं =
प्रभूतम्.

हो = भू 'be, become' (iv. 60) होइ =
भवति.

होअ = भू 'be, become' (iv. 240) होअ-
ऊण = भूत्वा.

Appendix III.

Alphabetical list of particles

taught by Hemacandra in his Grammar and in this work.

The numbers in brackets refer to the Grammar.

- अइ i. 6 (ii. 205) सम्भावने, supposition.
 अण i. 6 (ii. 190) नञर्थे, negation.
 अप्यणो (ii. 209) स्वयमित्यस्यार्थे, self.
 अम्मो (ii. 208) आश्चर्ये, wonder.
 अरे (ii. 201) रतिकलहे, love-quarrel.
 अलाहि i. 20 (ii. 189) निवारणे, prevention.
 अब्बो i. 51 (ii. 204) सूचनादुःखसम्भाषणा-
 पराधविस्मयानन्दादभयसौख्यविषादपश्चात्तापेषु,
 signification, sorrow, conversation,
 offence, wonder, joy, respect,
 fear, pain, dejection, repentance.
 आम (ii. 177) अभ्युपगमे, admission.
 इ (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse.
 इर i. 79 (ii. 186) किलार्थे, indeed.
 इहरा (ii. 212) इतरथार्थे, in another
 manner.
 उअ i. 86 (ii. 211) पश्येत्त्वस्यार्थे, look !
 ऊ (ii. 199) गद्गाक्षेपविस्मयसूचनेषु censure,
 attraction, wonder, signification.
 एकस्तरिअं i. 147 (ii. 213) क्षणिति, संप्रति,
 quick, now.
 ओ (ii. 203) सूचनापश्चात्तापयोः, significa-
 tion, repentance.
 किणो ii. 31 (ii. 216) प्रश्ने, questioning.
 किर ii. 31 (ii. 186) किलार्थे, indeed.
 कीत्त ii. 31 प्रश्ने, questioning.
 खु (ii. 198) निश्चयवितर्कसम्भावनविस्मयेषु
 certainty, doubt, supposition, as-
 tonishment.
 चिअ (ii. 184) अवधारणे, determination.
 चेअ (ii. 184) अवधारणे, determination.
 च (ii. 184) अवधारणे, determination.
 जे (ii. 217) पादपूरणे, filling up a verse.
 जेण (ii. 183) लक्षणे, indication.
 णइ iv. 18 (ii. 184) अवधारणे, deter-
 mination.
 णवर iv. 20 (ii. 187) केवले, only. आन
 न्तर्वेपीति केचित्, immediately after.
 णवरि iv. 20 (ii. 188) आनन्तर्ये, imme-
 diately after. केवलेपीति केचित्, only.
 णवि iv. 18 (ii. 178) वैपरीत्ये, contra-
 riety.
 णाई (ii. 190) नञर्थे, negation.
 तं (ii. 176) वाक्योपन्यासे, to introduce
 a sentence.
 नेण (ii. 183) लक्षणे, indication.
 भू (ii. 200) कुत्सायाम्, reproach.
 दर (ii. 215) अर्धार्थे इंपदर्थे च, half, a
 little.
 दे (ii. 195, 196) संमुत्तीकरणे, सरूपा आम-
 न्त्रणे च, to make another favoura-
 bly disposed to oneself, addressing
 a female friend.
 पाहिएकं (ii. 210) प्रत्येकमित्यस्यार्थे, single.
 पाहिक्कं (ii. 210) प्रत्येकमित्यस्यार्थे, single.
 पि (ii. 218) अप्यर्थे, also.
 पिब (ii. 182) इवार्थे like, as.
 पुणरुत्तं (ii. 179) रतकरणे, doing what
 was already done.

- मणे (ii. 207) विमर्शे, consideration. अन्ये
मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति, methinks.
- माहं vi. 128 (ii. 191) माथे, don't.
- मामि vi. 128 (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे,
addressing a female friend.
- मिव (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- मोरउल्ला vi. 140 (ii. 214) मुधार्थे, in
vain.
- र (ii. 217) पादपुरणे, filling up a verse
- रे (ii. 201) सम्भाषणे रतिकलहे च conver-
sation, love-quarrel.
- व (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- वणे vii. 83 (ii. 206, 205) निश्चयविकल्पा-
नुक्रम्यसम्भावनेषु, certainty, doubt,
pity, supposition.
- वले vii. 83 (ii. 185) निर्धारणनिश्चयोः,
determining, certainty.
- वि (ii. 218) अप्यर्थे, also.
- विअ (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- विव (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- वेव (ii. 194) आमन्त्रणे, addressing.
- वेव्वे vii. 94 (ii. 193, 194) भववारण-

- विषादामन्त्रणार्थेषु, fear, prevention, de-
jection, addressing.
- व्व (ii. 182) इवार्थे, like, as.
- हद्दी viii. 59 (ii. 192) निर्वेदे, despair.
- हंद viii. 59 (ii. 181) गृह्णाणार्थे, take.
- हंदि viii. 72 (ii. 180, 181) विषादविकल्प-
आत्तापनिश्चयसत्यगृह्णाणार्थेषु, dejection,
doubt, repentance, certainty,
truth, take.
- हरे viii. 72 (ii. 202, 201) क्षेपसम्भाषण-
रतिकलहेषु, contempt, conversation,
love-quarrel.
- हला (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, address-
ing a female friend.
- हले (ii. 195) सख्या आमन्त्रणे, addressing
a female friend
- हिर (ii. 186) किलार्थे, indeed.
- हु (ii. 198) निश्चयवितर्कसम्भाषणविस्मयेषु
(नानुस्वारात्) certainty, doubt, sup-
position, astonishment.
- हुं (ii. 197) दानपृच्छानिवारणेषु, gift, ask-
ing, prevention.

CORRECTIONS.

Page 230, l. 16. Read धणि मटो instead of धणिमटो.

Page 279, l. 21-23 The following is Prof. R. Pischel's emendation of the stanza.

दोससयलमलकसय लटअलइहअहरय तुह जयणं ।
लचउइयदिअमुणिणमिअजिणो ण लंचाइजोणिसंपत्ती ॥

Kosā

Prākṛit - Dictionary
Dictionary - Prākṛit

D.G.A. 80.
CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
NEW DELHI
Borrowers record.

Call No. — R JFr4K/Hem/P.R-873

schand

881/30503

~~R. JFr4K/Hem/P.R-873~~ — Dictionary
of the